

A LÉVAI
KEGYES-TANITÓRENDI
GYMNASIUM
TÖRTÉNETE

1815-1895-IG.

KÖZLI:

DR. TÓTH GYÖRGY,

IGAZGATÓ.

LÉVA, 1896.

NYOMATOTT NYITRAI ÉS TÁRSA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

A LÉVAI
KEGYES-TANITÓRENDI
GYMNASIUM
TÖRTÉNETE

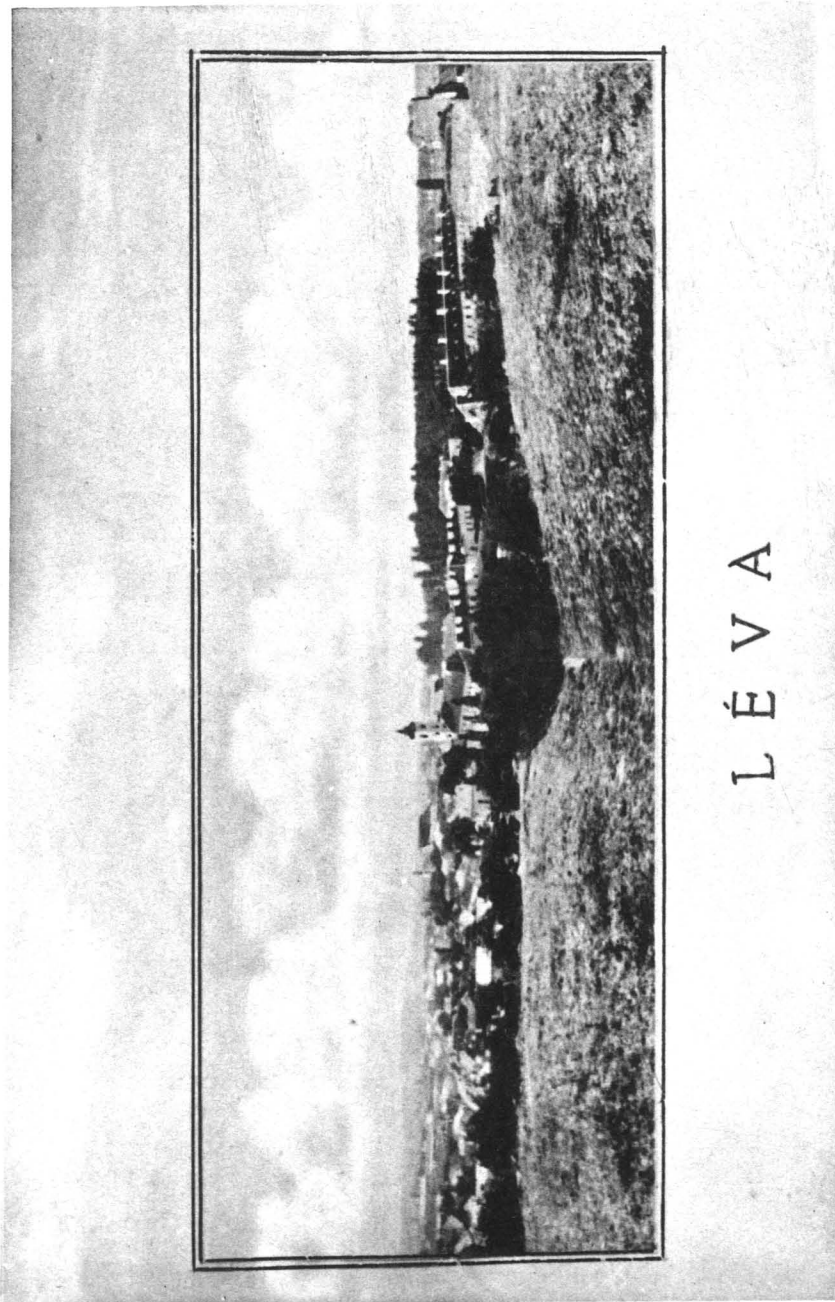
1815-1895-IG.

IRTA:
DR. TÓTH GYÖRGY:

LÉVA, 1896.
NYOMATOTT NYITRAI ÉS TÁRSA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

L É V A

BEVEZETÉS.

A lévai kegyes-tanítórendi gymnasium az 1815-6. tanévvel veszi kezdetét; az 1850-1. tanévben szünetelt; s így a jelen 1895-6. tanévvel betöltötte fennállása 80-ik évét.

A magyarországi középiskolák e század első felében rövid Értesítő adtak ki az ifjuság előmeneteléről, külön a vallásról és egybefoglalva egy érdemjegyet a többi összes tantárgyakról. Ennyiből állott az Értesítő.

Midőn az osztrák cultusminister 1850. deczember 31-én kelt leirattal az Entwurf azon intézkedését, hogy az évvégi Programmban értekezés is legyen, a magyarországi középiskolákra is alkalmazta, hazánk Értesítői is átalakultak; kezdetben lassabban ment az átalakulás; ma már általános az Értesítőben az értekezés.

Az értekezést gyakran pótolta a gymnasiumról szóló ismertetés. A lévai gymnasiumot ismertető közlemény ez ideig három jelent meg; az első Hutter Antal írta az 1853-4. tanévi Értesítőbe, röviden (5 lapon) közölvén az intézet 39 éves multját; a második az 1863-4. tanévi Értesítőben jelent meg Menyhárt Ágoston neve alatt (4 lap); a harmadikat Szabady Gyula tette közzé az 1886-7. tanévi Értesítőben, melyben a 4 osztályú gymnasiumnak főgymnasiumná való fejlesztését adja elő (44 lap).

Habár ez utóbbi közlemény megjelenése óta egy évtized is alig mult el, még sem tartottam feleslegesnek Léva városának hosszú időn át ezen egyetlen, valódi culturalis fontosságú intézetéről egy negyedik ismertetést kiadni nemcsak azért, mert ennek ez időszertuti fontosságára a ma. v. és közokt. m. kir. Minister is figyelmeztet az 1893. évben 59428. sz. a. k. leiratában, hanem főképe azért, hogy végre egybegyűjtve legyen azon sok, részben lényeges, részben pedig kevésbé lényeges, de minden esetre egytől-egyig érdekes okirat, mely a gymnasium létrejöttét megelőzte, annak megnyitását örvendetes tudomásra juttatja, fejlődését s végül teljes főgymnasiummá való létesülését megismerteti; hogy a magyar haza ezredéves ünnepén kicsiny, de törekvő városunk multját és jelenét feltüntető egyéb bizonyosságain kívül ez is igazolja létének jogosultságát; összegezve pedig egy kicsiny, de erős oszloppal támogassa nemzetünk megszilárdítását célzó közös törekvéseinket.

Gymnasiumunk történetének megírásában a fent idézett ministeri leirat utmutatása szerint jártam el; fő súlyt fektettem intézetünk specialis viszonyaira; közlöm a régi- (ma: kegyesrendi ház) és új gymnasiumra vonatkozó történeti adatokat, valamint a templomét is; az alapító leveleket, a tanterveket, tananyagot, osztályozást; — a Ratió Educationis szervezetét és tanterveit, melyek minden kir. középiskolában egyformán érvényben voltak, csak nagy vonásokban illesztettem be az egész tanmenet keretébe; — felsorolom a tankönyveket, a fegyelmi szabályokat, a gymnasiumi költségeket; a könyv- és szertárak eredetét, gyarapodását és mai állapotát; a tanulók összes számát, vallását, nemzetiségét, származását és előmenetelét feltüntető táblázatokat; az ösztöndijasokat s az élvezett ösztöndíjak összegét; a tanárok névsorát; irodalmi munkásságukat; az érettségi vizsgát tett ifjak neveit; az önképző-kör működését; a jótékonyágokat és a segélyző-egyesület megalakulását s mai vagyoni helyzetét; végül az intézetben tanult jelesebb férfiakat.

A közlöttek hitelességét igazolják a lévai kegyesrendi ház pontosan vezetett története, a gymnasium okmánytára és a kegyes-tanítórend budapesti központi levéltárából rendelkezésre bocsátott adatok, Bars megye és Léva város levéltárai.

I.

Mozgalmak a gymnasiumi ügyben 1815-ig.

A múlt században több ízben, így 1744., 1750. és 1792-ben kezdének a jobb érzésű és bölsebb gondolkozású lévaiak utána járni, miképen lehetne városukban iskolákat létesíteni a kegyes-tanítórendiek vezetése mellett.¹⁾

Ha pedig figyelembe vesszük azon mellékelt iratot, melyet a herezeg Eszterházy Miklóshoz 1807-ben benyújtott kérés levélhez csatoltak a lévaiak, a gymnasium eszméje már 1702-ben megfogalmazott. — E melléklet a következő:

„Nos Paulus Dei Gratia Sacri Romani Imperii Princeps Esztoráz de Galantha, Perpetuus Comes in Fraknó, Regni Hungariae Palatinus, Iudex Cumanorum, Aurei Velleris Eques, Comitatum Soproniensis, Pest, Pilis et Solt, Supremus Comes, nec non Sacratissimi Principis ac Domini Domini Leopoldi Dei gratia electi Romanorum Imperatoris semper Augusti, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniaeque etc. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae etc. Intimus Consiliarus, Camerarum Partium Regni Hungariae Trans-Danubianarum Confiniorumque Ante Montanorum Supremus Generalis et per dictum Regnum Hungariae Locumtenens.

Memoriae mandamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod Nos tum ad instantem nonnullorum supplicationem apud Nos propterea factam, tum vero moti singulari devotione et affectione, qua erga Reverendos Patres Sch. Piarum Regni huius Hungariae ferimur, Foundationem illam Ter mille Flor. Rhenensium, quam Magnificus condam Nicolaus Jaklin super Ecclesiam in Praedio Nostro Oóbars habitam, ad arcemque Nostram Levenssem spectantem in Testamentariae suae Dispositionis pro refrigerio animae suae Conditionibus in eadem Testamentaria dispositione denotatis fecisset. Item aliam Foundationem super Montem Calvariae supra Civitatem Levenssem exstructam ad 700

---

¹⁾ Hutter Antal az 1853—54. tanévi Értesítőben.

Florenos pro dicendis ad mentem dicti Testatoris perpetuis sacris se extendentem. Nos, qua Dominus Terrestris Arcis et Bonorum Levensium, easdem prae-notatas binas Fundationales sub Conditionibus ad mentem prae-notati Testatoris adimplendis in memoratos Reverendos Patres Sch. Piarum huius Regni Hungariae transtulimus. Super quibus consensum etiam Nostrum praebuimus, imo transferimus ac iubemus harum Nostrarum Vigore et Testimonio Litterarum mediante. Datum in arce nostra Kismartonensi dis 27a 8bris 1702. Paulus Eszterházy m. p.¹⁾

Ebből is látható, hogy régi vágyuk volt a lévaiaknak a jól rendezett iskola; hogy oly soká nem juthattak hozzá, annak a mostoha magyar viszonyok voltak okai. Jóltevők akadtak ugyan a múlt századokban is, de az erős nemzeti érzés inkább a szegényekben volt meg. A lévaiak pedig szegények voltak, mint a Csákyak, majd az Eszterházyak jobbjai.

A 17. század végéről és a 18. század elejéről jó emléket hagyott maga után a fent közölt levélben említett báró Jáklín Miklós.

Elefánti Jáklín Miklós báró, a lévai plébániának is jóltevője volt; 1698-ban a város polgáraival egyetemben megnagyobbitotta a templomot; ez időben ugyanis ő gyakorolta a patronátusi jogokat, melyek néhány év múlva a herczeg Eszterházy családra szálltak át; ő alapította az óbársi plébániát, a lévai szegény-házat, kalvária-alapot.²⁾ Jáklín báró adott az 1675. évben Nagy Lipót magyar király idejében Léván letelepedett Szent-Ferencz-rend tagjainak házat és kertet. Ez utóbbi adat főleg azért fontos, mert a Szent-Ferencz-rendje által birtokolt ház alakult át gymnasiummá. Ezen egyszerü szerzetesek tették le 1714. márczius 19-én a templom alapkövét s 1720-ban be is fejezték.

A lakóépület lassan fejlődött teljessé; csak 1740-ben fejezték be; 1786-ig laktak benne Szent Ferencz fiai, mely idő alatt áldásos működést fejtettek ki a lelkiekben; ez évben II. József császár parancsára el kellett hagyniok Lévát; a nógrádmegyei Szécsénybe költöztek, épületük pedig a templommal együtt a vallás-alaphoz csatoltatott s még ma is ide tartozik.

A templomban már 1732-ben három oltár volt; egyet Kazy László, egyet Sipeky László és egyet Tajtser Károly százados építtetett; a kryptát pedig Hihalmi Athanás, házfőnök, rendezte be.³⁾

A Szent Ferencz rendjének elköltözése után változatos rendeltetése volt a háznak; majd bérház volt, majd uradalmi tisztek lakása, sőt megyeházául is szolgált.

¹⁾ Hist. Domus Levensis.

²⁾ Lévai pléb. Can. Visit.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

Annyi azonban bizonyos, hogy nagyon elhagyatott állapotban volt; ezt igazolja Tomcsányi Jánosnak, a vallásalaphoz tartozó szántói birtokok számvevőjének 1794. augusztus 8-án Szentiványi János kir. tanácsoshoz intézett levele, melyben említi, hogy a kertet köfállal akarta bekeríteni, de ez 300 frtba kerülne, melyet azonban a kormány, tekintettel a fenyegető háborúra, alig fog jóváhagyni; fűzfacsérjéket ígér s hozzá a szántói erdőből karókat. Igéretét aligha váltotta be, mert Szentiványi folytonosan sürgette erre; végre 1797. augusztus 10-én újból ír Tomcsányi és igéri, hogy október hóban mindenről gondoskodni fog.

A kert bérlője ez időben Szentiványi volt, a mit igazol Tomcsányinak 1797. december 29-én írott levele, melyben felhívja Szentiványit, hogy a kert bérét 1792—1797-ig, évi hat forinttal számítva, küldje meg. Az 1800. évben pedig már Dombay Ferencz ügyvéd kezeibe fizetett le Szentiványi 10 frtot.

Ez időben a lakóházhoz a templomon és kerten kívül az úgynevezett Sütő-ház is tartozott, (hogy hol feküdt, biztosan nem tudom, de annyi valószínű, hogy a mai társház szomszédságában volt; kitetszik ez Ugróczy Ferencznek, a lévai kegyesrendi főgymnasium első igazgatójának 1816. márczius 20-ikán Barsmegyéhez intézett leveléből.¹⁾)

Az összes birtoktestet 1806. május 21-én kormányrendeletre árverés alá bocsátották és ezt a lapokban is közzétették. Első ajánlattevők voltak az ev. ref. vallású lévai lakosok, kik a lakóházat iskolává óhajtották tenni, a templomot pedig saját céljaikra felhasználni; sokkal szegényebbek voltak azonban, hogy sem a nagy árt érte megadhatták volna; legalább erre enged következtetni fáradozásuk eredménytelensége.

Mikor az árverés híre Szentiványi nejének, szül. Bossányi Krisztinának tudomására jutott, azonnal elhatározta magát, hogy férjét, a nagy befolyású kir. tanácsost és Barsmegye alispánját rábeszéli: tegyen meg mindent arra nézve, hogy az épület gymnasiummá lehessen.

Éppen ez időben kelt szárnyra az a hír, hogy a kegyes-tanítórendiek a kőszegi gymnasiumot a csekély alapítvány miatt elhagyni készülnek; s habár e hír csak 9 év múlva teljesedett be, kedvező alkalom kínálkozott a lévaiaknak, hogy a piaristák a kőszegi gymnasium helyett Léván tanítsanak.

Egybegyűltek a város előljárói, megfogalmazták az Ő Felségéhez benyújtandó kérvényt, melyben hivatkoznak a város egészséges és szép fekvésére; hivatkoznak arra, hogy ugyanezt már az 1802-iki országgyűlésen nemcsak Barsmegye, de a többi szomszédmegye is sürgette;

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

hogy a város egészen magyar, a hol a szomszéd idegen ajkuak elsajátíthatják a magyar nyelvet; hogy a leendő szerzetes tanárok pótolni fogják azt a hiányt, a mit a szt. Ferenczrend tagjainak eltávózása után éreznek, hogy az épületek fentartása ugyis teher volt a vallásalapra, mig ha átadják a gymnasium czéljaira, magukra vállalják fentartását stb. A latin nyelven fogalmazott kérvény átnyújtására felkérték Dombay Ferencz ügyvédet és meghatalmazást adtak Havrancsek János városbirónak érdekükben eljárhatni. E felhatalmazás így szól:

„Mi nemes Léva Városának Tanácsa az egész Város Lakossival egyetemben a Köz jónak elől-mozdittására tulajdon indulatunk által környékeztettünk, hogy az Magyar Nyelvnek úgy virágzó Tudománynak, vagy hasznos Erköltsöknek büvebben és büvebben való gyarapodására és Oskoláknak bé-hozássára, minthogy abból érzékenyessen az környül lévő Nemes Várnegyék is tapogatható fogyatkozást szenvedni láczatnak, valami módot annak megszerzésire ejthetnénk, arra való nézve, hogy az volt Lévai Pater Franciscanusoktól, vagy is úgy nevezett Barátok által elhagyattatott Klastromot Felséges Koronás Fejedelmünkűl önként való ösztönünkűl Oskoláknak Gyermekeink oktatására meg nyerhetnénk, Városunknak Biráját, Nemzetes Havrancsek János urat Felséges Nagy Kegyelmi Tsászári s Királyi Urunknak kegyes színe eleibe annyibul utasittatni el-tekélttük, hogy annak kimunkálódására és némű-némű képpen való véghez vitelire fáradtságát, mint e Léva Várossának Elöl-Járója terjeszteni ne kémellené, a hogy is buzgó indulattyal a Köz jónak Előmozdítása kedviért magát minden tehetséggel ajállotta, a mint is ezen jóban munkálódó fent említett Havrancsek János urat, mint Várossunknak érdemes Biráját e jelen levő irásunkkal ezt érdeklő dologban hatalmassá teszünk, activisálunk és Plenipotenciázunk. Mellyt is nagyobb bátorságára neveinknek aláírassival és Város élő pecsétével meg erőssévé Confirmálunk. Levae die 9^a Aprilis 1806. Czompó János m. p. Léva város Eskütye. Gergye József m. p. Léva város Eskütye. Gimesi János m. p. Léva várossa Esküdtje. Deák Tamás m. p. Léva Várossa Perceptor. Kaloján István m. p. Léva Várossa Eskütyje. Szórád János m. p. Orphanorum Tutor. Soskó János m. p. Préber János m. p. Kondlovich József m. p. Féja István m. p. Tuka József m. p. Dékány András m. p. Cseh Mihál m. p. Tüszkő Antal m. p. Palovics József m. p. Szerencsés József m. p. Nóder Ferencz m. p. Chlebovics József m. p. Markoviczky József m. p. Biró János m. p. Molnár János m. p. Nyitray János m. p. Svarba András m. p. Robotta János m. p. Gergő András m. p. Sig. per. Iur. Opp. Léva Notar. Franciscum Fehér m. p.¹⁾

¹⁾ Kegyesrendi ház levéltára.

Ugyanekkor földesurukhoz, herczeg Eszterházy Miklóshoz is folyamodtak közbenjárásáért.

A lévaiak óhaját különben csak növelhették azon buzdító sorok, mélyeket több helyről is vettek az iránt, hogy el ne mulasztják a kedvező alkalmat, mely a gymnasium létesítésére kínálkozik. A sok közül közlöm azt, melyet Lalahay György besztercebányai káptalani felügyelő intézett Léva város birájához :

„Perillustris ac Generose Domine, Domine mihi sing. Colendissime!

His diebus fui Schemnicii constitutusque cum Patre Rectore Piaristarum, collocuti sumus de inducendis Levam scholis Latinis, quam famam ille audivit libentissime, rogavitque me maiorem in modum, ut scriberem Perillustri ac Generosae D. Vestrae nunc recte adesse occasionem repraesentandi Suae Maiestati, quatenus Sua Maiestas Patres Professores, qui Schemnicii existunt Aevam transponere dignaretur ex his motivis: 1. quod per fatale incendium tam Residentia, quam Scholae cum suis appertinentiis conflagraverint. 2. quod reparatio horum aedificiorum vix intra duos annos terminanda sperari possit. 3. quod Schemnicii ob defectu aedificiorum magno cum Publici damno usque corundem restitutionem Gymnasium cessare debeat. 4. quod defectus iste complanari possit in instanti cum translatione Patrum Piaristarum Schemnicio Levam. Patres Piaristae, avidissime exoptant, ut Levam transponantur ideo, quod Levae omnia victualia facilius habituri sint. In reliquo etc. Egégh 19. Junii 1806. Georg. Lalahay m. p. Capituli Neos. Bonor. Provisor.“¹⁾

A kiküldetés eredménnyel járt; 1807. június 2-ikáról keltezett levelet kapott a kegyes-tanítórend főnöke, valamint Barsvármegye közönsége a helytartótanáctól, melyben felhívják az elsőt, hogy a községi társháznak a szt. Benedekrend tagjainak való átadása után a lévai gymnasiumot elfoglalhatja; az utóbbi pedig arra, hogy gondoskodjék mielőbb a kellő alapokról s ez irányban Léva földesurával is lépjen érintkezésbe.

A kegyes-tanítórend főnökéhez intézett levél így szól :

10971. „Admodum Reverende in Christo Pater Nobis observande!

Erga recursum Communitatis Oppidi Leva in sui gremium Scholas Grammaticales introduci supplicantis, altissimo Loco factum, Sua Maiestas Sacratissima benigne resolvere dignata est, ut cum PP. Piaristae nunc Ginsii scholas docentes, ubi PP. Benedictini Gymnasium Ginsiense ad se receperint, alioquin aliorum transferendi sint, in eum Casum Gym-

¹⁾ Kegyesrendi ház levéltára.

nasium in Oppido Leva aperiatur et PP. Piaristis in Clastrum Franciscanorum illocandis concedatur, cum tamen Supplicans Oppidana Communitas pro fundo sustentationi Gymnasii Capitale praehabitis iam assecurationibus conflandum designet, ac proinde Capitale hoc nondum conflatum esse videatur ea propter Supplicans Communitas eo invietur, ut inprimis realem, paratumque fundum pro erectione Gymnasii et Professorum ac Directoris Religiosi Ordinis sustentatione, scholarisque aedificii conservatione suffectorum remonstret, eoque remonstrato, mox atpue PP. Benedictini doctionem Scholarum Ginsiensium susceperint, Gymnasium Levae aperiendum, illudque PP. Piaristis concedendum, Supplicanti autem Communitati Levensi nunc iam elementer indulgeri, ut circa introductionem Gymnasii cum Paternitate Vestra in Concursu Deputati Comitatus Barsiensis et Terrestralis Domini tractatum suscipere possit, postea Benignae Confirmationi Regiae via Consilii huius Lottlis Regii substernendum. Haec benigna Resolutio Regia Paternitati Vestrae pro notitia et directione praesentibus nota redditur, eo subnexo, etiam antelatam Communitatem Oppidi Leva, et concernens Dominium de eadem medio Cottus Barsiensis sub hodierno edoceri. Datum e Consilio Regio Lottli Hgrco Budae die 2. Junii anno millesimo octingentesimo septimo celebrato. Paternitatis Vestrae Benevolus, ad officia parati: Paulus Almásy m. p. Franciscus Darvas m. p. Comes Franciscus Eszterházy m. p.¹⁾

Barsmegye közgyűlése 1807. július 6-án tárgyalta e leiratot, mely alkalommal Szentiványi Jánost felhatalmazta, hogy a gymnasium érdekében a kegyes-tanítórend főnökével nemkülönben herczeg Eszterházy Miklós földesurral is érintkezésbe lépjen, mint Barsmegye megbízottja.²⁾

Hegy a kegyes-tanítórend főnöke, Egerváry Ignác, mily komolyan vette e sorokat, mutatja az, hogy a nyitrai házfőnököt, Mészáros Lászlót, azonnal Lévára küldötte tájékozódás végett. Mészáros már augusztus 20-án jelentést tett lévai kirándulásáról; leírja, hogy a ház alsó része elég jó karban van; de annál elhagyatottabb állapotban van az emelet, de főleg a tetőzet; nem tetszik neki, hogy a folyosó mindkét oldalán lakószobák vannak; sötét a ház; jó lesz egy építész küldeni, ki az átalakítási terveket elkészítse; a tanuló ifjuság részére egy külön bejárót ajánl; fölvilágosítja a lévaiakat, hogy mily dolgokra van szükség; tanácsolja nekik, hogy a társházhoz tartozott egyéb birtokokat: földet, rétet, szerezze vissza, s végül inti őket, hogy a feltételekért forduljanak a rend-

¹⁾ A kegyes-tanítórend központi levéltára.

²⁾ Barsmegye levéltára.

főnökhöz; ő pedig, ha valamit meg akar tudni, írjon Dombay Ferencz ügyvédnek, ki itt nagy befolyású ember.¹⁾ (Szentiványival alig találkozott.)

Szentiványi is komolyan vette kiküldetését: a városi tanács felhívására azonnal Pestre ment, hogy a rend főnökétől a gymnasium megnyitásához megkivántató és felvállalandó terhekről felvilágosítást nyerjen.²⁾

Egerváry rendfőnök, a lakás és gymnasiumra vonatkozó terheket 9, a rendtagok ellátására vonatkozókat pedig 2 pontban összefoglalva átadta Szentiványinak. E pontok a következők:

1. Ut minimum 12 Individua ad Religiosam Disciplinam accurate observandam, et Instituti Officium exacte obeundum ibi fundentur, quae si statim a principio illucmitti non possent, aucto tamen in Provincia Sodalium numero sensim eo disponerentur; interea vero pauciores plurium munia sine omni defectu explerent; ideoque tamquam duodecim ratione Foundationis considerandi essent.

2. Isti autem sint in Collegiis nostris necessarii: Rector, Vice-rector, Director Gymnasii cum sex Docentibus et uno supplente, unus Frater Laicus, et uti petitur Concionator Hungaricus, qui si non peteretur, tunc Spiritualis Domus eius loco mitti deberet cuius munus in praesenti statu Collegii Vicerektor sustinere potest. Quodsi plura aliquando ratione systematis litterarii ad docendas Scholas necessaria essent individua, hoc in casu superinducendi cuiusvis novi Individui dotatio ad praesentem originalem Foundationem accomodanda veniet.

3. Ut ergo huiusmodi Colonia Instituti eo mittatur, necesse erit, ut iam adsit Templum, Collegium cum suis Fundis et aedificiis in area paratis, hortusque adiacens, et haec singula ad usum Instituti omnibus requisitis instructa et applicata.

4. Videlicet: in Templo sint sufficientes sacrae vestes et reliqua adparamenta, sit oleum ad lampadem perpetuo alendam, lampasque ipsa, sint candelae, vinum et hostiae, quaeque sunt in aris ad missae sacrificium faciendum necessaria. Templi quoque servitor, qui Sacristiam curet, campanas pulset et omne servitium circa res divinas praestet. Sit organum et organista; sit turris cum Campanis, pro quorum exolutione, conservatione et quotidiano usu stabilis proventus desideratur. Prima vero horum instructio in adventu ipso Sodalium parata esse debet.

5. Uti etiam Collegium, et cubicula omnia ad usus nostros praevis reformata accomodataque sint. In cubiculis aequales mensae et pro libris

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

reponendis tholi, armarium, vestiarium, lectica cum sano stramineo, culcita (matracz) pilis equinis repleta, duobus pulvillis, et horum quatuor thecis, lodice et puatuor stragulis, totidem manutergiis, item sedes duae et candelabrum. Qui apparatus maior et decentior sit in Rectoris, Provincialis ac eius Secretarii cubilibus, quae simul hospitem advenientium usui servire poterunt. Infirmaria quoque apud nos usitata, cum suis requisitis aegrorum commoditati apparanda est, et cubile ad exitum Collegii pro servitoribus.

6. Non aliter Refectorium suis mensis, sedibus, mappis et mappulis (abrosz és asztalkendő), patinis, orbibus necessariis, armariis, lagenis, poculis et quaecumque huc pertinent, praevis sufficienterque instructum sit.

7. Culina quoque, Dispensa et Cellarium in primo statim ingressu cum omni requisita instructione Rectori consignentur.

8. Hortus muro vel asseribus rite septus, qui puteos necessarios habeat. Allodium paratum sit ad inhabitandum, lavandas vestes et coquendum panem. Stabula unum pro 4 equis domesticis, alterum pro 4 equis Provinciae Praesidis vel hospitem, dum eo veniunt. Stabulum etiam pro duabus vaccis, hara pro setigeris (sertésöl), urrule, conservatorium aliquod frumenti, lignorum et foeni.

9. In Gymnasio adsint commodae Scholae cum suis sedilibus firmis apteque dispositis, cum cathedra mensulave et sede, cum tabulis nigris arithmetico studio necessariis, cum mappis item Geographicis. Adsit quoque turricula cum campana, praeterea cubile maius et amplius pro tentaminibus publicis deserviens, ubi sedes pro Iuventute Gymnasii tota, proque auditoribus, vel Discipulorum Parentibus et Cognatis requiruntur. Denique horologium in una Scholarum conservandum, ut horae studiis designatae campanula in ambitu Gymnasii appendenda, signaque solita dari possint.

Ad intertentionem Religiosorum et horum omnium conservationeni ac promotionem necessaria esse proponimus :

1. Ex tritico puro et cribrato pro singulis 12 Individuis, intellecta huc etiam seculari familia, et servitoribus Collegii, Metretas Posonienses 12 in singulos annos. Ex lignis orgias in annos singulos 80 ad in aream devehendas. Ex foeno currus annuos pariter ad aream devehendos 24, quibus domestici equi, aut eorum etiam, qui intervenirent, item duae vaccae alerentur. Ex stramine, qua hordeaceo, qua alius speciei, currus 12. Nobis quidem gratius esset pratum ad evitandas inter nos et illos, qui foenum elargirentur, quaslibet difficultates ; verum in hoc Patronorum voluntati consensum praebemus. Vini boni et antiqui urnas 12 pro singulis 12 Personis, et pro intervenientibus. Sabellicos saginatos octo

tantum, nam et nos ipsi in area nostra aliquot educere possemus. Tempora vero, quibus haec accurate et sine tergiversatione darentur, ea essent, quae rector Collegii assignaret, seu per unam vicem, seu per plures, ut ille necessarium putaret. Quod si aliquando eveniret, ut ad vexandos nos res hac naturales, aut viles, aut non in iusta mensura darentur, quod damno nostro in pluribus Collegiis experiri coacti fuimus, tum integrum sit nobis currens pretium pro ea vice rerum naturalium exigere.

2. Praeter haec omnia ad intertenendos quotidie Religiosos vestiendosque, vel in aegritudine curandos, ad eorum viatica, ad rerum necessariorum procuracionem, ad sarta tecta conservanda, excepto casu ordinario, tunc enim Fundatoribus et Patronis reperatio incumberet; item ad Templi res necessarias procurandas, earumque nitorem servandum, ad familiam secularem et servitores solvendos ac vestiendos, summam Capitalem 100.000, idest Centum Millium Florenorum Rh. proponimus expetimusque: quae summa, si rerum omnium exaggeratum huius temporis pretium, non facile minuendum, aut potius augendum consideremus moderato calculo instituta videri debet. Moderate tamen a nobis ideo propositum, quod eius Loci, ac vicinae regionis etiam Patronos nobis speremus non defuturos, qui nos rebus naturalibus adiuvent, et diligentiam nostri muneris acuunt, uti semper erga Institutum nostrum, et vicina Collegia propensos liberalesque fuisse grati recordamur.

Huic voluntati nostrae postquam consenserint, pleneque satisfecerint, qui nostrum Institutum Levae fundare desiderant, tunc primum Sodales nostros eo immigrare permittemus.

Datum Pesthini die 27. Mensis Septembris Anno 1807. Ignatius Egerváry m. p. Scholarum Piarum Provincialis.“

„Hanc deductionem in praesentia mei qua ad actum praesentem per I. Universitatem Cottus Barsiensis exmissum Deputatum esse elaboratum et exhibitum testor Pesthini 27. Septembris 1807. Joannes Szentiványi de eadem Consiliarius Aulicus et Septemvir.“¹⁾

Mihelyt a lévaiak a kegyes-tanítórend főnökétől ezen feltételeket Szentiványi útján megkapták, összes törekvésöket arra fordították, hogy az alapokat megszerezzék. Nem lehet csodálkoznunk a fölött, hogy a föltételek nagyon soknak tüntek föl; a város önerejéből nem teljesithette azokat; de ne csodáljuk a Rend kívánalmait se; elég példa volt előtte a multból, melyből okulhatott; a nagy szegénység, mely elégedetlenséget szokott szülni, kényszerítette a Rendet, hogy jövőre előrelátóbb legyen.

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

Csak néhány évvel előbb történt ugyanis, hogy a Rend — szármalmas anyagi helyzetén valamit javítandó — 1802-ben az országgyűléshez folyamodott segélyért; ebből a folyamodványból kitűnik, hogy összes szükségleteinek fedezésére, 315 rendtag évi ellátására, csak 45646 frt állt rendelkezésére, melyből egy-egy rendtag teljes ellátására csupán 140 frtot fordíthatott. Ezen 1802-iki országgyűlésen a kitűnő Bezeredy, Ürményi és mások pártoló felszólalásai után egyhangúlag határozták el, hogy a hazai tanügynek oly nagy szolgálattal tett, s most a bukás szélén álló kegyes-tanítórendet Ő Felsége figyelmébe fogják ajánlani; mire két év múlva, 1804-ben, a király a tanulmányi alaphól évi 32.000 frtot engedélyezett. Hogy ezen összeg is mily jelentéktelen segély volt, mi sem igazolja jobban, mint azon történeti esemény, mely az 1807. évben folyt le a kegyes-tanítórend pesti házában. Az ezen évi budai országgyűlés alkalmával Ferencz király meglátogatta pesti gymnasiumunkat és a társházat is. E látogatás a Rendre örök emlékü; itt ígerte meg ugyanis Ő Felsége, hogy a Rendet tovább nyomorogni nem engedi. A királyi ígélet gyorsan ténynyé vált, a mennyiben még ugyanazon évben a kegyes-tanítórendnek adományozta az úgynevezett fehérvári custodiatust, mely Somogy, Zala és Veszprém határában mintegy 27000 hold földből áll. Ezzel lehetővé tette a nemesszivü Király a kegyes-tanítórend fönmaradását.¹⁾

Kétséget nem szenved, hogy Egerváry utóda, Bolla Márton, éppen a Rend anyagi ügyeinek ezen fent említett javulása folytán tette enyhébbé az elődje által előirt feltételeket, mint azt később látni fogjuk.

Léva városának reménye, melyben nem is csalatkozott, földesurában, herczeg Eszterházy Miklósban összpontosult, 1807-ben a következő levelet intézték hozzá:

*„Celsissime Sacri Romani Imperii Princeps, Domine. Domine Nobis
Benignissime!*

Dum Clastrum Levense abolitorum Patrum Franciscanorum Licitationi publicae anno recens praterito 1806. exponebatur, Celsitudinem vestram cum demississima supplicatione nostra venerabundi accessimus petiimusque humillime in eo nobis Benignissime, et efficaciter patrociuari, ut hoc ipsum Clastrum, populorum nostrorum pecuniis potissimum erectum et fundatum, Communitati infrascriptae pro inducendo Gymnasio, eoque Patribus Scholarum Piarum credendo sua Maiestas Sacralissima elementissime resolvere dignaretur. Quo demississimo petito nostro in Benignam et paternam attentionem sumto, dignabatur Celsitudo Vestra Nos

¹⁾ Budapesti kegyes-tanítórendi főgymnasium Értesítője 1894—95.

benigne iubere, ut suam Maiestatem Sacratissimam homogiali in submissione accedamus atque nomine Celsitudinis Vestrae desideratum Claustrum Scholis clementissime cedendum de genu imploremus: Celsitudinem quoque Vestram apud Suam Maiestatem Sacratissimam personaliter suam potentem interposituram mediationem: quatenus iusto, certe et salutari desiderio nostro perfruamur: una vero Benignissime polliceri — facturam Celsitudinem Vestram — obtenta favorabili Resolutione Regia — cetera omnia, quae publico utilis intentionis nostrae, huiusque inducendi Instituti effectum adiuent et procurent.

Qualem autem sua Maiestas Sacratissima ad demississimam Instantiam nostram praevis in merito via Excelsi Consilii Locumtenentialis Regii dd. 21. Junii a. c. 1807. Resolutionem suam Regiam clementissime elargiri dignata est, eandem Celsitudini Vestrae via I. Cottus Barsiensis transmissam esse humillime intelleximus.

Clementissima Resolutione hac Regia cum pro inducendo Gymnasio eiusque personalis status et aedificiorum sustentatione paratus, isque sufficiens Fundus — praevis Altissimo Loco remonstrandus — Tractatusque eatenus cum Patre Provinciali Ordinis Scholarum Piarum in concursu Terrestralis Domini et Deputati Comitatus praesuscipiendus et ineundus praecipere atque indulgeretur, — priusquam ex praehabitis Assecurationibus conflandum Capitale designare valeamus, proxime necessarium esse nobis visum erat, ut proiectum necessitatis sumptuum et futurae sustentationis eiusdem Gymnasii a praefato Patre Provinciali expetamus excipiamusque: Quale Celsitudinis Vestrae Benignissimo obtutui in adnexo humillime exhibemus. Proiectum isthoc his arduis rerum et temporum adiunctis ad altum elevatum calculum conterritum quidem nos, sed spectatis iis, quod aedificium pro necessaria reformatione sumptibus quidem indigum Clementissime donatum accipiamus: quod per introductionem hic Loci a comodissimi Gymnasii in educanda futurum Inventute Patriae utilitatem, Celsitudinis Vestrae certum emolumentum, Oppido huic ornamentum, ac civium necnon circumiacentis Celsitudinis Vestrae mixtae Religionis copiosae Subditelae Incrementum prospiciamus, in spem erigimur quam maximam, Celsitudinem Vestram huius salutaris in Celsissimo nomine perenaturae foundationis primum et sufficiens iacturam Fundamentum.

Atque ideo submississime recurrimus ad Celsitudinis Vestrae innatam Benignitatem, Principem Dominum et Patrem nostrum Benignissimum, omni devotione exorantes, dignetur Celsitudo Vestra — ingenerato erga suos subditos amore — ad effectum omnimode salutaris et utilis huius Instituti, quod iam olim Celsissimus Sacri Romani Imperii Prin-

ceps Paulus Estoras, Celsitudinis Vestrae desideratissimus Abavus de anno 1702. fundare intentionabatur¹⁾ Benignissime propendere, nosque de eo securos reddere, ut in Conformitate Clementissime Resolutionis Regiae Assecurationem hanc Celsitudinis Vestrae Altissimo Loco pro recipienda subin Confirmatione Regia praescripto modoremonstrare valeamus.

In reliquo Benignitati humillime devoti in omni submissione sumus Celsitudinis Vestrae humillimi servi et subditi Communitas Oppidi Leva.²⁾

A nemes szivű herczeg még 1807-ben november hó 28-án Kis-Martontól keltezett s a lévaiak kérő levelének hátulsó lapjára jegyzett következő sorokkal válaszolt:

„Tam rationum momentis in supplici Libello per Communitatem Levensem, quam et singulari, quo erga educationem Patrie Inventutis ferimur amore, permoti, pro intertentionis Fundo Patrum Piarum Scholarum in Oppidum Nostrum Leva introducendarum fine promotionis salutaris huius Instituti parte ex nostra auxiliatricem nostram operam in eo defiximus, ut nimirum a die introductionis P. P. Piarum Scholarum ad Oppidum Nostrum Leva, donec ibidem in Loco Scholae hae permanerint pro parte et ad rationem sex Docentium Professorum et unius Rectoris, qui una Directoris munus obeundum haberet, ex cassa nostra Levensi Rfni ducenti annue ad rationem singul. Individui solvantur. Non secus tam pro praenominatis, quam et Supplente, nec non Hungarico Concionatore et respective Exhortatore, ac uno Laico Fratre; in simul itaque decem Personis ad rationem cuiuslibet Personae annue Poseniensis mensurae urnae vini duodecim. Non absimiliter pro parte singuli tritici M. Poseniensis sex; denique pro necessitatibus Instituti huius annue quadraginta orgiae Lignorum focalium praestentur, eo addito, ut tam sectio, quam et avectio horum lignorum per officialatum meum exassignandorum cura I. Cottus procuretur. Quod ipsum recurrenti Commitati cum paternae propensionis nostrae contestatione praesentibus in viam Resolutionis nostrae extradamus. Kis-Martonii 28. Novembris 1807. Nicolaus Princeps Eszterházy m. p.“³⁾

Herczeg Eszterházy Miklós ugyanazon napról keltezett levelet intézett Barsvármegye közönségéhez is, mely így szól:

Excellentissimi, Illustrissimi ac Reverendissimi Spectabiles ac Magnifici, Perillustres item ac Generosi Domini, mihi singulariter Colendissimi, Observandissimi!

Quanto magis mihi cordi est debita Patriae Juventutis educatio et ab hac promanans Patrie nostrae felicitas, quanto item maiori in

¹⁾ Lásd 5. lap.

²⁾ A kegyes-tanítórend központi levéltára.

³⁾ A kegyes-tanítórend központi levéltára.

pretio mihi est Intercessio Inelytae Universitatis huius circa facilitandum Juventutis Institutum sub 6. Julii a. c. facta, tanto alacriori animo salutare I. Statuum et Ordinum conatus in merito Scholarum Grammaticalium ad gremiale Oppidum Leva introducendarum parte ex mea pro modernorum temporum adiunctis secundandos constitui, auxiliatricemque meam operam in sequentibus defixi: utpote a die introductionis Patrum Piarum Scholarum ad Oppidum Leva pro eorundem intertentionis Fundo, et quidem pro parte et ad rationem sex Docentium Professorum, et unius Rectoris, qui una Directoris munus obeundum haberet, sequaciter septem Individuorum, singulative annuos Rh. florenos ducentos ex cassa mea Levensi, non secus tam pro praenominatis, quam et Supplente, nec non Hungarico Concionatore et respective Exhortatore, ac uno Laico Fratre, in simul itaque decem Personis ad rationem singuli annue Posoniensis mensurae urnas vini duodecim; non absimiliter pro parte singuli tritici Pos. metretas sex, denique pro necessitatibus Instituti huius annuas quadraginta orgias Lignorum focalium nunc pro tunc, eo addito resolvi, ut praeviae resolutae quantitatis Lignorum medio respectivi mei officialatus in quacunq;ue demum plaga exassignandae, tam sectio ipsa, quam et avectio cura I. Universitatis ingravatim procuretur.

Quam meam Resolutionem eo per Expressum intellectam esse volo, ut ad casum, quo lapsu temporis quaestionatum Gymnasium Levense aut aliorsum transferri, vel plane penitus aboleri contingeret, praespecificata mea Dotatio ipso facto vigorem suum amittat, sequaciter non solum praestatio pecuniaria, sed et praestatio naturalium cesset ita, ut per neminem sub quocunq;ue praetextu et titulo, sive a me, sive successoribus meis praetendi possit.

In reliquo pretiosissimis favoribus commendatus, distincto cum observantiae plenoque aestimii cultu persevero. Praeterrarum D. Vestrarum Kis-Martonii 28. Novembris 1807. Servus obsequentissimus, devinctissimus Nicolaus Princeps Eszterházy m. p.⁴⁾

Léva városában különösen, de általában az egész megyében nagy örömmel vették a herceg ajánlatát. Mikor pedig 1808. febr. 6-ikán az Aranyos-Maróthon tartott megyegyűlésen felolvasták, Almásy Ignác, főispán, valóságos dicsőítő szónoklatot tartott, melyben ékes szavakat szentelt a megye főpártfogójának, herceg Eszterházy Miklósnak. Majd a nagyszerű példa által fellelkesülve kijelenté, hogy mindaddig, míg a megye élén áll, fizetéséből évenként 500 frtot ajánl föl a lévai gymnasiumra. Sajnos azonban, hogy nemes ajánlatának hasznát a gymnasium soha sem

⁴⁾ A k. t. rend központi levéltára.

élvezhette, mert mire a gymnasium 1815-ben megnyílt, ő már nem volt Barsmegye főispánja.¹⁾

Herczeg Eszterházy ajánlatában, mint látható, nem 12, hanem csak 10 egyenről gondoskodott; fizetést pedig csak 7 tanítással foglalkozó szerzetesnek ad; a természetben felajánlott járandóságot azonban 10 személyre számította.

A hercegi urodalmak főkormányzója, Szentgály, 1807. decz. 5-ikéről Kis-Martonból keltezett német nyelvű levélben, mint a mely nyelv az urodalom hivatalos nyelve volt, közlé a lévai urodalom felügyelőjével a herceg határozatát s a módosztatokat, melyek szerint eljárnia kell.²⁾

Habár a hercegi alapítvánnyal a lévaiak nagyon meg voltak elégedve, mert valóban fejedelmi ajándék ez, még csak most fogtak hozzá derekasan a dologhoz. A megyéket, püspökeinket, káptalanokat, földesurakat, városokat, egyes tehetőseket, szóval azokat, kiktől valamit remélhettek, részint személyesen, részint levélben kérték föl alapítványok tételére. Hogy mily eredménye volt ennek, később részletesen kimutatjuk.

A kegyes-tanítórend főnökéhez is levelet intéztek 1808. január 28-ikán, melyhez csatolták a hercegi alapítvány másolatát; kéri a rendfőnököt, szólítsa föl az urodalom mérnököket és építészt, vajjon jól végeztette-e a város az eddigi átalakításokat a lakóházon és a templomon; ha szükséges még egyéb újítás, azt is megteszik; örömmel említik föl levelökben, hogy a templom és az iskolák már teljesen készen vannak.

A rendfőnök 1808. febr. 19-én Váczról keltezett levélben felel a város közönségének. Dicséri buzgalmukat, melyet az alapítványok szaporítása céljából kifejtének; elősorolja az előnyöket, melyek Léva városáé lesznek, ha egy teljesen megfelelő gymnasiumi épületet emelnek, melyben a vidék nemes ifjai szivesebben tanulnak; kivált ha ezáltal a társház oly tágassá válik, hogy convictorokat tarthatnak; az új épület a városnak díszére lesz; az ifjuság száma növekedni fog; a pénzforgalom pedig nagyobb lesz. Figyelmezteti a lévaiakat, hogy most, mikor a kedélyek általában a gymnasium felé hajlanak, minden lehetőt kövessenek el annak biztosítására; tapasztalásból mondhatja, hogy később ezen buzgalmat és áldozatkészséget nehéz lesz felújítani. E tekintetben teljesen igaza volt Egervárynak; a gymnasium új épülete csak 78 év múlva készült el.³⁾

Látván a lévaiak, hogy kérő leveleiknek, habár mindenütt teljesen eredménytelenül nem kopogtattak is, oly eredménye nincs, de nem is

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ A k. t. r. központi levéltára.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

Eszterházy Miklós herceg,
a lévai k. r. gymnasium alapítója.

lesz, hogy a k. t. rend főnöke által 1807. szept. 27-ikén kiszabott feltételeknek megfelelőhessenek, Dombay Ferencz ügyvéd közbenjárásával, — kinek segélyére volt az ez idei váczai házfőnök is, — e föltételek enyhítését kísérlették meg.

A rendfőnök 1808. márcz. 10-ikén kelt levelében csak 11 rendtagot jelel meg és eltartásukra fejenkint 400 frtot kíván; egyebekben az első feltételekhez ragaszkodik.

Az 1807. év végén kibocsátott kéro levelekre az 1808. év első felében az épületek átalakítására és kijavítására a következő adományok folytak be :

Hontmegye	1500	frt.
Gróf Koháry Ferencz	500	„
Lipthay Sándor	25	„
Nyáry Ignác	25	„
Gudits János	10	„
Trsztyánszky Mihály	10	„
Huszár József	50	„
Lubi János	10	„
Blaskovics József	25	„

Összesen 2155 frt.

Ugyane célra az esztergomi káptalan két tagja adott 130 frtot; és pedig : Szalay József 80 frtot, Gosztonyi István 50 frtot.

Körmöczbánya városa pedig 12.000 zszindelyt szavazott meg. Az ily módon összegyűlt 2285 frtot a templom és társház javítására szánták; a munkálatok véghez vitelére pedig Havrantsek János birót hatalmazták fel, kinek számadásai szerint összesen 3364 frtot adtak ki; miből kitetszik, hogy a begyűlt összegzen felül a város a sajátjából is 1079 frtot költött.)

De nemcsak a város, hanem Barsmegye is buzgólkodott alapítványok szerzése ügyében. Igazolja ezt ama két adomány levél, melyeket Boronkay Istvánhoz, Barsmegye alispánjához intézett báró Perényi Lázár és Horváthné, szül. Ugronovics Francisea.

Perényi levele a következő :

„Longe iam antea, quam aestimatis Magnificentiae Vestrae sub 12. Mensis labentis ad me exaratis litteris ad praestandum pro inducendo Levae Gymnasio dotandis item eo evocandis P. P. Piaristis mea ex parte aliquod subsidium nomine I. I. Statuum et Ordinum provocarer, de hoc ipso Instituto a meo Provisore Névediensis edoctus, factis protinus Dispositionibus, salutare illarum partium erudiendae Juventutis causa,

1) Hist. Dom. Lev.

commune desiderium praeveni, ac pro possibilitatis ratione Resolutionem quoque scriptam Oeconomico meo officiali extradedi.

Resolvi autem de proventibus meorum bonorum annue 100 fl. ea sub conditione, ut quam primum P. P. Levam introducti fuerint, et donec ego Bonorum I. Cottui Barsiensi ingremiatorum possessorio immansero, et P. P. Piaristae Levae perstiterint, Officialatus meus Oeconomicus praevia modalitate benevole oblatos Centum florenos iisdem P. P. Piaristis annue pendere ac administrare debeat.

Cuius a me resoluti *benevoli subsidii et respective factae congruae dispositionis intuitu, Magnificentiam Vestram certiozem reddo, una vero me expertis favoribus commendans persevero Magnificentiae Vestrae servus humillimus B. Lazarus Perény m. p. Budae 28. Augusti 1808.*“

Ugronovics Francisca levele :

*„Tellyes Bizodalmu Nagy Uram,
Első All Ispán Uram !*

Hozzám utasított betses Uri levelét, melyben a Lévai Nemzeti Iskoláknak felsegítésére általam meghatározandó pénznek adását ajánlani méltóztatott az Úr, méltó tisztelettel vettem. Az Úr közben vetésének tekintetére és a tárgynak különös érdemére nézve meg hagytam a Füsi jószágomban gazdaság viselő Tisztetnek, hogy részemről egy száz forintokat, mihelyest érette valaki jelenteni fogja magát, Cassámból ki olvasni el ne mulassa. Ezt midőn az Úrnak, Vice-Ispán Úrnak válaszképen jelenteni szerentsém vagyok, tellyes tisztelettel maradok Gáyon, 12 7bri 1808. Tisztelt Nagy Úr Első All Ispán Úrnak tellyes testülettel való szolgálója Ugronovics Francisca m. p.“¹⁾

A gymnasium ügye, ha lassan is, de annál biztosabban haladt a megoldás felé ; azon biztos reménnyel kecségtették magokat a lévaik, hogy az 1809. évben megnyithatják az iskolákat ; tervöket és reményeiket a háborús idők messze elodázták. Mikor Léva város közönsége az 1808. év szept. 5-ikéről a megye közgyűléséhez intézett kérelmét betejesztette, melyben a gymnasiumnak szánt épület hivatalos átadásának kieszközlését kérelmezték a kormánytól, a kedvező válasz helyett villámcsapásként azon rendeletet vették, hogy az épület katonai kórházzá alakíttassék át. A leiratot 1808. augusztus 16-ikán küldte le a Helytartótanáctól báró Mednyánszky János a sellyei urodalom felügyelőjéhez, Ujváry Jánoshoz, ki azonnal Lévára jött, megvizsgálta az épületet s azt Boros József kir. biztosnak átadta. Benád ezredes pedig elkészítette a leltárt a beruházásokról, mely 1809. ápr. 13-ikáról van kiállítva, s mely

¹⁾ K. t. rend központi levéltára. (A *nemzeti iskola* kifejezés bizonyára félreértésből került a levélbe.)

szerint a katonai hatóság 2978 frt. és 45 krt költött az épület átalakítására; a ház nem felelt meg kórházi czélokra; ez tűnik ki azon német nyelvű iratból, melyben azt ismét polgári czélokra engedik át, minthogy az ez időben Léván dühöngő epidemikus bajok a betegek átszállítását szükségessé tették; de mert egyhamar más helyet nem találtak, mint az a megye közönségéhez Bécsből intézett leirathból kitűnik, s addig míg az alapítványok tüzetes kimutatása rendben nem lesz, a katonaság kezén maradt. A királyi udvari Cancellaria leirata így szól:

„Sacrae Caesareae et Regio Apostolicae Maiestatis Domini Domini Clementissimi nomine, Universitati Dominorum Praelatorum, Magnatum et Nobilium Cottus Bars hisce Benigne intimandum: Erga representationem Comitatus huius circa Gymnasium in Oppido Leva introducendum ac Fundationes hoc scopo factas sub 5^a Septembris a. e. horsum submissam apud Consilium Locumtenentiale Regium abhinc dispositum haberi, ut cum Fundum sufficientem pro Directore Gymnasii et Professoribus iam adesse, conformiter editae hoc in merito Benignae Resolutioni remonstretur, idem Consilium Locumtenentiale Regium Provinciale Piaristarum de Dotatione iam procurata edoceat, ut suo tempore sibi indicando, dum nempe Clastrum Franciscanorum Levensis, quod nunc in usus status militaris conversum est, evacuatum fuerit, Individua sui Ordinis pro docendis Scholis Levam mittere possit.

Ceterum Comitatus huic committi, ut interea, donec evacuato praeattacto Claustro Franciscanorum Levensis, nunc in usus status militaris converso, Scholae ibidem aperiri potuerint, Communitatem Oppidi Leva ad formales Fundationales litteras tam a Principe Eszterházy, quam a Stephano Marczibán¹⁾ procurandas, et cum oblatio per Supremum Comitem Ignatium Almásy²⁾ facta, eousque solum, donec Comitatus huic, qua Supremus Comes praefuerit, duratura sit, ad alium fundum pro casu eo, ubi depensio oblatorum per eundem supremum Comitem 500 flor. cessaverit, praevie conquirendum inviare noverit. Datum in Archiducali Civitate Vienna Austriae die 30^a Mensis Septembris anno 1808. Joannes Somogyi m. p. Comes Josephus Eszterházy m. p. Ad Benignum S. Caes. et Reg. Ap. Maiestatis mandatum Adamus Kelez m. p.“³⁾

A kegyes-tanítórend főnöke ugyanily tartalmú levelet vett a Helytartótanács utján 1808. nov. 2-ikáról keltezve.

Csak mikor a komáromi katonai parancsnokság könnyebb kezelhetés végett a betegeket összpontosítani akarta, 1809-ben adták át a

¹⁾ Marczibányi alapítványáról később bővebben lesz szó.

²⁾ Lásd 17. lap.

³⁾ K. t. rend központi levéltára.

házat a városiaknak, mint az Komáromy őrnagynak 1809. május 12-ikén az esztergomi kórház-parancsnoksághoz intézett német nyelvű leveléből látható. Az átadás ünnepélyesen történt az egész városi tanács jelenlétében május 17-ikén; de az öröm nem soká tartott; már két nap múlva, május 19-én, újból át kellett adni a katonai parancsnokságnak, mert a Nemesi Insurrectio betegeit helyezték Lévára; de tartózkodtak a házban francia foglyok is; míg a városi tanácshoz 1809. aug. 24-én intézett levélből ismét az tűnik ki, hogy katonai raktárul is szolgált. Utolsó lakói voltak a háznak az élelmezési tisztek, kik az épületben igen sok kárt tettek.¹⁾

Az 1809. évből még felemlítendő Marczibányi Istvánnak nagy alapítványa, melylyel a gymnasium ügye ismét hatalmasan szilárdult. Puchói Marczibányi István, valóságos belső titkos tanácsos 23.000 frtot helyezett el herczeg Eszterházynál, ki e pénzen katonaságot szervezett, hogy annak 6% kamatát a lévai k. r. gymnasium tanárainak fentartására és ösztöndíjakra fordítsák. A herczeg elismervénye ezen 23.000 frtról így szól:

„Infrascriptus praesentium per vigorem recognosco, quod pro statione unius equestis Divisionis, et aliis Insurrectionalibus expensis, ab Excellentissimo Domino Stephano Marczibányi de Puchó Actuali Intimi Status Consiliario Viginti tria millia Florenorum titulo mutui levaverim sub subnexis conditionibus:

1. A praeallata summa Viginti trium millium Florenorum legale sex pro Centuale Interusurium me accurate dependurum et meos successores aequae in omnes dependuros obligo.

2. Cum haec summa Capitalis pro pia Fundatione Patrum Piaristarum, in Oppido Leva cum Clementissimo Suae Maiestatis Sacratissimae consensu, ibidemque pro dote trium Cathedralium Scholasticarum, subinconstabularum per Dominum Creditorem destinata habeatur, hinc si pium hocce Institutum ad debitum cursum suum positum fuerit, non erit integrum mihi Debitori, aut meis successoribus Capitalementem hanc Summam remunerare intra spatium triginta annorum, sed neque titulato Domino Creditori, aut eiusdem Successoribus, Heredibus, aut Consanguineis ius esto hanc Summam edicere, si Interusurium statis temporibus persolutum fuerit.

3. Ad casum remunerationis Capitalis huius Summae, ad praestandam monetam, eo tum in Regno hocce Hungariae currentem, me et meos Successores obligo, eo suapte intellecto.

¹⁾ Lévai k. r. ház levéltára.

Marczibányi István.

4. Quod de Administratione huius Capitalis disponere, ubi prae-insinuatum pium Institutum Altissimam Suae Maiestatis Sacratissimae ratificationem obtinuerit, Domino Creditori in salvo maneat. Pesthini die 23. Julii 1809. (L. S.) Nicolaus Princeps Eszterházy m. p.¹⁾

Az 1809. évről felemlithetem még, hogy ez év április havában meghalt Egerváry Ignác, rendfőnök. Utódja helyettes rendfőnöki czimmel Bolla Márton, a hirneves történész lett, ki 1811-ben valóságos rendfőnökké választatván, 1831-ig odaadó önfeláldozással vezette a rendügyeit, s kinek tapintatos és böles intézkedésével végre 1815-ben a lévai gymnasium megnyílt.

1810-ben majdnem teljesen változatlan maradt a gymnasium ügye; említést csupán ama felirat érdemel, melyet a város meghatalmazottja, Dombay Ferencz ügyvéd, intézett Barsvármegye közgyűléséhez 1810. nov. 15-ikén, kérve a megyét, hogy más megyebeli tehetős embereket is nyerjen meg a lévai gymnasium ügyének; hogy kérelmének nagyobb súlyt kölcsönözzön, kimutatja az eddig begyűlt, vagy megígért alapítványokat; csatolja azon érdekes számlákat, melyeket a gymnasiumnak szánt épület átalakítására tett kiadásokról nyújtottak be egyes mesteremberek; felemlíti a ház elhagyatott állapotát, mit legnagyobb részben a katonaság okozott, megrongálván az épületet, stb.²⁾

1811-ben a gymnasiumi alapra semmi sem folyt be; az érdeklődés csökkenését az ezen évben beállt devaluatio okozta. Az épület jó karba helyezésére azonban ez évben is folyt a gyűjtés, melynek eredménye a következő:³⁾

Lipovniczky, tapolcsányi szolgabíró gyűjtött	41:12
A főispán 500 frtjából	100:00
Boronkay bíró	6:00
Spisák János	200:00
Rados Pál	46:40
Szilassy Antal	34:10
Szirmay György	25:00
Grausz Ferencz	40:00
Simon János	26:00

Összesen frt 519:02 váltópénz.

1812-ben a lakóházat lefoglalta az urodalom számvevősége lakásoknak; a tisztek, kik itt laktak, aggodalmukban, vajjon nem kell-e hamarosan kiköltözniök s új lakást keresniök, felkérték nyilatkozatra Hav-

¹⁾ Hist. Dom. Lev.

²⁾ K. r. társház levéltára.

³⁾ Hist. Dom. Lev.

rantsék János városbíró, vajjon igaz-e, hogy 1813-ban már meguyilik a gymnasium. A levél így hangzik :

„Bizodalmas jó akaró Bíró Úr!

Több izben forgott már az a hir, hogy az ide való néhai Barátok Klastromát, melly ugy is tsak bizontalan időre lakásunknak engedtetett, a most folyó esztendőben meg esendő Sz. Mihály nap tájban az Lévai b. Község által venni, és akkor mindjárt mindenféle igazításokhoz kapván, olly karba tétetni fogja, hogy abban az jövendő 1813. esztendőben bé vezetendő szerzetes Tanítóknak kész alkalmatosságok lehessen; illy képpen mink a fönt nevezett hajlékbul kiszorulván, hogy annak helyén és idejében jövendőbeli és hol leendő lakásunk eránt kívántató lépéseket tehessünk, ezennel requiráltatik fönt Tiszteltt Uraságod, ne terheltessék nekünk ezen állapotnak valóságárul írásban, község pecséttyivel erősített Bizonysgot adni. Léván 20-ik Áprilisben 1812. A Klastromban lakó számvevő Tiztségbéli Personák.“¹⁾

Mit felelt e levélre Havrantsék, a rendelkezésre álló adatokból nem tűnik ki; annyi azonban bizonyos, hogy az urodalmi számvevőség tisztjei 1815. október elejéig itt laktak s csak akkor költöztek ki, mikor az 1815. évi november hóban megnyitandó iskolákat és a tanárok lakásait sebtében átalakítani és berendezni kellett.

Nevezetes eseménye az 1812. évnek, hogy Léva városa közönségének Barsvárnegyve közgyűlése elé több izben terjesztett ama kérelmére, hogy a megye kövessen el mindent a gymnasium ügyének gyorsabb befejezésére, végre úgy intézkedett a megyegyűlés, hogy Szentiványi Jánost teljes joggal ruházta föl a gymnasium ügyeiben való eljárásra.

Szentiványi, ki eddig is nagy buzgalmat fejtett ki, most kettőzött tevékenységgel látott megbízatásához; levelet irt Marczibányi Imréhez, Trencsénmegyve alispánjához, a nem rég elhalt István testvéréhez, kérvén ennek fölvilágosító sorait a testvére által a gymnasium felsegélyezésére tett s herczeg Eszterházy Miklósnál 6°-ra elhelyezett iskolai alapítványról; irt gróf Festetich Györgynek Keszthelyre, hogy járuljon valamivel a gymnasium felállításához; irt gróf Széchényi Ferencznek Bécsbe; irt Kluch József nyitrai és Wylt József győri püspöknek hasonló ezélből.

Marczibányi Imre már augusztus 12-én elküldötte felvilágosító sorait; leírja, hogy boldogult testvérének az volt a terve, hogy alapítványá kamataiból a rendkívüli tárgyak: zene, festészet, rajz stb. tanítását mozdítsa elő. — Festetich azt válaszolta, hogy saját intézete is nagy terheket ró reá, segélyt nem adhat. — Széchényi a háborus idők okozta károkkal mentegetődzik; meg azzal, hogy 5 gyermeke neveltetése sokba

¹⁾ K. r. társház levéltára.

kerül. — A nyitrai püspök azt írja, hogy sokat nem adhat, keveset adni nem akar. Egyedül Wylt küldött 1000 frtot a gymnasiumra, mely összeget 1813-ban herceg Eszterházy Miklósnál helyezett el Szentiványi 6% kamatra.¹⁾

A lévaiak jó példát mutattak. Havrantsek János, bíró, 1000 frtot, Dombay Ferencz, ügyvéd, 500 frtot tettek le alapítványul a gymnasiumra. Léva város közönsége pedig 615 frt 42 krt ajánlott föl évenként az épület jó karban tartására.

Havrantsek alapító levele:

„Infrascriptus fide et virtute praesentium do pro memoria quibus expedit Universis, significando, quod pro inducendo Levam Gymnasio in coque tradendis usque Rhetoricam inclusive studiis subsequisque legendis necessitatibus florenos mille in Valuta, idest 1000 fl. in currenti quocunque tempore moneta ea ratione offeram, me obligem et fundem, ut ab his quot annis interusuriale quantum sex pro centum computandum, seu in summa florenos 60, idest sexaginta, donec nempe Scholae et Gymnasium isthoc praeexstiterint, solvam, meique successores solvant, eo etiam subintellecto, quod si praeattacta Capitalis summa florenum mille per me ad rationem praeattacti Gymnasii soluta exstiterit, ea nihilominus elocanda et illocandis P. P. Piaristis fructificatura cum decessu praeattacti Gymnasii ad me successoresque meos redeat.

In cuius maius robur publicis Tabulis inferendam expetendo, propriae manus meae subscriptione et sigilli appensione hasce Litteras Obligationales-Fundationales extrado. Levae 18. Octobris 1812. Ioannes Havrantsek m. p. Oppidi Léva Ord. Iudex.“ (L. S.)²⁾

Dombay Ferencz alapító levele egy napon kelt Havrantsekével; teljesen egyenlően kiállitva azon különbséggel, hogy Dombay 500 frtről és annak 5% kamatjáról állította ki.³⁾

A lévai polgárok ajánlatáról kiállitott kötelező levél:

„Mi itt rendben ki tett Lévai Lakosok saját kezünk kereszt vonásaikkal coramisált Törvényes Bizonyosság előtt kötelezzük magunkat és Successorainkat arra, hogy mi, mihenest Léva Városunkban a Gymnasium Oskolák béhozattatnak, azoknak elő mozdtítására és fel tartására azonnal el kezdjük itt sorban ki tett ajánlásunkat olly pénzben fizetni, a mitsodás akkori és jövendöbéli üdöben mindétig folyásban lészen, arra az helyre, melyre a Tekintetes Nemes Bars Vármegeyénk el rendeli; azt pediglen minden esztendöben, mind addig az ideig, méglen azon

¹⁾ K. r. társház levéltára.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Ugyanott.

Oskolák Léva Városunkban lesznek. Hogy pedig ezen jó akaratunkból származott esztendőbeli ajánlásunkról elégséges securitás lehessen, mi aztat, úgy mint bizonyos nálunk fekvő Tőke pénznek esztendőbeli legalis interesit akarjuk és fogjuk maga idejében esztendőnként fizetni. Melly lekötelezésünket mi kívánnjuk és akarjuk, hogy a mi Tekintetes Nemes Bars Vármegyénknél improtocoláltassék, intábuláltassék, hogy annak ereje mellett mi nálunk, vagy successorainknál akár mi módon elő adandó különös változásokban, most tőlünk ajánlott Interes fejiben fizetendő pénznek Tőke sommája arany, vagy ezüst pénzben, akkoriban leg előszöris, securitas alá jöhessen, hogy ez mindég örökös Fundationális Tőke pénznek sommája meg maradjon. (Következik 243 polgár aláírása a felajánlt összeg megjelelésével.) 615 frt 42 kr, azaz hatszáz tizenöt Rhenus forint és negyven két krajczár.

Hogy ezek itt sorban le irtt Lévai Lakosok, mi előttünk alól ki tett napon és esztendőben össze gyűlvén, magok saját jó akarattokból azon Hatszáz tizenöt Rhenus forintokat és negyven két krajczárokat a szerént és arra a végre, valamint ezen kötelező levélnek elején szórul szóra ki vagyon fejezve, magok saját kezek kereszt vonásaik meg erősítése mellett akarják és fogják fizetni. — Ezzel bizonyítottuk és alá írásaink mellett usuáló petsétyeinkkel erősítettük. Léván Október hónapnak tizen egyedik napján, egy ezer nyolcz száz tizenkettődik esztendőben. Farkas István m. p. Tttes Ns Bars Vármegye V. Birája. Kraesun Mihály m. p. Ugyanazon Tttes Ns Vmegye Eskütyte. Havranesek János m. p. Léva Városának Főbirája. Michael Pataky m. p. Perceptor. Czompó János m. p. V. Eskütyte. Gyergye József m. p. Város Eskütyte. Kakas János m. p. Város eskütyte. Svarba András m. p. Eskütt. Sodró János m. p. Eskütt.¹⁾

Ugyanezen évben Szentiványi Marczibányihoz fordult ujból, kimutatván előtte, hogy az eddigi alapítványok nem elégségesek arra, hogy a gymnasium megnyitható legyen. Kéri őt, hogy a boldog emlékü testvére által rendkívüli tantárgyak tanítására tett összeget engedje át a gymnasiumi alapokra.

Marczibányi Imre egy 1812. november 13-án Puchóról keltezett levélben válaszol Szentiványinak, melyben kijelenti, hogy ragaszkodik testvérének akaratához. Néhány hónappal később pedig, 1813. február 3-ikán azt írja Szentiványinak, hogy a 23.000 frtnyi alapítvány a devalvatió folytán 7301 frt 35 krajczárra olvadt le; és ha a jövő évben meg nem nyitják Léván a gymnasiumot, más kegyes czélra fogja ez összeg évi kamatait fordítani.²⁾

¹⁾ K. r. társház levéltára és Hist. Dom. Lev.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

Ugyanezen év (1813.) febr. 22-ikén Dombay Ferencz azon kérelemmel fordul Bolla Márton rendfőnökhöz, hogy ha a 6 osztályt nem is, de legalább a 4 grammaticai osztályt lássa el már az 181³/₄. tanévre tanárokkal; 8 egyénre elég az alapítvány, minck hitelére közli is az eddigi alapítványokat.¹⁾

Nagy örömet szerzett a lévaiaknak Bolla 1813. márcz. 9-ikén Szentiványihoz intézett soraival, melyben tudtul adja, hogy a személyenkint kikötött 400 frthoz nem ragaszkodik,²⁾ megelégszik, ha minden rendtag után évi 250 frtot biztosítanak; a kivánalmak egyéb pontjait ő is változtatlanul kívánja hagyni.³⁾

Szentiványi nem is késik háláját kifejezni; 1813. április 1-éről keltezett levelében azt írja Bollának, hogy 8 egyénre elegendő az alapítvány; kéri a rendfőnököt, ne mulassza el mielőbb elfoglalni a gymnasiumot; ő hiszi, hogy a lévaiak első rangúvá teszik e gymnasiumot; kimutatja egyuttal az eddigi alapok jövedelmét, mely évi 1938 frtot tesz, nem számítva a természetben való járandóságokat; felemlíti, hogy az épület jó karba helyezésére 1500 frt áll rendelkezésre és végül, hogy ennek évenként való javítására a lévai polgárok évi 615 frt 42 krt ajánlottak föl.⁴⁾

Bars megye közgyűlése a helytartótanácsnak 1812. jun. 23-ikán 15324. sz. a. kelt felhívására az eddig tett alapítványokról a kimutatást felküldötte. A helytartótanács pedig áttette azokat a kegyes-tanítórend főnökéhez a következő levél kíséretében:

10413. Religiose Admodum Reverende in Christo Pater,
Nobis Observande!

Advolutas isthic in origine erga futuram remissionem Fundationales Litteras introducendi ad Oppidum Leva Gymnasii per Comitatum Barsiensem submissas, una cum Relatione Sellyensis Praefecti de Claustrali aedificio Franciscanorum Levensium praestita a. p. sub. numero 10944. aequae adiacente Paternitati Vestrae in nexu iteratorum Ordinum circa erectionem huius Gymnasii editorum cum eo praesentibus communicari, ut sensa sua, qualiter et quomodo Individua Ordinis sui Levam disponere intendat, Consilio huic Locumtenentiali Regio aperire haud moretur. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico Budae die quarta Maii anno millesimo octingentesimo decimo tertio celebrato. Paternitatis

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Lásd 19. lap.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁴⁾ Lásd 25. lap.

Vestrae Benevolus ad Officia parati: Báró Joannes Mednyánszky m. p. Joannes Latinovics m. p. Josephus Bisztriczay m. p.¹⁾

A rend főnöke az áttett 8 okmányról elismervényt is állított ki,²⁾ mely után tüzetesen áttanulmányozta az iratokat, hogy jelentést tehesen a helytartótanácsához; de ezzel még nem elégedett meg, hanem Strobl György váczai házfőnököt és Dom Flóriánt, váczai másodfőnököt küldötte ki Lévára, hogy ott mindent vizsgáljanak meg s erről neki részletes jelentést tegyenek. A kiküldöttek Dombay Ferencz vezetése alatt mind az alapítványok állapotáról, de főképen a lakóház- és a leendő gymnasiumról teljesen világos képet nyervén, a legapróbb részletekig ki-merítő jelentésüket 1813. május 10-ikén nyújtották be a rendfőnökhöz.

Sőt a sellyei praefectusnak, Gilg Ferencznek, jelentését is bekérte. Gilg hatáskörébe tartozott ugyanis a vallásalaphoz csatolt volt Ferenczrendi ház; nagyon fontos volt tehát Gilg jelentése.

Ily lelkiismeretes előtanulmányok után írta meg jelentését Bolla Márton, rendfőnök, 1813. június 10-ikén. A helytartótanácsához intézett jelentés így szól:

„Serenissime etc.

In obsequium B. Gratosi Intinati Regii dd. 4. Maii 1813. emanati, et in nexu acclusorum quindecim, hic officiose reacclusorum, infra-scriptus Celsitudini Vestrae Caesareo-Regiae et Excelso Consilio humillime declarandum habet:

Quod Provincia Scholarum Piarum Hungarica magnopere desideret, ut Levam, velut locum opportunissimum pro instituenda Patria Juventute suos Religiosos mittere possit, sed quod primariae intentioni I. Comitatus Barsiensis et Oppidi Leva, itemque primae Clementissimae Resolutioni Sacratissimae Suae Maiestatis conformiter id optet, ut Levae statim initio Gymnasium Maius et illico utilitas multo maior in publicum redundabit. Ut enim soli quattuor Docentes Religiosi absque suis Superioribus mittantur, id tamquam Altissimis Ordinationibus, Rationi educationis publicae et legibus Ordinis Scholarum Piarum contrarium, fieri non potest.

Sed Fundatio in acclusis superius memoratis exhibita, ne quidem pro minori Gymnasio est sufficiens, prout id manifeste patet, si Fundatio nunc exhibita comparetur cum Conditionibus a Provincia Scholarum Piarum anno 1808. die 10^a Martii propositis,³⁾ huc intellecta eiusdem Provinciae declaratione de 250 florenis Reluitoriis pro uno Religioso loco

¹⁾ K. t. r. központi levéltára.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Lásd 19. lap.

400 fl. defixis apud Illustrissimum Dominum Septemvirum Ioannem Szentiványi anno 1813. 9^a Martii scripto tenus facta.¹⁾ Nam etsi annuus proventus paratae pecuniae fundationalis pro septem Individuis sufficiens sit, ex productis naturae tamen, nominatim ex tritico et ligni focalibus pro totidem Individuis Computando, notabilis quantitas deest; praeterea promissum novum aedificium Gymnasii extra Collegium strui nondum coepit, nec pratum adhuc emptum est, nec loco allodii per spectabilem Dominum Fiscalem Franciscum Dombay occupati, vel aliud allodium procuratum, vel illud ipsum, exolutis in aedes ibi positas expensis, redemptum est, quas expensas Scholae Piae nec obligantur, nec possunt exolvere. Quae autem in praesenti singularem attentionem merentur et quae multa millia florenorum praevie erogandorum exigunt, sunt sequentia: Tecta aedificiorum, quae inevitabiliter renovari debent, stant absque reparatione, imo nec cubicula sunt adhuc reparata, deinde interna Instructio totius Collegii, prout etiam pars internae Instructionis Templi deest.

Haec quidem omnia liberaliter in futurum promittuntur praestanda, quamprimum Religiosi Scholarum Piarum Levac praesentes fuerint: sed si inter contrahentes ab una parte certa obligatio in perpetuum docendi actu suscipitur, iustum est, ut ab alia quoque parte subsidia intertentionis Docentium actu parata sint; ne Religiosi, qui ad suscepta munia exequenda iure etiam cogi possunt, ipsi vitae suae subsidia in spe posita, a sola aliorum benevolentia exspectare, vel illis carere debeant; non propterea, quod Benefactorum subsidia promittentium voluntas non sit sincerissima, sed idcirco, quod supervenientibus aliis adiunctis temporum, id, quod sincerissimo animo promissum est, inter emergentes obices praestari nequeat. Fundationum cum spe susceptarum tristes sequelas Provincia Scholarum Piarum adhuc hodie in aliquot Collegiis suis non sine afflictione ferre cogitur, spe nihil opitulante.

Huc pertinet Relatio Sellyensis Praefecti Spectabilis Domini Francisci Gilg penes B. Gratosum Intimatum Regium dd^o 11. Maii 1813. sub nro 10904. cum infrascripto communicatum, in qua ille post enumerationem eorum, quae in aedificiis Fundationis Levensis desunt, et post commemoratas promissiones affirmat: iuste metuendum esse, ne oppidanis impositi undecim mille florenorum Reluatoriorum oneris collectio aliqua ratione impediatur.

Quibus in considerationem suntis infrascriptus apud Celsitudinem Vestram Caesareo-Regiam et apud Excelsum Consilium humillime dec-

¹⁾ Lásd 27. lap.

larat, quod quamprimum in hoc Foundationis Levensis negotio conditionibus a Provincia Scholarum Piarum propositis per eos, ad quos id pertinet, satisfactum fuerit, et quae postulata sunt, iam praeparata actu praeexstiterint: illa Religiosos suos sive novem pro maiori, sive septem pro minori Gymnasio aperiendo Levam cum gaudio missura sit, eo addito: se impensissime desiderare, ut iuxta primam nobilissimamque totius publici idem et ipsius Sacratissimae Suae Maiestatis approbationem Levae maius Gymnasium in primo statim ingressu aperiatur, etiamsi id uno alterove anno serius contigerit, donec nimirum sufficiente sumtu sensim collecto, aedificia poni, perfici et instrui aliqua Foundationis requisita parari queant, ac interim etiam forsitan valor currentis pecuniae certior evadat et tanto firmior contractus iniri possit, in quo utraque contrahentium pars conquiescat.

In reliquo Benignitati altisque gratiis Celsitudinis Vestrae Caesareo-Regiae et Protectioni Excelsi Consilii Regii Locumtenentialis infrascriptus in omni submissione commendatus, profunda cum veneratione perseverat. Pesthini die 10^a Junii 1813. humillimus Servus Martinus Bolla m. p. S. P. Provincialis.¹⁾

A helytartótanács a rendfőnök levelét közölte Barsvármegye közönségével:

14645.

„Illustrissimi etc.

Relate ad Gymnasium Levam introduci desideratum Fundationales Litterae sub 26^a Martii a. c. submissae Praetitulatis Dominis Vestris in readvolutis 8 frustis, cum eo praesentibus remittuntur, ut cum iuxta adiacentes dupplicis ordinis Remonstraciones Sellyensis Praefecti difficultates tam circa redimendam Domum Dombaianam, quam et quoad Claustralis aedificii adaptationem subversentur; Provincialis vero Piaristarum vi adnexae declarationis prius, ac ad statum perfectum omnia deducta, et desideratae fundationes plene stabilitae securisataeque fuerint, Individua sua mittere nequeat, eaeque in rem futura videbuntur, praevidie in effectum deducere, praehabitisque omnibus necessariis, Contractum Fundationalem cum P. P. Piaristis inire, ac subin Remonstrationem suam isthuc facere valeant. Datum Budae 22. Junii 1813. Baro Ioannes Mednyanszky m. p. Ioannes Latinovits m. p. Antonius Iankovich m. p.²⁾

Midőn a megyei közgyűlésen, Aranyos-Maróthon, 1813. okt. 12-ikén ezen leirat szőnyegre került, a közgyűlés egyhangulag a következő határozatot hozta:

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Úgyanott.

„Mivel pedig ezen tárgy már annak előtte is Szentiványi János királyi Tanácsos Úr Ó nagyságára bízott, azért annak további eszközése végett mind az Nagyméltóságú Helytartótanács Válaszszának mássa, mind pedig ahhoz kaptolt eredeti Irományok ugyanazon Királyi Tanácsos Úrnak által tétetnek.“ Kiadta Boronkay János m. p. főjegyző.¹⁾

Mihelyt Léva város közönsége a rendfőnök és a helytartótanács leveleiről értesült, azon aggodalomban, hogy talán eddigi összes fáradozásai és áldozatai veszendőbe mennek, ismét a megye közgyűléséhez fordult segélyért. Esedezésének ercdnénytelenségét a következő közgyűlési határozat mutatja :

„1813. Esztendő Szt. Iván Havának 30. napján N. Bars Vármegyének A. Maróth Mező Városában folytatva tartatott közönséges gyűlése alkalmatosságával 14. sz. alatt ezen Kérelemnek kipótolására az esedező Léva Mező Városa ebéli nyilvanságos kérésitől el mozdittatván, az hátra lévő szükségének megszerzésire az különös kérelemre utasított.“ Kiadta Markusfalvai Máriaşy Antal m. p. Bars Vármegye hiteles aljegyzője.²⁾

A megye ezen rövid válaszának fontos oka volt; titkos utakon ugyanis azon álhirt terjesztették némelyek, hogy a kegyes-tanítórend főnöke folyton új követelésekkel lép föl, s így a gymnasium megnyithatását szándékosan halogatja. A figyelmes vizsgálódó éppen az ellenkezőről győződhetett meg: az 1808-ban előírt föltételek nagyon enyhévé váltak azáltal, hogy az 1808-ban egy-egy személy után kikötött 400 frt helyett Bolla Márton 1813-ban már csak 250 frtot kért.

A titkos utak egészen másfelé vezettek. A megye Szentiványi által felszólította Kugyelka Gerardust, a Salvatorról nevezett szt. ferenczrendiek főnökét, nem lenne-e hajlandó az eddig tett alapítványok erejéig a gymnasium vezetését magára vállalni? Kugyelka, — ki rendjének történetéből, de meg hallomás után is úgy volt meggyőződve, hogy a lévai társház szerzetőknek egyik legjobb háza volt a mult században, a mely társház más, szegényebb társházakat segélyezni is tudott, — nem annyira az alapítványok kielégítő voltában, mint inkább a katolikus hívők adományáiban bizva, hajlandónak mutatkozott a gymnasium átvételére.

Szentiványi erre felszólította levélben a két főalapítót, herezeg Eszterházy Miklóst és Marczibányi Imrét, Istvánaak, az alapítónak testvérét, beleegyeznek-e abba, hogy a ferenczrendiek vegyék át a gymnasiumot?

Marczibányi Imre 1813. nov. 9-ikén már válaszolt Szentiványinak; szomorú szívvel veszi tudomásul a lévaiak szándékát, de azért az alapítványt nem vonja vissza, ha a gymnasium a jövő tanévvel megnyílik,

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Ugyanott.

ha pedig nem, ismétli azon szándékát, hogy ez esetben más kegyes célra fordítja ezen felajánlt összeget; azon esetre pedig, ha mégis a piaristák vállalják el a gymnasiumot, az eddigi alapítványon kívül még 1000 frtot ígér a sajátjából.¹⁾

Herczeg Eszterházy nevében Thanhoffer Miklós, urodalmi felügyelő, válaszolt. Válasza már azért is érdekes, mert az 1807. évben tett alapítványtól nagyon is eltér. A herceg ugyanis személyenként évi 200 frtot ígért,²⁾ míg most egy személyre csak 99 frt $\frac{3}{5}$ krajczárt helyez kilátásba. Thanhoffer átirata Szentiványihoz így szól:

„Secundum Benignam Suae Celsitudinis d.º 28. Novembris 1807. elargitam Resolutionem pro septem ad Claustum Levensis introducendis Individuis docentibus, post singulum 200 floreni resoluti sunt, qui iuxta scalam singillative reducti faciunt 99 florenos $00\frac{3}{5}$ xros, adeoque post septem Individua in toto efficiunt 693 florenos $4\frac{1}{5}$ xros. Levae die 22. Martii 1814.“³⁾

Szentiványi kimutatása szerint a gymnasiumra tett alapok, ajánlások és természetben megajánlottak 7 személyre 1814-ben ezek voltak:

Összesen:

1. Herczeg Eszterházy à 99 frt $\frac{3}{5}$ kr.	. . .	693 frt $4\frac{1}{5}$ kr.
2. Marczibányi István 7301 frt 35 kr. tőkéje után		438 frt — kr.
3. „ egy évi kamat után kamat		27 frt 28 kr.
4. Marczibányi Imre 1000 frtja után	. . .	60 frt — kr.
5. Wylt győri püspök 1000 frtja után	. . .	60 frt — kr.

Összesen: 1278 frt $32\frac{1}{5}$ kr.

A lévai polgárok évi 615 frt 42 krajczárja a ház jó karba helyezésére fordítandó.

Havrantsek 1000 frtja és Dombay 500 frtja, Ugronovits Francziska és Báró Perényi 100—100 frtjai az épület belső felszereléseire lesznek fordítandók. A körnőcziek 12.000 zsindelyének rendeltetése világos. A herceg által felajánlott természetmények kiszolgáltatása változást csak a bornál és buzánál szenved annyiban, a menyiben 10 személy helyett csak hetet számitanak.

Megküldvén Szentiványi e kimutatást a ferenczrendiek főnökének, a következő választ kapta:

„Illustrissime etc.

Epistolam Illustritatis Vestrae ddº 25. Martii exaratum et 31. eiusdem ad me delatam condigno honore excepi. ex qua illud mihi

1) Hist. Dom. Levensis.

2) L. 17. lap.

3) K. r. társház levéltára.

significari intellexi, quod cum resolutiones provisoriae pro restituendo Levensi conventu gratiose ac liberaliter iam factae, per Bankalium Schedarum secundum recentiorem scalarem reductionem multum accisae habeantur, stante isthaec summarum oblatarum devaluatione notabili, meam rursus resolutionem ultimam, quoad acceptandum antelatum Conventum cum onere providendarum Scholarum desiderari eo potissimum fine, ut haec in Congregatione Generali I. Comitatus Barsiensis die 2^a subsequenti mensis Maii celebranda, publico remonstrari valeat, ac postmodum in suo loco competenti meritum hoc promoveri.

Etsi vero resolutionem ex parte nostra circa hoc obiectum iam satis declaraverim in litteris sub dd^o 19. novembris anni proxime evoluti praetitulatae D. Vestrae missis, ut nihilominus desiderio eiusdem officiose deferam, rursus mentem meam relate ad praepositas circumstantias paucis aperior videlicet: Non obstante subsidiorum pro attacto conventu p. Celsissimum Principem Dominum et Spectabilem Dominum Marczipán, ac alios gratiose ac liberaliter Constitutorum notabili immutatione, conventum Levensi, clementer, uti speramus, restituendum; libenter omnino et cum gratiarum actione acceptamus.

Assumimus una etiam onus (prouti desideratur) docendi Scholas quattuor Grammaticales successive per classes introducendas. Ad id etiam accedimus, ut hae quattuor Scholarum Classes ad Conventum illocari queant, interea etiam, dum novae foris prope Claustum intra triennium, vel ad summam quadriennium erigi potuerint, super quo assecurationem scriptam expetimus.

Hunc vero in finem et ad praestanda fidei populo obsequia spiritualia et ad obeunda Claustri munia tot, quot necessaria fuerint, Individua Religiosa successive illocanda promittimus. Et pro horum congrua intertentione piis charitativisque Resolutionibus factis, utque insufficientibus, contentabimur, spe indubia freti, cetera requisita, Divina providentia et munifica Benefactorum ope certo fore adicienda supplendaque.

Ceterum omnibus aliis praetensionibus (si quae leviores in futurum obmorerentur facile superari poterunt) ex parte nostra praetermissis, id unice postulandum humiliter habemus, ut vicina pistoria domus, olim ad Conventum pertinens, utpote Conventui nimio opere necessaria restituatur. Atque haec est ultimata declaratio mea, quam Illustritatis Vestrae et quorum intererit, sapienti iudicio substerno, meque ac Religiosos Fratres meos gratiosis favoribus et patrocinio impense commendando, condigno cum venerationis cultu persisto Gyöngyösin die 9^a Aprilis

1814. Illustritatis Vestrae humillimus servus P. Gerardus Kugyelka m. p. Provinciae S. S. Salvatoris Provincialis.¹⁾

E levélre Léva város tanácsa 11 nap múlva válaszolt Kugyelkának, ígervén, hogy négy év alatt teljesen új gymnasiumi épületet fog emelni.

A megye közgyűléséből kifolyólag pedig, melyet ez alkalommal Szent Benedeken tartottak 1814. május 2-án, a helytartónácshoz folyomdta, hogy a Ferenczrendieknek átadandó gymnasium ügyében kedvező elintézését nyerjenek.

Pártfogók sem hiányoztak. Ürményi József, curiai bíró és Nyittray Máttyás, a helytartótanács tagja, Szentiványihoz intézett leveleikben megigérik közbenjárásukat.²⁾

A közbenjárás és ama törekvés ellen, hogy minél előnyösebb föltételek mellett nyerhessen a város gymnasiumot, senkinek ellenvetése nem lehet. De szó nélkül nem hagyható ama vád, melylyel a kegyes-tanítórendet illették, hogy t. i. azért nem lehet velök tovább tárgyalni, mert folyton új és új követelésekkel lépnek föl; a tényállás ugyanis éppen az ellenkezőről győz meg, mint azt fönnebb kimutattuk.³⁾ E vádaskodás a titkos utak műve volt, nem gondolván meg az illetők, hogy valótlan állításaik napfényre kerülnek. Pedig így történt, a mint ez a helytartótanácsnak a k. tanítórend főnökéhez intézett leveléből kitünik:

„Nro 23071. Adm. Reverende etc.

Cum vigore Benignae Resolutionis Regiae anno adhuc 1807. editae, ac Paternitati Vestrae ab hinc mox intimatae neo-introducendum in Oppido Leva Gymnasium P. P. Piaristis concedendum veniret, nunc vero illud ex eo, quod Paternitas Vestra idem sub oblati Conditionibus recipere nolle, *sed continuas novas praetensiones formare referatur.* localibus P. P. Franciscanis concedi petatur, Paternitati Vestrae de Benigno iussu Regio praesentibus committi, ut specificam causarum, ob quas idem Gymnasium recipere nolit, designationem statim indilateque Consilio huic Locumtenentiali Regio exhibeat, ab hinc Altissimo Loco substernendum. Datum e Consilio Regio Lottli Hungarico Budae die 13. Septembris anno 1814. celebrato. Paternitatis Vestrae Benevolus ad officia parati: Iosephus Comes Brunszvik m. p. Georgius Máthé m. p.⁴⁾

Bolla Márton a leirat értelmében már 1814. szeptember 19-ikén beadta jelentését ez ügyben az ország nádorához és a helytartótanács

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ K. r. társház levéltára.

³⁾ Lásd 31. lap.

⁴⁾ A kegyes-tanítórend központi levéltára.

előkéhez; védelme a vádok ellen, s az igazi okok, melyekből folyólag eddig a gymnasiumot át nem vehette, jelentésében neki adnak igazat. Jelentése ez:

„Serenissime Caesareo-Regie Hereditarie Princeps, Archidux Austriae
et Palatine!

Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum!

Domine, Domini, Benignissime, Gratosissimi, Colendissimi!

Iuxta B. Gratosum Intimatum Regium ddo 13. sept. 1814. sub numero 23071. editum ea Relatio Altissimo Loco facta est, quod infrascriptus Levense Gymnasium sub oblatis Conditionibus recipere nolit, sed continuas novas praetensiones formet; ideoque nunc eidem Benigne praecipitur, ut specificam causarum, ob quas Gymnasium illud recipere nolit, designationem indilate exhibeat.

Ad totum hoc negotium in luce ponendum infrascriptus acludit hic sub Littera A. copiam documenti anno 1808. die 10. Martii confecti, in quo Provincia Scholarum Piarum condiciones proposuit, sub quibus Gymnasium Levense recipere velit,¹⁾ idque Deputatis Oppidi Leva Domino Francisco Dombay Advocato et D. Ioanni Havrantsek Iudici tradidit.

Quod secundum has Conditiones infrascriptus Levense Gymnasium non tantum prompto animo recipere voluerit, sed ut quo ocius illud recipiat, operam quoque suam impenderit; eiusdem facta sequentia demonstrant: 1. Infrascriptus anno 1810. die 26. Iulii cum duobus Religiosis Suis Levam ivit, ibique cum tribus I. Cottus Bars. Deputatis; Ioanne Szakmáry, Ord. Notario, Dno Farkas, Ord. Iudl. et cum Iudice ac Senatoribus Oppidi habita consultatione, investigationem praeparationum pro aperiendo initio Novembris eiusdem anni Gymnasio necessariorum instituit, sed una cum ipsis Dnis Deputatis comperit, tam summae Fundationali, quam aedificiis adeo multum defuisse, ut receptio Gymnasii eo anno fieri non potuerit.

2. Cum usque annum 1813. condiciones eadem nondum essent impletae, et tamen receptio Gymnasii iugeretur, infrascriptus datis ad Illustrissimum Dnum Septemvirum, Ioannem Szentiványi die 9. Martii 1813. litteris, quo facilius Capitalis Summa Fundationalis completeretur, loco 400 flor. primo in Bancalibus, postea in Reluitoriiis, ob incertum horum quoque valorem postulatorum, statuit solum modo 250 flos reluitorios annue pendendos esse.²⁾

¹⁾ Lásd 19. lap.

²⁾ Lásd 27. lap.

3. Non obstante ista in singulos Religiosos 150 fl. annuorum remissione, adhuc deerant ad Fundationalem Summam aliquot millia flor., itaque infrascriptus ad Spect. Dnum Cottus Trenchiniensis Ordinarium VComitem, Emericum Marczibányi, scripta die 2. Iunii 1813. epistola, ab eodem pro adiuvanda Fundatione Levensi 1000 fl. reluit. impetravit.¹⁾

4. Ut tanto certior esset Professorum e Scholis Piis Levam eodem adhuc anno introductio, infrascriptus duos Religiosos suos Commissarios iam mense Maio Levam miserat, qui viderent, num conditionibus propositis satisfactum sit. Illi facta investigatione reduces retulerunt: non esse satisfactum.²⁾

5. Huic relationi convenienter infrascriptus die 10. Junii anni 1813. ad Exc. Consilium Regium repraesentationem dedit, in qua enumeratis iis, quae Fundationi deerant, declaravit: quod quamprimum Conditionibus anno 1808. propositis satisfactum fuerit, illico Professores Levam missurus sit.

Ex his factis palam et scripto tenus ad publicam notitiam consignatis patet: *Omni fundamento vero carere illam relationem Altissimo Loco factam, qua infrascriptus Levensis Gymnasium recipere nolle, et novas continuas praetensiones facere arguebatur*: Tantum enim abest, ut ab eo nova aliqua praetensio facta sit, ut potius ex conditionibus etiam antea statutis aliquas relevaverit, quod manifestum est ex remissione 150 fl. annuorum in singulos Religiosos computatorum; item ex acceptatis loco prati decem curribus foeni ab oppido Leva annue dandis. Sed iniuriosae illi relationi ansam praebuisse videtur repetitio Fundi Allodii ad Conventum pertinentis, quem neque Oppidum Leva alicui legitime conferre, neque ab Oppido ullus iuste acceptare potuit. Fundum autem illum amplum et ob Vicinitatem Conventus opportunissimum, infrascriptus repetere coepit die 26. Julii anni 1810. in consultatione Levensi, quando ibidem tria conclavia et Culinam a Dno Francisco Dombay Advocato pro suis usibus recenter aedificata deprehendit, et tam contra occupationem Fundi, quam contra aedificationem in eo, velut illegitimam protestatus est.

Specifica designatio causarum, ob quas infrascriptus Levensis Gymnasium hucusque recipere non potuit, in compendio est sequens:

1. Conventus et aedificiorum oeconomicorum in area Conventus sitorum tecta, item cubicula pro Religiosis et seculari familia non fuerunt reparata.

¹⁾ Lásd 32. lap.

²⁾ Lásd 28. lap.

2. Interna instructio cubiculorum, refectorii, culinae, cellarii, Dispensae non erant procurata.

3. Gymnasium novum nec inceptum quidem est aedificari, cuius tamen extra conventum aedificatio per submissam etiam delinæationem sollicitata, inter conditiones una sit e praecipuis.

4. Summae Fundationalis pars maxima a Celsissimo Principe, Nicolao Eszterházy, anno 1807. die 28. Novembris in annuis 200 fl. pro quovis Religioso resoluta hodie est incerti valoris, seu est quantitas incerta, cum ex Documento resolutionis sub cursu Bancalium dato non constet, an devaluatio, quae anno 1811. supervenit, aliquando ei summae non sit applicanda, sicut effective applicata est 23.000 flor. Marczibányi-
anis pro eodem Gymnasio Levensi donatis.

5. Fundus Allodii ad conventum pertinens non fuit restitutus, neque loco eius alter procuratus.

6. Frumenti 60 Metretae Posenienses et lignorum focalium 40 orgiae Fundationales annuae defuerunt.

Ista quidem omnia in futurum liberaliter promittebantur, dummodo Religiosi Scholarum Piarum Levae praesentes sint et illic docere incipiant: sed hi iustum et consultissimum censebant hodieque censent: perpetuum docendi onus e parte sua non prius suscipere, quam pars altera conditiones statutas saltem maxima ex parte effective impleat: ne, dum Religiosi ad exequenda munia suscepta iure etiam cogi possunt, ipsi suae vitae subsidia in spe posita a sola aliorum benevolentia expectare, aut illis carere debeant. Quae quidem cogitandi ratio nullam prorsus diffidentiam de Benefactorum subsidia promittentium sinceritate continet, cum saepe eveniat, ut Benefactores obicibus, cum tempore emergentibus impediti, id, quod sincerissime promiserunt, etsi maxime velint, praestare nequeant. Fundationum cum spe susceptarum tristes effectus Provincia Scholarum Piarum adhuc hodie in aliquot Collegiis suis cum afflictione ferre cogitur, spe nihil opitulante.

Itaque infrascriptus non defectu promptae voluntatis, nec ob praetensionum novarum formationem, sed ex gravibus causis, supra designatis, Gymnasium Levensis hucusque suscipere non potuit. Nunc, quod antea quoque fecit, hisce iterum declarat: quod, postquam conditiones a Provincia Scholarum Piarum propositae per eos, ad quos pertinet, impletae fuerint, et quae postulata sunt, effective praeparata exstiterint, tum illa Religiosos suos, non decem, sicut prima destinatio fuit, sed omisso propter summam Fundationalem facilius complendam Concionatore, novem pro aperiendo maiore, vel septem pro minore Gymnasio missura sit, addito eo, quod magnopere desideret, ut statim initio maius

Gymnasium aperiatur, cum istud penes differentiam duorum Individuorum, ideoque non multo maiorum sumtuum longe sit utilius, idque a publico et a praecipuis Benefactoribus expetitur, a Sacratissima Sua Maestate autem approbatum sit.

In reliquo infrascriptus se Institutumque suum altis Gratiis Celsitudinis Vestrae Caesareo Regiae et Protectioni Exc. Consilii R. Lottlis humillime commendans in profunda veneratione perseverat Cels. V. Caes. R. et Excl. Cons. R. Ltll. Pesthini 19. sept. 1814. hum. Servus Martinus Bolla m. p. S. P. Provincialis.¹⁾

Ugyanazon év december havának 17-ikén pedig közölte Bolla Szentiványi utján Léva város közönségével a helytartótanács leiratát; kifejezést ad megütközésének, hogy akadtak egyesek, kik a rendet felsőbb helyen bevádolták, mintha ő és rendje volnának a hibásak, hogy a lévai gymnasium még most sem nyilhatott meg. Szentiványi néhány nap mulva már válaszolt a rendfőnököknek; nagy sajnálatának ad kifejezést, hogy eddig is már át nem vehette a gymnasiumot; de, mert egy-két előkelő lévai úgy nyilatkozott, hogy a kegyes-tanítórendiek a meglevő alapítványokkal soha sem lesznek megelégedve, nekik más, olcsóbb tanárok után kellett nézniök, azért fordultak a ferenczrendiekhez; ne higgye a rendfőnök, — írja tovább — hogy bárki is föladta a rendet, s hogy igaztalan vádakkal illette volna.

Valószínű, hogy Szentiványi a maga részéről csakugyan e hitben volt; de, hogy feljelentés történt, az a helytartótanácsnak fent közlött, s a kegyes-tanítórend főnökéhez intézett soraiból világosan kitetszik. Új követeléseket emleget a leirat éppen akkor, mikor az első feltételekből már nagyon is sokat engedett a rend!²⁾

Pedig hogy mennyire szíven viselte Bolla a lévai gymnasium ügyét, kiténik abból is, hogy 1814. december 1-én herczeg Eszterházyhoz fordult, kérvén őt, hogy az alapítványokat egészítse ki; sőt még Eszterházy József grófot is, kiről azt hallotta, hogy a gymnasiumi ügy hátráltatásának okait szeretné tudni, fölkérte, hasson oda a herczegnél, hogy kérelmét teljesítse. A mint azonban a Kis-Martontól keltezett válasz rideg hangja mutatja, gróf Zichy, a herczegi uradalmak főkorományzója, lebeszélte a herczeget jótékonyágának további gyakorlásáról.³⁾

Az 1814. év december hó 10-ikén Marczibányi Imre, Trencsén-megye alispánja kiállította az alapító levelet 10.500 frtról, mely után a

¹⁾ Hist. Domus Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ K. r. társház központi levéltára.

lévai tanárok csak évi 400 frtot fognak kapni. Az alapító levél a következő:

„Inter praecipua civis officia decorem, qui maxime per probam et avitae consuetudini accomodam Iuventutis in spem Patriae succrescentis Iustitutionem elucet, dulcis Patriae promovendi studium referens sublimem et laudabilem Celsissimi Principis Nicolai Eszterházy de Galantha etc., quo animatus in Iuri suo obnoxio Oppido Leva I. Cottui Barsiensi ingremiato sub cura et providentia RR. P. P. Scholarum Piarum Gymnasium erigere constabilireque intendit, spiritum pro modulo virium secundaturus eo etiam ex respectu, ut Iuventus vicinorum superiorum partium Regni Comitatum Patrii labii usum facilius ac minori impendio condiscere, nec non semotis voluptuosarum distractionum occasionibus et illiciis, in pietatis, quae maximum privatae iuxta ac publicae felicitatis praebet fundamentum, exercitiis perfici possit ex destinatione etiam Excellentissimi Domini Stephani condam Marczibányi de Puchó, fratris mei desideratissimi sequentem in omne aevum duraturam Divina affulgente Gratia facio Foundationem.

Curae, Provisioni et Administrationi I. Cottus Barsiensis, cuius constitutos pro tempore Moderatores et universa dignissima commembra impense oro, ut Foundationi huic advigilare, stabilitati securitatieque intendere et eius effectum omni tempore promovere dignentur, trado effective et resigno Capitale florenorum 10.500, idest decem mille quingentorum, partim in paratis, partim epochis realibus iuxta altiores Ordines scalariter assumptis, a quo proveniens sex pro Centuale Interusurium florenos 630 annue constituens, sequenti partiendum ratione dispono et quidem:

I. Ad casum, si mox, seu intra annum Gymnasium in praedicto Oppido Leva introduceretur:

a) Pro sublevando P. P. Professorum subsistentiae et intertentionis modo, aut augendo eorum numero, ita tamen, ut subinde in precationibus suis fundatorum memores esse velint, deputo annue exsolvendos

b) Pro stipendiato Iuvene Scholas ibidem frequentaturo penes meam, aut post decessum meum successoris masculi in I. Cottu Nitriensi Bona tenturi, aut si is necdum adolevisset, natu maioris filii mei Denominationem et Praesentam I. Comitatus Barsiensi exhibendam ordino

c) Pro fatigiis constituendi et Publico Administratoris, Rationes quotannis cum documentis Publico I. Cottus praesentaturi dispono

Fl.	xr
400	
160	
60	

d) Pro expensis in actus Iuridicos, vel si tales non occurrerent, in annos congregandos ac subin etiam cum obveniente foenore elocandos ita, ut maioribus ne fors occurrentibus consimilibus Erogationibus circa Capitalis diminutionem sumtus tales restringi possint assigno

Summa annualium Erogationum, quae provenientis Interusurii

II. Si vero Gymnasium ibidem nec post unum adhuc, aut ad summum duos annos consurgeret, eousque praemissam summam serie subnexa subdividendam et erogandam ordino semper ita, donec realiter subinde Gymnasium praemissum constabilitum fuerit, manipulandam et quidem:

a) Tribus stipendiatis Iuvenibus ex familia mea penes denominationem et praesentam per me et successores meos ratione priori puncto ad b) exposita exercendam ubicunque intra Regnum Scholas frequentaturis exsolventur quotannis per florenos 160 480

b) Pro constituendo ex publico Administratore deputantur ut supra 60

c) Pro expensis Iuris modalitate priori puncto declarata manipulandos assigno 10

d) Si Gymnasium intra duos ad summum annos constabiliretur, resultantes in commodum eius, secus vero in novum Capitale cum suis accessoriis convertantur eo usque, donec exinde Capitale florenorum 2500 conflatur efficientes 80

Summa aequae prodeuntis Interusurii

Fl.	Xr.
10	
630	
480	
60	
10	
80	
630	

III. Si Capitale florenorum 2500 ex praemissis remanentiis conflatum fuerit, facultatem hisce tribuo, ut proveniens subinde ad idmodi Capitalis Interusurium florenos 150 constituens, Stipendiato uni Iuveni, qui ex proponendis per I. Cottum Barsiensem duobus gremialibus Iuvenibus per me, ut supra indicatum successorem meum iure praesentiae gaudentem denominabitur annue exsolvatur.

IV. Stipendiatorum utriusque generis in his Fundamentalibus contentorum strictam eam esse cupio obligationem, ut quotidie, nisi infirmitate impediatur, Missae Sacrificio, in Scholis existentes intersint, et singula die pro refrigerio animarum Familiae meae ascendentium, Collateralium et descendentium, quinque Pater et Ave devota mente absolvant.

V. Capitale si per quempiam renumeraretur, semper mihi, aut successoribus insinuandum erit, ut si quispiam ex Familiae meae Descendentibus, aut Collateralibus tale erga sufficientem remonstrandam securitatem et Inter-

usurii perstringendam ad locum, quo indicatum fuerit, gratuitam administrationem assumere voluerit, semper ipsi praeferebatia tribuatur, neque ab eo, nisi Fundus periclitaretur, repeti possit; in omnem tamen casum Capitale non nisi erga sex a Centum elocari poterit.

VI. Si praeter insinuatos scopos qualiscunque Altioris etiam dispositionis interventu ad alios quospiam fines Capitale praemissum aut Interusurium derivaretur, et Dispositio praesens quacunque in parte alteranda foret, quod ipsum ei, qui Praesentiae ius exercebit, insinuari supplico, ad casum eum totam Capitalement summam cum quibusvis accessoriis rehabendi et reclamandi ius mihi et quibusvis Familiae meae Masculis Successoribus etiam Fratruelibus meis Spectabilibus Dominis Martino et Ludovico Marczibányi de Puchó ac eorum descendentes huc intellectis praesalvatum esse volo, ea tamen ratione, ut recipiendas idmodi summas illico communi, aut potiorum Familiae meae consensu in alium salutarem et bono Publico proficuum usum convertere possint, imo teneantur.

Quam exilem Fundationem meam in memoriam et venerationem Patientis Salvatoris submisso corde offero. Signatum Tökés-Ujfalú die 10. Mensis Decembris anno reparatae salutis 1814. Emericus Marczibányi de Puchó et Csóka m. p.⁽¹⁾

Ezzel az 1814. év nevezetesebb mozzanatai véget értek; de nem ért véget Marczibányi Imre áldozatkészsége.

Az 1815. év márczius hó 25-ikén Ambró Lajoshoz, Barsvármegye főadószedőjéhez, a következő sorokat intézte:

„Tekintetes Fő Adószedő Úr!

E folyó Hónapnak 21-én Tekintetes Bars Vármegye végzéséhez képest, írott betses leveléből különös vigasztalással érttettem Tekintetes Nemes Vármegye betses Uri tagjainak köz- helybe hagyását általam Eő Nagyságának Szent-Iványi Udvari Tanácsos Úrnak, mint erre rendelt Fő-Igazgatónak meg küldött Fundationalis levelemnek; nem is volt a dologban más igyekezetem és igaz törekedésem, mint olly intézeteket, a mellyek köz haszonra, jelesül pedig Tekintetes Bars Vármegyében fekvő Lévai Városban oda és körülbelül való Ifjuság számára fel- állítandó Gymnasium által szolgáló diszét fel- segilleni. Mivel azonban még ezen rendelésemnek, a mint óhajtottam volna, meg- erősítése és tellyes helybe hagyása attúl fel- függesztetett, hogy utóbb még ki nyilatkoztassam, mennyivel még a Tanítók tartására szánt summát nevelni akarom, a mint Eő Nagyságának Szent- Iványi Úrnak kijelentettem, úgy most is olly bizodalommal kinyilatkoztatom, hogy azon esetre, midőn a Gymnasium

¹⁾ Az eredeti Barsmegye levéltárában, a másolat a k. t. rend központi-levéltárában.

voltaképpen egészszen fel áll, még 800 frtot váltó tzedulákban le teszek, kérvén, hogy a meg tett Fundatiót helybe hagyni, és kinevezendő Administratort hozzám a meg teendő Computus végett utasítani méltóztasanak. Ki is egyébb aránt Tekintetes Statusoknak kegyes jó voltokban zárott illendő tisztelettel maradok — Tekintetes Úrnak — Puchov, 25-ik Mártius 1815. Tökéletes Szolgája Marczibányi Imre m. p.¹⁾

Május 1-én pedig megküldte Marczibányi azon eredeti szerződést is, melyet még testvére, István, kötött Eszterházy herczeggel akkor, mikor az eredetileg 23.000 frtot tevő alapítványt a herczegnek átadta, s mely — mint az Marczibányi Imre alapító leveléből látható — most már tárgytalanná vált.

Aug. hó 2-ikán pedig azt írja Szentiványinak, hogy az alapítványi járandóságok pl. a tanároknak, május hó 1-től számíttassanak; az ösztöndíjasok ellenben csak november 1-től élvezzék az alapítvány kamatait; végül pedig tudtúl adja, hogy az alapítvány kezelőjévé Lipovniczkyt, a kis-tapolcsányi főbirót, nevezte ki.²⁾

Még az 1815. év augusztus hónap elején is nagyon kétséges volt a lévai gymnasium ügye. Ez évi augusztus hó 16-ikán a helytartótanács a következő levelet intézte a kegyes-tanítórend főnökéhez, Bolla Mártonhoz:

„22513. Religiose Adm. Rde in Christo Pater, Nobis Observande!

Intuitu Gymnasii in Oppido Leva introducendi, adiacentem isthic erga remissionem Cottus Barsiensis relationem fundum iam conflatum, et assecutorias Oppidi Leva de erigendis intra quattuor annos novis aedibus scholaribus extradatas perhibentem Paternitati Vestrae reflexe ad exhibitam etiam ideirco sub 197. a. p. Remonstrationem de Benigno iussu Regio cum eo transponi. ut finalem suam declaratinem mox exhibeat, an pro remonstrato in his actis Fundo et erga assecutorias Oppidi Leva provisionem Scholarum pure Grammaticalium (cu. n. pro docendis Scholis etiam Humanitatis fundus non adsit, neque sperari possit) in se et Ordinem suum suscipere velit. Datum e Consilio Regio Lottli Hungarico Budae die 16. Mensis Augusti 1815. Báró Ioannes Mednyánszky m. p.³⁾

E levél erejét és fontosságát mindenki látja, ha annak határozottságát tekintjük. De fontosságot kölesönöznek e levélnek a mellékletek, a milyenek: Barsvármegye jelentése 1814. május 2-ikáról, melyből kitűnik, *hogy e je entés hangoztatja először azt, mintha a kegyes-tanítórend mindig újabb és újabb követelésekkel lépne föl, azért kénytelenek a ferencz rendieket kérni föl a gymnasium átvételére*; ilyen fontos melléklet a lévai

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ K. t. rend központi levéltára.

polgárok ajánlata, mely szerint a ferenczrendiek főnökének ígéri, *hogy 3, legfőlebb 4 év alatt új gymnasiumi épületet emelnek*; ime azt, mire a k.-tanítórend főnöke őket 1808-ban figyelmeztette, a ferenczrendieknek már önként megajánlják. Csatolva volt a kimutatás az alapítványi összegekről.¹⁾

E mellékletek sok tekintetben új világosságot hoztak a gymnasiumi ügyre; bizonyosnak látszott a kegyes-tanítórend tagjai előtt, hogy kevesen vannak, kik nem akarják őket szívesen látni Léván; kecsgettette az előre látóbbakat az is, hogy a gymnasiumi új épület által a társházban sok helyet nyernek, mely a convictus számára értékesíthető lesz.

A rendkormány tagjait azonnal tanácskozássra hívta össze Bolla; az első kérdés volt a megélhetés; összehasonlították a jövedelmet más társházak jövedelmével; kitűnt, hogy egy-egy személyre Léván 196 frt 10 $\frac{1}{2}$ kr. jut. Igaz ugyan, hogy egyik-másik társház jövedelme két- sőt háromszorosan is felülmulta ezt, pl. a breznóbányaié, hol 622 frt, — vagy a podolinié, a hol 606 frt jutott átlag egy személyre; — de az is igaz, hogy ez időben oly társházaink is voltak, a hol a lévai jövedelmet sem közelítette meg az egy-egy személyre fordítható összeg; pl. Kalocsán 132 frt, Trencsénben 171 frt jutott egy-egy rendtagra. Épen ez a körülmény osztotta meg a véleményeket, mikor Bolla azon kérdést vetette föl, átvegye-e a rend a lévai gymnasiumot? Strobl György, kiről már szoltunk,²⁾ azt tanácsolta, hogy ne vegye át; Géczy András, nyitrai házfőnök és rendi kormánysegéd, az átvétel mellett kardoskodott. A rendi kormánytanácsosok és kormánysegédek végre abban állapodtak meg, hogy a rendfőnök titkárával és két kormánysegéddel, Géczyvel és Strobl Györggyel, menjen Lévára s intézze el a gymnasium ügyét.³⁾

Bolla szeptember 11-ikén indult Lévára kíséretével. Az előzetes értekezések után, melyeket részint Szentiványival, részint Havrantsek városbíróval folytattak, szeptember 14-ikén a városházán gyűltek össze a város előljárói, hová Bollát is meghívták kíséretével együtt. A pénz-alapítványok felett, minthogy azok rendben voltak, nemkülönben a herczeg által tett megajánlásokon is, gyorsan átestek; hosszabb vita fejlődött ki a város kötelezettségeit illetőleg, míg végre erre nézve is létrejött az egyezés, mint az a következőkből látható:

„Anno 1815. die 14. Septembris in oppido Leva I. Cottui Barsiensi ingremiato inque Domo Sessionali eiusdem oppidi sub praesidio Illu-

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Lásd 28. lap.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

strissimi D. Consilarii Aulici Ioannis Szent-Iványi de eadem, qua I. Cottus Barsiensis Deputati A. R. Pater Provincialis Patrum Scholarum meritum introducendi ad oppidum Leva Gymnasii, in consequentiam Instantionalis oppidanorum ea tenus formati recursus, et interventarum Benignarum Resolutionum cum Communitate dicti oppidi uberius contulit, qua occasione accepta A. R. P. Provincialis circa inducendas hoc adhuc anno Grammaticales, subseque Humaniores etiam Scholas assecuratione, si communitas oppidana factis promissis et oblationibus satisfecerit, cum primis autem aedificium abolitorum P. Franciscanorum pro Scholis altissime resolutum e desolato statu suo eo reduxerit, ut incoli possit: Dicta Communitas oppidana ultro sponponit et certo effectui mancipanda assecuravit sequentia:

Primo quidem memoratum Clastrum in commoditatibus deducendi horsum Collegii Individuis, quam et Scholarum Classibus necessariis et per A. R. Patrem Provinciale hae occasione designandis, usque ingressum Scholarum, primum videlicet mensis Novembris a. e. eo, ut mundam et sanam condensationem praestet, et reparabitur, et instruitur, quo fine tectum quoque, ubi nunc perpluum est, restaurabitur; ubi tecti quam domus renovatione ob praesentaneum sumtuum, quam et temporis defectum in subsequos annos relegata, quarum successivam ultro spondet et in se assumit Communitas oppidana.

Secundo. Eadem Communitas sponsioni suae quo ad erigendum intra quadriennium pro Gymnasio aedificium ultro insistit, assecuratoriumque documentum eatenus sub Consessu 20. Aprilis 1814. editum et iam Altioribus etiam Locis remonstratum Instituto Piarum Scholarum eadem solemnitate transcribet.

Tertio. Quia Fundus, cui modo inest Domina condam Francisci Dombay Vidua, aboliti Claustri Patrum Franciscanorum appertinentia foret, adeoque cum Claustro Instituto introducendarum Scholarum reapplicandus veniret, in casum, quo reapplicatio illius e parte modo dictae D. Viduae pacto quoque contraverteretur, integrum sit introducto P. Piarum Scholarum Collegio ad eiusdem iure Fiscii Regii revindicationem in suis competentis procedere.

Quarto. Pro meliori Collegii subsistentia oppidana Communitas in consequentiam factae iam prius Promissionis excindet pro Collegio cauletum sufficiens ex plaga Cauletis oppidanorum destinata. — Ut autem pabulo quoque parte aliqua subveniat interim, quoad modum et occasionem habuerit, speciale pratium aut 10 iustorum curruum ferax comparandi resolvit annuam prati Communitatis ad Követses Rét situati procreationem, operis Communitatis pro consueto colligendam et convehendam.

Quae praemissa ita declarata et ab utrinque stipulata in fidem subscribimus anno et die locove suprascriptis. Michael Pataky m. p. oppidi Leva Iudex. Ignatius Czagányi m. p. eiusdem oppidi iur. Notarius. Martinus Bolla m. p. Scholarum Piarum Provincialis. — Coram me Ioanne Szentiványi m. p. de eadem Consilio Aulico I. Cottus Barsiensis Duputato. Coram me Ioanne Gyürky m. p. de eadem eiusdem I. Cottus Barsiensis Iud. Assessore et Domini Leva Fiscali.“¹⁾

A miért annyi éven át buzgólkodott Léva város közönsége, az 1815. szeptember 14-ikén megvalósult. A gymnasium ügye befejeződött.

A lévaiak öröme teljes volt; még ugyanazon napon a teljes közgyűlésen egyhangú határozattal kiállították a kötelező iratot, hogy négy éven belül új gymnasiumi épületet emelnek; az előjáróság által jóváhagyott kötelezvény így szól:

„Nos Iudex et universus Senatus Privilegiati oppidi Leva, damus pro memoria: quod nos, quemadmodum publico Documento anno adhuc 1814. 20. Aprilis e Consessu nostro emanato spondimus, quod ad casum introducendi ad oppidum Leva Gymnasii pro Scholis novum aedificium in fundo et contiguitate aboliti Claustri Patrum Franciscanorum intra quadriennium cura et impendio Communitatis educendum sit, ita A. R. P. Provinciale Scholarum Piarum, quod sponsioni suae Communitas ultro insistat, eamque pro modulo effectui mancipare velit, praesentibus securum reddimus. Placeat A. R. Pater Provincialis tranquillo animo assecutoriale hocce nostrum, sigilli usualis Privilegiati oppidi nostri appensione roboratum Instrumentum aequi bonique facere — cunctasque dubietates animi plenarie excludere — a parte enim oppidi Leva nihil, quod possibile et necessarium fuerit, denegabitur; verum ultro quoque vacillantes ne fors quaspiam enascituras necessitates supplere conabitur. Datum ex Sessione Magistratus Privilegiati oppidi Leva, die 14. Septembris Anno 1815. celebrata Magistratus oppidi Leva. (L. S.) Signatum et extradatum per Iur. eiusdem oppidi Notarium Ignatium Czagányi m. p.“²⁾

Bolla viszont átadta a város hatóságának azon jegyzéket, mely az első és legszükségesebb beruházásokat magába foglalta, s melyet november hó 1-ére a városnak meg kellett szereznie:

„In quovis *cubiculo*: lectica, una mensa, unum armarium, unus tholus, unum vestiarium, unum lavatorium, duae sedes.

¹⁾ K. t. r. központi levéltára.

²⁾ K. t. rend központi levéltára.

In *lecto*: saccus stramineus unus, madracza una, duo puivilli, una lodix, quattuor thecae pulvillorum, quattuor stragula, unum tegumentum lecti.

In *coenaculo*: Mappae maiores tres, minores duodenae, una duodena cultrorum, et cochlearium, patinae, orbis a proportione.

In *cellario*: Vasa pro usibus necessaria, et reliquus necessarius apparatus.

In *Templo*: Procuratio sacrae supellectilis, vasorum et rerum ad divinum cultum pertinentium, Organi praeterea et campanarum.

Datum Levae anno 1815. die 14. Septembris. Martinus Bolla m. p. S. P. Provincialis.⁴¹⁾

Volt ideje Bollának még arra is, hogy ugyancsak 1815. szeptemb. 14-én átvegyen Szentiványitól 15 drb. eredeti levelet, melyek a gymnasium ügyére adatokat tartalmaztak, s ezekről Szentiványinak térítvényt adott.

A gymnasium ügyének rendbe hozatala után tisztelgett a rendfőnök Léva város előkelőinél; mindenütt a legnagyobb kitüntetéssel fogadták társaival együtt. Megemlítem itt, hogy mind megnyerő modora, mind tudományos műveltsége miatt általános tiszteletet vívott ki magának Ugróczy Ferencz, ki Bollával, mint ennek titkára, jött Lévára. A tanácsülésen, majd a plébánosnál elköltött ebéden is, egyhangulag nyilvánult azon óhajtás, bárcsak Ugróczyt nyerhetnék meg a ház és gymnasium igazgatójának. Óhajtásuk csakhamar teljesült.

Mi közben a lévaiak a ház és iskola helyre hozásán fáradoztak, hogy november hóban semmi se akadályozza az iskolák megnyitását, addig Bolla — megérkezvén kíséretével Budapestre — első teendőjének tartotta, hogy a gymnasium átvételéről értesitse a helytartótanácsot, herczeg Eszterházy Miklóst, ennek jószág-kormányzóját, Szentgályt, a lévai uradalom felügyelőjét, Thanhoffer Miklóst, Barsmegye közönségét, Marczibányi Imrét, szóval mindazokat, kikről tudta, hogy a lévai gymnasium ügye érdekökben van, vagy szivükön fekszik.

Herczeg Eszterházyt arról is értesíti ezuttal, hogy a gymnasium november 1-én megnyílik. A levél így szól:

„*Celsissimi Sacri Romani Imperii Princeps, Domine Fundator Gratosissime!*

Iuxta B. Gratosum Intimatum Regium ddº 16. Augusti 1815. Nro 22513. editum, quo iussus eram finalem declarationem facere: an pro existente iam fundatione Scholas Grammaticas Levae aperire vellem, — etsi viderem, eam pro difficultatibus horum temporum tenuem esse, tamen

41) Léva városa és a k. rend központi levéltárában.

acceptavi et statui Religiosos Levam mittere, qui cum initio imminētis mensis Novembris a. c. quattuor classes Grammaticas ibidem docere incipiant. Quod ipsum Celsitudini Vestrae hisce humillime refero et simul supplico, ut secundum munificam suam Resolutionem dd^o 5. Decembris 1807. Nro 6355. dispositiones fieri iubere dignetur, de administrandis pro Religiosorum intertentione Salariis ac naturae productis, nimirum pro quolibet Individuo paratae pecuniae secundum devaluationem Scalarem 99³/₅ fl. — Vini urnas duodecim; tritici metretas Posenienses 12; in communi autem orgias lignorum 40. Erunt vero Religiosi septem, nempe: Rector et idem Director; Vicerector idemque supplens Docentium et Spiritualis, quattuor Professores et unus Frater Laicus.

In reliquo, dum Scholas Grammaticas Levae cum initio Mensis Novembris a. c. me certo aperturum, et si pro duobus adhuc Individuis paratae pecuniae fundatio collecta fuerit, anno proxime futuro duos Professores primae et secundae Humanitatis additurum promitto, Celsitudini Vestrae, ut Liberalissimo Novi huius Instituti Litterarii Fundatori, me et ordinem meum humillime commendans, profunda cum veneratione maneo Pesthini die 18. Septembris 1815. Celsitudini Vestrae humillimus servus Martinus Bolla m. p. Scholarum Piarum Provincialis.¹⁾

E levélre a hercegi javadalmak főkörmányzója, Szentgály János, nov. 18-ikán válaszolt a herceg nevében; e szerint személyenkint nem 12, hanem csak 6 pozsonyi mérő buza fog kiszolgáltatni; az esetben pedig, ha a gymnasium 5. és 6. osztálya is megnyílik, ne is számítsanak arra, hogy 40 öl fánál többet kapjanak.

Ennél sokkal örvedetesebb Marczibányi Imre válasza, ki Puchoról 1815. szept. 29-éről keltezve ezt írta Bollának:

„Adm. Rde Pater Provincialis, mihi singulari veneratione Colendissime!

Prout nihil magis in votis habui, quam Levae constituendum sub cura sacri Ordinis Gymnasium promovere, ita nihil gratius mihi accidere potuit, ac prout ex aestimatissimis dd^o 20. labentis datis ad me litteris intelligere mihi licuit, tale per Adm. Reverendam Paternitatem Vestram effective ita, quod iam venturo Scholastico anno quattuor Grammaticales Classes Docentibus providendae sint acceptatum haberi.

Mora plurium annorum, quibus dubie praemissa tractabantur, me eo adduxit, ut Fundationales, ne in incertum elongentur, concinnatas I. Cottus Barsiensis curae et providentiae deferrem.

Fateor me in his aliqua, quae variantibus circumstantiis magis accomoda existimabam constituisse, spiritum tamen constabiliendi Gymnasii et in iis secutum fuisse.

¹⁾ A k. t. rend központi levéltára.

Posteaquam itaque Fundatio iam coaluit et effective per I. Cottum Barsiensem acceptata est, modum haud amplius superesse video, ut e bonis manibus et solerti I. Cottus Barsiensis, qui peculiarem circa Gymnasium attactum zelum testatus est, vigilantia eximatur.

Ceterum si etiam sub providentia I. Cottus Barsiensis prout constitutum habetur, fundatio per me facta perstiterit, praeter beneficium ex illa in annuis fl. 400 resultans et per constituendum Administrum singulo anno exsolvendum, quemadmodum I. Cottui Barsiensi pollicitus sum, intra annum, quo sacer ordo Gymnasii curam praesuserit, firmos 800 me numeraturum hisce polliceor; imo pro augmento exoptati huius Instituti aggregatos a 1^a Maii labentis anni, a quo tempore interusura a Capitalibus resignatis suum cursum sunt habitura, usque iam Novembris 1. a. ex dispositis pro doctibus fl. 400 obvientes florenos 200, non secus pro stipendiato destinatos 160 in medietate, seu fl. 80. in augmentum Instituti convertendos non difficulto.

Spero hac mea declaratione et oblatione non modo Institutum praesens incrementum, quod a me desiderabatur, accepturum, ast accedente aliorum etiam liberalitate eo producendum esse, ut pro Humanitatis etiam Scholis tradendis fundus conflare possit.

In reliquo pretiosis affectibus et piaae ad aras memoriae devotus distincta in veneratione persevero Puch 29^a Septembris 1815. Emericus Marczibányi m. p.⁽¹⁾

Marczibányi e soraival nemesak nagylelkűségének adta újabb tanújelét, hanem a kegyes-tanítórend irányában is kimutatta jó indulatát. A 800, majd a 280 frt. adománynyal ismét elviselhetőbbé tette a rendtagok helyzetét. Másrészről meg válasz is foglaltatik e levélben, — valószínűleg Boňa kérdésére — hogy az alapítványt legbiztosabbnak tudja Bars megye kezében, a melynek intézői iránt tehát a legteljesebb bizalommal viseltetik.

Hátra volt még a helytartótanács válasza; Bécsből okt. 6-ikán érkezett a királyi határozat:

„26677. Postquam Provincialis Piaristarum oblata Fundatione contentus, eorum doctionem in ordinem suum se recipere paratum esse declaravit, nulla amplius supersit difficultas, Eidem Consilio Locumtenentiahi committi, ut easdem Scholas Grammaticales cum imminente 1^a Novembris a. e. introducendas absque mora apud antelatum Provincialem disponat. Viennae 6^a Octobris 1815.“⁽²⁾

¹⁾ K. t. rend központi levéltára.

²⁾ K. r. társház levéltára.

A kegyes-tanítórend főnökevel már október 10-ikén közölte ezt a helytartótanács:

„28795. *Religiose, Adm. Rde in Christo Pater, Nobis observande!*

Suam Maiestatem Sacratissimam per Benignum Decretum Aulicum sub 6^a currentis Mensis et anni nro 12815. editum, introductionem Gymnasii Minoris ad oppidum Leva Cottui Barsiensi adsitum, erga oblatam perque Paternitatem Vestram acceptatam Foundationem, absque ullo tamen Fundi-Studiorum onere, clementer adplacidare dignatum esse cum eo, ut cum imminente 1^a Novembris a. c. Scholae Grammaticales ibidem per P. P. Piaristas aperiantur, quare idipsum Paternitati Vestrae erga exhibitam ideirco declarationem eo addito praesentibus notum redditur, ut ubi institutionem harum Scholarum inchoaverit, actutum isthuc referat et nomina etiam Individuorum sui ordinis Institutum hoc providentium una designet; Sellyensi praefecto scopo resignandi aedificii iam inviatio el Cottu quoque Barsiensi de hoc Benigna Resolutione sub hodierno edocto. Datum ex Consilio R. L. H. Budae die 10^a Octobris anno 1815. celebrato. Iosephus Comes Brunszvik m. p. Alexander Berzeviczy m. p.“¹⁾

A kegyes-tanítórend kormánya az 1815. évi október hó 1-én tartott ülésén a lévai társház és gymnasium első igazgatójává dr. Ugróczy Ferenczet, rendfőnöki titkárt nevezte ki; tehát ugyanazt, kit a lévajak néhány héttel előbb Léván tartózkodása alkalmával megkedveltek, s kit egy szívvel-lélekkel mindnyájan óhajtottak.²⁾

Ugróczy október 14-ikén bevásárolta Pesten a legszükségesebbeket: jegyzőkönyveket, a ratio educationist, pecsényomót, melyet Ehrenreich vésett 30 frtért; stb. S mivel tudta jól, hogy a templom felszerelése is nagyon hiányos lesz, Hegedüs Alajos, pesti házfőnöktől a legszükségesebb templomi szereket kölcsön kérte. Október 18-ikán érkezett meg Lévára. Érthető, hogy több kifogása akadt; a lévaiaknak az idő rövidsége miatt nem lehetett mindent teljesíteniök; de meg anyagi zavarokkal is küzdöttek. Bolla jól tudta ezt; azért a Lévára távozó Ugróczynak 600 frtot adott, hogy abból pótolja az esetleges hiányokat; nagyon is helyén volt ez az előrelátás.

A helytartótanács leirata értelmében október 19-ikén megjelentek Léván Gilg Ferencz, a vallásalaphoz tartozó sellyei, és Nimetz Imre, szintén a vallásalaphoz tartozó mária-családi birtokok felügyelői (ez utóbbi királyi biztos minőségben), hogy a házat törvényes módon

¹⁾ A k. t. r. központi levéltára.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

átadják a kegyes-tanítórend képviselőjének, Ugróczy Ferencznek. Az átadásról — és átvételről a következő nyilatkozatot állították ki:

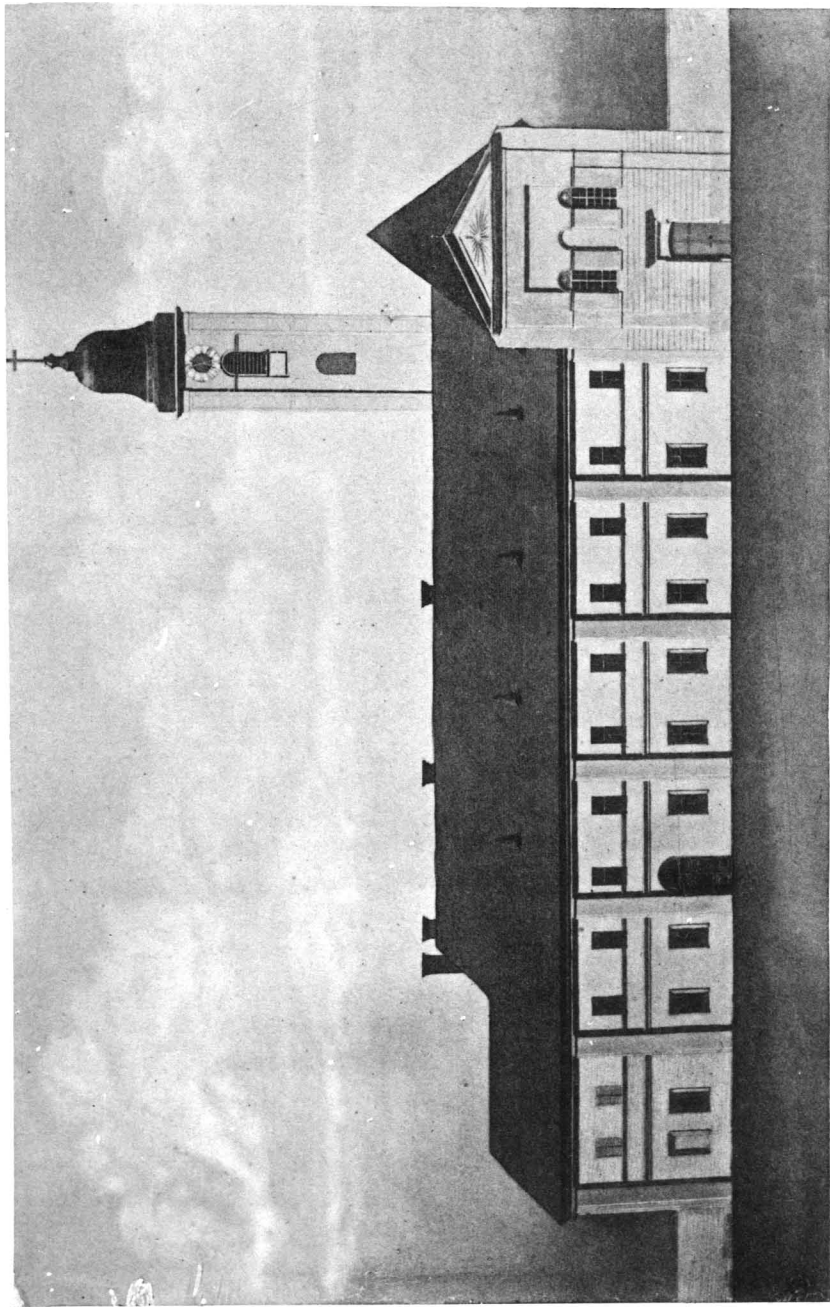
„Infrascriptus, qua tamen ad actum Resignationis vigore Benigni Mandati Regii sub dd^o 6^a Octobris a. c. et nro 12815. signati et ad Exc. Consilium L. R. directi, et ab Exc. Consilio L. R. sub dd^o 10. Octobris a. c. nro 28795. ad Officium Praefectoratus Selyiensis expediti. Benigne nominatus Commissarius Regius Fundum Claustralem antehac per PP. Franciscanos possessum, ast illis ex oppido Leva ante aliquot annos exclusis, ac ita ad manus Fundi Religionis devolutum, cum omnibus aedificiis claustralibus et arendibus, ut et Ecclesia, horto contiguo et fundo, in quo pistrina existit, una cum praesistentibus materialibus, et ne fors in reparationem domus pistrinae per denatum D. Franciscum Dombay ex indultu Magistratus oppidi Leva conversis, praesentibus Iudice et Iuratis oppidi Leva, A. R. P. Rectori Francisco Ugróczy et per illum ordini PP. Piarum Scholarum resigno et in possessorum perpetuum a supra specificatorum induco. Sig. Levae 20ª Octobris 1815. Emericus Nimetz m. p. Domini F. R. M. Család Provisor, qua ad actum Resignationis delegatus Commissarius. Coram me Ioanne Szentiványi m. p. de eadem, Consilio Aulico et per Univers. I. Cottus Barsiensis in merito induendarum Scholarum Deputato. Coram me Ioanne Guoth m. p. Domini Leva Provisore. Coram me Michaele Kracsun m. p. I. Cottus Barsiensis Iur. Assessore. Coram me Michaele Pataky m. p. Oppidi Leva Iudice. Coram me Ignatio Czagányi m. p. Iurato Oppidi Leva Notario. (L. S.)

Supra dicta nomine Instituti Scholarum Piarum Provinciae Hungaricae me humillime recepisse testor Franciscus Ugróczy m. p. Collegii Rector.“ (L. S.) ¹⁾

Ezen irattal a kegyes-tanítórend az összes épületek és hozzátartozó telkeknek birtokosává lett mindaddig, míg a gymnasium vezetése kezeiben lesz.

A lévai polgárok buzgóságának jellemzésére érdemesnek találok a följegyzésre azt is, hogy a társház és templom jó karba hozatalának költségeihez ismételten hozzájárultak fillérekkel. 158 polgár 370 frt 33 krajczárt adott össze e célra. Ezekon kívül Zerdahelyi Miklós, barsmegyei törvénybíró, 6000 zszindelyt és 300 frtot, Ujbánya városa pedig 200 db. gerendát és 100 db. karót ajándékozott. Barsmegye közgyűlése 1000 frtot, Hontmegye 1500 frtot szavazott meg ugyancsak az épületek helyreállítására. Mindezek csak igazolják azon áldozatkészséget, mely nélkül a gymnasium ügye ily szerencsés megoldást nem nyerhetett volna.

¹⁾ K. t. rend központi és lévai levéltára.

A lévai k. r. társház (régi gimnásiumi épület.)

Hátra volt még a tanári testület kinevezése. Ez ideig a sok akadályon kívül, melyeket az anyagi biztosítások beszerzése okozott, nem csekély aggodalmat keltett a kellő számú és alkalmas rendi tanárok hiánya is. Ezen is segített az 1815. év. A kegyes-tanítórend 1776-ban a Jézus-társaság tagjaitól átvette a kőszegi gymnasiumot; itt tartózkodásunk azonban csak átmeneti volt, a mennyiben, mint láttuk,¹⁾ már 1808-ban szó volt róla, hogy Kőszeget a szt. Benedekrend vállalja magára. Sőt éppen ezen hír keltett az említett évben nagyobb mozgalmat a lévai gymnasium ügyében; csakhogy ez időben kétségessé vált a lévaiak ügye már az által is, mert, mint az Paintner főigazgatónak 1810-ben írott leveléből kitetszik, éppen akkor a kaposvári gymnasiumot is a kegyes-tanítórendiekre szerették volna bizni. 1815. nyarán végre a helytartótanács leirata értelmében Zelenka, piarista igazgató, átadta a kőszegi gymnasiumot Imre, benzés igazgatónak. Bolla az átadást bejelentette Paintner főigazgatónak, megköszönvén a kőszegi gymnasium iránt tanúsított jó indulatát.²⁾

A kegyes-tanítórend így több tanár fölött rendelkezvén, kinevezte a lévai tanári kart, mely így alakult meg:

Dr. Ugróczy Ferencz, igazgató és házfőnök.	
Pek Ágoston, házi másodfőnök és segédtanár.	
Zelneki Gáspár, a 4.	} nyelv-tani osztály tanára.
Bartek Mihály, a 3.	
Mojzer Jeromos a 2.	
Hoffmann Ignác, az 1.	

A 7-ik rendi tag Antalnai Bartholomaeus, frater volt.³⁾

¹⁾ Lásd 7. lap.

²⁾ Kőszegi gymnasium Értesítője 1894/95.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

II.

A grammatikai osztályok megnyitása. Mozgalmak a humaniorák ügyében.

1815/16.

A kegyes-tanítórendieknek Léván való letelepedéséről és a nyelvtani osztályok megnyitásáról Kultsár István „Hazai s Külföldi Tudósítások” című lapjában, az 1815. évi november hó 15-iki 40. számban a következő levél olvasható :

Léváról Szt. András Havának 8-án 1815.

„Szent András Havának 5-két, mint Sz. Imre M. Királyi Hercege tiszteletére rendelt Ünnepet, nagy buzgósággal és ajtatossággal ülli az egész Magyar haza. — Ezen nap Városunkat ennekutánna még egy olly nevezetes dologra fogja szüntelen emlékeztetni, mellyet Őseink már buzgón óhajtottak, mi pediglen azért több esztendőktől fogva állhatatosan fáradoztunk; t. i.

A Kegyes Iskolabéli Szerzetes Tanítók Felséges Királyi engedelem mellett Városunkban most Iskolákat nyitván, bé iktatásuknak ünnepét ezen a napon tartották, melly is mentül nagyobb pompával ment végbe, annál nagyobb illetődést gerjesztett szivünkben, és annál nagyobb emlékezetben fog lenni még a késő maradékainknál is. — Minő öröme gerjedtek sziveink, midőn még előtte való nap Tekintetes Nemes Adamóczy Ambró Károly urat, Tek. Nemes Bars Vármegyénknek érdemes első Vice Ispánnját Számos Uraságokkal együtt ezen napnak szentelésére megérkezni értettük, kiki által láthatja; — de még nagyobbra terjedett örömünk, midőn reggeli kilencz órakor az azelőtt Tiszt. Sz. Ferencz Szerzetesseihez tartozott, de régóta elhagyattatott, s különbféle világi hasznokra fordítottatott Templomba egy felül ugyan a fellyebb nevezett Tekintetes Első Vice Ispány Urat Számos Uraságokkal együtt válogatott Nemzeti öltözetben meg jelenni szemléltük, más felül pediglen a Tamuló Ifjuságot reménységünk fölött nagyobb számmal a maga Tanítók mellett öszveseregelve láttuk. — Az ünneplést kezdé az Új Collegium All-Igazgatója, egy hetven esztendősnél idősbb tiszteletes férjfiú, Lévai születés, Tiszt. Pek Ágoston, beszédjével, mellyben az Iskolák

hasznát és az Eszterházi Herceg! Ts. N. Marczibányi Familiája! s Tekintetes Nemes Bars Vmegeye Rendeinek érdemeit a Lévai Oskolák szerzésére nézve ritka Deáksággal előadta. — Ez utánn következett a Templom ujonnan való felszentelése, mellyet is a helybéli Plébános Úr, Nagy tiszteletű Szekfü Ferencz több fel szentelt Papoktól körülvéttelve különös buzgósággal vitt végbe. — A Szent Lélek segítségül való hívását és az énekes Misét maga az Új Collegium Igazgatója, és az Iskolák Kormányzója Tiszt. Ugróczy Ferencz tartotta, a melly alatt is a különbféle muzsikai eszközöknek kellemes hangzása, és a mozsaraknak szüntelen való durrogása a már úgyis lángra kapott tüzet mintegy nagyobbította bennünk. — A fellebb említett Nagy Tiszteletű Szekfü Ferencz Úr, Városunk Érdemes Lelki Pásztora, a Nagy Mise alatt az Evangelium el éneklése utánn egy mélyen szivre ható fontos Magyar beszédet tartott azon Szent Lukácsnál levő (19. Czík-) Szent Irás szavai fölött: „Ma lett ezen Háznak idvessége“, mellyet két részre osztván meg mutatta 1-ször Hogy ma lett ezen Szentegyháznak idvessége magára, 2-szor Léva Városára nézve.

Az énekes Mise utánn Tiszteletes Géczy András Provincialisi Assistens, és a Nyitrai Kegyes Iskolák Collegiuma Igazgatója egy gyönyörű Deák beszéddel ékessen elő adta 1-ször mennyit fáradozott Léva Város a és mennyit munkálódott Tekint. Nemes Bars, és a szomszéd Hont Vármegeye azon. hogy itt egy Gynnasiumot állithasson; azután rövideden azon hasznokat érdeklerte, mellyek ebből származnak; innét az ujjonnan itt le telepedett szerzetes Társaikhoz fordulván, azokat egyenként is, közönségesen is, kötelességeknek bé tellyesítésére és Szerzőinkhez. Jóltevőinkhez való háladatosságra buzdította; végre a körülötte álló Ifjuságot az Isteni félelemre, és a józan Tudományok szorgalmatos megtanulására serkentette. — Az Isteni szolgálatot három Professorok t. i. Tiszt. Zelnecky Gáspár, Tiszt. Bartek Mihály és Tiszt. Mojzer Jeromos egyszerre tartatott kis Misedmondással végezték. Nemtsak a Templom, de még az az előtt lévő utsza is messze kiterjedésre szűk volt a buzgó híveknek elfogadására; egy néhány szomszéd helységekben egyedül a kisdedek s öregek maradtak a hajlékok őrzésére, a többiek mind ide gyülekeztek. Maga a szépen kiderült nap sem mulatta el ezen buzgóságnak és Istenes pompának fényességét nevelni.

Az Isteni szolgálat utánn, melly d. u. két óráig tartott, az Új Collegiumban adatott ebéd, mellyen Léva Városának Tanátsa, a polgári, több mint száz különbféle rangú s rendű Urakat megvendéglett. A Városi ifjabb polgárok által tett rendes szolgálat, a mesterséges muzsikai eszközök édesen hangzása, a különbféle egésségekért való poharak kiürítése

és a mozsaraknak erre szüntelen durrogása, nem különben a Tiszt. Zelnéky Gáspár Negyedik Deák Oskola Tanítója által ezen alkalmatosságra készített, és a muzsika mellett el énekelt magyar Versei vidámitották és mulattatták a Vendég Urakat. — Másnap ismét a Collegiumban újra meg vendéglette az egész Szerzetes Társaságot a Városunk Nemes Tanátsa. Ezt művelte harmad napon, úgy mint tegnap, Branymader Úr, Városunk egyik Polgárja és az árvák Gondviselője.

Már most örömmel látjuk száznál több Iskolai Ifjakat szorgalmatosan Iskoláikba járni — különös illetődéssel szemléljük őket párossan s nagy ajtatossággal az Isten házába menni s ott buzgón az Egek Urát imádni. — Éljen mindenki, a ki vagy tehetségével, vagy tanátsával, vagy más akármilyen móddal ezen Iskoláknak felállítását elősegítette!!!“

Örömapja volt ez nemcsak Lévának, de az egész megyének, sőt a szomszéd megyéknek is. Meglepő, hogy mindjárt az első évben 135 tanuló iratkozott be a négy osztályba; oly szám ez, mely méltó büszkeséggel tölthette el úgy a tanári kar, mint az érdekelt városi előljáróság kebelét.

Érdekesnek tartom följegyezni, honnan jött össze e 135 tanuló; a pontosan vezetett főnévkönyvben ezen rovat alatt: „*Locus, quo anno superiore frequentavit,*“ 72 tanulót találtam bejegyezve, minthogy pedig ezek közül az első osztályba csak 49 járt, a többi 23 valószínűleg a tanév elején tett Léván vizsgálatot, hogy felsőbb osztályba léphessenek; ilyen volt a 2. osztályban 19, a 3-ikban 4. Nyitráról és Selmeczről 10—10, Pozsonyból és Korponáról 3—3, Esztergomból, Körmöczről, Váczról és Szakoleczáról 2—2, Nagyszombatból, Magyaróvárról, Kecskemétről, Trencsénből, Privigyéről, Jászberényből, Trsztenáról és Budáról 1—1 tanuló jött. A többi 21 Bars- és Hontmegyék községeiből gyűlt össze.

Szüleik polgári állását tekintve: Nobilis: 56; Civis: 59, kik közül 46 mesterember, 13 földművelő; Ignobilis: 20.

Ugróczy kimutatása szerint ezek mintegy 30—35 ezer frt. forgalmat szereztek a városnak.

Megkezdődtek az előadások s a tanári kar kiváló gondos vezetése mellett oly sikerrel folytak egész tanéven át, hogy a végeredmény a lehető legjobb volt. A tananyagról, a tanítás menetéről, az ifjúság előmeneteléről külön pontokban lesz szó.

A közkedveltség, melynek a gymnasium és tanári kara örvendett, első sorban a fáradhatatlan munkásságú, művelt lelkű és meggyerő modorú Ugróczy Ferencz érdemeül tudható be. Oly mérvű munkásságot fejtett ki Léván, hogy csak bámulhatunk, hogyan tudott magának annyi különböző irányú és sokszor igen is fáradságos munkára időt szakítani.

Első gondja a templom fölszerelésére irányult; mert, habár hozott magával Pestről egyet-mást, azt nem hihette, hogy teljesen felszeretlenül találja azt. Pedig így volt. Kelyhet és misekönyvet a helybeli plébánostól volt kénytelen kölcsönözni; e kölcsön 1816. július 26-ig tartott, mikor a rendfőnök két kelyhet és hat missalét küldött, s így a kölcsönzött tárgyakat visszaszolgáltathatta. Majd jötevők után nézett; feltalálta ezeket Szentiványiné, szül. Bossányi Krisztina és Kazyné személyében, kik közül az első több szép templomi ruhát és 200 frtot, a második pedig szintén több darab értékes templomi szert ajándékozott.¹⁾

De a legértékesebb azon gyönyörű kehely, melyet gróf Migázzy Kristóf ajándékozott alapítványképen. Ezen drágakövekkel kirakott s már ez időben 1500 frtra becsült ajándék Ugróczy szorgos utánjárását és az alapító grófi család vallásos buzgóságát dicséri. A kelyhet az épen ez időben (1815. decz. 18.) Aranyos-Maróthon időző házfőnök- és igazgatónak azon föltétel alatt adta át az alapító, hogy halála évfordulóján érte évenként egy misét mondjanak e kehely fölhasználásával mindaddig, míg a piaristák Léván lesznek; eltávozásuk alkalmával azonban kötelesek azt a gróf utódainak visszaadni.

Az erről szóló alapító levél így szól:

„Comes Christophorus Migázzy de Waál et Somenthurm, Sacrae Caesareo — Regiae et Apostolicae Maiestatis Camerarius: Posteaquam Patres Scholarum Piarum ad oppidum Leva I. Comitatus Barsiensi ingre-
miamtum recenter inducti, Ecclesiam in Collegio suo praesistentem absque requisita supellectili sacra recepissent, taliterque nec cultum Divinum requisito modo promovere possent, ad Cultus igitur Divini promotionem et maiorem Dei Gloriam iisdem Patribus Piaristis, ac respective Collegio Levensi, Calicem unum argenteum inauratum unionibus lapidibusque bonis expositum, cum patenula, in Valorum Florenorum Mille quingentorum praesentibus dono, ea tamen cum obligatione suprafati Collegii Patres Piaristas mansura, ut annue, et quidem donec Levae Collegium perstiterit, unum Sacrum cum Requite in die Anniversarii obitus mei, pro refrigerio animae meae celebrare teneantur, sintque obligati; in casum denique praevii Collegii abolitionis, proprietas mea ipso facto reviviscat, et ideo pro hoc eventu eundem Calicem recipiendi mihi meisque Successoribus facultatem per expressum reservo. In quorum robur praesens subscribo in Aranyos-Maróth die 18^a Decembris 1815. Christophorus Comes Migázzy m. p.“²⁾

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ K. t. rend központi levéltára.

Majd hogy a társház jövedelmét is növelje, de meg hogy a köz-
 óhajnak is eleget tegyen, mindjárt az első tanév elején két convictort is
 tartott, ugymint: Kiss Adolfot és Boltsek Jánost, kik itt is végeztek
 iskoláikat. Később oly jó hirre jutott a lévai convictus, hogy a legelső
 családok vetekedtek fiaik fölvételéért. A Bartakovich, gróf Forgách, gróf
 Apponyi, báró Höller, a bécsi gróf Radezky, a Szentiványi, a Majláth
 stb. családok több sarja itt nyerte gondos neveltetését.

Kiterjedt Ugróczy figyelme az alapítványok legkisebb ágazataira; hála-
 levelekkel fordult mindazokhoz, kik a gymnasiumra áldoztak; sür-
 gette a város polgárait, hogy az épület jó karban tartására tett ajánlá-
 saikat pontosan szolgáltassák be. Megfordult gyakrabban Ipolyságon,
 hogy a vezető körökkel személyesen megismerkedjék, s hogy annál
 könnyebben megnyerje őket az 5. és 6. osztály pártolására; mert folyton
 ezen gondolat sarkalta őt. Még gyakrabban átrándult Aranyos-Maróthra;
 mert itt hitte föllelhetni terve legbuzgóbb támogatóit. Itt személyesen
 nyújtotta be kérelmét a megye rendeihez; e kérelmében sok kisebb
 fontosságú ügy mellett kiváltképen az 5. és 6. osztály megnyithatására
 kér hathatós támogatást. E kérelme a következő:

„Inclita Universitas Statuum et Ordinum, Domini Gratosissimi,
 Colendissimi!

Quod dudum in votis habebant Incliti SS. et OO^{es} Provinciae
 Barsiensis, ei favente Divino Numine, pro honorum omnium solatio,
 Publici emolumento et I. Cottus huius decore ac ornamento cum prin-
 cipio anni huius Scholastici initium est datum. Ita nempe Clementissime
 permittente imo volente Sua Maiestate Sacratissima, in oppido Leva,
 inclito huic Comitatus ingremiatio, per Institutum Scholarum Piarum
 Gymnasium minus, quattuor Grammaticas Classes comprehensum feliciter
 apertum est, in quo a 5^a praeteriti mensis Novembris triginta supra
 Centum instituuntur adolescentuli, et tam probos mores, quam Litterarum
 Studia, sedulo edocentur.

Pro salutari hoc scopo et sanctissimo ac reipublicae Hungaricae
 utilissimo fine obtinendo ab I. Cottu Barsiensi nulli fuisse labori, nullis
 sumtibus parsum, ille saltem ignorat, qui his in oris peregrinus est —
 Provincia Hungarica Scholarum Piarum conatus et sollicitudinem I. SS.
 et OO^{um} circa sui ad hoc novum Musarum Domicilium inductionem gra-
 tissimo animi sensu agnoscit ac pia mente recolit, recolendamque ipsis
 posteris annalibus suis inserendo relinquet; infrascriptus vero summo
 ducit honori, fortunam illam sibi obtigisse, ut primus hac occasione I.
 SS. et OO^{bus} pro omnibus illis fatigiis, quae in negotio Levensium
 Scholarum suscipere — pro gratissimis praeterea illis favoribus, quibus

Istitutum Scholarum Piarum benigne complecti dignabantur, nomine novi Collegii Levensis gratias, quas potest maximas agere queat. — Incliti SS. et OO-es ! prima semper erit Scholarum Piarum Instituti cura tenellam Inventutem patriam curae suae creditam in probis moribus et bonarum artium studiis sedulo et constanter erudire, ut hoc modo opinioni de se conceptae respondere, pro favoribus gratum se exhibere, et in futurum etiam gratiosos affectus Inclitae Universitatis promoveri ac lucrari possit et valeat. Quod dum infrascriptus pro certo futurum sperat, ad res suas uberius stabilendas et firmandas ea, qua par est, submissione nomine Collegii Levensis curae suae crediti sequentia praesumit Inclitae Universitati proponere: Ac

1. Quidem demisse orat, ut I. SS. et OO-es Litteraria documenta Scholas Levenses concernentia, si quae fors aut penes publicum, aut privata I. Cottus Individua existunt, sibi extradare dignentur, secundum Sanctiones Ordinis Pesthinum ad archivum Provinciae mittenda. — Quoniam vero

2. Spectabilis D. Emericus Marczibányi de Puchó et Csóka, I. Cottus Trenchiniensis Ordinarius Vice-Comes, Litteras suas Fundationales dda 10. Decembris 1814. editas non alibi, quam in Archivo I. Cottus Barsiensis conservatas habere, neque eas ullo sub titulo inde extradari vult, dignetur Universitas eos ordines fieri iubere, ut illae authenticae, publica auctoritate traussumtae, sigilloque Comitatus munitae, eandem alioquin cum originalibus vim habiturae infrascripto extradentur; prout et

3. Determinatio illa I. Cottus, qua resolutorum pro usibus Collegii per Celsissimum Principem Nicolaum Eszterházy lignorum focalium desectionem et devectionem in singulos iam antea annos generosissime promittere, occasione vero proximae congregationis Generalis I. SS. et OO-es libentissime resolvere dignabantur. in scriptum relata Gratiose sub Authentico consignetur. — Denique

4. Cum Praeses Provinciae Scholarum Piarum quam in privatis, tam in publicis suis Relationibus Mense Septembri a. c. factis promiserit: se, si per decursum anni huius scholastici sufficiens dotatio pecuniaria pro duobus adhuc Professoribus collecta fuerit, initio anni scholastici 1816.7. Classes etiam Humanitatis Levae aperturum. — Cum haec ipsa fuerit prima oppidi Leva intentio, — hoc I. Cottus Barsiensis et vicinarum etiam Provinciarum desiderium — imo ipsius adeo Maiestatis suae Sacratissimae mens, et expressa voluntas, et ex Scholis Humanioribus longe maius olim in publicum redundet commodum ac emolumentum; infrascriptus summis, quibus potest, Inclitos SS. et OO-es, orat precibus, dignentur nunc, dum et occasio favens et tempus opportunum

adest, et ipsi munificentia sua ac liberalitate gratiose intentionem hanc adiuvaré et vicinas Provincias ac Iurisdictiones ad idem benigne faciendum officiose requirere.

Magnanimitas, Munificentia, liberalitas et boni publici studium Inclitorum SS. et OO^{um} summam de bono successu faciunt spem infra-scripto, qui etiam se ac Collegium Levense potenti I. SS. et OO^{um} patrocinio ac gratiosis favoribus ea, qua par est, submissione commendans, in iugi venerationis sensu perseverat. Inclitorum SS. et OO^{um} Aranyos-Maróth 18. Decembris 1815. humillimus servus Franciscus Ugróczy m. p. Collegii Levensis S. P. Rector et Scholarum Director Localis.¹⁾

Nagy tetszéssel és kitörő helyesléssel vették tudomásul Ugróczy levelét; Berényi Gábor, főispán ajánlatára egyhangúlag elhatározták, hogy a kért okmányokat kiadják; és pedig herczeg Eszterházyét eredetiben, Marczibányiét pedig másolatban, melyet Boronkay János, megyei főjegyző ki is állított. A fajárandóság kivágására és behordására vonatkozólag pedig azt határozták, hogy azt mindenkor Bars megye teljesíti, de csak a megye területén; ez később több kellemetlenséget okozott a társháznak, a mennyiben néha-néha Bars megye területén kívül jelölték ki a fát.

A humaniorák behozatalára vonatkozólag is megmutatta Bars megye őszinte jó indulatát. Három tagból álló bizottságra bízta a teendőket; ennek tagjai voltak: Szentiványi János, Endrődy Ferencz és Szakmáry János. Meghatalmazást kapott a nevezett bizottság, hogy herczeg Eszterházyhoz, az ország püspökeihez, főpapjaihoz, a káptalanokhoz, megyékhez és egyes gazdagabb főurainkhoz forduljon segélyért.²⁾

Mihelyt a kegyes-tanítórend főnöke meghallotta, hogy Bars megye a humaniorák biztos életbe léptetése céljából három tagú bizottságot nevezett ki, azonnal írt Szentiványinak, hogy a két tanár ellátására nem kér többet 400 frtnál, azaz személyenként 200—200 frtot. Oly igénytelen kíváncsi ez, mely csak a rendfőnöknek Léva városa iránt tanúsított előzékenységeről tesz bizonyosságot.³⁾

Az 5. és 6. osztályra (humaniorák) az első ajánlatot Perényi Gábor főispán tette; az 1816. év január havában ugyanis megjelent Perényi Léván, mely alkalommal a társházat és gymnasiumot is meglátogatta; az iskolákban oly jól érezte magát s annyira meg volt elégedve az előmenetellel, kivált mikor a 4. osztályban egy tanuló szép latin eclogával üdvözölte, hogy az ifjúság farsangi mulatságára 100 frtot adott át Ug-

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

róczy igazgatónak. Ugyanezen alkalommal megígérte, hogy a humaniorák tanárainak díjazásához három éven át 400—400 frttal fog járulni.¹⁾

Ezen látogatás alkalmával a főispán kíséretében volt Péli Nagy András ev. ref. vallású polgár Bajkáról, ki szintén a humaniorákra 100 frtot adott át Ugróczynak, mely összeget még január 30-ikán herezeg Eszterháznál helyezett el az igazgató 5% kamatra.

Habár eredmény nélküli volt, de a szép és nemes czél vezérelte szándék miatt felemlitendőnek tartom Thanhoffer Miklós, lévai urodalmi felügyelőnek tervét, mely ha sikerül, szép összeggel gyarapította volna a humaniorákra szükséges alapot. Thanhoffer ugyanis 1816. január végén a következőről értesítette a közönséget:

„Hír Adás.

Cseh országi két millio hatszázezer Forintokra betsültetett Csernoviczi Urodalomnak meg nyeresére tzelző ötven sorsbéli számok jövő utolsó Farsangi Vasárnapon Léván a Nagy Vendégfogadóban tartandó Bállnak alkalmatosságával más 300 numerusok által előre 10 Forintoknak egyért egyért be fizetése mellett ki fognak játszattatni, úgy hogy ezen 300 numerusok közül harmintzan nyertesek lesznek, tudni illik az első huzatandó numerustól fogva egész húszig mindenik két sorsot azokból az 50 urodalombéli sors numerusokból fog nyerni; a tiz utoljára huzatandó numerusok pedig mindenik egyet egyet és így a tizedik rész a 300 közül nyertes fog lenni s fönt marad nékie az az édes reménység, hogy az eleintén megnevezett urodalomnak urává lehet.

Világos dolog, hogy az efféle kijáttzás mellett az ötven számú Numerusoknak tulajdonossa kétszer annyit nyer, mindsem az azokért esendő ára tészen, de ezen nyereségnek hová leendő fordítása következendő:

Tudva van, hogy Ő cs. kir. Felségének kegyelmes engedelmé mellett Országunknak különös nagy hasznára Léva Várossában az hat Oskoláknak tanítására a tisz. Piáristák szerzete be hozattatott; tudva vagon az is, hogy ezen szent szerzet a szükséges költségnek hiánossága miatt még eddig tsak négy Oskolákat állíthatott föl és úgy mint Ő Felsege kegyelmes engedelmenek, mint az tekintetes Nemes Bars és több Vármegyék óhajításainak tsak egy részben tehetett eleget; tudva vagon az is, hogy ezen tek. Nemes Vármegye Fő Ispáni hivataljának helytartója közönségessen igen nagyon szeretett és tisztelt Gróf Berényi Gábor Ő Méltósága gyönyörű szép példával elül járt és mintegy utat mutatott annak követésére, minek utána tudni illik Ő Méltósága legközelebb mult Boldogasszony Hava 17-ik napján Léva Várossát személyes megjelené-

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

sével szerentséltette, meglátogatván az Oskolákat és a gyenge ifjuságnak szép előmenetelét tapasztalván, esméretes hazai szeretetét ujabban ki nyilatkoztatta és a hátra lévő 5. és 6-ik Oskoláknak béhozására 1200 frtokat kegyessen ajánlani méltóztatott. — Erre lészen tehát azon nyereség, mely a mondott játékból származni fog, szentelve.

Az, a ki a 10 frtokat, mellyek egy-egy numerusért fizetendők lesznek, jobb, szebb és ditsőségesebb célra fordíthattya, — numerust ne váltson.

NB. Nemes és Nemzetes Buzna József Úr tek. Nemes Bars Vármegye Eskütye az pénznek be szedője egyszersmint az Numerusoknak ki osztogatója lészen.¹⁾

A megyei kiküldöttek fáradozását általában elég örvendetes siker koronázta.

Igy herczeg Eszterházy, habár újabb alapítványt nem tett, mégis addig, míg a humaniorák kellőleg biztosítva nem lesznek, birtokai kormányzója által egy-egy tanárnak 100 frt. drágasági pótlék kiutalványoztatását rendelte el; a herczeg elhatározását a jöszághormányzó a következő levélben tudatta a kegyes-tanítórend főnökével:

5418. 1816.

„Admodum Reverende Pater Provincialis!

Siquidem cum imminente anno Scholastico duarum Classium Humanitatis ad Levensense Gymnasium effective subsecuturam introductionem ex honorificis Adm. Rdae Paternitatis Vestrae ddº 12. Octobris a. c. ad me exaratis litteris intellexerim, Sua Celsitudo ad rationem intertendendorum Docentium Beneficia illa. quae Nrº Cent. 5237. Dir. Nrº 6355. 1807. ad tempus duraturi Levae Gymnasii in Summa paratae radicali scalariter ad 99 fl. 36 xr. devalvata, demum in 100 procentuali aucta caristiali, donec caristia perduraverit, auctaque seu adiuta haec causa eiusdem resoluta retractata haud fuerit, per alte fatam Suam Celsitudinem Nrº Cent. 647. resoluta 99 fl. 36 xr., in simul itaque 199 fl. 12 xr., idest Centum Nonaginta Novem florenos 12 xros efficiunt, in naturalibus vero, et quidem 12 urnas vini, et sex metretas tritici annue constituunt, singulo neo introducendorum Professorum a 1ª futuri Mensis Novembris a. c. benique resolvere dignata est. quae etiam sub hodierno via Praefectoratus Officii Levensis assignata habent.

Dum igitur per Celsissimum Dominium resolutum respectu Gymnasii Levensis annum subsidium taliter adimpletur, Ipsam et Adm. Reverenda Paternitas Vestra perspicere dignabitur ob maiores modernis

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

temporibus in sustentationem propriorum officialium sumtuum profusiones adiutam pro hoc anno in frugibus ultra oblatum Celsi Domini desideratam vel ob noveream huius anni frugum procreationem praestari haud posse.

In reliquo peculiari cum cultu persistendi honorem habeo Kis-Martonii die 31. octobris 1816. Ioannes Szent Gályi m. p. Regens.“¹⁾

A főpapok közül első volt Szabó András, kassai püspök, ki 500 frtot ígér a gymnasiumi alapok növelésére. Barsmegyéhez intézett levele a következő:

„*Inclita Universitas, Domini Peculiariter Colendi!*

Quanto amplius illa, quae ex recta Iuventutis educatione in unam quamque rempublicam dimanant emolumenta diiudicare novit, tanto pluris laudabilem I. Universitatis stabiliendi in oppido Leva Gymnasii sollicitudinem aestimare debet quidem; ast critica, quae vivimus, tempora, quemadmodum I. Universitatis indefessum conatum in effectu difficilem, ita alios, qui hunc promovere cuperent, reddunt insufficientes. Quantum in me est, sollicitudini I. Universitatis lubens cooperior; ideo fine dotationis Docentium Gymnasii in fato oppido Leva stabiliendi *quingentos florenos* resolvo, quos etiam deponere paratus sum, ut primum rescivero, quorsum et cui transmittendi venient. In reliquo etc. Cassoviae 29. Martii 1816. Andreas Szabó m. p. Episcopus Cassoviensis.“²⁾

A kassai püspök példáját követte Király József, pécsi püspök, ki 1816-ban Balogh János kezeihez 500 frtot küldött a gymnasium céljaira; Balogh 1816. június 26-ikán küldte át az összeget Ugróczyhoz, ki az összeget először Szentiványinál, majd Lovas nevű polgárnál helyezte el 6%-ra. A pécsi püspök levele nem jutott Ugróczy kezeibe, s így azt a ház történetébe sem írhatta.³⁾

Kluch József, nyitrai püspök, 1816. április 21-én kelt levelében azt írja Barsvármegye közönségéhez, hogy eljárásukat nem helyesli; még a „nyelvtani osztályok jóságáról sem győződhetek meg, s már a humaniorákat akarják behozni. Mikor ezen levelet az 1816. évi május 1-én Szt. Benedeken tartott megyegyűlésen felolvasták, többen felszólaltak a püspök korholó levelére; e dolog Kluch fülébe jutott, mert az 1816. aug. 16-ikán Motsonokról keltezett levelében a következőket írta:

„853. *Inclita Universitas, Domini Domini mihi singulariter Colendissimi!*

Ab insigni mihi que multum probato Inclitae huius Universitatis pro Humanioribus quoque Scholis Levam inducendis zelo et conatu adiu-

¹⁾ Hist. Dom. Lev.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

vando, ideoque e desiderato hunc in finem subsidio resolvendo me alienum non esse, per litteras meas die 21^a praeteriti Mensis Aprilis datas declaravi; sed certam determinatamque ad id summam ab ulteriore Scholarum Grammaticalium ibidem iam inductarum probatione et experimento, imminente item rei pecuniariae eventu suspendi.

Nunc, cum iductas Grammaticales Scholas adeo iam probari intelligam, ut etiam de Professoribus Humaniorum cum affuturi anni scholastici exordio inducendis spem fidemque Inclitae Universitati datam esse informer, ne longiore destinati subsidii dilatione, sive solutionem studiose declinare, sive promissionem meam solis verbis absolvere voluisse videar, id, quod prius resolvere intendi et distuli, videlicet fl. 2000, idest *Bis mille* in eundem hunc finem resolvo et offero: ea nihilominus propter rerum ac temporum variabilitatem per expressum adiecta cautela et conditione: ut si Gymnasium Levense quacunque ex causa subinde cessare contingeret, in hunc eventum, haec eadem summa ad Inclitam hanc Universitatem redeat et sub peculiari eiusdem inspectione ac protectione elocetur; annum autem illius interusurium pro unius gremialis adolescentis, virtutum et studiorum profectu eminentis in scholis educandi, ac per I. Universitatem semper nominandi Stipendio scholastico in perpetuum serviat, deputatumque intelligatur.

Quod oblatum cum pro praesenti et futuro gremialis suae Iuventutis commodo ab I. Universitate acceptandum non dubitem, eandem 2000 fl. summam, omni momento, quo aliquem e gremio sui pro ea, penes Reversales super huiusmodi acceptatione a parte I. Universitatis dandas ad me expedire placuerit, numerare paratus et numeraturus sum. In reliquo etc. Motsonok die 16. Augusti 1816. Iosephus Kluch m. p. Episcopus Nitriensis.¹⁾

Ezen 2000 frtról Ugróczy 1816. szeptember 27-ikén állította ki az elismervényt, s már 28-ikán özv. Reinprecht Ignáczné. szül. Ordódy Jósepha asszonyinak adta át 6%-os kamatra. Később ezen összeg is a hercegi pénztárban kamatozott.²⁾

Az esztergomi káptalan 1000 frtot ajándékozott a humaniőrákra; ezen összeget Ugróczy az 1816. évben május 2-án Szent-Benedeken tartott meggyegülésen vette át Prikkel János, káptalani felügyelőtől és nem sokkal ezután a hercegi pénztárba helyezte el 6%-os kamatra.³⁾ Ezen összegről sem kapta meg Ugróczy az alapító levelet; s így az nem is volt megörökíthető.

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

Hörk Ferencz, lekéri apát, 100 frtot ajánlott föl Bécsből keltezett következő levele kíséretében:

„Inclita Universitas!

Honestatus Gratoso Universitatis Rescripto, ut promptitudinem meam desiderio Dominationum Gratosissimarum Suarum satisfaciendi quoquomodo pro tenuitate virium mearum commonstrem, significo, me, licet hactenus ab Abbatia Lekériensi, quam mihi non longo ab hinc tempore Augustissimus Gratosissime conferre dignabatur, nullos adhuc dum proventus receperim, Plenipotentiario meo Adm. Rdo Domino Parocho Lekériensi, Iosepho Fekete, in commissis dedisse, ut meo nomine, cum plus nunc non possim, in Schedis Reluitoriis 100 florenos pro erigendis Levae Humanioribus Classibus I. Universitati consignet; quos ut interea, donec plus potero, in signum zeli mei, quo toto fere vitae meae tempore litterarum studia promovere conabar, accipere haud gravetur, oro quam qui maxime, qui in reliquo etc. Viennae 25. Aprilis 1816. Franciscus Hörk m. p.¹⁾

Lajtsák Ferencz, nagyváradi kanonok, 1816. május 2-ikáról keltezett levelében 500 frtot küldött az 5. és 6. osztályra. Levele, melyet Szentiványihoz intézett, így szól:

„Illustrissime Domine Consiliarie Aulice, Domine Gratosissime!

Fiduciae in me locatae et in gratiosis Litteris Illustritatis Vestrae dd^o 24. Martii a. e. manifestatae, respondere cupiens ad saluberrimum Patriae Iuventutis educandae Litterarum Institutum indefesso Illustritatis Vestrae conatu potissimum, subsecuta Clementissima Suae Maiestatis Sacratissimae Resolutione, anno praeterito Levae introductum, promovendum, erga eiusdem Illustritatis Vestrae humanitate plenam provocationem, et ipse, qua olim Capellanus Levensis Symbolam meam in *quingentis Rfloreis* hisce adclusis lubens confero atque hac segura occasione transmittó, qui gratiosis favoribus commendatus distincto cum venerationis cultu persisto M. Varadini 2. Maii 1816. Illustritatis Vestrae servus humillimus Franciscus Lajtsák m. p.²⁾

Ugróczy, mihelyt a pénzt Szentiványitól átvette, azonnal értékesíteni akarván, több más adománynyal egyetemben Léva városánál helyezte el 6%-ra.

Csebey Imre, nagysárói plébános, 1816. július 13-ikán 30 frtot adott át Ugróczynak ugyanacsak a humaniórákra.³⁾

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

Pekárik István, felső-váradi h. plébános, ugyan e czélra 100 frtot adott julius 23-ikán.¹⁾

A helybeli plébános, Szekfü Ferencz, 200 frtot tett le ugyanesak a humaniorákra oly kikötéssel, hogy, ha ezen iskolák megszűnnének, a tőke a plébánia templomé legyen s kamataiból olaj vétessék a templom szükségleteire.²⁾

Trencsénmegye 1816. márcz. 18-ikán keltezett levelében sajnálattal adja tudtúl, hogy a megyei pénztárból nem adhat semmit, de magánosok adományából 154 frtot küld.

Legérdekesebb Liptómege válasza. Kijelentik, hogy ők pénzt nem adhatnak, de legyen rajta Barsvármegye, hogy a rózsahegyi gymnasium humanioráinak alapját megszerezhessék; sőt ők is írnak, a mint valóban írtak is 1816. április 4-ikén a helytartótanácschoz, hogy a rózsahegyi gymnasium 5. 6. osztályának alapítványai adassanak át a lévai gymnasium czéljaira; ezen kérelmeket azzal indokolják, hogy a rózsahegyi gymnasiumot ugy is kevés tanuló látogatja, magyarul meg nem is tanulhatnak meg Rózsahegyen; míg ellenben Léva nagyon alkalmas és kedvező hely a magyar nyelv elsajátítására.

Liptóvármegye ezen átiratát Ambró Károly, Barsmegye alispánja, 1816. május 10-ikén a következőkben közölte Szentiványival:

„Illustrissime Domine Consiliarie Aulice, Domine mihi peculiariter Colendissime!

Comitatus Liptoviensis, cuius in merito postulati pro dotatione Poëseos et Rhetorices Cathedrarum ad neo resolutum Gymnasium Levensense inducendarum subsidii datas ad hunc I. Comitatum sponsorias, Illustritati Vestrae praesentibus in copia communico, nihil equidem, velut fundo publico, unde quid dari posset, destitutus offert, verum re ad privatorem oblata medio magistratus colligenda relegata, nobilem facit propositionem, eamque talem, cuius successu desideratarum duarum Scholarum ad Gymnasium Levensense introductio hoc adhuc anno obtineri poterit. Proiectat videlicet, et iam etiam Excelso Consilio repraesentavit, ut e gremiali suo Rosenbergensis Gymnasio binæ illae cathedrae, velut ibi ob defectum Iuventutis otiosae, Levensis Gymnasio cum adnexo beneficiis potius addicantur. Nos propositionem hanc certe efficaciter secundabimus, cum interim Generalis Congregatio primum 24. Iunii celebrabitur. Censerem id interea etiam per Patrem Rectorem Levensensem Patri Provinciali ea mente insinuandum venire, ut apud excelsum Consilium

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ K. r. társház levéltára.

medio etiam tempore in rem ageret. In reliquo etc. Baraeskæ 10. Maii 1816. Servus hum. Carolus Ambró m. p.⁽¹⁾)

Ugróczy ily értelemben közölte is a dolgot Bolla rendfőnökkel, kit e közben már a helytartótanács is felhívott, hogy véleményt adjon ez ügyben.

Bolla 1816. június 10-ikén válaszolt a helytartótanács fölhívására; azon alapító levélből, melylyel gróf Lövenburg Jakab a rózsahegyi gymnasiumot létre hozta, kimutatja, hogy az 5. és 6. osztályra alapítvány nincs, s így azt Lévára átvinni nem lehet. Kimutatja azon felül az összes jövedelmet, melyből a rózsahegyi tanárok élnek és a mely oly csekély, hogy abból valamit is elvenni annyi volna, mint a rózsahegyi gymnasium létét veszélyeztetni.²⁾

A lipióiak jóakarató mozgalma semmi eredményt nem hozott.

Tagadhatatlan, hogy a hármás bizottság buzgó utánjárása előmozdította a humaniórák ügyét; de az is tisztán látható, hogy az eddigi alapítványok és adományok még nem biztosíthatták annak felállítását. Ugróczy attól tartván, hogy az idő rövidsége miatt az 1816/7. tanévben az 5. és 6. osztály meg nem nyílhatik, a küldöttség tudta és beleegyezése nélkül maga kereste föl első sorban Hontmegye közönségét a következő kéréssel:

„Tekintetes Karok és Rendek!

Minekutánna Ő Császári s Apostoli Királyi Felségének kegyelmes engedelmé és helybe hagyása mellett a szomszéd Tekintetes Nemes Bars Vármegyében helyheztesített Léva mező Városában több nagy lelkű adakozásból származott fundatióból az úgy nevezett négy alsóbb Deák Oskolák fel állítottak, és azokban most mingyárt első esztendőben számos ifjuság mind a keresztény erköltsőkben, mind pedig a józan tudományokban a vallás különbsége nélkül oktattatni kezdett, mind azért, hogy Nemes Léva Városá első kívánsága, Tekintetes Nemes Bars, Honth és más Szomszéd Vármegyék óhajtása, és Ő Császári és Apostoli Királyi Felsége első kegyelmes helybe hagyása végre hajtassék, mind pediglen, hogy a mostan Léván tanulni kezdett és ennekutánna is ott tanulandó ifjuság tovább is ott oskoláit nagyobb haszonnal és előmenetellel folytathassa, Tek. Nemes Bars Vármegye még a mult 1815. esztendőben Karátson Havának 19-ikén tartott közgyűlése alkalmatosságával a többi tárgyai között a most fel állított Lévai oskolák dolgát is felvén, a hátra levő ötödik és hatodik Deák Oskoláknak még a jövő

¹⁾ Hist. Domus Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

1816|7. oskolai esztendőre való felállítását és bé hozását el tökélleni méltóztatott. Annál fogva mind maga kebelében az azon oskolákat tanítandó Professorok tartására kívánt fundatio megszerzésére szükséges rendelkezéseket tenni, mind pediglen a szomszéd Tekintetes Nemes Vármegyéket, szeretett Magyar Hazánkknak megyés Püspökjeit, s a Főtisztelendő és Tekintetes Esztergomi Káptalant és egyebeket ezen fundatió-
nak elő segéllésére barátságosan megkérni s buzdítai méltóztatott. Melly barátságos megkérésnek oly sikere lett, hogy már néhány helyekről ezen tárgynak elő segéllésére a segedelemnek meg ígérese hivatalosan meg érkezett, más helyekről pediglen valóságos ajánlások és adakozások is tétettek; nevezetesen: a fellyebb említett Főtisztelendő és Tekintetes Esztergomi Káptalan részéről már ezer forint le is tétettet; a Méltóságos Pétsi és Kassai megyés Püspök Uraktól ígért öt—öt száz, a Főtisztelendő Lekéri Apát Úrtól pedig száz forint kevés idő mulva Lévára az alább irthoz által fog tétetni.

Mivel Tettes Nemes Honth Vármegyének mind közönséges, mind pedig magános birtokos Uraságai is már több ízben a Lévai Templom s Collegium igazítását nagy lelkü adakozásával elő segélleni méltóztatott, valamint Tettes Nemes Bars Vmegye közönsége tellyes bizodalommal a fent említett Köz gyűléséből irtt levelével ezen Tettes Nemes Honth Vármegyéhez folyamodott; úgy az alább irtt is azon különös kegyességűl buzdittatván a Tettes Karoknak és Rendeknek, mellyet több ízben tapasztalni szerentséje volt, bátorodik ezen alkalmatossággal a Tettes Nemes Bars Vármegyének hathatós közbe vetéséhez maga alázatos escedezését kaptsolni azért, ha Tettes Karok és Rendek méltóztatnának a még hátra levő ötödik és hatodik oskolákat tanítandó Professorok tartására meg kívántató fundatiót bő adakozásokkal kegyessen elő segélleni.

Melly alázatos escedezés megújítása mellett az alább irtt magát a Lévai Collegiummal edgyütt Tettes Karok és Rendek hathatós pártfogásába, nagy lelküsége mély buzgosággal ajánlva marad Ipoly-Sághon Pünkösd Havának 6-án 1816. Tettes Karok és Rendek leg alázatosabb szolgálja Ugróczy Ferencz m. p. a Lévai Kegyes Oskolák Igazgatója. “¹⁾

Mikor Hontvármegye közgyűlésén Ugróczy levelét felolvasták, nagy vita támadt a pártolók és ellenkezők között. Ez utóbbiak felhányták azt, hogy a mult évben adományozott 1500 frtot a város a gymnasium igazgatójának tudta és beleegyezése nélkül a ház tatarozására

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

fordította; mely vád ellen maga Ugróczy védelmezte Léva városát, felemlítvén, hogy az adomány megküldésekor nem volt körülírva az összeg rendeltetése és így Léva városa, mely ez időben éppen a lakóház és templom helyreállítására gyűjtött, könnyen e czélra ajándékozottnak tarthatta a fent jelzett összeget; majd felemlítette Ugróczy, hogy, ha Hontvármegye nagyszerű adománya meg nem érkezik, az iskolákat meg sem lehetett volna nyitni. Ezen felvilágosítások után a kedélyek lecsillapultak s a honti közgyűlés az 1815. évi 1500 frt adományról e felvilágosítások után többé kimutatást nem kért. Majd Okolitsányi, Simonyi, Gudics és végül Plachy Ferencz, alispán indítványára elhatározták, hogy a lévai humaniorákra 1500 frtos alapítványt tesznek, melyet Ugróczy már másnap kézhez is vett. Felemlítendőnek tartom azt is, hogy ezen hontmegyei közgyűlésen Zmeskáll, ág. ev. vallású birtokos, mikor a lévai iskolára az 1500 frtot megszavazták, azt indítványozta, hogy a selmeczi lyceumnak is adjanak 500 frtot, mit a közgyűlés el is fogadott.¹⁾

Ugróczy az 1500 frtot Léva városánál helyezte el gyümölcsözésre.

A hontiak nagylelkűsége Barsmegyét is újabb áldozatra ösztönözte. Mikor ugyanis Barsmegye közgyűlése 1815. szeptember havában az épületek helyreállítására 1000 frtot adott, azon ígéretet is tette ezuttal, hogy, ha a humaniorák megnyitnának, ismét 1000 frtot fog adni; Ugróczy ezen ígéret beváltására mind a közgyűléseken, mind magán utakon is folyton figyelmeztette Barsmegye közönségét. Végre 1816. szeptember 27-ikén kezébe vehette erről a biztosítékot; az 1000 frtot ugyanis a Majthényi család vette kölcsön 6°/_o-ra. A kötelező irat ezen összegről így szól:

„Chartabianca.

Super Florenis mille, idest 1000 in Valuta Viennensi ex L. Comitatus Barsiensis Cassa operationali erga pendendum sex pro centuale annum Interusurium per nos infrascriptos levatis, ad quorum dum et quando a nobis repetiti fuerint, restitutionem nos in solidum sub selectiva Bonorum nostrorum obligamus. A. Maróth die 25. Septembris 1816. idest floreni 1000. Paulus Majthényi m. p. — Carolus Majthényi m. p. Antonius Majthényi m. p. Parochus Köhid-Gyarmathiensis. Ioannes Majthényi m. p. Ferdinandus Majthényi m. p. — Florianus Majthényi m. p. Iosephus Majthényi m. p.”

Az összeget már másnap, szeptember 28-ikán Plachy Mihály, megyei főjegyző, átírta a lévai kegyesrendi gymnasiumra.²⁾

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ K. r. társház levéltára.

A magánosok adakozásai közül felemlitendők: Szakmáry János és Gludováczy György 200 frtnyi gyűjtése a lévaiaktól.¹⁾

Bentsik János Verebélyen 30 frtot gyűjtött. Lipovniczky Imre Kis-Tapolcsányban 13 frtot gyűjtött. Kazy László 500 frtról állított ki kötelezvényt, mely után évi 25 frtot fizetett; a kötelezvény így szól:

„*Obligatio!*”

Super florenis quingentis, idest fl. 500, in currenti moderna pecunia, quos ego infrascriptus Collegio Patrum Piaristarum Levensi titulo Fundationis pro scholis Humanioribus erga pendendum per me et successores meos, donec Capitale plene depuratum non fuerit, quinque pro centuale Interusurium, obligo; reservata tamen illa conditione, ut si casum in omnem Collegium una cum scholis aliorum ne fors cum tempore transferretur, suprascripti floreni quingenti ad me, vel successores meos redeant et repersolvantur. Levae 1. Novembris 1816. Ladislaus Kazy m. p.²⁾

Simonyi Lőrincz szintén kötelezvényileg 500 frtot adott a humaniorákra. Kötelezvénye a következő:

„*Obligatio.*”

Super Reluitoriis florenis quingentis, quos infrascriptus pro scholis Levensibus Patrum Piaristarum ea mente resolví, ut si casu quo scholae hae abolerentur, Capitale hoc in me successoresque meos recidat et pleno iure devolvatur, ac unice donec perduraverint, ad pendendum legale Interusurium in usum praeallatarum Scholarum conferendum me meosque obligo. Kis Tőre 10. Octobris anno 1816. Idest fl. 500. Laurentius Simonyi m. p.³⁾

NB. Ezen Simonyi-féle alapítványt, mely idővel elenyészett, Léva városa 1853. év január 1-ső napján megújította s annak hatos kamatját évenként fizetni magára vállalta, mint ezt a következő levél igazolja:

„Alapítványi kötelezvény Kétszáz, azaz 200 frtról czüst pénzben, mellyeket mi alólítottak Léva város Tanácsa és községe a helybeli Kegyesrendi szerzettel 1851. évi február hó 6-ikán kelt szerződés értelmében, néhai Simonyi Lőrincznek 1816. év október 10-ikén tett, — de idővel elenyészett alapítványa helyett magunkra vállalunk, kötelezvény magunkat egymásért jótállólág azaz in solidum, e tőke hatos száztóli kamatját évenként és pontosan fizetni mindaddig, míg a fent czimzett Kegyesrendi szerzet városunkban létezend, s tanári testületképpen mű-

¹⁾ Hist. Dom. Lev.

²⁾ K. r. társház levéltára.

³⁾ K. r. társház levéltára.

köndend. Kelt Léván 1853. évi Január hó 1-ső napján Privitzky József m. p. Hel. Polgármester. Balbach Audrás m. p. Tanácsnok. Leták József m. p. Tanácsnok. Styaszny József m. p. Tanácsnok. Lovas János m. p. Tanácsnok. Fischer András m. p. városi Tanácsos. Kalián János m. p. Tanácsnok. Cseptsányi János. Gaál Miklós m. p. Oskolai Bizottmány Elnöke. Gyárfás Károly m. p. O. B. tag. Jancsó Péter m. p. o. b. tag. Szentmiklós József m. p. a város ügyésze. Pólya János m. p. a város főjegyzője.¹⁾

Midőn az 1816. évi július hó 31-ikén Aranyos-Maróthon tartott közgyűlésen Ugróczy megtette előterjesztését a humaniorákról s kimutatta, hogy a szükségrendő 8000 frt tőkéből még 870 frt hiányzik, a közgyűlés a következő határozatot hozta:

„Főtisztelendő Ugróczy Ferencz a Lévai Ájtatos Oskolák Igazgatója elő adván, hogy az hátra lévő két főbb oskolának bé hozása addig meg nem eshet, míg az e végre ki jegyzett épület jobb karba nem tétetik s a meg kívántatott summáknak be szedése véghez nem vitetik, — erre nézve kéri a Nemes Vármegyének hathatós intézetteit.

Minthogy az ájtatos Oskolabéli Szerzet Elöljárója a Lévai Klastrom Udvarában lévő s eddig a cseléd által használt épületet az említett oskolákra ki jegyzette, hogy tehát ezeknek bé hozások ne hátráltasson, a Járásbéli Szolga Biró Úr Léva Mező Várossát ezen épületek Augusztus végeig teendő javítására minden igyekezettel reá tartsa. Ennek következésében pedig a cseléd, szinte az udvarban helyheztetett, hanem rosz karban lévő épületbe által tétetvén, szinte ennek helyre hozását is a szabott időre sürgetni fogja a nevezett Szolga Biró Úr.

A mi továbbá a hátra lévő Sommáknak be szedését illeti, e tárgyának szaporább véghez vitelére Nagy Jeszenei Jeszenszky Károly Úr olly nagylelkű kinyilatkoztatást tett: hogy a kívánt két oskolára ezer forintokat töke pénzül rendel avval a fel tétellel, hogy a töke pénz tsupán e végre ajánltatván, addig a Szerzetnek meg maradjon, míg ez az oskolákkal együtt Léván léssen; ezek pedig ne talántán meg szünvén, az említett töke pénz is az ajánló Úrhoz, vagy annak maradékához vissza térjen.

Melly ditséretes ajánlást követték gróf Majláth János 300 frttal, Boronkay István Udvari Tanácsos 100 frttal, Majthényi László Kir. Tanácsos 100 frttal, Balogh János Tábla Biró 100 frttal és Turánszky Sándor 50 frttal. Ezen Sommákból némellyek helyben Tisztelendő Ugróczy Ferencz Úrnak által adatván, a többieknek be szedése, valamint

¹⁾ K. r. társház levéltára.

azoknak sürgetése is, melyek a szerzet által még tartozóknak elő adattak, az illető küldöttségre bízott oly hozzá adással, hogy a mennyire valaki tett ajánlását kész pénzzel meg nem fizetné, azt egy barátságos kötelező levéllel pótolja.

Ezeknek folyamattjában a Méltóságos Administrator Úr oly észre vételt tett: hogy mivel ő a szerzetnek esztendőnként 400 frtokat, és ugyan három esztendőkre ajánlott, sőt erre az esztendőre már a 400 frtot le is tette, ezen fogva a tőke pénzek közt a nevére kitett 400 frtok ki töröltessenek s ezen ajánlása esztendőnként a bé hozandó két tanítók tartására fordíttasson.

Végre minthogy a mai gyűlés alatt tett ajánlások által a két főbb iskolák tőkepenze nagyobbra nőtt, mintsem kívántatott volna, e szerint a mi a szükséges 8000 frtokat fellül haladná, bátran fordíthatik az első pontban kijegyzett épületeknek javítására.

Melly rendelés mind az illető küldöttségnek, mind pedig a Járásbéli Fő Birónak oly végre ki adatott, hogy azt a Szerzet Előljárójával közöljék, végre hajtását pedig minden kitelhető móddal siettesék. Költt 1816. Julius 31. Közgyűlésen. Kiadta Plathy Mihály m. p. Főjegyző.¹⁾

Jeszenszky alapító levele így szól:

„Carolus Jeszenszky de Nagy Jeszene Cttus Barsiensis substitutus vicecomes compluriumque Comitatum tabulae Iudiciariae Assessor, memoriae commendo vigore praesentium significans, quibus expedit, universis: quod ego Collegio Patrum Scholarum Piarum Levensi recens in hoc Cttu Barsiensi erecto, florenos mille titulo foundationis Scholarum Humaniorum, erga pendendum per me et successores meos, donec dictum Capitale plene depuratum non fuerit 6 pro centuale annum interusurium resolvam ac obligem; ea tamen conditione: ut dictum Capitale bonis meis, inhaerens mihi successoribusque meis edici nequeat, mihi tamen successoribusque meis integrum sit dum et quando pro emolumento fati Collegii elocare eo naturaliter subintellecto, quod si quacunque demum de causa Collegium memoratum una cum scholis, ne fors Levae cessare aut alio transferri contingeret, suprascripti floreni mille ad me vel successores meos redeant ac resolvantur. Datum in Aranyos-Maróth Die 31ª Julii Anno 1816. Carolus Jeszenszky. Cttus Barsiensis Vcomes m. p.²⁾ (L. S.)

¹⁾ Hist. Dom. Lev.

²⁾ K. r. társház levéltára.

NB. Minthogy Jeszenszky ezen alapítványát a humaniorákra tette, 1851-ben pedig a gymnasiumi osztályok száma négyre szállt le, alapítványát a 4 alsó osztályra is kiterjesztette a következőkben:

„Alulirt czennel vallom, hogy azon alapítványi 1000, azaz ezer v. forintokat, melyeket 1816. év július 1-ső napján a lévai Humaniora iskolákra köteleztem, az ujonnan alapított lévai kisebb tanoda számára meghagyom, s nyilvánítom, hogy ezen tőkétől addig is járt 6 pcentes kamatokot, évenként 60 frtokat v. p. pontosan fizetni fogom mindaddig, míg Léván ezen kisebb tanoda létezni fog; ha pedig megszűnik, ezen alapítvány visszavétele, — vagy más nekem, vagy maradékaimnak tetsző czélra fordítására nézve szabad akaratomat fentartom. Kelt Béládon 1851-ik évi szeptember 22-én Jeszenszky Károly m. p. Elöttem Szuhányi Béla m. p. Bars megye es. k. törvényszéki hites tollvivője.“¹⁾

Ha még ezekhez a kisebb ajánlásokat és adományokat vesszük, — pl. Marsovszky István 50 frtot, Latkóczy György 27 frtot stb. adtak, — a kívánt összeg: 8000 frt, s annak 400 frt kamata együtt volt; ennyit kívánt ugyanis Bolla rendfőnök a két tanár eltartására biztosítani.

Most iskola-helyiségről kellett gondoskodni, mert a fő épületben a 4 osztálynak is csak szűken volt helye. Ugróczy azt ajánlta a rendfőnöknek, hogy a társházhoz tartozó u. n. sütő-házat engedje át a humaniorák céljaira. Bolla ezt nem engedte meg; személyesen jött Lévára, hogy az iskola helyiségei felől tudakozódjék. Kijelelte az udvarban fekvő két szobás házat, mely ekkor eseléd-lakásul szolgált;²⁾ kikötvén, hogy helyette az udvarban fekvő épület-szárnyat alakítsák át eseléd-háznak. A város augusztusban hozzá is fogott az átalakításhoz; október elejére az iskolák is, a eselédház is nagyjában elkészült. Bolla már 1816. szept. 21-ikén értesíthette gróf Szapáry Józsefet, a pozsonyi kerület ez idő szerinti főigazgatóját, hogy a humaniorákat 1816. november 1-én megnyitja. Ezen örvendetes hírt egyébként Bars megye közgyűlésén 1816. szeptember 27-ikén Aranyos-Maróthon szintén kihirdették.³⁾

A rendfőnök a két tanerőt is kirendelte. A mult tanév tanáraihoz járultak: Godin József és Szigly Gábor.⁴⁾

¹⁾ K. r. társház levéltára.

²⁾ Ma a kath. legény-egyesület bérlé.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁴⁾ Hist. Dom. Levensis.

III.

A hat osztályú gymnasium.

1816|7. — 1849|50-ig.

„Laus Deo, qui coepta ad finem perducere sivit et auxilio suo promovit; — írja Ugróczy az 1816|7. tanév elején, — gratiae cunctis, quicumque potenti sua interpositione, magnanimitate, munificentia et generosa liberalitate inductionem Scholarum Humaniorum Levam promovere!!⁽¹⁾)

Szentiványi után Ugróczy az első, kinek hervadhatatlan érdeme, hogy a humaniőrak egy év alatt létesültek. Érthető tehát öröme is, főképpen ha a látogatottságot tekintjük, melynek ezen iskolák örvendettek. A hat osztályba 219 tanuló iratkozott be; ezek közül 25 a hatodik- és 22 az ötödik osztályba. Oly szép szám ez, mely a humaniőrak felállításához kapcsolt reményeket teljesen kielégítette. Közlöm itt a gymnasiumi adatok után és Ugróczy följegyzései szerint azon adatokat, melyek e 219 tanuló összes viszonyait föltüntetik:

Nobiles: 103; libertini: 31; cives: 56; ignobiles: 29. — Romano Catholici: 201; Helv. confessionis: 15; Aug. conf.: 1; Graeci ritus non uniti: 2. — Solvunt victum et hospitium: 92; kiadásaik: 30619 frt. Aluntur domo et pro solo hospitio solvunt: 35; kiadásaik: 1278 frt. Instructores, convictum v. hospitium gratuitum: 23. — Levenses apud parentes: 69. — Numerus Gymnasiorum, aut scholarum, quibus venere: 40. — E diversis Comitatus: 18; e variis locis: 102. — E Comitatu Arvensi: 1; Barsiensi 137; Bihariensi 1; Borsodiensi 1; Comaromiensi 4; Gömöriensi 1; Hevesiensi 1; Honthensi 35; Liptoviensi 4; Mosoniensi 1; Neogradiensi 2; Nitriensi 14; Pesthiensi 2; Posoniensi 3; Strigoniensi 1; Trenchiniensi 9; Zoliensi 1; e Croatia 1. (Universim: 219.) Hozzáteszi még Ugróczy „Pro Oppido Leva Animadversio: Pro victu et hospitio solvit Iuventus 31897 fl., quibus si adduntur pro vestibis externis, charta, libris etc. levissimo calculo annue a singulis 50 fl., facit 10900, quae

---

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

summa priori addita facit 42797 fl. Si autem computentur expensae, quas parentes in gratiam filiorum Levam venientes faciunt pro diversis rebus, hoc anno per et propter Iuventutem Scholasticam circulant Levae 50000 fl., quae summa est census annuus, 5 pro Centum computando, Capitalis unius millionis! Ubi emolumentum morale? Ubi lucrum, quod manet parentibus, qui studiorum causa alio mittere non debent filios?¹⁾

November 3-ikán volt a tanév ünnepélyes megnyitása. A szent mise után Ugróczy nyitotta meg a tanévet szép beszéddel, melyben először az új tanárokról, azután az ifjúságról emlékezett meg. A tanárok nevében Gódin József, a hatodik osztály tanára válaszolt, kiről a társház történetében föl van jegyezve, hogy jó szónok volt; a kötött és kötetlen beszédet magyar és latin nyelven ékesen bírta.

Hogy a gymnasiumi kellékekből mi se hiányozzék, pecsétnyomót is szerzett a gondos Ugróczy. Ennek használhatásáért a főigazgatóhoz, s felkérésére a rendfőnök a helytartótanácsához fordult, honnan 1816. november 26-ikán a következő leirat érkezett:

„34204. *Religiose Adm. R. in Christo Pater, Nobis Observande!*

Cum erectio Levensis Gymnasii absque omni onere Fundi Studiorum Altissime admissa sit, Paternitati Vestrae relate ad desideratum sub 13. currentis Mensis et anni pro eodem sigillum hisee rescribi: Scopo obtinendarum hunc in finem requisitarum expensarum ad Fundatores dicti Gymnasii recurrendum, hisque impetratis sigillum per artifices peritos Budae aut Pestini ea qualitate ac nitore, quo reliquorum Maiorum Gymnasiorum sigilla sunt provisiva cum conveniente neo huic Gymnasio epigrapha parandum eiusque ectypum pro inspectione ac impetrando Iure eo utendi isthuc exhibendum venire. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico Budae, die vigesima sexta Novembris Anno 1816. celebrato Paternitatis Vestrae Benevolus ad Officia parati: Iosephus Comes Brunsvik m. p. Ioannes Latinovics m. p. Iacobus Petrovich m. p.²⁾

A pecsét 44 frtba, a nyomógép pedig 50 frtba került; ennek fedezésére Marczibányi Imre 1817. április 24-ikén Trencsénből keltezett levelében 50 frtot küldött Ugróczynak.³⁾

A pecsétnyomó körirata:

„Sigillum Gymnasii Mai. Levensis 1816.“ Közepén két tanuló kezét fog. — E pecsétnyomó még ma is használatban van; de magyar köriratú is van mellette ugyanazon év-számmal és alakokkal.

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ K. t. rend központi levéltára.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

Az eredeti pecsétnyomó használatát a rend főnökének fölterjesztésére 1817. márczius 4-ikén engedélyezte a helytartótanács a következő leirattal:

„Adm. R. in Christo Pater, Nobis Observande!

Sigillum pro novo Gymnasio Levensi Fundatorum expensis procuratum ac sub 15. Februarii a. c. exhibitum adprobari iusque eiusdem Gymnasii Locali Directori eo utendi concedi, Paternitati Vestrae praesentibus rescribi. Datum ex Cons. Regio Locumtenentiali Hungarico Budae die 4. Martii anno 1817. Iosephus Palatinus m. p. Michael Bodor m. p.“¹⁾

Míg az iskola belső ügyei: a tanítás, az ifjúság viselete és előmenetele általános örömet és megelégedést szereztek Ugróczynek, addig másfelől sok kellemetlenséggel kellett megküzdenie; az alapítványi járandóságok kiszolgáltatása, a tőkepénzek elhelyezése és biztosított gyümölcsötetése sok gondot okoztak neki. Az első ily kellemetlenséget ama 4000 ft. okozta, melyet, mint alapítványi tőkét, herceg Eszterháznál szeretett volna elhelyezni, s melyet Szilassy Antal, a lévai urodalom pénztárosa el is fogadott tőle ideiglenesen azon reményben, hogy majd a központi pénztárba beszolgáltatathatja: de mikor Kis-Martomból erre vonatkozólag tagadó válasz érkezett s ezt Léva város előljárósága meghalotta, kezdetét vette a kellemetlen félreértés, mely sok bajnak szokott szülő anyja lenni. A tanács arra kérte Ugróczyt, eszközölje ki a rendfőnöknél, hogy a gymn. épületek tatarozására a városnál helyeztessék el a 4000 ft. tőke, mely után hajlandók évi 6% kamatot fizetni félvekenként előre. Ugróczy ily értelmű felterjesztését meg is tette, melyre a rendfőnök, hivatkozással a királyi rendeletre, mely az iskolák tőkeit teljesen biztosított helyen engedi elhelyeztetni, oly tartalmú választ adott, hogy a 4000 ft. csak azon esetben helyezhető el Léva városánál, ha a tőkének megfelelő városi birtok e czimre betábláztatik. Zokon vették ezt a lévaiak és nagy bizalmatlanságot láttak ott, hol csak az iskolák lételeért és biztosításáért aggódó körütekintő előrelátás nyilatkozott meg.

Meg is fogalmazták már meglehetősen éles hangú válaszukat a rendfőnök levelére; de a hír jókor jutott Ugróczy tudomására. Tapintatos közbelépésével nemcsak a levél elküldését akadályozta meg, hanem a rendfőnöki kivádalomnak megfelelően a kötelező s a betáblázást biztosító iratot is kiállította a tanácssal, mely a következő:

„Infrascripti tenore praesentium significamus quibus expedit universis, quod nos in reparationem Collegialium aedificiorum Localium Scho-

¹⁾ A k. t. rend központi levéltára.

larum Piarum summe necessariam sollemnique pacto in nos assumtam, pro parte oppidana e summa Fundationali eiusdem Collegii a Reverendo Patre Rectore Locali, erga sex pro Centum semestraliter pendendo annuo censu levaverimus 4000, idest quattuor mille florenos W. W. pro qua summa nos in solidum obligamus, et pro eius maiore securitate cum consensu I. Domini Terrestrialis in hypothecam assignamus ex plaga agri oppidani in Vadalmás situati quantitatem tantam, quae mediante legali aestimatione summae memoratae correspondeat. In casum vero eum, si pars levans dictam summam restituere, aut credens rehabere vellet, utraque pars teneatur consuetam trimestralem edictionem observare. In cuius rei maiorem fidem praesentes, usualis Oppidi nostri sigilli appensione roboratas extradidimus litteras Obligatoriales. Datum Levae die 19. Februarii anno 1817. Magistratus oppidi Leva. (L. S.) Per Ignatium Czagányi m. p. Iuratum Oppidi Leva Notarium. Coram nobis Nicolao Thanhoffer m. p. Praefecto. Ioanne Gyürky m. p. Fiscale.“¹⁾

Hogy mily indokolatlan volt a felháborodás az első pillanatokban, semmi sem igazolja inkább, mint az, hogy Bolla, rendfőnök, e biztosítás vétele után azonnal, 1817. márcz. 15-ikén már leírt Ugróczyhoz, hogy a 4000 frtot átadhatja a lévaiaknak; a mit Ugróczy Szentiványi közbenjárásával azonnal teljesített is. A május 2-ikán Garam-Szt.-Benedeken tartott közgyűlésen pedig a 4000 frtot a megye által betábláztatni is kérte a következőkben:

„*Inclita Universitas, etc.*

In sequelam B. Gratosi ddº 14. Ianuarii 1806. Nro 301. editi Intimati Regii, quo cunctarum Fundationalium summarum Scholarum Piarum intabulatio praecipitur, adnexas hic super 4000 frnis Obligatoriales Collegii Levensis S. P. ea cum humillima petitione Inclitae Universitati praesento, si eas secundum legum praescriptum Publicis I. Cottus Tabulis inserendas gratiose curare dignaretur. In reliquo etc. Franciscus Ugróczy m. p.“²⁾

A megye közgyűlése még az nap elintézte az ügyet: „Intabulatione facta obligatorialibus adscriptum Praesentes Obligatoriales palam et publice relectae, et ad sensum articuli 101. 1723. pro securitate Creditoris intabulatae sunt. Sig. S. Benedek 2. Maii 1817. Sign. et extradatum per Ignatium Rainprecht m. p. Notarium.“³⁾

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

A másik nagyobb mérvű kellemetlensége Ugróczynak az alapítványi fajárandóság kiszolgáltatását illetőleg merült föl. A herceg alapítólevelében ugyan határozottan ki van téve, hogy a vágatás és behordás Barsmegyét terheli;¹⁾ mivel pedig Barsmegye ezt úgy értelmezte, hogy e kötelezettség csak akkor illeti, ha a fajárandóságot a megye területén jelelik ki, nem volt hajlandó a vágatást és behordást eszközölni, mikor azt Hontmegye területén kellett foganatosítani. Ez ügyben Ugróczy kénytelen volt a legfőbb hatósághoz fordulni. Pártfogót talált Majláth Józsefben, az udvari cancellaria elnökében, ki, mikor 1816. június havában Kis-Kérre jött birtokainak megszemlélése végett s őt ez alkalommal Ugróczy meglátogatta, azon ígéretet tette, hogy a lévai gymnasiumot meg fogja látogatni; meg is tette. Június 14-ikén minden osztályban megfordult s annyira megtetszett neki mind a szép rend, mind a tanulók előmenetele, hogy Ugróczyt felhívta, bármiben is lesz ügyes-bajos dolga, egész bizalommal forduljon hozzá. Nagyon hamar kellett igénybe venni Majláth pártfogását. 1817. január 2-ikán keltezett levelében kéri Majláthot, hogy addig is, míg a fajárandóság ügye tisztázva nem lesz, legyen szives az állami erdőkből 50 öl fát kiutaltványozni. Ezen kérelme nem járt kellő eredménnyel.

A fajárandóság ügyének tisztázását, illetőleg hogy az mindig Barsmegyében jeleltessék ki, felette megnehezítette a hercegnek hosszas távolléte. Ez időben ugyanis majdnem állandóan Nápolyban tartózkodott, honnan csak 1816. jun. 3-ikán tért vissza Bécsbe.

Barsmegye még 1816. decz. 16-ikán kérelemmel fordult hozzá ezen ügyben, melyre csak 1817-ben adott választ Bécsből keltezett levelében. Nem elegendő — úgymond — a barsi erdőség; de nincs kizárva, hogy néha-néha itt is enged vágatni. Mikor ezt Barsmegye közgyűlésén felolvasták, felkérték Ugróczyt, forduljon segélyért Hontmegyéhez; a mit Ugróczy 1818-ban már csakugyan kénytelen volt megteenni. Kérő levele így szól:

„Tekintetes Karok és Rendek, Legkegyesebb s minden tiszteletre méltó Urak!

Azon buzgó nagy lelkűség, mellyel a köz jónak elő mozdításában lenni, azon bő kezűség, mellyel kivált képpen a szűkölködőkhez viseltetni, s azon különös kegyes szívesség, mellyel a kegyes oskolákat elő mozdítani Tekintetes Nemes Karokat és Rendeket több ízben tapasztalni szerentsém volt, engemet arra bátorítottak, hogy Tekintetes Karoknak és Rendeknek személynösen színe eleibe járulván, alázatos kérésemet mély tisztelettel előterjeszteni merészleném.

¹⁾ Lásd 17. lap.

Reményilem többeknél Tekintetes Karok és Rendek közül tudva vagyon az, hogy Ő Herczagsége Méltóságos Galantai Eszterházy Miklós Úr Tekintetes Nemes Bars Vármegyének tett közbe vetésére a nemzeti Ifjúságnak elő segéllésére és a Léva Mező Városban fel állítandó Iskoláknak elő mozdítására az 1807-ik esztendőben Szent András havának 28-ikán tett kegyes ajánlásában a Lévára bé hozattandó kegyes Oskolák részire esztendőnként egyebeken kívül 40 öll fűjteni való fát a Lévai Urodalmában lévő erdőiből rendelni méltóztatott olly fel tétel alatt, hogy annak esztendőnként való vágattatását és bé hordását Tekintetes Bars Vármegye magára vállalná.

Tekintetes Bars Vármegyének Rendjei jól tudván azt, hogy a Nevéndék Ifjúság józan nevelésén kívül a Nemzeti Magyar nyelvnek elő mozdítására kebeleken többet nem tehetnének, mintsem ha Léva Mező Várossában, a helynek több Nemes Vár Megyékre nézve is alkalmatosságát szemlélvén, oskolákat nyitnának fel, hogy tzeljokat annál könnyebben el érhetnék, minden áldozatokat tsekélyeknek lenni tartván, Ő Herczagségének kegyes meghatározását nagy örömmel fogadták és annak bé tellyesítését minden kivétel nélkül önként örökösen magokra vállalták, éppen leg kevesebbé sem kételkedvén arról, hogy az említett 40 öll fának mind vágattatása, mind pedig hordatása nem másutt, hanem a Megye kebelében történe.

Azonban a kegyes oskolák szerzetének első lakósi Léva Várossában még meg nem telepedtek, midőn ezen dologban nehézséget érezni kéntelenítették: mert az Ő Herczagségének Lévai Urodalmában lévő Tisztsége először azon tekintetből, hogy a Tekintetes Nemes Bars Vármegyében helyheztetett erdeiben Ő Herczagségének esztendőnként azon 40 öll fát tetemes kár nélkül nem adhatná ki. Másodszor pedig, hogy a Lévai Urodalom Tekintetes Nemes Honth Vármegyében is ki terjedne, az említett 40 öll fát Tekintetes Nemes Honth Vármegyében helyheztetett és Nemes Báth Mező Várossához tartozó erdőkben rendelte ki.

Ezen maga meg határozása az Ő Herczagsége Tisztségének jól lehet Tekintetes Nemes Bars Vármegyének sullyosan esne, mind azon által hogy a Lévai kegyes oskoláknak mingyárt az első zsengejében valamely fogyatkozások ne lenne, és az által az Ifjúság nevelésében kedvek meg ne tsükkenne, az említett Báthi erdőkből a kérdésben forgó 40 öll fát bé vitette Lévára.

Második esztendőre kelvén, hogy Tekintetes Nemes Bars Vármegye ezen sullyos fel tételen segíthetne, Ő Herczagségéhez folyamodott, azt kérvén, hogy ennek utánna esztendőnként az említett 40 öll fát a Megye kebelében rendelni méltóztatna; melly közbe vetésre Ő Herczagsége a

mult 1817. esztendőben Sz. Iván Havának 3-ikán Bétsbül adott végzése szerént kegyessen meg engedni méltóztatott, hogy a közelebb mult és jelen levő esztendőre a Tekintetes Bars Vármegyében helyheztetett erdeibül adatna ugyan ki az említett 40 öll fa, de mivel ezt ennek utánna is tenni az ott levő erdeinek mi volta meg nem engedné, Tekintetes Bars Vármegyének Rendjei terhessen venni ne méltóztassanak, ha a következő esztendőkben azon 40 öll a Tekintetes Nemes Honth Vármegyében lévő erdőkbul rendeltetne.

Mivel az említett Báthi erdők Tekintetes Nemes Honth Vármegyének határi közt lennének helyheztetve, Tekintetes Bars Vármegyének Rendjei a most mult 1817. esztendőben Karátsony Havának 15-ikén Aranyos-Maróthon tartott közgyűlésekbül, Tekintetes Nemes Honth Vármegyének nagy lelkűségében, bőkezűségében és szives kegyességében bizván, méltóztatnak engemet ide utasítani, hogy Tekintetes Karokat és Rendeket mély alázatossággal meg kérném, ha az említett 40 öll fának esztendei vágatásában és bő hordatásában kegyessen segítségül lenni méltóztatnának; a mit is én annál nagyobb bizodalommal meg tenni bátorokodok: mivel a Lévai Oskolákban ezen Tekintetes Nemes Vármegyébül lévő számosabb Ifjúságnak tökéletesítésére, a józan erköltsők, s szeledebb tudományok tenyésztésére és a nemzeti ditső Magyar nyelvünknek elő mozdítására tett iparkodásunkat Tekintetes Nemes Honth Vármegyének számosabb Rendjeitül helybe hagyattatni több ízben hallanom szerentsém volt.

Teljes reménységgel vagyok az eránt is, hogy Tekintetes Karok és Rendek éppen nem méltóztatnak kelletinél nagyobbnak tartani kérésemet, ha azért bátorokodom alázatossan esedezni, hogy azon említett 40 öll fát a Báthi erdőben le vágatni és Nemes Báth Mező Várossában lévő Herczeg Eszterházy fás kertjébe kegyessen be hordatni méltóztatssanak, a honnét Tekintetes Nemes Bars Vármegye Lévára be vitetni fogja.

Ezen nagy lelkűsége és kegyes szívűsége Tekintetes Karoknak és Rendeknek érezhető terhére ugyan nem leszen, Tekintetes Nemes Bars Vármegyének pedig, a melly úgy is a Lévai Oskoláknak fent tartására esztendőnként több terheket visel, nagy könnyebbséget fog okozni; de egyszersmind minket is, a kik több kegyességével úgy is már kérkedünk Tekintetes Karoknak és Rendeknek, újra örökös hálaadatosságra kötelezni és e megyebeli Ifjúságnak szorgalmatos oktatására mindenkor serkenteni fog.

Ezekkel mély tisztelettel elő terjesztvén alázatos kérésemet, midőn annak kegyes meghatározásáért buzgón esedezem, magamat a gondviselésem alá bizott Lévai Collegiummal és Gymnasiummal edgyütt

Tekintetes Karoknak és Rendeknek hatalmas pártfogásokba, nagy lelküségbe s kegyes és szives indulattyokba ujonnan mélyly tisztelettel ajánlani és állandóul maradni szerentsém vagyon — Ipoly-Sághon Böjt elő Havának 23-ikán 1818. esztendőben — Tekintetes Karoknak és Rendeknek legalázatosabb szolgálja Ugróczy Ferencz s. k. a Lévai Kegyes Oskolák Igazgatója.¹⁾

Ugróczy ezen kérelmére még az nap megkapta a választ:

„1818. esztendőbeli Böjt elő hava 23-án Tekintetes Nemes Honth Vármegye Ipoly-Sághon tartott közgyűlésébül:

Ugróczy Ferencz a Lévai Gymnasiumnak Igazgatója az egész Collegium nevében esedezik, hogy Hercege Eszterházy Miklós által a Báthi erdőben ajánlott 40 öll fa le vágattasson és ugyan Báthi kertbe hordattasson.

A folyamodó Tanító Szerzetnek sok más, de jelesül ezen megyébül is ott tanuló számos Ifjak tökéletesítésében és a Magyar nyelv elő mozdításában be bizonyított ditséretes iparkodása tekintetbe vétetvén, a kívánt 40 öll fának a Báthi erdőkben való levágattatása és ugyan Báthi fás kertbe való bé fuvaroztatása, minden más alkalmatosságra huzandó következés nélkül meg engedtetvén, oda utasított a Báthi Járás Feő Birája Baross József Úr, hogy ezen végzésnek sikereztetését a mezei munkátul szabad időbe eszközölje. Kiadta Bakay László m. p. All-Jegyző.²⁾

Miként Ugróczyznak, úgy utódainak is évről-évre sok kellemetlenséget okozott a fajárandóság. Néha hónapokon át várakozniok kellett, míg végre a megállapított 40 öll fa rendeltetése helyére, a kegyesrendi ház udvarába jutott. Mi sem igazolja ezt jobban, mint az, hogy pl. Ugróczy 1818-ban az üresedésben levő besztercebányai püspökség erdeiből kér fát; majd 1819-ben az új püspököt üdvözölvén, nála újítja meg kérelmét.

Az még legkisebb baj lett volna, hogy a fajárandóság kivágatása-és befuvarozásáért évről-évre újra kellett folyamodni; a mennyiben senki sem tudhatta előre, nem Honthmegyében fog-e kijelöltetni a fa; de az már igazán baj volt, hogy néha-néha félre tették a folyamodványt, vagy helyesebben szólva nem intézték el idejében; pedig a tél mindig megjött egyformán. A 30-as és 40-es években a viszonyok javultak; 1849-ben pedig Fehér Glyczér, ez idei igazgató kérelmére készpénzzel váltotta meg

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

a megye ebbeli kötelezettségét. Igazolja ezt az 1849. évi január 3-ikán kelt bizottsági ülés 29. pontja, mely így szól:

„Rainprecht Ignác, Bizottmányi Ülnök Úr, jelenti, miként kiküldetéséhez képest Lévai ájtatos szerzet szükségére Herczeg Eszterházy által megyénkben kebelezett erdeiből évenként kijelöltetni s általa tett alapítvány értelme szerint eddig megye költségen levágnatni s lévai házokba behordatni szokott 40 öl fának a köz fuvarok megszüntetése miatt levágnatása s behordására nézve a Lévai ájtatos szerzet igazgatójával, Fehér Glyczer urrali abbeli megalapodását, hogy ennek megváltásául a fenirt háznak mindaddig, míg e szerzet Léván maradand — évenként 128 pforintokat füzessenek, jóváhagyás végett előadván: Miután eddig is tellyesített illetén munkáérti bevételezés évenként nem sokkal kevesebbre rugván, az alapítvány pediglen egyenesen a megye által történendő levágnatás s fuvarozásához köttetett, s tekintetbe vétetvén a Herczeg által kijelöltetni szokott erdő távolsága, e szerint a kiküldött Bizottmányi Ülnök Úr közben járása által történt általjányos megalapodás jóvá hagyatván oda utasított Lévai Fő biró úr, hogy mindaddig, még az állomány az ájtatos rend ellátása eránt másként intézkedend, ezen 128 pfrtnyi megváltási díjt évenként kifizetés végett elő számolja, jelen 1849. évre pediglen ezen öszveg kifizetése a házi pénztárból ezennel elrendeltetik. Kiadá Süteő József aljegyző.¹⁾

NB. 1861-ben már ismét a közmunka szerepel készpénz helyett; Ar.-Maróth 1861. április 15-ikén tartott közgyűlés. Mig a legújabb 1890. december 18-ikán tartott közgyűlés a vármegye-székház alapját jelöli ki e célra — mivel a közmunka törvény ily kiadásoknak a közmunka-alapból leendő fedezését továbbra meg nem engedi —; amint azt az 1890. 15089. sz. a. jegyzőkönyvi kivonat igazolja. Ezen vármegye-székház-alapjából a kivágnatási költségekre évenként 32 frt, a befuvározási költségekre pedig annyi utalványoztatik ki, a mennyibe az a számadások szerint kerül.²⁾

Mind Ugróczynak, mind utódainak évtizedeken át nagy gondot okozott a lévai polgárok éveaként befizetendő 615 frt 42 krajczárra menő kötelezettsége;³⁾ ezen összeget a lakóház és egyuttal iskolák jó karban tartására kellett volna fordítani. De hogyan, ha nem fizettek?!

Ugróczy már 1817-ben kénytelen volt a gymnasium ügyében szervezett küldöttséghez és a városi tanácshoz a következőket terjeszteni:

¹⁾ K. r. társház levéltára.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Lásd 25. lap.

*„Tekintetes Deputatio!
Nemes Városi Tanács!*

Régtől fogva óhajtottam én már egy olly alkalmatosságot, mellyel a Nemes Léva Várossában helyezettett Collegiumunk Fundatiójában lévő némelly akadályt és nehézséget annak elhárítása végett Nemes Léva Városa Érdemes Tanácsának eleibe terjeszthessem; hanem mind ekkoráig a környül állásoknak engednem és ezen dolgot hallgatással tűrnöm kellett. Minek utánna értésenre esett, hogy mai napon a Tekintetes Deputatio és a Nemes Tanács a Város közhasznára tzelző némelly tárgyoknak fel vételére öszve ülni méltóztatik, ezen időt, mint legjobb alkalmatosságot véltem fel tett tzelóm fel fedezésére, mellyet is a következőekben tellyes bizodalommal terjesztek elő.

Minek utánna azon 615 frt 42 kr lefizetésében, mellyeket Nemes Léva Várossának lakosi 1812. esztendőben Október havának 11-ikén nagy lelkűségbül az itt fel állítandó oskolák elő mozditására és fel tartására a Tekintetes Nemes Vármegyétül kirendelt törvényes Bizonyosság előtt önként ajánlottak és saját kezek kereszt vonásokkal erősített kötelező levélben ígértek olly fel tétellel, hogy mihelest Léva Várossában a Gymnasium oskolák bé hozattatnak, azonnal el kezdik ajánlásaikat olly pénzben fizetni, a mitsodás akkori és jövődöbéli időben mindég folyamatban lészen, és pediglen minden esztendőben mind addig az ideig, miglen Léva Várossában az oskolák lesznek. Minek utánna mondám ezen sommának le fizetésében az oskolák bé hozásával némelly akadályok elő adták volna magokat, az azoknak el hárítására Méltóságos Szentiványi Szentiványi János Udvari Tanácsos Úr, mint az oskolák dolgára ügyellő kiküldöttség Elölülője által tett jelentésére Tekintetes Nemes Bars Vármegye a mult 1816-ban Márczius 21-ikén Aranyos Maróthon tartott közgyűlés alkalmatosságával 92. szám alatt kegyessen rendelni méltóztatott:

1. Hogy azoktúl, a kik az esztendőnként ígert mennyiségnek töke pénzét le tenni kívánák, aztat a Lévai Városi Tanács azon kötelesség alatt, hogy a kamattyát esztendőnként ki pótolja és a töke pénzért jót álljon, fel vehesse.

2. Hogy a ki ennek utánna a Lévai Mező Városban fundust vesz, avagy atyafiaival osztokodik, mindötig az esztendőnként akkoriban volt fundus birtokossa által ígert summa pénzt is meg adni köteles legyen.

3. Hogy ollyatén ígert pénznek be szedése és az oskolabéli épületnek jó karban való tartása Havrantsek János volt bíróra bizattasson.

Mivel pedig az említett somma bé szedésében ezen kegyes Rendeletek által némelly akadályok miatt a kívánt tzel el nem érettezett, ugyan Méltóságos Szentiványi János Udvari tanácsos Úr jelentésére

Tekintetes Nemes Bars Vármegye a mult 1817-iki Deczember 16-ikán Aranyos Maróthon tartott köz gyűlés alkalmatosságával 129. szám alatt ujonnan kegyesen rendelni méltóztatott :

Hogy arra köteleztesse Léva Várossát a Járás Fő Birája, hogy Havrantsek Jánost, midőn azon 615 frt 42 krt, mellyek némelly Lévai lakosok által az ott lévő Collegium feltartására ígértettek, azoktól bé szedendi, minden módon segítse és pártolja.

Azonban ezen kegyes rendeléseknek sem lehetett oly sikere, hogy az említett pénz bé szedetett volna és pediglen úgy, hogy még 1815|6. esztendőre is némelly hátra maradás légyen.

Tekintetes Deputatio és Nemes Városi Tanáts! Midőn 1815. September 14-ikén a kegyes oskolák szerzete Léván az oskolák tanítását fel vállalta, azon 615 frt 42 krt úgy tekintette, mint a Collegium Fundatiójának egyik és pedig nevezetes részit, melly esztendőnként a helybéli Elöljárónak által adatván, annak ítélete szerént némelly igazításokra és bizonyos dolgok meg szerzésére fordittassanak annál is inkább: mivel sem templomban, sem kamarában, sem pintzében, sem az ebédő szobában a Nemes Város résziről meg nem szereztettek előre a kívánt dolgok, amint az ígérve volt.

Most minek utánna ezen említett pénz annak rendje szerént tökéletesen bé nem szedődött már két esztendő alatt, a mi pedig bé adódott is, az talán az épületnek helyre hozására fordittatott, holott azt különösen 1815. September 14-ikén a Nemes Város a 615 frt 42 kr. segítsége nélkül magára vállalta, alább irt kéntelenitetem a Tekintetes Deputatiót és a Nemes Városi Tanátsot alázatosan meg kérni, ha méltóztatnának oly hathatós rendeléseket tenni és oly módot lelmi, melly által mind a két esztendőben el maradtott summák ki pótollassanak, mind pedig ennek utánna rendesen be szedődjenek, és nekem által adódjanak.

Mivel pedig némelly lakosoknak az volna szándéka, hogy a tőlök ígért summának töke pénzét letehessék, jöllehet az 1812. October 11-ikén adott kötelező levél szerént ezen töke pénz letétele arany, vagy ezüst pénzben ígertetett, alább irt ígérem, hogy a szerzet Elöljárójánál eszközölni fogom, hogy azon töke pénzt a szerzet a most folyó pénzben el fogadja, ha az ajánló lakosok többen öszve állván ezer forintoként azt le fizetni akarják.

Melly alázatos jelentésem és kérésem mellett magam és az egész Lévai szerzetes társaságot a Tekintetes Deputatiónak kegyességibe és hathatós pártfogásába, a Nemes Tanátsnak pedig szivességibe ajánlván

maradok Léván November 17. 1817. Ugróczy Ferencz m. p. a K. O. Collegiuma Rectora és a helybéli Gymnasium Directora.“¹⁾

A Szentiványi elnöklete alatt gyűlésező küldöttség elhatározta, hogy Ugróczy jelentését oly megjegyzéssel veszi tudomásul, hogy a hátrálékos pénzeket kellő szigorral kell behajtani s az évi járandóságok beszédésére a kegyesrendi ház igazgatójának minden módon segédkezet kell nyújtani. A küldöttség jó indulata nem hozta meg a kívánt eredményt.

Ugróczy 1818. május 23-ikán már ismét kénytelen volt ezen 615 frt 42 krajczár évi járandóságért a városi tanácshoz és a város birájához fordulni a következőképen:

„Nemes Városi Tanács!

Azon Tekintetes Deputatiohoz, mely a mult 1817. esztendőbeli November hónapnak 17-ikén a Nemes Város boldogítására teendő némely rendelkezések meg határozására öszve ült vala, és a Nemes Tanácshoz folyamodtam volt egy emlékeztető irásommal olly tzelbül, hogy azon 615 frt. 42 kr. eránt, mellyeknek esztendőnként való le tevésére a Collegiumnak jó állapotban való fent tartására némely ide való lakosok még 1812. Octóbernek 11-ikén magokat nagy lelküségbül önként kötelezték, de még ekkoráig harmadik esztendőre kelvén én egy krajczárt sem láttam, méltóztatnának hathatós rendelkezéseket tenni és mind az 181⁵/₆-ra hátra lévő sommát be szedni, mind pedig a tavali és idei esztendőkre az ígérőktül meg kérni és nekem által adni. Azon kívül mivel némely ígérő lakosok azt a jelentést tették, hogy a tőlök ígért sommának tőke pénzét le tenni kívánnák, én az említett irásomban azt az ígéretet tettem, hogy jöllehet azon 615 frt. 42 kr. tőke pénze le tétele a kötelező levélben arany, vagy ezüst pénzben ígértetett légyen, én a szerzet Előljárójánál eszközölni fogom, hogy azon tőke pénz a most folyamatban lévő pénzben a szerzettül el fogattasson, ha az ajánló lakosok többen öszve állván, ezer forintoként azt le tenni akarják.

Én mind az első, mind a második részre nézve teendő rendelkezések eránt már fél esztendőttül fogva várokostam, de mivel mind ekkoráig azok eránt semmi lépéseket sem látok tötetni, a Főtisztelendő P. Provinciálisnak parancsolattýábül kéntelenítették ujonnan a Nemes Tanácshoz folyamodni és a fent említett napon tett kérésemet meg újítani, mellyhez ragasztom még azt is, hogy mivel a Nemes Város 1815-béli Septembernek 14-ikén a szerzetnek Előljárójával tet! egyezés szerént a Collegiumnak az 615 frt. 42 krnak segedelme nélkül való első igazítását és egészszen való helyre állítását magára válalta, méltóztatua a Nemes Tanács a még hátra lévő rongyos és dülni s le omlani készülő részek-

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

nek igazítására némely rendelkezéseket mentül előbb meg tenni, ne hogy későbbben az igazítás a Nemes Városnak nagyobb költségébe kerüljön.

Ezen alázatos kérésemet annál inkább bátorkodom előterjeszteni, mennél inkább meg vagyok abban győződve, hogy a Nemes Tanács mind a különös lakosok által tett ígéreteknek végbe vitelét, mind a Nemes Város által tett fogadást a közjónak előmozdítására tzelző igyekezete által hathatóssan eszközölni és mind a magányos polgároknak betsületét, mind a Nemes Városnak hitelét fent tartani fogja.

Melly alázatos és egyszersmind hivatalos kérésemre teendő hathatós rendelkezéseket és ezeknek jelentésére adandó feleletet óhajtván, magamat szivességébe ajánlom és maradok Léván 23. Májusban 1818. a Nemes Tanácsnak alázatos szolgálja Ugróczy Ferencz m. p.¹⁾

Ugyanekkor Gimesi János, városbirónak, ezeket írta: „Nemzetes Biró Úr! Környül állásim meg nem engedék, hogy ezen Nemes Tanácshoz intézett kérésemet személyesen el vihettem volna, azért jelen való irásommal bátorkodom meg kérni fönt tisztelt Uraságodat, ha hathatós tanács adásával és bölcs elő terjesztésével annak tárgyát elő mozditani és végre hajtani nem terhelhetne. Tudom én azt jól, hogy a dolog elő adásának módjátúl és az Elölülőnek akarattjátúl függ leginkább a ki menetelnek mi volta; azért is Nemzetes Uraságodban legnagyobb bizodalमत helyeztetem annál is inkább, mivel semmi újságot sem kívánok a Nemes Várostúl, hanem azon ígéreteknek, mellyek rész szerént magányos polgároktúl, rész szerént a Nemes Várostúl tétettek, és a mellyek a felsőbb helyeken is jóvá hagyatván, nekünk, mintegy sarkalatos tzikkelye a Fundatióknak adattak által, azon ígéreteknek mondám valahára már egyszer végre hajtását óhajtom, mellyet is leginkább várok Nemzetes Uraságodnak bölts tanács adásátúl és hathatós rendelkezéseitúl. — Ezeket rövideden emliteni elégségesnek tartván, maradok stb.“²⁾

A város birája jun. 2-ikán válaszolt:

„Tisztelendő Fő Kormányzó Úr!

A mult 1817. esztendei Szent András Havának 17-ik napján a város közönséges és különféle állapotinak orvosításában tárgyaló föbb és alacsonyabb rendű meg hivottság eleibe terjesztett emlékeztető nagy betsű irásinak foglalatihoz képest — én hozzám tartozandó hités társaim és a városi közönségnek érdemesebb lakosi abban állapotánk meg, hogy az esztendőnként kamatúl ígért 615 frtok és 42 krajczárok mind addig, mig a kegyes oskolák épületi tökéletességre hoztattanak, a megkívántató

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

költségeknek pótolásául szolgálván, vagy a város közönséges kintstárában szedettessenek össze, vagy inkább a kegyes meghatározás szerint Havrantsek János Gondviselő Urra bizattassék.

Különben ezeken kívül, minthogy ezeknek segedelmével is a tapasztalt szük esztendőknél mostohasági által egészen a tehetetlenségig kisajtoltatánk, úgy a Tekintetes Nemes Vármegye által az adón fellül az utak készíttetésével terhelteténk, a megteendő munkát nem tellyesíthetvén: a korábban adandó felelettől ekoráig lett megtartóztatásomért bostánatot kérek.

Most már ezen folyó esztendei Pünköst Havának 23-ikán Tisztelendő Uraságod által bé adott ösztönözésre több társaimnak meg egyezéséből tsak azt válaszolhatom, hogy az 1816. esztendei Szent András Havának 1-ső napja előtt, a mint volt Város Birája Nemzetes Pataki Mihály Úr tulajdon nékem által adott irási szerént — az ajánlók névtárából, ki mennyit fizetett s hová fordítottatott — ki tetszik, el folyt üdökre mi szedetett légyen össze, nem tudhatom, annyival is inkább, mivel az elébb is nevezett Havrantsek János Urat biróságomnak zsengejétől fogva mind személyessen, mind hivatalossan gyakrabban és ugyan Tisztelt Uraságodnak az elébb irt későbbi ebresztésére nézve utolszor, — mind az által vevés, mind a be szedés, mivel pedig az ő ebbéli folytatása alatt esett költségeknek meg tudása végett tett intézetim után bé, vagy szemre nem vehetém, s így mind azon mult kamati össze szedés homályban vagyon, mind a mostani és jövendőbeli, nem akarván azt magára senki egyéb válalni, hallasztásba mégyen.

A mi pedig lakosink által ezer számmal lefizetendő töke pénznek bé hajtását illetné: tsak a kamatnak is erőltetve lehető tellyesítéséhez képest mostani szük időkre nézve lehetetlenség.

A város kintstára végre: a számosabb fogyatkozásoknak el kerühetetlen orvoslása végett gyengébb karban, hogy sem az illy költségeket föl érhesse, helyheztetve lévén, azokat ez úttal tökéletességre vinni nem lehet. Mind azon által tegnap lett Vág-Vetséröl haza jöttöm után, a hol különbféle szükségekre nézve épületbéli fa eszközöket tehetségünk felett is vásárolánk, mai napon tsupán a végett tett össze gyűlésünkben meghatároztuk azt, hogy azoknak némelly része az helybéli kegyes oskolák épületinek javítására fordittassék.

Mind ezeknek alázatos jelentési után a midőn mentségünknek foganatosságát reményleném: Tisztelt Atyaságodnak s több Tisztelendő Társainak szegény városunkat buzgóságiba s magamat kegyességekre ajánlván vagyok Fő Tisztelendő Kormányzó Úrnak Léván Szent Iván

havának 2-ik napján 1818. hivatalbéli alázatos szolgálja Gimesi János m. p. Léva Várossa Birája.“¹⁾)

Nem volt, de nem is lehetett megelégedve Ugróczy a város birájának feleletével. Felküldte a biró levelét Bolla rendfőnökhöz, ki ezeket írta a lévai ház és gymnasium igazgatójának:

„Mikor Gimesi János Biró Úr 1818. június 2-ik napján irt feleletében ezeket tétette: „Abban mi Tanátsbéliek meg állapotánk, hogy az esztendőnként kamatúl ígért 615 frt 42 krajczárok mindaddig, míg a kegyes oskolák épületei tökéletességre hozattatnak a megkívántató költségeknék pótlásául szolgáljanak“ — megsértette a Fundationalis Contractust, mellyben a város külön kötelezte magát 1-ször arra, hogy az épületeket jó karba állitva adja kezünkre; 2-ször külön arra, hogy esztendőnként 615 frt 42 krajczárt fog nekünk fizetni az épületeknék jó karban leendő tartására. Tehát 615 frt summát a mi engedelmünk nélkül azon épületeknék leg első meg jobbitására igazságossan fordítani nem lehet, mellyeket mingyárt eleintén, mikor Lévára lakni mentünk, meg jobbitott állapotban tartozott a Város nekünk által adni. Mi pedig a féle engedelmet nem adtunk, sött elejétől fogva mindenkor sürgettük az épületeknék javítását és külön a 615 frt 42 krajczárnák kezünkhöz való juttatását. Ezen talpalatos igazságtúl és gyökeres Jussunktúl el ne álljon Tisztelendő P. Rector, hanem szóval is, írásban is azt védelmezze és annak megsértése ellen protestáljon; fen tartván szerzetünknek mind azt külön, hogy az épületek akármi más költséggel helyre állittassanak; mind azt is külön, hogy a 615 frt 42 krajczárok valamint az el mult esztendőkre, úgy a jövődökre is nekünk meg fizettessenek, mert a törvényes világos Contractus szerint a 615 frt 42 kr, mitül fogva Léván tanítunk, esztendőnként járó valóságos tulajdonunk, mellyre a mi Jussunk azért meg nem szünik, hogy eddig meg nem fizettetett. Ha a város könyörögni fog, hogy a mult esztendőkre azon 615 frt 42 kr adósságot neki elengedjük, talán lehetünk engedelemmel, de hogy az adós város éppen arrúl a summárúl, mellyet nekünk, mint a Biró Úr is mondja, esztendőnként kamatúl fizetni tartozik, kénye szerint nálunk nélkül disponállyon, soha el ne szenvedjük.“²⁾)

Ugróczy ily értelemben válaszolt a biró átíratára 1818. május hó 14-ikén; eredménye ennek sem lett; mikor pedig a hosszas és eredménytelen sürgetésre végre a polgárok szöleinek elárverezetése került szóba, valóságos lázadás ütött ki, mely nem annyira a tárház, mint

¹⁾ Hist. Domus Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

inkább a város előjárói ellen irányult; mutatja az is, hogy az ezen évben végbe ment tisztújításnál az eddigi tisztviselőket kibuktatták a bíróval együtt. Gimesi helyére Riza Antalt választották meg bírónak. Riza legalább meg tett annyit, hogy a mult esztendei mulasztások tisztázására kimutatást készítettett azon összegekről, melyeket eddig a társház javítására fordítottak 10 éven át.

Ezen táblázatos kimutatások szerint 1808—1818-ig 20072 frt 39% krt fordítottak volna a épületekre készpénzben és 42650 frtot anyagokban.¹⁾ De hogy mily felületes lehetett e kimutatás, igazolja Ugróczynek bírálata, melyet e kimutatás fölött tartva írásban terjesztett a városi tanács elé 1819. márczius havában. Néhány pontot elég lesz ebből fölemlíteni:

A kimutatás a templomba készített 18 padról tesz említést. Ugróczy kimutatja, hogy 16 padnál több nincs és nem is volt a templomban.

A kimutatás 33. pontjában Jozspek kőműves 320 frtot kapott; a munka pedig, melyet végzett, 21 szobának kimeszelése. Ugróczy szerint e munkáért ennyit fizetni lehetetlen. Ugyanezen Jozspek kőműves munkálatainál ismét kimutat Ugróczy 282 frt 23 krajczárnyi tévedést, melyet mint többletet fizettek ki. Bumberle ács tételénél 300 frt hibát fedez föl; és így tovább néhány pont alatt közel másfél ezer forintnyi helytelen elszámolást talál.²⁾

Fölemlíti Ugróczy ezen bíráló jelentésében, hogy félre magyarázások kikerülése okából tartotta szükségesnek ezeket közölni; ne higgyo a város közönsége, hogy az iskolák anyagi romlására vannak, sőt ellenkezőleg; keresse a helytelenül elszámolt pénzeket azoknál, kik azt hibásan számították föl; ezzel még segíteni is akar rajtok. Végül hozzáteszi:

„Hogy pedig Léva Várossa abban jobban meggyőződjek, hogy nem tsak szerentsétlenségét nem keressük, hanem, a miben tsak lehet, terhin segítünk is, a Magyar és Erdélyországban szerzetünk Fő Előjárójától arra meghatalmaztatván, ezzel jelentem, hogy Nemes Léva Várossát a fenn említett egyezés következésében még meg kívántató épületünk reparatiójának kötelességétül ezzel fel szabaditom olly fel tétel alatt:

1. Ha azon 615 frt 42 krajczárokat, melyeket még 1812. esztendő Octóber hónapnak 11-ikén a Collegiumunk és Iskoláink elő mozdtítására és fenn tartására némelly magányos lakosok nagy lelküségbül esztendőnként ígértek, a mult 1818. esztendőre mentül előbb, az idei és jövő esztendőkre pedig minden hiánosság nélkül maga idejében esztendőnként leteszik.

¹⁾ Hist. Dom. Lev.

²⁾ K. r. társház irattára és Hist. Domus.

2. Ha ezen sommákért a Városi Tanács és annak közönsége eleget áll, és

3. A méltóságos Uraság engedelmével s helybe hagyásával ezen sommára elegendő hypothékát magarúl adott kötelező irással ad.

Hogy pedig némelly ajánló lakosok kívánságának eleget tegyek, a kik az említett ajánlt tőke pénzét szándékoznának le tenni, jól lehet a fenn említett napon költ kötelező levélben arany és ezüst pénzrül vagyon a szó, arra is reá állok, hogy a most folyamatban lévő pénzben le tehessék tőke pénzeket, de úgy, hogy ha az 100 frtnál kevesebb volna, többen össze állván, legalább 100 frtonként tegyék azt le.

Mely nyilatkoztatás által nem másra, mint a Város közönsége boldogságára tzelözván, magamat stb. Mártius 23. 1819. Ugróczy Ferencz m. p.¹⁾

A lévaiak e közben tanácshatározattal felkérlik Barsmegyét, hogy kebeléből küldöttséget válaszszon, hogy ezen ügyet végre tisztázhassák. Az 1819. évi márczius 15-iki közgyűlés jegyzőkönyve ezen kérelem ügyében így határozott:

„Léva Mező Várossa az oskoláknak hátra lévő javításokra való nézve, egyszersmind a városi közönséges karnak rosz állapotban való helyheztetésének meg esmerésére egy kiküldöttséget ki rendelni könyörög. — E végre ki nevezettek Szentiványi János Udvari Tanácsos, Kazy László és Szakmáry János Tábla Birák, nem külömben Endrődy Sigmund Szolga Biró és Kracsun Mihály Eskütt Urak, kik a földes Uraság, hozzá járásával munkálkodván, követségek foganattyarúl való jelentéseket s Léva Mező Város hanyatló környül állásai felől való veleményeket be fogják adni. Költ 1819. Mártius 15. Aranyos Maróth közgyűléséből. Ki adta Plathy Mihály m. p.²⁾

Ugróczynak ugyane hóban tett nyilatkozata³⁾ mind a küldöttség tagjainak, mind a tanácsnak tetszését megnyervén, a következő egyezség jött létre:

„Mi Léva Mező Várossa Birája, Esküttyei és közönsége adjuk emlékezetül, hogy mi meg értvén a Fő Tisztelendő Ugróczy Ferencz, a Kegyes Oskolák Lévai Collegiuma Igazgatójának a Tekintetes Nemes Bars Vármegye e végre kirendelt küldöttsége előtt abban tett ki nyilatkoztatását, hogy t. i. ámbátor a Lévai Collegium és oskolák épülettyein még sok költséges javítást kellene meg tenni, mellyel a Város az 1815-iki

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Lásd 87. lap.

esztendő September Hónapnak 14-ik napján tett ajánlása és le kötelezése szerint tartozna, mindazon által szerzete tartománybéli Fő Igazgatójától Fő Tisztelendő Bolla Mártontól nyert engedelem mellett kész volna abbéli javítások követelésétül a Város könnyebbségére ez után el állani, ha a Város azon Tizezer kétszáz hatvan egy forint és 40 kr. Capitális summának, mellyet némelly lakosi az épületek fen tartására ajánlottak, Interesse rendes be szedése és le tétele tekintetében jót áll és a Collegiumnak kezességét meg igéri, sőt az említett Capitalisnak, ha az ajánlók attúl menekedni kívánnának, 100 frtonként is és a most folyó papiros pénzben leendő fel vételére, ebben is a kötelező levél terhes fel tételeitől el állván, magát ajánlaná.

Minthogy a Lévai Collegium és Oskolák fenn tisztelt Igazgatójának ebbéli ki nyilatkoztatása és ajánlása jeles hasznára és könnyebbségére szolgálna mind a Város közönségének, mind fejenkint azon sok lakosoknak, kik pénzbéli ígéretekkel tettek: azért aztart tartozó hála adással el fogadván mi, fellül meg nevezett Város Tanátsa és közönsége magunkat a kívánt Interestnek rendes be szedésére és esztendőnként való bizonyos egész letételére, mellyel a nélkül is tartoztunk volna, magunkat továbbá is lekötelezzük olly mód és feltétel alatt, hogy ha történne is, hogy egy némelly tartozó lakosink azt a szabott időre meg nem adhatnák, mi a Város pénzébül azt az ollyanokért pótolni akarjuk és tartozunk, és a tisztelt Collegium jövődöbéli biztos volta végett Városunk köz jövedelmeit kezességünk ajánlása mellett le kötelezzük.

Hogy pedig ezen köteleességünkben ezután rendesebben el járjunk, az Interestnek esztendőnként bizonyos szakaszokban be fizetését igérjük; és mivel még a mult 1818. esztendőre tartozó egész Interesttel hátra maradtunk, azért is mind annak, mind az ideinek le tételére következő idő szakokat osztottuk, úgy mint a tavalinak egyik felét az idei Úr napi, másikat pedig Jakab napi vásár után; a most folyó 1819. esztendőre esendő Interestnek pedig egyik felét Sz. Mihály napi, másikat pedig Vizkeresztí vásárok után azonnal és okvetetlen le teendők leszünk; ezentül pedig esztendőről esztendőre egyik felének Fekete vasárnapi, másikanak pedig Sz. Mihály napi országos vásárok után le fizetésére magunkat kötelezzük.

Továbbá a mi magát a Capitalis summát illeti, minden iparkodásunkat arra fordítottuk, hogy azt hová hamarabb az ajánlóktól, kiknek nagy könnyebbségére a ki nyilatkoztatott mód szolgáland, be szedjük; de hogy ebben is a kívánt jó rend meg tartassék, ajánljuk magunkat és tartozni fogunk időről időre mindétig, a mikor a Capitalisból valamit be szedünk és le teendők leszünk, a Collegium Tisztelendő Előjáróját a le

teendő Capitalis summárúl, hogy annak biztos helyet kereshessen, leg alább három holnappal előbb tudósítani, esztendő végével pedig mindétig valamint a Capitalis summárúl, úgy az Interesekről is computust tenni.

Mindazon által ha hogy Városunkba bé hozott Kegyes Oskolák szerzete idő jártával akár melly okból meg szűnne, vagy innen más hová vitetne, akkoron az egész Capitalis summa tekintetében a tulajdonság jussát a Város javára fenn tartjuk, hogy az egész ajánlott és a Collegiumnak által adott Capitalis a Városnak meg téríttessen és vissza adasson.

Melleyek bizonyossabb voltáért adjuk ezen Városunk szokott pe-tséttye alatt költ levelünket három párban. Léván Sz. György Havának 14. napján 1819. Esztendőben. Léva Város Birája Riza Antal m. p. Azon Város Kamorássa Balázs Istvány m. p. Azon Város Esküttye Rajkovics György m. p. Szirmay János m. p. Brebera János m. p. Vátzi János m. p. Tuka József m. p. Kollár János m. p. (L. S.) Ki adatott Város Hites Jegyzője Podhragyay Ignázt által.

Franciscus Ugróczy m. p. Collegii Levensis Scholarum Piarum Rector. Coram me Ioanne Szentiványi de eadem qua Deputationis Praeside m. p. Coram me Ladislao Kazy m. p. qua Deputato. Coram me Ioanne Szakmáry m. p. Coram me Sigismundo Endrödy m. p. Coram me Michaele Kracsun m. p. Me quoque praesente Stephano Farkas m. p. qua convocato. Coram me Ioanne Guoth m. p. Domini Leva Provisore.¹⁾

A kötelező irat április 14-ikén kelt; de mire érvényre emelkedett, a mennyiben a kegyes-tanítórend főnökének és Barsmegye közgyűlésének jóváhagyása vált szükségessé, májusnak is vége lett. Ez azonban nem lett volna baj; hanem az már igen is kellemetlen volt Ugróczyra, hogy az nagyobbára csak ígéret maradt. Hogy ez így történt csak egy pár sort idézek Ugróczynak 1824. febr. 13-ikán Léva város tanácsához intézett leveléből:

„ . . . az ekkoráig való várakozásomnak s békességes türesemnek leg főbb oka az vala, hogy reménylettem a Nemes Tanáts ígéreteinek bé tellyesítését; és a Városi lakosokon némelly történt szerentsétlenségeknak szemmel tanú bizonyosága valék; de látván hogy a hosszú várakozásomnak gyümöltse rövid idő alatt az épületeinknek, nevezetessen a Templomnak, mellyben lévő nagy repedéseket kiki szemléllheti, olly meg romlása lészen, mellynek helyre hozása vagy több ezreket fog maga után húzni, vagy orvosolhatatlan levén, az oskolák meg szűnését fogja bizonyosan eszközölni: lelki esmértemtül s kötelességemtül buzdittatván, kéntelenítették a Nemes Tanátshoz folyamodni s hivatalossan meg

¹⁾ K. r. társház levéltára.

kérni, hogy kötelességének nem ígéretekkel, mellyeknek értéke igen meggyengült, hanem tselekedettel eleget tenni ne terheltessék.

El nem titkolhatom szívbéli fájdalmamat, midőn már kilenczedik esztendőre a Város diszére s hasznára tett iparkodásimat s fáradozásimat haszontalanná s mintegy semmivé tétetve, ha csak a környül állások meg nem változtattatnak, már most nem csak gyanitom, hanem mintegy bizonyosan előre látom, — a mellyen mindazon által a Nemes Tanács ügyes iparkodása — úgy is nem annyira a mi hasznunkra, — a kik az ifjúság oktatására fel áldoztuk ugyan életünket, de a Lévai lakáshoz semmiképpen sem esküttünk, — mind tulajdon diszére és javára segíthet.

Hogy pedig ennek utánna a jó rend megtartassék és a le tétendő Tőke pénzeknek biztos helyekre való ki adásáról helyekorán gondoskodhassak, az 1819-iki Sz. György Hava 14-ikén tett egyezés következtében ennek utánna meg kívánom, hogy valamint a kamatok le tételére ki rendelt idő leg fölübb 21-ik Májusig és 21-ik Novemberig terjedjen, úgy a Tőke pénzek is, a mennyire lehet ezen időkbén és nem máskor tétessenek le, a mellyek eránt mindenkor az egyezés szerént a három hólnapi előre való jelentés okvetetlenül meg történnék, ellenkező esetben a jelentés nélkül való tőke pénzek le tételét semmi képpen sem fogadom el.

Egyébb eránt midőn nem írásban való feleletet, hanem pénzt kívánok, magamat s kormányzásom alá bizatott Collegiumot szívességébe ajánlván, illendő tisztelettel maradok Léván 1824. február 13. Ugróczy Ferencz m. p.¹⁾

Ugróczy ezen elkeseredett hangú leveléhez csatolta egyuttal ama táblázatos kimutatást, melyből kitünt, mily esekély tőkét tettek le eddig, s mily nagy összegre rug ama kamat, melyet le nem fizettek. E kimutatás szerint 1824-ig csak 1900 frt. tőkepénzt tettek le és 1622 frt 17 krajczár kamattal maradtak hátrálékban.

Ily körülmények között Ugróczynak szokatlanul erélyes hangú levelén éppen nem esodálkozhatunk.

NB. A polgárok 615 frt. 42 krajczárnyi ajánlatának kellemetlenségei Ugróczy utódaira is átszálltak. Az 1870. évben a város a vallásalaptól 2000 frtot kapott költsön kamat nélkül, hogy a felszaporodott és fizetetlen kamatokat törleszthesse; ezen összegből 1802 frt. 51 krajczár kamat törlesztésre fordított, 197 frt. 49 krt pedig tőke törlesztésre adtak át az ez idei házfőnöknek, Békefy Károlynak. Végre hogy ezen fél század-

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

nál tovább huzódó kellemetlen ügynek végét vessék, 1871. decz. 8-ikán a város a még fizetetlen 400 frt. tőkéről a következő kötelezvényt állította ki:

„Alapítványi kötelezvény 400 frt, azaz négyszáz osztrák értékű forintról, melyeket mi alulírtak Léva m. város tanácsa és községe az 1812. évi október 11-ikén kelt szerződés-, s legközelebb az 1871. évi április 17-ikén tartott közgyűlés határozata folytán, mint a lévai polgárok által még 1812-ben tett ajánlatokért szerződésileg jótállók, magunkra vállalunk, kötelezven magunkat egymásért jótállólag, azaz in solidum e tőke hatos száztóli kamatját minden félévben, azaz Januárius és Julius hó 1-én pontosan fizetni mindaddig, míg a tartozások az adósoktól behajthatnak s az egész 400 frtnyi összeg tőkésítésre a gymnasiumi igazgatóságnak kézbesítetik, hogy a többi már tőkésített összeghez kapcsolassék, melynek élvezetében az eredeti szerződés szerint addig lesznek, míg a kegyestanítórendiek Léva városunkban a gymnasiumban működni fognak. Kelt Léván 1871. december 8-ikán. Láttam Mészáros József m. p. polgármester. Márkly Ferencz m. p. tanácsnok. Akücs András m. p. v. pénztárnok.“¹⁾

Sok zaklattatást okozott Ugróczynek a Dombay-féle 500 frtos alapítvány is.²⁾ Dombay ugyanis a mai k.-r. házban lakott, honnan 1808-ban, mikor a leendő gymnasiumról volt szó, ki kellett költözködni és az úgy nevezett sütő-házunkba³⁾ ment lakni. Dombay e házat, mintegy tulajdonát, saját kényelmére átalakította; ezért följelentették őt a vallás-alap felügyelőjénél. Gilg Ferencz, selyei praefectust küldték ki az ügy megvizsgálására. Dombay tiltakozott az ellen, mintha ő e sütőházat eladónak volna, sőt késznek nyilatkozott azonnal kiköltözködni, mihelyt a piaristák Lévára jönnek, de a befektetett költségek megtérítését követelte. A piaristák már Léván voltak, Dombay meghalt; neje a barátságos figyelmeztetések daczára sem volt hajlandó e házból kiköltözködni, mielőtt a házra tett költségeket meg nem térítik; végre a város 1000 frtot ajánlott föl e célra, melyből 500 frtot át is adtak az özvegynek; de a másik 500 frt. átadása ellen tiltakozott Ugróczy, minthogy Dombay 500 frtos alapítványa még mindig nem volt letéve; ezen 500 frtot Ugróczy e célra akarta lefoglaltatni. Az alapító fia, János, a rendfőnökhöz fordult s igérte,

¹⁾ K. r. társház levéltára.

²⁾ Lásd 25. lap.

³⁾ Ezen házat Ugróczy 1826. február 9-ikén a rendfőnök jóváhagyásával eladta Fehér János polgárnak 4166 frt. 40 krajczárért, miután a helytartótanáctól már 1823. nov. 4-én 27245. sz. a. erre az engedélyt megnyerte.

hogy az 500 frtot később fogja letenni; Ugróczy figyelmeztetésére a rendfőnök ezen ajánlatot nem fogadta el. Dombay János erre egy jó nevű birtokost, Trsztenay Antalt, nyert meg kezesül; ez állította ki a kötelezvényt az 500 frtról, a melynek biztosítására szőlejét is lekötötte.

1825-ben a kamat-hátrálék már 150 frtra rugott; s habár Dombay János ez időben Szerednyén, Sáros megyében, jószágigazgató volt, mégis mindenféle kibúvót keresett, csak fizetnie ne kelljen. Egy izben azt írta, hogy a kamatokat a kisszebeni házfőnöknél teszi le, majd azt kéri Bolla rendfőnöktől, hogy Újhelyben fizethessen; egyik helyen sem tett eleget ígérétenek; ekkor perrel fenyegetőzött a rend, mire Dombay kijelentette, hogy egyáltalában nincs szándékában fizetni. 1833-ban Balogh Ádám, sárospataki ügyvéd vitte a pört Zemplén megye rendeletéből; végre ugyanezen évben Duzsegh András, senator, Zólyomból azt írja Ugróczynak, hogy az 500 frtot behajtja, a mit meg is tett.¹⁾

Az itt elsorolt adatok elég világosan feltüntetik Ugróczy nehéz helyzetét; pedig ezek csak a főbbek; mennyi lehetett még az apróbb kellemetlenség, a melyek ily új helyzetben százával szoktak előbukkanni!

Igy pl. mikor egy-egy kedves tanítvány, vagy mint 1817-ben is egy-egy convictorunk elhalálozott. Fájdalmas érzet volt Ugróczyra, mikor fiatal rendtársát, Szigli Gábort, alig 20 éves korában elhúnyni látta. Hát még mikor 1821-ben Pek Ágoston, házi másodfőnök, Ugróczynak jobb keze, a gymnasium megnyitásától fogva hű tanácsadója, a tiszteletre méltó 77 éves aggastyán hűnyt el! Ez azon Pek Ágoston, ki Rudnay Sándor hercegprimás installatiójára latin költeményt írt. Ez az a Pek Ágoston, ki összegyűjtögetett filléreiből a Pek-féle alapítványt tette, melynek kamataiból egy-egy lévai születésű, szegény sorsú tanuló tankönyvekre 3 frt. 78 krt kap. Pek még 1796-ban helyezett el a rendfőnök engedélyével 600 váltó frtot Kecskemét városánál oly feltétel alatt, hogy annak 6% kamatát életében ő élvezze, halála után pedig ezen összeg a lévai társházat illesse, és pedig úgy, hogy 400 frt. a társházé legyen, 200 frtnak kamatja pedig az említett jutalmazásra fordíttassék.

NB. Az alapító levél ily tartalmú szövegezését a nm. v. és közokt. m. kir. Minister 1895. nov. 18-ikán 59246. sz. a. kelt aláírásával hagyta jóvá.²⁾

Fordult elő azonban elég felvidámító esemény is, melyek a tette vágyó férfú erejét újabb tevékenységre sarkalták s csüggedni nem engedték. A vallásos buzgalmu férfúnak nagy örömet szerzett Hollesovszky János nevű hatodik osztályú tanuló, ki 1816. december 22-ikén a refor-

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Gymnasiumi irattár.

mátus vallásról áttért a római kath. hitre. Tanúként Kazy László úr szerepelt.¹⁾

Nagy örömmel tapasztalta Ugróczy, hogy az első nyilvános vizsgálatokra, melyeket 1817. márcz. 20. és következő napjain tartottak, nagy számmal sereglett össze az érdeklődő közönség; kiváló haladást tettek a tanulók a szavalásban, nem különben a párbeszédekben és pedig latin nyelven úgy, mint magyar nyelven. Ugyanekkor jutalmakat is osztott ki Ugróczy; így a hatodik osztályban Márton József latin-magyar lexiconát, melyből a szerző 5 példányt küldött jutalmazásokra. A Marezibányi-féle ösztöndíjat is ez alkalommal osztotta ki először Lipovniczky Vilmos hatodik osztályú tanulónak. Szekfű Ferencz, lévai plébános pedig két árva fiúnak, Spánik József és Ujfalusi József 3. oszt. tanulóknak 20—20 frt. jutalmat adott. Egyébként az ily örvéndetes jelenségek minden vizsgálatnál ismétlődtek.²⁾

Az 1817. év április 25-én Ferdinand főherczeg, Mária Terézia királynő unokája, a hadsereg felügyelője jött Lévára; estére várván őt, az egész várost kivilágították; a kegyesrendiek házában 56 lámpa volt, egyen e fölirat: „*Felici Adventui Ferdinandi Optati Scholae Piae.*“ Az ifjúság is kivonult, de mivel 8 óráig nem érkezett meg, haza bocsátották őket. A főherczeg csak éjjel 1/212-kor érkezett Lévára. Másnap a 26. Uhlánus ezrednek Léván állomásozó részét megvizsgálván, testvérének, Miksa főherczegnek birtokára, Szent-Keresztre ment ebédre, honnan még az nap este visszajött Lévára. A tisztelgő küldöttséget Ambró Károly, Barsmegye alispánja vezette; részt vett ebben a tanári kar is Ugróczyval élén. A magyar üdvözlő beszédre a főherczeg magyarul válaszolt; a gymn. igazgajóját megszólítással tüntette ki; különösen az ifjúság számáról és egészségi állapotáról kérdezősködött; ez alkalommal Ugróczy az első félévi érdemsorozat egy példányát nyújtotta át a főherczegnek, ki azt kegyesen elfogadta. Másnap a búcsúzaskor ismét kivonult a gymnasiumi ifjúság tanáraival együtt s a mellettük elhaladó főherczeg az igazgatóhoz fordulva hangosan s tiszta magyarsággal kiejtett „Ajánlom magam“ szavakkal vett búcsút.³⁾

Ugróczynak mindenre kiterjedő gondosságát igazolja az a körültekintés, melylyel a tanulóknak a családoknál való helyzetét is figyelemmel kísérte. Így megtudván azt, hogy egyik-másik róm. kath. tanuló nem róm. kath. vallású szülőknél van szálláson, kérdést intézett 1817. febr.

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

7-ikén gróf Szapáry József főigazgatóhoz, mit kell tennie ily esetekben. Szapáry ily értelemben válaszolt: Ajánlja, hogy a róm. kath. vallású tanulók lehetőleg róm. kath. szülőknél helyeztessenek el; ha azonban ez nem sikerül, gyakrabban kell utánuk nézni, hogy vallásos gyakorlataikat pl. a böjtöt, megtartsák.

Tévedne azonban az, ki ebből Ugróczy türelmetlenségére következtetne. 1817. május havában történt, hogy Balázs nevű református tanítónak neje meghalt; a temetésre meghívták a tanári kart is. Ugróczy az ifjúsággal együtt vonult ki a temetésre; csak az 5. osztály maradt itthonn, mert ezen osztálynak éppen folytak vizsgálatai.¹⁾

Mikor Ugróczy 1817. június hó 14-ikén megküldte herczeg Eszterháznak a gymnasiumi ifjúság érdemsorozatát, kérte egyuttal a herczeget, hogy arczképét a társház részére megküldeni sziveskedjék; nagy lenne örömük, írja Ugróczy, ha a herczeg nejének arczképét is bírhatnák. A herczeg ez időben külföldön tartózkodván, nem válaszolhatott Ugróczynak; azért 1817. október 16-ikán újból irt Ugróczy Szengályhoz, a herczeg uradalmainak főkormányzójához, eszközölné ki, hogy a herczeg és neje arczképeit megkaphassa. Szentgály már október 25-ikén válaszolt Ugróczynak; örömmel hallotta, írja, a herczeg a kérelmet, s azonnal intézkedett, hogy arczképe Bécsből Lévára vitessék. 1819. február elején a herczeg olajfestésű arczképe megérkezett. Templomunk védő szentjének, szt. Józsefnek ünnepén, 1819. márczius 19-ikén, fényes vendégkoszorú jelenlétében ünnepélyesen függesztették föl e képet az ebédlő falára. Ez alkalomra Gódin József, tanár, magyar verset is irt, melyet Ugróczy Kis-Martomba küldött. A verset és az arczkép felfüggesztésének ünnepségét Szentgály 1819. június 12-ikén, a herczeg nevében irt levelében köszönte meg.²⁾

Ugyancsak 1819-ben Marczibányi Imrének is irt Ugróczy, hogy úgy a saját, mint boldog emlékü testvérének, Istvánnak, arczképeit küldje meg; Imre arczképe ma is megvan a társházban; a herczegé is; de Marczibányi István arczképe nincs meg.

Ily örvendetes, családias jellegű ünnepély többször is fordult elő; így évről-évre megülték november hó 5-ikét, a letelepedés évfordulóját; díszes vendégsereg gyűlt össze a társházban márczius 19-ikén és augusztus 27-ikén, templomunk védő szentjének és rendünk alapítójának ünnepén. Nagy ünnep volt febr. 12-ike, Ferencz király születésnapja. 1818-ból pl. fel van jegyezve, hogy e napon a szent mise előtt Gódin József, tanár,

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

lelkésítő magyar beszédet intézett a tanuló ifjúsághoz. A szent misén 15 katoná diszben volt jelen, kik azután a társháztól fejenként egy font húst és egy meszely hort kaptak. 1819-ben pedig Gódin Józsefnek ugyanily alkalomra irt szép beszéde Pesten Trattnernél nyomtatásban is megjelent.¹⁾

Nagy érdemeket szerzett Ugróczy a régi gymnasiumnak, a mai k. r. társháznak végleges megszerzésében is. 1817-ben ugyanis az Aranyos-Maróthon tartott közgyűlésen nagy lehangoltságot okozott a helytartótanácsnak ugyanazon évi márczius 11-ikén 6659. sz. a. kelt leirata, melylyel a megyét és Léva városát felszólítják, hogy ezen épületek árát, 20872 forint $3\frac{3}{5}$ krajczárt, ha csak részletekben is, a vallásalaprak lefizessék. A megye által ez ügyben kinevezett 3 tagú küldöttségnek Ugróczy bocsátotta rendelkezésére azon adatokat, melyeknek kimutatásával a kiszabott összeg lefizetésétől megmenekedtek. A küldöttség a helytartótanács-hoz intézett fölterjesztésében kimutatta, hogy az épületek oly annyira elhagyatott állapotban voltak, hogy 1806-ban május 21-ikén árverés alá bocsátották; az árverést csak Léva város közbe lépésére szüntették be, mikor is Szentiványi első Ferencz királynál ki- eszközölte, hogy az épületek egy alapítandó gymnasium czéljaira tartassanak fönn. Ez alkalommal szó sem volt arról, hogy Léva városa az épületet megvegye; esupán annak javítását vállalta magára. A legnyomósabb érvet azonban azzal bocsátotta rendelkezésre Ugróczy a küldöttségnek, hogy átadta a helytartótanácsnak 1808. november 2-ikán 24041. sz. a. a kegyes-tanítórend főnökéhez intézett leiratát, melyben ez foglaltatik: „*Conventum Levensium olim P. P. Franciscanorum pro erigendo Gymnasio per Piaristas providendo cedi a Sua Maiestate,*” — tehát minden becsár, vagy érték lefizetésének említése nélkül. De meg mikor 1815. október 19-ikén Nimetz lure az épületeket a rendnek átadta, fizetésről említést sem tett.²⁾

E felterjesztést Barsmegye közgyűléséből 1817. június 17-én küldték föl a helytartótanács-hoz. A válasz 1818. szept. 19-én 24340. sz. a. érkezett. A kegyes királyi leirat az épületeket ingyen engedi át gymnasiumi czélokra azon kijelentéssel, hogy, ha a gymnasium megszűnnék, az épületek a vallásalaprak szállnak vissza. A leirat így szól:

„*Sua Maiestas Sacratissima Claustrum Franciscanorum ante hac Levensium usibus introducti Gymnasii ea ratione gratuito relinqui indulsit,*

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Lásd 50. lap.

ut ius proprietatis ad casum illum, quo Institutum Gymnasiale suo tempore nefors sufferri contingeret, pro fundo Religionario salvum maneat; ex hac nihilominus reservata, donec Gymnasium perstiterit, in eundem fundum nullo sub obtutu aliquale onus derivari valeat. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico Budae die 19. septembris anno 1818. celebrato. Báró Ioannes Mednyánszky m. p. Ioannes Latinovics m. p. Ferdinandus Helm m. p.¹⁾

Ezen feltételek a mai napig érvényben vannak.

Öröm töltötte el Ugróczy nemes kebelét mindannyiszor, valahányszor tapasztalta, hogy az érdeklődés a fejlődő gymnasium iránt még nem csapant meg. Ilyen örömet szerzett neki Balkó József, pudmericzi plébános, ki 100 frtot küldött Ugróczynak alapítványképen a következő levél kíséretében:

„Quam occasionem dudum auhelabam, eam mihi porrexit D. Parochi Kalnensis facta his diebus ad nos procuratio. Huic itaque trado litteras cum adelusis 100 florenis, quos miser quidam Apostata²⁾ et degener Calasantii filius novo in patrio Comitatu suo nuper excitato Collegio, pro qualicunque gratitudinis debitae specimine offert, donec suam erga Institutum venerationem magis testari potuerit, orans pro peccatrice anima sua pro opportunitate unum missae sacrificium celebrari. Amicis interim affectibus commendatus persevero Reverendi P. Rectoris servus amicissimus Iosephus Balko m. p. Par. Pudmericzensis. Pudmericz 2. maii 1817.³⁾

Léva városával a rét hiánya miatt többször alkudozott Ugróczy; a behordott széna majd mennyiség, majd minőség tekintetében nem felelt meg. Végre 1818. július 21-ikén rétet kapott a társház, melyről az alapító levél a következő:

„Infrascripti damus pro memoria, parte quidem ab una Nos Iudex, lurati et tota Communitas oppidi Leva, quod nos praestationem decem curruum foeni, quos in consequentiam transactionis cum Admodum Reverendo Patre Martino Bolla Instituti Clericorum Regularium Scholarum Piarum per Hungariam et Transsilvaniam Praeposito Provinciali die 14. septembris anni 1815. initae, introducto ad gremium oppidi pro docendis altissime resoluti Gymnasii Classibus, eiusdem Instituti Patrum Collegio huedum annue administrabamus, reali excisione prati, ut spondimus, pro futuro redimere volentes, ex prato Communitatis nostrae

¹⁾ K. r. társház levéltára.

²⁾ Balkó előbb piarista volt: majd világi pappá lett. Az *apostata* szó csak ily értelemben veendő.

³⁾ K. r. társház levéltára.

sic dicto oppidano, eis rivum Perekz in plago Káposztás situato et iuxta cauleta oppidanorum protenso, partem superiorem cespiti videlicet contiguam in longitudine orgias 124, item 121 et 110; in latitudine 80 et 77, adeoque in tota sui peripheria $9384\frac{1}{2}$ orgias quadratas complectentem, pro prato et foenili posthac usibus antelati Collegii Piarum Scholarum deservituro exciderimus et deputaverimus prout damus et tradimus praesentibus una cum exstante saliceto per Oppidanam Communitatem antehac eo implantato et educato, in futurum vero per idem Collegium in foenile extirpando, ea tamen lege et cum cautela, ut antelatum quidem Collegium prostantes nunc in saliceto arbores iam usui eiusdem et liberae dispositioni cessat in imputationem interusurii, quo oppidani a Capitali 10250 flor. pro conservatione Collegii aedificiorum dd^o 11. octobris 1812. stipulato pro annis 1815/6. et 1816/7. restant, acceptet; in reliquo autem plagam hanc suo sumtu et operis cultivaturum annue non modo pro foeno, sed etiam pro cordo vetare, omnimodumque eius usum fructum percipere possit, nihil tamen ex ea seu cambiare, aut abalienare, aut quocunque onere afficere, vel de ea cum aliquo tractare valeat citra scitum et consensum oppidanae Communitatis, pro qua velut conferente nunc et pro futuris temporibus praehabiti possessoris ius et Dominium salvum reservamus ita, ut si aliquando seu antelatum Collegium, seu Gymnasium, quod docent, quocunque ex incidenti ab hinc alio transferri et mutari contingeret, eo facto integrum sit oppidanae Communitati modo collatam et superius circumscriptam plagam absque omni onere recipere et prato Communitatis, ex quo excisa est, reapplicare; qua de causa etiam omnimodam evictionem respectu plagae huius in conferentem oppidanam Communitatem assumimus.

Parte vero ex altera, ego Martinus Bolla Instituti Clericorum Regularium Piarum Scholarum per Hungariam et Transsilvaniam Praepositus Provincialis, plagam Collegio Levensi superius pro prato assignatam in vicem hucdum praestitorum annue decem curruum foeni complementumque transactionis reflexe ad provisionem pabuli anno 1815. die 14. septembris stipulatae, sub conditione et cautelis pro oppidana Communitate reservatis accepto, una vero, ut pro exstantibus in extirpando pro foenili saliceto arboribus, usibus et liberae dispositioni memorati Collegii per oppidanam Communitatem cassis, restantia interusurialis a Capitali 10250 fl. pro conservatione Collegii aedificiorum destinato pro annis 1815,6. et 1816,7. in parte adhuc resultans impetetur oppidanaeque Communitati cedat, accedo et conventionem Reverendi Patris Francisci Ugróczy Collegii Levensis pro nunc Rectoris eatenus cum oppido initam ratam habeo.

Super quibus cum influxu Deputationis per I. Comitatum Barsiensem in merito introducti Levam Scholarum Piarum Institutum et Gymnasii ordinatae, quam et I. Domini Terrestrialis scitu et consensu praevio modo actis, et effectiva traditione roboratis, praesens pro partis utriusque iurium cautela emanavit sollemne Instrumentum in dupplici pari subscriptum. Levae die 21. Iulii Mensis anno 1818. Iudex oppidi Leva ord. Ioannes Gimesi m. p. Oppidi Leva Iuratus Ioannes Kakas m. p. Opp. Leva Iur. Ioannes Sodró m. p. Opp. Leva Iur. Antonius Riza m. p. Opp. Leva Iuratus Iosephus Strakovich m. p. Opp. L. Iur. Petrus Kósa m. p. Opp. L. I. Michael Pászty m. p. Opp. Leva Perceptor Ignatius Podrhagyay m. p. Lectum et collatum per Ignatium Czagányi m. p. Opp. Leva Notarium. — Martinus Bolla m. p. S. P. Provincialis. Franciscus Ugróczy m. p. Collegii Levensis Scholarum Piarum Rector. — Coram me Ioanne Szentiványi m. p. de eadem Cons. Aul. et Deputationis Praeside. Coram me Ioanne Szakmáry m. p. I. Cottus Barsiensis Assessore et Deputato. Coram me Ioanne Páltya m. p. I. Cottus Bars. Tab. Iud. Assessore. Me quoque praesente Stephanus Farkas m. p. eiusdem Comitatus Assessore.¹⁾

Midőn Vitéz Antal nyug. tisztartó a már 1815., 1816. és 1821-ben tett alapítványát 1828-ban Katona Dénes igazgató idejében megnagyobbitotta, ugyanakkor a Trsztenay-féle rétet, mely nála elzálogosítva volt, szintén a kegyes-tanítórendiekre hagyta. mint azt végrendeletének eme kivonata igazolja:

„De et super facultatibus meis ope Divina acquisitis et subsequē etiam acquirendis sequentibus dispono: Pro sacris Missae Sacrificiis in Ecclesia antelatorum P. P. Piarum Scholarum Levensium annue in sensu praeexistentium apud eos Fundationalium celebrandis pro denatis Parentibus meis et consortis meae, me ipso ac consorte mea, Domino item Stephano, Michaele et Barbara Olasz. iam effective iis numeratis in Valuta 300 flnis, septingentos florenos addi volo et dispono, ut summa haec 400 flnos Monetae Conventionalis efficiat, et horum 300 flni pro attactis Missae Sacrificiis deserviant, 100 autem flni Ecclesiae eidem cedant, pratun itaque Ant. Trsztyenaiantum in vicinitate prati oppidani in pignore apud me existens, in praeattaeta summa Septingentorum florenorum Valutalium antelato Venerabili Collegio cedi volo. Testamenti executorem denomino antelatum Dominum Fratrem Andream Vitéz.“²⁾

¹⁾ K. r. társház levéltára. (Az urodalom részéről Thanhoffer Miklós praefectus. Gyürky János ügyvéd s még egy olvashatatlan név van aláírva.)

²⁾ K. r. társház levéltára. (Vitéz András, Antal testvére, rozsnyói kanonok volt.)

NB. Az itt említett rét 4460 □ öl területű volt. 1858. május 27-ikén, minthogy Trsztenay örökösei a 700 frtot megfizetni nem tudták, a társház még 100 ezüst frtot adott Trsztenay örököseinek, kik ezzel a réthez való jogukról örökre lemondtak; a mely lemondást Zitta Antal és Binder Nepomucena saját kezük aláírásával megerősítették.¹⁾

Midőn 1863-ban Léva területe tagosított, társházunk ez idei főnöke az egész illetéket rétből kívánta; a mit meg is nyert azon helyen, hol a 20⁹⁶²₁₆₀₀ katastralis hold területű rétünk ma is van.²⁾

Az orgonát is Ugróczy szerezte templomunknak. 1819. november havában kérdést intézett a rendfőnökhöz, hogyan szerezhetne egy nyolcz változatú orgonát? A rendfőnök válaszolt: legkevesebb 2000 forintba kerül; egyuttal kijelenti Bolla, hogy ő is óhajlja az orgonának felállítását. Erre Ugróczy megkezdte a gyűjtést; ő maga 50 frtot, Pek Ágoston, ny. tanár, 25 frtot, Gódin József tanár 30 frtot adtak e célra, mint első adakozók. 1820. január 5-ikén már meg is kötötte a szerződést Petter, jónévű pesti orgonakészítővel; 2050 frtban egyeztek meg; mi közben Prikkel János, nagyszombati kanonok 200 frtot, Latkóczy György, a Marczibányi-féle javak felügyelője, 50 mérő búzát; Kluch József, nyitrai püspök, 300 frtot adtak az orgonára, melyet Petter 1820. július 19-ikén el is hozott Lévára s melyet azonnal fel is állított.³⁾

Most már organistáról kellett gondoskodni; Ugróczy ez állást a gymnasiumi ének tanítással szándékozott egybekötni. A pályázók közül legalkalmasabbnak találta Dávidis Mihályt, a besztercebányai székesegyház karmesterét. Dávidis Mihály lakást és élelmezést kapott a társházban és 100 frt készpénz fizetést; ezért köteles volt orgonálni, a gymnasiumi ifjúságot kedden és pénteken 11—12-ig énekre, a convictorokat pedig, kit-kit olyan zene-fajra, melyhez hajlamot és kedvet érzett, tanítani. Szabad idejében még a városban is taníthatta a diákokat. Megszerezte Ugróczy a hangszereket is; vett négy kisebb és két nagyobb hegedűt; két klarinétot, két flólat, egy fagottot, négy kürtöt, két trombitát és két dobot. Általában elmondhatjuk, hogy a convictorok zenei kiképzetésére és a gymnasiumban az énekoktatásra kiváló gondot fordított.⁴⁾

Vallásos érzülete s rendjéhez való őszinte vonzódása csak erősödhetett, mikor 1821-ben Benyovszky, felszentelt püspök, a bérnálás szentségének kiszolgáltatása végett Lévára jött s magával hozta temp-

¹⁾ K. r. társház levéltára.

²⁾ Hist. Dom. Levensis. (A fölmérést Belesák Károly, fölmérnök végezte.)

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁴⁾ Ugyanott.

lomunknak ma is legdrágább kincsét, Calazanti szent József ereklyéjét melyet Rudnay Sándor herezeg-primás küldött.¹⁾

Ugróczynek buzgalma és mindenre kiterjedő figyelme még szebb színben tűnik föl, ha látjuk, mily csekély összeggel rendelkezhetett a gymnasiumi szükségletek fődözésére; így 1815|6-ban az összes bevétel 484 frt volt, a kiadás pedig 416 frt. E csekély jövedelemből is 18 frtot tudott átvinni a következő tanévre. A jövedelem ez időben nem állott másból, mint a tanulóktól fizetett 2—2 frtból és az érdemsorozatra fizetett néhány krajczárból. Az első tanév 484 frtjából 100 frtot gróf Berényi Gábor, 20 frtot Kiss nevü csiffári lakos, és 10 frtot Danits, besztercebányai kanonok ajándékoztak. A 484 frt bevétel közt szerepel ama két frt is, melyet egy lévai mészáros adott, hogy fiáért imádkozzanak.²⁾

A convictorokat a német és francia nyelvre is taníttatta; e tárgyakat Gruber József, tanár, adta elő s a tanév végével nyilvános vizsgálatot tettek belőle. Az 182²/₃. tanévről erre az adatok a gymn. levéltárában vannak.

Szindarabot nemcsak a félévi vizsgálatok alkalmával, hanem más ünnepies alkalmakkor is adatott elő, melyek mindkét nembeli hallgató-ságnak tetszését megnyerték.

Midőn 1825-ben Keglevich Jánot Barsmegye főispánjává kinevezték, a megyéből több rendbéli küldöttség kereste föl Aranyos-Maróthon. Ugróczy is elment Lőrincz András tanárral és 24 tanulóval, hogy ott a főispán tiszteletére a Lőrincz tanár által írt Daphnis című eclogát előadassák; a darabban 19-en beszéddel, 5-en zenével szerepeltek volna; de mert a megelőző éjjel nagy tűzvész pusztított Maróthon, a darabot előnem adhatták; csak mikor július 8-ikán Keglevich meglátogatta iskolánkat, akkor adták elő Léván.³⁾

Házfőnöki és gymnasiumi igazgatói elfoglaltsága nem gátolta Ugróczyt abban, hogy a társadalmi életben élénk részt ne vegyen. Műveltsége és udvariassága pedig sok tisztelőt és igaz barátot szerzett neki. Midőn Korbéli György, veszprémi püspök 1818-ban Szántón tartózkodott, Ugróczy meglátogatta s annyira megnyerte a püspök kegyét, hogy Korbély 2000 frtot ígért a lévai gymnasiumra; de ezen ígérését soha sem váltotta be. Herezeg Koháry 1818. július 29-ikén gömöri birtokairól Bécsbe utazván Léván megállapodott; a város előljáróinak s az összes tanuló ifjúságnak élén Ugróczy üdvözölte őt szép latin beszéddel. — Ugyanazon

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Gymnasiumi irattár.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

évben néhány hétig szülővárosában Szegszárdon tartózkodása ideje alatt meghallván, hogy Király József pécsi püspök, ki a gymnasiumra 500 frtot adott, Szent-Kereszten tartózkodik, irt Pek Ágoston házi másodfőnöknek, hogy tisztelegjen Királynál a társház nevében. — Don Miguel, portugáli királyi herceg, a felsőmagyarországi városokat látogatván, Lévát is megtekintette. A városiak a főispán vezetése alatt tisztelegtek a hercegnél; a tisztelgők közt volt Ugróczy is az egész tanári karral.¹⁾

1817. július 22-ikén fejezte be Ugróczy a házi könyvtár első rendezését; ekkor 2074 kötetből állott házi könyvtárunk, melynek nagy részét a községi társházból átszállított könyvek tették. Ezen első rendezéskor Ugróczy alphabetikus sorrendben helyezte el a könyveket.²⁾

A kegyelet adóját is leróttá Ugróczy mindazok iránt, kiknek társházunk létre jöttében és helyzetünk javulásában részük volt. Így, midőn 1823. decz. 13-ikán Szentiványi János meghalt, első volt, ki a nemes hazafi elhunytá fölött érzett bánatát a boldogtalan özvegy előtt kifejezte; ugyan csak fájdalmas hangú levéllel értesíti erről a rendfőnököt is; a temetési szertartást is Ugróczy végezte attól kezdve, mikor a hű hazafi tetemeit házukba hozták és kriptánkban elhelyezték. Azoknál nyugszanak földi maradványai, kiket oly nagyon szeretett, s kikért s kiknek intézetéért oly igen-igen sokat fáradozott. Benne nemcsak a lévai piaristák vesztették el egyik őszinte jó barátjokat, hanem Léva városa és Bars-megye is egyik legjelesebb fiát gyászolta.

Három évvel később követte férjét Bossányi Krisztina, Szentiványinak minden jóban osztályosa, igazi munka- és versenytársa. Jótékonyágát főleg Isten dicsőségére irányította; templomunk feldiszítése képezte egyik kedvencz foglalatosságát. Ő is kriptánkban van eltemetve.³⁾

A lévai társház és gymnasium főalapítójának, herceg Eszterházy Miklósnak névünnepén, december hó 6-ikán minden évben ünnepélyes szent misén jelent meg az ifjúság, melyet iskolai ünnepély követett szavalatokkal és párbeszédekkel. — Ünnepe volt a gymnasiumnak mindannyiszor, valahányszor a kegyes-tanítórend főnöke látogatta meg; a mi némely évben kétszer is előfordult.

A kegyes-tanítórend alapítójának, Calasanti szent Józsefnek ünnepét már az első évben, 1816-ban, a következő hirdetéssel adta tudtúl a hívőknek: „E folyó hónapnak (augusztus) 27-én, úgy mint jövő kedden leszén a kegyes oskolák szerzőjének, szent Calasantius Józsefnek napja;

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

de annak Innepe ezen kegyes oskolák templomában jövő vasárnaphoz egy hétre, úgy mint Szent Mihály havának első napján fog szenteltetni. Előtte való nap Szombaton délután negyedfél órakor Litánia; Vasárnap reggeli kilencz órakor magyar prédikáció, azután énekes szent mise, délután pedig szokás szerint negyedfél órakor Litánia lesz. Az ezen napon törödelmesen meggyónóknak és újtatossan az Oltáriszentségben részesülőknak XIV. Benedek és XIII. Kelemen római szentséges pápák tellyes búcsút engedtek. Költ Léván Kisasszony havának 21-én 1816. esztendőben. A kegyes oskolák szerzete által.¹⁾

1825-ig a gymnasiumi ifjúság a szentségimádást a plébánia templomban végezte. Ezen évben Rudnay érsek elrendelte, hogy márczius 24-ikén a kegyes-tanítórendiek templomában is legyen szentségimádás reggeli 6 órától 9 óráig. Rudnay intézkedése ma is érvényben van.²⁾

Léva város értelmi fejlődésének, mint mindenütt, nagy hátrányára volt az úgy nevezett nemzeti iskolák (elemi v. népiskolák) szervezetlensége. Ugróczy már az első években észre vette e bajt; szilárd akarata itt is segítségére volt a városnak. Az első években — írja Ugróczy — figyelembe vette a város nagy anyagi áldozatait, melyeket magára vállalt, továbbá a megfelelő helyiség hiányát; illetékes helyen gyakran szóba hozta ez ügyet; azt hitte ugyanis, hogy őszintén jó akaratú figyelmeztetéseit meg fogják szivlelni s néhány év mulva segítenek e bajon. Legsiralmasabb állapotban volt a kicsinyek tanítása az 1822. és 1823. években. Leégett a tanító háza az egyetlen iskolával együtt. A tanács ideiglenesen a városházát jelelte ki iskolául; de valahányszor tanácsülés vagy bármiféle gyűlés volt, a kis tanulókat haza bocsátották. Ez pedig nagyon sokszor megtörtént. Midőn végre 1824-ben Riza Antal bíró buzgólkodása folytán az új elemi iskola felépült, elérkezettnek látta Ugróczy az időt, hogy ezen iskolák ügyében erélyesebben emelje föl szavát. A közgyűlésen elpanaszolta, mily nagy baj az a gymnasiumra nézve, hogy hiányos előismeretekkel, vagy éppen minden előismeret nélkül jönnek át a tanulók a gymnasiumba; egy tanító nem is felelhet meg e fontos feladatnak; kívánja, hogy a nemzeti iskolák szerveztessenek.

Ugróczy 1824. nov. 15-ikén irt ez ügyben Orgler József főigazgatónak is, kinek hatáskörébe a nemzeti iskolák is tartoztak, kérve őt, hogy a lévai nemzeti iskolák szervezésében legyen támogatója. Orgler már deczember 11-ikén válaszolt Ugróczynak; levelét — úgymond —

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

helyesen intézte hozzám; irni fogok az érseki helyettesnek és a lévai városi hatóságnak; ez utóbbihoz intézett levele a következő:

„Nemes Tanáts, minden tiszteletre méltó Uraim!

A császári és királyi kegyelemből reám bízott hivatal azon nagy gondoskodást kívánja tőlem, hogy a fő kormányzásom alá helyezettett kerületben lévő minden megállapított oskoláknak tellyes esméretét magamnak meg szerezzem, azoknak szerencsés előmenetelőket minden iparkodással elő segéljem és azon legyek, hogy a tanítások minden helyeken a kegyelmes tudománybéli szerkeztetésnek bétellyesítésére rendessen tétessenek.

Ezen tekintetből, — mivel hivatalossan tudósítottak arról, hogy kilencz esztendő elforgása alatt, a miólta privilegiált Léva várossában Isten segedelmébül a Gymnasium bé hozattatott, a helyben nem lévő rendszerént való Nemzeti Iskolák hiányossága miatt még az olvasás és irás elegendő s szükséges tudása nélkül kellett a Nevendékeket a Deák oskolákba fel venni, a nélkül, hogy ezen hibán egész mostanáig segíteni lehetett volna, — a Nemes Tanátsot hivatalossan egyszersmind a leg főbb tisztelettel arra fel szállítani el tőkéllettem: hogy a helybéli községnek nagy ditséretére már díszes és elegendő tágasságú iskola épületet fel állítván, azon tekintetével, melylyel bir, a földieinek köz hasznára tzelző esméretes iparkodásával és a főbb királyi rendeletek végre hajtása buzgóságával gerjesztetvén adakozó szívét arra intézni, és azon hasznos tziel el érésére a helybéli nagy tiszteletü allesperes, Plébános és Nemzeti Oskolák kormányzója egyet értésével, hathatós munkáját arra fordítani ne terheltessék, hogy a rend szerént való Nemzeti oskolák bé hozatassanak.

Illy módon mennyi haszon fog mind a Deák Oskolákra, mind magára a városra, sőt az egész szomszéd környékre háramlani? Maga a Nemes Tanáts, és a mint magammal erőssen el hitetem, az egész város községe is, ha én arról hallgatok is, böltsen által látja. Im ez kérésem pedig azon nyilvános királyi meghatározásokon szerkesztetik, mellyek által parancsoltatik: hogy midenütt, hol nagyobb avagy kisebb Deák Oskolák vannak, Nemzeti Oskola is állittassék fel, a mi azólta, hogy ditső Hazánkban a tudományok jobb lábra állittattak, folyvást meg tartatott, a mint ezt a Tudománybéli Schematismus nyilván bizonyítja és a királyi hatalommal köz meg tartás végett leg ujabban nyilvános nevelés kegyes szerkesztetése meg mutatja, hogy t. i. mivel akárminémü rendü s nevezetü tudományos Intézetekben ugyan azon egy tanítás módjának kellett lenni, azért az osztályok szerkeztetése is rendes legyen.

Annak okáért is tellyes reménységgel és bizodalommal kérem a Nemes Tanátsot, hogy az illy móddal elő adott felette nagy tárgyú dolgot mennél előbb tanátskozás alá venni és az óhajtott tzelra hajtani el ne mulassa.

Mellyekkel egyéb eránt jó akarattyába ajánlva illendő tisztelettel maradok a Nemes Tanátsnak Pozsonyban 11-ik deczember 1824. leg kötelesebb szolgálja Orgler József t. k. Cs. k. A. Felségének Tanátsossa és az oskoláknak Királyi Fő Kormányzója.¹⁾

Orgler főigazgató levelét latin nyelven írta; — magyarra Ugróczy fordította le; az 1825. évi február hó 3-ikán tartott városi közgyűlésen Riza Antal bíró nemcsak az eredeti latint, hanem, hogy mindenki megérthesse, Ugróczy fordítását is felolvasta. Ugróczy eles szemei hamar észrevették, hogy a főigazgató leirata többeknek nem tetszik s izgatnak ellene, mint a ki a nemzeti iskolák türhetlen helyzetét a felsőbb tanhatóságnak feljelentette. A gyűlésen a teljes tanári karral megjelent s ékes beszédben fejtette ki az okokat, melyek őt e lépésre indították. Számadatokkal bizonyította be, hogy a gymnasium első osztályába lépő tanulók kétharmada sem írni, sem olvasni nem tud; hogy oka más nem lehet, mint a hiányos és rendszertelen elemi oktatás; hogy türhetlen állapot, mikor fiúk és leányok egy teremben oktattatnak; hogy a tanító nemesak tanítani, de orgonálni, sőt még harangozni is kénytelen. Eddig azért türt, — úgymond — mert a sok csapás, a két év előtti tüzvész úgy is elég bajt okozott a városnak; de most, mikor az elemi iskola felépült, még pedig emeletre, idején valónak látja az elemi iskolák szervezeti átalakítását is; követeli a fiúk és leányok elkülönítését; a megkívántató tanerőket, a mint azt a királyi rendeletek meghagyják. A választandó tanítókra nézve elengedhetetlen föltételnek tartja, hogy azok csak képezdét végzettek legyenek; olyanokat válaszszanak, kik a legfőbb mesterséget: a tanítást tanulták s erről próbatételt állottak ki. — Módot is ajánl a város terheinek könnyítésére; fordúljanak úgy, mint a deák iskolák felállításakor, a patronus herczeghez, a megyékhez, a püspökökhöz segélyért. Beszéde oly jó hatással volt a közgyűlésre, hogy a még csak előbb elégedetlenkedőket is teljesen megnyerte az ügynek. De még áldozattól sem riadt vissza; ő maga még e közgyűlésen 100 frtot, tanártársai együttesen szintén 100 frtot ajánlottak föl a nemzeti iskolák újjá szervezésére. A példa másokat is vont; e közgyűlésen mindjárt 440 frtot adtak össze e czélra.

¹⁾ Hlist. Dom. Lev.

Midőn Ugróczy eddigi működéséről Orgler főigazgatónak jelentést tett, a főigazgató teljes megalégedését fejezte ki Ugróczynak és a lévai nemzeti iskolákra ő is 100 frtot küldött. Barsmegye 1000 frtot szavazott meg; Rudnay érsek 9 öl fát ajánlott föl; a magánosok adakozása 1339 frt 54 krajczárt tett.

Még csak a tanítók hiányoztak. Ugróczy ezen hiányon is segítendő, kieszközölte a főigazgatónál, hogy a tanév végén a 6-ik osztály növendékeivel és azokkal, kik még az év végeig esetleg jelentkeznek, képesítő vizsgát tarhasson. E czélból április 12-től július végeig 16 tanulónak ő maga a paedagogiát is előadta. E 16 tanulót Ugróczy a tanév végén megvizsgálta s a nyert jognál fogva őket tanítójelölteknek nyilvánította.¹⁾

Hogy a nemzeti iskolák illetőn átalakulása mily üdvös volt a gymnasiumra, mindenki átláthatja. De a szülők bizalma is nagyobbodott a nemzeti iskolák irányában. Igazolják ezt az ezen időből fönmaradt s Esztergomban Beimel Józsefnél nyomtatott érdemsorozatok. Mig ugyanis 1822-ben a 3 csoportra osztott, de egy osztályban tanuló fiuk száma 84, s a velük együtt tanuló leányoké összesen 10 volt, addig 1826-ban már a két osztályban elkülönítetten tanuló fiuk száma 103, a külön osztályban, külön tanító által tanított leányok száma pedig 39 volt.²⁾

Ezen adatok is igazolják Ugróczy fáradozásainak sikereit.

Mily tekintélynek örvendett ez időben Ugróczy s általában a gymnasiumi tanári kar. mutatja az a kitüntető bizalom, mely Barsmegye 1825. évi június hó 13-ikán tartott közgyűléséből kifolyólag nyilvánult rendünk iránt. Barsmegye ugyanis a nemzeti iskolákra felajánlt 1000 frt adományról a következő levéllel értesítette Léva város közönségét:

„765. sz. A Léva Mező Várossa köz jóra tzelző kívánsága helyesnek lenni meg esmértetvén a Tekintetes Rendektül, annál fogva el határozatdik, hogy a fel kelő Nemes Sereg pénz tárjából e tzelra ezer forint adattassék, azért a pénz tár Gondviselőjének Sándor József úrnak meg hagyatott, hogy jelentse be, kinél lévő tökepenz irattathatik által a fel állítandó Oskolák részire; a Lévai P. Piáristákat pedig a Lévai Járási Szolga Biró Úr arra fogja birni, hogy a kérdésben forgó oskolák tanítására maguk közül Professorokat adjanak. Költ 1825. Esztendőben Június 13-ikán tartott köz gyűlésben. Kiadta Liska Péter főjegyző m. p.“³⁾

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Értesítő v. érdem szerint való felosztás 1822. és 1826. évekről.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

E megtisztelő sorokra Ugróczy 1825. szept. 13-ikán a következőleg válaszolt :

„Tekintetes Fő Biró Úr!

Léva Várossa közönségének nevében a kebelébe bé hozandó rendes Nemzeti Iskolák tanítóinak fundatiójára nyerendő segedelemért a f. 1825. esztendőbeli Szent György hava 29-én iratott és Szent Iván hava 13-ikán a Tekintetes Nemes Bars Vármegye Aranyos Maróthon tartatott köz gyűlése eleibe terjesztett könyörgő levelére 765. sz. alatt költ s Tekintes Uraságod által oly tzelbűl, hogy az említett oskolák taníttását szerzetünk válalná magára, vélem hivatalosan közlött kegyes végzésnek következésében illendő tisztelettel szerentsém vagyon felelni :

Hogy ámbátor a Tekintetes Karok és Rendek bennünk helyhez-tetett kegyes bizodalmának, mellyet is buzgó köszönettel s mély hála-adatossággal fogadok, meg felelni s eleget tenni leg főbb szerentsénknek, sőt szent kötelességünknek tartanók, mindazon által a környül állásokat fontolóra vévén, fájdalommal kéntelenítettém annak végbe vihetetlenségét aláztatossan jelenteni, mert :

Ha szerzetünk a helybeli Nemzeti Iskolák taníttását az arra ren-delendő tanítók által magára válalná, egyszersmind annak kormányzását is magának engedtetni meg kívánná ; a mit mindazon által a helybeli Plébános úrnak, a ki hivatalja szerént a Nemzeti Iskolák helybeli Kor-mányzója, nyilvánságos meg sértése nélkül meg nem tehetne, a mitül távolról is irtózik. Ehez járúl az is :

Hogy az említett Iskolák el fogadására s a Tanítók tartássára meg kívántatott fundationalis sommának meg határozása egyenesen a szer-zetünk tartománybeli Fő Elöljárójához tartozik, a ki már tiz esztendők alatt tapasztalván, hogy a városbeliek a mostani szerzetesek fundatiójára önként ígért sommának pontos le fizetését sem tellyesítik, reményleni sem lehet, hogy új terhet válaljon a szerzetre, annál is inkább : mivel a bé hozatandó rendes Nemzeti Iskolák tanítóira meg kívántatott fun-datio most még oly tsekély lábön áll, hogy annak hamarjába való tö-kélletes végbe vitelérül a mostani pénzbéli szük időkben kételkedni lehet. Azonban mind ezekre nem tekintvén :

Végre a Collegium mostani belső helyhez-tetése a kívánt tzel el érését leg inkább akadályoztattya, mivel a Nemes Város mostoha hely-hez-tetése miatt azon első ígérétenek, hogy a Collegiumon kívül építtend Gymnasiumbéli oskolákat, mind ekkoráig meg nem felelhetvén, mostaná-ban a Collegiumban, a belé helyhez-tetett oskolák miatt, az említett Nem-zeti Oskolák tanítóira tsak egy szoba sem taláztatik.

És ezen okokra nézve reménylem, méltóztatnak a Tekintetes Karok és Rendek kegyessen meg engedni, hogy a bennünk helyheztesített kegyes bizodalnoknak, a mellyet egyéb eránt ennek utánna is fenn tartani tellyes iparkodással igyekezni fogunk, e dologban eleget tenni tehetségünkben nem áll.

A mellyeknek alázatos jelentése mellett midőn magamat s szerzetes Társaimat a Tekintetes Karoknak és Rendeknek további hatalmas pártfogásokba s kegyességekbe mély tisztelettel. Tekintetes Uraságodnak pedig tapasztalt szives jó voltába alázatosan ajánlván állandóul vagyok Léván Szent Mihály hava 13-ikán 1825. Ugróczy Ferencz m. p.⁴¹⁾

Az ujonnan szervezett nemzeti iskolák első tanítóit megválasztattak: Zápletál János, ki az összes elemi iskolákat eddig egyedül tanította; Uhlyárik János és Spisák József; ez utóbbiak Ugróczytól nyerték képesítésöket.

Megemliténdőnek tartom végül azt is, hogy Ugróczy még a meteorologiai észleletek feljegyzését is vezette 1821-től kezdve s erről a pesti központi intézetet havonként értesítette. Följegyzései a legapróbb részletekig nagy gondosságra vallanak.

1827-ben Ugróczy a rend főnökének intézkedése folytán megvált a lévai társház- és gymnasiumtól. Ez évben meghalt Bolla Antal, a rend fehervári custodiatusi javadalmainak kormányzója. E fontos és nagy felelősséggel járó állásra a rendfőnök Ugróczyt szemelte ki; és habár az 1827/8. tanévre még a beiratásokat is ő vezette, november 5-ikén úgy a társház, mint a gymnasium gondozását átadta utódjának, Katona Dénesnek. Rendtársai, a város és megye tisztelőinek nagy száma könyezve vett búcsút a jeles férfitől. Egyébként 12 évi munkálkodását, melyet a gymnasium és a város elemi iskoláinak rendezése ügyében kifejtett, nemcsak a társház és gymnasium évkönyvei, hanem Léva városa és Bars-megye irattárai is büszkén őrzik. Ugróczy 1836. év jan. 25-ig vitte a rend urodalmainak mintaszerű kormányzását, a mely évben az alig 50 éves férfiú a rend nagy veszteségére elhunyt.

Életrajzi adatai a következők: született 1786-ban Szegszárdon nemes, de szegény szülőktől. Iskoláit Kaloosán végezte; 15 éves korában a kegyes-tanítórendiek közé vették föl; az újoncz éveket Kecskeméten töltötte; a philosophiát Vácson hallgatta, melynek végeztével a pesti királyi egyetemen a böleseleti tanulmányokból doctoratust tett. A hittani tanulmányok végeztével áldozó pappá szentelték és Szegedre helyezték

4) Hist. Domus Levensis.

tanárnak, hol éveken át a történelemnek volt kedvelt tanára. Szegeden írta a „Zentai ütközet“ czinű történelmi művét; majd a szegedi gymnasium igazgatóinak életrajzait adta ki. 1814-ben Bolla rendfőnök titkárául nevezte ki; de ezen bizalmi állást csak egy évig viselte; mert már 1815-ben Lévára jött, mint a kegyesrendi társháznak és a gymnasiumnak első igazgatója. Hogy mit tett itt 12 éven át, azt az eddig közlött történeti adatok mutatják.

Katona Dénesnek, Ugróczy utódjának, helyzete Léván, ha nem is volt teljesen ment a küzdelmektől, mégis határozottan előnyösebb volt, mint elődjéé. A társház és gymnasium ügyei nagy részben tisztázva voltak; a gymnasium és convictusunk jó hírneve meg volt alapítva; a város és megye előkelői előzékenységgel s jó indulattal viseltettek irányunkban.

Katonát Barsmegye közgyűlése már 1828-ban a január 14-ikén tartott közgyűlésen táblai ülnökké nevezte ki; Ürményi Péter, érseki helyettes, 1828. február 12-ikén 100 frtot küldött Katonának egy szentségtartó beszerzésére; a polgárok adósságaikból már az első hónapokban 358 frt 20 krt fizettek le az új igazgatónak; Rátz Ferencz, nyitrai megyei új misés pap Katonát kérte föl manuductorául és Tóth Ignác tanárt ünnepi szónokul; a besztercebányai püspök 1828. február 19-ikén kelt levelében írja Katonának, hogy a mennyi épületfára, vagy karóra a társház és templom javításánál szüksége leend, erdeiből ingyen adja; Vitéz Antal 1828-ban végrendeletileg meghagyja, hogy a kegyesrendiek kriptájában temessék el; Katona veszi át a Vitéz-féle rétet;¹⁾ a midőn Esztergomba ment, hogy Ürményi adományát megköszönje, kanonokok és az érseki helyettes vetélkednek a szivességben; 1828-ban üdvözölte Katona gróf Keglevics főispánt Kis-Tapolcsányban, és egész napon a főispán szívesen látott vendége volt; ugyanazon évben, május hóban Ürményi, érseki helyettes, a bérnálás szentségét osztván ki Léván, meglátogatta templomunkat és társházunk minden tagját; megvizsgálta a könyvtárt és nagy meglepéssel távozott; herczeg Eszterházy 26000 téglát ajándékozott a templom javítására stb. Mindez fél év leforgása alatt történt; ebből is látható, hogy az érdeklődés nemcsak nem fordult el tőlünk, de Ugróczy munkás utánjárásának eredményeül fokozott mértékben nyilvánult. Ezen érdeklődésnek köszönhetette Katona, hogy a templomot 1828-ban a társház nagyobb megterhelhetése nélkül teljesen kijavíthatta; a templomnak új tornyot építtethetett; ekkor helyezték el az első toronyórát is, melyet Riboschi Ignác, besztercebányai óráskészített 500 frtéért.

¹⁾ Lásd 99. lap.

A toronyra és órára mintegy 800 frtot egyes polgárok adtak össze. A gyűjtést Bellon Gáspár és Szilassy Antal végezték.¹⁾

Katona igazgatásának első évében a gymnasiumi tanulók közül Hlaványi János, Richter Rudolf és Takáts Lajos 6. osztályú tanulókat rendünkbe fölvtették.

Katona Dénes vette át 1829-ben a Sántha György-féle ösztöndíj alapítványt. Sántha György, helembai plébános, 1827-ben végrendeletileg 5000 váltó frtot hagyott a lévai gymnasiumnak ösztöndíjra. A végrendelet erre vonatkozó része így szól:

„1. Quoniam Bona Ecclesiasticorum post vitam supermanentia, tanquam patrimonia pauperum considerari debeant, primam et ego de his curam mihi incumbere in Domino iudicavi ea propter Capitale meum apud Dominum Luczenpacher Ioannem Quaestorem Sobiensem ab anno 1819. in summa 2500, idest bis mille quingentorum fl. in valuta erga 6 pro Cento Interusurio existens, item apud viduam Dominam Salamon Ioannis Strigoniensem 1500, idest mille quingentos cum eodem Interusurio. In totali summa 4000 in Bankalibus Valut. addendis in super his ex parata 1000. ad summum quinque millium sub Titulo Foundationis perpetuae Collegio Patrum Piaristarum Levensium pro studiosis pauperioribus nobilibus, ac in studiis proficientibus, vestibus annuatim providendis, ea autem cum reflexione, ut, si qui e cognatione mea hoc beneficio opus habuerint, et pro victu, et pro vestitu iis tribuatur, et si eos mutato gymnasio ad scholas altiores aliorum etiam discedere contingeret, stipendii huius ultro quoque, donec scholas suas terminaverint, usum habeant; propinguiorum prima ratio habeatur, his deficientibus, remotiores cognati participent, cessantibus autem iis, ceteris egenis conferatur. Intentio autem mea eo tendit potissimum, ut unicus Frater meus Germanus Michael Sántha proles suas ne veluti nobiles, rudes relictis, ruscicari cogantur, medio hoc erudiri curare possit. Esto fine eo et ratam meam Paternam eidem totaliter a fatibus Genitorum cesserim, cum tamen hoc ad sufficientem provisionem filiorum abundare non videatur, stipendio etiam praeattacto iudicavi, huic necessitati esse subveniendum. Interim ut et praefatum Collegium hac in parte pro fatigiis quodpiam emolumentum capiat, ex Interusurio totali quotannis fl. 50 in usum recipiat domesticos.

Nota. Anno 1825. D. Luczenpacher Ioannes levavit a me mutuos fl. in V. 5500, seu quinque mille quingentos 12^a Iulii erga Interusurium aequae 6 pro Cento, totalis itaque summa eiusdem passiva constituit 8000,

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

seu octo mille fl. in Val. ex his proinde pro Fundatione praeexposita Collegii Levensis attribuendi sunt 5000, idest quinque mille flor.

Helembae anno 1825. 8^a aprilis. Testator Georgius Sántha Parochus Helembensis m. p. Testes: Ioannes Grubics m. p. Notarius loci. — Iudex loci: Ioannes Zsibrin m. p. — Ioannes Koczka m. p. — Ioannes Révay m. p. — Andreas Páll m. p.¹⁾

NB. Katona ezen 5000 frt. váltópénz tőkét 1829-ben Luczenpachertől átvevén, még azon évben elhelyezte herceg Eszterháznál, kinél 1870-ig volt a tőke; ekkor a lévai takarékpénztárba helyeztetett el, s ma is ott kamatozik 4 $\frac{1}{2}$ %-ra; az ország herceg-primása, ki ezen ösztöndíj adományozója, az 1894. évi decz. 23-ikán 6180. sz. a. kelt leiratával úgy intézkedett, hogy a kamatláb leszállítása folytán az ösztöndíjas tanuló 80 frtot, a kegyesrendi társház pedig 19 frt. 22 $\frac{1}{2}$ krajczárt kapjon évenként.

A tőke az 1889. évben 105 frttal nagyobbodott, a mennyiben egy évig az ösztöndíjat senki sem élvezte; a herceg-primásnak 1889. máj. 2-ikán 2504. sz. a. k. leirata értelmében az ezen évi kamat a tőkéhez csatoltatott; ma 2205 frtból áll. A számadások minden év január havában az ország herceg-primásához terjesztendők föl jóváhagyás végett.²⁾

1829. jul. 14. és 15-ikén Rudnay Sándor, herceg-primás látogatta meg a társházat és a gymnasiumot; mely alkalommal 11 növendék, köztük három Rudnay testvér, szép ecclógát játszottak el előtte, a mi nagyon megnyerte a bíboros tetszését. Meglátogatott minden osztályt s mintegy 15 tanuló feleletét hallgatta meg, kiknek bátor és értelmes feleleteivel teljesen meg volt elégedve; elismerése jeléül a gymnasium igazgatójának 150 frtot adott át, hogy abból 100 frtot a társház szükségleteire, 50 frtot pedig az ifjúság szórakoztatására fordítson.

Rudnay tiszteletére jul. 14-ikén a várost kivilágították; társházunkon Rudnay ezimere fénylett a következő horatiusi felirattal: „Vultus ubi tuus affulsit, populo gratior it dies.“ Majd alább: „Fulget Alexander collustrans purpurae honores;“ és: „Fulgeat Ille diu, Musa Levensis avet!“³⁾ Ezen feliratok Katona Dénes igazgató jó érzékét s költői hajlamait hirdetik.

Midőn Csabi József, házi másodfőnök 1829-ben meghalt, sírfeliratát Katona írta:

„Hetvenkét éves pályát végezve Teremtő
Istene kedvében, negyvenkét évet a Hazának

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ K. r. társház levéltára.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

Hiv szolgálatiban, Csaby József nyugszik e sirban.
Tiszta, szelid erkölts példája vala élte e világnak,
Melly jeles érdemeit ditsójtí és áldgya porát is.¹⁾

Katona irodalmi munkásságot fejtett ki nem csak Léván, hol csak 2 évet töltött, hanem 93 évre nyúlt egész életében. Pesten 1807-ben Dugonics volt tanára, kitől nemcsak a mennyiségtan, de az irodalom-szeretetét is örökölte. 1822-ben írta és adta ki „Historia Aevi Medii“ czimű művét. Lefordította Cicero és Julius Caesar összes műveit; ezek valamint igen sok műve, kéziratban vannak meg Sátoralja-Ujhelyben, hol életének utolsó 30 évét nyugalomban töltötte. Igen sok gazdasági lapnak volt rendes munkatársa. Ezekben jelentek meg következő dolgozatai: „A szelid gesztenyefáról, borok királyáról, magyar theáról és indigóról“; — „A kávéfának tökélyes megismerése“; — „Honi indigo-gyártás és haladása“; — „Növényhonosítás“; — „Dinnyészet“ — stb. czimű dolgozatai. Kéziratban vannak: „Hasznos ismeretek tára“; — „A magyar nemzet átalakulásának nevezetesb történetei“; — „Árpád, Magyarország szerzője,“ hősköltemény; — „Ormusd és Ármány“ szintén hősköltemény; ugyanez átalakítva prózában: „Bölcsesség és Bolondság“ czimmal; — „A magyar nemzet emlékezetes történetei“; — „Élettan“; — „Élettudomány“; — „Emberi természet méltósága“; — „Értekezés a nevelészetéről“; — „Historia szava a magyar nyelv ügyében“; — „Önéletírása“ stb. — A „Trisectio anguli“ és „Quadratura Circuli“ czimű mennyiségtani dolgozatai füzetekben jelentek meg; az utóbbi 1872-ben. — Egy eposzát: „Első magyar király“ czimmal 1874-ben Kovács János, ez időben sátoralja-ujhelyi, ma szegedi tanár, rendezte sajtó alá. E mű nyelvezete nekünk már nem nyújt oly élvezetet, mint a mai kor termékeié; de ha azon időben lát napvilágot, mikor megírta, a mi valószínűleg e század második, vagy harmadik tizedébe esik, úgy Katona Dénes neve sokkal emlegettebb volna irodalmunkban.

Katona a Sátoralja-Ujhelyben sirját jelző keresztre is maga készítette a feliratot:

„Deresika szült engem, Pozsony, Óvár és Tata képzett.
Pest iparom díját juttatta babérkoszorúval:
Hőseit énekelém kettősen erős magyaroknak:
Bölcsességet, erényt, tudományt irtam, tanogattam.“²⁾

Katona Dénes utóda a gymnasium igazgatói állásában Szüts József lett, kit Szegedről helyezett át a rendfőnök; Katona Dénest pedig Vácra, a történelmi tanszékre küldötte.

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Katona: Első Magyar Király S. A. Ujhely 1874. Utószó, írta: KovácsJános.

Szüts József átvevén a gymnasium és társház igazgatását, rövid tartózkodási ideje alatt megnyerte a megye vezérferfiainak bizalmát. Mikor 1829. december 14-ikén az Aranyos-Maróthon tartott közgyűlésen megjelent, szívélyes üdvözetek fogadták; nagy örömet keltett Szütsnek ama kijelentése, hogy a convictust gondozni fogja, s hogy a francia és olasz nyelv tanítását is behozza.¹⁾

1829. december 15-ikén gróf Migázzy Kristóf meghalt; a gyászjelentést társházunknak is megküldötték.

„Valli és Sonnenthurmi gróf Migázzy Kristóf, maga s kedves Anyja, született gróf Thürheim Louise, Tsillag-Keresztes dáma, úgymint szeretett Ötseinek gróf Ferencz és Wilhelm Migázzy neveikben, keseredett szomorú szívvvel jelenti elfelejthetetlen kedves Atyának, Valli és Sonnenthurmi gróf Migázzy Vincenz Kristóf Cs. Kir. Kamarás és a Betsület-Sereg (Ehrenlegion) Rendje Commendatorjának e f. é. Deczember 15. napján, mincképpen utánna a Haldoklók Szentségeinek példás és ajtatos felvétele által az örök életre elkészült volna, életének 67. esztendejében, Pesten történt tsendes halálát.

„A Boldogultnak meghidegült tetemci e folyó hónap 27-ikén Marotton a Familia-Kriptában eltakarítottatnak, a halotti Sz. Misék pedig a bévett szokás szerint jövő esztendőnek Januarius 26-ikán több Templomokban mondatnak el.

Pozsonyban Deczember 21-ik napján 1829. Egy Házi-Tiszt által.²⁾

Az 1815-ben templomunknak ajándékozott értékes kelyhet tehát ez évben kellett először használni.³⁾

Kellemetlen levél-váltása volt az új házfőnöknek és igazgatónak gróf Radeckzyvel. Radeckzy tábornoknak ugyanis 1827-ig két fia tanult Léván s éveken át convictoraink voltak; a gróf 1745 frttal adós maradt s csak hosszas utánjárással sikerült tőle 1830-ban 1000 frtot behajtani; a 745 frtot 1850-ben fizette meg.⁴⁾

Szüts József folytonosan betegeskedvén, kérte a rendfőnököt, hogy mentse föl a társház és gymnasium igazgatásától. Kivánsága teljesült, mert az 1830 l-iki tanévre Matkovits Elek, a kecskeméti ujoncznöveldeben éveken át volt mester, vette át a ház és gymnasium igazgatását; Szüts házi másodfőnöki minőségben tovább is Léván maradt.⁵⁾

1) Hist. Dom. Lev.

2) K. r. társház levéltára.

3) Lásd 55. lap.

4) Hist. Dom. Levensis.

5) Ugyanott.

Az 1830|1-ik tanév egyik legemlékezetesebb eseménye, hogy Adamkovich Mihály, esztergomi kanonok, főigazgatóvá neveztetett ki; ez alkalomból a lévai gymnasium nevében Hutter Antal magyar ódával üdvözölte a főigazgatót. Az óda Selmeczbányán 250 példányban nyomtatásban is megjelent.¹⁾

Markovits 1831. április 21-én Esztergomba utazott Rudnay érsekhez, hogy köszönetet mondjon a szép zászlóért és mennyezetes sátorért, melyeket templomunknak ajándékozott.²⁾

Az 1831-ik évben május 30-ikán kelt rendelettel a felsőbb osztályokban augusztus 15-ikén, az alsóbbakban augusztus 23-ikán fejezték be a tanévet; ugyanezen rendelet értelmében az 1831|2. tanév október hó 1-én vette kezdetét.³⁾

Az 1831-iki cholera-járvány hatása a mi tanintézetünkre is hátrányos volt; a betegség ugyan csak később kapott lábra, de a szülők félelemből, vagy elővigyázatból gyermekeiket haza vitték: így Simonyi Simon convictorunkat atyja már július 9-ikén elvitte; példáját többen is követték. Különben a ragályos betegség országszerte nagy óvintézkedéseket szükségelt: így Léva város tanácsa is öröket rendelt, kik a városba jövőket megvizsgálták. A megye Kálnán kordont huzatott; ez majd hogy lázadásra nem vezetett, mert az élelmi szerek nagyon megdrágultak. Kratsun, biztos, kénytelen volt a megyétől katonaságot kérni a zavargások lecsillapítására. -- Templomunk védőszentjének ünnepét is esendben ülték meg; nem lehetett a népet tömegesen a templomba boesátani. A járvány csak szeptember hó közepén kezdett szünni.⁴⁾

Matkovits részt vett Rudnay érsek temetésén is, a mely 1831. szeptember 16-ikán volt Esztergomban. Ugyanezen alkalommal Pestre is lement Matkovits, hogy a gyengélkedő rendfőnököt meglátogassa. Bolla az 1831. évi november hó 10-ikén halt meg: benne a magyar tanügy egy kiváló tagját, a rend gondos atyját, Léva városa elsőrendű pártfogóját gyászolta.⁵⁾ Utóda Grosser János lett.

1832-ben június 15-ikén halt meg Havrantsek János, Léva városának sok éven át érdemes bírója, a gymnasium egyik létrehozója, 72 éves korában. Temetésén részt vett az egész tanári kar az egész ifjúsággal együtt; gyászmisét is tartottak érte templomunkban.⁶⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Gymnasiumi irattár.

⁴⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁵⁾ Ugyanott.

⁶⁾ Ugyanott.

Hogy mily érett korú ifjúsága volt ez időben gymnasiumunknak, mutatja az, hogy 1832. június 24-ikén egyszerre öt gymnasiumi tanuló állt be katonának.¹⁾

Ugyanezen évben Bakonyi tábornok látogatta meg Lévát; a tanári kar nevében az igazgató üdvözölte Bakonyit, ki másnap meglátogatta az iskolákat.²⁾

Julius 3-ikán pedig Adamkovits, főigazgató, látogatott el Lévára s minden egyes osztály vizsgálatain megjelent.³⁾

Matkovits 1832. október havában Szent-Györgyre helyeztetett igazgatónak; helyét Fehér Glyczer, volt nagy-károlyi házfőnök foglalta el.⁴⁾

Midőn 1832-ben Szekfű Ferencz, lévai plébános, esztergomi kanonokká neveztetett ki, a gymnasium tanári karának nevében Klatskó Tivadar szép elegiát írt Szekfű tiszteletére.⁵⁾

1833-ban november 24-ikén hunyt el a lévai gymnasium alapítója, herezeg Eszterházy Miklós. A herezeg ez időben már gyakran betegeskedett, miért is a téli időszakot Lombardiában akarta tölteni; de mivel folyton rosszabbul lett, hazájában óhajtotta kimulását; de csak Comóig juthatott; itt hunyta be szemeit örökre, s innen hozták haza, Kis-Martonba, hült tetemeit. Deczember 12-ikén temették el nagy pompával. A lévai társház és gymnasium ünnepélyes gyász-isteni tiszteletet tartott nagynevű alapítója emlékére.⁶⁾

Jogutódja herezeg Eszterházy Pál lett, kinek névünnepét úgy, mint előbb Miklósét, évenként megünnepelte a gymnasium. Herezeg Eszterházy Pál először 1834. szeptember 5-ikén látogatta meg lévai urodalmát. Tisztelgett előtte társházunk és gymnasiumunk testülete; Fehér Glyczer, igazgató üdvözölte őt rövid magyar beszéddel; a herezeg válaszában megdicsérte a tanítás terén kifejtett buzgalmukat; a hozzá felterjesztett jelentésekből ismeri — úgymond — viszonyainkat, s biztató szavakkal újból és újból ismétlé, hogy bajainkban egész bizalommal forduljunk hozzá.⁷⁾

1835. márcz. 2-ikán halt meg első Ferencz király, rendünk megszilárdításának kegyes eszközlője. 43 évi uralkodása a magyar kegyes-tanítórend előtt mindig kegyeletes emlékű marad.⁸⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Gymnasiumi irattár.

⁴⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁵⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁶⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁷⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁸⁾ Lásd 14. lap.

Halálát gyászünnepélylyel ülte meg a gymnasium ifjúsága; rendünk pedig minden templomában most is mindig gyászisteni tiszteletet tart márczius 2-ikán.¹⁾

Ezen évben és a következő 1836-ban convictoraink száma ismét kilenczre növekedett. Jó hirnevet szerzett a convictusnak Fehér Glyczér és jeles tanártestülete.

1836-ban történt, hogy Jaeger Ágoston, a bécsi Theresianumban felügyelő piarista, megbetegedett; a kegyes-tanítórend kormányától Bécsből helyettest kértek; a helyettesítésre a rendkormány a lévai társház egyik jeles tagját, Semler Ferenczet, szemelte ki; Semler május 31-ikén el is utazott Bécsbe; de minthogy a Theresianumban ragályos betegség ütött ki úgyannyira, hogy az egészséges növendékeket Badenbe voltak kénytelenek átszállítani, a növendékek száma megfogyván, kevesebb tanerőre volt szükség, s így Semler már június 18-ikán visszajött Lévára.²⁾

1838. június 24-ikén Villax Ferdinand, a magyarországi eziszterczita-rend főpapja, szántói birtokait megvizsgálandó, meglátogatta társházunkat és a gymnasiumot is.³⁾

1838-ban volt az első izr. vallású tanulója a lévai gymnasiumnak.

Ugyanazon év július 9-ikén részt vett a gymnasium igazgatója Vurm József, nyitrai püspöknek temetésén.⁴⁾

Midőn Kópácsy József, volt veszprémi püspök, az esztergomi érseki széket elfoglalta 1839. május 28-ikán az ünnepélyes beiktatáson Grosser rendfőnök és Fehér Glyczér, a lévai gymnasium igazgatója is megjelentek; hivatalosak voltak az ebédre is, melyen 800 személy vett részt.⁵⁾

Herezeg Eszterházy Pál, ki ez időben, mint londoni nagykövet, az év legnagyobb részét Angliában töltötte, 1839-ben június havában meglátogatta Sopron megyét, melynek örökös főispánja volt. Urodalmainak meglátogatásában hivatalos teendői megakadályozván, fiát, Miklóst bizta meg a felülvizsgálattal; így történt, hogy ezen évben a fiatal Eszterházy Miklós Lévára is ellátogatott; két napot töltött Léván, mely idő alatt a gymnasium igazgatója is tisztelgett az ifjú herczegnél, ki azután másnap sok vendéggel együtt a tanári kart is megvendégelte.⁶⁾

1) Gymnasiumi irattár.

2) Hist. Dom. Levensis.

3) Ugyanott.

4) Ugyanott.

5) Ugyanott.

6) Ugyanott.

1839-ben Valentini Anna asszonyság új szentségtartót rendelt meg diplomunknak, mely 106 forintba került.¹⁾

Ugyanczen év augusztus 13-ikán Uzsovics János, a kir. helytartó-tanács tagja, Esztergom és Barsmegye kir. biztosa, váratlanul megjelent Léván; meglátogatta társházunkat is; kérdezősködött a tanuló ifjúság és convictoraink számáról, többek neveit fel is jegyezte. Uzsovics látogatása sokaknak feltűnt. Valóban a kir. biztos látogatása politikai természetű volt; a mennyiben a májusi közgyűlésen, mikor Ambró Antalt és Lipovniczky Vilmost követeknek választották meg a beálló országgyűlésre, oly fokú erőszakoskodást fejtettek ki némelyek, hogy ezen májusi közgyűlés határozatait meg kellett semmisíteni.²⁾

Az 1839-40. tanévből érdemesnek tartom a följegyzésre, hogy a gymnasium egy 3-ik osztályú tanulója, Halgas Mátyás, oly csinos és izléses szobrocskákat készített majd agyagból, majd fából, hogy egyik-másik készítményének pl. Krisztus a kereszten, szt. Flórián stb., vevője is akadt. Farkas János, urodalmi főtiszt, megírta ezt a „Jelenkor” czimű lapnak s felhívta a figyelmet a kis művészre. Halgas el is utazott Pestre, hol egy előkelő úrnő pártfogásába vette és tovább képezte.³⁾ További szerepléséről semmi biztos adatot nem nyerhettem.

1840-ben kapta ajándékkul gymnasiumunk az „Első magyar földteke” fölíratú földrajzi segédeszközt gróf Battyányi Kázmér nagylelkűségéből, ki azt valanemnyi középiskolának megküldötte a „Tekék használata” czimű utasítással, melyet Vallas Antal adott ki. A földtekét Bécsben készítették. A „Kis Futár” czimű lap 1840. évfolyamának 77. és 78. lapjain ismertető közlemény is jelent meg erről.⁴⁾

1841-ben vette fel szerzetünk öltönyét gymnasiumunk egyik kiváló képességű tanulója, Mácsay (Mácsaj) Lukács, ki később, mint Léva városának éveken át polgármestere, nagy büzgőséget fejtett ki a gymnasiumnak főgymnasiummá való fejlesztésében.⁵⁾

Ez időben az utcák nevei nagyon elmosódtak; legtöbb utcán már olvashatatlanok voltak. Liptay bíró rendeletére új magyar fölíratokkal látták el az utcákat. A társház s egyuttal régi gymnasium házsorát „Úri utca” névvel jelölték.⁶⁾

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Gymnasiumi irattár.

⁵⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁶⁾ K. r. társház levéltára. (Ma „Széchenyi utca.”)

Ugyanezen évben Fehér Glyczért, gymnasiumi igazgatót, kettős kitüntetés érte. Az Ipolysághon május hó 11-ikén Majláth György főispán elnöklése alatt tartott közgyűlésen Hontmegyének, — Aranyos-Maróthon pedig a június hó 7-ikén Majthényi László helyettes főispán elnöklése mellett vezetett közgyűlésen Barsmegyének táblai ülnökévé nevezték ki.¹⁾

Az 1842. év legemlékezetesebb tanügyi mozzanatai közé sorozom azon főigazgatói leiratot, melynek értelmében ezen évtől kezdve a vásár- és ünnepnapi szent beszédeket általában magyarul kellett tartani; magyar előadási nyelvet kellett használni a történelem, földrajz, számtan tantárgyak előadásánál és az auctorok magyarázatainál; az első osztályban pedig a latin nyelvtani szabályokat is magyar nyelven szövegezett szabályok váltották föl. Léván egyébként a magyar nyelvnek, mint előadási nyelvnek, a gymnasium alapításától fogva elég teret nyújtottak a magyar anyanyelvű és hazafias érzelmű tanárok. A nagy átalakulásra kétségen kívül nagy befolyással voltak a megyék, és ezek között első helyen Bars vármegye, mint a melyek a hivatalos levélváltásokat már 1840-től fogva magyar nyelven végezték.

Az 1840-iki pozsonyi országgyűlés határozataira a megyék állásfoglalása kétségen kívül döntő befolyású volt.

Ugyanesak 1842-ben intézkedett Fehér Glyczér igazgató, hogy az ifjúság a templomban magyarul énekeljen.²⁾

Az 1843/4-iki országgyűlés a magyar nyelv jogát a diplomatiában is érvényesítette.

A pozsonyi főigazgatónak 1845. február 2-ikán kelt leirata értelmében már csak a syntaxis, poësis és rhetorika adható elő latin nyelven; minden más tantárgy előadási nyelve a magyar; ugyanezen leirat elrendeli, hogy a kimutatások, minősítvényi táblázatok s a hatóságokkal való összes levelezések magyar nyelven történjenek.

Nagy Péter, piarista tanár, latin énekes-könyvét: „Preces et hymni in usum studiosae iuventutis apud scholas pias“ lefordították magyar nyelvre ily czímen: „Lelki gyakorlások az Anyaszentegyház magyar ifjúságának üdvös használatára,“ s ez időtől fogva a gymnasiumi ifjúság legnagyobb része, így a lévai is, ezt használta.³⁾

Felemlítésre méltónak tartom itt azt is, hogy az ág. evangelikusok, kik már előbb is mintegy százan laktak Léván, de templom hiányában isteni tiszteletre a szomszéd Csánk községbe voltak kénytelenek járni,

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

1843-ban a görög nem egyesült hitfelekezetiiek templomát alakították át saját ezéljaikra s ezúttal iskolát s pap- és tanítói lakot is építettek. A görög nem egyesültek ez időig részben kihaltak, részben elköltöztek Léváról.

Az izraeliták már előbb, 1839-ben telepedhettek meg állandóan Barsmegye engedelm- és rendeletéből. Mindkét felekezet erősödése jelen-
tékenyen emelte a gymnasiumi tanulók létszámát.¹⁾

1845-ben Majthényi Lászlót, ki eddig helyettes kormányzója volt Barsmegyének, valóságos főispánná nevezték ki; beiktatása április hó 8-ikán volt. A tisztelgő küldöttségek között volt Fehér Glyczer igazgató a tanári karral. Rendkívül kedvesen lepte meg a főispánt Fehér következő üdvözlő beszédével:

„Méltóságos Báró és Fő Ispány Úr!

Azon örömmel, mellyel fogva Méltóságodnak már számosb tisztelői üdvözlő hódolatukat kijelenteni serénykedtek, ébreszt minket is arra, hogy Méltóságodnak, Nemes Barsvármegye Fő Ispányává lett kinevezésén buzgó örvendezésünket és hódoló tiszteletünket Lévai házuk nevében is nyilvánítsuk. Méltóságod ritka erényei, széles terjedésű tudománya, a király és haza iránti tántorithatatlan magyar hűsége és szeretete s egyszerűs mind azok javának előmozdításában bölcs és fáradhatatlan törekedése, a legszövevényesebb dolgoknak is szerencsés végbe vitele, szóval mindenekben és mindenkor szelid és kellemetes leereszkedése: ezek Méltóságod tündöklő érdemeinek ama kútforrásai, mellyek koronás fejedelmünket arra birták, hogy Méltóságodat életének legszebb virágjában Nemes Barsvármegye Fő Ispányságával kegyelmesen megajándékozni méltóztatnék. Boldog az a hazafi, ki királya javát a haza javától el nem választván úgy tudja megnyerni uralkodó Fejedelmének bizodalját, hogy egyszerűs mind megtartsa honfiainak szeretetét!!! Engedje tehát a magyarok Istene, hogy Méltóságod hosszú élettel és mennyei áldásokkal boldogíttassék, s hogy Méltóságod által ezen boldogságban edes Hazánk, Méltóságod Úri családja és mi is Tekintetes Nemes Barsvármegye Karai s Rendjeivel részesíttessünk.“²⁾

Majthényi László főispánsága alatt az előbbi szenvedélyes s az eszközökben nem igen válogató pártküzdelmek nagyon elesendesültek. Oly szokatlannak tűnt ez föl, hogy a Buda-Pesti Híradó 1845. évi 274. számában a következő cikk jelent meg: „Barsból oct. 22. Folyó hó 20-ikán tisztújításunk volt s büszkén mondhatom olyan, minőt már fájdalom! hazánkban élni ritkaság. Nem szerepeltek itt bunkós botok, nem volt itt

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Hist. Dom. Lev.

politikai vélemények közáporos harcza, nem emberhalál, nem katonaság. Alakult ugyan előre két párt úgy mint S.—R. és M.—Sz.-é, s valóban aggodalmat gerjesztő volt a tisztújítás kimenetele, ha ezen két fél összeütközik. De éppen ezen kétes pillanatban, tekintve a megye javát, tekintve szeretett főispánunk illy körülmények közti kellemetlen állását, s ezeknek saját érdekét s dicsvágyát alárendelve, M. lemondott s vele Sz. J. társai is igényeiket az ellenfél fejének átengedvén . . .” stb.

A kegyes-tanítórendre sem maradhattak hatástalanok az 1840. és 1843. országgyűlések hazafias intézkedései. S habár a rendben uralkodó szellem eddig sem eshetett kifogás alá semminémű tekintetben sem, mégis külsőleg is jónak látta a rend jelét adni az ország zömével való együttérzésének. Így történt, hogy a rendfőnöki levelezések magyar nyelven folytak nagy részben. A rend névtárát (Schematismus) pedig 1845-től fogva magyar nyelven szerkesztették ily czímmel: „Magyar- és Erdély-országi újlatos tanító szerzet névkönyve 1846. évre.“ Csak néhány példányt adtak ki latin nyelven Róma és Bécs számára.¹⁾

Gymnasiumunk „Értesítője“ is ez évben jelent meg először magyar nyelven. Az úgynevezett anya- vagy fő-névkönyveket is az 1844.5. tanévtől vezették magyar nyelven.

Hogy a magyar nyelvű tanítást gymnasiumunkban mily szigorúan vették, igazolja az 1845.6. főnévkönyv, melyben egy Nikl Zsigmond nevű, körmöczbányai születésű VI. oszt. tanuló neve mellett a kimaradás ekkép van okadatolva: „Megjédvén a magyar nyelvtől, okt. 14-ikén haza ment.“²⁾

Ünnepélyes gyászisteni tiszteleten vett részt a gymnasiumi ifjúság 1846. június 30-ikán, mikor is XVI. Gergely pápa elhunytát gyászolta. 1847. febr. 9-ikén pedig a József nádorért tartott gyászünnepélylél fejezte ki őszinte fájdalmát Magyarországnak 50 éven át kegyes-szívű főherezege iránt.³⁾

Ugyancsak 1847-ben okt. 30-ikán Grosser János, rendfőnök is meghalt; temetésén az igazgató is megjelent; templomunkban pedig gyászisteni tiszteleten vett részt az ifjúság.⁴⁾

Grosser János 16 évi rendfőnöksége alatt 15-ször fordult meg Léván; látogatásai alkalmával legszivesebben időzött az iskolákban; széles ismeretköre, mély és alapos tudománya, humanus bánásmódja esodálttá és egyuttal igen kedvelté tették őt az ifjúság előtt. Lévai tartózkodása mindig ünnep volt a gymnasiumra, de ünnep magára Grosserra is, ki

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Gymnasiumi irattár.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁴⁾ Ugyanott.

Léván töltött napjait élete legholdogabb napjai közé sorozta. Halála az egész ország tanferfiúira nézve gyász volt. A „Jelenkor” a következőkben emlékezett meg Grosserről Gyászhir cím alatt:

„A hazai ifjúság neveltetése és oktatása körül buzgón fáradozó kegyes tanítórend e napokban Pesten egyik jeles tagját veszté el: ugyanis főtiszt. Grosser János az érdemes rendnek 16 évig volt közkedvességű kormányzója szélhűdés következtében október 30-ikán éji tizenegyedfél órakor munkás élte 69-ik évében jobb létre szenderült. Hült tetemci november 1-én délután a belvárosi fő szentegyház sirboltjába tételtek nyugalomra. A boldogultnak atyáskodó kormánya alatt a kegyes tanítórend a kor igényeit és a nemzet közkívánatát helyes tapintattal felfogván a haladási pályán hatályosan működött s nemzeti tudományosságunk kifejlesztésén erényedetlen buzgalommal munkálkodott. Minek következtében a vezérletére bízott 27 gymnasiumhoz 1832-ben a budait, 1846-ban az újonnan alapított nagybecskerekit esatolá a közbizodalom; sőt 1845-ben még Velencezébe is meghivattak a magyar piáristák, hol a királyi növelde bizatott gondoskodásukra. Mennyire szereté a boldogult a tudományokat, mennyire pártolá azok kedvelőit és művelőit, mennyire érté azokat másokkal is megkedveltetni, mutatja azon tudományos férfiak nagy száma, kik a szerzet növendékei közül annak örökös díszére s a honi tudományosság terjesztésére kormánya alatt képeztettek ki. Milly hön buzgott nemzetiségünk szent ügye mellett eléggé tanúsítja a rend növendékei között a magyar nyelv művelésére létesült Dugonics-társaság, mellynek tagjait nemesak szóval és korszerű kérdések kitűzésével buzdítá, hanem czélirányos jutalmak és díjak kiosztásával is serkenté munkásságra. Ennyire nevelé az erélyes főnök rendének hatáskörét; de sokkal nagyobb azon szellemi haladás, melly Grosser szelid kormányát jellemzi, mellyért örökre áldásban maradand emlékezete.”

Grosser utóda Gruber György lett.

Ugyancsak 1847-ben halt meg Kopácsy József, esztergomi hercegprimás; temetésén a gymnasium igazgatója is megjelent.¹⁾

Részt vett Fehér Glyczer 1847-ben azon üdvözlő küldöttségben is, mely okt. 12-ikén Selmezbányán gyült össze, hogy az új nádort, István főherceget, fogadja és üdvözlje.²⁾

A vizsgálatok csoportjában az 1846. 7. tanévben némi újítást hozott he Fehér. Eddig ugyanis a szavalatok az egyes nyelvtani vizsgálatok mellett szerepeltek; az említett tanévben a szavalatokra külön vizsgálati

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Ugyanott.

napot tűzött ki az igazgató, mely, mint a diszes és előkelő vendégkoszorú sűrű tapsai és tetszésnyilatkozatai mutatták, mindjárt az első ízben igen üdvös újításnak bizonyult. Különösen a magyar szavalatok tetszettek.¹⁾

Cherrier Miklós, pozsonyi kanouok, az újonnan kinevezett főigazgató is meglátogatta ez évben gymnasiumunkat. Látogatásáról a „Religio és Nevelés” című lap ezeket írja:

„Szívünk húrjait átreggő az az öröm, midőn honunk sarjadozó nemzetének boldogításában fáradhatatlanul működő nagys. és főt. Cherrier Miklós, kir. tanácsost s a pozsonyi tanulmányi kerület főigazgatóját közép-tanodánkban tisztelni szerencsénk volt; ugyanis magas vendéguink ápr. 27-ikén délutáni órákban érkezvén meg, a kegyesrendiek házában kegyeskedett szállást venni. Másnap, azaz 28-ikán az isteni szolgálat után, melyet Ő Nagysága maga végzett, közép-tanodánk minden osztályába elment s ott vizsgálatot tartat, mellynek végével hatályos szavakkal buzdítja az ifjakat, hogy mindenek előtt az erkölességben előbbre haladni törekedjenek, s így bennök az egyház jámbor híveket, magyar hazánk pedig hű polgárokat szemlélhessen; de egyszersmind a világi tudományok megszerzésére is fordítsák minden erejüket, hogy honunk ügyes polgáiraivá serdüljenek. Ebéd fölött az ifjúság részéről egy költészettanuló önkészítette „búcsúhang”-ját szavalta el. Délutáni órákban folytatott a vizsgálat az elemi osztályokban, melly után Ő Nagysága a város tanácsával a felállítandó 3-ik elemi osztály iránt értekezett, mindnyájoknak szívökre kötven a nevelés szent ügyét. Másnap a főigazgató Bakabányára utazott . . .” stb.

1848. május 15-ikén olvasta fel Rainprecht Gusztáv, érdemesült alispán a városházán az 1847/8. évi országgyűlés törvényeit a tízed eltörléséről, az úrbéri kötelezettség megszüntetéséről, az általános adófizetésről stb. Fehér a gymnasiumi ifjúságot is felvezette e gyűlésre, hogy az ifjúság közvetlen értesülést nyerjen a nagy vívmányokról.²⁾

Mint hogy az 1848-iki francziaországi és ausztriai mozgalmak Magyarországon is az ismert belső átalakulásokat eredményezték, s az ily mozgalmak nagyobb megrázkódtatások nélkül nem járhatnak, ezek pedig a kellő eredményű tanításnak nem válnak előnyére, az 1847/8. tanévet megrövidítették; a vizsgálatokat már június első felében megtartották; s elhagyván a helyzetszám szerint való osztályozást csak általános érdemű sorozatot adtak pl. jeles, első rendű stb. Az erre vonatkozó leirat így szól:

„A közoktatási és Cultus-Ministertől, méltós. báró Eötvös József úrtól B. idapestről f. évi ápr. 24-én ezen tanker. főigazgatóságához kibo-

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

csátott, mai napon ide érkezett kétféle rendeletet egész kiterjedésében, ezzel kellő tudomás, kihirdetés, megtartás s. eszközlés végett tisztelt urasággal közlöm:

2—7. sz. Engedvén azon számos felterjesztések, és kérvényeknek, mellyek a tanintézetek igazgatóságai s a tanuló ifjuságtól közelebb hozzám jutottak, hogy mind a szülék a hazának mostahi idejében megnyugtassanak, mind a tanítók a jövőndő tanrendszer előkészítésében, a mennyiben fel fognak szállíttatni, közre munkálhassanak, rendeltetik: hogy a Gymnasiumok, Lyceumok, Akademiák, Collegiumok és Egyetem igazgatóságai, mihelyt a tanárok bevégzik tanulmányaikat, a tanuló ifjuságot az iskolai év vége előtt is bocsássák el. Ezen rendelet szolgáljon ösztönül a tanároknak tanulmányaik minél elébbi bevégzésére s a tanuló ifjuságnak a szorgalmatosságra.

8. sz. A tanintézetekben szokásban volt számszerinti osztályozás mind a tanítókra, kik azt a legjobb akarat mellett is, már a dolog természeténél fogva, igazságosan majd soha sem eszközölhetik, s ekép magokat a visszaélés esetén kívül is, a kedvezés gyanujától meg nem menthetik — mind a tanulókra nézve is, kik az által, a tapasztalás szerint, nemesb vetélkedés helyett ellenszenvekre gyujtatnak, károsan hatván, s ezen egész szokás általában sem a tudománynak nagyobb virágzására, sem az életnek termékenyítésére nem szolgálván, addig is, mig a tanrendszerben és iskolai fegyelemben szükséges és az étlettel összhangzó változások megtörténhetnének, rendeltetik: a tanulóknak számszerinti osztályozása minden tanintézetekben végkép megszüntessék.¹⁾

Kelt Pozsonyban, 1848. május 2-án.

Cherrier Miklós,
k. főigazgató.

Ezen a tanügyre egyébként szomorú éveknek is meg vannak a szép oldalai. Így felemelő hatású volt a kegyes-tanítórendre, főképen a Léván lakókra, hogy a főigazgatóság 1848. május 14-ikén kelt leiratával több tanár és tanító, közöttük Perlaky László, ki az 1846/7. tanévben Léván tanított, irodalmi munkásságukért a legfelsőbb tetszést érdemelték ki.²⁾

V. Ferdinánd I. Ferencz József javára lemondván a trónról, herczeg Windisch-Grätz Alfréd az új ausztriai császár és magyar király iránti hűségeskü letételére hívta föl az összes hivatalos személyeket; ezen felhívást Cherrier Miklós főigazgató a lévai gymnasium igazgatójával is közölte a következőkben:

„Ö császári királyi apostoli Fölsége legkegyelmesebb urunk és királyunk magyarországi teljhatalmú császári biztosa, herczeg Windisch-

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

Grätz Alfréd, cs. kir. főtábornagy azon hő kívánattól lelkesítettén, hogy ezen közelébb oly sok viszontagság által megrázkódtatott hazában a legfelsőbb királyi trónnak jogai legerélyesebben megvédethessenek, s az alkotmányos rend, béke s közbátorság helyreállításával a haza közjava a fennálló törvények s legfelsőbb rendszabályok ismétli életbe léptetése mellett sikerteljesen előmozdithassék, addig is, míg a honnak többi részei Ő cs. kir. apostoli Fölségének meghódolván a polgári kormányzás általános rendezés alá vétetnék, Szőgyenyi László, cs. kir. valóságos belső titkos tanácsos ő nagyméltóságának elnöklése alatt egy „Magyar királyi ideiglenes polgári közigazgatás“ felállítását méltóztatott elhatározni, s erről a most czimzett elnök lefolyó hó 14-ikén 60. sz. a. kelt intézményével engemet tudomásul és alkalmazódásul oly hivatalos felszólítással értesített, hogy a hittel kötelezett igazgatásom alatti hivatalnokokat a császári biztos úr ő herezegése által megszabott s velem közlött eskümintá szerint fölesküdtessem s jövőben jelentéseimet az elől érintett magyar királyi ideiglenes polgári közigazgatáshoz intézzem.“

Közli az eskümintát is:

„Én N. N. (alulírt) esküszöm az élő Istenre, boldogságos Szűz Máriára s Isten minden szenteire, Ő cs. kir. Fölségének, I. Ferencz József ausztriai császárnak s Magyarország királyának, legkegyelmesebb urunknak törhetetlen hűséget s jobbjágyi hódolatot, a törvénynek engedelmességet s fogadom, hogy hivatalos foglalatosságaimat lelkiismeretesen és pontosan teljesítendem, hivatalom titkait pedig szorosan megőrzendem.“¹⁾

Pozsony, 1849. február 19.

Cherrier Miklós s. k.
k. tan. főigazgató.

Az 1848-iki mozgalmak rendünket is közről érintették annyiban, a mennyiben a fiatalabb rendtagok nagy része elhagyta a rendet és a haza szabadságának kivására fegyvert fogott. Lévai társházunkból Nagy Miklós állott be katonának.²⁾

Midőn 1848. okt. 5-ikén és 6-ikán a barsi és zólyomi nemzetőrök csoportja, mintegy 480 ember Lévára rendeltetett, a társház és gymnasium összes helyiségeit elfoglalták. Csupán az igazgató lakott a társházban, a többiek részint ismerőseiknél a városban, részint a szomszéd falvakban a plébánosoknál. 10 napig tartózkodtak itt a nemzetőrök, a mikor aztán Komárom felé vették útjukat.³⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Historia Domus Levensis.

³⁾ Ugyanott.

Az 1848/9. tanévet csak november elsején nyithatták meg; az ifjúság száma 200-ról 135-re apadt le. Convictorunk is csak egy volt. A tanév folytonos zaklattatással csak nehezen volt befejezhető; majd a magyar, majd az osztrák csapatok betegeit helyezték el a társházban; s habár egyik sereg betegei sem maradtak itt hosszabb ideig, mégis, mint elgondolható, nagy hátrányára volt ez az állapot a tanításnak. 1849. április havában pedig be kellett szüntetni az előadásokat, mert a sallói diadalmias esata után egész épületünket a magyar seregek betegei számára foglalták le a templommal együtt. A szülők egy része magán uton taníttatta gyermekeit, kiket aztán felsőbb engedéllyel augusztus és szeptember hónapokban bocsátottak vizsgálatra.¹⁾

1849. aug. 25-ikén Grabbé vezérlete alatt orosz katonák jöttek Lévára; betegeik legnagyobb részét ezek is a kegyesrendi társházban helyezték el. Szeptember 27-ikén szállították át a betegeket Nyitrára.²⁾

Az 1849/50. tanévet november 1-én nyitották meg sok kellemetlenség után. A tanulók száma összesen csak 80 volt; a Veni Sancte-t a plébánia templomban tartották meg, minthogy a kegyesrendiek temploma még mindig minden inkább volt, mint Isten háza.

E tanévben első látogatója volt gymnasiumunknak Kozacsek József, volt zólyomi plébános, s 1849-ben kinevezett pozsonyi tankerületi főigazgató, ki 1850. április 11-től 14-ig látogatta az osztályokat. Kozacsek 1849-ben decz. 7-ikén még latin nyelvű leíratot intézett a gymnasium igazgatójához; de a többi leírata már német fogalmazvány volt.³⁾

Második látogatója volt gymnasiumunknak Majthényi Antal, felszentelt püspök, ki július 3-ikán a hőmálást végezvén Léván, az iskolákat is meglátogatta.

Ugyanazon hónap 4-ikén Tamássy József, az osztrák kormány által kinevezett helyettes rendfőnök látogatta meg a lévai társházat és gymnasiumot.⁴⁾

1850. július 30-ikán befejezték a tanévet, melynek szomorú napjait csak a rákövetkező esztendő még elszomorítóbb napjai mulják felül.

¹⁾ Gymn. irattár.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Gymn. irattár.

⁴⁾ Hist. Dom. Levensis.

IV.

A gymnasiumot megszüntetik.

1850—51-ig.

Szomorú hirt közölt a Magyar Hirlap 1850. évfolyamának 251. száma: „A csász. kir. oktatásügyi miniszterium folyó szeptember hó 3-ikán kelt leirata következtében a kegyesrendi szerzetesek által ellátott gymnasiumok Pesten, Budán, Selmecczen, Nyitrán, Szegeden, Temesvárt és Kolozsvárt alsó és felső gymnasiumokká újra szerveztetnek; a Nagybeckereken, Debreczenben, Kalocsán, Nagy-Károlyban, Kecskeméten, Szigeten, Sátoralja-Újhelyben, Trenesénben, Váczon, Tatán és Veszprém-ben levők algymnasiumokká alakittatnak át; a Beszterczén, Breznóbányán, Korponán, Podolinban, Privigyén, Rosenbergen, Zebenben, *Léván*, Szent-Györgyön, Magyaróváron és Nagykanizsán levő gymnasiumok ezen évre zárva maradnak. A 7 teljes gymnasiumok mindenike 12 tanítóval, a nevezett algymnasiumok mindenike 6 tanítóval fog elláttatni a kegyesrendi szerzetesekből. Hogy e szabályok végrehajtása könnyíttessék, továbbá tekintetbe véve szenvedett veszteségeit és ez idő szerinti helyzetének javítására a rendnek a tanulmányi alaphól illő pénzádományozás engedményeztetett.“

Nem egyedül Lévát sújtotta a császári kormány rendelete; de hihető, hogy sehol sem okozott oly levertséget, mint Léván. Csak mikor az új tanévnek kellett volna megkezdődni, akkor tünt föl teljességgel a veszteség. Az itt maradt kegyesrendi tanárok a cultusministerium leiratából meritve érveiket, biztatták a polgárokat, hogy a gymnasium megszüntetése csak egy évre szól; hogy csak a kegyesrendi tanárok elégtelen száma oka a megszüntetésnek; mihelyt a rend kellő számú tagokkal rendelkezik, újból megnyílik a gymnasium. Még e vékony biztatás is jól esett a lévaiaknak.¹⁾

De nemcsak a lévaiak érezték a gymnasium hiányát; érezték az itt maradt piaristák is. A társházban oly szegénység volt, hogy már-már

---

¹⁾ Historia Domus Levensis.

a végleges elköltözködés gondolata foglalkoztatta a rendtagokat. Nem teljesíthetvén hivatásukat, az alapítványi járandóságok közül először a Marczibányi-félet, majd a herezei urodalomtól kiszolgáltatandókat, végül a legtöbbet beszüntették; a herezeg legalább kijelentett annyit, hogy, ha az 1851/2. tanévben akár nyilvánosan, akár magán uton tartják föl az iskolákat, az alapítványi járandóságokat ki fogja utalványozni.¹⁾

A nagy nyomorhoz járult még ezen 1851. év elején az is, hogy az ujoncz-katonákat képezték ki Léván; a parancsnok több altiszttel egyetemben a társházat foglalta le. A ki- s bejáró katonák sok kárt tettek a társháznak; néhány nap alatt 12 szekér fa tünt el az udvarról. A rendtagokat az emelet egyik oldalára szorították össze; a társház nagy részét, így az egész földszintet a katonák foglalták el; a szép, tágas ebédlőbe hónapokon át nem járhattak be; étkezni egy kis emeleti szobában voltak kénytelenek. Oly annyira bizonytalanságban volt a ház főnöke, hogy a nagyobb bajt megelőzendő, a társház egy pár lovát is igen olcsón eladta. Természetes, hogy a rend nyomott anyagi viszonyairól a rend ez idei főnökét is értesítették, ki 1851. január 3-ikán titkárával, Jaeger Ágostonnal, el is jött Lévára, hol személyesen is meggyőződván a panaszok jogosultságáról, némi pénzsegéllyel s azzal is könnyített a társház anyagi helyzetén, hogy az öreg Papesch Mátyást magával vitte Korponára s ott is hagyta; mert ezen házunk anyagilag sokkal jobb helyzetben volt.²⁾

Ez időben már Augustini Antal volt a társház főnöke; Fehér Glyczért 1849-ben Szent-Györgyre helyezték nyugalomba, miután 15 éven át fáradhatatlan buzgalommal és példás rendben vezette úgy a társház, mint a gymnasium ügyeit. Közben mintegy $\frac{3}{4}$ évig Szigly Gábor volt a gymnasium igazgatója.³⁾

A kegyes-tanítórend Léván lakó tagjai a város értelmiségének közbenjárására és az összes polgárok egyhangú helyeslése mellett megindították a mozgalmat a gymnasium visszaállítására vonatkozólag. A cultusministeriumhoz tett fölterjesztésüknek meg volt az az eredménye hogy Kozacsék József főigazgatót Lévára küldötték a gymnasium ügyeinek előzetes megbeszélése végett. 1851. február 5-ikén ült össze először a bizottság, melynek Kozacsék elnöklete alatt tagjai voltak: Gyürky László, lévai esperes-plébános, s a ki mint érseki biztos a beteg Reszka Flóriánt helyettesítette; Tamássy József, helyettes rendfőnök; Augustini Antal,

1) Historia Domus Levensis.

2) Ugyanott.

3) Ugyanott.

házfőnök, Hoffmann Ágoston, házi másodfőnök, Benkő Dániel, urodalmi felügyelő, Gaál Miklós, ügyvéd, Farkas Mihály, bíró, Bellony György, Bottka Tivadar, stb.

Első tárgya volt az értekezletnek a társház anyagi állapota és az alapítványok mibenléte. Ez utóbbiaknál Gyürky László kijelentette és jegyzőkönyvbe vétette, hogy, ha a gymnasium megszűnnék, az alapítványok csakis katolikus iskolai célokra fordíthatók; az értekezlet e kijelentéshez egyértelműleg hozzájárult; valamint ahhoz is, hogy az épületek a vallásalaphoz tartoznak, amint az az 1815-iki átadási levélből is kitűnik. Február 6-ikán folytatták a tanácskozást. Bottka Tivadar kijelentette, hogy azon esetben, ha a gymnasium újból megnyílik, 1000 frtot ajánl föl annak céljaira. Kozacsek főigazgató mindenek előtt tudomásul vétetni kérte, hogy a 3-ik elemi osztály rendszeresítése nélkül gymnasiumról szó sem lehet. A kijelentésre Farkas Mihály, bíró, Léva városa nevében megígérte, hogy a 3. elemi osztály terheit a város magára vállalja. Most került a sor a gymnasiumra. Herezeg Eszterházy megbizottai kijelentették, hogy az alapítványi járandóságok, melyeket az elmúlt év második, — és a jelen év első felében ki nem adtak, ismét folyóvá tétetnek, mihelyt a gymnasium megnyílik. Tamássy, h. rendfőnök, felkérte a várost, hogy az épületeket helyezze jó karba; Farkas, bíró, ezt még egyszer magára, illetőleg a városra eső tehernek elvállalta. Kérte továbbá Tamássy a várost, hogy hat tanár eltartására, illetőleg némi jutalmazására évi 600 frtot ajánljon föl. Léva városa ezt is megígérte. Hat tanárról azért beszélt Tamássy, mert az eddigi tapasztalatai meggyőzték arról, hogy a városnak főgymnasiumot emelni most még nem áll módjában. A város viszont arra kérte a rendfőnököt, hogy a gymnasium újból való megnyithatását illetékes helyen sürgesse s küldjön mielőbb tanárokat. Tamássy ennek keresztül vitelére magát lekötölte.

Az itt megbeszélt pontokat a városiak irásba foglalták:

„Mi Léva M. Város Tanácsa s választott képviselői közönsége, emlékezetül adjuk e jelen oklevél tartalmával mindenkinek, kit e dolog most, vagy jövődében illet, vagy illetni fog, hogy a magas cs. kir. kormány által arra lévén fölszóllítva, miként itt helyütt az ájtatos szerzet által eddig is birt és gondviselt középtanoda (gymnasium maius) további fent maradása s fent állásáról az idők változott viszonyai után is kellőleg gondoskodnánk, — e felhívásnak a dolog betse és érdeme szerint illő figyelmet szentelvén, — s előbből is teljeseen meggyőződve lévén a felől, hogy illy tanintézetnek helyben létezése városunknak mind szellemi, úgy anyagi fejlődését és jólétét előmozdítván, nemcsak e helynek és

vidékének, de az ország érdekében is működünk akkor, midőn azt újólág felkarolva részvétellel ápoljuk s új élet, erő és virágzásra emeljük.

Megértvén ezek folytábau a fent említett Tisztelendő szerzet főnökétől azt is, hogy ezen intézetnek helyben megmaradása főleg e két feltételhez lenne kötve:

1. Hogy a zárda egyházának s épületeinek időjártával megromlott födelei s falai most az egyszer mindenkorra helyre hozattassanak.

2. Hogy a tanároknak magas ministeri rendelet által minden egyén után évenként száz pengő forintokban megalapított becsdíjja biztosittassék és megadassék.

Mellyeket gondolóra vevén, azt:

1. Elhatároztuk, miként a zárdai egyház és ehhez tartozó épületek most helyre hozást vagy újítást kívánó födeleit és falait most az egyszer helyre hozandjuk, megújítandjuk, kijavitandjuk, — oly világos kikötéssel azonban, hogy ezt tőlünk többé semmi szín alatt ne követelhessék, s azt tenni kötelesek se legyünk; azért mert e czélra t. i. az épületek falai s födelei föntartásáról úgy is 1812. évi október 11-ik napján kiadott alapítványi levelünk által már kielégítőleg gondoskodván, eleget tettünk. Ha pedig e jelen szerződés ereje felbontatna, vagy a szerzet innét elköltözne, az épületeken tett beöntések (investitio) követelhetési jogát annak irányában, ki ezeket átveendő, nyilván itt is fentartja s kiköti a város közönsége.

2. A tanárok évi díjjazására megkívántató összeget nemcsak biztosítjuk, de annak évenkénti megadására magunkat ezennel ünnepelesen és egyetemesen (in solidum) lekötelezzük is oly módon, hogy mivel itt most jelenleg csak kisebb tanoda (gymnasium minus) négy osztály és hat tanárral létesülhet, ezek évi díjjazására megkívántató hatszáz pengő forintokat még azon esetre is, ha ez a magas kormány által megállapított s e czélra általunk igénybe veendő tandíjából (didactrum) ki nem telnek, mégis annak teljes s az egész fentírt összegbeni megadására kötelezettek legyünk s maradjunk; *azt kötrén ehhez, hogy ezen intézet mint külczime, mint belszerkezete, úgy oktatási nyelvére csak Magyar lehetvén, vallási különbség nélkül látogattathassék.*

Ezekkel a fent említett kívánatoknak városunk részéről megfelelővén s erről a tisztelt szerzet főnöke küldöttjeink által értesítettvén, elfogadása és megnyugvásának kijelentése mellett kötelezte s aláírásával kötelezi magát s ezzel az egész ájtatos rendi szerzetet arra, hogy az ekkép egész áldozati készséggel új életre költött s fentebb leirt kisebb Tanodánkat mindenkor alkalmas Tanárokkal ellátandja, kijelentvén egy-szersmind azt is, hogy ezen Tanodához szükséges személyzet ellátására

szánt és most is meglévő alapítványhoz tőlünk semmi némű újabb áldozatot nem kíván. Mellyeknek nagyobb ereje és állandósága mind a két fél örök időkrei ebből keletkezhető jogai vagy kötelezettségei biztosítása tekintetéből kiadtuk és két eredeti példányba e jelen biztosító s fent elősorolt pontjaiban törvényszerűleg kötelező erővel is birandó okiratunkat. Azt mindkét részről neveink aláírása és pecsétjeinkkel is megerősítvén. Kelt Léván február 6-ikán 1851. eszt. Farkas Mihály s. k. Polgármester és Biró. Balbach András s. k. tanácsnok. Priviczky József s. k. tanácsnok. Lovas János s. k. tanácsnok. Kalián János s. k. tanácsnok. Gyárfás Károly s. k. városi főkapitány. Szentmiklós József s. k. városi ügyész. Jancsó Péter s. k. városi pénztárnok. Csepesányi János s. k. adószedő. Farkas Pál s. k. város küldöttje. Essősy András s. k. város küldöttje. Szakmáry Endre s. k. város küldöttje. Gaál Miklós s. k. város küldöttje. Bányay József s. k. város küldöttje. Horti Kovács János s. k. Elöttem s általam Pólya János s. k. Léva M. város főjegyzője.

Eszterházy herczeg, Marczibányi család és többek által Lévai tanodára ajánlott alapítványok biztosítása mellett ezen szerződést elfogadom és megerősítem. Tamásy József s. k. kegyes-tanítórendi főnök.¹⁾

A szerződési pontok körültekintő és óvatos fogalmazása pl. a gymnasium tannyelvére vonatkozólag, mint azt a következőnyek is igazolták, dicséretére válnak a lévaiaknak.

Tamásy ígérétehez híven Bécsbe ment, hogy a gymnasium megnyithatására az engedélyt szorgalmazza. Eljárásáról személyesen értesítette a lévaiakat, mikor 1851. április 30-ikán Lévára jött; a Ministerium addig, míg a gymnasium fennállhatásának biztosítékait írásban meg nem kapja, nem ígérhet semmit.

Megemlítendőnek tartom, mert a lévai polgárok hő vágyait tüntetik föl a gymnasium megnyitását illetőleg, azon mellékeseményeket, melyek ez időben ez irányban előfordultak. Így pl. mikor gróf Attems, katonai főbiztos, 1851. június 4-ikén Lévára jött Mártonffy Déncessel, Barsmegye biztosával, az előtte tisztelgő küldöttség szónoka, Gaál Miklós, urodalmi ügyvéd, beszédébe szőtte azt is, mily forró vágya Léva városának az, hogy a beszüntetett gymnasium újból megnyiljék. Gróf Attems megköszönvén a nem várt megtiszteltetést, megígérte ez ügyben pártfogását; sőt azonnal megvizsgálta a templomot és iskolahelyiségeket s elrendelte, hogy az ott összehalmozott eleséget stb. azonnal más helyre vigyék.²⁾

¹⁾ K. r. társbáz levéltára.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

Mikor pedig ugyanazon év június 16-ikán Geringer, politikai kormánybiztos Kálnára jött, a piaristák tisztelegtek előtte, kérvén őt, hogy a gymnasium visszaállítását ő is pártfogolja. Rendünk itt időző tagjai sem mulasztottak el semmi alkalmat, hogy a város óhajtását a megvalósításhoz közelebb vigyék.¹⁾

Mindezen mozgalmak daczára a legnagyobb bizonytalanságban telt el az év nagy része; sőt a tankerületi főigazgatónak 1851. évi augusztus 28-ikán kelt leirata, melyben a gymnasium fentartására szükséges és elegendő alapok írásbeli kimutatását kérte, sokak előtt a gymnasium ügye iránti bizalmatlanság jelének tünt föl.

Első teendője volt Léva városának a kívánt irományokat egybe gyűjteni. Herczeg Eszterházy a város kívánsága szerint megújította az eredeti adomány levelet:

1009/4286. 1851. „Határozat

a lévai kerületi főfelügyelőség folyó évi 89-ik és 650. számú jelentésére.

Azon esetre, ha a magas ministerium 1850. évi október 6-ikán kelt rendeletével megszüntetett lévai Gymnasium, ha szinte csak mint kis Gymnasium is, Léván ismét megnyitattik és ott mint nyilvános tanoda fenálland, Ő herczegsége folyó évi 1419—1422. középponti számok alatt kibocsátott magas határozatával megengedni méltóztatott, hogy az 1850. évi 1898. központi határozattal az 1849/50. iskolai év zártával megszüntetett javadalmak: 412 frt 44 kr ppénzzel, — 54 pmérő búzával, — 108 akó 60 itzés borral és a lévai urodalmi erdőkből tövön kiadandó 40 öl tűzifával mindaddig, míg ezen Gymnasium, mint nyilvános gymnasiumi tanintézet ott felállani fog, — a hercegi urodalom részéről ezen intézet számára az 1807-ik évben keletkezett eredeti alapítványi oklevél értelmében ismét kiadatnak. Ő herczegségének ezen magas elhatározása főfelügyelő úr, mint Ő herczegségének e tekintetbeni felhatalmazottja által a es. k. iskolai igazgatóságnak írásban tudtúl adathatik. Kelt Kismartonban a főméltóságú Eszterházy ő herczegsége urodalmi igazgatóságának 1851. évi szeptember hó 13-ikán tartott üléséből. Pavlovszky m. k. elnök. Kurutz m. k. titoknok.“²⁾

Az iratok beszerzése után küldöttséget menesztett Léva városa gróf Attemshez Pozsonyba; szóval és írásban előterjesztették mindazok felajánlását és biztosítékát, a mik a gymnasium felállításához, illetőleg újból való megnyitásához megkívántattak.

¹⁾ Hist. Dom. Lev.

²⁾ K. r. társház levéltára.

Attems igen szívesen fogadta a küldöttséget; azonnal irt a kegyes-tanítórend főnökének, hogy rendelje ki a 6 tanárt; a tanév megkezdését október 1-je helyett 15-ikére halasztatta, hogy a szükséges átalakításokat elvégezhessek; a tanév azonban csak október 27-ikén volt megkezdhető.¹⁾

---

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

V.

A gymnasium újból megnyílik.

Gróf Attems megkeresésére a kegyes-tanítórend főnöke azonnal kirendelte Lévára a kellő számú tanári kart. Házfőnöknek Augustini Antalt, igazgatónak Hoffmann Ágostont, tanároknak Horváth Józsefet, Eiszler Józsefet, Számord Jánost, Szitkey Istvánt és Csaplár Benedeket helyezte Lévára.

Hogy a szükséges átalakításokat befejezhessék, felsőbb engedéllyel okt. 15-ikére tüzték ki a tanév kezdetét; de a sok akadály miatt valóban csak okt. 27-ikén voltak megkezdhetők az előadások. A tanév megkezdésének ily halogatása, meg az előző hónapokban is még uralgó bizonytalanság volt oka, hogy csak 57 tanuló iratkozott be a négy osztályba.

A míg egyrészt a tanári kar ily kis számú ifjúsággal igen fényes eredmény biztos tudatában buzgón teljesítette kötelességét, úgy másrészt annál fájóbban eshetett neki ama tapasztalat, hogy fáradalmait nem méltányolják még az anyagi gondoktól való megkíméléssel sem.

Igy mindjárt a tanév elején megtagadták a búzajárandóság kiszolgáltatását azon okból, hogy a gymnasiumnak még nincs biztosítva nyilvánossági joga.¹⁾ Igaz, ez a megújított alapító levélben ki volt téve; de, a mint történni szokott, úgy is követte a megnyitási engedélyt a nyilvánossági jog megadása; ez is megtörtént 1852. február 12-ikén; e nap nemcsak a városra, de a kegyesrendi tagokra is örvendetes volt. Hainrich Graf Attems aláírással a fent jelzett napon a következő leirat érkezett:

„Mután az 1850. évi okt. 6. 760/878. sz. magas ministeri rendelettel az ideiglenesen felállított lévai gymnasium fentartására szükséges alapítványi összeg biztosított s az ottani közönség dicséretre méltó áldozatkészsége ily intézet minden további szükségleteinek áldozat hozatalára késznek nyilatkozott; miután továbbá a tanári kar a tisztelendő kegyesrendből hivatásos tagokból teljesen összeállított; és minthogy a

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

négy osztályú lévai algymnasium tekintettel az új tanmenetnek átmeneti intézkedései keresztülvitelére teljesen be van rendezve és állandó fennmaradása nemcsak a község által a gymnasiumi célra tett szolgálmányok, hanem tekintve az önkéntes áldozatokat is, melyek az elemi oktatás előmozdítására és kiegészítésére teljesítették, el vagyok határozva tekintettel ezen kezességre, mely után a gymnasium osztályozása fölött döntenem kell, a lévai algymnasiumot nyilvános gymnasiumnak ezennel kinyilvánítani, mi által annak azon jog adatik, hogy bizonyítványokat adhat ki, melyek az állami fennhatóságoktól elismertetni fognak.

Az oktatási nyelvr ugyanott a magyar. A német nyelv alapos oktatásáról, mely kötelező tantárgy, a tisztelendő kegyesrendiek papi testülete fog gondoskodni. Pozsony, 1852. febr. 12. A pozsonyi kormányzó kerület cs. k. főispánja.¹⁾

E leirattal az anyagi ügyek is kellő mederbe tereltettek. Végül pedig az összes alapítványi kérdést tisztázta Gaál Miklós, a gymnasium ügyében kiküldött bizottság elnöke azáltal, hogy az Eszterházy, Marczibányi, Jeszenszky, Kazy-féle alapítványi leveleket a kegyesrendi társház irattárának átadta.

Marczibányi Lőrincz ezt írta: „Családom az innét tisztelt felszólításhoz képest abban, hogy az 1814-iki alapítványa a maga épségében a mostani Lévai kis gymnasiumra és stipendiatikusokra egyszerűen átiratassék, tökéletesen megnyugszik“²⁾

Az ifjúság és tanári kar 1852. május haváig a plébánia templomba jártak, mert csak ez időre készült el a kegyesrendiek temploma; ugyanekkor Hrachovina Vincze, balassa-gyarmati orgonamester, az orgonát is kitisztította 35 frtért.³⁾

Augustini Antal, házfőnök 1853-ban Kalocsára helyeztetvén tanárnak, helyét Horváth József foglalta el; az igazgatói teendőkkel pedig a rend egyik jelese, Hutter Antal bízott meg.

Kozacsek József, főigazgató, 1853. július havában hivatalos látogatását végezte a gymnasiumban s utasításokat adott a tanári karnak a német nyelv tanítását illetőleg.⁴⁾

1854. február havában az esztergomi érseki hivatal értesítette a gymnasium igazgatóját, hogy Valentovics József, szent-benedeki plébánost és tiszteletbeli kanonokot nevezte ki érseki biztosnak. Valento-

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ K. r. társház levéltára.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁴⁾ Gymn. irattár.

vics már 1854. május havában meglátogatta a gymnasiumot és a július 20-ikán megtartott hittani vizsgálatokon is elnökölt; Valentovicsban társházunk igazi jó barátot, a gymnasium egy lelkes tanférfiút, az ifjúság pedig bőkezű Mecenast nyert.¹⁾

Ugyanazon év márczius 26-ikán 401. sz. a kelt leirattal a főigazgató tudatta, hogy azon tanárok, kik magukat szakmaikban tovább képezni akarják, a nagy szünidőben Bécsben hallgathatnak előadásokat.²⁾

Ugyancsak 1854. október havában látogatta meg gymnasiumunkat Jaross Vince, esztergomi kanonok, ki az érsek megbízásából végezte e látogatását. Jarossal egy időben jött Lévára Gaál Lajos, a 33. ugynevezett Gyulai ezred kiváló jeles tisztje, a híres Bakonyi³⁾ ezredtulajdonos unokája, ki, mint volt kedves tanítványunk látogatta meg a gymnasiumot és tanárait.

Kozáczsek főigazgató már ezen tanévi látogatása alkalmával kifejezte elégedetlenségét a német nyelvben való csekély előmenetel miatt. Távozása után pedig levélben is felszólította Hutter Antal gymnasiumi igazgatót, hogy a tantárgyakat németül adják elő, vagy legalább is néhányat, pl. a történelmet, földrajzot.

Hutter 1855. márczius 9-ikén válaszolt a helytartótanácsnak:

„Caes. Reg. Consilium Locumtenentiale!

In sequelam b. rescripti horesum sub nro 2495/458. expediti, habeo honorem perfectio cum venerationis sensu significandi: In Gymnasio Minore Catholico Levensi ann. 1854.5. sunt alumni frequentantes univ. 83.

ex his 80 hungari, 2 slavi, 1 germanus. Obiecta scientiarum singula proponuntur lingua hungarica; quod linguam attinet germanicam, ea in omnibus Gymnasii classibus secundum praescriptos benignos ordines diligentissime docetur; at iuventus ad eum hucduum perfectionis gradum perducere non potuit, ut vel unum desiderato cum fructu scientificum obiectum in classibus proponi posset. Datum Levae die 9. Martii a. 1855. Antonius Hutter m. p. Director Gymnasii.”⁴⁾

Az új rendfőnök, Nagy Péter is meglátogatta 1855-ben a gymnasiumot; felsőbb utasítása értelmében ő is a német nyelvi előmenetelt kutatta, habár nem is oly szigorral, mint Kozáczsek főigazgató, ki Nagy Péter után néhány nappal, június 23., 25. és 26. napjain tartotta meg hivatalos látogatását; a németen kívül most már a latin nyelvi elő-

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Gymn. irattár.

³⁾ Lásd 115. lap.

⁴⁾ Gymnasiumi irattár.

menettel sem volt megelégedve. A gymnasium és társház történetének írója erre ezt jegyezte föl: „Nem csoda; ma már megszűntünk latinul beszélni; a tanuló feje nem könyvtár vagy szótár, hogy mindent bent tartson.“¹⁾

Az 1856. márcz. 29-ikén tartott tanári gyűlésen felolvasták az osztrák ministerium ama rendeletét, hogy 4 év lefolyása alatt, melybe már az 1855/6. tanév is beszámítandó, minden tantárgyat német nyelven kell előadni. Hogy erre a tanulók előkészítettessenek, már ezen tanévben meg kell ismertetni a tanulókkal a teljes német terminológiát. — A ház és gymnasium történetírója e ponthoz ezen szavakat jegyezte:

„Vere erimus domi nostrae peregrini!
Szegény, szép, árva magyar nyelv.“²⁾

Ugyancsak ministeri rendeletre az elemi iskolákat is rendszerezíteni kellett a városnak; a fiú- és leányiskolák teljes szétválasztását a városi közgyűlésen kimondották; pályázatot is kirdettek a külön álló leányiskola tanítói állására; két pályázó jelentkezett is; de mivel a 280 frt. fizetést keveselték, mindkettő visszalépett.³⁾

1856-ban a cultusminister elrendelte, hogy a párisi békekötés emlékére hálaadó istenizszoletet kell tartani az összes plébánia templomokban; Léván május hó 4-ikén tartottak hálaadó istenizszoletet; Hutter Antal igazgató végezte a gymn. ifjúság jelenlétében.⁴⁾

Az 1857. évi május 29-ikén 7792. sz. a. kelt leirat elrendeli, hogy egy osztályba 50 tanulónál többet nem vehet föl az igazgatóság.⁵⁾

Az 1858. évi május hó 11-ikén 10938. sz. a. leir Schlosser, a tankerületi főigazgató, hogy, mivel a lévai elemi iskolák még mai napon sem felelnek meg a követelményeknek, az utasítások szerint mielőbb egészítse ki a város négy osztályúvá; mert különben sem a gymnasium, sem a reáliskola első osztályába fel nem vehetők a lévai elemi iskolai tanulók.⁶⁾

Az 1859. évi aug. 31-ikén 20528. sz. a. kelt leirat értelmében a a gymnasiumok előadási nyelvét az iskola fentartók és azok határozzák meg, kik a tanárokat alkalmazzák.⁷⁾

¹⁾ Historia Domus Levensis.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Ugyanott.

⁵⁾ Gymnasiumi irattár.

⁶⁾ Ugyanott.

⁷⁾ Ugyanott.

Ugyanezen évben végre Ő Felsége ama rendeletet, hogy a tanítási nyelv kizárólag német legyen, s a mely rendeletnek az 1859|60. tanévvel érvénybe kellett volna lépnie, visszavonta; s így a magyar nyelv az őt megillető jogaiba visszaállított. A „Budapesti Hirlap“ az 1859. évi 200-ik számában ezeket írja:

„Az 1854. decz. 9-iki legfelsőbb kézirat tudomás szerint azon általános szabályt tartalmazza, miszerint az oktatási nyelv a gymnasiumok felsőbb osztályaiban mindenütt túlnyomólag a német legyen. Nem szükség itt ismételnünk azon annak idején bőven kifejtett indokokat, melyek az idézett legmagasabb határozatról a birodalmi egység elvében nyerek igazoló érvényüket. Azok ma sem gyengültek meg. Azonban a legmagasb intézkedés nem lön mindenütt ama közbiriodalmi czélokát méltányló megnyugvással fogadva. Nem lön Magyarországbán sem. Aggodalmat támasztott a magyar nemzetség iránt; abban a magyar nyelv kifejlődését, a tudományok és esméreteknek a magyar nép közti terjedését megakasztó s így a magyar nemzeti műveltség kifejlésének nem kedvező intézvényt látván nem egy magyar. Nem hiányzott rosz akarat sem, mely ez aggodalmat a kedély-izgalmak folytonos élesztésére, terjesztésére fölhasználja.

„Ő cs. kir. Apostoli Fölsége f. évi julius 20-ikán kelt legfelsőbb határozata által minden aggodalmaknak ama böles méltányossággal lön határ vetve, mely mig egy felől fényes bizonytsága ama honatyai szeretetnek, mely népei aggodalmát, még ha nem alapos is, magas figyelmére méltatni s lehetséggig megszüntetni siet, másfelől újabb megpecsétlésc ama teljes részrehajlatlanságnak, melylyel Fölséges Uralkodónk a magyar nyelvnek és nemzetiségnek is fölvirágzását, a magyar művelődés ápolását hatalmas védszárnyai alatt kegyes s gondjai egyenlő tárgyának tekintli.

„Ő Fölsége ugyanis eme legfelsőbb határozata által az 1854-i decz. 9-iki legfelsőbb kézirat fönn idézett általános szabályát megszüntetvén, annak megítélését, hogy az oktatási czélok elérésére a német nyelvnek minden osztályokban kötelezett oktatása mellett, mely didacticus eszközök legyenek alkalmazandók, névszerint hogy a vidék igényéhez képest oktatási nyelvül melyik használtassék, azokra bizza, kik az illető gymnasiumot fönn tartják és a tanítókat alkalmazzák. E legmagasabb kegyelmes rendelet által a német nyelvre nézve az 1854. legfelsőbb határozatok állítólagos kényszerítő jellege teljesen meg van szüntetve, a mennyiben a kitűzött czélhoz vezető eszközök megválasztására nézve teljes szabadság engedtetik. A nyelvek tekintetében adva van azon önállóság, mely lehetséggé teszi, hogy a tanodák a magyar nyelv és irodalom igényeinek mind az oktatás és művelődésnek a magyar ifjúság közti kellő terjesztése, mind különösen a tankönyv irodalom terén meg-

felelhessenek: azok feladata maradván e mellett eszközeik megválasztásában úgy járni el, hogy tanítványaik az érettségi vizsgálatokon a német nyelvre nézve kívánt igényeket is kellőleg kielégítsék.“

Az 1859. évben először Dragon Jakab, a pozsonyi tankerület főigazgatója látogatta meg gymnasiumunkat s négy napon át tartó tüzetes szemléje után teljes meglegedését fejezte ki; másod sorban Purgstaller József, a kegyes-tanítórendieknek ez évben választott rendfőnöke, látogatta meg az iskolákat; Wertler Mátyás tanár szép eclogával üdvözölte a rendfőnököt. Purgstaller első látogatása felejthetetlen volt a lévaiak előtt; az ifjúságot nemcsak meghallgatta, hanem lelkes beszéddel buzdította őket a hazaszeretetre és a magyar nyelv buzgó művelésére; a városiakat művelt és nyájas modorával kötelezte le. Meglátogatta Szepesi Imrénék, az egyetemi tanárnak és jeles hellenistának rokonait; meglátogatta a lévai születésű Horváth József tanárnak beteges és ágyban fekvő 83 éves édes anyját.¹⁾

Az 1859/60. évi programmban szép értekezés jelent meg Hutter Antal igazgató tollából, ki „Szózat az erkölcsi nevelés haszna- és szükségességéről“ igen gondosan irt fejtegetést bocsátott az ifjúság és a szülők rendelkezésére.²⁾

Az 1860. év szeptember 15. 17519. sz. a. kelt leirat meghagyja, hogy, miután a latin nyelv megszűnt közlekedési, vagyis hivatalos nyelv lenni, a felterjesztendő iratok, jegyzőkönyvek magyar nyelven szerkesztessenek.

Ugyancsak 1860. november 24-ikén 35409. sz. a. érkezett a lévai gymnasium igazgatóságához a helytartótanáctól az első magyar nyelvű leirat, melyet már csak Léva város elmagyarosított nevéért is közölök:

„35409. *Gymnasium igazgatóságának* (d. sz.)

Levenczén.

Magyar kir. udvari Kancellár, báró Vay Miklós úr Ö Exzellenzciája, Bécsben f. é. Mindszent hava 22-én kelt kegyes leiratában hivatkozva Ö cs. kir. apostoli Felségének az idézett napon kelt és már országszerte közzétett legfelsőbb elhatározásaira, miszerint a magyar nyelv, Magyarország minden közigazgatási és törvénykezési hatóságainál, mint ügykezelési és hivatalos nyelv, mind belső szolgálatban, mind a költsönös érintkezésben ismét visszaállítván, egyszersmind a nyilvános iskolák tannyelvére nézve az illető községek és vidékek kívánalmaikhoz

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Gymnasiumi irattár.

képest teendő intézkedések megparancsoltatnak; — jelesül a közép-tanodák (Gymnasiumok és Reáltanodák) tannyelvére nézve ezen Helytartótanácsot ama kérdés iránt, vajon és minő módosítások mutatkoznak kívánatosaknak, vagy szükségeseknek a nyilvános középtanodáknál — Fel- és Algynasiumoknál, Fel- és önálló három osztályos Alreáltanodáknál eddig használt tannyelvre nézve? az Egyháznagyoknak, a köz-igazgatási hatóságoknak és a nevezett intézetek tanítói testületeinek meghallgatásával megbizni méltóztatott.

Midőn ennek következtében f. t. érseki és püspöki hatóságok, valamint az illető tanítószervezetek kormányzói az imént érintett tárgy iránt ugyanazon kelet alatt megkérdeztetnek, az igazgatóságnak meghagyatik, hívja fel a tanítói testületet a felebb tett kérdésnek méltányos tekintetbe vételével mind a kiképzendő ifjúság jövődő alkalmaztathatását, mind a helybeli és a kérdéses tanodát látogató vidék népsége érdekét és óhaj-tását azonnal komoly, higgadt tárgyalásra, mely tanácskozmánynak írásba foglalt eredményét a cs. kir. megyehatóság saját véleményével együtt f. é. Szent András hava 29-ig okvetlen ide fölterjesztendi, hogy ezen országos érdekű s nagy fontosságú ügy mielőbb véglegesen elintéztethessék. Kelt Budán 1860. év November 24-én, ifj. Majláth György s. k. Tárnok.“¹⁾

Szintén ezen évben, néhány nappal előbb, mint a helytartótanács levele kelt, szólította föl a lévai gymnasium tanárait Purgstaller József, rendfőnök, hogy a tanítási nyelv-kérdésben nyilatkozzanak. A felhívás a következő:

„*Reverende Pater Director!*

Exspectare licet, ut restituta constitutione Regni, proxime Ratio institutionis publicae in deliberationem sumatur, atque eorum consilia, qui munere docendi funguntur, praevidue expetantur. Quo circa mihi e re Instituti nostri esse videtur, ut tempestive de ordinandis scholis materiisque scientiarum pertractandis cogitemus. Hinc nomine Consistorii Provincialis provocandum esse duxi Collegium Professorum huius Gymnasii, ut sententiam depromat super constituenda Ratione institutionis publicae, eamque lingua hungarica exaratam ac subscriptione Professorum roboratam ante finem sequentis Decembris mihi submittat. Nolo praevenire sententiam, advertendum tamen habeo, dari perspicaces et magnae auctoritatis viros, qui iudicant lycea a Gymnasiis separanda esse, gymnasiumque proprie palaestram mentis, exercitationem ingenii ac virtutis adumbrare. Velit R. P. Director onnis generis litteras ad me mittendas

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

exsolvere seu tymbro (levélbélyeg, Briefmarke) providere. His maneo etc. Pestini die 19. Novembris 1860. Ios. Cal. Purgstaller m. p. Provincialis.“¹⁾

A rendfőnök idézett levelére a tanári kar a meghagyás szerint magyar nyelven válaszolt:

*„Főtisztelendő Rendkormányzó Úr!
nekünk tiszteletre érdemes Atyánk!*

Nemzeti átalakulásunk egyik legfontosabb tárgyában, a magyar tanügy érdekében folyó 1860. év november hó 19-ikén kelt nagybecsű fölhívó levele által a lévai kath. gymnasium tanártestülete magát megtiszteltnek ismervén, komolyan méltányolja a kegyes-tanítórend ft. Kormányának azon honfíui figyelmét, hogy a közös nevelés és tanítás minél alaposabb, annál sikeresebb és áldásosabb elintézésére hazánkban az egyes tanári karokat is, mint a nap terhét viselő napszámosokat, véleményadásra felszólítani időszerűnek ítélte. A költsönös értekezlet által bizonyára nemcsak a minden magyarnak legszentebb ügy, a közös tanoda-ügy nyerc benső elrendezésében, de a kegyes-tanítórendnek érdeme is növekszik a haza javára szentelt hiv. szolgálatiban. A lévai gymnasium tanári testülete tehát örömmel magáénak vallván az üggyhöz szólni, folyó hó 2-ik napján eltartott tanácskozmányi ülésében a gymnasiumi tannyelvre nézve véleményét ezennel teljes tisztelettel fölterjeszti:

A lévai gymnasiumban a közlekedési tannyelv okszerűen csak a magyar lehet. Mert a lévai hajdan nagy-, jelenleg algymnasiumban 1815. óta, midőn keletkezék, a tanítási nyelv folytonosan a magyar volt. Ezt igényli a nagylelkű alapítóknak főméltóságú galánthai Eszterházy Miklós herczegnek és m. Marczibányi István kam. alapító levele és nyilvános akarata. Ezt követeli jelenleg is mind a képzendő ifjúság jövődő alkalmaztathatása, mind pedig a helybéli és a gymnasiumunkat látogató vidéki ifjúságnak érdeke és óhajta: mivel Léva mezőváros Barsmegyének és a vele határos Hontnak déli szélén fekvő egyetlen vára, mely magyar, mely a magyarságnak észak-nyugatra úgy szólván utolsó határvárosa a hegységen innen, hol nemcsak a Garam-völgyében lakó magyarajkú lakosok, de a hegységen lakó tótajkú népség is örömet járátja gyermekeit iskolába, mint oly helyen, hol aránylag a szállásbér is olcsóbb, az élésmód is kevesebb igényekkel kielégíthető, s kinek az édes hazai nyelvnek megtanulása és tudása szíven fekszik.

Tehát leginkább a körül fekvő vidék kívánalmának felel meg és tesz eleget a lévai nyilvános magyar tanintézet. Egyébként . . . . . stb.

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

Léván 1860. decz. 19. Menyhárt Ágoston¹⁾ s. k. igazgató. Szitkey István s. k. tanár. Varsányi Pongrácz s. k. tanár. Hegyi Manó s. k. tanár. Chmelányi József s. k. tanár. Máday István s. k. tanár.“²⁾

Az 1860. év egyik nevezetes eseményének jelzését sem mulasztatom el. A város, hogy az akadémia épületének felemeléséhez szintén hozzájárulhasson, táncmulatságot akart rendezni e célra; a felsőbb hatóság azonban oly indokolással, hogy úgy is sok pénz jött össze, eltiltotta a mulatságot.³⁾

A másik nevezetes esemény még leverőbb hatású volt, főleg intézetünkre. 1860. márczius 1-én halt meg Horváth József, a lévai gymnasiumnak 1851[2]-től egyik legjelesebb tanára.

Kiváló munkatársa volt éveken át a Vasárnapi Ujsznak és a Tanodai Lapoknak. Horváth Józseftől jelent meg 1857. augusztus 23-ikán a Vasárnapi Ujság 34-ik számában a lévai vár leírása; a rajzokat Victorisz Antal készítette; az adatokat pedig Botka Tivadar nagybecsű levéltárából szerezte be hozzá. Horváth közleménye a lévai várról a következő:

„Léva az 1156. évi okmány értelme szerint a 12. század közepén „Conventus hospitum“ kezdetszerű gyarmat volt, mely saját anyaegyházzal nem bírván, a szomszéd Raratka faluban, hihető a mostan így nevezett szántóföldek helyén, Euridicus gazdag birtokos költségén épült s Martirius esztergomi érsektől fölszenteltetett anyatemplomhoz kapcsolt fiókegyházi község vala. Első telepítőiről mit sem tudunk, mert határozottan nem állíthatjuk, hogy ez idő tájban 2. Gejza király meghívása következtében letelepült flandriai és szász gyarmatosok amazokkal összeköttetésben lettek volna. Lévának még ekkor vára nem volt, hanem a megyei székes Barsvárnak kerületéhez tartozott.

„A történelmi sejtelmek legvalószínűbbé teszik azon állítást, hogy a gyászos tatár dúlás után 4. Béla király illyes csapások ellen az ország több alkalmas helyén őrvárakat építtetni rendelvén, Léva is ezélszerű fekvésénél fogva új erődül vala kitűzve. Már a szomorú emlékezetű királyválasztási villongások idejében ott állott a büszke sziklavár. Visszaadtván pedig a rég óhajtott béke, Róbert király korában Léva a földült hazának erős vára s jelentékeny állomása lön. Miután pedig a négyszázados Barsvár végkép elpusztúlt, birtokai az új Léva várhoz kapcsolattak; kormányzása megyei főispánokra és tekintélyes harezfiakra

¹⁾ Hutter ez időben csak a házfőnöki tisztet vitte.

²⁾ Gymnasiumi irattár.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

biztatván, mindenben megyei székesvár minőségre emeltetett. 1321-ben maga a félelmes ellenein győzedelmeskedett fiatal király már biztos utjában Léva vára alá jött, a hol tábort ütven, hiv követőit maga köribe gyűjté s királyilag megjutalmazá. Itt a nagy vendéget fogadta a lévai várnagy, both-monostori Beese Imre, ki egyszersmind a barsi főispánságot is viselé és alapítá a gazdag both-monostori Töttös családot, a Garam, Ipoly, Duna és Tisza partjain elterülő nagy jószágok büszke urait.

„Az 1330. eseménye sötét vérfoltokat hagyott Léva vára emléklapjain. Akkor esett áldozatul az őrvölgös Zach Bódognak ártatlan leánya, Kopay vártisztnek neje; a férj a börtönben végeztetven ki, gyermekei az irgalmas kezek által Rhodusba és Legyenhonba ragadtattak a borzasztó vérfertő elől.

A nagy király, Lajos alatt, Léva az országos várak sorában megtartatott ugyan, de a várjószágok egy része László, opoli herceg s nádor birtokába jutott „ad honorem“ mond az oklevél, vagyis hivatalos fizetés és jövedelem czimen. 1367-ben Demédy László nagyváradi püspöknek s családja embereinek szinte a vár javadalmaiból királyi adomány osztatott; a megmaradt jószágot Garay Miklós, nádor, 1381-ben Bars—Léva közti mezőn tartott nádori közgyűlésben rendezte s elidegeníthetlenné tette. Azonban Zsigmond a kormányra jutván ezen határozatra és a várszerkezet eredeti természetére mit sem ügyelve, egy embert szemelt ki, Sáró garam-parti szegény faluban birtokló nemes családnak ivadékát, Sárói Lászlót, hogy ez is egyike legyen azon kevés szerencséseknek, kiket a király az elvénült, vagy elenyészett régi nagy családok helyébe új nemzetségek törzseül szánt. László tehát a nagy események színhelyére állittatván, fő hivatalokra emelkedék; 1392—94-ig temesi főispán, majd királyi főajtónálló; három roppant uradalommal: Léva, Semte és Újvárral (Holics v. Fejéregyház Alba Ecclesia) megajándékoztatott. Így szűnt meg Léva várának országos tekintélye és lón bölesője egy új, híres magyar családnak, mely a Lévai név alatt 1553-ig virágzott.

„Sárói László fiára, Péterre, ragadván a cseh név, Wágner az elhúnyt régi családokról irt könyvében a Lévai családot cseh eredetűnek állítja, hibásan; mert a Forgáchok gazdag levéltárából napvilágra hozott és Fehér „Diplomatum Codex“-ében közlött oklevelek csalhatatlanná teszik, mikép a Lévaiak tősgyökeres magyar nemzetség egyik ágát képezék. Ugyanis már 1245-ben sági, bályvándi és sárói birtokait azon nemzetség három ága megosztván, ezek egyike, mely Rugacstól származott, bars-megyei Sáró faluban telepedvén meg, az akkori szokás nyomán a Sárói nevet vette fel, és azt a 15. század elejéig olly annyira megőrizte, hogy a Léva várával megadományoztatott László is haláláig a régi családi név

mellett maradott; sőt halála után fia is, a históriai nagy eseményekbe vont híres Péter jó ideig Sárai névvel élt. Ez Zsigmond királynak tántorithatlan híve, a cseh harcokban részt vevén s így cseh zoldosokat tartván, alkalmat adott a cseh névnek ráfogására; ámbár ő volt, ki atyja nevét a Lévai névvel felváltván, azt utódaira is átszállította.

Milly eseménydús történelmi szerepek jutottak Lévai cseh Péternek, viselt hivatalai mutatják: főlovászmester, Bars főispánja, machói bán, Erdélyország vajdája, a husziták ellen az ország főkapitánya volt.

„Nehogy hosszúra terjedjen megkísérelt vázlatunk, mellőzve fényes tetteinek elsorolását, csak azt emlíjük, hogy korának egyik hatalmasb embere volt Péter; hatalmát pedig az ország legtekintélyesb főuraival és családjaival kötött baráti és vérségi viszonyai annyira növeszték, mikép őt az ország s nemzet életébe ható érdekes eseményeknél a főszereplők sorában találjuk. A pártok megválasztásában különösen szerencsés irányra vala; azt szemelvén ki, mely a haza boldogító javát tűzte ki feladatúl, s melyhez a Hunyady aranykornak dicső alkotója, az akkor még fiatal János tartozott. Az 1440-iki események fonalát nem láthatta füződni Péter, mert ez évben sirba vitte magával a cseh nevet is; utóda, László, illy névvel élni nem akarván, egyedül a családi Léva nevet tartotta meg, mely 1553-ig virágzott.

„Istvánffy Miklós történetíró szerint Léva Gábort Pest ostrománál 1542-ben ágyúgolyó ölte meg. Hátrahagyott fiát, Jánost, anyjáromi bátyja, Turzó Ferencz, kamarai elnök, kellő gonddal növeltette Bécsben; de az Istennek tetszett a serdülő növendéket magához venni. Léva család ezen utolsó sarjának földi maradványa 1553-iki szeptember 12-ikén tétetett a bécsi Ágostoniak sirboltjába, hol a gyász-fölrás most is olvasható. Búsongva gyászolhatta Léva vára utolsó törvényes fiatal urának kora elhunytát, ha ezen magvaszakadás szülte vésteljes eseményekre visszaemlékezett. Tudniillik Balassa Menyhért, kényúr, Léva Gábor özvegyét nőül vevén, az úrnő kezével a várat is elnyeré, később Csábrágot is, kiúzvén innen Pálffy Péter őrseregét, elfoglalja; mindakét erősséget rabló bérenceivel megrakván, a szomszéd helyeket bitorló merénnyel rettegteté; rabol, pusztít, s a gazdag ragadmányt váraiban őrizteté. A nagyszombati országgyűlésen összesereglett rendek előterjesztvén a nemzet sérelmeit, megemliték azokat is, melyeket Balassa Menyhért féktelen csapatai prédálva okoztak s követelék, hogy a kiespongó esendbontók korlátozásával a személy- s vagyonszorongás biztosítottassék. A király, I. Ferdinánd, készséggel engedvén a méltányos követelésnek, bazi-szent-györgyi Salm grófot bizta meg, hogy katonai erővel a rablók tanyáját feldúlná s a közbékét helyre állítaná. A derék hadfi

vállalatának dicsően megfelelt; a bitorló bandát 1548-ban megtörvén, Léva várát elfoglalta és a várost is az ostrom nyomasztó terhe alól fölmentette.

„Később 1571-ben az egri hőst, Dobó Istvánt, uralta Léva vára, mit a most is fennálló várkastély, urodalmi tisztalak kapuja fölötti irás így nyilvánít: „Magnificus Dnus Stephanus Dobó de Ruszka Comes Bars Medio Ladislai de Lekemer Fratris Sui Fieri Fecit Anno Domini MVLXXI.“ Az V. szám D helyett hihető hibásan vésetett.

„1605. évben Kolonics Perényi özvegyét, Zsófiát nőül vevén, kezével a vár s város birtokába jutott. Ámbár a várost Boeckay hadai fölégetve kizsákmányolák, a vár hősi ellent állás mellett ura birtokában maradt.

„1664-ben Souches, császári hadvezér, a csejke-keszi sikon Koháry István vesztével legyőzvén a törököt. Lévat az ostromzár alól fölmenté. 1680-ban a Csákyak birtokában volt. Ezek után az Eszterházyaké lön a vár s hasonló terjedelmes urodalom, mit most a fényes Estoráz nemzetség hercegi képviselője, Pál, bir. Perczpartai Horváth Istv. József s. k.“

Horváth József ezen közleményét nagy örömmel fogadta Léva város közönsége; büszke volt, hogy várának és városának homályos eredetéről ily szakavatott kéz emelé föl a fátyolt. A közgyűlésen, melyet 1857. szept. 24-ikén tartottak, egyhangúlag elhatározták, hogy Horváthhoz köszönő levelet intéznek, mely is így hangzik:

„978. szám. *Nagyon tisztelendő s tudós Horváth István¹⁾ kegyes rendű Tanár Úrhoz.*

Helyben.

Öszinte örömmel üdvözli Nagyon tisztelendőségedet a város nevében annak Tanácsa azon meleg s tiszta honfitúi érzelmeiért, azon fáradhatlan munkásságért, melynél fogva a város történelmi múltjáról az eddig tartott feledékenység fátyolát nemes büszkeséggel, férfias kitartással, szakavatott készütséggel leleplezni buzgólkodik; s midőn a város tanácsa naponkint ily munkásság fényes sikerét nyilvánosan legdrágább nemzeti irodalmunk terén örülve szemléli: azon belső vágygyal eltelve látja kebelét, vajha e mind nemzeti irodalmunkra, mind városunkra nézve drága kincseket a város levéltárában miként a jelen, úgy az utókor lélekemelésére, a hagyományok kegyeletos tiszteletére, a nagy ősök példájának követésére példányképül szemlélhessen. Áthatva ilyen érzelentől, a Város Tanácsa

¹⁾ Szerzetesi neve József.

közakarattal gyűlésileg jegyzőkönyvbe igtatva megbízá alolirottat, hogy azon becses kéziratot, melynek jeles tartalma folyó évi 34. számú „Vasárnapi Újságban” Léva város összes lakóinak büszke örömet szerzett, s mely Léva ősvárának multját fényes vonásokban ismerteti, a városi levéltár számára megnyerni törekedjék. Ezen határozatnak s szívem leg-hőbb vágyának engedek, midőn ezennel ünnepélyesen felkérem Nagyontisztelendő urat, méltóztatnék a fentnevezett s Léva multjának történetére vonatkozó saját kezeiratát a város levéltára számára átbocsátva hozzám megküldeni. Erős reménnyel hiszem, hogy ezen kérésemet annál is inkább szivesebben teljesíteni, mennyire inkább szívén fekszik, hogy ezen város, szeretett szülőföldje, mind a nemzeti cultura haladásában, mind anyagi jólét előmenetelében az óhajtott fokot elérhesse. Tudom és érzem a költő ama nemes mondását, mely senki kebelét melegebben nem dobogtatja, mint Nagyontisztelendőségédét:

„Nescio, qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit et immemores non sinit esse sui,“

továbbra is erőt nyujtand Nagyontisztelendőségédnek ily nemben városunk dicsőségét, melynek Nagyontisztelendő Úr egyik fő disze, mindenkor fennhirdetni. Léván, 1857. évi szeptember 24-ikén tartott közgyűlésből Gyárfás Károly s. k. Polgármester.“¹⁾

Horváth a polgármester e kitüntető soraira szép levéllel válaszolt 1857. nov. 26-ikán és a kért kéziratot a legnagyobb készséggel bocsátotta annak rendelkezésére.²⁾

Ámbár az igaz hazafiakat a jelen állapotok még mindig nem elégíthették ki, mindazonáltal tagadhatatlan a javulás. Igazolja ezt az 1861. évi február hó 20-ikán 8379. sz. a. kelt s ifj. Majláth György aláírással megjelent leirat, mely elrendeli, hogy Magyarország történelmének és földrajzának tanítására több gond fordíttassék, s hogy mindkét tantárgy terjedelmesebben adassék elő.³⁾ Még kedvezőbb volt az igaz magyarokra az 1861. évi június hó 22-ikén 24887. sz. a. kelt rendelet, mely meghagyja, hogy a magyar nyelvet nem beszélő egyének hivatalukban meg nem hagyhatók.⁴⁾ Magától érthető, hogy e leirat a lévai gymnasium tanári karát távolról sem érintette; mert itt a tanítási nyelv mindig magyar volt; a tanárok is mindig magyarok voltak.

¹⁾ Historia Domus Levensis.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Gymnasiumi irattár.

⁴⁾ Ugyanott.

1860|1-ben Hutter Antal, a több éven át kiváló tanár, majd tapintatos és szeretett igazgató, kinek irodalmi munkálkodásáról később lesz szó, megvált a tanítástól, s csak a házfőnöki tisztet viselte; majd 1861-ben a házfőnökségtől is fölmentette magát. Léva város közönsége Hutter iránt érzett hálája és elismerése jeléül az 1861. szept. hó 30-ik napján tartott közgyűlésből a következő sorokat intézte hozzá:

„54. sz. A helybeli iskolák ügye tárgyalatván, elnök polgárnagy nem mellőzhette, hogy fájdalommal s szomorú hírként ne közölje a képviselő testülettel n. t. Hutter Antal úr, a lévai kir. altanodának éveken át volt érdemteljes igazgatója, ez évben a szerzetes ház főnöke, a működési pályáról nyugalomba lépven, a közgyakorlat terén egygyel ismét kevesbedett azon derék férfiak száma, kik pályájukon a legváltóságosabb időben is tántorithatatlanul magyar szellemben feleltek meg magasztos hivatásuknak. A képviselőtestület teljes szívből osztva elnökének érzelmeit, egy örökzöld levéllel óhajtott járulni a közelismerés dús koszorújának egyikéhez: midőn n. t. s tudós Hutter Antal úrnak a szerzetes ház és nevelés körül negyven éven át szerzett érdemeit testületileg elismerve, ez elismerését jegyzőkönyvileg megörökíteni elhatározta. Kelt Léván 1861. évi szept. 30-ik napján tartott városi közgyűléséből jegyzette és kiadta Katona Gyula főjegyző.“¹⁾

A helytartótanács 1861. évi október 21-ikén 58244. sz. a. kelt rendelettel a gymnasiumokat két csoportra osztotta: magyar- és vegyes előadási nyelvek szerint; ezen rendelet a lévai gymnasiumot a tisztán magyar tannyelvűek közé sorozta. A felvidéki szláv mozgalmak eredménye lett ama sérelmes rendelet, mely 1862. febr. 12-ikén 95207. sz. a. a lévai gymnasiumot a magyar tannyelvű intézetek sorából törölte és a vegyes tannyelvűek közé igtatta tót előadási nyelvvel. E vizás állapot rövid életű volt. A tanári testület, hivatkozva az alapító levélre, mely szerint a lévai gymnasium más soha sem lehet csak magyar tannyelvű, a milyen az 1815. évtől fogva mindig volt, felirt ez ügyben a helytartótanácsához; segélyére volt a tanári testületnek Léva városa is, melynek derék tanácsosa, Molnár József és jegyzője, Szilassy Zsigmond, hivatkozva a legutóbb 1851. február 6-ikán kötött szerződésre,²⁾ készebbeknek nyilatkoztak minden alapítványt visszavonni, mint eltűnni, hogy a lévai gymnasium más tannyelvű legyen, mint magyar.

A felirat így szól: „A lévai járás ts. főbírói hivatalának beces felhívása folytán alulirt igazgatóság szerencsés kinyilatkoztatni, mikép a

¹⁾ Hist. Dom. Levens's.

²⁾ Lásd 128. lap.

lévai kath. gymnasiumban használandó nyelvet illetőleg már folyó 1862. évi márczius 11-ikén szerencsés volt a nm. Helytartótanácsnak tiszteletteljesen fölterjeszteni, mikép a tanártestület közös értekezletében egyező itélettel oda nyilatkozott, hogy tekintve a föls. k. rendelet C. pontjában foglalt nézetekre: u. m. a helybeli és vidéki lakosság nemzetiségi viszonyait, továbbá a tanulók többségének anyanyelvét és kívánságát, semmi ok nem harezol a lévai gymnasiumba behozandó tót nyelv mellett, akár mint oktatási, akár mint segédnyelv tekintessék az. Hivatalos jegyzékemben áll, hogy tanulóink közül 1 tótnak, 2 németnek — ezek közül 1 bécsi, 1 svédországi, 4 héber — a többi 125 mind magyarnak íratta be magát, jöllehet Trencsénből, Turóczból és Nyitrából is vannak, kik csak is a magyar nyelv megtanulásáért jöttek Lévára iskolázni.

Ide járul a nemes alapítóknak nyilván kijelentett akarata, melynél fogya köztudomásúl van, hogy a lévai gymnasium 1815|6-tól fogva mindig tisztán magyar volt. Végre az igazgatóság e tekintetben fölhivá Léva város tanácsát, mint egyik legérdekeltebb alapítót, ez egy alázatos fölterjesztésben tisztán magyar nyelvre szavazott. Kelt Léván 1862. aug. 2-án. Menyhárt Ágoston s. k. a lévai gymn. igazgatója.¹⁾

Éppen e válságos napokban jött Lévára Barton József, az újonnan kinevezett tankerületi főigazgató, ki lecsillapította a kedélyeket, magával hozván a helytartótanács leiratát, mely 14000. sz. a. és 1862. szept. 29-ki kelettel a lévai gymnasiumot újból a tisztán magyar tannyelvű gymnasiumok közé helyezi vissza.²⁾ Ezen leiratot az 1862. évi okt. hó 4-ikén 66352. sz. a. kelt leirat is r egerősíti.³⁾

Ezen rendeletek azonban nem mentették föl intézetünket sem azon valamennyi középiskolának szóló s 1862. nov. 29-ikén 80880. sz. a. kelt kötelezettség alól, hogy az 1862 3. tanévtől a német nyelvet, mint kötelező rendes tantárgyat kellett előadni; mivel pedig ez által az előadási órák száma szaporodott, az eddig szünetül rendelt kedd délután előadásokra fordított; sőt a esütörtöki napot is, mely eddig teljes szünnap volt, előadásokra lehetett fordítani, de ez esetben a szerda és szombat délutánok lettek szünetnapok.⁴⁾

Az 1862. év. aug. 21-ikén 52445. sz. a. kelt rendelettel nevezték ki az első tanárvizsgáló bizottságot, melynek elnöke dr. Purgstaller József, a kegyes-tanítórend főnöke. lett. Ez ideig a kegyes-tanítórend tagjai

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Ugyanott.

tanári vizsgálatra nem köteleztettek; erre vonatkozólag érdekes a följegyzésre a már 1836/7. évi minősítvényi táblázat ama rovatának kitöltése: „An quando et ubi Examen adprobatorium subivit?” felelet: „Religiosi Scholarum Piarum per elementiam divi Francisci I. ab Examinibus adprobatoriis dispensati sunt.“¹⁾

1863-ban július 8-ikán halt meg Hutter Antal, a társháznak két izben volt főnöke és a gymnasiumnak is hosszú időn át igazgatója. Temetése a város összes polgárainak nagy részvéte mellett ment végbe. A gyászmisét érette Maich Jakab, esztergomi kanonok és pápai praelatus mondotta, ki ez időben hivatalos ügyben éppen Léván járt.²⁾

Az 1862/3. tanévben Békefy Károly vette át a lévai társház vezetését.³⁾

A helytartótanács 1863. május 28-ikán 42450. sz. a. elrendeli, hogy a gymnasium rövid történetének megismerése végett a gymnasium jelenlegi állományát okmányilag igazoló iratokat az igazgatóság szeptember hó 5-ig terjeszsze föl.⁴⁾

1863-ban történt, hogy a Perekz parti lakók közül némelyek ház- és kerttelkeiket egész a Perekz folyóig terjesztették. Békefy kérte a várost, hogy a „Rét-utcában“ levő kis kertünk is a folyóig terjesztessék; az engedélyt megadták s így az eddig csak 437 négyzetöl területű kert 520 négyzetöl területűvé vált. E kis kertünket még Ugróczy Ferencz, az első igazgató, vette 400 frtért Deáky Tamástól.⁵⁾

1864. április 27-ikén Majthényi Ágoston, Barsmegye főispánja társházunkat is, gymnasiumunkat is meglátogatta; a tanuló ifjakat szép beszéddel lelkesítette a tudományok művelésére és hazaszeretetre.⁶⁾

A gymnasium fennállása óta 1864-ben történt először, hogy a hétköznapi szent misén való megjelenés alól az ifjúságot a téli hónapokban fölmentették.⁷⁾

1865. május 27-ikén 48. sz. a. kelt levélben a gymnasium igazgatója a városi tanácsot arra kéri, hogy az ifjúságnak fürdőhelyet jelöljön ki.⁸⁾ Ez évtől fogva következetesen minden évben gondoskodott a gymn. igazgatója és a városi tanács alkalmas fürdőhelyről.

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Gymnasiumi irattár.

⁵⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁶⁾ Ugyanott.

⁷⁾ Ugyanott.

⁸⁾ Gymnasiumi irattár.

Az 1865/6. tanév a k. főkormányzéknek július 11-ikén 54000. sz. a. kelt rendeletére a rendes időnél előbb végződött; oka a porosz háború volt. A következő 1866/7. tanév pedig a cholera-járvány miatt a rendes időnél később, azaz november 1-én vette kezdetét.¹⁾

1867-ben június 8-ikán a koronázási ünnepet ülte az ország; teljes fényvel és pompával ülte meg a napot Léva városa és a gymnasium is. Hálaadó istenisztelet után a tanuló ifjúság egy heti szünidőt élvezett.²⁾

A felelős m. kir. ministeriumban a vallás és közoktatásügyi tárczát Eötvös József vitte, kit a pozsonyi tankerület tanárai remek fölirattal üdvözöltek. A minister a tanárok üdvözlétére Barton Józsefhez, a pozsonyi tankerület kir. főigazgatójához czimzett leirattal válaszolt:

„Urunk és királyunk a nemzet által forrón óhajtott felelős kormányzati rendszert visszaállítván: Nagyságod ez alkalmából hozzám, mint vallás és közoktatási ministerhez f. évi febr. 22-ikén 227. sz. a. küldött üdvözlő feliratát örömmel és köszönettel fogadtam. A mily dúsak a remények, a melyeket a nemzet az alkotmányosság visszaállításához köt, ép oly nagyok és nehézek a megoldást váró feladatok is, melyekkel az átmenet és rendezés kényes korszakában és azután is a vallás és közoktatás ügye hazánkban találkozni fog. Élénk öntudatával bírok annak, hogy a kiváló fontosságú nevelési és oktatási ügy ellátására erőim a legnagyobb buzgóság mellett sem elegendők; érzem és tudom, mikép az általános szellemi fejlődésnek csak úgy lehet majd sikerdús lendületet adni, csak akkor szilárd és tartós alapjait egy jobb s szebb jövőnek ez irányban is megvetni, ha a kormányt szakközvegei a rendkívüli idők igényelte rendkívüli tevékenységgel, gyakorlati tapasztalásuk, de mindenek előtt ernyedetlen buzgóságuk és hazafias önmegtartóztatással támogatják. E nagy feladatunk tudatától lelkesítve, kell a haza szellemi érdekei ápolásának nagy művéhez fognunk. Csak így számíthatunk arra, hogy törekvéseink a társadalom minden rétegeinek fejlődésére üdvőzőlag hatnak. A szellemi töke minden állam és nemzet nagyságának talpköve; és én az ez irányban való buzgó s kitartó működést, valamint a tanítószemélyzet érdekeire való folytonos ügyelést első és kedves kötelességemnek ismerem. Hiszem és elvárom, hogy most, a midőn a böles fejedelem magasztos tette folytán minden honpolgár új erővel és kedvvel fogja kötelességeit a haza irányában teljesíteni, a szellemi érdekek ápolására hivatottak, a nemzet e legnélkülönözhetetlenebb napszámói is

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

törhetlen buzgósággal fogják körükben a nemzeti kormányt támogatni. Vegye Nagyságod és fejezze ki a pozsonyi tankerület összes tanszemélyzetének szives köszönetem és üdvözetemet. Kelt Budán 1867. márcz. 14. B. Eötvös József m. k.¹⁾

A nm. v. és közokt. m. k. Minister 1868. nov. 3-ikán 19236. sz. a. leir Barsmegyéhez, hogy Léva városának a kért 2000 frtnyi kamatmentes kölcsönt, melyet a polgárok adósságai után mint felszaporodott kamatokat kellett a városnak fizetnie²⁾ azon esetben fogja megadni, ha a város ezen összeg biztos visszafizetéséről kötelezvényt állít ki. Az összeget 8 év alatt kellett visszafizetni. Mint Barsmegye alispáni hivatalának 1868. november 9-ikén 4059. szám alatt kelt átirata is mutatja, ezen a vallásalaphól kölcsön vett összegben a kegyes-tanítórend lévai házfőnöke a teljesen megrongálódott templom és torony javítását szándékozott végrehajtani, a mit, miután a város a ministerium felszólításának eleget tett, s miután Békefy házfőnök 1870. márczius 30-ikán a 2000 frtot kézhez vette, még ugyanazon évi augusztus hónapban teljesen végre is hajtattott.³⁾

A k. r. társház tulajdonát képező s jelenleg a Majláth utczában, a gymnasium épületével szemben fekvő, két szobás házat, mely 1816/7-től az 5. és 6. osztály helyiségeül szolgált, és a melyet 1851-től a társház eselédlikésül használt, 1869-ben adta először bérbe a házfőnök 63 frtért a barsi honvéd-zászlóalj parancsnokának fegyver- és ruhatárul; ez idő óta folyton bérben birják; jelenleg a lévai kath. legényegylet bérlí 100 frt évi bérért.⁴⁾

Midőn a gymnasium igazgatója, Békefy Károly, 1868. november 4-ikén 220. sz. a. a nm. v. és közoktatási ministeriumhoz felterjesztést tett, melyben a gymn. physikai museumának nagyon is hiányos felszerelését panaszolta el, a nm. v. és közokt. ministerium 1869. október 27-ikén 20256. sz. a. kelt leiratában utasítja az igazgatót, hogy a hiányok orvoslását Léva városánál, mint iskola fentartónál, keresse; kívánja egyuttal, hogy a felvételi díjakat mindaddig, míg a hiányokon segítve nem lesz, a physikai museum felszerelésére fordithassa.⁵⁾

Lévai társházunk anyagi ügyeit igen közlelről érdekelte ama körlevél, melyet Kismartonból 1869. szept. hó 13-ikán bocsátottak ki:

¹⁾ Gymnasiumi irattár

²⁾ Lásd 91. lap.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁴⁾ Ugyanott.

⁵⁾ Gymnasiumi irattár.

„2411|1869. sz.

Körlevél.

A főméltóságú Hercege Eszterházy nemzetség vagyoni viszonyai gyökeres rendezése tekintetéből a hercegi birtokok egy részének eladatása szükségessé válván a lévai urodalom is tartozmányaival együtt a f. évi ápril 9-ikén létesült adás-vevési szerződés értelmében Schöller Sándor és Pál lovag uraknak végleg eladatott s valóban át is adatott. Miről tisztelt Uraságod azon hozzáadással értesítettik, hogy az eddiglen Ő Hercegsége által gyakorolt s viselt terhek az említett szerződés értelmében a vevő urakra szálltak át. Kelt főméltóságú Hercege Eszterházy összes javai zárgondnoksága központi irodájából. Kismarton 1869. szeptember 13-ikán Villax István s. k. központi igazgató.“¹⁾

Ezen körlevelet megelőzőleg már a szerződés végleges megkötése előtt Somhegyi Ferencz, rendfőnök, nyilatkozatra kérte föl Palkovics Károly zártartót az iránt, vajjon a hercege Eszterházy család által a kegyes-tanítórend lévai társházának tett pénz- és természetbeli alapítványok az urodalom eladása, illetőleg átadása után a hercegi család, vagy a javadalmak új tulajdonosa által fognak-e és hol kiszolgáltatni? Ezen fölhívásra Nagy Sándor, jogtanácsos, a következőket válaszolta: „Miserint a főméltóságú Eszterházy hercege eladott urodalmainak megvevői kivétel nélkül szerződésileg és általában kötelezve lettek ugyan minden, az eladott urodalomra vonatkozó kegyúri, foundationális és egyéb terheket úgy, mint addig viselni és az urodalmak részéről kiszolgáltatott tartozásokat ezentúl is hasonló módon kiszolgáltatni, mégis, hogy egy részről itt tudva legyen tüzetesen, micsoda terhek azok, a melyek miatt fötisztelendőséged kérdést tenni szives volt, és melyik urodalom részéről, hol és mikor szolgáltatnak ki, — más részről pedig, hogy a vevő félnél e miatt a kellő lépések innét megtétethessenek, bátor vagyok fötisztelendőségedet megkérni, sziveskedjék a kérdéses tartozások részletes kimutatását ide beküldeni. Eleve is megjegyezvén azt, hogy minden, a hercegség részéről kiállított kötvények, vagy ezekkel egy természetű kötelezések, tekintet nélkül a történt eladásokra, csakis a hercegi pénztárt fogják ezentúl is terhelni. Kelt Kismartonban 1869. Április 27-ikén Nagy Sándor s. k. jogtanácsos.“²⁾

A rendfőnök a jogtanácsos óhajta szerint még azon év május havában beküldötte a kérdéses tartozások részletes kimutatását, melyre 1869. május 14-ikéről keltezett levélben a következő választ nyerte:

¹⁾ K. r. társház levéltára.

²⁾ Ugyanott.

„1154|1869. sz.

Főtisztelendő Főnök Úr!

A folyó évi május 9-ikén 351. sz. alatt kelt igen becses nyilatkozatára van szerencsénk tisztelettel értesíteni, miként azon pénz- és természetbeni illetmények, melyeket a kegyes tanítórend lévai háza a lévai urodalomból élvez, egyedül az említett urodat terheli; s miután a lévai urodalom eladásával a vevők szerződésileg kötelezve lettek minden kegyúri és az urodalmon tényleg fennálló egyéb terheket ezentúl is viselni, ennél fogva a lévai kegyes-tanító rendházat is illető készpénz és természetbeni évi illetmények kiszolgáltatásának kötelessége ezentúl a lévai urodalom megvevője és jelen tulajdonosai Schöller Sándor és Pál lovag urak által lesz teljesítendő. — Sziveskedjék főtisztelendőséged a közbejött birtok változásával kapcsolatos eme körülményről a lévai házfőnök urat értesíteni és oda utasítani, miként igényei érvényesítése végett az új tulajdonos ottani tisztjeihez fordulni ne terheltecsék. Kelt főméltóságú Herczeg Eszterházy összes javai zárgondnoksága központi irodájából Kismartonban május hó 14-ikén 1869. Villax István s. k. központi igazgató.“¹⁾

Az új tulajdonosok a szerződési pontokat az átvétel első pillanatától fogva a legnagyobb pontossággal teljesítették és teljesítik ma is. Kétséget nem szenved, meg köztudomású is, hogy e részben nemes lovag Schöller tulajdonos után, ki Léva irányában nemes szívet és jó indulatát több alkalommal megmutatta, a legnagyobb elismerés és hála illeti a társbérő Leidenfrost családot, a mely család minden egyes tagja nemesak az ország anyagi erejét növelő gazdaság terén, mint példás, fáradhatatlan és előzékeny minta-gazda, hanem a kulturális mozgalmaknak is mindenkor őszinte pártolója és előmozdítója, méltán részese azon általános tiszteletnek és közbeesülésnek, melyet csak hazafias irányú nemes tettek hoznak meg egyeseknek.

Az 1870. évben a házfőnök azon okból, hogy a hercegi főurodalom központja, Kismarton, távolságánál fogva sem előnyös a társház ott elhelyezett tőkének kezelésére, a mely távolság az előbbi években a lévai urodalom tisztjei közvetítésével érezhető nem volt, elhatározta, hogy a hercegi pénztárban elhelyezett tőkét felmondja s a lévai takarékpénztárban helyezi el; ez részben az 1870., részben az 1871. években meg is történt. Ugyancsak 1870. november 5-ikén a Sántha-féle ösztöndíj tőkéje is itt helyzetetett el.²⁾

¹⁾ K. r. központi levéltára.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

1871. május 18-ikán látogatást tett Léván Barsmegye új főispánja gróf Migázy Vilmos, ki a takarékpénztár alapkö-letételénél is megjelent; meglátogatta a gymnasium igazgatóját is; — majd a nem régi-ben, 1870-ben megnyitott állami tanítóképzőt is látogatásával tüntette ki.¹⁾

Az állami tanítóképző létesülése a gymnasium némely hiányain is segített. Így a nm. v. és közokt. minister 1871. évi december hó 7-ikén 28564. sz. a. kelt leiratával megengedi, hogy a lévai állami tanítóképző természettani és vegytani eszközeit a gymnasium ifjúsága és tanárai is használhassák.²⁾

Az 1871. év június 25-ikén ünnepelte a lévai 61. honvédszászlóalj zászlajának felszentelését; az ünnepélyen a gymnasiumi ifjúság zászlóval és tanárai kíséretében vett részt.³⁾

1872. évben, július havában, Somhegyi Ferencz, rendfőnök, látogatta meg a társházat és gymnasiumot.

Ugyancsak 1872-ben szeptember 10—23-ig társházunk vendége volt Szepesi Imre, a lévai születésű tudós piarista, ki a budapesti egyetemen a classica-philologia nagyírű tanára volt. Ez idei látogatása Léva város történetében feledhetetlen marad; ekkor vette meg ugyanis a Kazy-féle házat 10000 frtért és oda ajándékozta szülővárosának, hogy ott rajziskolát, leánynevelőt és kiseddövöt állítsanak.

Hogy fáradozást és anyagi áldozatot nem kimélő nemes ezéjút mielőbb megvalósíthassa, terve kiviteléhez nemesszívű és áldozatra kész pártfogókat keresett; gyűjtögetni kezdett, de igen csekély eredménnyel. Tervét b. Simor János, herceg-primás tette magáévá; ma virágzó elemi és polgári leányiskola áll fönn a Szepesi vásárolta házban; nem hiányzik a kiseddöv sem. — A város is lerótta háláját nagy fia irányában; egyik utczáját Szepesiről nevezte el.⁴⁾

Szepesi Imre templomunknak is jótévője. Ama két szép oltárképei, melyek kis templomunk mellékoltárait ékesítik, Szepesi ajándékozta templomunknak 1873-ban. Az egyik Murillo Immaculatájának másolata; az eredeti a madridi muzeumban van, itt a helyszinén készítette ennek remek másolatát Kovács Mihály, a jeles magyar festő művész. Egyébként Murillo Immaculatájáról 1873-ban egy kis ismertető füzet is jelent meg Kocsi Sándor nyomdájából. — A másik oltárkép Calazanti Szt. Józsefet ábrázolja; ezt is Kovács Mihály festette Münchenben.

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Gymnasiumi irattár.

³⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁴⁾ Ugyanott.

Murillo Immaculatáját Szepesi 1873. márczius 13-ikán küldötte Lévára; levelében írja Békefynek, hogy azt márczius 12-ikén, szent Gergely napján, Schwendtner Mihály, budapesti belvárosi apát-plébános szentelte fel. „Sokan szerették volna — írja tovább — e kincset birni, vagy csak látni is, de ezen szerencséhez nem juthattak; én senkinek sem mutattam, nem is tud róla senki, mint ön egyedül; ha egykor kívánja valaki látni, zarándokoljon szent érzelmekkel Lévára és nem fogja utját sajnálni, ha egyebet nem is látna Léván.“ Nagy öröme volt Szepesinek, mint leveléből kivehető, mikor a becsomagolásnál Lehmann, a nemzeti színház diszitője megpillantotta a képet és így kiáltott fel: „Der geistliche Herr hat mit dem Bilde einen Terno gemacht.“ „Ez nekem elég volt,“ írja Békefynek.¹⁾

A másik kép csak július 29-ikén készült el és augusztusban ért Lévára. Ez időben már Budaváry József, a kiváló latin költő, volt a lévai társház és gymnasium igazgatója. Budaváry remek latin ódában fejezte ki Szepesi Imre iránti hálás érzelmeit.²⁾

Szepesi vallásos buzgalma és nemes áldozatkészsége a kormány figyelmét sem kerülte ki. A nm. v. és közokt. ministerium 1874. évi szeptember 18-ikán 25931. sz. a. kelt leiratában fejezte ki elismerését Szepesi iránt a remek oltárképekért s az erről szóló okiratot a kegyes-tanítórend főnöke útján juttatta az egyszerű szerzetes kezeihez.³⁾

Budaváry József 2 évig volt a lévai gymnasium igazgatója. Már azon kitüntető bizodalom, hogy a lévai polgárok szeretetét és ragaszkodását maga és tanártársai részére biztosította; ama szolgálatkészsége és előzékenysége, melyet kivétel nélkül mindenki irányában tanusított, — pl. a nagyszombati és úrnapi körmeneteket is ő vezette, — eléggé igazolják közkedveltségét; mint igazgatónak pedig a nm. v. és közokt. ministerium az 1874. évi június 22-ikén 16227. sz. a. kelt leiratában elismerését fejezte ki a tanügy terén kifejtett tapintatos és fáradhatatlan buzgóságáért.⁴⁾

Az 1876. évben a nm. v. és közokt. minister Barton József főigazgatót állásától fölmentvén, tekintettel a pozsonyi tankerület sajátos nyelvi viszonyaira, e kerületet két részre osztotta: Pozsony, Bars, Hont, Nógrád és Nyitra megyéket Wiedermann Károlyra, a pozsonyi kir. kath. főgymnasium igazgatójára bizta, kit is helyettes főigazgatóvá nevezett

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ K. r. központi levéltára.

⁴⁾ Gymn. irattár.

ki; — Árva, Liptó, Trenesén, Turócz és Zólyom megyéket pedig a besztercebányai tankerületbe osztotta, ide kapcsolván az előbbi megyékből a losonczi, selmeczi és körmöczbányai középiskolákat.¹⁾

A lévai gymnasium új igazgatója, Szabady Gyula, 1875|6.—1890|1-ig állt a társház és gymnasium élén; az ő idejében — hosszas szünetelés után — 1876/7-ben ismét visszaállt a convictus. Majláth István, az ez idei barsi főispán fia és Héderváry Lajos sági ügyvéd fia voltak convictoraink.²⁾

1876. jan. 28-ikán nagy gyász érte hazánkat; Deák Ferencz, a haza hőlese, meghalt. Az ifjúság tanárai vezetése alatt vett részt febr. 2-ikán a plébánia templomban tartott gyász-istenitiszteleten.³⁾

A junius hó 5-ikén történt sallói honvéd-émlék leleplezésénél jelen volt a gymnasium igazgatója is tanártársai kíséretében.⁴⁾

1877-ben a gymnasium igazgatóját és Frank Ferencz tanárt megyebizottsági tagokká választották meg. Majláth István, főispán, ki a lévai gymnasium iránt mindenkor meleg érdeklődést tanusított, a tanári kar iránt is táplált rokonszenvének adott kifejezést, mikor e választások hírül vétele után a következőket írta:

„Igen tisztelt Igazgató Úr!

Tegnap vett távirati tudósítás szerint tisztelt Igazgató úr és ft. Frank Ferencz tanár úr megyei bizottsági tagokká választattak meg. Nagy öröm- és megnyugvással fogadtam e hirt, mert a személyes érdeken kívül e választásban a tudomány férfiai és a nevelés terén a szaktekintélyek iránti tiszteletet is látom nyilvánulni. Szívemben tehát első sorban a megyének gratulálok; de nem mulaszthatom el igen tisztelt Igazgató úr irányában sem örömöm tolmácsolását és szerenesekivánatáimat. Egyszersmind kérem, sziveskedjék rokonérzületemnek Frank tanár úr irányában is nevében kifejezést adni. Fogadja . . . stb. Kis-Kereskény 1877. okt. 26. Majláth István s. k.“⁵⁾

A következő 1878. évben az igazgatót a kath. iskolaszék tagjai közé is beválasztják.⁶⁾

1877. nov. 14-ikén látogatta meg gymnasiumunkat első ízben Wiedermann Károly főigazgató, kinek 18 évi főigazgatósága gymnasiumunk történetében örök emlékü marad. Már ezen első látogatása is

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ *Historia Domus Levensis.*

³⁾ Gymn. irattár.

⁴⁾ *Hist. Dom. Levensis.*

⁵⁾ Ugyanott.

⁶⁾ Ugyanott.

haladást jelez. Ő volt az, ki a gymnasium igazgatóját egy physikai és chemiai szoba berendezésére figyelmeztette; még ezen évben be is rendezték a földszinti folyosóból elrekesztett szobát a természettani eszközök befogadására. E kis kezdetből fejlődött ki jelenlegi physikai museumunk.¹⁾

1878. IX. Pius pápa halála alkalmából január hó 16. 17. és 18-ikán gyász-isteniszteleten vett részt az ifjúság; márczius hó 3-ikán pedig az új pápának, XIII. Leónak megválasztása öröme az ünnepélyes hálaadó isteni tiszteleten jelent meg tanárai kíséretében.²⁾

Ugyanezen évben október hó 3-ikán a gymnasium igazgatója és Frank Ferencz tanár résztvettek a tankerületi kir. Főigazgatónak Pozsonyban tartott 25 éves jubileumán.³⁾

1879-ben hunyt el Léván a társház egyik legrégibb lakója, Dobay Elek, aranymisés pap. Az ő mély vallásos buzgalmát hirdeti ama szép Szűz Mária-szobor, mely a földszinti folyosón van elhelyezve s melynek fenmaradását még évekkel előbb tett néhány száz frtnyi alapítványával biztosítá. Nemes gondolkozását, nagy olvasottságát és irodalmi műveltségét pedig a részint kéziratban, részint nyomtatásban maradt számos alkalmi költemény igazolja.⁴⁾

Ugyancsak 1879-ben július 1-én hunyt el Somhegyi Ferencz rendfőnök, a tudós egyetemi tanár, ki 12. évi rendfőnöksége alatt több ízben ellátogatott Lévára. Lévai tartózkodását úgy az iskolában, mint a városban és társházban mindig kedves emlékei közé sorozta. — Utódja Kalmár Endre lett, kinek szintén 12 évi rendfőnöksége már azért is örök emlékezetű marad, mert az ő minden szépért, minden nemesért s főleg minden hazafias eszméért buzgólkodó tettvégya nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a lévai főgymnasium kérdése végleg megoldassék.⁵⁾

1880-ban február 15-ikén Pólya Józsefnek, Barsmegye kiválóan jeles alispánjának Sólymoson végbe ment temetésén vett részt a tanári kar nagy része. Társházunk irányában mindenkor tanusított jó indulata tette őt felejtethetlenné rendünk előtt. Egyébként politikai pályájának fénypontját országgyűlési képviselői minőségben eltöltött évei képezik; róla mondja egy tekintélyes lapunk: „Pólya József mint megyei ember kelt föl első ízben a parlamentben, s mint országos férfiú ült le.“⁶⁾

1) Gymnasiumi irattár.

2) Hist. Dom. Lev.

3) Ugyanott.

4) Ugyanott.

5) Ugyanott.

6) Ugyanott.

Valentovich József, garam-szent-benedeki esperes-plébános, ki egy évtizednél tovább volt a gymnasium érseki biztosa, 1880. febr. 25-ikén pozsonyi kanonokká neveztetett ki. Utódja Munkay János, garam-újfalusi plébános lett, ki úgy, mint elődje igazi buzgósággal felcít meg hivatalának; minden hittani vizsgálaton megjelent és hazafiasságra s vallásosságra serkentette az ifjúságot.¹⁾

---

¹⁾ Historia Domus Levensis.

V.

A gymnasium főgymnasiummá lesz.

(1881|2.—1886|7.)

Az 1881. évnek egyik emlékezetes mozzanata, hogy ez évben indult meg a „Bars“ című helyi érdekű hetilap, melyet Holló Sándor képző-intézeti tanár szerkesztett és szerkeszt még ma is, s mely lap fennállása óta mindig a legébrebb figyelemmel kísérte és kíséri ma is Léva város egyik kincsének, a főgymnasiumnak ügyeit. Az algymnasiumnak nagygymnasiummá, majd főgymnasiummá fejlesztésében soha el nem vitatható érdemei vannak e lap szerkesztőjének és lelkes munkatársainak. Társházunk könyvtárának a szerkesztő a lap megjelenése óta tisztelet-példányt ad.¹⁾

A lévai 4 osztályú gymnasiumnak főgymnasiummá való fejlesztése legelőször az 1861. évi egyik városi közgyűlésen került szóba. (Ez az ezen alkalommal felvett jegyzőkönyvből, melyben a tandíjnak a cs. adóhivatalba való beszolgáltatása elleni tiltakozásról van szó, s melyet alább egész terjedelemben közzé teszek, elég világosan kitűnik.)²⁾

A tényleges mozgalom a főgymnasium ügyében az 1881. évben indult meg. Miután a már 1880. évben tartott városi közgyűlés egyhangú határozata kimondotta, hogy a főgymnasium létrehozása az egész város óhajta, s miután Mácsay Lukács, polgármester, e határozatot az 1880. évi decemberi megyegyűlésen előterjesztette és pártfogásba ajánlotta; ugyanezen megyei közgyűlés határozatilag kimondotta, hogy a lévai főgymnasium létrehozása ügyében bizottságot küld ki a nm. v. és közokt. ministerhez, Trefort Ágostonhoz. A kiküldöttek voltak: Mácsay Lukács, Kosztolányi Sándor, Bolemán Ede, Lakner László, Szabady Gyula, Holló Sándor, Nyitrai Ferencz és Pozsonyi Ádám; a küldöttség vezetője pedig Rudnyánszky Titusz, Bars megye alispánja. A küldöttséghez csatlakozott

---

¹⁾ Hist. Dom. Levensis.

²⁾ Gymnasiumi irattár.

a megye három országgyűlési képviselője: gróf Migázy Vilmos, Kazy László és báró Mednyánszky Árpád. Február hó 15-ikén nyújtották át a miniszternek kérvényüket. Trefort a legkedvezőbb reményekkel kecsgetti a küldöttséget; tekintve pedig e vidék culturalis és magyarosító fontosságát, a kérvényt azonnal tárgyalás alá venni ígérte. Tisztelgett a küldöttség Ipolyi Arnold püspöknél is, kérve az ő, mint Barsmegye szülöttének, hathatós pártfogását. Majd a kegyes-tanítórend főnökénél tisztelegtek; s miután a főgymnasiumnak kegyesrendi tanárokkal való ellátását illetőleg itt is kedvező választ nyertek, felemelő hangulatban térhettek vissza küldöikhez. A feltárt helyzet csak fokozta a buzgalmat, mely már eddig is sarkalta Barsmegye vezérférfiait.¹⁾

Csak akkor mutatkozott némi csüggedés, mikor az 1880. év iskolai szünnapjai fogytak s még mindig nem nyerték meg az engedélyt az 5. osztály megnyithatására. Majláth István, főispán, véget vetetett a bizonytalanságnak. Személyes közbenjárásával kieszközölte Trefortnál, hogy az 5. osztály már az 1881/2. tanévvel megnyitható legyen. 1881. augusztus 20-ikán 24491. sz. a. kelt leirattal engedélyezte a minister az 5. osztályt s ugyanazon leirattal egy, a kegyes-tanítórend kormánya által kinevezett és a tanulmányi alapból évi 700 frttal díjazott tanár alkalmazását is megengedte; a második tanerő alkalmazását a városra bizta; ezen második tanár teendőinek elvégzésére a kegyesrendi tanárok vállalkoztak.²⁾

A kegyes-tanítórend kormánya Travnik Zsigmondot, ki e minőségben egy évig a trencsényi gymnasiumnál volt alkalmazva, segédtanárrá nevezte ki a lévai gymnasiumhoz.³⁾

A minister leiratát a megye főispánja 1881. szept. hó 1-én a megye alispánjához intézett átíratban a következőkben adta tudtúl: „A vallás és közoktatási m. kir. minister úr ő nagyméltósága mult hó 20-ikán 24491. sz. a. hozzám intézett leiratában, tekintettel a megye törvényhatóságának a lévai gymnasium kibővítése érdekében nála megjelent küldöttségének kérelmére, és azon indokból: minthogy a lévai kegyesrendi négy osztályú gymnasiumnak fokozatos kibővítése az ottani és a környező vidék viszonyainál fogva, úgymint a közoktatás érdekében is kívánatosnak mutatkozik, megengedni méltóztatott, hogy ezen gymnasiumnál az ötödik osztály már is az 1881/2. tanév elején léptetessék életbe annál is inkább, mivel a lefolyt tárgyalások szerint a szükséges helyiség és felszerelés készen áll; az osztályban szükséges egyik tanárt a kegyesrend

¹⁾ Historia Domus Levensis és az 1886/7. évi Értesítő.

²⁾ 1886/7. Értesítő.

³⁾ Gymnasiumi irattár.

kész kirendelni, a másik tanár óráit pedig a tanintézet igazgatója és tanártestülete önként elvállalta. — Azon czélból, hogy a megye közönségének ezen óhaja teljesítésében mennyire lehetséges segíyezhesse, megengedni méltóztatott, hogy a kegyes-tanítórend által most kirendelendő egyik tanárnak évi díja 700 frttal és költözködési költsége 60 frttal a tanulmányi alap terhére igénybe vétethessék.

Ezeknek előrebocsátása után egyidejűleg tudatja, miként felhivta a kegyesrend főnökét, hogy a lévai kegyesrendi gymnasium ötödik osztályában szükséges és a fentebbi illetményekkel a tanulmányi alaptól ellátandó tanárt egy képesített tanárjelölt személyében rendelje ki és erről hozzám jelentést tegyen.

Miről van szerencsém tek. alispán urat azon kéréssel értesíteni, hogy ő nagyméltóságának ezen intézkedését a törvényhatósági legközelebbi közgyűlésben előterjeszteni s egyszersmind annak figyelmét a tanintézet további kibővítésére szükséges intézkedések megtételére felhívni sziveskedjék.“¹⁾ Majláth s. k. főispán.

A megye főispánja a szeptember hó 15-ikén tartott megyei közgyűlésen általános helyeslés kísérté beszédben adta tudtúl Barsmegye egyetlen középiskolájának fokozatos kiegészítését jelző ministeri leiratot. A ministeri leirat felolvasása után elhatározta a közgyűlés, hogy köszönő feliratot intéz a ministerhez, melynek átadásával az előbbi küldöttséget bizta meg; a főispánnak pedig sikeres fáradozásaiért jegyzőkönyvi köszönetet szavaztak; végül határozatilag kimondotta a közgyűlés, hogy Barsmegye ezen egyetlen gymnasiumának 8 osztályúvá leendő kiegészítését erkölcsileg és anyagilag támogatandja. Ugyanezen alkalommal a szükséges építkezések terveinek elkészítésére is bizottságot neveztek ki, melynek tagjai Rudnyánszky Titusz alispán elnöklete alatt Mácsay Lukács, Brach Ferencz és Leidenfrost László voltak.

E bizottság a gymnasium igazgatójával kiegészülve összeült, hogy a gymnasium helyének megjelölését s annak czélszerű beosztását megbeszéljék. A december hó 14-ikén tartott megyei közgyűlésen egy előleges tervrajz vázlatát már be is mutatták a költségvetéssel együtt. Kétféle terv került szőnyegre; az egyik a régi gymnasium épületének kibővítése oly formán, hogy az épület homlokzata a vár felé még 2 ölnyre kiépíttessék, s onnan házunk északi homlokzatával párhuzamosan egyemeletes szárnyat húznak. A másik terv szerint kertünkben a templom mellé kellett volna épülni az egy, — esetleg kétemeletes új gymnasiumnak. Természetes, hogy ezen tervezgetések csak irányadó útbaigazítások voltak

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

az építendő gymnasium realisabb tervéhez; elegendők voltak azonban arra, hogy a gymnasium építésének kérdését elaludni ne engedjék, sőt az áldozatkészség gyakorlását is nyílt színen tartásák. Így történt, hogy az 1882. évi márczius 16-ikán tartott megyei közgyűlés az építendő gymnasium céljaira az eladott megyei épületekből befolyt 22 ezer forintból 8 ezer forintot szavazott meg.¹⁾

Minthogy azonban az építéshez ily csekély összeggel, de meg a tervezetek nagyon is kezdetleges volta miatt hozzáfogni nem lehetett, az építkezés jó néhány évig csak vágya volt a lévaiaknak; de oly vágy, melynek teljesüléséhez nem hiányzott a kitartó küzdelem, mely meg szokta hozni gyümölcseit. Így történt ez a jelen esetben is, mint azt alább látni fogjuk.

A gymnasium fejlesztésének ügye állandó lelkes hangulatban tartotta Léva városát. Nem esodálkozhatunk tehát azon, hogy örömmel ragadott meg minden alkalmat, melyből vágyainak kéresztülvitelére csak némi tápot meríthetett. Így történt, hogy mikor 1882. június hó 22-ikén Kalmár Endre, rendfőnök, Lévára jött, a főispánon és alispánon kívül a város kiváló férfaiából álló küldöttség tisztelgett előtte, kérve őt a tervbe vett főgymnasium minden oldalú támogatására és létesíthetésére.²⁾

Ugyanazon évben június hó 26-ikán a tanári kar és az ifjúság a gymnasium igazgatójának a tanári pályán eltöltött 25 éves jubileumát ünnepelte meg. Ünnepe volt e nap azonkívül az egész megyére és városra nézve, mert általános tiszteletnek örvendő s lelkes tanférfiról volt szó. Az ünnepély isteni tisztelettel kezdődött, mely után a tanári kar, majd az ifjúság fejezte ki tiszteletét, nagyrabecsülését és ragaszkodását szeretett igazgatója irányában. Majd az állami tanítóképző tanári kara, az elemi iskolák tanító testülete és a szil. Vinczéről nevezett nővérek siettek az ünnepelt üdvözlésére. Megjelent és résztvett az ünnepélyen Bars megye főispánja is, ki átnyújtotta az igazgatónak Trefort Ágoston v. és közokt. minister elismerő sorait, melyekben az ünnepeltnek a tanítás terén, de főleg a műének fejlesztése és ápolása körül szerzett érdemeit elismerő, meleg szavakban méltányolja. Este az ifjúság Scribe „A két Péter, vagy a zaardámi polgármester“ cz. két felvonásos vígjátékát adta elő általános tetszésnyilatkozatoktól kísérve; végül ugyanesak az ifjúság dalárdája kedves dallamú üdvözlő dalt énekelt.³⁾

1882. augusztus havában vette a gymnasium igazgatója Léva város polgármesteri hivatala útján a v. és közokt. ministernek a megye főispánjához intézett s a hatodik osztály megnyithatására vonatkozó leiratát:

¹⁾ Gymnasiumi irattár és az 1886/7. Értésítő.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Historia Domus Levensis és az 1881/2. Értésítő.

„23528. sz.

Méltóságos Főispán Úr!

Folyó évi július hó 25-ikén 3419. sz. a. kelt beces levelében érvényesített indokoknak méltánylása mellett ezennel megengedem, hogy azon esetre, ha a kegyes-tanítórend maga részéről az 1882/3. tanév elején a lévai gymnasiumnál megnyitandó hatodik osztályhoz szükségelt két tanárt kirendeli, ezek számára az 1882/3. tanévre az ellátási és költözködési díj fejében 1500 frt a tanulmányi alapból igénybe vétel-hessék. Midőn tehát ez esetben a lévai kath. gymnasiumnál a hatodik osztálynak az 1882/3. tanév elején leendő megnyitására az engedélyt megadom, erről van szerencsém Méltóságodat további szives intézkedés végett arról tudósítani, hogy erről a pozsonyi tanker. kir. főigazgatóságot is értesíttem. Fogadja stb. Bpest 1882. aug. 10. Trefort s. k.¹⁾

Iskola-helyiség hiányában a város a Széchényi-utczában levő Levatic-féle házban bérelt helyet az 5. és 6. osztály számára. Tudva azonban azt, hogy az ily bérelt helyiségek sok tekintetben kifogás alá eshetnek, nem mondott le a reményről, melynek alapját Bars megye részben már biztosította, hogy az új gymnasiumot mielőbb felépíthesse. Kötelességévé is vált ez Léva városának, a mennyiben a minster a 7. és 8. osztály megnyithatására az engedélyt ettől tette függővé. Az 1882. évi december hó 7-ikén tartott városi közgyűlésen tehát általános lelkesedéssel azt határozta, hogy a gymnasium felépítéséhez 12 ezer frttal járúl. A még hiányzó összeg beszerzését társadalmi uton híven összegyűjthetni, bizottságokat küldött ki kebeléből, melyeknek feladatául részint a közvetlen adományok gyűjtését, részint pedig az e célra rendezendő ünnepélyek, táncmulatságok és színelőadások tartását tűzte ki.²⁾

Az első táncmulatságot 1883. február 3-ikán rendezték. Védnökül Majláth István nejét voltak szerencsések megnyerhetni; ezzel a mulatság sikere biztosítva volt. 1243 frt 82 krajczár tiszta jövedelem jutott a gymnasiumi épület alapra, majd a ki nem váltott tombola-nyeremények utólagos eladásából ismét 185 frt 21 kr.³⁾

1883. június 28-ikán a gymnasium ifjúsága színelőadást rendezett ugyancsak a gymnasiumi épület-alapra. „Az orvos és az inasa” és „Az elégedetlen favágó” czimű vigjátékokat adták elő közmegelegedésre. A tiszta jövedelem 156 frt volt, melyet a gymnasium igazgatója a város polgármesterének adott át.⁴⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ „Bars” 1883. 6. — és 1884. 10. számai.

⁴⁾ „Bars” 1883. 26. száma.

Az 1884. évben értékes ajándékot kapott templomunk. Két évvel előbb történt, hogy Pálik Béla, hirneves festőnk, Léván járt s buzdította az azon időbeli házfőnököt, hogy forduljon a képzőművészeti társulathoz egy oltárképért; a kormány ugyanis az egyházi festészet emelése céljából évenként tetemes összeget bocsát e társulat rendelkezésére. A házfőnök csakugyan folyamodott s Ipolyi püspök közbenjárására siker koronázta folyamodványát. 1884. május 14-ikén megérkezett Lévára a Roskovicz Ignác által Rómában festett s Szent Józsefet, Jézus nevelő atyját ábrázoló remek festmény, melyért a képzőművészeti társulat — hallomás szerint — 1600 frtot fizetett. A keret 133 frtba került.¹⁾

A főgymnasiunni mozgalmak vezetői átlátták ugyan, hogy gyűjtések útján, még ha a meglevő tőkét a leggyümölcsözőbben kamatoztatják is, csak évtizedek múlva lesznek azon helyzetben, hogy megfelelő épületet emelhessenek; mert hiszen a Loserth budapesti építész által benyújtott tervezet 70 ezer forintra irányozta elő a költségeket; mégis megtett mindent, hogy a 7. és 8. osztály mielőbb megnyitható legyen. Erre irányult ama nagy küldöttség célja is, melyet Barsvármegye alispánja a megye három képviselője és nagy számú előkelő férfiú kíséretében vezetett a minster elé 1884. ápril hó 3-ikán. Az átnyújtott kérés levél tanuságot tesz e férfiak nemes buzgalmáról, őszinte hazafias munkájokról; megérdemli, hogy szóról-szóra megőrizzük az utódoknak:

„Nagyméltóságú Vallás és közoktatási M. királyi Minister.

Kegyelmes Úr!

Azon kulturális intézetek sorába, melyeknek a közműveltség terjesztésén kívül azon feladat is jutott osztályrészül, hogy a nem magyar ajkú lakosság között a nemzeti magyar szellemet s a magyar nyelvet terjeszszék és előmozdítsák, tartozik a lévai gymnasium is.

Léva város a felvidéken, Barsvármegyében, a magyarság határát képezvén. innen fel nyugat-északnak nincs többé magyar hely, nincs magyar telepítvény. hanem a tót elem — közbevetve esekély német colóniákkal terjeszkedik egész a szomszéd Silézia és Galicziáig.

Nem akarjuk mi azzal, mély tisztelettel alulírottak azt mondani, mintha a tőlünk felfelé lakó tót polgártársaink között a magyar szellem ki volna zárva, hanem csak a létező viszonyokat constatáljuk, s annak kívánunk kifejezést adni, hogy a városunkban levő gymnasiumnak fennállása s felvirágzása oly magyar nemzeti postulatum, melynek hivatása

¹⁾ Historia Domus Levensis.

a magyar műveltség, a magyar szellem, a magyar nyelvnek a szomszéd tót ajkú lakosság között terjesztése és uralmának fentartása, és a magyar állam eszméjének e helyen való megállapítása s megszilárdítása.

Midőn őseink 1815-ben herezeg Eszterházy s Marczibányi családok, Barsvármegye lelkes fiainak pártfogása- s támogatásával a gymnasiumot az akkori rendszer keretében hat osztálylyal¹⁾ megalapították, melybe a tanuló ifjúság rajként özönlött, s ezek között felvidéki tót szomszédjaink, polgártársaink gyermekei majdnem a feles számot képezték,²⁾ a nagy-lelkű adakozók és alapítók a hazai magyar nemzeti műveltség elterjedésének vágyától ihletve s ösztönöztetve, magyar helyre tették a művelődési intézetet.

A gymnasium tehát látogatott s virágzóvá lön; évi átlagban 300 ifjú nyerte itt nemzeti neveltetését s oktatását; a körülünk lévő vármegyéből: Bars, Hont, Zólyom, Turócz, Nyitra felső részéből s vidékeiről sereglett össze a tanuló ifjúság, hogy városunkban s iskolánkban elsajátíthassa a magyar nyelvet s a magyar nemzeties szellemet.

De nem is lehetett ez máskép; hiszen Barsvármegye ezen időben azon megyék sorában foglalt helyet, melyekben a nemzeti érzelmek, a nemzeti szellem és nyelv ápolásának szüksége legelőször ébredt életre, a mint ezt hazai történelmünk fényesen igazolja, melynek lapjain Barsvármegye neve s eljárása — a szerénység megsértése nélkül mondhatjuk — tekintélyes helyet tölt be.

Virágzó gymnasiumunk hivatását s pályafutását 1848. évig³⁾ megszakasztás nélkül teljesítette s helyesen oldotta meg, minek legfényesebb bizonyítványául méltán hozhatjuk fel azt, hogy midőn az 1848. évi nemzetiségi üzemek és aspirációk lábra kaptak, a mi szomszéd felvidéki tót lakosságunk körében nem bírtak gyökeret verni; a ki iskoláinkból kikerült, magyarra vált nyelvére, szellemére, lelkére, mert városunk egészben magyar lévén, annak körében és iskolájában nevelkedett ifjak sem válhattak mássá.

Az 1848. évben, mikor a tollat a kard váltotta fel, ifjaink a felső két osztályból a magyar hadsereg soraiban foglaltak helyet, gymnasiumunk pedig, melynek helyiségei katonai és egyéb polgári czélokra felhasználtattak, szünetelt;⁴⁾ e szünetelés, mert a kegyes-tanítórend, melynek vezér-

¹⁾ 1815. csak 4 osztálylyal: az 5. és 6. osztály 1816-ban nyílt meg.

²⁾ Ez időben a főnévkönyvek nem tüntették föl az anyanyelvet: kiki olyan nemzetiségűnek jegyeztetett, a milyen országban született: azért a legtöbb lévai tanuló „Hungarus“ szóval jegyeztetett. — noha anyanyelve soknak a tót lehetett.

³⁾ 1851-ig.

⁴⁾ Csak helylyel-közzel; lásd 124. s köv.lap.

lete alatt iskolánk állott, a változott viszonyok folytán fenttarthatási forrásaink kiapadván, az intézetet rögtön föl nem támaszthatta, 1852. évig tartott.

Ekkor városunk közönsége mélyen érezvén a magyar közművelődés ezen tényezőjének hiányát, sorakozott, hogy az enyészettől megmenthesse, a mi menthető, érintkezésbe tette magát a kegyes-tanítórend kormányával, felajánlván egyszer s mindenkorra a kegyesrend házának kijavítását s lakható s használható állapotba való tételét évi 600 frtnak subventiója mellett létre hozta, illetve újból feltámasztotta, életbe léptette a lévai gymnasiumot azon világos kikötéssel, hogy az „mind nyelvére, mind szellemére“ csak magyar lehessen.

De éppen ezen kikötés volt szálka az akkori fenálló hatalom szemében; a gymnasium regenerálásának utjában különféle akadályok gördítették, s ezek között első sorban az elemi oktatás kicsinyeltetvén, kénytelen lón városunk közönsége annak nem csekély áldozattal deferálni és azt teljesíteni; a mi később, — ha iskolánk a magyar tannyelvet a némettel feleserelni hajlandóságot mutat vala, — meg is szűnhetett volna.

Azonban városunk közönsége egy szívvvel, egy lélekkel magyarnak declarálván intézetét. attól semmi viszonyok között eltérni nem akart, s mert támaszt másutt ezen szomorú időben hasztalan keresett, saját erejére lévén egyedül utalva, a régi hat osztályú, vagyis az újonnan behozott szakrendszer szerinti nyolcz osztályú főgymnasium felállítását az időben meg nem bírhatván, a jobb jövő reményében a négy osztályú kis gymnasium felállításával lón kénytelen megelégedni; leginkább az által vezéreltetve, hogy magyar nemzetiségének ezen egyedüli palladiumát ezen a vidéken fentarthassa.

A kísérlet, hogy ezen gymnasiumunk magyar nemzeti szelleméből és nyelvéből kivetkőztessék. több ízben megtéetett, de az ép úgy a hazafias szellemű kegyes-tanítórendi igazgatók s tanárok buzgalmán, mint városunk közönségének rendületlen hűségén s kitartásán megtörött; gymnasiumunk mindenkor és mindenben magyar szellemű, lelkű és nyelvű lévén, ebből magát kizavartatni soha sem engedte azon erős hitben és reményben, hogy az erős megpróbáltatás után egy szebb jövőnek fel kell számára is virulnia.

És valóban hasztalanul nem reménykedtünk!

A várva-várt szebb jövő Nagyméltóságod bölcs kormányzata alatt reánk derült; Nagyméltóságod a magyar nemzeti culturának első apostola, ennek jótékony sugárait minden irányban oly boldogítólag árasztja, hogy lehetetlen, miszerint ennek áldása a legkisebb gunyhótól a legbüszkébb palotáig emelőleg s jótékonyan ne hathasson.

Engedje meg kegyelmesen Nagyméltóságod, hogy az áldás ezen forrásához, melyben már részesítettünk eddig, újból mély tisztelettel járulhassunk s esedezhessünk, hogy a két év előtt kis gymnasiumunk négy osztályú szerény helyzetéből Nagyméltóságod kegyelme által hat osztályúvá emeltetvén, a még hiányzó két osztálynak hozzácsatolásával főgymnasiummá declaráltassék, emeltessék.

A fentebbiekben szerencsénk van Nagyméltóságod előtt gymnasiumunkra a multban való küzdelmeit mély tisztelettel vázlatban feltárni, és a szükségre, melyet ezen gymnasiumunk pótol, rámutatni.

Nagyon jól tudjuk, hogy Nagyméltóságod nagy és széles ismeretei, ismert bölcsesége a hazai kulturális intézetek felállításában, nem szorúl tanácsadókra, s távol legyen tőlünk magunkat ilyenekül feltolni akarni. De azt hisszük, hogy a helyzetnek őszinte s leplezetlenül való előadása Nagyméltóságod kegyes figyelmében s meghallgatásában részesülend, s ebből folyólag további teendőinkre nézve az útmutatást megnyerendjük.

Nagyméltóságod kegyessége által, mint azt szerencsénk volt kiemelni, négy osztályú gymnasiumunk kettővel megtoldatván, az hat osztályú gymnasiummá tétetett. Azon iskolai helyiség, melyben a négy osztály van elhelyezve, több osztályt magába nem fogadhatván, a két osztályt, u. m. az ötödiket és hatodikát bérelt s az előbbiektől elválasztott helyiségben kelle elhelyeznünk; kétségtelen dolog, hogy a tanítás érdeke az így szétszórt helyiséget sokaig nem, csak ideig-óráig tűrheti; az építkezés tehát elengedhetetlen követelmény.

Ennek megfelelően mind Barsvármegye, mind városunk közönsége áldozat hozatalra utaltatik. De Barsmegye közönsége áldozat hozatalra csak egész, és nem fél műnek a felállításában lelkesül; s a hat osztályú gymnasiumot nem tartván egészen befejezett műnek, a közép-tanodai törvény szerint, ha ennél tovább s nagyobb haladás nem helyeztetik kilátásba, az áldozat hozatal oly kis mérvre reducáltatik, hogy alig lehetne hasznosítani; más részről városunk közönségénél is alig tudnók mindazokat megnyerni, kik az ügy érdekében valódi nyereségnek tekintendők; hozzá járúl, hogy az új iskola épületnek felállítása a felállított két osztálylyal a megkívántató költség- és áldozat hozattal nem állana kellő arányban; s hogy ezen arány csak a még hiányzó hetedik és nyolczadik osztály hozzácsatolásával volna kiegészíthető; s hogy valamint a nyolcz osztályú főgymnasium felelhet meg teljesen e vidék érdekeinek: úgy csak egy ilyen kiegészített közép-tanoda hathat tevékenyen a magyar műveltség, magyar szellem és nyelv terjesztésében a felvidéki tót szomszédágunkban, s várhatók tőle biztos eredmények, mert a nagyobb tanulók kerülvén ki innen az életpályának választása- s további folyta-

tására akár mint papok, ügyvédek, orvosok s tanítók köreibbe lépnének, mint jó magyarok felruházva magyar szellemmel, nem oly könnyen tán-torodnának el, mint a kisebb négy osztályú ifjak, kik a külső benyomásoknak sokkal inkább engednek amazoknál.

Bars- úgy, mint Hontvármegye, városunk és vidéke, fájdalom, nem tartoznak ama szerencsés helyek és vidékek sorába, melyek az állam részéről, különösen közlekedési tekintetben, valami előnnyel vagy kedvezményvel ellátva dicsekedhetnének: közlekedési eszközeik gyarlók, földrajzi fekvésüknél fogva a vasúti közlekedéstől távol esve, a világ-forgalomból ki vannak zárva, s e részben az ország mostoha gyermekeinek szerepére vannak kárhozatva, gyermekeiket csak is tetemes költséggel vihetik a legközelebbi szomszédos főgymnasiumok valamelyikébe, hol idegen, sokszor éppen nem gondos felügyeletnek adatván át, azok haladásáról, viseletéről a szülők személyesen meg nem győződhetnek; holott Léva városunk kereskedelmi központja lévén Bars- és Hontmegyék jó részének, az érdekelt szülők gyakrabban fordulnak meg e helyen s így nyugodtabb öntudattal hozzák ide az olcsóbb ellátást nyújtó s egészséges climával s társadalmi élettel dicsekvő városunkba.

De tekintettel azon tapasztalatra, hogy minden szülő gyermekét lehetőleg oly tanintézetbe adja, hol középiskolai tanulmányait egészen bevégezheti, ha a már felállított ötödik és hatodik osztály tanulóit nemcsak megtartani, hanem azokat szaporítani s felső vidéki tót polgártársaink gyermekei számára maradandóbb nemzeti szellemet s nemzeti műveltséget, nevelést, oktatást adni s azt teljes egészéig tenni kívánjuk, nem marad más hátra, mint a gymnasiumot főgymnasiummá emelni, s erre hiányzó hetedik és nyolczadik osztályt felállítani s mielőbb közhasználatra boesátani.

Ezen okoknál fogva bátorkodunk esedezni ismételten Nagyméltóságodnál: méltóztassék az eddig hat osztályra felemelt gymnasiumunkat a hetedik és nyolczadik osztálylyal kiegészítve főgymnasiummá emelni elrendelni s a tanárok dotátióját kegyelmesen megrendelve, azt a kegyes-tanítórend vezérlete s gondjai alá helyezni, egyuttal kegyelmesen megengedni, hogy az új iskola helyiséget a lévői kegyesrendi ház kertjének templom melletti részén önállólag felemeltethessük, mire nézve külön alázatos felterjesztésünket vagyunk bátrak benyújtani.

A felállítandó nyolcz osztályú főgymnasium épületeinek terveit elkészítettvén, azokat a magas kívánatra felterjeszteni édes kötelességünknek ismervén, azon ajánlat tételünk mellett, hogy ezen építkezésre, ha az csakugyan főgymnasium lesz, Barsvármegye közönsége nyolczezer. — Léva város közönsége tizenkétezer forintot ajánl fel azon édes re-

ményben, hogy az épülethez szükséges további költségek fedezésére Barsvármegye közönsége által a könyöradományok s adakozások s egy-letek felállítása igénybe veendő lévén, ennek útján véljük és hiszszük azokat előhozhatóknak és pótolhatóknak.

Midőn ezeket Nagyméltóságod előtt felhozni bátorkodunk s azok elfogadásáért inély tisztelettel esedezünk, egyuttal alázatosan kérjük a kegyes-tanítórend kormányát magas elhatározásáról kegyesen értesítenni, magas s kegyes intézkedésének állandóságáról biztosítani.

Fogadja Nagyméltóságod legmélyebb tisztelettel egybekötött hazafiúi üdvözlétünket Léván, 1883. október hó 10-én alázatos szolgálai Léva város közönsége nevében: Mácsay Lukács s. k. polgármester. Kónya József s. k. rkapitány. Márkly Ferencz s. k. tanácsnok. Tuschnay János s. k. aljegyző. Waiger János s. k. t. tanácsnok.¹⁾

Ezen kérő levél átnyújtása 1884. április hó 3-ikán történt. A kegyes fogadtatás a legszebb reményekkel keesegteté a küldöttséget.

Fokozódott e remény, midőn néhány nap mulva Trefort a megye főispánjához intézett és április hó 9-ikén 1883. sz. a. kelt leiratában arról értesítette Léva város közönségét, hogy azon esetre, ha Barsvármegye közönsége és Léva városa a főgymnasium számára szükséges és az oktatás kellékeinek teljesen megfelelő épület emeléséről, valamint az összes tanhelyiségek teljes felszereléséről saját erejéből gondoskodni fog, a szükséges tanárok illetményeit a tanulmányi alaphól fedezni fogja.²⁾

A határozott jó idulatról tanuskodó leirat nagy örömet okozott Léván; nem is késett Léva városa lépéseket tenni, hogy a 7-ik osztályt már az 1884/5. tanévben megnyithassa. De a küldöttség, mely ez ügyben augusztus hó 23-ikán tisztelgett Gönczy és Tanárky államtitkároknál, — minthogy a ministernél annak távollétében nem tiszteleghttek, — teljesen eredménytelenül tért vissza; sőt a miniser távirata, melyet a megye főispánjához intézett, határozottan kimondja a 7-ik osztály elhalasztását.³⁾

Nem maradt más hátra, mint mielőbb megfelelni a miniszter határozott feltételének. Hozzá is fogtak egy olesőbb, legfőlebb 40 ezer frtba kerülő tervezet készítéséhez. Benkó Károly budapesti építész készítette az új tervet. A hely megszemlélésére a miniser Leövey Sándor miniseri titkárt küldte Lévára, ki a hely és építési terv ellen semmi kifogást sem tevén, azonnal hozzáláttak a vállalkozókkal való szerződés-

¹⁾ Léva város levéltára.

²⁾ 1886/7. Értesítő.

³⁾ Ugyanott.

kötéshez. Ez is megtörténvén, 1885. június hó első napjaiban már az alapkövet is letették azon helyen, hol a főgymnasium épülete ma áll.¹⁾

A komolyan megkezdett munkálkodás megtermette gyümölcseit; a nm. v. és közokt. miniszter 1885. július hó 24-én 21950. sz. a. kelt leiratával megengedte, hogy az 1885/6. tanévvel a hetedik osztály megnyitassék.²⁾

A két felső osztály helyiségeül a kegyesrendiek házához tartozó régi iskola-épületet³⁾ jelelték ki, melyet kellően berendezve a rendes időben megkezdheték az előadásokat.⁴⁾

Mint hogy az eddigi számítások szerint a gymnasium felépítéséhez még 15 ezer frt hiányzott, kölcsönt vett fel a város, melynek törlesztésére a kivétel nélkül — helybéli-e, vagy vidéki a tanuló — 18 frtban megállapított tandíjat jelelték meg fedezetül.⁵⁾

De a 15 ezer frt kölcsönrel sem fejezheték be az épületet. Azon változtatások, melyeket a miniszter részint biztonsági, részint paedagogiai szempontból tett az épületen, még nagyobb áldozatokat kívántak. Ily körülmények között a város 1885. szeptember hó 30-ikán segélyért folyamodott a miniszterhez. A folyamodvány így szól:

*„Nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi Magyar Királyi Miniszter!
Kegyelmes Urunk!*

Mély tisztelettel alulirolt Léva város közönsége Nagyméltóságod bőles intencionak megfelelőleg kegyes engedélyezése folytán kis gymnasiumának nyolcz osztálylyal való kibővítését ezélba vevén, az erre szükségessé vált épületnek felállításához a f. évi június hóban a legnagyobb buzgalommal hozzáfogott s azt minden töle kitelhető erővel s eszközökkel annyira vitte, hogy az épület innár tető alá vétethetik s azzal elláttatik.

Miután azonban egy, a mai kor tanügyi igényeinek megfelelő főgymnasiumi épület, különösen annak olyszerű előállítása, hogy a boltzatok mellözésével a vastartányokra fektelett rendszer alkalmaztassék, mi a magas ministerium kívánsága szerint megtörtént, tetemes költséget, munkát s erőt követel, s mély tisztelettel alulirott város közönsége saját rendelkezésére álló összes erőin kívül, melyek az épületnél folyton igénybe vétetnek, községi pénztára terhére 12 ezer forint kölcsönt vevén föl, az

1) Ezekről bővebben az 1886/7. évi Értesítőben.

2) Gymnasiumi irattár és 1886/7. évi Értesítő.

3) Most a kath. legényegylet bérlé.

4) *Historia Domus Levensis.*

5) 1885/6. évi Értesítő.

ezen épület fölemelésére lefizette, valamint a társadalmi élet körében tett gyűjtéseket, melyek a 10 ezer forintot meghaladják, e czélra éppen úgy, mint Barsvármegye közönsége által felajánlott 8 ezer forintot, összeségben pedig a kamatokkal együtt ekként már 34 ezer forintot mind az épület felállítására fordította, kimerítvén így minden forrást, mely rendelkezésére állott, most azon helyzetben van, hogy az épület befejezéséhez és berendezéséhez hiányzó s felszámítás szerint 35 ezer frtot tevő összeget nem tudja honnan kikerekíteni; mert nem támaszkodhatván sem a községi pénztárra, miután ennek szükségletei fedezésére a városi közönség úgy is már 21 száztóli adóval terhelhetik, nem támaszkodhatván a közönség áldozatkészségének igénybe vételére, mert ez, mint fent jelzők, már kimerített; nem fordulhatván a vármegyéhez, mert ez különben is terhekkel ellátva levén az épület felépítéséhez való hozzájárulását az említett 8 ezer forinttal manifestálta: szorult helyzetében kénytelen azon forráshoz fordulni, a honnan már mások szerencsések voltak ügyes-bajos dolgaikban felemelésüket és támogatásukat megnyerni.

E forrás, Kegyelmes Úr! Nagyméltóságod kegyessége s azon az országot boldogító s államunkat megszilárdító igyekezete, melylyel a magyar culturának, mint nemzetiségünk palladiumának, előmozdítására, terjesztésére, nem kimélve időt, fáradságot, összes erejét és hatalmát államférfiúi bölcseséggel s erélylyel fordítja.

Igen is Kegyelmes Úr, ez az a mi vigasz- s életet adó forrásunk, ehhez járulunk a legmélyebb tisztelet- s alázattal. s esdve kérjük Nagyméltóságodat: méltóztatnék bennünket, mint kik főgymnasiumunk épületének befejezésére és berendezésére szükséges erőkből kifogytunk, kikben a hit, a vágy, a remény intézetünk jövő fölvirágzására elolthatatlanul él, habár annak eszközei előteremtésében igyekezetünk ez idő szerint megrendült, ezen szomorú helyzetben kegyes pártfogásába venni. s mint az már némely szerencsés polgártársainknak, kik között legyen szabad a nagykarolyiakra hivatkoznunk, osztályrésztül jutott — a még hiányzó összeget, mely az ide esatolt kimutatásban 35 ezer forintot tesz, lévai főgymnasiumunk befejezésére és berendezésére kegyelmesen resolválni. s minket ez ügyben való további eljárásra életképesekké tenni, kik legmélyebb tisztelettel öröklünk stb. Léván 1885. évi szeptember hó 30-ikán Léva város közönsége nevében Mácsay Lukács s. k. polgármester. Tuka József s. k. tanácsnok. Laky József s. k. tanácsnok. Waiger János s. k. számvevő. Firtusz Mihály s. k. tanácsnok. Tuschnay János s. k. jegyző.*¹⁾

¹⁾ Léva város levéltára.

A küldöttségnek, mely e kérelmet előadta, a miniszter nagyon kevés biztatót mondott. A december hó 31-ikén tartott városi közgyűlésen pedig már a tagadó választ is felolvasták. A még hiányzó összeg beszerzésére a lévai urodalomhoz és Barsmegyéhez fordultak. Az első 15 ezer frtot adott 5% kamatra, Barsmegye pedig újból 4 ezer frttal járult a gymnasium épületének költségeihez. A megye adománya így összesen 12 ezer frtot tesz.¹⁾

Az építkezés annyira haladott 1886. június haváig, hogy a miniszteri megbízásból kiküldött tanker. kir. főigazgató június hó 24. és 25. napjain tartott szemléje után oly jelentést küldhetett Treforthoz, hogy az 1886/7. tanévre az épület rendeltetésének átadható lesz. A főigazgató jelentése után a miniszter ugyancsak a főigazgató útján július hó 9-ikén 25521. sz. a. kelt leiratával értesítette Léva városát, hogy az 1886/7. tanévvel a nyolczadik osztályt is megnyithatják, megadván egyuttal a nyilvánossági jogot és az érettségi vizsgálatok megtartására az engedélyt és erről jogérvényes bizonyítványoknak kiadását is.²⁾

1886. szeptember hó 5-ikén nagy ünnepélyességgel adták át az izléses épületet rendeltetésének. Munkay János, garamújfalusi esperesplébános és érseki biztos, végezte a megható szertartást; ugyanő, valamint Szabady Gyula, gymnasiumi igazgató ünnepi beszédeket mondtak; az első az ifjúságot intette hálára és szorgalomra, az utóbbi a gymnasium rövid történetét adta elő kiemelve különösen azon férfiak érdemeit, kik az új gymnasium épületének megteremtésében hervadhatatlan érdemeket szereztek. Itt is megörökítjük e férfiak neveit: Trefort Ágoston, v. és közokt. m. kir. miniszter; székhelyi Majláth István, Barsmegye főispánja, Rudnyánszky Títusz, Barsmegye alispánja, Wiedermann Károly, pozsonyi tankerületi kir. főigazgató, Máriaassy István, alispán-helyettes, Mácsay Lukács, Léva város polgármestere. Kivülök nagy érdemeket szereztek még: Ambró István, Benkovics Ernő, Belesák László, Berdach Dávid, Besse Dávid, Boleman Adolf, Boleman Ede, dr. Brach Ferencz, Dillesz Sándor, Dombay Vilmos, Frank Ferencz, Gyenes József, Holló Sándor, Kelecsényi Ráfacl, Konkoly Sándor, Kürthy József, Lakner Antal, Lakner László, Leidenfrost Gyula, Leidenfrost László, Levaticz Márton, Márkly Ferencz, Nyitray Ferencz, Pristyák Neit, dr. Pólya József, Szakmáry Endre, Szabó Lajos; nem különben azok is, kik egyik-másik küldöttségben időt és pénzáldozatot nem kimélve részt vettek: Sembery Béla, Schleifer Ármin,

¹⁾ 1886/7. Értesítő.

²⁾ Ugyanott.

Nemecsek Gyula, gróf Hunyady László, Huberth Vilmos, Kazy János, b. Mednyánszky Árpád, Kazy László, Kosztolányi Sándor, Pozsonyi Ádám.¹⁾

De meg kell emlékeznünk e helyütt arról is, ki éppen az ünnepek alkalmával és akkor, midőn a közreműködők neveit megörökíték, szerényen felre vonult: Szabady Gyula gymnasiumi igazgatóról. Az ő buzditásainak, lelkes munkásságának, mindenre kiterjedő figyelmének és tapintatosságának nagy rész jutott a gymnasium fejlesztésében. A kegyes-tanítórend kormánya és a város közötti összeköttetés teljes sikerű eredményének pedig igazán ő volt az összekötő kapcsa. Szabady Gyula igazgató érdemei feljegyezve maradnak nemcsak a főgymnasium fejlesztése történetében, hanem a kegyesrendi társházban is, melynek épügy, mint a gymnasiumnak, 16 éven át volt gondos és fáradhatatlan vezetője. Az állami tanítóképző igazgató tanácsának is buzgó tagja volt 1887.—1891-ig, vagyis Léváról való eltávozásáig.

Kiváló érdemeket szereztek a lévai urodalom új tulajdonosai, a Schöller testvérek is. Ama nagylelkűséggel, hogy az épület helyiségeül átengedtek 220 négyszög ölnyi területet, majd hogy 1000 frt. ajándékpénzzel és 15 ezer forint kölcsönrel a legválságosabb pillanatokban a város segélyére voltak, örök hálára kötelezték le magok iránt e város lakóit.²⁾

Végül Simor János, hercezeg-primás, a minden szép és nemes iránt áldozatkész főpap neve is örökre bevésve marad intézetünk történetében. 1886. nov. 11-ikén 6369. sz. a. kelt leiratával 10 ezer forintot adományozott a lévai katolikus főgymnasiumnak azon kikötéssel, hogy azt a város alapítványkép kezelje és kamatait a lévai katolikus főgymnasium fentartására fordítsa.³⁾

Habár a többször érintett 1886/7. tanévi Értesítőben az épület bőven le van írva, úgy szintén a költségek is, még pedig részletezve, még sem tartom feleslegesnek megemlíteni, hogy az 1886/7. tanév elejéig, vagyis azon időig, mikor az épületet rendeltetésének átadták, 58039 frtot és 59 krajezárt fordítottak rá.⁴⁾

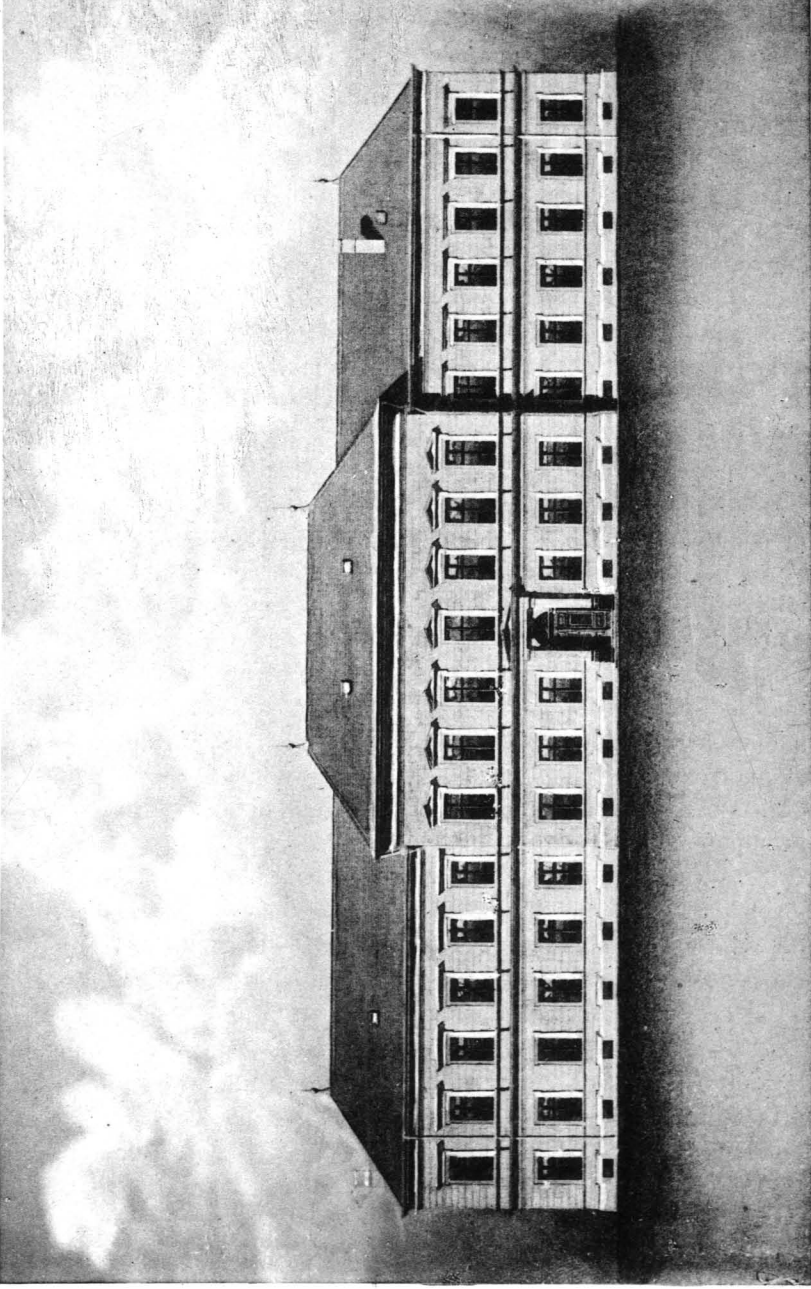
A gymnasium földszintjén van hat osztály, az emeleten kettő; ugyanitt van a szép, tágas rajzterem, tanári könyvtár, ifjúsági könyvtár, természetrajzi és physikai muzeumok, az előadó-kísérletező terem, vegytani konyha, igazgatói iroda; a földszinten a bejáró mellett van az is-

¹⁾ Bővebben l. 1886/7. évi Értesítő.

²⁾ 1886/7. Értesítő.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Ugyanott.

A lévai k. r. főgymnasium új épülete.

kolaszolga lakása; van még pinczehelyisége, hol egy konyha és kút is van; ugyanitt van helye a fűtőanyagoknak is. A termek mind igen tágasak; némely terem 5 méter, a legtöbb 4.25 méter magas. Az egész épületben Meidinger-féle kályhák vannak; a closettek pedig vízvezetékekkel vannak ellátva; télen e helyeket is fűtik. Van még az ifjúság üdülésére a gymnasiumnak mintegy 700 m. területű torna-udvara és egy kis kertje.¹⁾

A főgymnasiumi épület felemelésére és befejezésére fordított szorgos utánjárás és lázas elfoglaltság mellett az intézet tanári testülete a megye mozgalmáiból sem vonta ki magát. Így 1885. márczius 5-ikén, mikor Majláth István főispán a megye vezetésére való kineveztetésének 10 éves jubileumát ünnepelte Aranyos-Maróthon, Szabady Gyula igazgató és Gusztafi Endre tanár is megjelentek, hogy hódoló tiszteletüket kifejezzék. A Barsmegye területén létező középiskolák nevében Szabady Gyula üdvözölte a főispánt; átadott ez alkalommal egy diszes albumot is, mely a lévai főgymnasium ifjúságának toll- és aquarell rajzait tartalmazta.²⁾

Midőn pedig 1886. január 31-ikén a felvidéki magyar közművelődési egyesület barsi választmánya alakuló gyűlését tartotta, ezen egyesületi ülésen részt vett a tanári kar is és a Léva-vidéki választmányba Szabady Gyula igazgatót és Frank Ferencz tanárt is beválasztották.³⁾

1886. okt. 28-ikán Simor János biboros herezeg-primás áldozárságának 50 éves jubileumát ünnepelte meg gymnasiumunk. Az ünnepély leírása az 1886/7. tanévi Értesítőben olvasható.

1887. január 8-ikán XIII. Leo pápa 50 éves áldozári jubileumát ünnepelte meg a tanári kar az ifjúsággal egyetemben.⁴⁾

Ugyanezen évben június 22. 23. és 24. napjain Kalmár Endre rendfőnök látogatta meg a gymnasiumot s résztvett az éppen ez időben folyó több osztályvizsgálaton.⁵⁾

Az 1887. évi május hó 23.—27-ig tartották meg az első írásbeli érettségi vizsgálatot, a szóbeli érettségiek pedig június hó 27. és 28. napjain voltak. 17 tanuló jelentkezett, kik közül 11-et bocsátottak szóbelire s mind a 11-et érettnak nyilvánították.

Ezzel a lévai gymnasiumnak teljes főgymnasiummá való átalakulása befejeződött.

1) 1886/7. Értesítő.

2) Historia Domus Levensis.

3) Ugyanott.

4) 1886/7. Értesítő.

5) Hist. Dom. Levensis.

VII.

A főgymnasium további története.

(1887|8.—1894|5 ig.)

Az 1887|8. tanév derekán, 1888. január hó 8-ikán kegyeletes, szép ünnepélyt tartott főgymnasiumunk. E napon ugyanis XIII. Leo pápa Ő Szentségének 50 éves áldozári jubileumát örökítették meg a főgymnasium évkönyvei. A főgymnasium igazgatója lelkes szavakkal hívta föl az ifjúság figyelmét a kath. egyház látható fejének igazi vallásos buzgalommal való megünneplésére; ének és szavalat emelte az ünnep fényét.¹⁾

1888. május havában szép kitüntetés érte a tanári kart. Hévizy Jánost, ki jelenleg a nagy-kanizsai választó kerület országgyűlési képviselője, Léva városa megyebizottsági taggá választotta.²⁾

A megye ujonnan kinevezett főispánjának, garam-veszelei Kazy Jánosnak, 1888. évi május hó 16-ikán Aranyos-Maróthon tartott beigtatási ünnepén a tanári kar nagy része megjelent. Mikor pedig a főispán június hó 16-ikán e minőségben első ízben Lévára jött, a tisztelgők sorában volt a főgymnasium tanári kara is. A főispán még az nap megtekintette a főgymnasium új épületét, melynek czélszerű beosztása minden tekintetben kielégítette őt.³⁾

Ugyanezen év június hó 25-ikén ama kitüntetés fölötti örömet ünnepelte társházunk és a tanári kar, mely a kegyes-tanítórendet érte, mikor Ő Szentsége Pirotti Pompiliust, rendünk egyik szent életű tagját a boldogok közé avatni óhajtotta. A boldoggá avatott rendtag emlékére 1891. január havában ismét 3 napig tartó egyházi ünnepet ült a kegyes-tanítórend valamennyi társháza.⁴⁾

---

¹⁾ 1887/8. Értesítő.

²⁾ Hist. Dom. Levensis.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Ugyanott.

1889. augusztus havában Frank Ferencz, a lévai gymnasiumnak egyik nagy tudományú és kiváló műveltségű tanára, eltávozott Léváról, a hol 18 évi tanársága alatt a város minden lakójának tiszteletét érdemelte ki magának. Alig volt közérdekű ügy, melyben ő főszerepet ne vitt volna; alig penditettek meg üdvös eszmét, melynek ő hathatós támogatója ne lett volna; kiváló képzettsége és műveltsége az ily üdvös eszmék megpendítésére és keresztülvitelére igen alkalmassá tették őt. A gymnasiumi ügyek mozgalmaiban, a kath. legény-egyesület megalakításánál, a mulattatva oktató felolvasók és a felnöttek oktatására vállalkozó előadók közt ép úgy ott találjuk Frank Ferenczet, a mint ott látjuk a tanuló ifjúság élén, mikor kirándulások alkalmával a természet kincseire és annak szépségeire figyelmeztet, vagy mikor a kis tanulókkal a kellemes perczeket szerző szindarabokat fáradságot nem kimélve taníttatja be. Léván való tartózkodásáról a „Bars” cz. hetilap 1889. évi 33. száma szépen emlékezik meg. Kiváló képességének értékesítésére a kegyes-tanítórend bő teret nyújtott, mikor a közkedveltségű és jelesen kormányzó, de oly korán és váratlanul elhunyt Lévay Imre utódává tette őt 1895. április havában.

1889. évi szeptember hóban Tisza Kálmán is meglátogatta főgymnasiumunkat. Abból az alkalomból történt ez, mikor a jelzett évben a dunántúli ref. egyházkerület Léván tartotta gyűléseit. Az ünnepélyes fogadtatások után Tisza Kálmán Kazy János főispán, Máriássy István alispán, Konkoly Sándor képviselő és Mácsay Lukács polgármester kíséretében jelent meg intézetünkben, hol Szabady Gyula üdvözlő beszéde után megtekintette az egész épületet és beírta nevét a gymnasiumi vendégkönyvbe.¹⁾

Ugyanczen alkalommal Pap Gábor ref. püspök is meglátogatta a főgymnasiumot több paptársa kíséretében.²⁾

A második érettségi vizsgálatra a nm. v. és közokt. minister 1888. május 12-ikén 28438. sz. a. kelt rendeletével Bartal Antalt, a középiskolai tanárképző intézet igazgatóját és egyetemi tanárt, ministeri biztosul küldötte ki.³⁾

Léva város tanácsa 1889. évi szeptember hó 2-ikán tartott üléséből kifolyólag 1042380. sz. a. kelt útiratban értesítette a főgymnasium igazgatóját, hogy a főgymnasium épületét 755. számmal jegyezték be.⁴⁾

1) 1889/90. Értesítő.

2) Ugyanott.

3) Gymnasiumi irattár.

4) Ugyanott.

1890. május hó 21-ikén 2851. sz. a. kelt leirattal az ország herceg-primása Hönig Vilmos garam-ujfafusi esperes plébánost a lévai kath. főgymnasiumhoz érseki biztossá nevezte ki.¹⁾

1891. évi február hó 5-ikén Magyarország egyik legnagyobb főpapjának, Simor János herceg-primásnak halála alkalmából gyászünnepepélyt rendezett a főgymnasium; nagy alapítványával a lévai főgymnasium történetében feledhetlen emléket hagyván hátra, az igaz kegyelet ünnepe volt ez.²⁾

Ugyanazon évben szeptember hó 21-ikén nagy Széchényink születésének 100-ik évfordulóján iskolai ünnepélyt tartottunk.³⁾

Az 1891. évi november havában Lévay Imre rendfőnök titkárával látogatta meg a főgymnasiumot; minden osztályban többször megjelent és meghallgatta a tanulók feleleteit.⁴⁾

Főgymnasiumunk évenként megünnepeli felszöges urunk és apostoli királyunk koronázási évfordulóját. Mindezen évi ünnepeket felülmulta fényre és ünnepélyességre az 1892. évi június hó 8. és 9-ikén rendezett ünnepély, mikor a dicsőségeseen uralkodó királyi pár koronázásának 25. évfordulóját ülte meg intézetünk.⁵⁾

1892. évi október hó 2-ikán Lévay Imre, a kegyes-tanítórend főnöke áldotta meg a belsőleg s külsőleg kijavított templomunkat és felszentelte új orgonánkat.⁶⁾

Az orgonát Angster József, pécsi orgonaépítő készítette; 14 változatú, 638 fa- és cziuksípval; a crescendo és decrescendo, melyeknek szerkezete Angster találmánya, különösen kitűnnek; az orgona összes költségei 2502 frot tettek ki, mely összeg legnagyobb része adakozásokból folyt be. Az adakozók közt első helyen van Trautwein János, ki 400 frttal járult az orgona költségeihez.⁷⁾

A templom átalakításának költségeit a kegyes-tanítórend kormánya fedezte 2284 frt 14 kr. összegben. A szentély kifestésére azon 200 frt szolgált, melyet a lévai takarékpénztár részvénytársaság e célra nemesen följánlott.⁸⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár

²⁾ 1890/91. Értesítő.

³⁾ 1891/2. Értesítő.

⁴⁾ Ugyanott.

⁵⁾ Ugyanott.

⁶⁾ Hist. Dom. Levensis.

⁷⁾ Ugyanott.

⁸⁾ Ugyanott.

Ugyanezen 1892. évben a társház is nagy átalakuláson ment keresztül. A földszintet, az u. n. régi iskola-helyiségeket, lakó szobákká alakították át. Okul szolgált erre a nm. v. és közokt. minister és a kegyes-tanítórend kormánya közt létrejött egyezség, melynek értelmében az 1893/4. tanévtől kezdve teljes főgymnasiumot a kegyes-tanítórend látja el tanerőkkel. (Ezen egyezségről alább lesz szó.) — Ezen alkalommal a nm. v. és közokt. minister a szobák bebutorozására egyszer s mindenkorra 3000 frtot adott; az átalakítási költségekhez a város 600 frttal járult; míg a kegyes-tanítórend kormánya 2247 frt 38 krajczárt költött e célra. Ezen átalakítások egyik nevezetessége, hogy a régi bejárást, mely közvetlenül a templom mellett volt, befalazták; helyén ma szoba van; bejáróul pedig az épület ama bejárója maradt, melyet a régi időben a tanuló ifjúság használt.¹⁾

A nm. v. és közokt. miniszternek a gymn. igazgatójához intézett azon felszólítására, hogy a testedző úszást és fürdést lehetőleg mozdítsák elő, a lévai urodalom társbérője, Leidenfrost Gyula úr igen előzékenyen bocsátotta a gymnasiumi ifjúság rendelkezésére jól gondozott uszodáját. Gróf Csáky Albin, v. és közokt. minister 1892. június 24-ikén 24789. sz. a. kelt leiratával megelégedését fejezi ki az igazgatónak azon készségeért, melylyel az a tanulók fürdési és úszási ügyét a minister intenióihoz képest felkarolta.²⁾

A nm. v. és közokt. minister 1893. márczius 28-ikán 2734. sz. a. kelt rendeletével a lévai kath. főgymnasiumhoz az érettségi vizsgálatokra ministeri biztosul dr. Fináczy Ernőt rendelte ki.³⁾

1893. február hó 19-ikén a katolikus egyház fejének 50 éves püspöki jubeliumát ünnepelte meg a főgymnasium kath. ifjúsága. — Április hó 16-ikán pedig az ország herceg-primásának szerencsés megmenekülése alkalmából ünnepélyes hálaadó istentiszteleten vett részt.⁴⁾

1893. október hó 3-ikán részt vett a főgymnasium igazgatója két tanárral a tankerületi kir. főigazgatónak Pozsonyban megtartott 40 éves tanári jubeliumán; a kerület tanári karának nevében intézetünk igazgatója is hosszabb beszéddel üdvözölte a jubiláló főigazgatót.⁵⁾

Az 1893. év október hava két jötevéjétől fosztotta meg főgymnasiumunkat és templomunkat. Október 5-ikén Leidenfrost László hunyt el, kinek a főgymnasium diszes épületének felemelésében vannak elévül-

¹⁾ Historia Domus Levensis.

²⁾ Gymnasiumi irattár és 1892/3. évi Értesítő.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Ugyanott.

⁵⁾ 1893/94. Értesítő.

hetetlen érdemei; október 6-ikán pedig Trautwein János, a budapesti oltáregylet igazgatója végezte be áldásos életpályáját; Trautwein évek során át több ezer forint értékű templomi szerrel ajándékozott meg bennünket. Az elsőnek temetésén az ifjúság is megjelent tanárai kíséretében; az utóbbi temetésén pedig a tanári kar két taggal képviseltette magát.¹⁾

A nm. kereskedelmi minister a kegyesrendi társházat és főgymnasiumot összekötő távbeszélő (telephon) használati engedélyét 1894. január 7-ikén 90297/1893. sz. a. kelt leiratával tanügyi czélokra 10 évi időtartamra megadta.²⁾

Ugyanezen évben a nagy nemzeti gyász alkalmából, mely Kossuth Lajos halálával érte a hazát, a főgymnasium is leróta a kegyelet adóját. A tanári kar részt vett az ág. ev. és cv. ref. v. templomokban tartott gyász-isteniszteleteken. Az önképzőkör pedig külön, rendkívüli ülésben emlékezett meg a század e legnagyobb fiáról.³⁾

1894. évi április hó 28-ikán Budapesten Klamarik János vallás és közoktatásügyi ministeri tanácsosnak a tanügy terén töltött 40 éves jubileumán jelent meg az intézet igazgatója egy tanár kíséretében.⁴⁾

Ugyanezen évben június hó 13-ikán Boltizár József, felszentelt püspök, a bérmálás szentségét osztotta ki Léván; ifjúságunk közül mintegy százat bérmált; meglátogatta a gymnasiumot és nevét a vendégkönyvbe is beírta.⁵⁾

A nm. v. és közokt. minister dr. Tóth Györgyöt, ki a lévai k. r. társháznak és főgymnasiumnak igazgatását az 1891. évi okt. hó 5-ikén átvette, 1894. évi 40287. sz. alatt kelt leiratával a lévai állami tanítóképző igazgató tanácsába rendes taggá nevezte ki.⁶⁾

Léva város képviselő testülete 1894. december hó 11-ikén tartott közgyűléséből kifolyólag 6305. sz. a. felhatalmazta a főgymnasium igazgatóját, hogy az 1896. évi milleniumi kiállításra a főgymnasium épületének aquarelljét 105 frt értékben rendelje meg.⁷⁾

Az 1895. évi január hóban tartott városi képviselők választása alkalmával a tanári kar egyik tagját, Kroll Rudolfot, a városi képviselők közé választották be.⁸⁾

¹⁾ Historia Domus Levensis és az 1897/4. Értésítő

²⁾ Gymnasiumi irattár.

³⁾ 1893/4. Értésítő.

⁴⁾ Ugyanott.

⁵⁾ Ugyanott.

⁶⁾ Gymnasiumi irattár.

⁷⁾ Ugyanott.

⁸⁾ Hist. Dom. Levensis.

VIII.

A főgymnasium szervezése.

a) A 4 felső osztály fentartói.

Daczára annak, hogy a főgymnasium már 1886-ban diszes és minden tekintetben megfelelő épületet nyert, és hogy a nyilvánossági joggal együtt az érettségi vizsgálati jogot is megkapta, belügyi éppen nem voltak rendezettek. Tudta ezt jól Léva városa, tudta a kegyes-tanítórend kormánya. Sőt még ma sincs rendezve kellőleg némely tanügyi követelménye pl. a tornaügy.

A nm. v. és közokt. minister már 1887-ben megindította ez ügyben a tárgyalásokat. Első leírata Barsmegye közönségéhez a következő: „41772. sz. A lévai kath. főgymnasiumot, a mely tanintézet a megye és város közönségének és egyes magán pártfogóknak áldozatkészsége folytán csak nem rég nyert diszes épületet, tanártestület tekintetében is kifogástalanná s így a követelményeknek mindenben megfelelővé ohajtván tenni, a kegyes-tanítórend tartományi főnökével tárgyalásokba boesátkoztam az iránt, hogy e gymnasium tanári karát képesített, vagy jogosított rendi tanárok alkalmazásával a jelenlegi hat világi helyettes tanár mellözése mellett teljesen a kegyes-tanítórend szolgáltassa. A tartományi főnök hajlandónak nyilatkozott ezen ohajtasomnak cleget tenni oly kikötéssel, hogy az alkalmazandó hat rendes tanár javadalmazás fejében 5500 frtot kapjon a tanulmányi alapból. Ez esetben azonban a jelenlegi hat helyettes világi tanár évi 700 frtnyi, összesen tehát 4200 frtnyi díjazásával szemben a tanulmányi alap terhére évi 1300 frt költségtöbblet állana elő, melynek viselésére a nevezett alap nemesak jelenleg, hanem előre láthatólag a messze jövőben is képtelen leend. Hogy a fenti cél mégis elérhető legyen, nem marad más megoldás hátra, minthogy a lévai gymnasiumnál a jelenlegi 18 frtos tandíjak, melyeknek jövedelméből Léva városa jelenleg a gymnasium felépítéséhez felvett 15000 frt kölcsön évi részleteit fizeti, az állami tanintézetekével egyenlő magasra, tehát 24 frtra emeltessenek föl, midőn

is az ekként előálló többletből, a jelenlegi mintegy 200 tanulót véve föl alapúl, évi 1000—1200 frt, de egész biztosan 1000 frt bevételre vélhet számítani, mely összeg a jelzett több költség fedezésére volna fordítandó és a tanulmányi alap javára beszállítandó. Az ekként még mindig fennmaradó évi 300 frt több költségen kívül a tanulmányi alapot egy a gymnasiumnál szervezendő torna tanári állás ellátása után évenként még 500 frt tornatanítói díjazás is terhelné, s így az összes évi több költség 800 frtot tenne a tanulmányi alap terhére.

Részemről annak daczára, hogy a tanulmányi alapnak állandóan kimerült állapota minden újabb kiadásnál a legnagyobb megfontolást teszi szükségessé, a tanintézetbe járó nem esekély számú tanulók előmenetelének biztosítása végett, és mivel a tanintézetet minden tekintetben korunk fokozott igényeinek megfelelővé tenni óhajtom, hajlandó volnék az évi 800 frt több költségnek a nevezett alap terhére való engedélyezése iránt Ő cs. és apostoli királyi Felségéhez előterjesztést tenni azon esetre, ha Léva város közönsége határozatilag kimondaná, hogy az iskola felépítéséhez felvett 15000 frt kölcsönének teljes visszafizetése után a gymnasium négy felsőbb osztályába járó tanulóktól szedett összes tandíjakat annak idején állandóan a tanulmányi alap javára fogja átengedni. Ez esetben be lesz jelentendő, hogy a 15000 forint törlesztése, mely időben ér véget. Mindezeknél fogva felkérem a megye közönségét, hogy e leiratomat Léva város közönségével oly felhívás mellett közölni sziveskedjék, hogy az abban foglaltakra nézve hozandó határozatát a közönség útján hozzám mielőbb terjeszse föl annál is inkább, mert addig a gymnasium végleges rendezéséhez szükséges további lépéseket, melyekhez a közönség f. évi okt. 11-ikén 12367. sz. a. kelt felterjesztéséhez képest a tornatanítói állás szervezése is tartozik, meg nem tehetem. Áttérve a közönség most idézett felterjesztésének első pontjára, tekintettel az általa és Léva város által a gymnasium érdekében hozott eddigi áldozatokra, valamint a fentemlített jelenlegi fedezet hiányra, megengedem ugyan, hogy a tornatanítás az állandó tornacsarnok felépítéséig továbbra is az állami tanítóképezdei tornacsarnokban végeztessék, de elvárom, hogy a gymnasiumi tornacsarnok is az elvállalt kötelezettséghez képest a lehető legrövidebb idő alatt kiépíttessék. Budapest 1887. szept. hó 7-ikén Trefort s. k.¹⁾

Léva városa érdekében 1888. július hó 10-ikén 8122. sz. alatt Barsmegye közgyűléséből felterjesztést intéztek a nm. vallás és közokt. ministerhez, hogy a még fedezetlen gymnasiumi adósságok törlesztésére

¹⁾ Léva város levéltára.

3500 frtot vehessenek föl, a mely összeget a 15000 frt kölcsönnel együtt a főgymnasiunai tandíjból akarnak törleszteni. E felterjesztésre a nm. v. és közokt. minister 1888. november 30-ikán 35644. sz. a. Barsmegye közönségéhez a következő rendeletet intézte:

„F. évi július 10-ikén 8122. sz. a. kelt felterjesztésére értesitem Czimet, hogy f. évi július hó 14-ikén tartott rendes évnegyedes közgyűlésében hozott ama határozatát, a mely szerint a megye a lévai gymnasium költségeiből még fedezetlen 3500 frt törlesztésére kölcsönt vesz fel, s ezt Léva városa által ugyancz célra felvett 15000 forintnyi kölcsönnel együttesen a felgymnasiunai tandíjakból fogja visszafizetni, helyben hagyom. illetve elfogadom. Egyszersmind pedig értesitem Czimet és Czim utján Léva városát, hogy tekintettel a tanulmányi alap föltötte szorult helyzetére, szigorúan ragaszkodnom kell hivatali elődömnök 41772/1887. és 16199/1888. sz. a. kelt rendeleteiben kifejezett azon kívánságához, hogy a tandíj a jövő 1889/90. tanévtől kezdve 18 frtról 24 frtra emeltessék, s hogy az így származó egész többlet azonnal, az al- és felgymnasiumban befolyó összes tandíj fele pedig az említett 18500 frtnyi adósság teljes letörlesztésének idejétől kezdve a tanulmányi alapba beszolgáltassék. Megjegyzem, hogy e feltételként tekintendő kívánságaim nem teljesítése esetében, a tanulmányi alap említett szorult helyzete miatt, kénytelen volnék a csak ideiglenesen engedélyezett négy felső osztály fentartására szolgáló évi összeg további kiszolgáltatását megszüntetni. Gróf Csáky s. k.¹⁾

Léva városa fontolóra vévén a nm. v. és közokt. minister komoly figyelmeztetéseit, 1888. évi április hó 6-ikán tett felterjesztésében késznek nyilatkozott az erejéhez mért legnagyobb áldozatokra, de a tandíjnak a minister kívánsága szerint való átengedését nagyon is elviselhetetlen követelménynek jelezte. A nm. v. és közoktatási minister Barsmegye utján következő leirattal felelt:

„24639. sz. Léva város közönségének a lévai főgymnasium viszonyainak rendezése tárgyában mult évi április hó 6-ikáról keltezett felterjesztésére a következőkről értesitem Czim utján a nevezett várost. E főgymnasium jelen állapotában, a midőn a középiskolai törvény által előirt számú rendes tanárok helyén nagy idő óta helyettes tanárok vannak alkalmazva, nem felel meg a törvény követelményeinek. A tanulmányi alap pénzügyi helyzete oly kedvezőtlen, hogy a legjobb akaratom daczára még a jövőre nézve sem nyújthatok kilátást arra, hogy ezen tovább már tekinteten kívül nem hagyható követelmények kielégítésére ezen alap

¹⁾ Léva város levéltára.

pénzügyi ereje vétessék igénybe. Ily körülmények között a rendezésre azon módot ajánlom, hogy a tandíj emeltessék föl 18 frtról 24 frtra s a személyenként hat frtot tevő többlet a főgymnasium mind a nyolcz osztályára vonatkozólag a tanulmányi alap pénztárába szállíttassék be, a mely alapnak különben, mint a felső négy osztály fentartójának a fennálló joggyakorlat értelmében az ezen osztályokban befolyó egész tandíj jövödelemre jogos igénye volna. E mód helyett Léva városának kívánságára azt a módot is kész volnék elfogadni és jóváhagyni, hogy a város ne a tandíjak jelelt mérvű felemelése által nyerendő jövödelmi többletet, hanem évi 1500 frtot tevő határozott összeget legyen köteles az alapba befizetni. A tandíjoknak jóváhagyással történő esetleges további emeléséből származó jövödelmi többlet fele részben mindkét esetben a tanulmányi alapot illetné. Felhivom Czim útján Léva városát, hogy a főgymnasium rendezése érdekében az egyik, vagy a másik módzatban nyugodjék meg és ez értelemben hozandó határozatát Czim jóváhagyásával ellátva hozzám mielőbb terjessze föl, mert különben őszinte sajnálkozásomra nem leszek azon helyzetben, hogy a főgymnasiumot egy jó iskola színvonalára emeljem, sőt azt is megfontolás tárgyává kell tennem, vajjon a felforgó viszonyok közt meghagyhatom-e továbbra is annak nyilvánossági jogát. Budapest, 1889. május 2-ikán. Gróf Csáky s. k.⁴⁾

Ily körülmények között nem volt más hátra, ha a gymnasium nyilvánossági jogát veszélyeztetni nem akarták, mint az ajánlt módzatok közül választani. Léva város képviselő testülete végre 1890. június hó 12-ikén tartott közgyűléséből a következő felterjesztést intézte a nm. v. és közokt. ministerhez:

„41|2125. sz. Léva város képviselő testületének közgyűlése beható eszmecsere után a gymnasiumi bizottság határozati javaslata szerint a minister úr Ö Excellentiájának második ajánlatát fogadta el és határozatilag kimondotta, hogy Léva város közönsége a nm. v. és közokt. minister úr 1890. évi május 2-ikán 24639. sz. a. kelt leiratában foglalt vagylagos ajánlatához képest kötelezi magát, hogy a főgymnasium ügyének végleges rendezése czéljára s azon feltétel alatt, hogy a végleges rendezés a jövő tanév kezdetéig keresztül vitessék, a jövő tanév kezdetől számítva évi 1500 frt, azaz egyezeröttszáz forint általány összeget fizet a tanulmányi alapba.

Mindazonáltal azon határozott kikötéssel, hogy ezen összegben felül e czimen a várostól soha semmi szin alatt ne követeltessék, s hogy ezen

⁴⁾ Léva város levéltára.

átalány összeg ellvállalása folytán Léva városnak a 24 frtig fölemelt s mind a nyolcz osztályra vonatkozó összes tandijak felett való szabad rendelkezési joga a jövőre is érintetlenül fenmaradjon. Mely jelen határozatnak Barsvármegye törvényhatósága útján a nm. v. és közokt. ministeriumhoz lehető legsürgősebben leendő felterjesztése elrendeltetett.¹⁾

E felterjesztésre gróf Csáky Albin v. és közokt. minister 1890. évi július hó 16-ikán 28992. sz. a. Szepes-Mindszentről keltezett következő leirattal válaszolt:

„Léva városának a lévai kath. főgymnasium rendezése ügyében f. évi június hó 25-ikén tett felterjesztésére értesitem a közönség útján a nevezett várost, miszerint f. évi június 12-ikén tartott közgyűléséből 41|2125. sz. a. hozott határozatában foglalt azon ajánlatát, a melylyel magát arra kötelezte, hogy a főgymnasium fentartásához az 1890|91. tanévtől kezdődőleg évi 1500 frttal járúl, elfogadom, az 1890. évi május 2-ikán 24639|1889. sz. a kibocsátott rendeletemben foglalt azon kikötésem mellett, hogy a tandijnak jóváhagyással történő esetleges további emeléséből származó jövődelmi többlet fele részben a tanulmányi alapot fogja illetni. Felhivom a közönség útján a várost, hogy e határozatot a közönség jóváhagyása alá terjeszse és annak megtörténtéről hozzám jelentést tegyen. Megjegyzem, hogy ezen most jelölt kötelező ajánlat nem menti föl a várost azon kötelezettség alól, hogy — a mennyiben a legutolsó időben ennek még eleget nem tett volna — a főgymnasiumi épület kiegészítésül torna csarnokot építsen s hogy a rendezést a jövő tanévben egyelőre csak oly mérvben eszközölhetem, a mint erre nézve a kegyes-tanítórend egyideileg megkeresett főnökével megegyezésre juthatok.“²⁾

Léva város közgyűlése 1890. augusztus hó 20-ikán 69|2933. sz. a. a nm. v. és közokt. minister e határozatát elfogadta s arról jelentést ugyanazon szám alatt fel is terjesztette.³⁾

A kegyes-tanítórend főnöke még 1887. évi márczius hó 12-ikén 295. sz. a. előterjesztést tett a nm. v. és közokt. ministerhez, előadván a feltételeket, melyek alatt a lévai katolikus főgymnasiumot rendi tanárokkal ellátni hajlandó. Azonban a Léva városával folyó lassú egyezkedések miatt e feltételekre válasz csak 1890. évi július hó 16-ikán, vagyis akkor érkezett, mikor a felebb jelzett ministeri leirat értelmében a várossal a megállapodás létre jött.

¹⁾ Léva város levéltára.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

A nm. v. és közokt. miniszternek a kegyes-tanítórend főnökéhez intézett leirata, melyből a kegyes-tanítórend kormányának feltételei is világosan kitűnnek, következő:

„28992. sz. Megkeresésemre Nagyságod még 1887. évi márczius hó 12-ikén 295. sz. a. tett előterjesztésében értesített azon feltételekről, a melyek mellett a lévai katolikus főgymnasiumot a középiskolai törvény követelményeinek megfelelőleg teljesen ellátni képes és hajlandó. E feltételek abban állottak, hogy Nagyságod hat tanár ellátására évi 3600 frtot, ugyanazoknak tiszteletdíjúl évi 1200 frtot, a gymnasiumi igazgatónak díjpótlékúl évi 100 frtot, egy érdemesült tanár ellátására évi 500 frtot és egy iskolaszolga tartásához járulékul évi 100 frtot, összesen évi 5500 frtot kívánt. Ezen kívül kívánta, hogy az alkalmazandó kegyes-tanítórendi tanárok szobái első bebútorozására egyszersmindenkorra egy bizonyos összeget utalványozzak.

Miután Léva városával a Nagyságod által felállított ezen feltételek teljesítésére szükséges költségekhez való hozzájárulás tekintetében hosszú tárgyalás után megegyezésre jutottam: a tanulmányi alap továbbra való igénybe vételével hajlandó vagyok Nagyságodnak mindezen feltételeit elfogadni s felkérem, nyilatkozzék, mennyi azon összeg, melyet Nagyságod a tanárok szobáinak első bebútorozására egyszersmindenkorra kíván, továbbá mily idő alatt volna képes a szóban forgó főgymnasiumot ellátni. Megemlítem, hogy Nagyságod válasziratának leérkezte után, annak tartalma szerint, szándékozom a jelenleg alkalmazásban levő világi helyettes tanárok elhelyezése tekintetében rendelkezni. Szepes-Mindszent, 1890. július 16. gr. Csáky s. k.¹⁾

A kegyes-tanítórend főnöke 1890. évi augusztus hó 5-ikén válaszolt a nm. v. és közokt. miniszter felszólítására; válaszában hangsúlyozza, hogy a nagy tanárhiány a kegyes-tanítórendben is érezhető baj s így nincs azon helyzetben, hogy már az 1890/1. tanévben elláthatná a lévai katolikus főgymnasiumot; de a következő két év alatt igen. A szobák első bebútorozására pedig 3000 frtot kér.²⁾

A rendfőnök ezen levelére a nm. v. és közokt. miniszter 1890. december 23-ikán 36980. sz. a. kelt leirattal válaszolt:

„Folyó évi augusztus hó 5-ikén 1238. sz. a. tett jelentését, mely szerint Czimed nincs azon helyzetben, hogy a lévai kath. főgymnasium négy felső osztályának kegyesrendi tanárokkal való ellátását már a most kezdődő 1890/91. tanévvel megkezdhesse, tekintettel az el nem hárítható

¹⁾ K. tanítórendi levéltár.

²⁾ Ugyanott.

akadályra. tudomásúl vettem, valamint a rend kormánytanácsának ama megállapodását is, hogy a rend az 1891|2. és 1892|3. vagyis két tanév alatt évenként 3—3 rendtagot alkalmazva veszi át a felső négy osztályt. Ennélfogva a lévai gymnasiumnál eddig alkalmazott hat világi helyettes tanár még az 1890|1. tanévre meghagyatván, erről a várost értesítettem és az érdekeltek részére a 700 frt helyettesi díjat egyidejűleg kiutaltványoztam. Arról, hogy melyik három tanárt fogom az 1891|2. tanévvel a lévai gymnasiumtól elhelyezni, még idejében fogom Czimet értesíteni. A mi a kegyesrend által alkalmazandó hat tanár lakó szobáinak behútorozását illeti, az erre kért 3000 frtot, habár ez összeget tetemesnek találom, elvileg mégis engedélyezem; a szobák lakhatóvá tételének költségeihez azonban mivel sem járulhatok, mert az egyezkedés mind Léva városával, mind pedig Czimeddel ily kötelezettséget soha szoba nem hozott. Ennélfogva az épületi rendbe ezások költségét vagy a kegyesrend viselje, vagy pedig annak viselésére iparkodjék Czim Léva városát megnyerni.¹⁾

Léva városa ezen átalakítási költségekhez az 1892. évi augusztus hó 3-ikán tartott közgyűlésben hozott határozattal 600 frttal járult,²⁾ mely határozatról a város polgármestere 1892. évi szept. hó 1-én 1222. sz. a. kelt átiratával a kegyes-tanítórend lévai házfőnökét értesítette. Léva városának ezen nagylelkűleg felajánlott segédelméért a társház főnöke 1892. szept. 3-ikán 108. sz. a. kelt átiratban mondott hálás köszönetet.³⁾

A kegyes-tanítórend főnöke a nm. v. és közokt. ministernek adott ígéretéhez hiven az 1891|2. tanévben három kegyesrendi tanárt alkalmazott a lévai kath. főgymnasiumnál; három világi helyettes tanárt pedig innen ugyanekkor a nm. v. és közokt. minister állami középiskolánál alkalmazott. Az 1892|3. tanévvel újból három rendtagot küldött a rendfőnök, míg az utolsó három helyettes tanárt — úgy mint az előző évben — az állam vette át tanárokkul. Ezzel a lévai kath. főgymnasium belügyeinek legfontosabbja megoldást nyert. A nm. v. és közokt. minister pedig először 1891. évben 49883. sz. a. kelt rendeletével — majd 1892. évi október hó 3-ikán 40169. sz. a. kelt leiratával utasította a lévai m. kir. adóhivatalt, hogy a lévai kegyes-tanítórendi társház főnökének bélyeges nyugtájára előleges negyedévi részletekben (az első leirat szerint 3100, majd) évi 5500, azaz ötezeröttszáz frtot fizessen ki.⁴⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Lásd 177. lap.

³⁾ K. r. társház levéltára.

⁴⁾ Ugyanott.

b) Rajzügy.

Hátra volt még a rajz- és tornatanítói állás rendszerezése; ez utóbbi még ma is rendezetlen. De lássuk először a rajztanári állás szervezését.

Midőn a hatvanas években közoktatási állapotaink javítására fokozott buzgalommal törekedtek, a rajztanítás fontosságát is mindinkább hangsúlyozták. S habár a lévai gymnasium adatai azt igazolják, hogy már évekkel előbb is előadták a rajzot, hosszú időn át mint rendkívüli tantárgyat, úgy, mint legtöbb hazai középiskolában, itt is sok hiány mutatkozott. A tankerületi kir. főigazgató nem is szünt meg sürgetni a gymnasium igazgatóját, hogy a rajztanítás a törvény követelményei szerint történjék. Így 1868. márczius 20-ikán 473. sz. a. kelt leirattal felhívja a gymnasium igazgatóját, hogy tegyen jelentést, mit határozott Léva városa a rajz- és tornatanítást illetőleg.¹⁾

A gymnasium igazgatójának sürgetéseire végre 1868. márczius 26-ikán 200. sz. a. kelt átirattal Gyárfás Sándor városi bíró következőleg válaszolt:

„Sajnosan kénytelen Léva város tanácsa beismerni, miként a város jövödelmei saját szükségleteire korántsem lennének elégségesek — sőt évenkénti hiányokkal kénytelen küzdeni — és miután a legközelebb létrehozandó tornászati intézethez szükséglett faanyagok a lévai urodalmi főbernökség által (csupán a kemény fát értvén ide) kegyesen ajándékol utalványozvák, mellyek kifaragása, felállítása, kötelek, kapesok és más éhez szükségelt eszközök megszerzése czéljából a lévai takarékpénztár nagygyűlése által az itteni iskolák felségállítására kegyesen ajánlott 320 frtból 180 frt o. é. kiutalványoztatni kéretett volna, mi azonban megtagadtaték, továbbá miután a tornászati helyiség és költségeire nézve is nem könnyen oldható kérdések merülhetnének föl, -- mindezeknél fogva Léva város tanácsa tehetetlenségét kénytelen őszintén bevallani és kinyilatkoztatni: miután a tornászat felállítására is kegyes ajándékot vett volna igénybe, annál kevésbé képes a rajziskola költségeit fődözni.“²⁾

A gymnasium igazgatója által felsőbb helyre felterjesztett ezen nyilatkozat nem mentette fel Léva városát a rajztanítás gondozásának kötelezettsége alól. Az újabb és szigorúbb hangú leiratokra végre még 1868. derekán Léva városa évi 200 frtot szavazott meg a torna- és rajztanításra, mely határozatát a főigazgató 1868. október 2-ikán 1522. sz. a. kelt leirattal helyeslő tudomásul vette.³⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

Ez időtől fogva évről-évre megújította a gymnasium igazgatója ama kérelmét, hogy a rajztanár díját emeljék föl; a város ezt nem tétetvén, a nm. v. és közokt. ministerhez fordult támogatásért. A nm. v. és közokt. minister 1874. december 5-ikén 33113. sz. a. kelt leiratával Léva városát kérelmével elutasította azon érveléssel, hogy, miután a tandíjak a város pénztárába folynak, az iskola összes szükségleteiről tartozik gondoskodni.¹⁾

A sok sürgetésre a város 1876-ban a rajztanár díjazását évi 500 frtra emelte fel.

A főgymnasium felállítását után még gyakrabban sürgette a minister a rajztanári állás rendszeresítését. A főgymnasium igazgatója, hogy a tarthatatlan állapotnak mielőbb vége legyen, a ministeri figyelmeztetést felterjesztette a kegyes-tanítórend főnökéhez; a rendkormány hivatkozva a nm. v. és közokt. ministernek 1868. évi szeptember hó. 11-ikén 12105. sz. a. kelt rendeletére, melynek egyik része így szól: . . . „Tekintettel azon körülményre, hogy a kegyes-tanítórend alapítványai a mai kor igényeihez képest sokkal esekélyebbek, hogy sem azokból a rend vezetése alatt álló igen számos intézetben az újabban fölmerült minden oktatási szükségletet fedezhetné, addigis, míg e részben máskép gondoskodva nem volna, az említett tanítórend gymnasiumaiban a rajz és testgyakorló mesterek díjazása a tanulmányi alapból fog fedeztetni, kivéve a kecskeméti, kishazebeni, *lévai*, magyaróvári, nagybecskereki, rózsahegy, szegedi fő- s illetőleg algymnasiumokat, melyekben az illető városok és alapítók saját javukra szedik a tandíjakat, s ennél fogva az összes iskolai szükségletek fedezésére is kötelezve vannak . . .“²⁾ a rajztanári állás szervezését és a tanár fizetését a város terhei közé tartozónak jelentette ki.

Rendes rajztanár hiányában még mindig helyettes tanárok tanították e fontos tárgyat, mely vizsás állapot akkor mutatkozott elviselhetetlennek, mikor az 1890. I. tanévtől kezdve a görög-pótló tantárgyakat is tanítani kellett.

1892. jan. 18-ikán 57906. sz. a. kelt leirattal felhívja a minister Léva városát, hogy külön rajztanári állást rendszeresítsen s erre a pályázatot a folyó tanév végeig hirdesse ki.³⁾

Mindennek daczára még a következő 1892|3. tanév nagy részében sem volt rendszeresítve ezen állás. A város, mely úgy is nagy áldozatokat hozott a gymnasiumi épület felemelésével elvállalt kölesönök

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

törlesztése alkalmával, módot keresett, hogy ezen újabb teher alól megmenekedhessék. E módot abban találta meg, hogy, miután a görög-pótló tantárgyak behozatala óta a rajzot a négy felső osztályban is tanítani kell, s mivel a négy felső osztály fentartója a tanulmányi alap, indokolt, hogy a tanulmányi alap is járuljon hozzá a rajztanár díjazásához. Ily alapból indulva ki, késznek nyilatkozott a város a rajztanár díjazásához évi 500 frttal járulni, a kinevezési jogot átadni a nm. vallás és közokt. ministernek, ha az a rendes rajztanár díjazásához megkivántató többletet a tanulmányi alapból fedezni kegyes lesz. A küldöttség ez ügyben 1892. évi november hóban tisztolgett a nm. v. és közokt. ministernél. A választ Barsvármegye alispánjának 1893. február hó 25-ikén 2593. sz. a. kelt átiratával kapta meg Léva városa; ez átirat a következő:

„Mult évi augusztus hó 31-ikén 2769. sz. a. kelt jelentésére értesitem a közönséget, hogy a nm. v. és közokt. minister úr a város képviselő testülete által hozzá intézett azon kérelmére, hogy a főgymnasiumi rajztanári állás javadalmazásának 1000 frtra leendő felemeléséhez a tanulmányi alapból 500 frttal hozzájáruljon, f. évi február hó 6-ikán 47075 sz. a kelt rendeletében a következőkben határozott: Való ugyan, hogy a lévai főgymnasium rendezésére vonatkozó tárgyalások alkalmával a rajztanári állás javadalmazásának kérdése az illető rendeletekben nem érintetett, de ez csak azért történt, mert a rendezés a dolog természetéből kifolyólag csak is azon pontokra terjeszkedhet, melyek illetékesség tekintetében kétségesek voltak, míg a rajztanári állás javadalmazásáról az 1868. évi 12105. sz. a. kelt rendelet minden kétséget kizárólag intézkedvén, erre nézve a dolog elvi oldalát illetőleg rendezés szüksége nem forgott fönn. De nem állhat fenn kétség a tekintetben sem, hogy a város köteles a rajztanár díjazását a megváltozott viszonyoknak megfelelően fölemelni, mert maga a város volt az, mely az eredetileg csak 200 forintnyi díjat 1876-ban 500 forintra emelte fel. — Mindamellet tekintettel azon áldozatokra, melyeket a város a gymnasiumra hozott, valamint azon kötelezettségére, hogy a tornaesernök építéséről még gondoskodni tartozik, méltányossági okokból hajlandó a nm. minister úr a rajztanári állás kellő javadalmazása végett a még hiányzó 500 frtot a tanulmányi alap terhére elvállalni, fentartva magának a rajztanári állás betöltésének jogát. Ehhez képest a pályázatot egyidejűleg ki is hirdette. A várost kötelező 500 frt a szóban levő állás betöltésétől kezdve a lévai kir. adóhivatalba lesz évről-évre beszámoltandó,“¹⁾

¹⁾ Léva város levéltára.

A pályázatot 1893. évben február 6-ikán 47075 sz. a. csakugyan kihirdették, melynek eredménye az lett, hogy a nm. v. és közokt. minister 1893. évi április hó 23-ikán 14780. sz. a. kelt rendeletével Szakáts János rajztanárjelöltet évi 800 frt jutalomdíjjal ideiglenes helyettes rajztanárrá nevezte ki.¹⁾

Ezzel a rajztanári állás szervezésének kérdése végleges megoldást nyert.

c) Tornaügy.

A tornatanitói állás még ma sincs szervezve. Erre vonatkozólag is történtek lépések. A rajztanítás megkezdésével egyidejűleg helyettes tornatanitót alkalmazott a város a melegebb időszakra 50 frt. tiszteletdíjjal. Változatlanul maradt ez akkor is, mikor a főgymnasium már teljes volt; ha csak azt nem vesszük változásnak, hogy 1893-ban az 50 frtot 100 frtra emelte föl a város. Ezen fontos ügy megoldása is két oldalú szerződésen alapszik, mint azt látni fogjuk.

Az 1864. évben a lévai ág. ev. vallású lelkész testgyakorló helyiséget rendezett be, s mikor a gymnasium igazgatója ezt felső helyen bejelentette, a főigazgató leirt, hogy ezen tornatanításban az ifjúság is részt vehet, de mindig egy-egy tanár felügyelete alatt.²⁾

1868-ban Klepáts nevezetű tanítójelölt ajánlkozott kiegészítőül; ezen ajánlkozást a tanker. kir. főigazgató 1868. okt. 31-ikén 1791. sz. a. kelt leiratában örömmel vette tudomásul.³⁾

1870. nov. 10-ikén 1836. sz. a. kelt leirattal a főigazgató tudtúl adja, hogy Pazár Károly, tanítóképző intézeti rajztanár, nemesak a rajz-, de a tornatanítást is megkezdheti, jelezvén ezuttal azt is, hogy a 200 frtnyi tiszteletdíjat a városnál sürgetni fogja.⁴⁾

Ezen 200 frtnyi tiszteletdíjat Léva városa 1870. november hó 22-ikén 793. sz. a. folyóvá is tette.⁵⁾

1873. június 12-ikén, mikor a gymnasium tanári testülete Barton főigazgató elnökelete alatt gyűlést tartott, a gymn. igazgatója előterjesztette azon indítványát, hogy Számháber Jánosnak, ki az áll. tanítóképző

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Ugyanott.

⁵⁾ Ugyanott.

intézetben a tornát 400 frtért tanítja, kérjenek segélyt a nm. v. és közokt. ministertől oly feltétellel, hogy a segély megadása esetén nevezett tanár a gymnasiumban is köteles legyen a tornát tanítani. Okadatolásul felhozták, hogy ez esetben Számháber állása biztosítva lenne, holott most a 400 frtból alig képes megélni. A nm. v. és közokt. minister 1873. okt. 11-ikén 27932. sz. a. kelt leiratával ezen kérelmet, mint teljesen alap nélküli indítványt, megtagadta.¹⁾

Az 1874. június hó 22-ikén 16227. sz. a. kelt ministeri leirat megengedte, hogy a lévai kath. gymnasium tanulói addig is, míg a gymnasiumnak tornahelyisége lesz és saját roskadó félben levő tornaszereit helyre állítja, az állami tanítóképző tornahelyiségeit ideiglenesen használhassák.²⁾

Majd a következő években a kegyesrendiek házában az egyik kisebb udvaron állították fel a legnélkülözhetetlenebb tornaszereket s itt folyt a tornatanítás a főgymnasium épületének felépítéséig. 1886/7-ik tanévben a főgymnasium tágasabb udvarán állították fel e szereket, hol jelenleg is folyik a tornatanítás, de csak a melegebb időszakban.

A főgymnasium új épületével egyidejűleg kellett volna a téli tornacsarnoknak is felépülni, ha a város anyagi viszonyai ezt megengedték volna. Tekintettel azonban a város szorult anyagi helyzetére, a nm. v. és közokt. minister halasztást engedett; de a városnak ez irányban való kötelezettsége még mindig fennáll. A nm. v. és közokt. ministernek 1887. évi december hó 7-ikén 41772. szám alatt kelt és Barsvármegye közönségéhez intézett leiratában van említés téve a város eme kötelezettségéről. E szerint a város köteles a tornacsarnokot felépíteni, a nm. v. és közokt. minister pedig a tornatanító díjazását évi 500 forinttal a tanulmányi alapból fedezi.³⁾

Ezen leirat óta másfél év eltelt annélkül, hogy a tornaügyben legkisebb változás állt volna be. A nm. vallás és közokt. minister tehát 1889. április hó 29-ikén 32383/1888. sz. a. kelt és Barsvármegye közönségéhez intézett leiratában a következőket írja: „Az 1883. évi XXX. t.-cz. alapján általános revisio alá vettem a lévai kath. főgymnasiumot és annak eredményét a következőkben közlöm Czimmal: 1. Az új épületet általtában megfelelőnek találtam, *csak tornacsarnoka nincs még most sem az intézetnek.* — 2. A tanszerbéli felszerelés hiányos, mert az intézet nem rendelkezik saját tulajdonát képező physikai és rajz-

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Gymnasiumi irattár és Léva város levéltára.

eszközökkel, hanem azokat viszonyos kölcsönképen az ottani állami képezdétől kapja. — Minthogy hivatalbéli elődömnek 1887. évi december hó 7-ikén 41772. sz. a. kibocsátott leirata óta, melyben azt kívánta, hogy a lévai főgymnasium a legrövidebb idő alatt tornacsarnokot kapjon, immár egy évnél több idő telt el anélkül, hogy ez irányban valami megállapodás történt volna, ez alkalommal felhívom Czimet, utasítsa nevemben Léva város közönségét, hogy a tornacsarnok felépítése ügyében határozzon. Ennélfogva annak tervrajzát közegeivel haladéktalanul készíttesse el és jóváhagyásom kinyerhetése végett hozzám mielőbb terjeszse föl. Tájékoztatóul ide csatolom egy a követelményeknek megfelelő tornacsarnoknak tervrajzát (2 dbban) azon megjegyzéssel, hogy az a kivitelnél szem előtt tartandó ugyan, azonban csak oly mérvben érvényesítendő, a mennyire azt a viszonyok, különösen tér tekintetében megengedik. A tervből költségkimelés szempontjából elhagyhatók a szertár, előtér, ruhatár és az árnyékszékek; a kettős ablakok helyett egyes ablakok alkalmazhatók.¹⁾

Ismét elmult egy év a nélkül, hogy valami ez ügyben történt volna. A nm. v. és közokt. minister 1890. július hó 16-ikán 28992. sz. a. kelt leirattal újból köteletségévé tette Léva városának a tornacsarnok felépítését, felhíva egyuttal arra is, *hogy a tornacsarnok a gymnasium telkén épüljön*. Erre vonatkozólag alapul szolgált a nm. v. és közokt. ministernek még 1885-ben 18383. sz. a. kelt leirata, mely a főgymnasium szomszédságában elterülő u. n. sétateret a főgymnasium telkéhez kívánta telekkönyveztetni; ez ellen a város 1886. január 19-ikén tett felterjesztésében felszólalt ugyan, de mint a nm. v. és közokt. ministernek 1886. évi június hó 28-ikán 23172. sz. a. kelt leirata is igazolja, eredménytelenül; sőt a mint az a még ugyanazon 1886. évi december hó 22-ikén 49727. sz. a. kelt leirattal is igazolható, a nm. v. és közokt. minister első rendeletét fentartja. Ez utóbbi leirat így szól:

„A közönségnek f. évi december 3-ikán 4290. sz. a. hozzám intézett beadványára, melyben azt kéri, hogy az ottani főgymnasiumi épület számára elfoglalt és f. évi 23172. sz. a. kelt rendelettemmel a Schöller testvérek által adományozott területtel együtt, mint a gymnasium tulajdonául egy telektestképen telekkönyveztetni rendelt sétány azon része, mely eddig igénybe nem vétetett, a város számára meghagyassék, Czimet tudósítom, miszerint tekintettel arra, hogy a kérdésben forgó egész közsétány terület Léva városa által az ottani főgymnasium számára átengedtelett, úgy szintén tekintettel arra, hogy a Czim által kijelölt 600m²

¹⁾ Léva város levéltára.

terület tornaterem felépítésére és nyári tornatérül nem elégséges, ezen kívül a tanulóknak üdülésre való udvar, vagy egyéb hely sem áll rendelkezésre, érintett kérelemnek helyt nem adhatok és meghivatolt rendeletemet továbbra is fentartom.“¹⁾

Midőn végre 1892. május 31-ikén 562. sz. a. kelt tanker. kir. főigazgatói leirat vétele után Léva városa komolyan hozzáfogott a tornacsarnok felépítésének megoldásához, és a hely kijelelését illetőleg a főgymnasium igazgatóját is felszólította véleményadásra, az igazgató a fent érintett s törvényszerűen a főgymnasiumhoz tartozó sétahelyet ajánlotta a tornacsarnok helyéül, a mely ajánlatot az 1892. évi október hó 7-ikén tartott gymnasiumi bizottsági ülés is elfogadta; míg az ugyancsak 1892. évi december hó 12-ikén tartott városi közgyűlés az építendő tornacsarnok helyéül a Zöldkert-utczában levő u. n. Waiger-féle kertet jelelte meg. E kijelelés ellen a főgymnasium igazgatója tiltakozott s tiltakozását jegyzőkönyvbe is vétette. A város itt említett határozatát felküldötte a nm. v. és közokt. ministerhez, melyre 1893. márczius 6-ikán érkezett a válasz oly értelemben, hogy új kijelelés történjék. Minthogy pedig Léva városa 1893. július 3-ikán 1479. sz. a. kelt második felterjesztésében is a Waiger-féle kertet jelölte meg első helyen, — míg az áll. tanítóképző intézet kertjét és udvarát a második helyen, — a nm. vallás és közokt. minister 1893-ban 49879. sz. a. kelt leirattal a Waiger-féle kert helyiségének megítélhetése szempontjából a város térképét felkérte, a melyet a főgymnasium igazgatója 1894. évi márczius hó 2-ikán 63. sz. a. a főigazgatóság útján fel is terjesztett.²⁾

Eddig tart a tornaügy. Ez időtől fogva egy lépéssel sem haladt előbbre. A mulasztás vádja a várost nem illetheti, mert az 1892. évi december hó 12-ikén tartott közgyűlés a tornacsarnok építésére fölveendő költséont is egyhangúlag megszavazta; a mi bizonynyal nyomós igazolása az építési szándék komoly voltának.

A tornaügy megoldását a tanári testület is szorgalmazta, mikor az 1894. évi márczius hó 14-ikén tartott gyűlésében ezt jegyzőkönyvbe vétette.³⁾

Daczára azonban a tornaügy ily siralmas állapotának, a főgymnasium ifjúsága évről-évre szép előmenetelt tesz e testedző tárgyban, a mit az év végén tartatni szokott helyi tornaversenyek is igazolnak, s melyen évenként több tanulónk nyer elismerő okiratot. De éppen a

¹⁾ Léva város levéltára.

²⁾ Gymnasiumi irattár.

³⁾ Ugyanott.

teljes felszerelés hiánya és az erre fordítható szorgalmi idő rövidegsége volt az oka, hogy, midőn 1891. febr. hó 23-ikán 441. sz. a. a magyar tanulók országos tornaversenye ügyében a körredeletet közhírré bocsátották, a lévai kath. főgymnasium kénytelen volt kijelenteni, hogy ezen országos ünnepélyen részt nem vehet; éppen így kellett eljárnia a pozsonyi és győri tornaversenyek alkalmával is; sőt ugyanazon okokból a millenáris tornaversenyben sem vehet részt ifjúságunk.

d) Görög pótló tantárgyak ügye.

Midőn az 1890. évi 30820. sz. a. kelt ministeri rendelettel a görög nyelvet helyettesítő tantárgyakat (görög-pótló tantárgyak) is tanítani kellett, a lévai főgymnasium tanárai a már különben is tetemes heti óraszám mellett nagyon megéreztek az új tantárgyak okozta óratöbbletet; nem is lehet ezen csodálkoznunk, ha tudjuk, hogy a rajztanítást is ők végezték. Az 1890/1. tanévben még némán túrték e vizsás állapotot, de az 1891/2. tanévben, midőn már újból 4 óra volt a heti szaporulat, orvoslást kerestek e teherrel szemben. A kegyes-tanítórend főnöke, minthogy e tantárgy ellátására az alapítólevelek értelmében sem volt kötelezhető, tanerőt nem küldött. Kénytelen volt tehát a tanári kar a nm. v. és közokt. ministerhez fordulni azon kérelemmel, hogy e tantárgyak tanításáról annyival is inkább gondoskodjék, mert az ábrázoló mértan tanítására aligha fog akadni bárki is a tanárok közül, vagy ha igen, az megfelelő díjazást kíván; így volt az egyébként a görög-pótló többi tárgyaival is. Midőn pedig a nm. v. és közokt. minister az 1891. évi december hó 3-ikán 54919. sz. a. kelt leiratában jelentést kért arról, vajjon a görög nyelv helyett megszabott tárgyak tanításának a VII. osztályban való fölebbvitele helyiség és tanerő tekintetében nem fog-e legyőzhetetlen akadályokba ütközni, a főgymnasium igazgatója a tanári karral egyértelműleg oda nyilatkozott, hogy a helyiséget illetőleg már eddig is nehézségekkel küzdök, tanerő tekintetében pedig igen nagy megterhelhetést ró a tanári karra e tantárgyak tanítása. Minthogy pedig sem a tanerőre nézve, sem a helyiségre nézve semmiféle intézkedés nem történt, a tanári kar 1892. évi október hó 29-ikén 397. sz. a. beadott s a főigazgatóság útján fölterjesztett kérvényében a nm. v. és közoktatási ministertől e tantárgyak tanításáért a megfelelő díjazást szorgalmazta. A tanári kart kielégítő válasz helyett 1892. december

hó 10-ikén 56858. sz. a. a nm. v. és közokt. minister ugyanolyan értelmű jelentést kért, mint főnebb 1891. december hó 3-ikán. A tanári kar 1893. április hó 28-ikán 107. sz. a. benyújtott felterjesztésében újból kérte e tantárgyak díjazását. Végre 1893. szeptember hó 11-ikén 1290. sz. a. a tanker. kir. főigazgató közbenjárására, melyben a tanulmányi alapból díjazott tanárokról a kimutatást kéri, s melyre a tanári testület 1893. szeptember hó 19-ikén válaszolt, az az eredmény meglett, hogy a nm. v. és közokt. minister 1893. évi december hó 3-ikán 46815. sz. a. kelt rendeletével az 1892/3. tanévre a görög-pótló tantárgyak tanításáért utólagosan 382 frt 21 krt utalványozott ki. Ezuttal kilátásba helyezvén azt is, hogy az 1893/4. tanévre is megfelelő díjazást fog adni. Ezen ígéret mellett is kénytelen volt a tanári kar az 1893/4. tanévre járó díjazást újból- és újból kérelmezni, míg végre 1894. nov. 12-ikén 51333. sz. sz. a. kelt leirattal az 1893/4. tanévre ismét utólagosan 355 frt 55 krt utalványozott ki a nm. v. és közokt. minister. Az 1894/5. tanévre pedig 25325. sz. a. ismét annyit a megszorgalmazott kérelemre. Végre 1895. augusztus 19-ikén 39818. sz. a. kelt leirattal teljesen rendezte a nm. v. és közokt. minister a görög-pótló tanításának ügyét, a mennyiben jelzett leiratával elrendeli, hogy a lévai főgymn. tanárainak évről-évre junius hó 30-ikán a főgymn. igazgatójának hivatalos nyugtatványára a lévai m. kir. adóhivatal 355 frt 55 krt fizessen ki.¹⁾

A megfelelő helyiségekről azonban mind ez ideig nem történt intézkedés. De van remény, hogy a tornacsarnok felépítésével e hiányon is segítve lesz.

e) Tandijügy.

1815/6-ban, mikor a lévai gymnasium megnyílt, tulajdonképeni tandíjat nem fizettek, hanem *familiatio* czímen kellett minden tanulónak két frtot fizetnie; így maradt ez 1849/50-ig, mikor a lévai gymnasiumot bezárták. Mikor pedig egy évi szünetelés után 1851/2-ben újból megnyílt, az előbbi állapot, a 2 frtnyi díj fizetése, lépett ismét életbe; 1859-ig nem is változott ezen állapot.²⁾

1859-ben május 10-ikén 11608. sz. a. Pozsonyból Schlosser aláírással oly értelmű német nyelvű leirat érkezett a gymnasium igazgató-

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

jához, hogy minden piarista gymnasium, mely a kormány által a kegyes-tanítórendnek adott évi 32000 frtból segélyt kap, a tandíjat köteles beszedni és az állami adóhivatalokba beszolgáltatni. Kivételt képeznek azon gymnasiumok, melyek teljesen saját alapjaikból vagy a községek által tartatnak fenn; mert ezek tetszés szerint megtarthatják a régi díjakat, vagy az 1857. évi márczius hó 5-ikén kibocsátott rendeletben meghatározott új díjat hozhatják be. Mivel pedig a nyitrai és *lévai* gymnasiumok az iskolapénzt nem szállítják be az állampénztárba, azt kérdezi a leirat, mily alapból tartják fenn ezen gymnasiumokat, mily segélyben részesülnek az állam részéről, s végül mit szándékozik tenni az igazgató az új tandíjak behozatalát s azoknak az állampénztárba való beszállítását illetőleg ?¹⁾

1859. június hó 7-ikén 13820. sz. a. kelt leirattal újból megsürgették a tandíjaknak az állampénztárba való beszállítását; mivel pedig a gymnasiumi igazgató — várván a kegyes-tanítórend kormányának és Léva városának ez ügyben teendő intézkedéseit — a fentebbi kérdésekre nem felelt, ugyanazon évi augusztus hó 19-ikén 13972. sz. a. újból és határozottan követelték a tandíjaknak az állampénztárba való beszolgáltatását, mit a gymnasium igazgatója meg is tett.²⁾

Mihelyt Barsmegeye közönségének e törvénytelen intézkedés tudomására jutott, az 1861. évi márczius hó 7-ikén Aranyos-Maróthon tartott közgyűlésen ez ellen határozottan tiltakozott a következőképen:

„497. sz. A Léva mezővárosa kebelében 1859/60. évben a volt cs. kir. kormány által kényszerítőleg életbe léptetett olynemű tandíjjak, melyeket a kegyesrendű szerzetesek helybéli iskolai igazgatósága a cs. kir. adóhivatalba befizetni köteleztetett, — megszüntetni indítványoztatván: Minthogy azon iskolák Galantai Herczeg Eszterházy Ő magassága, Marczibányi s több nemes család és Léva mezőváros közönsége által alapítottak és föntartatnak, — továbbá az ügy nevezett tanalapítvány — (Studien fond)-ból semminémű gyámolításba sem részesítették, — s megýenék képviselő bizottmánya a kormány azon jogát, miszerint népünk nevelésének nehezítésével a szomszéd örökös tartományok népességének tudományokbani haladhatását előmozdithassa, — el nem ismerheti; de azon kötelezettséggel sem terhelhetné azon intézkedéseinket, melyek hazánk szegény fiainak gyámolítására bőkezű naggyaink és községeink adako-

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

zásából keletkeztek, — miszerint eredeti céljoktól: azaz a nevelés könnyítésétől elvonatva, adóztatás tárgyául kitűzöttessenek: abban állapodott meg a megye képviselő bizottmánya, hogy az érdeklett iskolai igazgatóságnak kijelentse, hogy az érintett tandíjoknak es. kir. adóhivatalba való befizetésére kötelezettnek nem tartja, attól ezennel felmenti és eltiltja s azoknak végrehajtás utjáni beszédését saját alkotmányos tisztviselői által annál kevésbé engedendi, hogy már az átalakulásunk küszöbén kijelentette, miszerint őket a törvények őrceinek igen, — de nem a kormány törvény kívüli intézkedései végrehajtóinak tekinti. — Járási főbíró urak utasítatnak, hogy e határozatot köröztessék. — Főispány úr Ö méltósága fölkéretik, hogy illő helyen ez adóztatás megszüntetésére minél hathatósabban működjék. — Báró Vay Miklós Ö nagyméltósága egy okadatolt előterjesztésben hazafiúi bizalommal tiszteletteljesen megkeresetik, e közügynek Ö Felségénél leendő személyes befolyása általi gyámolítására. — Hazánk törvényhatóságai pedig e részbeni pártolásunkra szólítatnak.“¹⁾

A m. kir. helytartótanács Barsmegye ezen tiltakozó határozatát nem sokba vette, s mint az 1861. évi május hó 24-ikén 27120. sz. a. kelt leirata mondja, ezt ez évre is be kell fizetni az állami pénztárba, mert az 1860/1-ik évi költségvetésbe ezen összeg is fölvetetett; a ki pedig a tandíjat meg nem fizeti, annak a gymnasium igazgatója bizonyítványt nem adhat; megjegyzi egyuttal a leirat, hogy a megye ebbéli óhajtsa általában, de különösen a lévai gymnasiumra nézve fenforgó alapítványi viszonyokat tekintve a tanrendszer általános szervezése alkalmával figyelembe fog vétetni.²⁾

A helytartótanács ez időben tényleg a tandíjfizetés alól való felmentést is gyakorolta; így az 1860. évi szept. hó 11-ikén 3181. sz. a. kelt leiratával négy első osztályú, — 1860/1-ben kilencz különböző osztályú tanuló mentett föl.³⁾

Ezen törvényellenes intézkedések meggátlása végett Léva város képviselő testülete 1861. évi október hó 31-ikén tartott XXVIII. számú közgyűléséből a következő feliratot intézte a helytartótanácsához:

„Az iskolai bizottmánynak az 1861/2. tanévre fizetendő iskolapénz (familiatio) tárgyában benyújtott javaslata elfogadtatván, a következő határozattá emeltetett: A helybeli kegyesrendű altanoda igazgatósága által még az elmúlt években figyelmeztetve lön a városi hatóság, miszerint

¹⁾ Barsmegye levéltára.

²⁾ Gymnasiumi irattár.

³⁾ Ugyanott.

az 1859. év végével az akkori cs. kormány által a helybeli gymnasiumnál az úgy nevezett *s nálunk soha szokásban nem volt tanpénz szedése életbe léptetett*, és pedig oly arányban, hogy ezen gymnasiumunkra nézve a legkárosabb hatásúnak ismertetett; — történtek ugyan e tárgyban a város részéről repraesentatiók, azonban kevés sikerrel, míg nem mult évi október 20-ika után az alkotmányos élet új phasisba tevé az egész iskolai ügyet. Ez alkalmat felhasználva, akként intézkedett a város, hogy az 1852. évben a város és a kegyesrendű ház közt kötött szerződés értelmében a didactrumból befolyó pénzek a városnak, mint illetékes tulajdonosnak, átszolgáltassanak, s azok valóban a mult iskolai évről a város pénztárába be is fizetettek; de az 1860. évi didactrum a cs. kir. adóhivatalba fizettetett, miután az akkori felsőbb rendeletek a gymnasiumi igazgatóságot oda kényszerítették. Erre nézve tehát a fenn említett szerződés értelménél fogva a város követelési jogát fentartja s kijelenti ezuttal, hogy a kormány azon intézkedését, mely szerint a didactrumot és még oly túlságos arányban a helybeli gymnasiumnál behozta, — törvénytelennek, alkotmányellenesnek s jogaink megsértésének tekinti s az ellen ünnepeyes óvást tesz, s minden kitelhető eszközökkel azon lesz, hogy soha senki által ily törvénytelen intézkedések gymnasiumunknál ne történhessenek, életbe ne léptethessenek, minthogy ezen iskolákra az alapítókön kívül senki, s így az állam részéről is semmi segély nem fordítottatik, s az iskolapénz (familiatio) megalapítása pedig a régi gyakorlat szerint a város kétségtelen joga; — a tanpénz pedig mint törvénytelen és szokatlan itt mindég ismeretlen volt; s ennél fogva a város nem is engedi, hogy a helybeli gymnasiumnál tanpénz hozassék be, miután elég eset van arra, hogy a legabsolutisticusabb kormányok idejében is oly gymnasiumoknál, hol az állam segédkezet a fentartásra nem nyújtott, a tanpénz általa nem szedtetett; — helybeli gymnasiumunk pedig az ilyek sorába tartozik, t. i. magánosok által alapított. Mindcizeknél fogva tehát a közgyűlés az úgy nevezett didactrumot a helybeli gymnasiumra nézve egyszer s mindenkorra megszüntetettnek nyilváníja, s a familiatio pénzt pedig a gymnasiumban mindenkire egyformán minden különbség nélkül *négy osztrák forintban*, — az elemi iskolákban pedig a fiúkra nézve szintén négy, a leányokra nézve pedig három osztrák forintban ezennel megalapítja, mely szabály alúl kivételt csak a szegénységük folytán tanácsvégszileg felmentettek nyerhetnek. — Végre osztja a képviselőtestület az iskolai bizottmánynak abbéli óhajtását, vajha észszerű javaslatot tehetett volna arra nézve, hogy az elemi négy osztály háromra reducáltathassék s a gymnasium az új rendszer szerént főgymnasiummá alakíttathassék; azonban fájdalom a kormányi erőszakos in-

tézkedések miatt a törvényes javaslatok kivihetetlenek levén, e részben a statusquot tisztelni kénytelenítették.¹⁾

Minthogy pedig Léva városa jogainak teljes tudatában az 1861|2. tanévre a tandíj fizetés alól való felmentést is gyakorolta, a tanker. főigazgatóságtól 1863. évi okt. hó 23-ikán 2178. sz. a. oly értelmű leirat érkezett az igazgatósághoz, mutassa ki, mely kormányszéki rendeleten alapszik Léva városának ama joga, hogy még fölmentést is eszközölhet, s ha van ily rendelet, annak másolatát haladéktalanul terjessze föl.²⁾

A gymnasium igazgatója ezen leiratot áttette Léva városához, honnan a következő választ kapta:

„Főtisztelendő iskola Igazgató Úr által Léva város tanácsával f. hó 28-ikán hivatalosan közölt tanoda főigazgatósági 2178. számú átirat alapján hivatalos kötelességünknek tartottuk felvilágosítást adni arról, miszerint Léva város közönségének 1861. évi október hó 31-ikén tartott közgyűlésében hozott 52. számú határozatával a kormány által fizetni rendelt tandíj, mint szokatlan s ismeretlen fizetés, azon okból szüntettetett meg, mert ezen tandíjnak felsőbbileg elrendelt szedése által fel-emelt túlságos fizetések a lévai gymnasiumnak tetemes kárára s hátrányára, az iskolai ifjúságnak pedig igen nagy megterhelhetésére szolgálván, jövőre feltartható nem volt. A lévai gymnasium ugyanis egyesek kegyes adományaiból s alapítványaiából keletkezett; ezen alapítványok jövedelmeiből tartatik fenn a nélkül, hogy annak gyámolítására a magas kormány legesekélyebb segedelmezéssel valaha hozzájárult volna, sőt miután a közel mult időben behozott új tanítási rendszer folytán ezen alapítványokból jövedelem az iskola föntartására az elroncsolt lakház és templom kijavitására, valamint pedig a tanári kar fizetésére elégségesnek nem mutatkozott, Léva város közönsége 1851. évi február hó 6-ikán az ájtatosrendi szerzettel olyatén egyezséget kötött, miszerint a lak- és imaház, valamint az iskolaépület javításán felül a tanári kar fizetésére megkívántató összeget magára vállalta még azon esetre is, ha Léva város közönségét kizárólag illető s a szerződés 2-ik pontjában számára biztosított tandíjból (didactrum) a tanári kar fizetése ki nem telnek.

Ezen fent hivatolt szerződés a magas oktatásügyi ministeriumnak 1852. évi február hó 17-ikén 1508. sz. alatti kegyes intézményével nemcsak hogy helybe hagyatott, hanem Léva város közönsége a nevelés szent ügyének előmozdítására tett ily nagyszerű áldozatkészségeért a cs. kir. pozsonykerületi helytartósági osztálynak 1852. évi február 22-ikén

¹⁾ Léva város levéltára.

²⁾ Gymnasium irattár.

1599. sz. alatti hivatalos kiboecsájtványának igazolása szerint elősmerést s köszönetet nyert. Ekként tehát szerződésileg levén Léva város közönségének a tandij birtoklásához joga biztosítva, mint tulajdonosnak kétségtelen joga volt annak a gymnasiumra káros befolyását tekintve, azt jövőre megszüntetni, s ekként van, hogy a kormány által kivetett tandij Léva város közönsége által fent hivatkozott közgyűlési határozat értelmében megszüntettetett s ennek helyébe az úgy nevezett familiatio-péNZ beszédese a lévai kisgymnasiumnál minden tanulóra nézve 4 frtban állapított meg; mentesek levén ezen familiatio-péNZ fizetése alól mindazon tanulók, kik bizonyított szegénységük s fizetési képtelenségük miatt a város tanácsa, mint a közönség nevében ezen familiatio-péNZ kizárólagos tulajdonosa által, tanácsvégezésileg felmentetnek.

Ezen hivatalos nyilatkozatunkból kiderülvén Léva város közönségének a tandij tárgyában tett korlátozhatatlan intézkedési joga, felkérjük fötisztelendő oskola Igazgató urat ezen hivatalos nyilatkozatunknak az oskolai főigazgatóságához leendő fölterjesztésére. Kelt Léván, okt. 29-ikén tartott városi tanácsülésünkben. 1863. Molnár János s. k. polgármester. Szilassy Zsiga s. k. főjegyző.¹⁾

Még ugyanazon évben, 1863. decz. 15-ikén 91028. sz. a. leirt a helytartótanács, hogy a gymnasium igazgatója a tandij elengedésért beadott folyamodványokat multhatlanul köteles fölterjeszteni minden évben október hó 20-ikáig.²⁾

Ily kényes helyzetbe jutván a gymnasium igazgatója, a kegyes-tanítórend főnökének közbenjárását kérte ez ügyben. Az 1864. évi február hó 6-ikán 321. sz. a. a kegyes-tanítórend főnöke arról értesítette az igazgatót, hogy a magas kormány néhány gymnasiumnak már megadta a tandij alól való felmentés jogát, s hiszi, hogy sürgetéseire a lévaiaknak is meg fogja adni.³⁾ Csakugyan úgy történt, amint a rendfőnök írta; de csak 1868. márcz. 6-ikán 390. sz. a. kelt főigazgatói leirattal, melyben ki van jelente, hogy a tandijmentesekről a kimutatást nem kell felterjeszteni, minthogy a tandij teljes egészében Léva városát illeti.⁴⁾

Az 1866. évben a tandij ügyben azon változás állott be, hogy az izr. vallású és vidéki gymnasiumi tanulók 8 frt. tandijat köteleztettek fizetni. A tanács ezen határozatát Gyárfás Sándor, Léva város bírása, 1866. okt. 25-ikén 72. sz. a. kelt átirattal közölte a gymnasium igazgatójával.⁵⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Ugyanott.

⁵⁾ Ugyanott.

1869-ben június 3-ikán tartott városi közgyűlés elrendelte, hogy az izr. vallású tanulók is csak négy frt. tandíjat fizessenek, ha lévai illetőségűek; elrendeli e közgyűlés ezuttal azt is, hogy minden tanuló kivétel nélkül 2 frt. felvételi díjat is fizessen.¹⁾

Az 1875 évi október 1-én 115. sz. a. kelt s a gymnasium igazgatójához áttett tanácshatározat a tandíjat a helybeliekre nézve 5 frtban, a vidékiekre nézve 12 frtban állapította meg.²⁾

Léva városának 1885. évi augusztus hó 24-ikén tartott közgyűlése elhatározta, hogy a tandíj kivétel nélkül évi 18 frt. legyen; ezen határozatot 1885. 7. sz. a. közölte a gymnasium igazgatójával.³⁾

Vége 1889|90. tanévtől kezdve 24 frtban állapította meg a tandíjat; okúl szolgált erre a nm. v. és közokt. minister és Léva városa között létre jött egyezség, mely a városra azon kötelezettséget róttá, hogy a tandíjból évenként 1500 frtot kell beszoigáltatnia a lévai m. kir. adóhivatalba.⁴⁾

f) Müénekalap.

Az énektanítás a gymnasium fennállásának ötödik évében már megkezdődött. Soha el nem hallgatható érdeme ez Ugróczynek.⁵⁾

Az 1826. s következő évekről fenmaradtak a kimutatások is, melyeket a Léván nagyon kedvelt Ferenczy Antal ének- és zenetanár állított össze az éneket és zenét tanulókról német nyelven: *Fleiss* czim alatt nagy E-vel (Eminens) és I. (Primae Classis) jegyezve a szorgalmat, *Fortschritte* czim alatt pedig ugyanazon jegyekkel az előmenetelt.⁶⁾

A negyvenes évekről fel van jegyezve, hogy néhány latin hymnust kivéve, minden éneket magyar nyelven tanult be az ifjúság.⁷⁾

Az 1855/6. tanévben okt. 28-ikán kezdette meg az énektanítást Uhrin Pál, a plébániai templom orgonistája, kinek az énekből résztvevő tanulók fejenként 2 frtot fizettek egy évre; az énekórák minden szerdán és szombaton $\frac{1}{2}$ 2-- $\frac{1}{2}$ 3-ig voltak.⁸⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Lásd 183. lap.

⁵⁾ Lásd 100. lap.

⁶⁾ Gymnasiumi irattár.

⁷⁾ Ugyanott.

⁸⁾ Ugyanott.

Midőn az 1868. és 1869. években a lévai takarékpénztár részvénytársaság 100—100 frtot adományozott a műének-tanító díjazására, a műénekalap megteremtésére az első lépést tette. A nm. v. és közokt. minister nem is késett e sok jót gyakorló derék intézet vezető férfainak elismerését kifejezni, melyet 1871. január hó 20-ikán 22416. sz. a. kelt leiratában nyilvánossá is tett.¹⁾

Mikor j edig a gymnasium igazgatója a tanker. kir. főigazgatóságot értesítette, hogy az 1872. évi január hó 2-ikától kezdve a lévai gymnasiumban a műéneket is tanítani fogják, ezen jelentést a tanker. kir. főigazgató 1872. évi január hó 10-ikén 34. sz. a kelt leiratával örvendetes tudomásul vette.²⁾

Ezen évben vették a takarékpénztár 160 frtnyi adományából a phisharmoniumot.³⁾

Ez időtől fogva a műénektanítás minden tanévben folyt minden megszakítás nélkül. Így van ez most is; köszönheti pedig a gymnasium mindezt Békeffy Károly és Szabady Gyula igazgatóknak, kik kiváló gondot fordítottak a műénekre. A szép eredmény, mit az ifjúság évről-évre felmutatott, pártfogókat adott, kik a műének-iskola alapot megteremtették, melynek tőkéje ma 2493 frt.

Ezen tőke kamataiból a műének-tanító évi 100 frt. tiszteletdíjat kap, míg a kamat fennmaradó része a tőkéhez esatoltatik oly czélból, hogy idővel a műének-tanító díja felemelhető legyen.

Midőn a nm. v. és közokt. minister 1892. évi augusztus hó 6-ikán 29972. sz. a. kelt leiratával az énektanítás kiváló fontosságára felhívta a tanári testületek figyelmét s kilátásba helyezte, hogy azt legalább az alsó osztályokban a kötelező tantárgyak közé öhajtja fölvenni, egyuttal a lévai főgymnasium énektanításáról is fölvilágosítást kért. Majd mikor a főgymnasium igazgatója válaszában a műénekalapot is felemlítette, ugyancsak a nm. v. és közokt. ministerium számvevőségétől 1893-ban 4024 III. sz. a. kelt leirat az említett alapról az alapító levél beküldését kérte, melynek kiállítására a főgymnasium igazgatója 1893. évi augusztus hó 28-ikán 296. sz. a. kelt átiratában felkérte a lévai takarékpénztár részvénytársaság igazgatóságát, minthogy az alaptőke legnagyobb része ezen intézet vezetőinek bőkezűségéből gyült össze. Az említett takarékpénztár igazgatósága azonban 1893. évi szeptember hó 28-ikán tartott igazgatósági üléséből arról értesítette a főgymnasium igazgatóját, hogy,

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

mivel az ének-alap ama 7 frt. 25 krajczárral veszi kezdetét, melyet még 1865-ben Békeffy Károly házfőnök tett le e célra, s mivel továbbá a takarékpénztár által e célra adott pénzösszeg a műének-alap betéti összegét, 2493 frtot, meg sem közelíti, alapítólevél kiállítására magát sem jogosítottak, sem kötelezettnek nem tarthatja.

Mínthogy pedig a nm. v. és közokt. minister 1894. évi szeptember hó 12-ikén 43361. sz. a. kelt leiratában az alapító levelet újból megsürgette, a főgymnasium igazgatója az adományok lehetőségig hű kifürkészése után megszerkesztette az alapító levelet, mely így szól:

„Alapító levél a lévai kegyes-tanítórendi főgymnasium tulajdonát képező „Műének-iskola“ alapról.

A lévai k. r. főgymnasium műének alapja az 1865. évi november hó 15-én a „Lévai Takarékpénztár“-ba e célra az ez idei k. r. házfőnök és gymnasiumi igazgató: Békeffy Károly által meg nem határozható jövődelemből behelyezett hét forint 25 krajczárral veszi kezdetét. Ezen összeg a „Lévai Takarékpénztár“ kegyes adományaival: 1885-ben, 1887-ben, 1888-ban, 1889-ben, 1890-ben és 1891-ben 150—150 frttal, összesen 900 frttal, azaz kilencszáz forinttal gyarapodott.

A jelenleg 2493, azaz kétezernégyszázkilencvenhárom forintból álló tőke többi, tehát legnagyobb része az 1865—1891-ig Léván lakó k. r. házfőnökök és gymnasiumi igazgatók: Békeffy Károly, Budaváry József és Szabady Gyula urak buzgólkodásából — de ma már pontról-pontra ki nem mutatható jövődelmekből — gyűlt össze.

Ezen összegnek, mely ma is a „Lévai Takarékpénztár“-ban van elhelyezve 3297. sz. betéti könyvben, s mely összeg 1894. július 1-ig 5%-ot, ettől fogva 4½%-ot kamatozik, rendeltetése, hogy kamataiból a lévai k. r. főgymnasium műének tanítója évenként 100 azaz száz forinttal jutalmaztassék; a kamat fölőslég pedig mindaddig a tőkéhez csatolandó, míg oly összeggé növekedik, hogy a műének tanító évi tisztelet díja 150, azaz százötven forintra emelhető. A kezelés és végrehajtás mindenkor a lévai k. r. főgymnasium igazgatóját illeti. Kelt Léván, 1894. november 15. Dr. Tóth György s. k. főgymnasiumi igazgató.“¹⁾ (P. H.)

Ezen alapító levelet a nm. v. és közokt. minister 1895. július hó 14-ikén 33505. sz. a. oly megjegyzéssel küldte vissza, hogy a kegyes-tanítórend jótállása és jóváhagyása is vezetessék rá, a mi 1895. aug. hó 5-ikén 1832. sz. a. meg is történt a következőkben:

„Alulírott, a magyar kegyes-tanítórend főnöke, beleegyezésemet adom abba, hogy a lévai k. r. főgymnasium igazgatója a jelen alapító

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

levélbe foglalt 2493, azaz kétezernégyszázkilenczvenhárom forint alapot átvegye, azt mindenkor díjtalanul kezelje; a kamatokat pedig mindig teljes összegben, a milyenben vette, az alapító levélben meghatározott módon a kitűzött célra fordítsa. Budapesten, 1895. évi augusztus hó 5-ikén Frank Ferencz s. k. h. rendfőnök.

Az így kiállított alapító levelet 1895. augusztus hó 6-ikán 305. sz. a. a főgymnasium igazgatója újból fölterjesztette a nm. v. és közokt. ministerhez, hounnan 1895. november hó 18-ikán 59246. sz. a. érkezett vissza a következő záradékkal:

„Jóváhagyom oly hozzáadással, hogy az alapítvány számadási kivonatai a vezetésemre bizott ministeriumhoz évenként bemutatandók. Wlassics s. k.“¹⁾

g) Gymnasiumi költségek.

Már csak az összehasonlítás szempontjából is érdekes ama fokozatos fejlődést feltüntető táblázat, mely a lévai gymnasium költségeit foglalja magában. A költségek kevesbedése a gymnasium hanyatlásának, — szaporodása pedig emelkedésének, legalább kezdetben, nem éppen biztos jele.

	<i>Bevétel.</i>	<i>Kiadás.</i>
1815 6.	435·23 vp.	416·30 vp.
1816 7.	640·20 „	601·20 „

Ily összegben mozgott a költség néhány vf. különbözettel a 40-es évek végeig.

1849 50.	289·29	282·09
----------	--------	--------

mert az ifjúság száma is fogyott, a tanév sem volt teljes.

1857 8.	378·75 o. é.	378·75 o. é.
---------	--------------	--------------

ezen tanévtől a pénzsámitás o. é. történik.

1860 1.	767·00	326·47½
1863 4.	520·00	392·68
1880 1.	1730·31	1664·57

mikor pedig az 5. osztály megnyilott:

1881 2.	1916·74	1782·01
1882 3. (hat osztály)	1849·23	1830·03
1885 6. (hét „)	5015·18	4711·61
1886 7. (nyolcz „)	5408·57	5095·82
1891 2.	6795·68	5491·56
1894 5.	7775·22	7215·03

¹⁾ Gymnasiumi irattár

Természetes, hogy ezen kiadások közé nincs beszámítva a hat kegyesrendi tanár ellátási díja, melyet a nm. v. és közokt. minister a tanulmányi alapból fizet; nincs beszámítva azon természetnyekben és járandóságokban kiszolgáltatott érték, melyeket ha beszámítunk az 1891|2. tanév összes kiadásai 20 ezer frtot, az 1892|3. évi pedig 22 ezer frtot tesznek ki. Ezen összegből azon 2200 frt számitandó le, melyet a tandíjból részben Léva város pénztárába kell befizetni, részben a lévai urodalomtól fölvett kölcsön törlesztésre kell fordítani.

h) Ösztöndíj-alapítványok.

A főgymnasium történetének keretébe tartoznak azon ösztöndíj-alapítványok, melyeket a tanügy barátai a szegény sorsú, de jó viseletű és szorgalmas tanulók felségelésére tettek. Ilyenek:

1) *Marczibányi-féle* ösztöndíj, mely jelenleg egy 67 frt 20 kros és egy 63 frtos ösztöndíjből áll.¹⁾

1872. óta adományozója gróf Migazzy Vilmos, mint a Marczibányiak jogutódja.

2) *Peck Ágoston* alapítványa.²⁾

3) *Boleman István* alsó-györödi plébános 100 frtos alapítványa, melyet 1889-ben vett át a gymnasium igazgatója, s melynek rendeltetése, hogy évi kamataiból két jól tanuló, szegény és erkölcsös róm. kath. gyermek a gymnasiumi igazgató belátása szerint jutalomban részesüljön. — A 100 frt. tőke a lévai takarékpénztárban van elhelyezve $4\frac{1}{2}\frac{9}{10}$ kamatra, jelenleg 2785 $\frac{1}{2}$ sz. betéti könyvben.³⁾

4) A *lévai Casino-egyesület* 1000 frtos ösztöndíj alapítványa 1888-ból. Az alapító levél a következő:

„A lévai casino 25 éves fennállásának emlékét egy maradandó és elévülhetetlen becsű ténnyel óhajtván megörökíteni, 1884. évi december hó 21-ikén tartott rendes közgyűlésén egyhangulag elfogadta az egyleti választmányinak egy, ezer frtos alapítványra tett javaslatát és elhatározta, hogy évenként 200 frtot, ha pénzügyi állapota engedi, nagyobb összeget is tőkésít a helybeli gymnasium tanuló ifjúsága részére teendő

¹⁾ Lásd 39. lap.

²⁾ Lásd 93. lap.

³⁾ Gymnasiumi irattár.

alapítványra mindaddig, míg az összeg ezer forintra rúg. Az alapítvány kamatai évről-évre a casino választmánya és a gymnasium igazgatóságával egyetértőleg a nem magyar ajkú, de a magyar nyelvben legtöbb előmenetelt tanusítandó tanulók között lesznek kiosztandók.

„Ezen ezer forintnyi tőkepénz a casinónak 1888. évi december hó 23-ikán tartott rendes közgyűlésén 1889. évi január hó elsejétől rendeltetésének átadatni és kezelés végett a lévai főgymnasium igazgatóságánál letétetni határozatott azon hozzáadással, miszerint: ha az alapítványt kezelő főgymnasiumi igazgatóság az alapítvány kamatait, — melyeknek kifizetéséről évenként számol a casino választmányának, — az alapító levél szerint meghatározott célra nem fordítaná, vagy nem fordíthatná, a casino fentartja magának a további rendelkezési jogot s az alapítvány visszakövetelését.

„Ezen alapító levél három példányban állított ki, melyekből egy az alapítványt kezelő főgymnasiumi igazgatóságnál, egy a városi és egy a casinói levéltárba helyeztetett el megőrzés végett. Léván, 1888. évi december hó 25-ikén. Dr. Brach Ferencz s. k. egyesületi elnök. Jaross Ferencz s. k. egyesületi jegyző.“¹⁾

Ezen alapító levelet a főgymnasium igazgatója két példányban hitelesítette oly czélból, hogy egyet a tanker. kir. főigazgatósághoz, egyet a kegyes-tanítórend főnökségéhez fölterjeszthessen. A kegyes-tanítórend főnöke 1889. évi február hó 1-én 178. sz. a. kelt leiratban köszönte meg a casino választmányának nemes intencióját; a tanker. kir. főigazgatósághoz pedig 1889. február hó 6-ikán 43. sz. a. tett jelentést a gymnasium igazgatója ezen ezer frtos alapítványról, felterjesztvén egyuttal az alapító levél másolatát, melyet a nm. v. és közokt. minister 1889. május 23-ikán 8505. sz. a. kelt leiratával vett tudomásul.²⁾

5) A *lévai takarékpénztár* 1000 frtos ösztöndíj alapítványa.

A lévai takarékpénztár részvénytársulat 1891. évi márczius hó 22-ikén tartott üléséből kifolyólag 1000 frtot szavazott meg egy, a lévai főgymnasiumhoz kötött ösztöndíj alapra. E nemes cselekedettel ünnepelte meg fennállásának 25-ik évét. Az alapító levél így hangzik:

„A Lévai Takarékpénztár részvénytársulat czége alatt Léván létesített pénzügyintézet részvényeseinek 1891-ik év márczius hó 22-ik napjára egybe hívott közgyűlése e napon egyszersmind a pénzügyintézet 25 éves fennállásának emlékéül ünnepelvén, az örömmünnep emlékezetessé tétele okából az előző évek jövődalmi megtakarításaiából gyűjtött 2000 forint

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

külön alapot helyi köz- és jótékony czélokra egyhangúlag felajánlja s ezen összegből 1000 frtot, azaz Egyezer forintot a lévai főgymnasiumhoz kötött és Léva város közönsége gondozására bizandó ösztöndíj alapra átenged.

Ezen alapítványi tőke gyümölcsöző betétként a lévai Takarékpénztárnál marad fölmondhatatlanul elhelyezve; mely tőkének folyó 1891-ik évi július hó első napjától kezdve csedékes és félvévenként január és július hó elsején igénybe vehető évi 5: öt százalékoskamatát ösztöndíjkép első sorban barsvármegyei illetőségű és kifogástalan erkölcsi magaviselet mellett kiváló képességű és szorgalmú szegény sorsú tanuló élvezendi.

Az ösztöndíjban részesítendő tanulónak kijelélése a főgymnasium igazgatósága által kellő időben tett megfelelő előterjesztés tekintetbe vételével, — nem különben az ösztöndíj kiszolgáltatása fölötti határozat a pénzüintézeti igazgatóságnak fentartatik.

A részvénytársulat felozslása esetén, valamint azon esetben is, ha a pénzüintézet ügyeit nem a részvényesek közgyűlése által választott igazgatóság vezetné, — a kijelelési és határozati jogot Léva város közönsége, mint az alapítvány birtokosa nevében a város tanácsa gyakorolandja.

Az alapítványi tőkéről kiállítandó s az alapító okiratban körülírt feltételek kitüntetésével kitűzött czél biztosításának megfelelően kötményezendő betéti könyv megörzés és hivatalos kezelés végett Léva város tanácsának átadatik. A részvényesek közgyűlése ezen határozat végrehajtásával a pénzüintézet igazgatóságát bizza meg.

Mely közgyűlési határozatnak megfelelőendő a lévai takarékpénztár részvénytársulat alulírott igazgatósága ezen alapító okiratot eredeti öt példányban kiállítja; az egyik példányt a részvénytársulat irattárában elhelyezvén, — az okirat két példányát a lévai főgymnasium főtisztelendő Igazgatóságának, két példányát végül az alapítványi tőkéről kiadott betéti 3280. számú könyvecskével együtt Léva város tekintetes Tanácsának megküldi. Kelt Léván, a lévai takarékpénztár részvénytársulat igazgatóságának 1891. évi június hó 19-ikén tartott ülésében. Csekey Flóris s. k. az igazgatóság elnöke. Medveczky Károly s. k. igazgatósági tag. Bakó Ferencz s. k. igazgatósági tag.⁴⁾

6) *Dr. Pólya József 250 frtos alapitránya.* Dr. Pólya József, Léva városának évtizedeken át buzgó orvosa, 1893. évi január hó 15-ikén kelt végrendeletében 250 frtot hagyományozott a lévai főgymnasium tanulóinak. A végrendelet eme része így szól: „XIII. Amennyiben még

⁴⁾ Gymn. irattár.

halálom előtt végre nem hajtottam volna, úgy halálom után nevezett nöm a lévai izr. hitközségnek kétszázötven osztr. ért. forintnyi, azaz ötszáz korona összegű alapítványt Doctor Pólya József és neje Ehrenfeld Zsófia nevére kézbesít, nevezett hitközség azon kötelezettségével, hogy ezen összeg évi kamata évente a helybeli főgymnasium Igazgatójának oly czélből átadassék, hogy ezen bár csekély összeg az évi zárvizsgák alkalmával oly szegény sorsú izraelita 1., 2., 3. vagy 4. osztályú tanulóknak juttassék, a ki nemcsak jó magaviselete, hanem szorgalma által is az Igazgató úr és tanári testület által arra érdemesnek találatik. Ezen alapítvány egy helybeli pénzügyintézetben elhelyezendő; a hitközség könyveiben az alapítók megnevezésével és a czél kitételével beiktatandó és más czélra nem fordítható. Ha valamelyik évben arra érdemes tanuló nem találtnék, úgy a reá következő évben az alapítvány kétszeres kamatja egynek, vagy kétfőnek kiosztandó. Ezen rendelkezés változást nem szenvedhet, ha esetleg valamikor ezen főgymnasium másféle középiskolai megnevezést nyer, avagy megszűnnék és helyébe másféle középiskola létesülne. Ezen pontnak másolata egész terjedelmében úgy a lévai főgymnasium Igazgatójának, valamint a lévai izr. hitközségnek beküldendő. Léva 1893. évi január hó 15-ikén. Dr. Pólya József s. k.¹⁾

Ezen másolatot a lévai kir. járásbiróság 1895. évi szeptember hó 6-ikán tette át a főgymnasium igazgatóságához.

i) Segélyező-egyesület.

A középiskolák kebelében alakult egyesületek közül a segélyező-egyesületek foglalják el az első helyet. A lévai gymnasium e tekintetben nem volt ugyan az elsők között, de mégis megelőzte a min. v. és közokt. miniszternek 1895. évi május hó 21-ikén 12670. sz. a. kelt figyelmeztetését, melyben a középiskoláknak figyelmébe ajánlja, hogy a milleniumra az ifjúsági segélyező-egyesületeket kebelükben alakítsák meg.²⁾

A lévai k. r. főgymnasium segélyező-egyesületének eszméje 1878-ban került felszínre, mikor az ipolysági takarékpénztár 1878. márczius hó 5-ikén 10 frtot szavazott meg a gymnasium céljaira. E tíz forint képezi a lévai k. r. főgymnasium segélyező-egyesületének alapját. Az említett

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

takarékpénztár a következő években sem feledkezett meg intézetünkről; más oldalról azonban jó ideig semminémű biztatás sem történt, míg nem az 1888. évi április hó 20-ikán a lévai műkedvelőknek e célra rendezett előadása 200 frtnyi jövödelmével szebb reményekkel kecsegtette azokat, kik a szegény, de szorgalmas és jó viseletű tanulók segélyezésének nemes eszméjéért lelkesedtek. De e fellobbanás is múltó volt. A szép eszme újabb néhány évig pihent. 1888-tól 1891-ig a fent említett összeg csupán Szölgvény Ferencz tanár 5 frtnyi adományával és egy tanuló által talált egy frtnyi csekély összegekkel gyarapodott.

A kegyes-tanítórend kormánya által az 1891. évi október hó elején a főgymnasium igazgatásával megbizott dr. Tóth György nagyobb büzalommal karolta föl ezen ügyet; összes törekvését arra fordította, hogy a segélyezés tényleges megkezdésére az alapot megszerezhesse. Hogy pedig szándékát s tervének őszinteségét igazolja, az alapot ő maga 100 frttal gyarapította; sőt ugyanakkor a „Bars“ czimű hetilapban bővebben ismertette a segélyző-egyesületek üdvös voltát; utalt más testvér-intézeteknek ilyenmü virágzó intézményeire s kimutatta, mily nagy szükség van e segélyző-egyesületre éppen a lévai főgymnasiumban.

Az 1892. évben nagyobb mérvben indult meg a gyűjtés. Először is április hó 4-ikén az ifjúság hangversenyt rendezett e célra, mely 170 frt 73 kr tiszta jövödelmet hozott. Majd a husvéti szünnapokra nyomtatott és számozott gyűjtőleveket bocsátottunk ama tanulók rendelkezésére, kik ajánlkoztak, hogy a segélyző-egyesület céljaira gyűjteni fognak; e lelkes tanulók rövid néhány nap mulva 254 frt 30 krajzárral számoltak be a főgymnasium igazgatójának. — Bartos József, kegyesrendi főgymnasiumi tanár Budapesten, értesülvén a szülővárosában folyó gyűjtésekről, az 1892. évi junius hóban 50 frtot küldött a segélyző-egyesület céljaira. — Pólya Béla, intézetünk egyik kedves emlékü, de korán elhunyt tanítványának megtakarított pénzéből 1892. szeptember 28-ikán 10 frt 41 krt kapott a segélyző-egyesület. Ugyanazon napon Tonhajzer Mihály, lévai polgár, 5 frtot adott e célra.

1893. január hó 10-ikén az ifjúság karácsonyi gyűjtéséből 55 frt. 52 kr. jutott a segélyző-egyesületnek; ezen összegekhez járult Szakmáry nep. János hagyatékából 25 frt. — Az 1893. évi ifjúsági hangverseny 129 frt. 34 krt jövödelmezett; ugyanezen évben a lévai takarékpénztár részvénytársulat is 150 frtot adományozott a jelzett célra, melyre ugyancsak 1893-ban az érettségi vizsgálatokra kiküldött ministeri biztos, dr. Fináczy Ernő úr, szintén 10 frtot ajándékozott.

Az 1894. évben a következő adományokkal gyarapodott a tőke:

1894. január 5-ikén az ifjúság karácsonyi gyűjtése 32 frt 75 kr; — márczius 27-ikén a lévai takarékpénztár részvénytársaság adománya 150 frt; — június 13-ikán az ifjúsági majálisról fenmaradt 2 frt; — július 9-ikén Sikray Dávid verebéli lakos hagyatékából 100 frt; decz. 31-ikén Léva város 200 frtos alapítványának első része 40 frt és a kamat 9 frt 60 kr.

Az 1895. évben pedig:

Márczius 11-ikén a lévai takarékpénztár részvénytársaságtól 150 frt; — április 9-ikén Antal Medárd 7. osztályú tanuló temetésére osztálytársai gyűjtéséből fenmaradt 3 frt 40 kr; — április 7-ikén a lévai hitelintézet adománya 25 forint.

A segélyző-egyesület tőkéje 1895. évi június hó 30-ikán:

A) Alapító tagok után:

1. Ipolysági takarékpénztár	30 frt — kr
2. Lévai takarékpénztár	450 „ — „
3. Dr. Tóth György, főgymn. igazgató	100 „ — „
4. Bartos József, k. r. tanár	50 „ — „
5. Id. Lakner László, urod. pénztáros	30 „ — „
6. Holló Sándor, takarékp. igazgató	30 „ — „
7. Nyitray és Társa czég	30 „ — „
8. Báthy László, plébános	30 „ — „
9. Dr. Frommer Ignác, orvos	30 „ — „
10. Huberth Vilmos, ügyvéd	30 „ — „
11. Dr. Medveczky Károly, orvos	30 „ — „
12. Medveczky Sándor, gyógyszerész	30 „ — „
13. Weisz Mór, nagykereskedő	30 „ — „
14. A lévai izr. hitközség	30 „ — „
15. Gusztafi Endre, ny. főgymn. tanár	30 „ — „
16. Özv. Szilassy Caesarné	30 „ — „
17. Léva városa	200 „ — „

B) Rendes tagok után:

(évi két forinttal, három évi kötelezettséggel.)

Báthy Gyula	2 frt — kr	Farkas Ákos	2 frt — kr
Belesák László	2 „ — „	Frommer Mór	2 „ — „
Cseréi Gyula	2 „ — „	Heinrich Ferencz	2 „ — „
Czirok János	2 „ — „	Holzmann Bódog	2 „ — „
5. Edinger János	2 „ — „	10. Jaross Ferencz	2 „ — „

Labancz Mihály . . . 2 frt — kr	20. Sárgey Antal . . . 2 frt — kr
Láng János . . . 2 „ — „	Sárhegyi János . . . 2 „ — „
Máriássy István . . . 2 „ — „	Sinkovics Ferencz . . . 2 „ — „
Mercader Alajos . . . 2 „ — „	Supala Lajos . . . 2 „ — „
15. Dr. Novotny Imre . . . 2 „ — „	Svarba Endre . . . 2 „ — „
Nyitray Ferencz . . . 2 „ — „	25. Svarba József . . . 2 „ — „
Pollák Vilmos . . . 2 „ — „	Szárnovszky Ede . . . 2 „ — „
Réger Ede . . . 2 „ — „	Tonhajzer József . . . 2 „ — „
Richter Ferencz . . . 2 „ — „	Udvardy Jakab . . . 2 „ — „

C) *Pártoló tagok után :*

(évi egy forinttal, egy évi kötelezettséggel.)

Abelsberg József . . . 1 frt — kr	10. László Imre . . . 1 frt — kr
Bóna János . . . 1 „ — „	Rosenberg Jónás . . . 1 „ — „
Csekey Vilmos . . . 1 „ — „	Schubert Pál . . . 1 „ — „
Faufeder Sámuel . . . 1 „ — „	Staniek József . . . 1 „ — „
5. Ineze István . . . 1 „ — „	Steiner Henrik . . . 1 „ — „
Janovics Károly . . . 1 „ — „	15. Stibló Ágoston . . . 1 „ — „
Kolecsányi Géza . . . 1 „ — „	Sztrnád Albert . . . 1 „ — „
Kovács József . . . 1 „ — „	Szilassy Dezső . . . 1 „ — „
Laufer Henrik . . . 1 „ — „	

D) *Jótevők után :*

Taubinger Ágoston 5 frt — kr	Berger Adolf . . . 10 frt — kr
Kern Testvérek . . . 3 „ — „	Dr. Hajnal Árpád 5 „ — „
Kövér Antal . . . 5 „ — „	10. Radocza János . . . 5 „ — „
Kroll Rudolf . . . 5 „ — „	Toldy Zsigmond . . . 1 „ — „
5. Sartorius József . . . 5 „ — „	Deák Miklós . . . 5 „ 01 „
Hamburger József . . . 3 „ — „	Özv. Boleman Edéné 10 „ — „
Singer Miksa . . . 2 „ — „	Gellényi Miksa . . . 1 „ — „

Az összes tőke kamatok nélkül az 1895. évi június hó 30-ikán 2354 frt 04 krajczár.¹⁾

¹⁾ Ezen összegben csak azon 96 frt 48 kr kamat szerepel, melyet az 1893. április 6-ikáig begyűlt összeg után a lévai hitelintézet kifizetett, s a mely kamat a tőkéhez csatoltatott.

Ezen összegből 1000 frt a lévai hitelintézetnél kamatozik $4\frac{1}{2}\%$ -ra, a többi pedig a lévai takarékpénztárban van elhelyezve szintén $4\frac{1}{2}\%$ -ra.

A segélyző-egyesület alapszabályait a főgymnasium igazgatója 1894. évi márczius hó 19-ikén 79. sz. a. terjesztette föl a nm. v. és közokt. ministerhez, honnan ugyanazon évi május hó 16-iki keltezéssel 15143. sz. a. jóváhagyó záradékkal érkeztek vissza.

Az alakuló gyűlés 1894. évi szeptember hó 4-ikén volt. A gyűlést a főgymnasium igazgatója, mint a segélyző-egyesületnek — az alapszabályok szerint — mindenkori igazgatója, hívta egybe. Az egyesület ügyeit vezető tiszlikar a következőképen alakult meg:

Igazgató: dr. Tóth György, a főgymnasium igazgatója.

Elnök: Kroll Rudolf, főgymnasiumi tanár.

Alelnök: Mercader Alajos, takarékpénztári főkönyvvezető.

Titkár: Réger Ede, főgymnasiumi tanár.

Pénztáros: Láng József, főgymnasiumi tanár.

Könyvtáros: Sárgay Antal, főgymnasiumi tanár.

Választmányi tagok:

Ince István, a főgymnasiumi tanári kar választottja.

Máriássy István, Léva város polgármestere.

Báthy László, plébános.

Id. Lakner László, urodalmi pénztáros.

Dr. Frommer Ignác, Barsmegye tb. főorvosa.

Belesák László, kir. közjegyző.

Holló Sándor, takarékpénztári igazgató.

Jaross Ferencz, r. kath. elemi iskolai igazgató.

Huberth Vilmos, ügyvéd.

A segélyezés az 1894. 5. tanévben csak tankönyvekkel történt. 9 tanuló összesen 65 darab tankönyvet kapott.

j) A főgymnasium jellege.

Az intézet czíme: *Lévai katolikus főgymnasium*. E jelleg a gymnasium alapításáig nyúlik vissza. Az alapítók ugyanis, és pedig első helyen herczeg Eszterházy Miklós, alapítóleveleikben hangsúlyozzák, hogy az alapítvány kötelezettségét „*a die introductionis Patrum Scholarum*

Piarum“ ismerik el.¹⁾ Így tesz Perényi Lázár,²⁾ így tesznek a Marczibányi testvérek,³⁾ így Havrantsek János és Dombay Ferenc;⁴⁾ főpapjaink mint magától érthető, hasonlóképen jártak el. Azon fontos körülmény pedig, hogy a gymnasium czéljaira éppen a vallásalap tulajdonát képező házat engedték át, kétséget kizáróvá teszi annak *katholikus* jellegét. Sőt éppen ezen körülményben látjuk magyarázatát annak is, miért találjuk a gymnasiumi hivatalos iratokban és leiratokban oly sokszor a „*kir. kath. gymnasium*“ czimet.

Midőn pedig az 1881/2. tanévvel a főgymnasiummá való fejlődés kezdetét vette, a nm. v. és közokt. minister leirataiban, melyeket akár a megye főispánjához, akár a gymnasium igazgatóságához intézett, mindig *katholikus*, vagy *kegyesrendi gymnasiumnak* van czimezve.⁵⁾ Így van ez ma is. — Simor is „*a lévai kath. főgymnasium részére*“ tette 10000 frtos alapítványát.⁶⁾

¹⁾ Lásd 17. lap.

²⁾ Lásd 19. lap.

³⁾ Lásd 22. és 39. lapok.

⁴⁾ Lásd 25. lap.

⁵⁾ 1886/7. Értesítő.

⁶⁾ Ugyanott.

Joannes Cardinalis Simonis

IX.

Tanterv, tananyag, előadási nyelv.

A lévai gymnasium e század második tizedének közepén nyilván meg, a Ratio Educationisnak Szerdahelyi váczy kanonok által 1791-ben átdolgozott és javított kiadása útmutatása értelmében, majd a Bolla rendfőnöktől elfogadott utasítások szerint folyt benne a tanítás. E tanterv az 1848. évig érvényben volt, habár még mindig elég hiányos volt, mely hiányoknak pótolgatása a hazafias tanári testületek köteletségévé vált. A Ratio Educationis három csoportba osztotta a középiskolákat: *grammatikai, humanista és philosophiai osztályokra*. Léván 1815/6-ban csak grammatikai, 1816/7. — 1849/50-ig grammatikai és humanista osztályok is voltak; a grammatikai négy osztályt, a humanista két osztályt foglalt magában.

A grammatikai osztályok tantárgyai voltak: hittan, katechismus és biblia; latin nyelv, az 1. és 2. osztályban grammatika, a 3. osztályban syntaxis, a 4. osztályban syntaxis ornata és verstan; olvastak Cicero-ból, Julius Caesar-ból, Sallustius-ból, Cornelius Nepos-ból, Ovidius-ból és némely évben Terentius- és Plautus-ból is; földrajz, rendszeren a 2. osztályban kezdtek, Magyarország, Austria és Európa földrajzát tanították; történet, a 3. és 4. osztályban tanították hazánk történetét; számtan, minden osztályban, egész- és törtszámok, arányok és a hármasszabály képezték a tananyagot.

A humanista osztályok tantárgyai voltak: hittan, a hit- és erkölcsstan; latin nyelv, retorika, logika, poétika, római és görög régiségek és a mythologia; földrajz, Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália; történet, Magyarország története bővebben; számtan, a grammatikai osztályokban tanultakat ismételték és bővítették; természetrajz, állat-, ember-, növény- és ásványtan.

Ezekon kívül minden osztályban tanították a szépírást és a helyesírást. ¹⁾

A tanuló ifjúság erkölcsi viselete és vallásossága a tanári testületek kiváló gondozását képezte. A tanárok valamennyien kísérték tanítvány-

---

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

ikat, ha templomba, vagy körmenetekre mentek. Az oly tanulót pedig, ki a viseletből harmadrendű (rossz) osztályzatot kapott, a középiskolából kizárták.¹⁾

A lévai gymnasium még nem nyílt meg, mikor a Ratio Educationis ellen már mindenünnen panaszok merültek föl. Hogy a bajokon segítsenek, az oktatásügy vezető férfiai a kegyes-tanítórendet szólították föl nyilatkozatra, mi lehet a tanítás credménytelenységének oka; 1810-ben maga Ürményi József irt Bolla Márton rendfőnökök, hogy kérje ki a legjelesebb tanárok véleményét. Bolla eleget tett a felhívásnak. Az eredménytelenség okát a sok tantárgyban, a hiányos tankönyvekben és a tanulás mechanizmussá való elfajulásában látja; gyakorlatot sem irnak, mert erre nem nagy súlyt fektet az új systema. Közli Bolla a javítást érzéző módozatokat is: a tantárgyak számát kevesbiteni kell; a latin beszélgetésekre több súlyt kell fektetni; el kell tiltani a történetnek szóról-szóra való betanultatását; jó és olcsó tankönyveket kell kiadni; a tollba mondást meg kell szüntetni, minden héten írásbeli dolgozatokat kell készíttetni; a tanulókat már az első osztálytól kezdve a nyilvános elbeszélés- és előadáshoz kell szoktatni s végül az intézetek tanárainak egyöntetűen kell eljárniok.²⁾

Bolla irányadó utasításait, ha nem is teljes egészében, de részben értékesítették. S mikor a lévai gymnasium megnyílt a Ratio Educationisnak már újból megjavított szellemében tanítottak.

Gymnasiumunkban ezen felül nagy gondot fordítottak a magyar nyelvre is; kiténik ez az 1815|6. tanévi tananyag részletezésénél, mit a hittan mellett ezen szavak: „*Tractatum est idiomate Hungarico*“ eléggé igazolnak; úgy szintén a latin nyelvénél: „*In patriam linguam versi.*“³⁾

Mikor pedig 1819-ben a királyi rendelet a magyar nyelvet is a rendes tantárgyak közé sorozta, Bolla rendfőnök nem késett a kegyes-tanítórendi gymnasiumok igazgatóinak a magyar nyelv tanítására vonatkozólag a rendi kormánytanács utasításait megküldeni. Ugróczyhoz, a lévai gymnasium igazgatójához, a következő levelet intézte:

„*Reverende Pater Rector et Director!*

Cum Sacratissima Sua Maiestas Decreto die 30. Martii anno 1819. nro 8914. edito imperaverit, ut Lingua et Litteratura Hungarica tamquam ordinarium Studium in omnibus scholis Regni Hungariae ordinate tradatur, modum autem et tempus illam tradendi non determinaverit et

¹⁾ Gymnasiunumi irattár.

²⁾ Kegyes-tanítórend központi levéltára.

³⁾ Gymnasiunumi irattár.

annus scholasticus iam immineat: ideo usque secuturas circa hoc studium altioris potestatis ordinationes Consistorium nostrum de modo et tempore Linguam et Litteraturam Hungaricam in nostris Gymnasiis ordinate et uniformiter docendi sequentia statuit:

1. Quilibet Professor Gymnasii in sua schola Linguam et Litteraturam Hungaricam discipulos suos docebit.

2. Et cum in Ratione Educationis pro tradendis praeceptis Latinae Linguae in omnibus sex Scholis Gymnasii novem horae per hebdomadam assignatae sint, ex his absque detrimento institutionum Linguae Latinae una hora per hebdomadam a singulis Professoribus impendetur institutioni Linguae Hungaricae die Mercurii mane ab hora octava usque nonam. Ceterum aliis etiam dum reliquae studiorum materiae Latine tractabantur, studium Hungaricae Linguae omni occasione promovebitur.

3. Institutiones Linguae et Litteraturae Hungaricae iuvabunt Grammaticae hac Lingua editae, e quibus est Epitome Domini Francisci Verseghy in usum scholarum scripta, et typis Universitatis Budae anno 1816. impressa. Cui utiliter addentur Exercitationes Idiomatis Hungarici ab eodem auctore editae Budae 1816.

4. Quia vero nunc initio ordinariae institutionis Linguae Hungaricae pro sequentibus annis solidum fundamentum ponere oportet, ideo Epitomes Verseghyanae Tomulus primus pro secunda Grammatica destinatus hoc primo anno in omnibus sex classibus Gymnasii tractabitur: anno dein secuturo manente Tomulo primo apud primi et secundi anni Grammaticos, Tomulus secundus serviet tertiae Grammaticae et reliquis Gymnasii classibus. Atque hac ratione procedetur, donec quintus Tomulus in secundam Humanitatis Classem introducatur.

5. Omnes Professores Gymnasii e studio Linguae ac Litteraturae Hungaricae tentamina producent classificationem et informationem semestrem de suis discipulis parabunt altissimo Loco per Directores Locales praesentandam.

Secundum haec statuta R. P. Rector et Director tales dispositiones faciat, ut cum initio Novembris anni huius 1819. institutiones Linguae et Litteraturae Hungaricae in singulis scholis Gymnasii inchoentur et deinceps ordinate decurrant. Datum ex Consistorio nostro Pesthini 23. octobris anno 1819. celebrato. Martinus Bolla m. p. S. P. Provincialis.⁴¹⁾

Az 1819. év elején küldötte meg gróf Szapáry József, a pozsonyi tankerület főigazgatója, a magyar nyelv tanítását elrendelő értesítést, melyhez

⁴¹⁾ K. r. társház levéltára.

általános utasítást ad, majd a tanév meghosszabbítását és a szünnapokat is megjeleli. A lévai gymnasium igazgatója 1819. évi márczius hó 15-ikén adott válaszában hódoló tisztelettel veszi tudomásul a leiratot, de egyes pontja ellen megteszi észrevételeit is; ezek a következők: a német nyelven írott kegyes leirat 37. §-a, mely a tanévet szeptember hó 14-ikéig meghosszabbítja, alig lesz ez évben keresztül vihető, mert a szülők csak 10 hónapra fogadtak szállást és élelmezést; arra is kész lesz némely szülő, hogy gyermekét a tanév vége előtt haza viszi; a magyar nemesség pedig, melynek fiaiból áll a lévai gymnasium fele része, boszankodni fog, hogy a mi iskoláinkat is austriai mintára rendezik be; az egyházmegyékbe való fölvételre a jelentkezési idő rendszeren szeptember 8—12-ike közé esik; a hatodik osztálybeliket tehát minden esetre a kijelelt idő előtt kell elbocsátani, ha felvételek elé akadályt gördíteni nem akarunk. — A kegyes leirat 40. §-a ellen is van kifogása, mert a karácsonyi szünetet karácsony első napjától újévig, a husvét szünetet pedig nagyhét keddjétől husvét utáni keddig szabja meg; az első ellen azért, mert a vidéki tanulók kénytelenek lesznek karácsony napján utazni, az utóbbi ellen azért, mert így nagyhéten a szent gyakorlatokon sem vehetnek részt s oly időben kell majd utazniok, mely mindenkinek szent.¹⁾

Hogy a főigazgató elfogadta-e az igazgató érvelését, arra bizonyosságot nem találtam; de mert az előadott kifogásokat a gymnasium igazgatójának intézkedéseiből érvényesülni látjuk, valószínű, hogy a főigazgatóság is jóváhagyta az igazgató intézkedéseit.

Említettem már, hogy ezen század első felének a vallásos és erkölcsös nevelés és tanítás kiváló ismérve. Az 1824. évi július hó 20-ikán 15899. sz. a. kelt helytartótanácsi leirat is e szellemben intézkedik, mikor meghagyja, hogy az egyházmegyei hatóságok a középiskolai hittanításra befolyjanak, hogy a hittani vizsgálatokon, sőt a hittani előadásokon és szent beszédeken is megjelenjenek, vagy megbizottaikkal képviseltessék magukat.²⁾

A Ratio Educationis tanterve egyébként a negyvenes évekig jelentékeny változtatással folyton érvényben volt. Ez évtized derekán a magyar nyelv tannyelvvé lesz; a lévai gymnasiumot, melyben a tanítás eddig is majdnem kizárólag magyar nyelven folyt, hazafiás, fontos hivatása teljesítésére még jobban sarkalta ezen örvendetes haladás. Kétszeres buzgalmat fejtett ki a tanári kar, hogy a tanulók teljesen megértsék a

¹⁾ Gymnasiun i rattár.

²⁾ Ugyanott.

magyar nyelvet, s hogy azt előszóban és írásban szabatosan használják. A latin auctorok fordításánál a hűségen kívül a zengzetes magyar fordításra is nagy gondot fordítottak; a szebb részeket nemcsak latinul, hanem magyarul is betanították s később a vizsgálatokon is elszavaltatták. A humanista osztályokban az olvasottak köréből dolgozatokat készítettek; a szónoki beszédekből kivonatokat irtak s az előadási órákon felolvasták, vagy elszavalták; a szabadon választott dolgozatok is gyakoriak. Az iskolai ünnepélyeken néha 8—10 tanuló is szerepelt szavallattal.

A történelmi órák különösen alkalmasak voltak a tanuló ifjúság előadási képességének megítélésére. Az előadás után megkivánták, hogy a történelmi nagy alakok jellemzését is képesek legyenek szabatosan előadni s levonni az eseményekből az erkölcsi tanulságot. — A magyar nyelvben való előmenetel és szabatos előadás megítélésére a földrajz és természetrajz is jó szolgálatokat tett. A földrajzzal a történelmet és viszont, a természetrajzzal pedig a leírásokat kapcsolták egybe. — Legnagyobb volt a panasz a számtani előadásoknál; nem volt jó tankönyv; az előadásokat legtöbb tanár jegyeztette, a mi sok időt rabolt s még sem eredményezte a kívánt sikert. Nem szűnt meg sürgetni a tanári kar, hogy a tanulók felfogásához mért jó számtani könyveket szerkesztszenek. Különbben a tankönyveket illetőleg a Versegly-féle tankönyvek ellen is kifogása volt a tanári kárnak; eltérő az az akadémia által kijelölt szabályoktól, sőt attól is, a mit közösen használnak. E téren valóban hereulesi munka várakozott a tanári testületekre; munkájukat csak az a lángoló hazaszeretet s az a fáradtságot nem ismerő gyönyörézet tette könnyűvé, mely a magyar tanárság keblét dagasztotta, mikor a századokon át figyelmen kívül hagyott legdrágább magyar nyelv fellendülését látták.¹⁾

De lássuk már a tananyagot, melyet e század első felében a magyarországi gymnasiumokban s így nálunk is feldolgoztak. Erre vonatkozólag közlöm először az 1815/6. évi tananyagot úgy, mint azt feljegyezve találtam:

Synopsis studiorum, e quibus primae Grammaticae Studiosi in Regio Minori Gymnasio Tentamen subierunt:

1. *Ex Doctrina Christiana:* Praemissa definitione Catechesis actum est de Sacramento Eucharistiae toto; ex Sacramento vero Poenitentiae usque ad Contritionis actum perventum est. Actum est deinde de Fide. Spe et Charitate usque ad specialem Decalogi praeceptorum explicationem.

2. *Ex Latina Grammatica:* Cum praeliminatis quaestionibus Declinationes tum Nominum Substantivorum, quam Adiectivorum memoriae

¹⁾ Gymn. irattár.

mandarunt. Traditae sunt Comparationes Nominum Adiectivorum, tum Coniugationes Verborum, tum modus construendi iuxta 14 praecepta et Appendicem. Terminatae sunt octo partes orationis. Ex auctore: Fabula Aesopi de gallina et pullis ad norman 14 praeceptorum exposita est.

3. *Ex Historia Biblica*: Tradita sunt 8 capita Veteris et 24 capita Novi testamenti.

4. *Ex Arithmetica*: Docti sunt descriptionem, item Additionem, nec non Subtractionem, Multiplicationem et Divisionem numerorum integrorum in praxi; deinde quattuor operationes numerorum concretorum.

Demum exercitati sunt omnes in lectione et scriptura; desumptae sunt regulae de vocibus maiori caractere scribendis, de divisione vocum et notis interpunctionum.

II. Grammatica.

1. *Ex Doctrina Religionis*: Traditum est de Fide Christiana Catholici hominis. De creatione Angelorum et Articuli Symboli Apostolici. De spe Christiana cum oratione Dominica et Salutatione Angelica.

2. *Ex Lingua Latina*: Repetitae sunt tres priores partes Orationis, uti Nomen, Pronomen et Verbum, tum Versus memoriales de Declinationibus Nominum usque ad Nominativum pluralem III. Declinationis inclusive patrio et latino idiomate expliciti. Regulae de modo Verbi activi vertendi in passivum. Verba passiva et irregularia, tum Versus memoriales de Genitivo plurali III. Declinationis et Anomalis genere expositi; prout etiam de Generibus Nominum usque Syllabam „Is“ exclusive. Praecepta de Constructione I. IV.—XII. dilucidata. Regulae de usu Gerundiorum, Supinorum omissioneque Relativi qqq., tum de Verborum Praeteritis et Supinis usque Syllabam „Go“ exclusive. Ex auctore: Historia de Hannibale Carthagine pulso ad Regulas Linguae Latinae exposita est. Fabula Phaedri 2^a et 3^a libri I. in Idioma Patrium versa et ad Regulas Linguae Latinae revocata.

3. *Ex Geographia*: Data Geographiae notitia Tellurisque nostrae in quinque partes, tum Europae in tria Imperia ac 19 Regna divisione, in Hungaria adhaesimus, de qua praecipua usque ad divisionem ipsius inclusive pertractata sunt. — Tredecim Comitatus Circuli Cis-Danubiani memoriae dati. Suscepta est peregrinatio per Cis- et Trans-Tibiscanos Comitatus, tum per Illyricum Hungaricum.

4. *Ex Historia Veteris Testamenti*: Capita nonnulla secundum Biblia Sacra propriis verbis relata, item Historia de vita Christi.

5. *Ex Arithmetica*: Numeros latine enunciare docti sunt. Quattuor simplices species terminarunt. Quattuor operationes in numeris fractis osten-

sae. Fractiones heterogeneas impropriam in propriam, impuram in puram reducere, homogeneas homogeneis addere atque subtrahere docti sunt.

His accedunt Exercitia correcta et Specimen Calligraphiae Latinae, Hungaricae et Germanicae.

III. Grammatica.

1. *Ex Doctrina Christiana*: De spe in genere et in specie de 7 petitionibus Orationis Dominicae tractatum. De Salutatione Angelica, tum generatim de Praeceptis Decalogi. De Ecclesiae Praeceptis Patrio Idiomate. De Missae Sacrificio.

2. *Ex Lingua Latina*: Repetita prima parte, partis alterius Genera Nominum et supplementa explanata. De omissione relativi qqq. De Declinationibus Nominum et de Verborum Praeteritis usque tertiam Coniugationem exclusive. Syntaxis octo partium Orationis est absoluta, item Syntaxis Verborum Personalium et Impersonalium Regiminis. Syntaxis Concordantiae et Regiminis Nominum est terminata. *Ex auctoribus*: A Cornelio Nepote scriptae de Themistocle Historiae caput 1-um; de Milliade tres paragraphi; Aristidis et Phocionis Historia. E Ciceronis vero „Familiaribus epistolis“ I. II. epistola 2-a regulis Linguae Latinae est applicata.

3. *Ex Historia Hungariae*: Hungarorum in has terras ingressus eorumque sub Ducibus et primo Rege Stephano facta breviter enarrata. Reges Periodi Arpadianae. Gesta Regum Periodi mixtae.

4. *Ex Geographia*: Hungarorum Comitatus in Transilvania peragrati. De Terra Siculorum et Fundo Saxonum cum adnexis Transilvaniae Districtibus. Galiciae et Lodomeriae, tum Bucovinae facta est notitia, tum Serviae, Valachiae, Moldaviae et Bulgariae.

5. *Ex Arithmetica*: Quattuor simplices species exemplis illustratae sunt; tum compositae species pertractatae sunt, denique Fractiones sunt exemplis illustratae. Rationes, Proportiones, Regula Aurea simplex et composita.

His accessit Specimen Calligraphiae.

IV. Grammatica.

1. *Ex Doctrina Religionis*: Actum est de Sacramentis in genere Idiomete Hungarico. Iustitia Christiana. De peccatis in Spiritum Sanctum, in coelum clamantibus et alienis.

2. *Ex Grammatica Latina*: Regulae Syntaxeos Concordantiae et Regiminis usque Impersonalia Verba. Ex parte tertia expositae sunt Regulae Verborum cum Nominibus Locorum, tum Supinorum et omissionis „*Ut*,“ nec non Impersonalium et omissionum „*Si*,“ „*Dum*,“ „*Postquam*.“ Ex parte quarta vero praemissa origine Linguae Latinae, de puritate

et elegantia. Data est Doctrina de modo formandi Periodos, de ratione conscribendi Epistolas, de Narrationibus et Dialogis. Huc accedit Prosodia. — *Ex auctoribus*: M. T. Ciceronis duae Narrationes et Q. C. Rufi de actis Alexandri Magni 3. §. sunt e memoria percepti, in Patriam Linguam versi et ad Regulas Grammaticae revocati. Epistola M. T. Ciceronis de obitu Filiae Tulliae et C. Plinii lib. IX. Epistola XXI. — Ex P. Ovidio N. lib. III. Tristium Elegia 7. percepta et iuxta Prosodiam exposita.

3. *Ex Historia Regum*: Narratae sunt res gestae ex Periodo Austriaca Regum Hungariae Ferdinandi, Maximiliani, Rudolphi, Mathiae et Ferdinandi secundi; gesta Leopoldi M. et reliquorum usque ad modo feliciter regnantem Franciscum primum.

4. *Ex Geographia*: Instituta est peregrinatio per Austriam superiorem et inferiorem, locaque praecipua in Mappa exposita; deinde per Styriam, Carinthiam, Carnioliam et Tirolim; tum proposita est Mathematica Orbis notitia; eius nimirum puncta, circuli, fractus et quaecipiam problemata.

5. *Ex Aritmethica*: Pertractatae sunt quattuor species Numerorum tam Abstractorum, quam Concretorum; deinde propositae sunt Regulae Rationum, Proportionum, Regulae Aureae Simplicis et Compositae, Societatis Alligationis, Permutationis, Calculi Censuum, Anatocismi et Catenariae.

His accedunt Exercitia correcta nitide descripta et triplex Specimen Calligraphiae, nec non Declamatio Colloquiorum.

1816/7. tanév.

I. Humanitatis Classis.

1. *Ex Doctrina Religionis*: Traditum est de Fide in genere et in specie de duodecim Fidei Articulis Idiomete Latino; deinde de Spe in genere et specie; de Charitate Christiana in genere et specie, item de Decalogi Praeceptis et quinque Ecclesiae Praeceptis.

2. *Ex Institutionibus Oratoriis*: Data est notio Logicae Rhetoricae, mentis ac idearum, signorum seu vocabulorum ostensusque est rectus in Rhetorica vocabulorum usus; tum proposita est notio individui, generis, speciei et differentiae. Actum est deinde de Iudiciis eorumque divisione; Ars denique Oratoria usque ad locos extrinsecos est proposita. Quibus accessit Prosodia. Proposita est Logica Rhetorica, tum Artis Oratoriae pars prima de Inventionem, ubi Loci Oratorii Intrinseci et Extrinseci, nec non Loci Subsidiarii in genere et in specie sunt expositi. Actum est de tribus Ultimis Artis Oratoriae partibus, videlicet: Dispositione, Elocutione et Pronuntiatione in genere et specie.

3. *Ex Auctoribus Classicis*: E. M. T. Cic. pro Marco Marcello Oratione 4 §. sunt memoriae traditi atque expositi; tota oratio ad Regulas Rhetoricae est revocata; item oratio pro Lege Manilia. Tum Virgilii Maronis Aeneidos Elegiae primae aliquot Disticha sunt exposita et memoriae tradita, nec non ad Regulas Prosodiae revocata.

4. *Ex Antiquitatibus Graecorum*: Praemissa notione de Religione Priscorum Graecorum, actum est de Diis Coelestibus. Propositae sunt res Civiles, Militares et Domesticae Graecorum in genere et specie.

5. *Ex Historia R. Hungariae*: Data brevi notitia Historiae et origine Hungarorum eorumque ingressu, gesta S. Stephani, Petri, Samuelis Abbae, Andreae, Belae I. et reliquorum Regum stirpis Arpadianae relata; deinde Regum Periodi mixtae inde a Venceslao usque Ioannem Zapolya enarrata.

6. *Ex Historia Naturali*: Data est cognitio Corporum Organicorum et non Organicorum, expositaque sunt membra, sensus, victus et vita animalium in genere et in specie de homine. De regno Animalium et de Avibus.

7. *Ex Geographia*: Praemissa Divisione Europae instituta est peregrinatio per Regna Europae, deinde per Asiam.

8. *Ex Arithmetica*: Actum est de quattuor speciebus numerorum Integrorum et Simplicium et Compositorum, nec non Fractorum; item de Rationibus, Proportionibus Regulaque Aurea; tum de Regula Societatis utraque, item Alligationis, Permutationis, Calculus Censuum, Anticisimi, Anticipationis et Catenariae.

II. *Humanitatis Classis.*

1. *Ex Doctrina Religionis*: De septem Ecclesiae Romano Catholicae Sacramentis; item actum est de Iustitia Christiana et quattuor Novissimis.

2. *Ex Lingua Latina*:

α) *Ex Institutionibus Oratoriis*: De Elocutione generatim et speciatim de Tropis, Figuris, nec non de Periodis, item de Dispositione, tum de Elocutione et Pronunciatione traditum.

β) *Ex Institutionibus Poëticis*: Praemissa Poëseos definitione ac Materia de arte metrica actum: expositae ac memoriae etiam mandatae Regulae de Syllabarum quantitate; propositi sunt versus simplices ac compositi. Figurae Poëticae, Rudimenta artis versificatoriae ac practica artis metricae praecepta sunt explanata.

γ) *Ex Auctoribus Classicis*: Oratio M. T. Ciceronis pro Archia Poëta, item oratio post reditum ad Quirites. Ex Q. Horatii Flacci Satyris

libri I. Satyra prima. Ex Epistolis libri I. Epistola secunda. Ex Odis libri IV. Ode 7. Ex P. Ovidio lib. II. Fastorum. Ex P. Virgilio Aeneidos I. et II.

6) *Ex Antiquitatibus Romanis*: De Sacris; de cultu Sacrorum; de tempore, origine urbis Romanae, Comitibus, Magistratibus Ordinariis et Extraordinariis, tum de re Militari actum est.

3. *Ex Historia Patriae*: Regum ex Augusta Domo Austriaca a Ferdinando I. usque ad modernum Augustissimum regnantem Franciscum primum res domi et belli gestas recensuimus.

4. *E Geographia*: Tres mundi partes Europam, Asiam et Americam, deinde Africam perlustravimus.

5. *E Historia Naturali*: De diversis Arborum, Plantarum et Palmarum generibus, tum de Regno Vegetabili et de Mineralibus egimus.

6. *E Arithmetice Institutionibus*: In quattuor Operationibus Numerorum Integrorum et Fractorum, in Regula Aurea, Simplici, Composita Societatis et Alligationibus exercebamur. Partis 3-iae varia problemata resolvimus.¹⁾

A közlött tananyag mellé irt megjegyzések igazolják, hogy a hittant általában magyar nyelven adták elő; a latin auctorokat magyar nyelvre fordították; feltehető, hogy a többi tantárgyaknál is mindig a magyar nyelvet használták, valahányszor magyarázó felvilágosításokat adtak. De nem is lehetett ez másképp; hiszen a lévai gymnasium egyik fő jellemvonása volt mindig a magyarosító szellem; azért küldte annyi trencsényi-, zólyomi-, turóczy- és más felső megyebeli szülő gyermekét Lévára, mert itt legkönnyebben megtanították őket a magyar nyelvre. A latin nyelvi tanítás képezte ugyan a központot, de e mellett a magyar nyelvre is nagy gondot fordítottak. A minden osztályban divó szépírási gyakorlatokon pedig legfőképpen a magyar helyesírásra fektették súlyt.

A vizsgálatok e század első felében havi és félévi vizsgálatokra oszoltak. A félévi vizsgálatok rendszeren diszes zárőnnepélyvel voltak egybekötve, melyet nálunk a gymnasium folyosóján tartottak, hogy minél többen jelen lehessenek. Szavaltak latinul és magyarul; kisebb szindarabokat, majd eclogákat adtak elő; a zene-előadás is ide tartozott. — A vizsgálatokon az igazgató, vagy helyettese elnökölt; az elnök is jegyeztet, hogy a félévi tanári tanácskozmányon a tanuló érdemjegyére vonatkozólag megtehesse észrevételeit. A hittanból minden tanuló külön érdemjegyet kapott, a többi tantárgyból egy közös jegyet. Kezdetben még a harmadrendű tanuló is javíthatott; a negyvenes években már csak a másodrendűeknek volt megengedve a javítóvizsgálat.²⁾

¹⁾ Gymnasiunmi irattár

²⁾ Ugyanott.

A 40-es évek tananyaga és kezelési módja pedig minden tekintetben megfelel e gymnasium rendeltetésének. Tájékoztatóul ide iktatom az 1844/5. tanévről közzétett tananyagot ismét úgy, a mint azt a gymnasium irattárában feljegyezve találtam:

Általános tartalma a Lévai Kir. Gymnasium Osztályaiban előadott tanulmányoknak 1844/5. iskolai érvben:

I. *Nyelvészeti első osztályban:*

1. *Hittan:* A meghatározott rendes iskolai könyv szerint előterjesztett először a keresztény kat. hit általánosan, hol az apostoli hitvallásnak tizenkét ágazata világosan kitétetett; másodsor a keresztény reménység, mellyhez járult Urunk imádsága is a benne foglalt hét kéréssel és az angyali üdvözet. A keresztény szeretet általánosan, különösen pedig az Istennek tiz és az Anyaszentegyháznak öt parancsolatja. *Magyarúl.*

2. *Latin nyelv:* Előre bocsátván a latin nyelvbeni helyes olvasás és helyes írás legszükségeseb szabályait, a főneveket a melléknevektől megkülönböztették és ezeket az öt hajlításnak közönséges szabályai szerint tanulták hajlítani külön és egymáshoz kapcsolva; azután a mellékneveket lépesők szerint hasonlították, mellyekhez hozzá adták a névmások rendes hajlítását a melléjek függesztett jegyzékekkel együtt. Hajtogatni tanulták a) *sum* közép segítő igét magán és határozókkal össze téve, b) a négy rendes cselekvő és szenvedő igét, a közép és tétovázó igék hajtogatásával, mellyek szerint gyakoroltattak más felhagyott igéket is hajtogatni, az idők rendes képzésivel és ezeknek megkívántató szabályival együtt; továbbá tanultak a rendhagyó, hiányos és személytelen igékről, mellyekhez járultak a részesülők, előjárók, határozók, közbe vető és egybe foglaló, s végre a tizennégy Alapszabály az utánnok függesztett toldalékkal együtt. *Magyarúl.*

A *Latin írók közül:* Hármat tanultak Aesopus meséiből: a) a tyúk és csirkéiről, b) a róka és álarczról, c) a mezei és városi egérről. *Latin és honi nyelven.*

3. *Honi nyelv:* A betűket felosztották tulajdon jeloikkal magán és mássalhangzókra s meghatározták, mellyek a magyar nyelvben szükséges és szükségtelen betűk: A kettős betűk czélszerű alkalmaztatása a tagok elválasztásában és a helyes olvasás és írás szabályai. *Magyarúl.*

4. *Szentírás történet:* A világ teremtéséről és Ádám két fiáról; a vízözön; a Babiloniai torony építéséről. Ábrahám életének története. Izsák és József Patriarkákról. — Üdvöztünk születésének története, csodatételei, prédikálása, Gabriel arkangyal köszöntése, a pásztorok és napkeleti bölcsek, Zachariás főpap, Keresztelő Szent János és keresztelese. *Magyarúl.*

5. *Számtan*: A mindennapi életben előforduló számvetés négyféle nemét, az összeadást, kivonást, sokszorozást és osztást különféle példákkal felvilágosították és szabályaik szerint alkalmaztatni tanulták. *Magyarúl.*

Ezekhez járultak a hazai és iskolai gyakorlatok s a helyes írás.

II. Nyelvrészeti második osztályban:

1. *Hittan*: Előadattak az örök üdv elnyerésére szükséges hitvélemények (dogmák) az Isteni kinyilatkoztatásról; az Isten mint a világ teremtője, fentartója, kormányzója s bírója; az angyalok; az ember és végeztelje; az eredeti bűn s a Megváltó Krisztusról szóló czikkek. Az Isten valósága és tulajdonságai. Krisztus személyéről és méltóságáról; Krisztus, mint a mi Urunk, törvényhozóunk, tanító mesterünk s legigazságosabb bíránkról. A Szent Lélek valóságáról, igaz Isten s megszentelőnk s harmadik Isteni személyről szóló szükséges hitvélemények. Az Anyaszentegyház, mint Krisztus Urunk igaz Anyaszentegyháza, mely a hit dolgaiban csalhatatlan. A keresztény katolikusok egységben élnek egymás közt a mennyekben levő Szentekkel és a tisztulásban levő lelkekkel. Az utolsó négy dologról szóló czikkek. *Magyarúl.*

2. *Latin nyelv*: Ismételvén a nevek, névmások hajlításai s hasonlításait, a cselekvő, szenvedő, közép s tétovázó rendszerű, rendetlen, hiányos s személytelen igék hajtogatásait, — a részesülők, előljárók, közbevetők, határozók, kötszókat s alapszabályokat tanulták; továbbá az öszvetett neveket s a nevek neveit előadó verseket. — Az igék multidejiről és hanyatszavairól szóló versek. A cselekvő igének szenvedővé és a szenvedőnek cselekvővé való változtatása, a *Debeo* igének, a *quod* kötszó és a *qui, quae, quod* visszahozó névmásnak kihagyása; az állapotjegyzők. *Magyarúl.*

Latin írók közül: Phaedrus válogatott meséiből tanultak hetet, melyek meg is magyaráztattak. *Latin és honi nyelven.*

3. *Magyar (honi) nyelv*: Előre bocsájtván a nyelv elemeit tárgyazó szabályokat, tanították a helyes írás, névmutató, főnevek különfelesége, képzése s hajlítása; a melléknevek, számnév, részesülő, névmások és utójárók. A cselekvő szabályos igék hajtogatása. *Magyarúl.*

4. *Szentírás történet*: A világ eredete; az első embereknek boldog s később boldogtalanra változott helyzetök; a vizözön: az emberi nemnek az egész világra elszéledése; továbbá Noe, Ábrahám, Izák és Jácob Patriarchák történetei. — Üdvözítőnk születésének története; az angyalok s pásztorok, kik Krisztus Urunknak udvarlottak. Krisztus tanításai és csodatételei. Krisztus szenvedése és halála. *Magyarúl.*

5. *Földleírás*: Meghatározatott a földleírás fogalma; előadattak általánosan földünk alakja s felosztása; részletesen Magyarország határai, nevezetesen hegyei s folyói, termékei, iparművei s felosztása; a Dunán inneni és túli, a Tiszán inneni és túli vármegyék; határ őrző s Magyar tengeri vidékek, Horvát s Tót országok. *Magyarúl.*

6. *Számtan*: Előterjesztettek a számtudománynak előfogalmai; ezek után mind az elvontak (abstracti), mind az összetesek, vagy összevonható (concreti) számokkal négy műtételek; ezen kívül a váltó s pengő pénznek egymásrai felváltása. A törtszámok előfogalmai, ezeknek összeadása, kivonása, sokszorozása és elosztása. *Magyarúl.*

Előmutattak a tanult szabályok szerint kidolgozott s csinosabban leírt latin s magyar nyelvtani gyakorlatokat.

III. *Nyelvészeti harmadik osztályban*:

1. *Hittan*: Előadott a keresztény katolika hitnek tanítása. Első szakasz az Isteni tíz parancsolatról szól, nevezetesen azon Isten iránti kötelességeinkről, melyek a tíz parancsolatnak első hármában foglaltatnak, vagyis a belső és külső Isteni tiszteletről és ünnepnapokról. Második szakasz a kötelességekről szól, nevezetesen magunk és felebarátunkról, melyek az utolsó 7 parancsolatokba egybe foglalva vannak. *Magyarúl.*

2. *Latin nyelv*: A kis Szókötésből egészen az igékig; nevezetesen a) a nevező esetnek az igével, b) a melléknévnek a főnévvel, c) a visszahozó névmásnak a megelőzőttel, d) az egymásról mondott főneveknek egymással, e) a feleletnek a kérdéssel összeillesztése. A nemző, tulajdonító, vádoló és határozó esetet vonzó igék; a határozott és határozatlan módú igék szókötéséről; a *postquam, dum* stb. szöcskák kihagyásáról; az előjárók és határozók szókötéséről; a határozóknak bizonyos módú s idejű idővel való összetételéről s végre az indulatszók s egybefoglalók szókötéséről. *Latinúl és magyarúl.*

Latin írók közül: Cornelius Neposból Cimonról három, Iphikratesről két és Timotheusról hasonlóképen két paragraphust tanultak, végre Miltiadesről 8paragraphust; mindezeket magyarra fordították. *Latinúl és magyarúl.*

3. *Honí történet*: A Magyarok eredetét, honunkba háromszori bejöttét, Vezérek alatti jelesebb tetteiket és az Árpád nemzetségből származott királyoknak viselt híres dolgait; majd Cseh Venczel, Bajor Ottó, Róbert Károly, Nagy Lajos, Mária, Kis Károly, Sigmond, Albert, első Ulászló, ötödik László, első Mátyás, második Lajos, második Ulászló jeles viselt dolgaikról tanultak. *Magyarúl.*

4. *Magyar nyelv*: Az utószöcskáról, a mellékevek képzéséről, a hasonlító, túlhaladó lépcsőkről és a számláló nevekről, végül a névmásokról tanultak. *Magyarúl.*

5. *Földírat*: Erdélyi Nagy Fejedelemségnek három nemzetség által birt földjét megjártuk és Gallicianak 19 kerületét megvizsgáltuk. Az Európai Török birodalomból: Romania, Bolgár ország, Bosnyák ország, Albania, Macedonia, Thessalia, Gallipoli Helytartóság, Török szigetek, Moldva ország, Oláh ország, Rác ország, Görög ország, Livadia, Morea. *Magyarúl.*

6. *Számtan*: A tört számoknak négy művelete. A viszony, tértani arány és a hármas szabály. *Magyarúl.*

IV. *Nyelvészeti negyedik osztályban:*

1. *Hittan*: A felhagyott keresztény katolika Hitnek tanítása című oktatások harmadik részéből a negyedik Isteni parancsolat adatott elő mindazon kötelességekkel, melyeket a gyermekek szülőikre és ezeknek helyetteseire nézve és viszont, — valamint minden keresztény másokra nézve gyakorolni tartozik; az Anyaszentegyház parancsolati általánosan a hét szentségekkel együtt; a szent miséről, a prédikációról s az olvasóról szóló czikkek; a keresztség, bérmlás, penitencziatartás, oltári szentség, utolsó kenet, egyházirend, házasság. *Magyarúl.*

2. *Latin nyelv*: Ismételtettek a mult esztendői szókötési (syntaxis parva) szabályok, különösen az egyeztető beszédrészekről szólók; nem különben azok is, melyek szerint tudhatni, mely főnevek, melléknevek és igék kivánnak nemző, tulajdonító, vádoló vagy határozó esetet; így a *postquam, dum, si* stb. szócskák kihagyásáról, az előjárók, határozók, felkiáltó és határozatlan, meg személytelen igékről szóló szabályok. Az ékes beszéd rendezetéből (syntaxis ornata) előre bocsátva a deák nyelv viszontagságait, annak eredetétől, a latin szavak és mondások tisztaságáról és ékes kifejezéséről szóló szabályok adattak elő; továbbá a hangmérték, verscsinálás, körmondatok, kérő és egyéb levelek, végül párbeszédek. *Latinúl és magyarúl.*

Latin írók közül: Felvétellett C. Crisp. Sallustius irománya a Catilina háborúról, nevezetesen az 5. 14. 16. 20. 22. 24. 26. 29. 31. 32. 36. 39. 40. és 41. fejezetek; — továbbá M. T. Ciceronak az istenek természetéről szóló harmadik könyv 34. fejezete; a jóslásról szóló első könyv 37. fejezete; a kötelességekről szóló harmadik könyv 10. fejezete; — leveleiből az első levél a második könyvből és az ötödik levél a negyedik könyvből; P. Ovidius szomorú verseiből a harmadik könyvből a 7-ik alagya. *Latinúl és magyarúl.*

3. *Honi történet*: A gyászos Mohácsi ütközettől kezdve Zápolya János, 1. 2. 3. 4. Ferdinand, Maximilian, Rudolf, 2. Mátyás és 1. Leopold; továbbá 1. József, 3. Károly, Mária Theresia, 2. József, 2. Leopold, 1. Ferencz és a most dicsően uralkodó 5. Ferdinand történeti dolgai. *Magyarúl.*

4. *Földleírás*: Ausztria, Tirolis, Steier, Illyria, Cseh, Morva, Slesia, Olasz tartományok, nem különben a német szövetséghez járult tartományok. — A földdel kapcsolatban levő egyéb testek, úgymint a nap, hold stb., különösen a napnak befolyása földünkre, nem különben a holdnak és más égi testeknek is; a különféle körök, melyeknek bővebb ismeretere megmutattatott a magyarul beírt földteke használata a gyűrűtekével együtt. *Magyarúl.*

5. *Magyar nyelv*: A rendetlen birtokos szavak képzéséről és a birtokos nevek ragasztékáról, ejtegetésükről; — az igék határozott és határozatlan formája; a *van* és *kell* igék; az állapotjegyző, részesülő, névhatározó szabályai. *Magyarúl.*

6. *Számtan*: A számok rendezéséről, kimondásáról; az egész számok, nem különben az öszvevonható mennyiségek és tört számok öszveadásáról, kivonásáról, sokszorozásáról, elosztásáról szóló szabályok; a pénz és más dolgok értékéről; a viszony és arányról; az egyes és öszvetett hármás és társaság szabályok, végül a vegyítés szabálya. *Magyarúl.*

Ezekhez járult a számtani, magyar és latin nyelvbeli gyakorlás a hon és oskolában feladott gyakorlatokban.

V. *Szónoklati osztályban*:

1. *Hittan*: Az igaz Religionak, mellyel Istennek tartozunk megismerésére és gyakorlására szükséges volt a kinyilatkoztatás, mellynek jegyei a zsidó és keresztény Religióban megvannak. A Szentírás és hagyomány. A Krisztus urunktól alapított Anyaszentegyház jegyei. A Szentháromság titka. Az Istenről, mint a világ alkotója, fentartója és gondozójáról. Isten legjelesebb teremtményeiről. Jézus Krisztusról, mint a világ Megváltójáról. A Szentlélek Istenről. A hét szentségről és a négy utolsó dolgról. *Magyarúl.*

2. *Szónoktan*: Előre bocsátván az alap gondolkozásnak észfogatót, a szónoktan természetének meghatározása, czélja s négy részből alakulása, u. m. a főgondolatnak feltalálása, rendezése, ékesítése, elmondása, majd a szónoki tehetséget eszközlő segédeszközök, u. m. a természet, mesterség, gyakorlás és utánnás tárgyalattak; nemkülönben az ékesítés, melly az értelem másítást, figurákat s a körmondati szabályokat foglalja magában. A főgondolat kifejtésére szükséges tárgyak, u. m. a bel, kül és segéd kútfők, az indulatok felgerjesztési módja; az elrendezésből a ehria, bővítés, beszéd kifejtése, kezdet, felosztás és erősítés; jelesebb okoskodás módjai, mint: Syllogismus, Enthymema, Inductio, Dilemma, Sorites; a beszéd befejezése; azután sokféle beszédnek észfogása, foglalattja és szelleme; végre az írásmód nemei. *Latinúl és magyarúl.*

3. *Latin Classicusok*: Előadván rövid vázlatban Ciceronak életét, Marcus Marcell ügyében mondott beszédjét latinul megtanulták, magyarra fordították és retorikai megjegyzések szerint magyarázták. *Latinul és magyarul.*

4. *Görög régiség*: Tárgyául szolgáltak a Görögök religiója, isteneik, hőseik, szenthelyek, templomok, áldozatok, imák, fogadások, jövendölések, ünnepnapjaik és az időnek felosztása. A Görögök polgári állása, kormánya, gyűlései, ítélőszékei, büntetései, hadi kormánya, fegyverei, táborozása, vitézek jutalmazása vagy fenyítése, tengeri serege; végre házi szokásai, lakodalmi szertartásai, gyermekei nevelése, életmódja, pénz, súly, mérték nemei és halotti szertartásai. *Latinul és magyarul.*

5. *Honi történet*: Tanulták a Magyaroknak Hunnoktói származtatását, a Vezérek és Árpád véreből származott királyok (kik huszonhárman valának) uralkodása alatt történt dolgokat elbeszélni; nem különben a különféle Házakból származott királyok alatt történt nevezetes dolgokat. *Magyarul.*

6. *Természetten*: Az állatok országából az emlősök osztályába tartozó állatokat, milyenek a kétlábúak és kétkezüek, ragadozók, rágók, kérődzők, lófoguak és czetek; — majd a madarakat, halakat, bogarakat és férgeket. *Magyarul.*

7. *Magyar nyelv*: A cselekvő igéknek határozatlan és határozott formájú hajtogatását, úgy a szenvedő, rendetlen és személytelen igéket is gyakorolták. *Magyarul.*

8. *Földleírás*: Európának, melly három császárság, huszonnégyszáz királyság, egy papi vagy egyházi birodalom, három nagy fejedelemség, kilencz hercegség, három köztársaság és öt szabad városból áll, tartományait térképekből megismerni tanulták; továbbá egész Ázsiát. *Magyarul.*

9. *Számítan*; Ismételtetett az egész mennyiségek, összevonható mennyiségek és törtszámok számolása; továbbá a viszonyok, arányok, hármas szabály, kamatok, láncz és vegyítés szabályai. *Magyarul.*

Ide tartozik még a Latin és Magyar gyakorlatok leírása.

VI. *Költészeti osztályban*:

1. *Hittan*: A keresztény katholika Religio tudományának második része: a keresztény ember kötelességéről, nevezetesen pedig a törvény és lelkiismeretről; a keresztény igazságról; a keresztény szeretetnek parancsolatjáról. Az Isten iránti kötelességekről, u. m. a hit, remény, szeretet, Isteni tisztelet és Krisztus urunk iránti különös kötelességek. Társas életi kötelességek: az Anyaszentegyház, szülők, tanítók, pártfogók, jótévők, gyámok, szállásadó gazdák, rokonok, jóbarátok, tanuló társak, ifjak, öregek, szegények, jövevények, a fejedelem, haza, előljárók, ellenségek és gonosztevők iránt. *Magyarul.*

2. *Költészet*: Előre bocsátván a költészet megfejtését s határozatát, annak kül és bel alkotja, diszei, ezélja s felosztása tárgyalatott; azután a szótagok, lábak, versmérték, vers nemei és fajai, vágás, költészeti figurák és végtére gyakorlati verstan szabályai adattak elő. A hősköltemény kül és bel tulajdonai, tanító (didacticum); Dráma alakja, részei, szomorú és vidgaljáték. Kisebb költemények: alagya, epigramma, gúnyvers, költői levél, lyrai költés, pásztori dal, költői elbeszélés, mesék, románczok, talány. *Latinúl és magyarúl.*

3. *Ékesszólás*: Az elrendezés részéből a szónoklati előzmények, u. m. mese, beszély, dicsérő s gyalázó leírás, közhelyek, háromféle chriák, szó s mondásbeli bővítések. — A kifejezés részéből: képes mondások, szó s tellyes tételi virágok. — A találás részéből; a rhetorikai bel s kül helyek. Az elrendezésből: az ékesbeszéd részei, az okoskodás nemei. A magyarázó beszédek nemeiből: a dicsérő, háladó, üdvözlő és halotti beszédek. *Latinúl és magyarúl.*

4. *Latin Classicusok*: Kötirály: P. Orras Ovid második jegyzőkönyvi Lupercal: ötödik könyvi Lemuria ünnep eredete.— Horac III. könyvének 2. 29. Epod. 2. ódája. — Szabadirály: Cicero Archias költérért mondott beszéde. *Latinúl és magyarúl.*

5. *Római régiség*: Vallási dolgaikról általában, nevezetesen pedig: az isteneik, papjaik, templomaik, az isteni tisztelet szertartása, ideje; játék és színhelyeik. — Polgári és katonai dolgaik általában, nevezetesen pedig Róma eredete, népének felosztása, gyűlése, polgári és hadi hivatalnokai; végre a magános élet szokásai. *Latinúl és magyarúl.*

6. *Magyar nyelv*: Magyar igék hajtogatása és legfőképen a határozott formának szabályok szerinti használata. Magyar hangmérték, a költészet szabályai; láb s vers nemei, rim s hangzatka. *Magyarúl.*

7. *Honi történet*: A felséges Austriai uralkodó házból származott királyok s császárok hon s kün viselt jeles tettei első Ferdinandtól ötödik Ferdinandig elő soroltattak. *Magyarúl.*

8. *Földirat*: Afrika, Amerika tartományait, köztársaságait, álladalmait, vidékeit és Australia szigeteit térképeken megjártuk. *Magyarúl.*

9. *Természettan*: Tanulták az ásvány országot a savak, égvények, földek s érczek nemeiben ismerni. — A növény ország kilencz osztályait: gomba, mohany, mohok, harasztok, füvek, füvények, liliomé, pálmák és fákat. *Magyarúl.*

10. *Számtan*: A tört számok, viszonyok és arányok; egyes és összetett hármas, társaság s kamatok szabályai. A vegyítés négy eseteit és a lánczszabályt ismételve; hossz, lap, köb és súlymértéket tanultak. *Magyarúl.*¹⁾

¹⁾ Gymn. irattár,

Az itt közlött tananyag, sőt az előadási módszer is, igen kevés változtatással érvényben volt az 1848/9. tanév végéig. A magyar nyelvre, az olvasásra és gyakorlatírásra ezen években mindig nagyobb és nagyobb gondot fordítottak; a történelmet szabadabb szellemben fejtegették; a classicusok olvastatásánál pedig az író műveiből szabadabban válogathatták a tárgyalandó szöveget.

Az első magyar ministerium általában nagy mértékben ölelte fel a tanügyet, közte főleg a középiskolák tantervének javítását tűzte ki feladatúl. A tanári megbízhatóság, de egyuttal ezen állásnak állami szempontból való kiváló fontosságát czélozta azon 1848-ban kibocsátott rendelete is, mely a tanári állomásokat, tekintet nélkül arra, vajjon valamely rend, vagy felekezeti tartja-e fenn az intézetet, pályázat útján rendeli el betölteni. 1848/9-re már 12 pályázatot ki is hirdetnek; ezek Pest, Komárom és Győr városára szóltak. Ezeket, valamint sok egyéb tervbe vett üdvös intézkedést meghiúsította a szabadságharc szomorú kimenetele. Nagyon szomorú korszak kezdődik. Az iskolákban a német nyelvű tanárok számát növelik; az iskolákban mindenütt a német szót követelik. A hat osztályú középiskolák megszűnnek; helyökbe a 4 és 8 osztályú gymnasiumok, majd a reáliskolák lépnek. A lévai gymnasiumot 1850-ben bezárták; az 1850/1. tanévben az előadások szüneteltek; de az 1851/2. tanévben újból megnyílt, mint négy osztályú gymnasium.¹⁾

Az eddigi egységes iskolát a gymnasiumok és reáliskolák váltják föl, az osztálytanítást pedig a szaktanítás; a latin nyelv továbbra is középpontja marad a gymnasiumi oktatásnak; a görög nyelvet a harmadik osztálytól kezdve tanítják. Az új rendszer törvényeit az *„Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich“* című könyv foglalta egybe.

Az osztrák cultusminister 1852. évben a tanári képezésre ad ki utasításokat, melyeket a *„Provisorisches Gesetz über die Prüfung der Kandidaten des Gymnasial Lehramtes“* című s a bécsi udvari és állományomdából kikerült utasítással adtak tudtúl. Nevezetesebb pontjai: A minister a birodalom különböző városaiban tanár-vizsgálóbizottságokat nevez ki; a bizottságot oly férfiakból állítják össze, kik a gymnasiumi oktatás új rendszerének különféle ágait tudományosan kezelik; megbízatásuk egy évre szól; de az egy év leteltével újból kinevezhetők; a tagok egyikét a minister a vizsgáló bizottság igazgatójának nevezi ki; ezek után következnek a vizsgálatra való utasítások pl. jelentkezés stb. Megjegyzendő, hogy ezen tanárvizsgálati utasítások a hitoktatókra, a rajz

¹⁾ Lásd 133 lap.

technikai részénektanítóira, az írás, ének és torna tanítóira nem vonatkoznak.¹⁾

Ugyancsak 1852-ben az izraelita vallású gymnasiumi tanulók hittantanításáról is intézkedés történt; a mennyiben a megjelölt időben tartoztak a gymnasium kijelölt helyiségében összejönni s innen hittan órára menni, melyen a gymnasium igazgatója bármikor jelen lehetett.²⁾

Ugyanazon évben az osztrák cultusminister elrendelte, — az Entwurf értelmében — hogy a tanári testületek minden hónapban értekezletet tartsanak, melyen a tanítás és nevelés menetét megbeszéljék. Az előadási órák pontos jelelésére osztálykönyveket kell behozni és az igazgató év végi jelentésében számolni tartozik az egész tanév lefolyásáról.³⁾

Meghagyja az 1852-ben kiadott ministeri rendelet azt is, hogy a tananyagot nemcsak előadni, hanem megmagyarázni és az iskolában be is kell gyakorolni; házi munkául csupán az ismétlés maradjon.⁴⁾

Végül az 1852. évi október hó 26-ikán 3402. sz. a. kelt leirat meghagyja, hogy a növendékeket házi dolgozatokkal ne terheljék.⁵⁾

Az Entwurf intézkedései részben új tananyagot s így az eddigi rendszer változását is magokkal hozták. Erre vonatkozólag az 1852/3. tanévre átmeneti tantervet tettek közzé, melynek nevezetesebb pontjai a következők: 1. Ha az Entwurf szerint valamely osztályban egyik-másik tantárgy folytatolagos, de a tanulók annak előzményeit még nem tanulták, akkor az elmaradott részszel kell kezdeni a tanítást — a nyelvszakok kivételével — s az azon osztályra kijelölt tananyag befejezéséig kell haladni, de úgy, hogy czélszerű kiválogatással és a feleslegesek elhagyásával a czél elérhető legyen. — 2. Miután az algymnasium tárgyai, bár tudományosabb tárgyalásban, de mégis újból előjönnek a felsőbb osztályokban, az algymnasium azon tárgyai, melyeknek ismétlésére, vagy elsajátítására idő nem marad, elejtendők. Áttekintésül pedig a következő tantervet közli az 1852/3. tanévre:

	I.	II.	III.	IV. oszt.
<i>Hittan</i>	2	2	2	2 óra.
<i>Latin nyelv</i>	8	8	5	6 „
<i>Görög nyelv</i>	—	—	5	4 „
<i>Anyja és élő nyelv</i> ..	5	5	5	5 „
<i>Tört. és földrajz</i> .	3	3	3	3 „
<i>Mennyiségtan</i> . . .	3	3	3	3 „
<i>Természetrajz vagy természettan</i>	2	2	3	3 „

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Ugyanott.

⁵⁾ Ugyanott.

Ezen átmeneti tantervben a német nyelvet még nem látjuk ugyan, de az *anya- v. élőnyelv* kifejezés elég tág teret nyitott annak behozatalára; a mint az az 1853. évben kibocsátott rendeletekből is kitűnik, mikor a német nyelvet már az első osztálytól kezdve a kötelező tantárgyak közé sorozták.¹⁾

A magyar nyelvre vonatkozólag már 1852-ben megjelent a tanterv ily czim alatt: „*Tanterv a magyar, mint anyanyelv ügyében.*“

E tantervből a lévai gymnasiumnak a következő rész szolgált:

Algymnasium.

I. osztály hetenként 4 óra.

1 óra *betűtan és helyesírás*, különös figyelemmel az írásban előforduló jelekre. Helyesírási gyakorláskor az élő szó utáni írás példányai beadandók, hogy a tanár által otthon kijavíttathassanak.

1 óra *szótan*. A szóalkotás és szóragozás fő- és melléneveket illető részei.

1 óra *olvasás, beszélés, szavalás*. A kézikönyvül elfogadott olvasókönyv. -- a szavak tiszta, helyes kimondása és az olvasáskori észszerű hanglejtés megszokása mellett a tanulók gondolatkörének tágasbitása és élnékitésére is használandó. Mi az olvasmány tartalmának kellő megmagyarázása, az olvasottnak a tanulók részéről élő szóvali előadása és a betanult prózai meg költészeti művek elszavalásával fog leginkább eléretni.

1 óra *fogalmazás*. Oly kisebb elbeszélések és leírások kidolgozása, melyeket a tanár után a tanulók ismételten előadnak. Lehet tanodabani, vagy otthoni. Az otthoni vagy minden, vagy két hétben egyszer adatik. A beadott dolgozatok a tanár által kijavítandók.

II. osztály hetenként 4 óra.

1 óra *nyelvtan*. A szóragozás, igék és egyéb beszédtagokat illető részei folytattatnak.

1 óra *helyesírás*. Az élőszo utáni írás példányai kijavítás végett beadandók.

1 óra *olvasás, beszélés, szavalás és fogalmazások* az első osztállynál érintett mód szerint intézendők.

¹⁾ Gymnasiumi irattár,

1 óra *fogalmazás* az előbbi mód nyomán. Itt azonban már a kidolgozandó feladat tárgyait bizvást lehet az azon időben előadott természetrajz, földrajz és történetből kölcsönözni.

III. osztály hetenként 3 óra.

1 óra *nyelvtan*. Mondattan és körmondatok szerkesztése. A helyesírási gyakorlatok megszűnnek.

1 óra *olvasás, beszélés, szavalás*. Az olvasmányok tartalmi és irányi szempontból történő megmagyarázása. Betanult prózai meg költészeti művek szabályszerű előadása.

1 óra *fogalmazás*. A dolgozati tárgy feladása és a kijavított dolgozatok visszaadása. A II. osztálynál kijelölt dolgozati források mellett szabadon alkotott, de a tanár által előbb czélszerűleg megvitatott leirási, vagy elbeszélési feladatok alkalmazhatók. 14 nap alatt egy feladat.

IV. osztály hetenként 3 óra.

1 óra az év első felében *írás és számértan*.

1 óra az első, 2 óra az év második felében *olvasás* a III. osztálynál érintett mód szerint. Betanult prózai meg költészeti művek szabályszerű előadása.

1 óra *fogalmazás* a III. osztálynál érintett mód szerint, különösen ügyelve mégis a leggyakrabban előforduló fogalmazások nemeire.¹⁾

Ha ezen tantervet az osztrák cultusminister által kibocsátott s 1852/3-ra szóló átmeneti tantervvel összehasonlítjuk, hol az anyanyelvre heti 5-5 óra van szánva, úgy e magyar nyelvű és csak a magyar nyelvre vonatkozó utasítás az óraszámot illetőleg mostohább amannál; de mégis haladást jelez helyes tárgybeosztásával, fokozatosan haladó módszerével, főleg pedig az által, hogy a magyar, mint anyanyelv tanítójának számára hasznos utasításokat ad. Itt ismét csak azokat közlöm, melyek az *algymnasiumi magyar nyelvre vonatkoznak*:

1. A *nyelvtanításra* vonatkozólag az anyanyelv nyelvtana szolgáltatja az alapot az idegen nyelvek tanításához; előbb kell tehát pl. az első osztályban az anyanyelv egyes szabályait ismertetni, s csak akkor lehet a latinra átmenni. Szükséges itt, hogy a műszavak (terminologia) megegyezők legyenek. Az első osztálybeli oktatást a betűtan, szóalkotás és névragozás alakjaival kezdeti meg, nem mondattannal, sem igeragozással. A szóalkotásnál kiváló gondot kell fordítani a szóképzőkre és tőszavakra. Soha sem szabad a szót előbb ragoztatni, míg annak mibenléte a szóalkotás által előbb tisztába nem hozott.

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

Igeragozásnál a határozott és határozatlan formák különösségeire legfőbb gond fordítandó. Annyira kell a dolgot vinni e tekintetben, hogy a tanulók a ragokat bizonyos alaposan meghatározott rovatok és törvények alá foglalni képesek legyenek.

A *mondattan*nál két pontot ajánl figyelembe: a tanár a mondatok alárendelésében szétterjedő bonczolgatás által ne hagyja magát elragadtatni; majd azt, hogy a számos példával előhozandó mindenképi átértés multhatatlan kötelesség. A példák tartalmasak legyenek; ilyenek a classicus példák; a tanulók maguk is készíthetnek, vagy az olvasottakból kiszemelhetnek. Alapos begyakorlással lehet aztán átmenni a körmondatokra; kötelessége a tanárnak itt (4. oszt.), a mennyiben a tanulók fejlettségi foka megengedi, az iránytalan fő pontjait megismertetni. A szómértan fő pontjai is megismertethetők az olvasókönyvben foglalt költészeti művekből.

A *helyesírást* illetőleg a magyar tudós Társaságtól elfogadott helyesírást ajánlja; nagyon kell arra vigyázni, hogy a tanított helyesírás és a tan- és olvasókönyvek helyes írása megegyezzek. A második osztályban már az idegen szavak helyes leírását is tanítani kell.

Az *olvasást* illetőleg első a szavak helyes kimondása; e mellett azon kell lenni, hogy a mit a tanuló olvas, azt értse is; fontosak tehát a jó olvasókönyvek; első helyen van ajánlva Trautwein János ily című munkája: *Elme és szívkepző olvasmányok I. füzet* Buda 1851.

Az olvasott egészek után azonnal követelendő az olvasottak értelmes *elbeszélése*, melyből megtudható, vajjon az olvasás meggondolással, vagy a nélkül történt-e?

A tartalom- és alakra nézve becses olvasmányokat be kell taníttatni, és pedig nemcsak verseket, hanem prósaí műveket is.

Az *írásbeli feladatokat* illetőleg a gondos és módszeres gyakorlás ajánltatik; a tanár lelkiismeretesen vizsgálja át a feladatot és javítsa ki a hibákat; a feladat az osztályok felfogásához mért legyen; az első osztályban rövid elbeszélés, melynél az alak hibátlanságára és a kifejezések választékosságára ügyeljen a tanár. Ha a tanár előadásában nem bizik, inkább olvassa föl az elbeszélést, melyet aztán több tanuló ismételhessen; a felmondáskor jegyezgetni nem szabad. A tartalmat illetőleg az első osztályban főleg a természetrajz és földrajz nyujtanak anyagot; a következő osztályokban már tágul a kör; de az elbeszélés és leírás ezen osztályokban is elsőséggel birjon az elmélkedési tartalom fölött, melyet csak az algymnasium utolsó évében, de akkor is nagy elővigyázat és gondos felvilágosítás mellett, használhatni.

A második osztályban bő anyagot szolgáltat a történettan; főbb vonalaiban kell egyes eseményt elbeszélni, a kiegészítést végezzék a tanulók. Költeményt is lehet folyó beszéddé átalakítani, de úgy, hogy az prózában is érdekes legyen. Nehezebb, u. n. elmékedési feladatok sem itt, sem a harmadik osztályban már csak azért sem adhatók, mert a tanulónak azon érzete, hogy ily esetben valami kielégítőt úgy sem adhat, nagyon gátolja a készítési buzgalmat. — A negyedikben levelet is lehet iratni, de ritkán; mert, ha a tanuló kifejezési biztonsággal nem bír, úgy is siker nélküli lesz; ha pedig bír, a siker el nem maradhat. A javítás, gondos átvizsgálás sehol el nem maradhat.¹⁾

Kétségtelen, hogy ezen utasítások pontos betartása mindenütt meghozta a kívánt sikert. Különösen az ezen évekből fennmaradt írásbeli dolgozatok kül csinja és belső tartalma igazolják ezt.²⁾

Az ötvenes évek elején egymást érték az újabb és újabb rendeletek, melyek majd a botanika, majd a többi természettudományok, majd a német nyelv tanítására vonatkoztak. Utasítást ad a minister a hittan tanításra is, nem különben a magántanulókra vonatkozólag is (clrendeli 1853-ban, hogy a szóbeli vizsgálatok előtt írásbeli vizsgálatot is kell tenniök.)³⁾

Ugyanekkor meghagyja azt is, hogy az 1853/4. tanévi tantervet minden tanári testület előre dolgozza ki. A lévai gymnasium tanári testülete ezt az 1853/4. tanévre a következőkép végezte:

I. *Hittan.*

Első osztály: Hit, remény, szeretet. Az Istennek 10. az anyaszentegyháznak 5 parancsolata. A szentségek. Keresztény igazság és a 4 utolsó dolgok.

Kézi könyv: Az öreg Katekismus. Budán 1818. — Az ó- és új testamentomi szentírás rövid foglalata Budán 1830.

Második osztály: Isteni kinyilatkoztatás. Jézus élete és tanítása; az Istenről és a Szentlélekről; a ker. anyaszentegyházat, annak tagjait és az embernek ez élet utáni állapotát illető tan.

Kézi könyv: A ker. katolikus hitnek tanítása. Budán 1845.

Harmadik osztály: A keresztény ember kötelességei. Az Istennek tíz parancsolata általánosan és részletesen véve.

Kézi könyv: A ker. katolikus hitnek tanítása. Budán 1845.

Negyedik osztály: Az Isten negyedik parancsa. Keresztény igazság; az anyaszentegyház parancsolatai és a szentségek.

Kézi könyv: A ker. katolikus hitnek tanítása. Budán 1845.

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

II. Latin nyelv.

Első osztály: Betűtan, szótan, fő- és melléknevek ejtegetése, ige-határozók, névmások, számnevek, előljárók. Erkölcsi mondatok és mesék fordítása és elemzése.

Kézi könyv: Elemi latin nyelvtan Kühner után Szepesi Imre. Pest 1850.

Második osztály: A beszéd 8 része. Igetan. Jeles mondatok és mesék fordítása és elemzése.

K. k. mint az első osztályban.

Harmadik osztály: A szófűzés szabályai.

K. k. Szepesi Latin Mondattan. Pest 1852. — Olvastatott és elemeztetett Cornelius Nepos.

Negyedik osztály: Szókötés, szómértan és verstan.

K. k. Latin nyelvtan, írta Sümeghi Pál. III. és IV. folyam. Pest 1851. — Olvastatott és magyaríztatott Julius Caesar de bello Gallico és de bello civili. — Ovidiusból Tristium I. I. Elegia III.

III. Görög nyelv.

Harmadik osztály: Betűtan. Szótanból a fő- és melléknevek ragozása és emezek fokozása; ige-határozók képzése, számnevek és rendes igék ragozása. Irás.

K. k. Elemi hellen nyelvtan. Szepesi Imre. Kühner után. Budán 1852.

Negyedik osztály: Az előbbieket ismétlése után a rendhagyó és μ igék ragozása.

K. k. mint a harmadik osztályban.

IV. Magyar nyelv.

Első osztály: Betűtan; helyesírás; név- és igeragozás.

K. k. Magyar nyelvtan a középtanodák első osztálya számára. Budán 1848. — Irás, olvasás, elemzés Trautwein J. olvasókönyve szerint.

Második osztály: Betűtan; helyesírás; szószármaztatás; név- és igeragozás; egyéb beszédrészek.

K. k. mint az első osztályban.

Harmadik osztály: Szókötés; szóegyeztetés; szóvonzat.

K. k. mint az első osztályban.

Negyedik osztály: Körmondat; magán okmányok; különmemű levelek. Szómértan. Irálytan.

K. k. Czimmermann Jakab Irálytana. Pest 1851. Trautwein János olvasókönyve.

V. Német nyelv.

Első osztály: Helyes olvasás és irás; nem. név, segéd- és rendes igék ragozása felvilágosítva példák és fordítások által.

K. k. Német Grammatica Toepler Theophiltól. Pest 1849.

Második osztály: Fő- és melléknevek ejtegetése, névmások, segéd-igék és a rendes igék hajtogatása.

K. k. mint az első osztályban.

Harmadik osztály: A fő- és melléknevek, névmások ejtegetése; segéd és rendes igék hajtogatásának ismétlése után a szenvedő, rendhagyó, visszaható s személytelen igék, előljárók és kötszők.

K. k. Toepler olvasókönyv. Mozart után. Bécs 1850.

Negyedik osztály: Az előbbieik ismétlése mellett segéd-, rendes és rendhagyó igék ragozása.

K. k. mint a harmadik osztályban.

VI. *Történelem és földrajz.*

Első osztály: Az általános földrajz alapvonalai.

K. k. Bellinger J. után fordította Málík Vincze. Bécs 1853.

Második osztály: Az ókor története.

K. k. Pütz Vilmos után fordította Vincze Paulin. Esztergom 1850.

Harmadik osztály: Középkori történet.

K. k. mint a második osztályban.

Negyedik osztály: Amerika felfedezésétől a jelenkorig.

K. k. mint a harmadik osztályban. Austriai honismeret. Bécs 1853.

VII. *Mennyiségtan.*

Első osztály; A számtani négy műveletök egészekkel; szorzási és osztási rövidítések.

K. k. Bares Ferencz Számtana. Budán 1848.

Mértan: vonalak, szögek, egyenközűek, háromszögek és ezek főbb tulajdonai; négyszögek.

K. k. Szabóky Adolftól. Pest 1851.

Második osztály: Számtan: viszonyok; arányok; egyszerű hármas szabály; a honi és külföldi pénz- és mértéknemek ismertetése.

K. k. Bares Ferencztől. Budán 1848.

Mértan: négyszögek s rendes szögek képzése; a három és négyszögek viszonyos átalakítása és tereik kiszámítása.

K. k. Szabóky Adolftól.

Harmadik osztály: A négy algebrai művelet; hatványozás; gyök-kivonás; csoportozati műveletek.

K. k. Számolástan. Szabóky A. Pest 1851.

Mértan: A kör és az ahhoz viszonyított vonalak és alakok tulajdonságai; a terület és körtér kiszámításai.

K. k. Szabóky Adolftól.

Negyedik osztály: Az előbbieik ismétlése után az összetett hármas szabály; a kamatszámolás; társaság-, láncz- és vegyítés szabály.

K. k. Bares Ferencztől.

Mértan: A lapmértannak ismételése; a síkok fekvése; a szabályos és félszabályos testek főbb nevei; felületek és tömegek kiszámítása.

K. k. A mértan elemei Szabókytól. Pest 1851.

VIII. *Természettudományok.*

Első osztály: Természettudományok: természetrajzi előismék; embertan; emlősök, rovarok és férgek.

K. k. Természettörténet műtani jegyzetekkel. Budán 1848.

Második osztály: Madarak, hüllők, halak; az egész növénytan.

K. k. Hanák természetrajza. Pest 1851.

Harmadik osztály: Előismék az ásványtanhoz és az egész ásványisme.

K. k. mint a második osztályban.

Természettan: A testek közös sajátságai; a szilárd és híg testek egyensúlya és mozgása.

K. k. Lutter természettana. Pest 1848.

Negyedik osztály: Természettan: a testek egyensúlya, mozgása és a hang; látvány; delejtan; a természettani földrajz elemei.

K. k. mint a harmadik osztályban.¹⁾

Nem tagadhatni, hogy ezen korszakban a tananyag helyes kiválasztására, az előadási módszerre, az elme és szív képzésére nagy gondot fordítottak. Nemesak a tudományos ismeretek megszerzése, de a szív nemesítése is gondját képezte a tanügyet vezető férfiakkal; a vallásos irányú nevelést pedig minden tanárnak lelkiismeretbeli kötelességévé tették. A tudományos ismeretek minél alaposabb elsajátítása végett nem elégedtek meg az eddigi emléző módszerrel, hanem az értelmes feleletet követelték; erre szolgáltak az olvasmányok tartalmai kivonatai is azoknak saját szavaikkal való előadásai; ugyanezen irányt ezélezte a történelem anyaga is.

1855. december hó 14-ikén Pozsonyból Schlosser aláírással a növénytan előadására vonatkozólag is utasításokat adnak a tanároknak: Miután az eddigi rendeletek ellenére is — így szól a német nyelvű leirat — vannak középiskolák, melyekben csak a leíró részt tanítatják, míg a tanulók a növények fölismerésében és meghatározásában teljesen

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

járatlanok, az algymnasiumban fő súlyt kell fektetni a botanikai terminológiára és a növényeket nem a könyvből, hanem növényeken kell megismertetni; így aztán a főgymnasiumban a tudományos növénytant biztos alapon folytathatni.¹⁾

Csak egy dolog fájt a tanári karnak, csak egy kényszerítő parancs hatott leverőleg, hogy a német nyelvet, sőt a német nyelven való előadást folyton sürgették. A gymnasium levéltára hangos bizonyossága ama leverő érzelemnek, mely a lévai gymnasium tanári testületét szomorította. Igazi nemes gondolkodás, valódi hazafias érzelem, az édes magyar nyelvnek páratlan szeretete és odaadó pártolása kellett ahhoz, hogy a nehéz viszonyok között kitartott a tanári kar úgy, hogy részben megfelelt a felső rendeletek rideg parancsainak, valójában pedig fokozottan erősítette a magyarságot s szította a lelkesedést mindenért, a mi magyar. A német nyelvű leiratokra először magyarul válaszol a tanári kar; majd, mikor ezt kifogásolják, latinra fordítja a hivatalos levelezést. A jegyzőkönyveket kezdetben még magyarul vezetik, úgy szintén a névkönyveket is; mikor pedig ezt is kifogásolják, itt is a latin nyelvet hozzák be. Nem találunk a lévai főgymnasium levéltárában oly tanártestületi iratot, mely német nyelven volna fogalmazva; de azt igenis megtaláljuk, hogy a német nyelvű leiratok hátírata magyarul van fogalmazva.²⁾ Ha így járt el a tanári testület a felsőbb helyről érkezett és felsőbb helyre küldött iratokkal, nem lehet kétségünk az iránt sem, hogy hasonlóan kifogástalan szellem uralkodott az iskolában is. Vannak még ez időből tanítványaink, kik az itt leírtak valódiságát igazolni tudják. A szomorú korszaknak is megvannak fényes napjai, kivált ha a mai kor fia elgondolja, mit tehetett volna egyéb hasznosat a tanfőúr, ha nem azt, hogy ápolja a legdrágábbat: a hazafias érzületet és a féltett magyar nyelvet.

Valóban elismerés illeti e szomorú korszak magyar tanárait, hogy a válságos viszonyok közepette míg egy részről a felsőbb rendeleteknek is eleget tettek, — a mit a pozsonyi kerület tanügyi kiközdötte is kénytelen volt elismerni, — más részről honfűi érzületüket sem tagadták meg, sőt meglepő bátorsággal csepegtették azt át tanítványaik fogékony szívébe.

Az 1857/8. tanévről szóló igazgatói jelentést is latin nyelven terjesztették föl. A művelt lelkű Hutter Antal igazgató szerkesztette a következőképen:

---

¹⁾ Gymnasiumi irattár

²⁾ Ugyanott.

Relatio Statistica de statu Gymnasii minoris Cathol. Levensis interno et externo data in fine anni scholastici 1857/8.

1. Gymnasium Levense anno 1815. per Celsissimum Principem Nicolaum Eszterházy, Inelytam Familiam Marezibányi, tum alias prae-nobiles Familias fundatum, floruit annis 35. Anno 1850. ita exigentibus adiunctis cessavit. Anno vero 1851/2. altissimo annutu ad interpositionem civium Levensium restitutum, nomineque Gymnasii Minoris insignitum, in quo per decursum anni scholastici 1857/8. iuxta planum Organisationis Gymnasiorum altissimo loco praescriptum sequentia individua rem scholarem procurarunt: Antonius Hutter, Director Gymnasii, Doctrinae Religionis et Linguae Hungaricae Professor, Catecheta. — Iosephus Horváth, Linguae Latinae, Physicae et Historiae Naturalis Professor Ordinarius Classis IV. — Mathias Vertler, Ord. Class. III. Linguae Germanicae, Historiae et Geographiae Prof. — Iosephus Szepesi, Ord. Class. II. Doctrinae Religionis, Linguae Latinae, Hungaricae, Mathescos, Historiae et Geographiae Prof. — Stephanus Szitkey, Ord. Class. I. Doctrinae Religionis, Linguae Latinae, Hungaricae, Mathescos, Historiae et Geographiae Professor. — Paulus Uhlár, Linguae Graecae, Mathescos, Historiae et Geographiae Professor. Omnes e Scholis Pii. Stephanus Szitkey Docens extraordinarius Calligraphiae.

2. Inter Professores nulla per decursum anni scholastici intervenit mutatio, aut discessus; supplentes aut coadiutores in Gymnasio nulli erant.

3. Tabella ut in Entwurf nro XV. lit. a. benigne praecepitur statum personalem Professorum Gymnasii continens in uno exemplari (s. I. A.) cum exordio anni schol. Exels. Caes. Regio Consilio submissa est.

4. Tabella exhibens specificum et comparativum numerum Iuventalis Gymn. min. Cath. Levensis annorum 1856/7. et 1857/8.						
In	Waren an Schlusse der vor. Schuljar	Aus ihr sind die höhere Klasse versetzt	Aus ihr sind abgegangen	In dieselbe sind aus der niederen Klass. versetzt	In dieselbe sind aufgenommen	Sind gegenwärtig
der I. Klasse	41	26	15	26	26	52
der II. Klasse	29	26	3	26	—	26
der III. Klasse	20	20	—	20	—	20
der IV. Klasse	12	12	—	12	1	13
Gesamtsumme	102	84	18	84	27	111

5. Numerus Iuventutis:

In classe:	I.	II.	III.	IV.	Universim
Cum exordio anni	52	26	20	13	111
Cum fine anni	46	25	20	13	104
Ex his: R. Cath. 101, Helv. Conf. 7, Aug. Conf. 3, Iud. —	111				
Ex his in IV. classe: Eminentes					—
	Primae Classis				12
	Secundae Classis				1
In III. classe: Eminentes					3
	1. Classis				14
	2. Classis				3
In II. classe: Eminentes					3
	1. Classis				18
	2. Classis				4
	Emansit				1
In I. classe: Eminentes					10
	1. Classis				26
	2. Classis				10
	Emanserunt				6
	<hr/>				
	Universim				111

6. Subsidia scholastica:

Libri in usum scholarum et Professorum anno priore procurati
Relationi anni 1856/7. accurate inscripti; decursu anni huius scholaris
seu 1857/8. Bibliothecae Gymnasii sequentia accessere opera:

Programmata variorum Gymnasiorum.

A Szent Istvánj társulat küldeménye.

Vasárnapi Ujság.

Tanodai Lapok.

Schul- und Reise-Taschen Wörterbuch.

Mappae Geogr. diversae.

Sokrates védelme.

Magyar Muzeum. Tom. 8.

Buda-Pesti Szemle. Tom. 6.

Lexicon Graecum.

Grammatica Germanica.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien.

Ad Museum verum naturalium:

Cuculus, sterna hirundo, sturnus, alcedo ispida, ova diversarum
avium. Scorpio. Plura exemplaria salis communis e salinis Vielsesken-
sibus. Diversa metalla Cremnicio.

Physica: lens vitrea maior, laterna magica, loupe vitrum auctorium, columna Voltaiana.

Ntdum: Domus Levensis Instituti Scholarum Piarum habet Bibliothecam septem circiter millia voluminum in se continentem, item Collectionem Mineralogicam bene ordinatam,¹⁾ instrumenta item quaedam physica, quae omnia pro usu iuventutis et libera dispositione moderatorum serviunt.

7. Cathalogus Generalis iuventutis in Gymnasio Min. Cathol. Levensi scholas frequentans, collatis moderatorum consiliis confectus hic in uno exemplari sub t. A. B. C. D. adnexus debito cum obsequio transponitur.

8. Exercitia ut scholastica, ita domestica cursu totius anni scholastici iuxta regulas linguarum Latinae, Graecae, Hungaricae, Germanicae expositas adsignata, bono cum profectu perfecta, per professores linguarum diligenter revisa, correctae et statuto tempore Directori exhibita sunt.

9. Ex auctoribus selectis complura capita lecta, versa, memoriae mandata et synthetico — analytice exposita sunt; signanter *e lingua Latina*: in classe prima Ioannes Stobaei sententiae quadraginta, hae in patriam linguam versae, et secundum propositas regulas explanatae et memoriae impressae. Ex Phaedro l. I. fab. 1. 3. et 26; l. II. fab. 4. et 7. — In classe secunda e Stobaeo sententiae morales triginta, apophthegmata decem; fab. de gallina et pullis; e Phaedro fabulae septem. — In classe tertia historia antiqua per Emanuelem Hoffmann edita, lecta et exposita. — In classe quarta Iul. Caes. Comm. de bello Gallico l. I. et. II. cap. 20. versa et exposita. E l. Trist. Ovid. Elegia. III.

E lingua Graeca: In classe tertia capita plura lecta in linguam maternam versa et analysata. Exercitia accurate data; vocabula in grammatica contenta memoriae mandata. — In classe quarta ex grammatica Szepesi pro auctore serventia 18. capita lecta, 10 ex iis memoriae impressa.

E lingua Hungarica: In prima classe e l. Trautwein exercitio lectionis serviebant cap. 25; plura ex iis capita breviora memoriter percepta. — In classe secunda ex eiusdem auctoris libro cap. 25. lecta, 12 memoriae impressa. — In classe tertia e libro praescripto Trautwein cap. 40 lecta et analysata, 15 memoriae mandata sunt. — In classe quarta e chrestomathia memorati Trautwein 60 capita utriusque stili lecta, pars memoriae mandata et propriis verbis ad sensum convenienter deprompta.

E lingua Germanica: In classe prima in lectione, scriptura et regulis grammaticis solerter sunt exercitati. — In classe secunda in gramm.

¹⁾ Ennek legnagyobb részét a társház 1886/7-ben átadta a főgymnasiumnak.

Toepler contenta pensa, quorum vocabula memoriae prius impressa sunt, verterunt in linguam Hungaricam et vicissim. Tum legerunt et analysarunt ex hist. nat. in eodem libro contenta exercitia. — In tertia classe e Lesebuch Mozart I. pars, cap. 15 lecta, versa et analytice exposita. — In quarta classe e Lesebuch Mozart II. pars unde 22 §. lecti et in linguam Hungaricam transpositi sunt.

E studio arithmetico: in omnibus quattuor classibus exempla elaboranda assignata sunt et ab alumnis diligenter perfecta.

In historiis et geographia: methodus fuit talis, ut in mappis et globis loca in iis occurrentia accurate designare sciverant.

In historia naturali: methodus fuit stricte intuitiva, quam promoverunt varia cupra et naturae producta.

Ex physica: proposita et explanata in quantum supellex musei admittit (quae singulis augetur annis) oculis subiecta sunt.

In lectione linguarum Latina, Graeca, Hungarica, Germanica, item pronuntiatione vocum, necnon in transpositione e lingua vernacula in alias linguas iuventus scholaris est diligenter exercitata.

10. *Moralis status iuventutis* per decursum totius anni scholastici fuit in genere bonus, imo laudabilis; erant quidem principio anni tres quattuorve legum scholasticarum praevariatores, sed hi verbis gravius moniti, imo ad scholam pro una alterave hora reclusi, neque amplius quidquam tali poena dignum admisissent. Poena corporalis tribus vicibus ob inobedientiam adhibita est, at reprehensiones in singulis classibus tam generales, quam speciales toties adhibitae, quoties necesse fuerat. Negligentes in studendo vel describendis et parandis exercitiis moniti; si hoc non sufficit, reclusionem quoque ad scholas puniti sunt. Negligentia, quoties opus fuerat, parentibus vel horum vicis gerentibus hospitibus diligenter significata.

11. Sacra exercitia in praesentia professorum servata, eaque exemplari cum pietate iuventus peregit.

12. Leges scholasticae duabus per annum vicibus promulgatae fuerunt.

13. Die quarta octobris, tanquam onomasi Sacratissimae Maiestatis Francisci Iosephi Imperatoris et Regis Apostolici, iuventus cum moderatoribus hora nona sacro pro eius incolumitate celebrato singulari cum devotione interfuit.

14. Iuventus cursu anni scholaris sexies absolvit s. confessionem accessitque sacram communionem. Singulis per annum diebus audivit devote sacram missam; diebus Domini et festivis interfuit hora nona missae sacrificio mane, post meridiem autem Litaniis.

15. Catecheses sacris diebus Dominicis et festivis ut mane, ita post meridiem media hora servatae.

16. Moderatores toto anno omni vigilantia, cura et assiduitate profectui iuventutis tam in studiis, quam praeprimis in moribus et pietate invigilarunt.

17. Moderatores per decursum anni scholaris constanter in loco se detinebant, nullamque susceperant peregrinationem.

18. Examen e studio religionis die 12. Julii in praesentia reverendissimi domini Canonici et Inspectoris Archi-Episcopalis servatum; ex aliis vero scientiarum obiectis elevatoria examina die 15. dicti mensis inchoata sunt et usque 30. eiusdem mensis perdurarunt.

19. Examina scripta ita instituta sunt, ut themata assignata alumni praesente professore commode elaborare potuerint, plerique bene et diligenter perfecerunt; aliquot tamen reperti fuere, qui desiderio et expectationi non satisfecerunt.

20. Examen publicum hoc anno servatum non est.

21. Annus scholasticus die prima Augusti sacro cantato et hymno Ambrosiano conclusus, dein scholaribus ex ecclesia ad classes reducibus, praemissa adhortatione de feriis utiliter et cum fructu transigendis, ab ordinariis testimonia scholastica causa domum deferendi, unde parentes, vel horum vices gerentes profectum in moribus et scientiis intueri possint, ad manus data sunt.

Datum in Gymn. Min. Cath. Levensi die prima Augusti 1858. Antonius Hutter m. p. Director Gymnasii.¹⁾

Az 1860. évben szabadabban kezdett lélekzeni nemzetünk. Ennek hatása tanügyünkön is azonnal érezhető volt. Ez év december havában megjelent az első magyar leirat, mely a tanári testületet az intézet tanyelvére vonatkozó nyilatkozatra hívja föl. Az eddig előadottak után tisztában lehetünk a tanári kar válaszával; az a testület, mely a legszomorúbb időben is megértette fontos hivatását, a mely testület bűnnek tartotta hazafias szellemben nem munkálkodni, a mely tanári kar soha egy hajszálnyira el nem tért azon magasztos missio betöltésétől, melyet nem ugyan a hatalom, hanem a nemzet reménykedő zöme belé helyezett: nem felelhetett másképp, mint a miként felelt, hogy a lévai kath. gymnasium tanyelve más nem lehet, mint a magyar.

A magyar királyi Helytartótanács teljesen méltányolván a tanári kar fölterjesztésében előhozott érveket, az 1861. évi okt. 21-ikén 58244.

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

sz. a. kelt leiratával a lévai kath. gymnasiumot a tisztán magyar tan nyelvű gymnasiumok közé sorozta.¹⁾

Az ugyanazon évben s a fent idézett szám alatt kelt helytartó-tanácsi leirat közölte egyuttal az új magyar tanszervezetet, melyet a tanári karnak szem előtt kellett tartania. E szerint a teljes átalakítás még meg nem történhetvén, ezen új magyar tanszervezet csak *átmeneti* és főleg a tantárgyak, órafelosztás, tanárok és az oktatási nyelvet illető elmulaszthatatlan intézkedéseket tartalmazza a katolikus gymnasiumokra nézve.

Az *osztálytanítást* már az 1861|2. tanévben behozzák a két első osztályban úgy, hogy mindegyik osztályban csak egy-egy tanító fog működni; csak a hol világi egyének tanítanak, ott lesz külön hitoktató is; felhívja e rendelet az egyházi hatóságokat és iskolákat ellátó szerzetes rendek főnökeit, hogy főkép a két első osztályban alkalmas és a magyar nyelvet teljesen bíró tanárokat alkalmazzanak.

A tanórák felosztására és az előadandó tantárgyakra vonatkozólag külön tantervet bocsátottak ki, mely szerint a harmadik osztálytól fölfelé a szakrendszert kell alkalmazni úgy, hogy az egynemű tantárgyak az összes felsőbb osztályokban lehetőleg egy tanár kezében legyenek; az osztályfőnöki teendőkkel a magyar nyelv tanárait kell megbízni. Egyes tantárgyakat a hazai érdekeknek megfelelően bővebben kell előadni.

A *hittant* minden osztályban heti 2 órában kell előadni.

A *latin nyelv* a gymnasium minden osztályában tanítandó, a 8 osztályban összesen heti 45 órában.

A *görög nyelvet* csak az 5-ik osztálytól felfelé kell tanítani, összesen heti 8 órában.

A *magyar nyelv* kötelező minden osztályban; és pedig vegyes tannyelvű gymnasiumokban az első osztályban heti 5 órában, a többiben heti 4 órában; a tisztán magyar tannyelvű iskolákban osztályonként heti 3 órában, (a 6. 7. és 8. osztályokban csak heti 2 órában); a tanulókat kezdőkre és haladókra kell osztani. Tankönyvekül Ney és Lutter magyar nyelvtanait ajánlja a rendelet.

A *földrajzot* illetőleg az eddig háttérbe szorított hazai területi helyzetének tanítására több gondot kell fordítani; az első osztályban csak Magyarországot kell előadni; a másodikban az osztrák birodalom többi részét és Európát, a harmadikban a többi világrészt.

A *történetre* vonatkozólag a hazai történetet nagyobb terjedelemben, részrehajlatlan hűséggel a kortannal, földrajzzal és államismével

¹⁾ Gymn. irattár.

felvilágosítva kell előadni; így kell kezelni a világtörténetet is; a 3. és 4. osztályban heti 2 órában kell előadni.

A *mennyiségtant* minden osztályban elő kell adni összesen heti 17 órában; kiváló gondot kell fordítani a technikai pályára készülőkre.

A *természetrajzból* a 3. osztályban az állattan, negyedikben a növénytan adandó elő heti 2—2 órában.

A *természettant* a negyedik osztályban heti 2 órában kell tanítani.

A kötelezett tantárgyak heti óráinak összes száma az algymnasiumokban 76.

Az algymnasiumi tanárok száma 6.

Az igazgató tanít hetenként legfőlebb 6 órát.

A hittanár algymnasiumokban 8 órát.

A 2 osztálytanító az 1. és 2. osztályokban 16 órát.

A latin, magyar, történelem és földrajz tanítója a 3. osztályban 14 órát.

A latin, magyar és történelem tanítója a 4. osztályban 12 órát.

Ha valamely tanár heti óráinak száma kevés volna, valamely rendkívüli tantárgy tanításával kell pótolni; kivált a természettan tanítóját a német nyelv, vagy valamely tájnyelv (bizonytalán a vidék nyelvét kell érteni) tanítására kell kötelezni.

A szépírási-, ének- és testgyakorlásra, ha nincs tanító, ez irányban felterjesztést kell tenni annak megemlékezésével, mennyivel járulhat ezek díjazásához maga a tanuló ifjúság.

A *tannyelvet* illetőleg az összes katolikus gymnasiumokat kizárólag magyar és vegyes gymnasiumokra osztották föl. A kizárólag magyar tannyelvűek közé sorozták a lévait is.

A vegyes gymnasiumokra vonatkozó utasítást közlöm már azért is, mert még az 1861. évi december havában a lévait is, habár csak rövid időre, a vegyesek közé sorozták magyar és tót előadási nyelvvel.

A vegyes gymnasiumokban a tanulókra bizandó, mily tannyelvű tankönyveket akarnak használni; a 3. osztálytól kezdve az illető vidék nyelve kötelező tantárgy azokra nézve, kiket szüleik, vagy gyámjaik arra köteleznek; ha a tanulók többségének szülői azt kívánják, hogy gyermekeik azon nyelven taníttassanak, a mely nyelvet már az elemi iskolákban is nyelvtanilag tanultak, azt a kormányszékhez ideje korán be kell jelenteni.

Akkor is sürgős felterjesztést kell intézni a kormányszékhez, ha a kérdéses tájnyelvre nem volna tanár.

A tisztán magyar tannyelvű gymnasiumok tanulóit az igazgató a német nyelv tanulására s annak fontosságára ildomosan figyelmeztesse s e nyelvei lehetőleg megkedveltesse.

A *tankönyvekre* vonatkozólag elrendeli az új magyar tanszervezet, hogy a tantervben fölcmlítettek kivül, az eddig jóváhagyott tankönyveket kell használni a jövőre is. Az oly tárgyakra nézve, melyekre eddig jóváhagyott tankönyvek nincsenek, azoknak megválasztása, egy példánynak áttétele és megerősítés végett a kormányzékhez való felterjesztése mellett, a tanári testületre bízatik.

A *heti szünet* kedden délután és csütörtökön egész napon tart.

Az első félév márczius hó 1-én végződik; a második félév márczius hó 7-ikén kezdődik.

A vizsgálatok nyilvánosan és nagyobb szigorral tartandók.

A magántanulók vizsgálatait a nyilvános vizsgálatokkal egy időben kell tartani; kivételes esetekben az igazgató megengedheti, hogy a magántanulók csak egyszer, az év végén tartandó vizsgálatokon jelenjenek meg.

Tanpénzt ezután is kell fizetni, de kellően indokolt esetekben felmentésért lehet folyamodni.

A m. kir. helytartótanácsához a következő *hivatalos iratokat* kell felterjeszteni:

I. A tanév első havában: az ifjúság számát, vallását, nemzetiségét kimutató táblázat; az ösztöndíjasok nevei az ösztöndíj megjelölésével; a tandíjfizetés alól felmentendők nevei; a tanári testület rovatos kimutatása; az intézet szükségleteinek fedezésére a nyilvános alaptól netán igénybe veendő segélynek kimutatása.

II. tanév első felének végén: A tanártestületnek az ifjúság előmenetelét feltüntető jegyzőkönyve az igazgató jelentésével; kimutatás az ösztöndíjasokról.

III. Egész éven át minden második hó végén: Az igazgatónak rövid értesítése az ifjúság előmeneteléről, az igazgatói osztály látogatásokról s itt nyert tapasztalatairól.

IV. tanév végén: Kimerítő végjelentés a tanszervezet mikénti alkalmazásáról; az intézet szellemi és anyagi állapotáról; a tanári testületről; a tanulókról; a tannyelv használatáról; a tankönyvekre vonatkozó indítványokról; — az ösztöndíjasok táblázatos jegyzéke; — a tanintézetéről szokásos statisztikai kimutatás.¹⁾

A közlött tanszervezet eme rövid kivonatából is látható az óvatosság, melylyel a m. kir. helytartótanács eljár, midőn az udvari cancelláriától a tanterv átalakításra a fölhatalmazást megkapta. Utasításul

¹⁾ Gymnasiunai irattár.

nyerte ugyanis a helytartótanács, hogy intézkedéseivel a különféle nemzetiségi érdekeket meg ne sértse, hanem csak az eddigi tanrendszer feltűnő hiányain segítsen. Tagadhatatlan, hogy ezen óvatosság mellett is nagy haladást jelzett ezen átmeneti intézkedés. A magyar nyelv óraszámait tekintve mindjárt a latin után következett; a német nyelvet a 3. és 4-ikben tanítják, de csak azoknak, kik arra önként vállalkoztak.¹⁾

Ezen örvendetes állapot alig 2 hónapig tartott. A lévai gymnasiumot is a vegyes tannyelvűek közé sorozták az 1861. tanév végével. Ezen intézkedés ellen úgy a tanári kar, mint Léva város tanácsa is felirt a helytartótanácsához; kellően okadatolt felterjesztésének megléte az az eredménye, hogy az 1862. évi szeptember 29-ikén 14000. sz. a. kelt leirattal újból a tisztán magyar tannyelvű gymnasiumok közé sorozták azon utasítással, hogy az 1862|3. tanévtől az ezen gymnasiumok részére megállapított tantervet pontosan tartsa be.²⁾

Íly irányban folyt a tanítás gymnasiumunkban az 1867. évig, a mikor b. Eötvös József cultusminister, ki belátta, hogy az ez idei gymnasiumi tanterv nem felel meg a kor kivánalmainak, szept. hó 5-ikén kelt soraival a gymnasiumi igazgatókat, köztük Békefy Károlyt, a lévai gymnasium igazgatóját is, meghívta Budára a közokt. ministeriumban szeptember 20-ikán ez ügyben tartandó értekezletre.³⁾

A középtanodák új szervezetének életbe léptetését itt határozták el, s még az 1867. évi okt. 16-ikán 11497. sz. a. valamennyi gymnasiumhoz megküldötték azon meghagyással, hogy a tanári testületek e fölött tanácskozzanak s a tanácskozmányról felvett jegyzőkönyvet a főigazgatóság útján mielőbb terjeszszék föl.

Mint hogy pedig a cultusminister ezen újítása is csak átmeneti volt, a mennyiben egyelőre az első és ötödik osztály tantervét módosította, a lévai gymnasium tanári testülete csak az első osztályra vonatkozó észrevételeit terjesztette föl.

A tanári testület általában nagy örömmel fogadja az újítást; a magyar nyelvre ugyan több órát szeretne fordítani, de, mert úgy is minden tantárgyat magyar nyelven adnak elő, megnyugvással jegyzi föl, hogy a tanári kar összesége fog ebben közreműködni.⁴⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

⁴⁾ Ugyanott.

Ezen új átmeneti tanszervezet szerint az *első osztály* tantárgyai és tananyaga a következők:

Hittan. Hetenkint 2 óra. (Az egyházi főhatóság utasításai szerint.)

Magyar nyelv. Hetenkint 3 óra. A nyelv mondattani alapra fektetett alaktana. Szóképzés, helyesírás, mondatok készítése. Értelmes olvasás. Az előadás gyakorlására: kisebb történetek elbeszélése, versek szavaltatása.

Latin nyelv. Hetenkint 6 óra. Egyszerű és bővített egyenes mondatokra fektetett alaktan; a szükségesebb mondattani szabályok gyakorlati alkalmazása. Gyakorlatok írásbeli kidolgozása.

Földrajz. Hetenkint 2 óra. A föld természeti és matematikai rajza kis gyermekek fölfogásához mért általános főbb vonásokban. Magyarország és az ausztriai birodalom általános áttekintése.

Mennyiségtan. Hetenkint 5 óra. Számтанból: az egész számok; a közönséges és tizedes törtek négy alpmivelete. A mértani alaktanból: az egyenes vonalokról, a három- és sokszögekről.

Rajz. Hetenkint 4 óra. Szabadkézi mértani rajz sodrony- és faminták után.

Testgyakorlás. Hetenkint 2 óra. Testgyakorlatok. Eszközökön való gyakorlatok; eszközökkel való gyakorlatok.

Szépírás. Hetenkint 1 óra, vagy szükség szerint 2 óra.

A műének, francia, olasz és angol nyelv szabad tantárgyak.

NB. A félévi vizsgálatok megszűnnek és csak a tanév végén lesznek vizsgálatok.

A szünnapot szombatra ajánlja.

A többi 3 osztályra vonatkozólag az új tanszervezet a következőket tartalmazza:

1. A *testgyakorlást*, mint rendes tantárgyat, mielőbb minden osztályban tanítani kell; a költségeket az iskolafentartók fedezik; ha másképp nem lehet, egyelőre legalább a nyári hónapokban kell tanítani.

2. A *rajztanítás* helyiségét be kell rendezni, a költségek fedezésére itt is az iskolafentartókat kell felhívni.

3. A *magyarok történetét* már a 4. osztályban be kell fejezni.

4. A *természetrajzot*, melyet eddig az 5. osztályban fejeztek be, most a 4. osztályban kell befejezni.

5. A *természetan* helyett a 4. osztályban *vegytant* kell tanítani.

6. A *mennyiségtanra* a 2. 3. és 4. osztályokban 2 óra helyett 3-at is lehet fordítani, ha a tanári testület azt szükségesnek látja.¹⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

Az 1869. évi április hó 4-ikén 6020. sz. a. kelt leirattal a nm. v. és közokt. miniszter a gymnasiumi *rendtartás és fegyelemre vonatkozólag* új szabályzatot állapított meg, melynek tartalma a következő:

Az első fejezet szól a tanulókról és azok felvételéről: e szakasz alapjában a ma is divó szabályokkal megegyezik; de az első osztályba felvételre jelentkező tanulók kivétel nélkül fölvételi vizsgálatot tartoznak tenni; szó van itt ezenkívül rendkívüli tanulókról, kik a fölvételnél előkészültséget bizonyítani ugyan nem tartoznak, de fölvételük, valamint időközben történhető elutasításuk a tanári kar határozatától függ.

A második fejezetben a tanulók számáról van szó. E szerint kívánatos, hogy egy osztályba 60 tanulónál több ne vétessék föl.

A harmadik fejezet a tanfolyamról és a szünidőről szól. A tanév október 1-jével kezdődik s július hó végeig tart; a nagy szünidő augusztus és szeptember. Heti szünnapok: csütörtök, vagy szombat egész nap, vagy szerda és szombat délután; ezeken kívül ugyanazon időpontok, melyek ma is szünetek.

Előadások közt 5, ha pedig egy fél napra kettőnél több előadási óra esik, 10 percnyi szünetnek kell lenni.

A negyedik fejezet a vizsgálatokra ad utasítást. A félévi vizsgálatok csak azon tantárgyaknál maradnak meg, melyek az első félévvel befejezést nyernek (pl. a 4. osztályban a természettan). Minden tantárgyból külön vizsgálatot kell tartani s minden tanulónak kell felelni. Elnök az igazgató, vagy más szaktanár; a szülők és a tanügy barátai a vizsgálatokra meghívandók. A kik fontos okból vizsgát nem tehettek, az igazgató engedélyével, a melyért folyamodni kell, később pótvizsgát tehetnek. Az egy tárgyból bukottaknak a tanári testület adhat engedélyt javító vizsgálatra. A mely tanuló már egyszer vizsgálat ismétlése után lépett felsőbb osztályba, ha egy, vagy több év mulva ismét megbukik, többé javító vizsgálatra nem bocsátható, hanem az osztályt ismételni tartozik. Ha ismétlő tanuló bukik, a szülőket tanácsadólag figyelmeztetni kell, hogy a tanuló hajlamainak megfelelőbb pályát keressenek. — A magánvizsgálatokért 20 frt fizetendő.

Az ötödik fejezet a tanulók előmenetelének megbírálásáról és a bizonyítványokról szól. Az erkölcsi viselet jelzésére *dicséretes, jó, törvénytörő és nem törvénytörő* használandó; az előmenetel jelzésére pedig *künnő, jeles, jó, elégséges, elégtelen, semmi* vagy *rossz*; a *szorongalomra* nézve: *ernyedetlen, kitartó, kellő, hanyatló, csekély* és *semmi*. — A tanév 4 időszakra oszlik; az első december 23-ikán, a második február 28-ikán a harmadik május 15-ikén, a negyedik július 31-ikén végződik. — A helyzettség szerinti osztályozás megszűnik. Az atya, vagy gyám aláírása a bizonyítványokra megkövetelendő.

A hatodik fejezet az ösztöndíjasok nyilvántartásáról szól. A kik akár köz-, akár magán alapítványból élvezik az ösztöndíjat, minden tanévben háromszor fölterjesztendők a nm. v. és közokt. ministeriumhoz.

A hetedik fejezet szól a fegyelemről. Első helyen van ajánlva a vallásos nevelés és a tanárok példás magaviselete. A vallástanításnál a főfelügyelet, mint ma is, az egyházi hatóságot illeti; egyebekben a fegyelmi szabályok nagy részben megegyeznek a ma érvényben levő fegyelmi szabályokkal.

A nyolczadik fejezet a megrovásokról és a büntetésekről szól. Első a figyelmeztetés és az intés; és pedig első esetben magános, azután nyilvános megdorgálás; majd tanári felügyelet alatt előadás után az iskolában való marasztás; a bűnösnek alsóbb helyre való átrendelése; végül bezáratás, de csak a nappali órákban, mindig szellemi foglalkozással egybe kötve; ezen bezáratás egy napon 6, összesen 12 órán túl nem terjedhet; ezen büntetések eredménytelensége esetén ajánlani kell az eltávozást; ha pedig ez is eredménytelen, következik a kizárás; de ezt mindig csak teljes erejű bizonyítékok alapján lehet kimondani s az eljárásról jegyzőkönyvet kell fölvenni, melyet aztán a felsőbb hatósághoz kell fölterjeszteni megerősítés végett.

A kilencedik fejezet a fegyelem gyakorlásáról szól. Az osztálytanár kezében összpontosúl az osztály fegyelmezése; fölötte áll az igazgató; legfőbb fegyelmi hatóság pedig a tanári szék.

Báró Eötvös a középiskolai tanfolyamot kilenez osztálylyal lyceumra akarta kiegészíteni; ez azonban soha létre nem jött.

Báró Eötvös ezen javított tanterve alig 3 évig volt érvényben. Az 1871. évi szept. hó 18-ikán 20855. sz. a. kelt leirattal új tantervet küldött a v. és közokt. minister felügyelete alatt álló gymnasiumok igazgatóságaihoz. E tanterv a következő:

I. *Hittan.* Minden osztályban heti 2 órában. — (A tananyagot az egyházi hatóság jelöli ki.)

II. *Magyar nyelv.*

Első osztály. Heti 3 órában. A magyar nyelvnek mondattani alpra fektetett alaktana. Egyszerű, bővített, összevont és összetett mondatok. Értelmes olvasás, helyesírás; az olvasottak értelmes előadása és szavalása. Gyakorlatok.

Második osztály. Heti 3 órában. A mondattan részletes tárgyalása, különösen a szókötés. Hetenkint egy írásbeli dolgozat az iskolában.

Harmadik osztály. Heti 3 órában. Szóképzés. Mondatkötés. Az iránytán főbb szabályai. A leggyakrabban előforduló polgári ügyiratok, egyszerű elbeszélések és leírások készítése. Értelmes előadás, szavalás és hetenkint egy-egy írásbeli iskolai dolgozat.

Negyedik osztály. Heti 3 órában. Az iránytán folytatása. Szó- és versmértan alkalmazva az olvasottakra. Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

III. Latin nyelv.

Első osztály. Heti 6 órában. A nevek, igék, névmások begyakorlása példák alapján. A számnevek, elöljárók és kötszók. Szóemlézés. Hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

Második osztály. Heti 6 órában. Az alaktan befejezése. Példák fordítása; szóemlézés. Hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

Harmadik osztály. Heti 5 órában. Esettan. Szemelvények Cornelius Neposból. Szó- és szövegelemzés. Hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

Negyedik osztály. Heti 6 órában. Az igeidők és igemódok mondat-tani taglalása. Prosodia. — Julius Caesar de bello Gallico című művéből és Phaedrusból olvasmányok. Hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

IV. Német nyelv.

Első osztály. Heti 2 órában. Az alaktan mondattani alapon; egyszerű és bővített mondatok. Értelmes olvasás, szóemlézés.

Második osztály. Heti 2 órában. Az alaktan eddig végzett részének ismétlése. Erős hajtogatású igék. Szóemlézés. Fordítási gyakorlatok.

Harmadik osztály. Heti 2 órában. A mondattan tüzetes tárgyalása. Értelmes olvasás, szavalás. Szóemlézés és fordítások németből magyarra és viszont.

Negyedik osztály. Heti 2 órában. Szóképzés. Összetett mondatok elemzése. Helyesírás. Szóemlézés. Verseket betanulása. Fordítási gyakorlatok.

V. Földrajz.

Első osztály. Heti 2 órában. A mértani és természettani földrajz alapvonalai. Általános földrajzi fogalmak. Az öt világrész. Magyarország földrajza részletesen.

Második osztály. Heti 2 órában. Ausztria és Európa egyéb országainak földrajza.

Harmadik osztály. Heti 2 órában. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália földrajza.

VI. Történet.

Harmadik osztály. Heti 2 órában. A magyarok története a vezérektől kezdve a vegyes házból származott királyokig.

Negyedik osztály. Heti 2 órában. Magyarország története a vegyes-házból és a Habsburgházból származott királyok alatt. Közben megemlítendőek a világtörténet nevezetesebb cseményei, a fölfedezések és nevezetesebb találmányok. Az évszámokra is gond fordítandó.

VII. *Mennyiségtan.*

Első osztály. Heti 4 órában. $\alphaSzámítan: a tizes számrendszer; a négy alapszám nevezetlen és megnevezett egész számokkal. A mérték- és pénznemek. A közönséges törtekkel való négy alapszám. A fejszámolás gyakorlása. — β) *Mértan:* Pontok, vonalak, szögek, egyenközű vonalak, háromszögek és egyenközények ismertetése.$

Második osztály. Heti 4 órában. $\alphaSzámítan: Tizedes törtek. Olasz gyakorlat. A rövidített szorzás és osztás. Az arányok és aránylatok. Az egyszerű hármasszabály. Százalék számítás. — β) *Mértan:* A négyzet, egyenközény, három- és sokszögek területszámítása. A háromszögek alakjainak meghatározása. Körszerkesztés; a kör kerületének és területének számítása.$

Harmadik osztály. Heti 3 órában. $\alphaSzámítan: Az összetett arányok és aránylatok. Az összetett hármasszabály. Kamatszámítás. Társaság-szabály. — β) *Mértan:* Az egyenes vonalak és síklapok kölcsönös fekvése. A szögletes testek; fölület és térfogat kiszámítása.$

Negyedik osztály. Heti 3 órában. $\alphaSzámítan: A betűszámítás elemei. A számok oszthatósága. Első fokú egyenletek egy ismeretlennel. Az arányok, társaság és láncszabály. — β) *Mértan:* A gömbölyű testek fölületének és térfogatának kiszámítása.$

VIII. *Természettan.*

Első osztály. Heti 2 órában. Az állattan főbb vonalaiban. Az állatok leírása.

Második osztály. Heti 2 órában. Ásványtan. Az ásványok felosztása és meghatározása. — Növénytan. A növények leírása.

IX. *Természettan.*

Harmadik osztály. Heti 3 órában. A testek általános tulajdonságai; a halmazállapot. Az egyszerű testek; a savak; aljak és sók. A légköri csapadékok. Delejesség és villamosság.

Negyedik osztály. Heti 4 órában. A testek egyensúlya és a mozgás. Hangtan. Láttan. (A tanév első felében.)

X. *Vegyten.*

Negyedik osztály. Heti 4 órában. Egyszerű és összetett testek. Vegytörvények. Vegyszámítás. A természetben előforduló használatosabb elemeknek leírása és bemutatása. Havonként egy vegyszámítási iskolai dolgozat. (A tanév második felében.)

XI. Rajz.

Első osztály. Heti 4 órában. Szabadkézi mértani rajz. Kezdetben a táblára rajzolt egyszerű idomokat utánrajzolják; később sodrony- és fainták után egyenes és egyenközű vonalakat, szögeket, hengert, gúlát, kúpot, gömböt rajzolnak.

Második osztály. Heti 4 órában. Körzővel és vonalzóval való szerkesztés párhuzamosan a síkmértannel. Az emberi fej és részeinek rajzolása.

Harmadik osztály. Heti 4 órában. Mértani rajz párhuzamosan a mértani alaklattal. Árnýékolás minták után. Ékítmények rajzolása.

Negyedik osztály. Heti 4 órában. Fejminták; egész emberi alakok. Ékítmények.

XII. Testgyakorlás.

Elsőtől negyedik osztályig. Heti 2—2 órában. Szabad- és rendgyakorlatok. Eszközökön és eszközökkel való gyakorlatok.

XIII. Szépirás.

Első és második osztályban. Heti 1—1 órában.¹⁾

Ezen itt közlött tanterven gymnasiumunkban már 1871-ben változtatás történt. A tanári kar ugyanis tekintettel arra, hogy az 1871/2. tanévre több német és tót anyanyelvű tanuló iratkozott be, 1871. évi október hó 7-ikén 216. sz. a. oly tartalmú felterjesztést intézett a nm. v. és közoktatási miniszterhez, hogy több nyelvnek tanítása az első osztályban az eredményt kockáztatni fogja; mire a nm. v. és közokt. miniszter 1871. évi október hó 17-ikén 25125. sz. a. kelt leiratával megengedte, hogy a lévai kath. algymnasiumban a kiadott tantervtől eltérőleg a német nyelvet csak a 3-ik osztálytól kezdve kell tanítani; megengedi egyúttal azt is, hogy a föltérjesztésben hangsúlyozott indítvány értelmében az első és második osztályban a mennyiségtani órákat egygyel szaporítsák.²⁾

Azt, a mit a lévai tanári kar 1871-ben kieszközölt, az 1878. évi augusztus hó 1-én 18930. sz. a. kelt ministeri rendelet az összes gymnasiumokra kiterjesztette, a mennyiben ezen rendelet a német nyelvet az első és második osztályból kihagyatni rendeli. Ma is csak a 3. osztályban kezdődik a német nyelv tanítása.

Ugyanezen leirat azt is elrendeli, hogy a magyar nyelv az első osztályban heti 6 órában, a rajz pedig heti 3 órában taníttassék.³⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

Az 1871. évben kiadott tanszervezet, melyet Pauler ministerről Pauler-féle tantervnek is neveznek, 1879-ig volt érvényben; ezen évben életbe léptette a nm. v. és közot. minister az úgynevezett *legújabb tantervet* s az 1879. évi július hó 3-ikán 17630. sz. a. kelt rendelettel az összes gymnasiumokra kötelezővé tette.¹⁾

A *nyelvi és irodalmi szakokban* már az 1879/80. tanévben nagy részben, — az 1880/1. tanévben pedig teljesen az új tanterv volt az irányadó.

A *történet* tanítása az új tanterv alapján a 4. osztályban veszi kezdetét, mely osztály aztán fokozatosan veszi át az új tantervet, míg a többi osztály V.—VIII-ig a régi tanterv szerint halad.

A *földrajz* tanítása tervének életbe léptetését a hiányzó tankönyv még hátráltatja.

A *természettudományi és természettani* oktatás az 1880/1. tanévvel már az új tanterv szerint történik.

A *mathematikai* tanítás új tanterve már az 1879/80. tanévvel a 4. osztályban kezdetét vette.²⁾

Ezen legújabb tanterv az 1883. évi XXX. t.-cz. alapján létre jött módosításokkal gymnasiumi oktatásunknak ma is alapját képezi.

Az u. n. *legújabb tanterv* a lévai kath. főgymnasiumban az 1879/80. tanévvel lépett életbe. Minthogy pedig gymnasiumunk 1881/2-ben nagy-gymnasiumná, 1886/7-ben pedig főgymnasiummá fejlődött, a teljes főgymnasiumra szóló tantervet közlöm.

I. *Hittan.*

Első osztály. Heti 2 órában. (Az egyházi hatóság által jóváhagyott tananyag.) A hit, a parancsolatok, a szentségek és szentelmények; a keresztény igazság; az imádság.

Második osztály. Heti 2 órában. A ker. kath. egyház szertartásainak értelmezése.

Harmadik osztály. Heti 2 órában. Az ó szövetségi történetek.

Negyedik osztály. Heti 2 órában. Az új szövetség története. Palaestina földrajza.

Ötödik osztály. Heti 2 órában. A kinyilatkoztatás története.

Hatodik osztály. Heti 2 órában. A róm. kath. hittan.

Hetedik osztály. Heti 2 órában. A róm. kath. erkölestan.

Nyolczadik osztály. Heti 2 órában. A kath. egyház története alapításától a legújabb időkig.

II. *Magyar nyelv.*

Első osztály. Heti 6 órában. a) *Elbeszélő prózai és költői olvas-*

¹⁾ Gymnasiumi irattár

²⁾ Ugyanott.

mányok: különösen a népmese, magyar történeti monda, klasszikus mythus és a néprajz köréből. — Értelmes és kellően hangsúlyozott olvasás; az olvasmányok tartalmi megmagyarázása, s ugyancsak az olvasmányok tartalmának szabadon való elbeszélése; könyv nélkül tanult versek szavalása. — b) *Nyelvtan*: Egyszerű mondat és mondatrészek; a fő- és mellékmondatok megkülönböztetése. A teljes alaktan tekintettel a hangtani módosulásokra is. Szóképzés. — c) Két hetenkint egy írásbeli házi, vagy iskolai dolgozat, mely főleg a nyelvtan és helyesírás begyakorlását tartsa szem előtt; a feladat felfogására a tanulókat az iskolában gondosan elő kell készíteni.

Második osztály. Heti 5 órában. a) *Olvasmány* és feldolgozása, mint az első osztályban. — b) *Nyelvtan*: Összetett szerkezetű mondatok taglalása; mellérendelt és alárendelt mondatok viszonya. A szókötés. Szóképzés. Synonymák egybeállítására és magyarázata olvasmányok alapján. — c) Két hetenkint egy írásbeli iskolai, vagy házi dolgozat.

Harmadik osztály. Heti 3 órában. a) *Összefüggő történeti olvasmány.* Elbeszélő költemények. — b) *A nyelvtan rendszeres áttekintése.* A hangsúlyos vers ismertetése. — c) Két hetenkint egy írásbeli házi, vagy iskolai dolgozat.

Negyedik osztály. Heti 4 órában. a) *Nagyobb epikai olvasmány*: Arany János *Toldi*-ja. Az olvasmány tartalmán kívül a mű szerkezete s a költői stílus sajátossága is megvilágítandó. *Prózai olvasmány*: leírások és elbeszélések, u. m. tárgyrajzok, jelenetek, jellemrajzok, könnyebb életrajzok. — b) *A stílus általános törvényei.* A prózai és költői stílus különbségei. A mértékes vers ismertetése. — c) Két hetenkint egy írásbeli házi dolgozat.

Ötödik osztály. Heti 3 órában. a) *Költői olvasmány*: Románczok, balladák és lírai költemények. Tartalmi magyarázatuk mellett szerkeztük megértetése; rendszeres verstan. *Prózai olvasmány*: Beszélgetések, levelek, kisebb értekezések és kisebb szónoki művek. — b) *Az írásművek szerkesztésének általános szabályai.* — c) Havonként egy írásbeli házi dolgozat. A föladat dispositiója még mindig közös iskolai megbeszélés tárgyát képezze.

Hatodik osztály. Heti 3 órában. a) *Költői olvasmány*: Dráma, pl. Shakespeare-től Coriolanus, Julius Caesar. A tartalmi magyarázat mellett a drámai szerkezet megértetése. — b) *Rhetorika*: a prózai műfajok elmélete, tekintettel történeti fejlődésükre, főleg a görög, latin és magyar irodalomban. Megfelelő szónoki művek és rhetorikai értekezések olvasása. — c) Havonként egy írásbeli házi dolgozat.

Hetedik osztály. Heti 3 órában. *Poetika*: a költői műfajok elmélete,

tekintettel történeti fejlődésükre; főleg a mintakül szolgált remekművek taglaló ismertetése. Költői magánolvasmány mellett megfelelő aesthetikai és poetikai értekezések iskolai olvasása. — Havonkint egy írásbeli házi dolgozat.

Nyolczadik osztály. Heti 3 órában. *A magyar irodalom fejlődésének áttekintése:* A régibb irodalomnak Bessenyeiig való való rövid tárgyalása után főleg az újabb irodalom tüzetes ismertetése; a nevezetesebb irodalmi jelenségek méltatása a főbb irányok megjelölése mellett. Irodalmi és irodalomtörténeti tanulmányok olvasása. Havonkint egy írásbeli házi dolgozat.

III. *Latin nyelv.*

Első osztály. Heti 7 órában. Megfelelő olvasmányokkal kapcsolatban a név- és igeragozás fontosabb alakjainak begyakorlása. Az olvasmányokban előforduló szókincs elsajátítása szóbeli fordítási gyakorlatokkal. Hetenkint egy óra írásbeli dolgozat.

Második osztály. Heti 7 órában. Megfelelő olvasmányok alapján a fő- és mellékmondat megkülönböztetése kötőszók szerint. Az alaktan befejezése, főleg genus-szabályok, teljes coniugatio. A szóképzés elemei. — A szókincs megfelelő bővítése az olvasmányok alapján. — Hetenkint egy óra írásbeli dolgozat.

Harmadik osztály. Heti 6 órában. Összefüggőbb történeti olvasmány alapján az infinitivusi és participialis mondat szerkezet gyakorlati ismertetése. A szóképzéstan kiegészítése. — A mondattanból az egyszerű mondat rendszeres tárgyalása. Szótanulás kapcsolatban az olvasmánynyal és etymologikus csoportokban. — Hetenkint egy óra írásbeli dolgozat.

Negyedik osztály. Heti 6 órában. Összefüggő történeti olvasmány alapján az összetettebb mondat szerkezet, az oratio obliqua, a latin periodus gyakorlati ismertetése. — A mondattanból a függő mondatoknak s a mód- és időtannak rendszeres ismertetése. Szótanulás. — Hetenkint egy óra írásbeli dolgozat.

Ötödik osztály. Heti 6 órában. a) *Próza olvasmány:* Livius, egységes egészlet alkotó részlet. A tárgyi és tartalmi magyarázat mellett gond fordítandó a stilus sajátosságaira is, s az év végén mind a tárgyalt kor régiségeire vonatkozó ismeretek, mind az író legjellemzőbb sajátosságait feltűntető észrevételek kellő módon csoportosítandók. — b) *Szóbeli stilus-gyakorlatok* az olvasmányokhoz fűződnek; azonfelül havonkint két óra írásbeli dolgozat magyarból latinra, tekintettel a latin stilus begyakorlására és a nyelvtani szabályok ismétlésére. — c) *Költői olvasmány:* lyrai szemelvények, velők kapcsolatban a metrikai ismeretek bővítése.

Hatodik osztály. Heti 6 órában. a) *Költői olvasmány:* Vergilius *Aeneise.* — b) *Prózaí olvasmány:* Livius olvasása folytatólag, vagy Sallustius egyik műve és Cicero egy-egy könnyebb beszéde. — c) Tartalmi és stilus-magyarázat, gyakorlatok s házi munkásság. Havonként 2 iskolai írásbeli dolgozat.

Hetedik osztály. Heti 6 órában a) *Ciceronak* rhetorikai és politikai tekintetből nevezetesebb beszédei; néhány a kort jellemző levele. — b) *Vergilius* folytatva, vagy haladottabb osztályoknál a tanár vezetése mellett gyorsabban olvasva Plautus, vagy Terentius egy comoediája pl. *Captivi*, *Trinummus*, *Adelphi*, *Andria.* — c) Magyarázat, stilus-gyakorlatok. Havonként 2 iskolai írásbeli dolgozat.

Nyolczadik osztály. Heti 5 órában. a) *Horatiusból* néhány jellemző satira, epodos, óda, epistola, különösen az *Ars poëtica.* — b) Összefüggő részek *Cicero* philosophiai műveiből pl. *De Officiis*; *de finibus bonorum et malorum*; — vagy Tacitus *Annales*, vagy *Historiae* ez. művéből kerek egészet képező részlet. — c) Tárgyi és stilus-magyarázat. Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat, mely az olvasottakra vonatkozó önálló latin dolgozat is lehet.

IV. Görög nyelv.

Ötödik osztály. Heti 5 órában. Az attikai alaktan elemei megfelelő olvasmánynyal. — Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

Hatodik osztály. Heti 5 órában. Az alaktan befejezése és a mondattan főbb pontjai. Olvasmány Xenophonból, különösen a *Memorabiliák.* — Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat.

Hetedik osztály. Heti 5 órában. Homeros olvasása; az ion dialektus alaki különbségei. — Válogatott helyek Herodotosból, különösen nyelvi szempontból. — Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat.

Nyolczadik osztály. Heti 4 órában. Homeros folytatása. Szemelvények Platónból. — Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

V. Német nyelv.

Harmadik osztály. Heti 4 órában. Olvasmánynyal kapcsolatban az alaktanból: név és igeragozás; a szóképzés elemei; a mondattanból: a mondatrészeknek, a fő- és mellékmondatoknak gyakorlati megkülönböztetése. Szótanulás. Szóbeli fordítás magyarból németre. Kisebb, főleg költői darabok betanulása. — Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

Negyedik osztály. Heti 3 órában. Az összetett szerkezetű mondatok taglalása. A mondattan elemeinek és a szóképzéstannak kiegészítése a német nyelvtan rendszeres áttekintésével kapcsolatban. Szótanulás etymologikus csoportokban. Fordítás és elemzés. — Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat.

Ötödik osztály. Heti 3 órában. Válogatott románczok Herder *Cid*-jéből, vagy egyéb könnyebb költői elbeszélések. Prózai olvasmányok. — Havonkint egy írásbeli dolgozat.

Hatodik osztály. Heti 3 órában. Válogatott balladák Bürger, Goethe, Schiller, v. Uhland műveiből; elbeszélések, lyrai költemények; velők kapcsolatban a verstani ismeretek kiegészítése tekintettel a magyar és latin verstanból szerzett ismeretekre. Prózai olvasmányok. Havonkint egy írásbeli dolgozat.

Hetedik osztály. Heti 3 órában. *Goethe*: Hermann und Dorothea; *Schiller*: Wilhelm Tell; vagy a drámai költészet megfelelő más terméke pl. *Lessing*: Minna von Barnhelm. Prózai olvasmányok. — Havonkint egy írásbeli dolgozat.

Nyolczadik osztály. Heti 2 órában. *Goethe*: Iphigenie auf Tauris; vagy Goethe és Schiller más drámája pl. Egmont, Wallensteins Tod. Prózai olvasmányok. — Havonkint egy írásbeli dolgozat.

VI. Történelem.

Harmadik osztály. Heti 4 órában. *Magyarország története* és az osztrák-magyar monarchia politikai földrajza.

Negyedik osztály. Heti 3 órában. *Az ókor története*, különösen a görög és a római történet a császárság megalapításáig.

Ötödik osztály. Heti 3 órában. *Európa története Amerika fölfedezéseig.* A római császárság bukása; a kereszténység eredete és terjedése. A népek nagy vándorlása s az annak folytán keletkezett új államok. Az izlam eredete és terjedése. A pápaság, a hűbériség és a keresztes hadjáratok. A középkori intézmények bukása.

Hatodik osztály. Heti 3 órában. *Az újkor története.* A fölfedezések; a tudomány és művészet ujjáéledése. A vallási reform. A vallási és nemzeti háborúk. A fejedelmi absolutismus kora. A francia forradalom és Napoleon kora. Politikai mozgalmak 1848-ig.

Hetedik osztály. Heti 2 órában. A történeti tanítás befejezéséül *politikai földrajz*: különösen Európa és Amerika államai viszonyainak általános tárgyalása.

Nyolczadik osztály. Heti 3 órában. *Magyarország története*, tekintettel a társadalmi és állami viszonyok fejlődésére.

VII. Földrajz.

Első osztály. Heti 4 órában. *Magyarország* és *Európa* többi részei, főtekintettel a természeti viszonyokra.

Második osztály. Heti 4 órában. *Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália* oly módon, mint az első osztályban.

Harmadik osztály. Heti 2 órában. *A matematikai és pkyssikai földrajz elemei.* Európa és Amerika főbb államainak politikai földrajza.

VIII. *Természetráajz.*

Negyedik osztály. Heti 3 órában. *Az ásványtan és földtan elemei.* Bevezetésül chemiai előismeretek. Ásványtan: a közéletben használatos ásványok ismertetése külső, valamint chemiai tulajdonságaik szerint. Földtan: a kőzetek általánosan elterjedt fajai. A földtani főbb tényezők. A föld multja általános vonásokban.

Ötödik osztály. Heti 2 órában. *Növénytan:* a növények külső tagoltsága. Linné seregeinek ismertetése. A növények szervezete és életfolyamata főbb vonásaiban. Az ismertetett növények csoportosítása a természetes rendszernek megfelelőleg. Kiválóbb figyelembe veendő a közönségesebb fák, az ipari és gazdasági növények. A növények földrajzi elterjedése.

Hatodik osztály. Heti 3 órában. *Állattan:* az állatok élete és szerveik általában. A szervek berendezése alapján az állat-törzsek (typusok) és az egyes osztályok főbb képviselőinek leírása, tekintettel a gyakoribb állateleti jelenségekre. Az állatok földrajzi elterjedése.

IX. *Természettan.*

Hetedik osztály. Heti 4 órában. Mechanika. Hangtan és fénytán.

Nyolczadik osztály. Heti 4 órában. Hőtán; az anyag szerkezetére vonatkozó főbb chemiai fogalmak; elektromosság, mágnesség. A kosmographia elemei.

X. *Mennyiségtan.*

Első osztály. Heti 3 órában. A tizes számrendszer. A négy számolási művelet egész számokkal s tízedes törtekkel. A tört mint hányados és viszony; közönséges törtekkel való számolás. A métermérték és a hazai pénzek ismertetése. Időszámítás.

Második osztály. Heti 4 órában. Számolási rövidítések; számtani műveletek korlátolt pontossággal. Az arányosság fogalmának fejtegetése. Egyszerű hármasszabály; az olasz számolásmód. Geometriai viszonyok és arányok elemei. Százalék és a százalékszámítás mindennemű alkalmazása.

Harmadik osztály. Heti 3 órában. Az összetett hármasszabály. Kamatszámolás. Határidőszámolás. Láncszabály. Az arányos osztás. Elegyítési feladatok.

Negyedik osztály. Heti 3 órában. Bevezetés a betűszámtanba. Összeadás és kivonás egész számokkal. Sokszorozás egész számokkal, kiterjeszkedve a kéttagúak négyzetének és köbének képzésére. Osztás egész számokkal; a geometriai haladvány mint osztás eredménye. Ugyan-

azon műveletsorozat törtszámokkal. — Első fokú egyenletek egy ismeretlennel, kiterjeszkedve az arányok tanára.

Ötödik osztály. Heti 4 órában. Kéttagúaknak magasabb pozitív egész hatványai. (Pascal-féle háromszög.) Számtani haladvány. Négyzetgyökök és az ismeretlenek kiszámítása másodfokú egyenletekben. Köbgyökök. Számolás gyökmennyiségekkel. Első fokú egyenletek két és három ismeretlennel. — *Geometria:* A planimetria főtételei.

Hatodik osztály. Heti 3 órában. A hatványozás általánosítása. (Negatív kitevők és alkalmazásuk a 10-es számrendszerben.) Brigg-féle logaritmusok. Műveleti szabályok; logaritmusok kiszámítása és számítás logaritmusokkal. — *Geometria:* a) Síkháromszögtan. A hegyes szög függvényei kapcsolatban a derékszögű háromszög kiszámításával. A szögfüggvények értelmezése tetszés szerinti szögekre. Szögek összegének és különbségének függvényei. Ferdeszögű háromszögek. b) A pont koordinátái. Két pont távolsága. Egyszerű algebrai kifejezések graphikai ábrázolása.

Hetedik osztály. Heti 3 órában. A másodfokú egyenletek teljes elmélete. A geometriai haladványok és alkalmazásuk. A végtelen geometriai haladvány, különös tekintettel a szakaszos tizedes törtekre. — *Geometria.* Stereometria. Azon bevezető fogalmak és tételek, melyek a felszín és köbtartalom kiszámítására szükségesek. Szögletes testek. A henger, a kúp és a gömb.

Nyolcadik osztály. Heti 2 órában. Combinatiók és binomialis együtthatók. Permutatiók és variatiók. A matematika főbb tanainak ismétlése.

XI. Rajzoló geometria és szabadkézi rajzolás.

Első osztály. Heti 3 órában. Planimetriai elemek. Pontok, vonalak és szögek és mérési viszonyai. A legegyszerűbb síkidomok, u. m. három-, négy- és sokszög; a kör alakítása és főtulajdonságai. Az idomok összeillősége, symmetriája, hasonlósága és területmeghatározása. A kerület és néhány más görbe vonal. — A geometriai ornamentális rajzolás elemei rendszeresen haladó táblarajzok után, előbb rajzeszközökkel, majd szabadkézzel.

Második osztály. Heti 3 órában. Stereometriai elemek. A sík. Az egyenesek és síkok fekvése; lapszögek és szögletek. A legegyszerűbb testek, u. m. hasáb, gúla, henger, kúp és gömb fő tulajdonságai és hálózata. A testek összeillősége, symmetriája, hasonlósága, felszínének és térfogatának meghatározása. Testminták készítése. Síkékitmények rajzolásának folytatása alkalmas minták után. Testek és egyszerűbb tárgyak rajzolása.

Harmadik osztály. Heti 2 órában. Planimetriai szerkesztések. Az összeillőség, symmetria, hasonlóság és területmeghatározás kibővítése s az ide vágó egyszerűbb constructiv feladatok. A geometria alkalmazása a rajzolásnál és mérésnél, u. m. az idomok másolása, a térkép rajzolás stb.

Negyedik osztály. Heti 2 órában. Planimetriai szerkesztések folytatása; a kúpszeletvonalak. Egyszerűbb tárgyak homlok- s alaprajzának, valamint metszeteinek ismertetése.

XII. *Philosophiai propaedeutika.*

Nyolczadik osztály. Heti 3 órában. A psychologia és logika elemei. — A testi és lelki élet különbsége. A lelki jelenségek főbb csoportjai. Az értelmi fejlődés. A logikai formák. A tudományok felosztása és a főbb módszerek.

XIII. *Szépírás.*

Első osztály. Heti 1 órában. Folyó magyar írás, kis és nagy betűk.

Második osztály. Heti 1 órában. Magyar írás folytatva; német írás.

XIV. *Testgyakorlás.*

I.—IV. osztály. Heti 2—2 órában. A tanítás az osztálytornázás rendszere szerint vezetendő.

A) *Rendgyakorlatok.* a) *Katonai rendgyakorlatok* a m. kir. honvédségi „Gyakorlati szabályzat“ szerint: sorfelállítás, igazodás, fedezés, fordulatok helyben és járás közben, rendekbe és kettős rendekbe fejlődés, kanyarodás. — b) *Tornázó rendgyakorlatok*: sornyítások, mellé-, elé- és mögésorakozás, körzések, kör-, szög-, csiga-, kígyó- és ellenvonulások, kanyarodások.

B) *Szabadgyakorlatok.* 1. Állások és fekvések. 2. A tag- szabadgyakorlatokból az egyszerű és könnyebb összetett mozgások. E gyakorlatok könnyű kézi szerekkel is végzendők. 3. Továbbhaladási gyakorlatok: járások, műjárások, futás és egyszerű szökdelések. 4. A birkózó gyakorlatokból az előkészítő birkózás és 5. társas szabadgyakorlatok kettesével és hármasával.

C) *Szergyakorlatok.* Magas- és távolugrás, mélyugrás; rohamugrás, lengőkötél-ugrások, bakugrás, vegyes ugrások a kápákkal ellátott támaszfán. Mászás függélyes és rézsütös póznán, kötélen és árboczon. Gyakorlatok függésben a rézsütös és vízszintes létrán, fokos árboczon fel- és lemenésben, alacsony nyujtón vegyes függésben és támaszban; korlátan csak feszítő támaszban és függésben, gyűrűhintán függésben.

D) *Játékok.* Labdázás, körfutás, szökdelő kör stb.

V.—VIII. osztály. Heti 2—2 órában. A tanítás csapatokban történik. A csapatvezetők hetenkint egyszer külön képeztetnek.

A) *Rendgyakorlatok.* a) A katonai rendgyakorlatokból a szakasz felállítása és egyszerű mozdulatai, gyors lépés és futás közben is, gya-

korlandók. b) A tornázó rendgyakorlatokból az I.—IV. osztályban felsorolt rendgyakorlatok lehető változatos összetételei, melyek mint felvonulások a sortestalakítására s különösen a szabadgyakorlatok véghezvitelére alkalmasak.

B) *Szabadgyakorlatok.* 1. Állások és taggyakorlatok különféle összetételekben, szigorú tekintettel a plastikai alakzatokra, a gyors mozgásra és — nehezebb kézi szerek használatával — az izmok fokozott működésére. 2. Továbbhaladó gyakorlatok, összekötve taggyakorlatokkal, egymásután és egyidőben; kitartó futás 15 perczig, gyors futás 125 méter távolsárgyakorlandó. Szökdelések álláserevével és kargyakorlatokkal. 3. A szabad birkózás különféle nemei. 4. Társas gyakorlatok: pyramisok, csoportozatok.

C) *Szergyakorlatok.* Magas- és távolugrás. Mély ugrás állásból és függésből. Rohamugrás. Rúdugrás, bak- és lóugrások. A mászás nehezebb nemei, kitartó mászás. Gyakorlatok a rézsútós és vízszintes létrán. Magas nyújtón az alapgyakorlatok, alacsony nyújtón alugrások. Korlátón nyik-támaszban is, gyűrűhintán függésben és támaszban. Ugróasztalon és rugó-deszkán való gyakorlatok; gerely- és kődobás; súlyemelés, korongvetés.

D) Kirándulások alkalnával a labdázás, kitartó járás, lovagjátékok és a természeti akadályok legyőzése különösen gyakorlandók.

A legújabb tanterv áttekintése órák szerint:

Folyó szám	Tantárgyak	I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII.								Az órák összege
		o s z t á l y								
1	Hittan	2	2	2	2	2	2	2	2	16
2	Magyar nyelv	6	5	3	4	3	3	3	3	30
3	Latin nyelv	7	7	6	6	6	6	6	5	49
4	Görög nyelv	—	—	—	—	5	5	5	4	19
5	Német nyelv	—	—	4	3	3	3	3	2	18
6	Történelem	—	—	4	3	3	3	2	3	18
7	Földrajz	4	4	2	—	—	—	—	—	10
8	Természetráaj	—	—	—	3	2	3	—	—	8
9	Természettan	—	—	—	—	—	—	4	4	8
10	Mennyiségtan	3	4	3	3	4	3	3	2	25
11	Rajzoló geometria	3	3	2	2	—	—	—	—	10
12	Philos. propaed.	—	—	—	—	—	—	—	3	3
13	Szépírás	1	1	—	—	—	—	—	—	2
14	Testgyakorlás	2	2	2	2	2	2	2	2	16
	Órák száma	28	28	28	28	30	30	30	30	232
	Tárgyak száma	8	8	9	9	9	9	9	10	

Ezen legújabb tanterv, mely közlött kiterjedésében az 1887. évben 8619. sz. a. kelt ministeri rendelettel vált kötelezővé, az eredeti 1879. évi tantervtől csak annyiban tér el, hogy egyes tantárgyak (latin, magyar) óraszámja változott és a földrajz első osztálybeli anyagához, Magyarország földrajzához, Európa többi országainak ismertetését is csatolták.

Az 1880. évi 16179. sz. a. és az 1887. évi 8619. sz. a. kelt ministeri rendeletekkel, melyek a közlött tantervhez hasznos utasításokat adnak,¹⁾ a legújabb tanterv az 1889/90. tanévig maradt változatlan, a mikor is a nm. v. és közokt. minister 30820. sz. a. kelt rendeletével a *görög nyelvet helyettesítő tantárgyakat* is beillesztette a legújabb tanterv keretébe oly czélból, hogy azon tanulók, kik a classicus görög nyelv iránt magokban hajlamot nem éreznek, a görög nyelvet egyéb hasznos tudnivalóval pótolják. Ezek a következők:

A) *Magyar írók bővebb tanulmányozása, kapcsolatban a görög classicusok fordításban való ismertetésével és görög művelődés történelmével:*

Ötödik osztály. Heti 2 órában. Bővebb szemelvények a magyar prózairókból, pl. Kármán József értekező munkájából, Kazinczy és Berzsenyi leveleiből, Kölcsey szónoki műveiből; továbbá Salamon „A török hódítás” című munkájából a Hunyadiak kora. Költői olvasmány: Lyrai szemelvények a classicus iskolához tartozó költők műveiből, főleg Berzsenyi. — Összefüggőbb részek olvasása Thukydides műveiből szerkezeti magyarázattal. Görög állami régiségek.

Hatodik osztály. Heti 2 órában. Bővebb szemelvények, főleg a régibb elmélkedő, szónoki és történeti irodalomból, pl. Mindszenty, Pázmány, Zrinyi, Bethlen Miklós, Szalárdi, Cserei, Apor, Faludi, Mikes. — Az Ilias és Odysseia olvasása és ismertetése. Görög hitelteli és magán régiségek. A görög művészet.

Hetedik osztály. Heti 2 órában. Bővebb olvasmányok, főleg régibb költészetünk kiválóbb képviselőiből, pl. Balassa, Zrinyi, Gyöngyösi, Csokonai, Kisfaludi Sándor műveiből. — Aischylos, Sophokles, Euripides egy-egy drámájának olvasása. A görög költészet történetének ismertetése.

Nyolczadik osztály. Heti 2 órában. Bővebb olvasmányok újabb prózairodalmunk kiválóbb képviselőiből, pl. Széchenyi, Wesselényi, Kölcsey, Eötvös, Kemény politikai és elméleti irataiból. Szemelvények Platonnak és Aristotelesnek főképp ethikai műveiből. A görög prózairodalom fejlődésének ismertetése.

¹⁾ Lásd „A gymnasiumi tanítás terve s a reá vonatkozó utasítások.” Budapest. 1887.

B) *Szabadkézi és geometriai rajz:*

Ötödik osztály. Heti 2 órában. Stilizált levelek és virágok görög, arab és középkori (román, góth) sík diszitményelemek, szalagdiszkek stb. rajzolása egyszerű szinezéssel falitáblák után.

Hatodik osztály. Heti 2 órában. Renaissance diszitményelemek, továbbá különféle stilű ékitmények, építészeti részek (oszlopfők, talapzatok és párkányrészletek) rajzolása graphikus és domború mintákról, árnyékolással is.

Hetedik osztály. Heti 2 órában. Diszitmények folytatva architektonikus ismertetésekkel; azután az emberi fejnek rajzolása jó graphikus mintákról s a részek arányainak magyarázatával. — A térelem derékszögű ábrázolása és viszonylagos vonatkozásaik. A középsíkok és a téralakok helyzet változásai.

Nyolczadik osztály. Heti 2 órában. Emberi fejek, kezek és lábak rajzolása graphikus minták és öntvények után. Szögletes testek (gúla, hasáb, szögletes test) ábrázolása, sikkal és egyenes vonallal való átmetszéseik, kifejtésök. Gömbölyű testek (kúp, henger, gömb) ábrázolása, vonatkozásaik a térelemekre és kifejtésök.

A nm. v. és közokt. ministernek 1888. évi május hó 24-ikén 21199. sz. a. kelt rendelete ezen legújabb tantervet azzal egészítette ki, hogy minden középiskola tanári testülete állandó helyi tanmenetet készített, melynek egyik nagy előnye az, hogy a tanári személyzet esetleges változása esetén az új tanerőnek példa és mód van adva, hogyan járjon el a felvett tananyaggal. A lévai kath. főgymnasium állandó helyi tanmenetét, mely csak az időközben behozott új tankönyvek folytán szenvedett jelentéktelen módosulást, az 1888. évi nov. hó 30-ikán 334. sz. a. terjesztette föl a főgymn. igazgatósága, és az 1889. évi jul. hó 22-ikén 2058. sz. a. érkezett vissza a jóváhagyó záradékkal ellátva. E tanmenet a következő:

*Állandó tanmenet.**Első osztály.*

Hittan. I. Az ember végczélja és rendeltetése. A hit fogalma, szükséges volta és tulajdonságai. Az apostoli hitvallás 12 ágazata. 10 hét. Összefoglaló ismétlés 2 hét. — II. Isten és felebarátaink szeretete. Isten tiz parancsolatja. Az anyaszentegyház 5 parancsolatja. A bűn és külön-

félé nemei. Az erény és a keresztény tökéletesedés. 8 hét. Összefoglaló ismétlés 2 hét. — III. A malasztról. A szentségek. Az imádság. 8 hét. Általános összefoglaló ismétlés 6 hét.

Magyar nyelv. I. Értelmes és hangsúlyos olvasás, helyesírás, a hangok felosztása. A mondatok, mondatrészek, a mondatok nemei. 5 hét. Ismétlés 2 hét. — II. A beszédrészek. Az állítmány, az igék nemei, a személyek, alanyi személyragok; ikes igék; tárgyias személyragok; az állítás módjai. Az igeidők és az igeragozás. 7 hét. Ismétlés 2 hét. — III. Az alány és tárgy. Határozók. Jelző és kiegészítő. Szóképzés. 12 hét. Összefoglaló ismétlés 7 hét.

Latin nyelv. I. A betűk és ezek felosztása; a helyes írás és olvasás; a beszédrészek; a szók nemei; a természeti nemek fölismerésére szolgáló általános szabályok. Az első névragozás. 3 hét. 1 hét ismétlés. A második névragozás; a három végződésű melléknevek. 2 hét. 1 hét ismétlés. A harmadik névragozás. A *sum* és *habeo* ragozása, praesens és imperfectum begyakorlása. A harmadik névragozásra tartozó szavak töveinek megismertetése. A harmadik ragozású névszók nemei. 5. hét. 2 hét ismétlés. — II. A negyedik és ötödik névragozás. 2 hét. 1 hét ismétlés. A melléknevek fokozása. 2 hét. 1 hét ismétlés. A névmások. Az igeragozási alakok begyakorlása *sum* összetételeivel és más igékkel. 4 hét. 2 hét ismétlés. — III. Az igeragozás folytatólagosan 3 hét. Az egész tananyag összefoglaló ismétlése 6 hét.

Földrajz. I. Az alföldek. 4 hét. 1 hét ismétlés. A Duna és Dráva köze. A Dráva és Száva köze és a tengerpart. A felföldek. 4 hét. 1 hét ismétlés. — II. Magyarország földrajza: vizek, városok, termények, ipar, kereskedelem. 5 hét. 2 hét ismétlés. — Európa országainak általános megismertetése. 3 hét. 1 hét ismétlés. — III. Európa egyes országai: Austria; a Balkán félsziget országai. Olaszország; a pyrenaeusi félsziget országai. Franciaország, Svajcz, Németország, Hollandia, Belgium, Nagy Britannia, Dánia, Svéd- és Norvégország. Oroszország. 7 hét. Általános ismétlésre 7 hét.

Számтан. I. A tizes számrendszer a métermérték ismertetésével. 4 hét. A négy alapművelet egész számokkal és tizedes törtekkel. 8 hét. Összefoglaló ismétlésre 4 hét. — II. Arányos osztás és a középszám kiszámítása. 2 hét. Ismétlésre 1 hét. Az oszthatóság; legkisebb közös többszörös. 2 hét. Összeadás és kivonás közös nevező törtekkel. 3 hét. Ismétlés 2 hét. — III. Szorzás és osztás közös nevező törtekkel. 6 hét. Ismétlésre 1 hét. Általános ismétlésre 3 hét.

Rajzoló geometria. I. Rajzeszközök és rajzszerkek ismertetése: a pont, egyenes vonal; a kör leíró magyarázata és ismertetése. Az egye-

nések mérése. Egyenlő és egyenlőtlen egyenesek; alpműveletek (gépies osztás); egymást metsző, egyenlőközű, függőleges, vízszintes és ferde egyenesek; tört egyenes. 3 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Derékszögű és ferdeszögű vonalcombinációk, különösen az egyszerű meander és a négyzethálóba rajzolt egyszerű diszitmények. 3 hét. — A szög; derék-, hegyes- és tompaszög; egyenes és domború szög. Egyenlő és egyenlőtlen szögek. Mellék- és csúcshögpár. Merőleges egyenesek. 5 hét. Ismétlésre 2 hét. — Háromszögek, négyszögek és sokszögek leírása. Kiegészítő és pótlószögek. Terület és területnézés szemléleti uton. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Szabályos sugárrendszer. Csillag és rosette alakok. Congruens, symmetrikus és hasonló idomok ismertetése. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — Köridomok és combinációk. Hullám- és csigavonalak. A kör. Középpont, sugár és átmérő; középponti szög; iv, sector, húr, segmentum, fok. Egyenlő, egyenlőtlen ívek; alpműveletek. A kör és a szög összefüggése. A beírt és körülírt szabályos sokszög. Érintő. A kör kerülete és területe. Két kör relatív helyzete. 4 hét. Összefoglaló ismétlésre 2 hét.

Második osztály.

Hittan. I. A szertartástan fogalma és beosztása. A szent helyek és eszközök. 4 hét. — A szentmise részei és szertartásai. 4 hét. Ismétlésre 4 hét. — II. A hét szentség szertartásainak értelmezése. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A szentelések és áldások szertartásainak magyarázata. 2 hét. — Az egyházi év. Karácsonyi, husvéti és pünkösdü ünnepkör. A holdogságos Szüz ünnepei. 8 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Magyar nyelv. I. Mondattani elemzés. A határozók: hely- s időhatározók. 3 hét. Módkhatározók. 2 hét. Ok- és célhatározók. 2 hét. Eszköz-, társ- és véghatározók. 1 hét. Ismétlésre 3 hét. — II. Mellékmondatok fölismerése; alanyi, tárgyi és határozói mellékmondatok. 5 hét. Mellérendelt mondatok. 2 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Szótan. Névszóképzők. 3 hét. Igeképzők 3 hét. Mondattani szóösszetétel; kihagyásos szóösszetétel. 2 hét. A mondatrészek tüzetes tárgyalása. 2 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Latin nyelv. I. Olvasmány alapján az igeragozás és a mondatrészek fölismerése. A tárgyi mellékmondatok. Az acc. c. inf. szerkesztése. 8 hét. Ismétlésre 4 hét. — II. Az abl. absolutus szerkesztése. A A perfectum- és supinumképzés tüzetesen. 8 hét. Ismétlésre 4 hét. — III. Rendhagyó és személytelen igék. 6 hét. Határozók, elüljárók, kötőszók. Szóképzés. 3 hét. Összefoglaló ismétlésre 3 hét.

Földrajz. I. Ázsia körrajza, domborzata, vizei, talaja és ásványai; éghajlata, növényzete, állatvilága, népei, országai. 7 hét. Ismétlésre

2 hét. — II. Afrika körrajza, domborzata, vizei, talaja, ásványai, éghajlata, növényzete, állatvilága, népei és országai. 5 hét. Ismétlésre 2 hét. — Amerika körrajza, domborzata, vizei, talaja és ásványai; éghajlata, növényzete, állatvilága, népei és országai. 7 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Ausztrália körrajza. A szigetek. Ausztrália talaja, ásványai, éghajlata, növényzete, állatvilága, lakosai és városai. 5 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Mennyiségtan. I. Számolási rövidítések. 3 hét. — Rövidített számtani műveletek korlátolt pontossággal. 7 hét. Ismétlésre 3 hét. — II. Az arányosság fogalma; viszonyok és arányok elemei. 2 hét. — Egyszerű hármasszabályhoz tartozó feladatok megfejtése egységre való hozással. 5 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Egyszerű hármasszabályhoz tartozó feladatok megfejtése arányokkal. 4 hét. — Százalékszámítás. 4 hét. — Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Rajzoló geometria. I. A kocka, annak hálója és térfogata; négyzet, téglalap és háromszögalapú egyenes és ferde oszlopok ismertetése, rajzolása és térfogat meghatározása. 10 hét. Ismétlésre 3 hét. — II. Szabályos testek ismertetése. A hasábos testekről általában. 3 hét. — A henger; gúla, kúpok és a gömb ismertetése. 5 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A lapok; az egyenes és sík abszolút és relatív helyzete a térben; az él; lap- és testszögek. A testek symmetriája. 3 hét. — A látás, a látókör; arcszög és látószög; a képsík és a távlati kép; a főbb távlati szabályok s azok alkalmazása a tárgyaknak a képsíkra való egyenes és ferde helyzetében; a tárgyak megvilágítása és árnyékolása főbb vonásokban. 6 hét. Összefoglaló ismétlésre 4 hét.

Harmadik osztály.

Hittan. I. A világ teremtése. A vizözön. A patriárcák története Mózesig. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Mózes; az izraeliták vándorlása. Kánaán elfoglalása. Az izraeliták története a királyok alatt. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A királyok. A próféták. Assyriai és babyloni fogság. Visszatérés. A makkabeusok. 10 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Magyar nyelv. I. A mellé- és alárendelt mondatok; az alanyi, tárgyi, jelzői és határozói mondatok. Az igemódok és igeidők a mellékmondatokban. 7 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A mondatrövidítések. A kötőszók s a névmások kihagyása által rövidített mondatok. 3 hét. A mondatrend. A többszörösen összetett mondat. A körmondat. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A polgári ügyiratok ismertetése és szerkesztése. 6 hét. — A hangsúlyos versek és a rimek. 6 hét. Ismétlés 2 hét. Általános összefoglaló ismétlésre 4 hét.

Latin nyelv. I. A mondat. A beszédrészek. A mondatrészek. A mondatok felosztása. A szóalakok. Az igealakok tulajdonságai. Az infini-

tivus; a gerundium és gerundivum. A supinum és participium. 4 hét. Ismétlésre 1 hét. A névszók alakjainak tulajdonságai. A határozók; a kötőszók és indulatszók. A mondatrészek viszonya és az egyezés. Az állitmány egyezése az alánnyal. Az állitmány kiegészítő alanyeset egyezése. A melléknévi jelző egyezése. Az értelmező jelző egyezése. A vonatkozó névmás egyezése. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Az állitmány; a határozatlan állitmány; a kiegészítő állitmány. 3 hét. Az alany és tárgy. 3 hét. Az abl. casusú határozók. 3 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A dat. és acc. casusú határozók. 2 hét. A gen. casusú határozók és a locativus casusú határozók. Az infinitivus határozók. 3 hét. A jelző. 4 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Német nyelv. I. A betűk és hangok. Az olvasás szabályai; a mondatok és mondatrészek. A főnevek nevei. 5 hét. Ismétlésre 1 hét. A sein ige hajlítása; a nein, nicht és kein használata. 2 hét. Ismétlésre 1 hét. — II. A határozott és határozatlan *nem szócska* ejtése. A haben ige ejtése. 4 hét. A névszók ejtegetése. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A melléknévnek főnévvel való ejtegetése. 4 hét. A névmások, előjárók és határozók 6 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Történelem. I. Magyarország legrégibb lakosai. A fejedelmek. A kereszténység megalapítása. 2 hét. A királyság megalapítása Szent Istvántól II. Istvánig. 2 hét. A görög befolyás időszaka II. Istvántól III. Endréig. 3 hét. Ismétlésre 3 hét. — II. Vegyesházbeli királyok korszaka. Az Anjouk és örökösök. 2 hét. A Hunyadiak kora. 2 hét. Jagellók és a nemzeti sülyedés kora. 2 hét. Ismétlésre 1 hét. — III. A Habsburg-ház korszaka. Az alkotmány védelmének és a fegyveres fölkeléseknek korszaka a szathmári békéig. 2 hét. A nemzeti hanyatlás kora. Magyarország újjászületése. 3 hét. Ismétlésre 2 hét. — *Politikai földrajz:* A magyar királyság határai, szellemi műveltsége, alkotmánya, népképvisellete; a birodalom közös ügyei. 4 hét. — Az ausztriai császárság határai, szellemi műveltsége, alkotmánya; a birodalom szervezete: a kormányzás, államháztartás; a hadügy szervezete; nemzetközi képviselő. 3 hét. Összefoglaló ismétlésre 4 hét.

Physikai földrajz. I. A természeti testek lényeges tulajdonságai; a halmazállapot különbségei; mozgás és sebesség; a mozgás akadályai; actio és reactio; munka és erély; a nehézségerő; a súly, sűrűség fajsúly; súlypont: szabadesés. Az inga és alkalmazása; központi mozgás. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A cseppfolyós testek nyomása; a közlekedő edények. Archimedes elve. A légnymás; barométer; légritkítás. A hő hatása: thermometer: a szabad és kötött meleg; a víz és levegő áramlásai. A fény terjedése, visszaverődése és törése; a szinszórás. 4

hét. — **A** delejes és villanyos tűnemények. 2 hét. Ismétlésre 2 hét. — **III.** A föld alakja és ábrázolása; az égbolt látszólagos mozgása; a föld mozgása saját tengelye és a nap körül; időszámítás; a hold mozgása; hold és napfogyatkozás. 4 hét. — **A** források, folyóvizek, tavak és tengerek. 4 hét. — **A** körlég hőmérsékének változásai; a légkör mozgása; a légköri csapadékok; a víz körútja; a légkör elektromos és fénytűneményei. **A** klíma tényezői. **A** föld belső melege; a földrengés és tűzhányók. 6 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét

Mennyiségtan. I. Az összetett hármasszabály. 4 hét. — Az egyszerű kamatszámolás. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Lerovat számítás. 4 hét. — Határidő számítás. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Egyszerű és összetett társaságyszabály. 4 hét. — Vegyítés szabály. 3 hét. — Lányszabály. 2 hét. — Az összetett kamatszámítás. 2 hét. Összefoglaló ismétlésre 3 hét.

Rajzoló geometria. I. Bevezető ismeretek a területek méréséhez; kisebbített mértékek; távolságok mérése, rajzolása s azokkal a négy alpművelet; szögek másolása s azokkal a négy alpművelet; párhuzamosak szerkesztése; a rhombus és egyenoldalú háromszög tulajdonságain alapuló szerkesztések. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Kisebbségi területek fölmérése triangulatio és koordináták módja szerint. Három, négy s több hely térképének szerkesztése és másolása. **A** congruentia, symmetria és hasonlóság. Egyenes vonalú idomok átalakítása 9 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A körvonal és az oda tartozó főbb szerkesztések: a húr és az érintő legfőbb tulajdonságai: a kerületi és középponti szögek; a körbe és kör köré írt szabályos sokszög. Két kör viszonylagos helyzete. 7 hét. Ismétlésre 1 hét. — **A** helyszínrajzolás elemei s a nivellálás legegyszerűbb esetei. 2 hét. Összefoglaló ismétlésre 5 hét.

Negyedik osztály.

Hittan. I. Előkészületek a Megváltó eljövetelére. **A** Megváltó születése; nyilvános életének első esztendeje. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Jézus nyilvános életének második és harmadik esztendeje 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — Jézus kinszenvedése előtti végnapok. 3 hét. Ismétlésre 1 hét. — III. Jézus kinszenvedése, halála és megdicsőülése. 4 hét. Ismétlésre 1 hét. — **Az** apostolok cselekedetei. 3 hét. — Palesztina rövid földrajza. 3 hét. Összefoglaló ismétlésre 5 hét.

Magyar nyelv. I. Az irály és nyelv Toldi egyes énekeinek magyarázata alapján. Hasonlatok, metaphorák, személyesítések, allegoriák, metonymiák, synekdochék stb. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. **Az** irály tisztasága, világozása és szabatosága. 7 hét. Ismétlésre 2 hét. — III.

Az irány erőssége és csinja. 3 hét. A költészet és próza. A classicus versformák. A modern versformák. Magyar nemzeti versformák. 9 hét. Összefoglaló ismétlésre 5 hét.

Latin nyelv. I. Az olvasókönyvből a mondattani szabályok begyakorlására szolgáló fordítások. Liviusból 30 fejezet. Az idők és módok használata a főmondatokban 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A *consecutio temporum*. *Coniunctivus* a mellékmondatokban és az *imperativus*. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Az *infinitivus*, *participium*, *gerundium* és *gerundivum* használata. 3 hét. Az összes alárendelt mondatok és az *oratio obliqua*. 5 hét. *Prosodia*. 3 hét. Összefoglaló ismétlés 5 hét.

Német nyelv. I. A számnevek. 5 hét. Az igék gyenge csoportja. 3 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Az erős igék ragozása. 5 hét. Gyakorlások olvasmány alapján. 3 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A viszonyzóké. 3 hét. A verstan elemei. 3 hét. Mondatkötés. 3 hét. Összefoglaló ismétlésre 5 hét.

Történelem. I. Ókor. A történelem fogalma, kútfői és haszna. Phoenicia földrajza és története. A perzsák földrajza és története. Egyiptus földrajza és története. Görögország földrajza. Mythosi hőskorszak. Spárta és Athen szervezése. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Görögország fénykora. A perzsa háborúk. A peloponnesusi háború. A macedoni uralom. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. Itália földrajza. A királyság. Róma alapítása. A rómaiak vallása. 3 hét. Ismétlésre 1 hét. — III. A római köztársaság. A pün háborúk. 6 hét. Ismétlésre 1 hét. A köztársaság hanyatlása. A *Gracchusok*. *Julius Caesar*. *Triumviratus*. 4 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Természetrajz. I. *Chemiai előismeretek* A levegő és víz összetétele; elemek, *chemiai képletek*; a kén, phosphor, szén és ezek égéstermékei; fehérjeneműek, szénhydratok, *proteinanyagok*; chlor; a fontosabb szervetlen és szerves savak; könnyű és nehéz fémek leírása; aljak, sók, szappan, üveg és porcellán. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Az ásványok tulajdonságai Tömöttség, fajsúly, összetartás; kristályok, kristályrendszer, alakbeli tulajdonságok, lángkísérletek. 6 hét. Ismétlésre 1 hét. — Az ásványok rendszeres leírása. Termés elemek, kénes ásványok, oxydok, haloidsók és vegyületek. 6 hét. Ismétlésre 1 hét. — III. *Közettan*. Előismeretek s a főbb közetnemek ismertetése. 2 hét. — *Földtan*. A föld történetének korszakai általánosan s főbb vonásokban egyenként ismertetve. 4 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Mennyiségtan. I. Az algebra jelei. A zárjel kiszámítása. 4 hét. Az algebrai kifejezések összevonása. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Az algebrai egész és tört kifejezések szorzása. 5 hét. A két- és többtagú

algebrai egész és tört kifejezések négyzete és köbe. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Az algebrai egész és tört kifejezések osztása; a geometriai haladványok; egyenlő hatványok különbsége. 5 hét. Az algebrai kifejezések legnagyobb közös osztója és legkisebb közös többsége. 3 hét. Ismétlésre 1 hét. Az első egy ismeretlennel bíró egyenletek és arányok. 3 hét. Összefoglaló ismétlésre 3 hét.

Rajzoló geometria. I. Kúpszelet-vonalok ismertetése: ellipszis és annak szerkesztése. 5 hét. — Hyperbola. 3 hét. — Parabola 3 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A kör evolvensé, kykloisok, esigavonalak s azok alkalmazása. 6 hét. A stereometriai alaptételek rövid átisméltése után az orthogonalis ábrázolás egyszerű magyarázata. 3 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Egyszerűbb építmények homlok- s alaprajzának és függélyes metszetének ismertetése. 6 hét. — A geometria rövid története. 1 hét. Összefoglaló ismétlésre 5 hét.

Ötödik osztály.

Hittan. I. A vallás fogalma. Kinyilatkoztatott és természeti vallás. Bizonyítéki források. A négy evangélium hitelessége és valóságága. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Jézus isteni küldetésének és istenségének bizonyítása. 6 hét. A kath. egyház isteni küldetése. 2 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A kath. egyház alapítása és ismertető jelei. A pápa primatusa. Az egyház viszonya az államhoz. 6 hét. A kath. egyház isteni vezetése, csalhatatlansága. A kinyilatkoztatott vallás forrásai: a szentírás és a hagyomány. 6 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Magyar nyelv. I. Az írásművek. Az írásművek tartalma. A szerkesztéstan. A tárgy és a tétel. A théma megválasztása. 4 hét. 1 hét ismétlés. A fogalom. Az értelmezés, vagy meghatározás. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A fölosztás. Az itéletek. A következtetés. A deductio. Az összehasonlítás. 4 hét. 1 hét ismétlés. A szerkesztés. Az írásművek részei. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Az előadás és műforma általában. A leírás. A tárgyrajz. Az életrajz. A történetírás. A mese. 4 hét. 1 hét ismétlés. A leírás és elbeszélés együtt. Az értekezés; a magyarázat; az elmélkedés. 3 hét. Összefoglaló ismétlés 6 hét.

Latin nyelv. I. Livius élete és művei. Livius XXI. vagy XXII. könyvéből vett részletek fordítása és értelmezése; egy-egy fejezetnek fordítására és elemzésére 2 órát fordítva. 8 hét. Ismétlés 2 hét. — II. Livius folytatólagos fordítása nyelvtani és tárgyi magyarázatokkal; Livius írói sajátosságai; régiség-tani magyarázatok. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Szemelvények fordítása és értelmezése. Cserny *Tirocinium Poëticumából*. 10 hét. Összefoglaló ismétlésre 4 hét.

Görög nyelv. I. A betűk írása és kiejtése. A betűk felosztása: A névszók. A főnevek nemei. Az α és σ (I. és II. névragozás) tövű névszók ragozása. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Az úgy nevezett III. névragozás (II. főragozás). Eltérő ragozás. A melléknevek fokozása. 5 hét. A névmások és számnevek. 3 hét. A határozók képzése. 2 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Az ω végű igék ragozása. 8 hét. Olvasmányok. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Német nyelv. I. A románcz elmélete és kifejlődése. 10 románcz olvasása. 4 hét. A spanyol románcz. 15 románcz olvasása. 7 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A Cidrománczok méltatása. 5 románcz olvasása: 3 hét. A német verstan elemei. 15 románcz. 7 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Leiró prózai darabok körülbelül 6 az olvasókönyvből. Könnyebb stilistikai olvasmányok. 8 hét. Összefoglaló ismétlésre 3 hét.

Történelem. I. Róma a császárok uralma alatt. A középkor előzményei. A népek vándorlása. A hűbér-rendszer megalakulása. A kelet-római birodalom. Mohamed és az arab hódítások. Nagy Károly uralkodása. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Európa népeinek története Nagy Károlytól a keresztes háborúkig. 6 hét. — Magyarország az Árpád-házi királyok alatt. 2 hét. — A keresztes háborúk korszaka s befolyása a levetéségre, az államalakulásokra, a tudományokra és a művészetekre 3 hét. Ismétlésre 3 hét. — III. Európa népeinek története habsburgi Rudolftól Amerika fölfedezéséig. 8 hét. — Összefoglaló ismétlésre 4 hét.

Természettan. I. egyes növények alaktani leírása: a nagyító elmélete, napnagyító s közönséges egyszerű és összetett nagyító. 5 hét. — Virágtalan növények megismertetése. Moszatok, gombák, zuzmók, mohok, edényes virágtalanok. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Szövettan. 3 hét. — Virágos növények; nyitvatermők; egyszikűek, kétszikűek, szirmotlanok, összenőtt-szirmuak, sokszirmuak. 5 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A természetes rendszer ismertetése. 1 hét. — A növények élettana. 2 hét. — A növények elterjedése. 2 hét. — A növényanyagok s azok alkalmazása. 2 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Mennyiségtan. I. *Algebra*: Egyenletrendszer: több egyenlet több ismeretlennel. 5 hét. — *Geometria*: A vonalak, szögek és síkok jellemzése. A háromszög és sokszög szögeinek összege; a paralelogramma sajátosságai. A háromszögek és sokszögek összevágása. 5 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. *Algebra*: A kéttagúak magasabb pozitív hatványai. Szám-tani és harmonikus haladvány. 5 hét. — *Geometria*: Arányos távolságok; a háromszögek és sokszögek hasonlósága; terület arányosság és területmérés; a síkidomok átváltoztatása. 5 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. *Algebra*: Négyzetgyök; műveletek négyzetgyököt tartalmazó kifejezéseken

és másodfokú egyenletek. Köbgyök. 5 hét. — *Geometria*: Az egyenes és a kör; a szög és a kör; concentricus és excentricus körök. A körbe és kör körül írt három és négyszögek; a szabályos húr és érintő sokszögek oldalai. A kerület és átmérő viszonyítása. A kör és részeinek területe. 4 hét. Összefoglaló ismétlésre 3 hét.

Hatodik osztály.

Hittan. I. A hittan fogalma és beosztása. Isten lényege, tulajdonságai, kifelé való működése. 4 hét. — A teremtés. A világ. Az angyalok és ördögök. Az ember lényege, célja, méltósága. Az emberi nem kora és egysége. A világ föntartása és a gondviselés. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A bünbe esés. Előkészítés a megváltásra. Az Istenfia megtestesülése, tanítói, papi és királyi hivatala. Az ember megigazulása és a malasztról szóló tan. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A szentségek és a szentelmények. 6 hét. — A halál, ítélet, pokol, menyország, föltámadás. 4 hét. Összefoglaló ismétlésre 5 hét.

Magyar nyelv. I. Az írásművek elmélete. A történetírás. A történetírás története. Regény és novella. Coriolanus első felvonása. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A szónoklat. A feltalálás. A meggyőzés. Az indulatgerjesztés és rábírás. A szónoki beszéd szerkezete. Coriolanus 2. és 3. felvonása. 8 hét. Ismétlésre 3 hét. — III. A szónoki beszéd előadása. A betanulás és szaválás. A szónoklat története. Coriolanus 4. és 5. felvonása. 9 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Latin nyelv. I. A bellum Iugurthinum, vagy de coniuratione Catilinae fordítása, nyelvtani és tárgyi magyarázata. A történetírás feladata, tárgya, forrásai, segédtudományai: szerkezete, kezdetleges formái, tökéletesebb formái. története a görögök és rómaiaknál. Sallustius élete, művei és ezek jellemzése, stylusa. 12 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Folytatás az olvasmányból. A költői műfajok felosztása; az epikai költemények jellege, szerkezete, előadása, osztályozása. Az epopoeia, nagyszerűség, csodátság, invocatio, expositio; naiv és műeposz és ezek története. Vergilius élete, művei. Az Aeneis tartalma: az I. II. vagy IV. énekből fordítás. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A szónoklat története. Cicero élete és művei: korának és műveinek jellemzése: egy könnyebb, de világos szerkezetű szónoki művének pl. de imperio Cn. Pompeii cz. fordítása és fejtegetése. 7 hét. Összefoglaló ismétlésre 5 hét.

Görög nyelv. I. Az 5. osztály tananyagának átismétlése. 6 hét. Az alaktan teljes befejezése: a μ^l végű és rendhagyó igék. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A névi mondattan főbb szabályainak begyakorlása alkalmas olvasmányokon. 5 hét. Az igei mondattan főbb szabályainak begyakorlása alkalmas olvasmányokon 5 hét. Ismétlésre 2 hét. — III.

szemelvények olvasása Xenophón műveiből a tanult nyelvtani szabályok folytonos ismétlésével. 6 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Német nyelv. I. A ballada és románcz elmélete. Az angol, német és magyar ballada. A spanyol románcz. Bürgertől, Uhlandtól és Goethe-től balladák. 10 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Bürger, Uhland és Goethe élete. Schiller. Schiller történeti műveiből részletek. 10 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Schelling, Fichte, Grillparzer és Herder beszédeiből részletek. Értékező próza Winckelmann, Goethe, Schlegel, Freytag és Humboldt műveiből; néhány ballada Schillertől. 8 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Történelem. I. Az újkor jellemzése. Európa politikai földrajza az újkor elején. A fölfedezések. Luther föllépése. V. Károly. A reformatio terjedése. Zwingli és Calvin. 3 hét. Európa államainak története. A harmincéves háború kora. Európa egyéb államainak története a harmincéves háború korában. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A westphali békétől a francia forradalomig, vagyis a fejedelmi absolutismus kora. Európa politikai földrajza a westphali béke idejében. Franciaország. Anglia. Németország és az örökös tartományok. Magyarország. Poroszország. Skandinávia. Lengyelország. Oroszország. Spanyol örökösödési háború. Az északi háború. Európa államainak története a francia forradalomig. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Az északamerikai szabadságharc. A francia forradalomtól a fejedelmi s nemzeti visszahatás koráig. Az első szövetség harsza Franciaország ellen. Lengyelország 2. és 3. felosztása. Második szövetség. Az első császárság. III. — VI. szövetség. A Bourbonok visszatérése. Waterloo. A bécsi congresszus 1814—15. A francia forradalom hatása a vallási, politikai és társadalmi viszonyokra. 9 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Természettudomány. I. Az állatok szervei és szervrendszerei. 6 hét. A gerinces állatok köre és pedig az emlős állatok. 3 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A madarak osztálya. 3 hét. Hüllők. kétéltűek. halak. 3 hét. Ismétlés 1 hét. Izeltlábúak köre; hártványúak; bogarak; reczészárnyúak; egyenes-szárnyúak; lepkék; kétszárnyúak; esőrös állatok. 3 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Férgék köre. Gyűrűs férgék. sodró-, fonal- s lapos férgék. Puhatestűek köre. Fejlábúak, csigák, kagylók; karlábúak; zsákállatok, mohállatok. 3 hét. Tüskebőrűek, tömlősállatok és protozoák köre. 2 hét. Az állatok földrajzi elterjedése; állatregiók és övek; a tenger faunája. 2 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Matematika. I. *Algebra*: A logaríthmus fogalma. Logaríthmus keresés. Összetett kifejezéseknek logaríthmusra való bontása. *Geometria*: A goniom. függvények fogalma és keresése a táblákban. A függvények

szerkesztése s a szerkeszthető szögek függvényei. 9 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. *Algebra*: Zérus és negatív hatványkitevők. Számrendszerek. Tört hatványkitevők. *Geometria*: A derékszögű, egyenlőszárú háromszög s a szabályos sokszögek megfejtése; a tompa és domború szögek függvényeinek szerkesztése, előjele és nagysága. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. *Algebra*: $a x^2 + b x + c = 0$ alakú egyenletek. *Geometria*: A szögfüggvények összefüggése. Két szög összegének és különbségének függvényei s a félszögek függvényei. Sinus-tétel és alkalmazása. Tangens-tétel és alkalmazása. Carnot-tétel és alkalmazása. 9 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Hetedik osztály.

Hittan. I. Az erkölestan fogalma és beosztása. Az erkölcsi jó alapja. Isteni parancsok és tanácsok. Emberi törvények. Szabadakarat; beszámítás. Keresztény erény. A bűn. A megtérés. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A belső isteni tisztelet. Hit, remény és szeretet. Az Isten külső tisztelete. Az angyalok, szentek és a boldogságos Szűz tisztelete. Eskü, fogadalom és hitvallás. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A keresztény önszeretet és nyilvánulásai; életföntartás, földi jólét és jó hírnév. A felebaráti szeretet és nyilvánulásai; felebarátunk élete, földi java és jó hírneve. 5 hét. A keresztény család; a házasság. A cselédi viszony. A keresztény állampolgár. A keresztény halála. 5 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Magyar nyelv. I. A szépművészetek fogalma: a költemények szerkezete. A hangsúlyos és időmértékes verselés. 4 hét. A költői műfajok. A nagyobb epikai költemények ismertetése. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A kisebb epikai költemények. 3 hét. A lyrai költemények. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A drámai költészet. A tragoedia, 5 hét. A vígjáték és a középfajú dráma. 4 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Latin nyelv. I. Cicero életrajza s a római államélet vázlata. A Catilina-féle összeesküvés története s ebben Cicero 4 beszédének szerepe. *Orationes in Catilinam habitae* (I. IV.) fordítása nyelvtani és tárgyi magyarázatokkal. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A *pro Sestio* beszédhez történeti bevezetés, fordítása nyelvtani és tárgyi magyarázatokkal. 6 hét. *Orationes Philippicae* (I. II. vagy XIV.) történeti bevezetéssel, fordítás tárgyi és alaki magyarázatokkal. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Az eposz a görögöknél és a rómaiaknál. Vergiliusról ismétlés. Az *Aeneis* (II. vagy VI. én.) fordítása és méltatása. 8 hét. Folytonos stílusgyakorlatok. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Görög nyelv. I. A görög nép eredete, megtelepülése új hazájában; a görög nyelv szóírásai és rövid története; az irodalomtörténet rövid felosztása. A homerosi kérdés. Az *Ilias* tartalma a trójai mondakörben.

Fordítás az Ilias I. II. v. III. énekéből magyarázatokkal. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Az Ilias fordítása 6 hétig akként, hogy óráról-órára újat tárgyal a tanár, 2 hétig ismételtet. — III. Herodotos élete és utazásai. Szemelvények Herodotos műveiből. Nyelvi magyarázatok. Herodotosi sajátosságok. 10 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Német nyelv. I. A poétika elmélete; költői műfajok; a modern német költők költeményei, melyek a műfajokat világosan föltüntetik. 10 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Schiller, vagy Goethe egy drámája. 10 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Schiller aesthetikai műveiből. 8 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Történelem. I. A legújabb kor története. 5 hét. Bevezetés a politikai földrajzba. Dél Európa államai: A görög királyság. A török császárság. Montenegro fejedelemség. Az olasz királyság. San Marino köztársaság. Spanyol királyság. Portugal királyság. Andora köztársaság. 5 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Nyugat Európa államai: A francia köztársaság. Monaco fejedelemség. Belgium királyság. Luxemburg nagy fejedelemség. 4 hét. Közép Európa államai: A svajeci köztársaság. A német császárság. Lichtenstein fejedelemség. Az osztrák-magyar monarchia. Szerbia királyság. Rumania királyság. 7 hét. Ismétlésre 3 hét. — III. Nagy Britannia. Észak Európa államai: Dánia. Svéd- és Norvégország. Kelet Európa államai: Finnország. Az orosz császárság. 3 hét. Amerika önálló államai. Ázsia független államai. Földünk kevésbé ismert területei. 6 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Menyiségtan. I. *Algebra*: Általános másodfokú egyenletek két ismeretlennel. A gyökök, gyöktényezők s ezek összefüggése az adott egyenlettel, illetve annak együtthatóival. *Geometria*: A geometriai haladvány és ennek összege, ha $n \rightarrow \infty$. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. *Algebra*: A kamatok kamatjának alapképlete utólagos és előleges kamatoztatásnál: conform kamatok. 4 hét. Évi betétek képlete és évi járadékok képlete és a törlesztési tábla. 2 hét. *Geometria*: A geometriai haladvány alkalmazása a szakaszos tizedes törtek valódi értékének meghatározására. 4 hét. Összefoglalás 2 hét. — III. A térbeli egyenes és a sík; a test-szögről általában. A gömb származása, tulajdonsága. metszetei és a gömbháromszögek. A gömb és részeinek felszíne és köbtartalma. 8 hét. Összefoglaló ismétlésre 6 hét.

Természettan. I. Bevezetés és a kinematika. Egyszerű gépek; inga; centralis mozgás; Keppler törvényei; a molekularis erők; ütközés. A folyékony testek általános tulajdonságai; közlekedő csövek, fenéknyomás; Archimedes elve; fajsúly meghatározás; cohaesio; hajszálesövek. A légnemű testek általános tulajdonságai; légnyomás; barometerek; Mariotte

törvényei 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Rezgő mozgás; a hullámlzás törvényei; a hang és terjedése; hanglépték és hangszerek 6 hét. 1 hét ismétlésre. — III. A fény elmélete, terjedése, sík- és gömbtükrök, fénytörés és lencsék; színszórás. A szem és a látás; optikai eszközök; interferentia, polározás és kettős törés. 6 hét. Összefoglaló ismétlésre 5 hét.

Nyelvtudomány osztály.

Hittan. I. Az egyháztörténelem fogalma és felosztása. Az egyház megalakulása. Tanítói, papi és királyi hivatalának gyakorlása az egyházi állam megalapításáig. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Az egyházi állam megalapításától a hitújításig. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A hitújítástól napjainkig. 6 hét. Összefoglaló ismétlésre 2 hét.

Magyar nyelv. I. Az irodalom alapfogalmai. A pogány kor, a keresztény középkor és a protestáns kor. 4 hét. A kath. visszahatás s a nemzeti harcok kora. A nemzetietlen kor. 7 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A felújulás kora. A nemzeti költészet kora Kisfaludi Károly föllépéséig. 4 hét. Ismétlésre 1 hét. Aurora és Athenaeum. A nemzeti költészet aranykora. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A forradalom utáni költészet. A dráma és regény; a politikai írók; a történet, nyelvészet, bölcsészet s természettudományok. 5 hét. Összefoglaló ismétlésre 3 hét.

Latin nyelv. I. A latin nép eredete és beköltözése az appennini félszigetre; a latin nyelv és szójárása, viszonya a görög nyelvhez és a többi indogermán nyelvekhez. A római irodalomtörténet felosztása és egyes korszakainak jellemzése. Horatius életrajza, jelleme, művei, ezek állása a latin irodalomban. Az ódák 4 könyvéből ezek jellemzése után s kellő bevezetéssel fordítások. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A satíra története. Néhány satíra fordítása. Az *ars poetica* ismertetése és fordítása. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Tacitus élete, művei. Irányának jellemzése. 8 hét. Összefoglaló ismétlésre 4 hét.

Görög nyelv. I. A görög irodalomtörténet ismertetése; nevezetesebb írói. Az *Odysseia* tartalma a trójai mondakörből. Fordítás. 6 hét. 2 hét ismétlésre. — II. Folytatólagos fordítás az *Odysseiából*. 6 hét. 2 hét ismétlésre. — III. Platón élete és művei. A görög bölcsészet. Az *Apológia*, vagy *Kritón* fordítása. 8 hét. Összefoglaló ismétlésre 4 hét.

Német nyelv. I. Schiller, Lessing, Goethe egy drámai műve kapcsolatban a német irodalom főbb irányzatainak ismertetésével. 10 hét. Ismétlésre 3 hét. — II. A drámai művek folytatása. Részletek Winckelmann régiség-tani műveiből. 6 hét. Ismétlésre 1 hét. — III. Müller, Freytag, Ranke történeti és Schiller aesthetikai műveiből szemelvények. 5 hét. Összefoglaló ismétlésre 3 hét.

Történelem. I. A magyar föld és nemzet őstörténete. A vezérek kora. A kereszténység befogadása és a királyság megalapítása. Szent István és alkotmánya. Az Árpádházi királyok. Szent István alkotmányának bomlása az utolsó Árpádok alatt. Az Anjouk és Zsigmond kora. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. A Hunyadiak kora. 3 hét. A Jagellók kora a mohácsi vészig. A nemzeti és vallási ellentétek I. Ferdinand és Miksa alatt. Fölkelések a vallás és alkotmány védelmére Rudolf, II. és III. Ferdinand alatt. 4 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Az ország fölszabadítása a török uralom alól. Fölkelések I. Lipót és I. József alatt. III. Károly, Mária Theresia és II. József reform-intézményei. 3 hét. Az alkotmány diadala II. Lipót alatt. I. Ferencz és V. Ferdinand uralkodása. 2 hét. A Habsburgház történetének ismétlése. 2 hét. Összefoglaló ismétlésre 2 hét.

Matematika. I. *Algebra:* A kapcsolástan fogalma, permutatók, combinatók, variatók és Newton kéttagú tantétele. *Geometria:* A vonal és szög. A sokszög és különösen a háromszög; az egybevágóság, hasonlóság, terület, körtan. 10 hét. Ismétlésre 2 hét. — II. Az algebra főbb pontjainak ismétlése. A trigonometriai függvények; a derék- és egyenlőszárú háromszögek és a szabályos sokszögek trigonometriai megfejtése. A szögmérő függvények jelei és a függvények összefüggése. 8 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. A ferdeszögű háromszögek megfejtése. A stereometriai bevezető tételek. A hasáb, henger, gúla, kúp, csonka gúla, csonka kúp felszíne és köbtartalma. 4 hét. Összefoglaló ismétlésre 2 hét.

Természettan. I. Vegytan. 6 hét. Ismétlésre 1 hét. A hőtan. 6 hét. Összefoglaló ismétlésre 2 hét. — II. A villanyosság és delezesség. 6 hét. Ismétlésre 2 hét. — III. Kosmographia. 3 hét. Összefoglaló ismétlésre 2 hét.

Bölcsészet. I. A tapasztalati lélektan alapfogalmai. Az érzés és érzet. A képzetek. A képzetek előidézése, visszaszerzése és átváltoztatása. 4 hét. Az értelem. Az öntudat. Az érzelmek. 3 hét. Összefoglaló ismétlésre 2 hét. — II. A vágy. A vágy külalakjai. Az akarótehetség. A lelki betegségek. 4 hét. Ismétlésre 1 hét. — III. A logika meghatározása. A fogalmak, ítéletek és következtetések. 6 hét. Ismétlésre 1 hét. A meghatározás, felosztás, bizonyítás és a módszer. 3 hét. Összefoglaló ismétlésre 3 hét.¹⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

Tankönyvek.

(1815/6.—1849/50-ig.)

Jó tankönyveknek majd nem mindig hiányát érezték a középiskolák. E század első felében meg a legtöbb tantárgynál a tanár képzettségének és szorgalmának kellett pótolni a hiányokat. A lelkes és buzgó tanárok kötetekre menő és szépen leírt jegyzeteikből magyarítottak, sőt iratták is előadásait. A lévai kath. gymnasiumban 1815/6-tól 1849/50-ig így folyt a tanítás, habár helyi-vel-közzel elég hasznavehető tankönyvek is álltak rendelkezésre. Az ezen időből fennmaradt jegyzékek szerint a következő tankönyvek voltak használatban:

Öreg *Katechismus*. Buda 1802.

Az ó és új testamentom. Buda 1830.

Alváry: *Institutionum Grammaticarum liber I. II. III.* Tyrnaviae 1792. és 1797.

Molnár I.: *Chrestomathia ex optimis Linguae Latinae auctoribus concinnata in usum Gymnasiorum*. Budae 1778.

Hannulik: *Selecta Latini sermonis exempla e scriptoribus probatissimis excerpta in usum tertiae Grammaticae*. Budae 1817.

Grigely: *Selecta Latini sermonis in usum quartae Grammaticae*. Budae 1817.

Soarii C.: *Ars rhetorica*. Tyrnaviae et Budae. 1792.

Grigely: *Selecta Latini sermonis exemplaria e probatissimis auctoribus excerpta in usum primae Humanitatis scholae*. Budae 1813.

Grigely: *Selecta Latini sermonis exemplaria e probatissimis auctoribus excerpta in usum secundae Humanitatis scholae*. Budae 1815.

Soarii C.: *Institutiones oratoriae in usum Gymnasiorum*. Budae 1808.

Holle: *Mythologia*. Budae 1798.

Antiquitatum Graecorum descriptio brevis.

Nieport: *Antiquitates Romanae*.

Verseghy: *Epitome in usum Scholarum*. Budae 1816.

- Verseghy: *Exercitationes Idiomatis Hungarici*. Budae 1816.
 Bél: *Compendium Hungariae Geographicum*. Posoni 1797.
Compendium totius orbis Geographicum. Viennae. 1825.
 Palma: *Notitia rerum Hungaricarum*. Pestini 1785.
 Mitterpacher: *Primae lineae historiae naturalis*. Budae 1795.
Institutiones Arithmeticae in usum Gymnasiorum. P. I. II.
 III. IV. Budae 1815.
 Grigely: *Orthographia Latina*. Budae 1806.

Feljegyzésre méltónak tartom azon jegyzéket, melyet Fehér Glyczer igazgató állított össze 1846. augusztus 30-ikán, hogy kimutassa, mily könyvek és segédeszközök állnak a tanári kar rendelkezésére.

„A lévai királyi nagyobb Tanodalomnak tulajdon könyvtára nem lévén, eddiglen a gymnasiumi tanárok a szükséges könyveket az ájtatos tanító szerzet házi könyvtárából használták, melyek most külön választva e következők:

1. *Latin könyvek:*

	Kötet	Peldány
1. Wagner Francisci <i>Corpus Phrasologiae Latinae</i>	1	1
2. Márton Josephi <i>Lexicon trilinguae Lat. Hung. Germ.</i>	1	1
3. Fichricht Francisci <i>Nor. gradus ad Parnassum</i>	2	4
4. Duresák Ioannis <i>Compendium doctrinae Rel. Christ.</i>	1	2
5. Katona Stephani <i>Orationes sacrae pro triduo exercitiorum maioris hebdomadis</i>	1	3
6. Storchenan Sigismundi <i>Sermones sacri</i>	2	1
7. Vajkovics Em. <i>Iconismus orationis sacrae</i>	1	1
8. Thomas a Kempis <i>De imitatione Christi</i>	1	1
9. <i>Preces et hymni in usum studiosae iuventutis</i>	1	1
10. <i>Pietatis exercitia</i>	1	2
11. <i>Institutiones ad eloquentiam poëticae et oratoriae</i>	2	1
12. <i>Institutiones poëticae pro II. Hum. schol.</i>	1	3
13. „ <i>oratoriae pro I. Hum. schol.</i>	1	3
14. <i>Institutionum Grammaticarum Pars IV.</i>	1	1
15. „ „ <i>Pars III.</i>	1	3
16. „ „ <i>Pars II.</i>	1	2
17. „ „ <i>Pars I.</i>	1	1

	Kötet	Példány
18. <i>Institutionum Arithmeticarum 3 partes</i>	1	5
19. <i>Selecta Latini sermonis exemplaria pro II. Hum. sch.</i>	1	2
20. " " " " <i>pro I. " "</i>	1	2
21. " " " " <i>pro IV. Gram.</i>	1	2
22. " " " " <i>pro III. "</i>	1	2
23. <i>Syllabus vocabulorum Gram. Em. Alvari</i>	1	3
24. <i>Ratio Educationis per Regn. Hung.</i>	1	1
25. <i>Compendium Antiquitatum Graecorum pro I. Hum. sch.</i>	1	2
26. Schönwisner Steph. <i>Antiquitates Romanae</i>	1	2
27. Mitterpacher Ludov. <i>Historia Naturalis</i>	1	1
28. Spányik Glycerii <i>Compendium Hist. Regni Hung.</i>	1	5
29. Lejay Franc. <i>Bibliotheca Rhetorum</i>	1	1
30. Bosich Antonii <i>Compendium Geographieum</i>	1	1
31. <i>Rudimenta Historica pro Gymnasiis opusculum 1—6</i>	1	1
32. <i>Epitome Institutionum Gram. linguae Hung. Tom. 1—5</i>	1	6
2. Magyar könyvek :		
1. Márton József, 3 nyelvből készült <i>Lexikon 2 darabban</i>	1	5
2. " " <i>Német Grammatika</i>	1	4
3. Nagy Márton és Zimmermann Jakab, <i>Ismerektek tára</i>	2	1
4. Bloch Móricz, <i>Zsebszótár</i>	2	1
5. Magda Pál, <i>Magyarország statistikai leírása</i>	1	1
6. Cannabich, <i>Közönséges Geographia</i>	2	1
7. Kis Pál, <i>Rövid Földírás</i>	1	3
8. <i>Általános földleírás</i> , írta B. P.	1	2
9. Peregriny Elek, <i>Természet történet</i>	1	2
10. Pap Ignác, <i>Elemi költészet</i>	1	1
11. Barts Ferenc, <i>Elemi számtan 1. és 2. rész</i>	2	1
12. " " " " <i>1. része</i>	1	1
13. <i>Bevezetés a számvetésre nemzeti iskolák számára</i>	1	3
14. Versegly, <i>Magyar Grammatika</i>	1	1
15. Szilassy János, <i>Nevelés tudomány</i>	2	1
16. Buday Ezaiás, <i>Régi római, vagy deák írók élete</i>	1	1
17. Kazinczy Ferenc, <i>Római Classicusok. Sallustius magyarul 1 kötet</i>	1	1
18. Kazinczy Ferenc, <i>Beszédek és levelek Cicéróból 2 kötet</i>	1	1
19. <i>Cornelius Nepos magyarul Czuczortól</i>	1	2
20. <i>Cicero válogatott levelei magyarul</i>	1	6

	Kötet	Példány
21. <i>Metastasiából fordítások</i> Döme Károly által	1	1
22. Kempis Tamás, <i>Krisztus követéséről</i>	1	3
23. Szalay Imre, <i>Hittudomány kateketikai tanításokban</i>	4	1
24. Szaniszló József, <i>A ker. kath. Religio tudománya</i>	2	1
25. Lang János, <i>Kateketikai beszédek 1—5. rész</i>	2	1
26. Goffine, <i>Evangeliumi tudományra oktató könyv 2 r.</i>	2	1
27. Rippel Gergely, <i>Az anyaszentegyház szertartásai</i>	1	1
28. Leonhard, <i>Az evangeliumok magyarázata</i> R. J.-től	1	3
29. Mayer József, <i>Vasárnapi és ünnepi homiliák</i>	3	1
30. Szepessy Alois, <i>Vasárnapi homiliák</i>	3	1
31. <i>Magyar evangéliumos könyv</i>	1	3
32. <i>Ó és Új testamentomi historia</i>	1	3
33. <i>A ker. Religio tudománya felsőbb iskolák számára</i>	2	2
34. <i>A ker. hit tanítása 3 részben</i>	3	1
35. <i>Az öreg katekismus</i>	1	4
36. <i>Kis és öreg katekismus bibliai historia nemzeti iskolák számára</i>	2	2
37. <i>Calasantiusz sz. József élete magyarul</i> , Tapolesányi G.	1	1
38. " " " " " Ugróczy F.	1	1
39. <i>Magyar-német a, b, c könyvcske nemzeti iskolák sz.</i>	1	2
40. <i>Magyar orthographia nemzeti iskolák számára</i>	1	1
41. <i>Szójelkönyv a deákul tanulók könnyebbségére</i>	1	1
42. Csery József, <i>Prosa versuum, vagy a nevek nemeiről etc. szölvő szabályok</i>	1	1
43. <i>Az ékes írás, számvetés, építés elemei s mezei gazdaságról nemzeti iskolák számára</i>	1	1
44. Vállas Antal, <i>Az éji- és földtekek használata</i>	1	1
45. <i>Első magyar földteke</i> , gr. Battyányi K. ajándéka	—	1
46. <i>Égi gyűrű teke</i>	—	1
47. <i>Deákra fordítandó magyar gyakorlások</i> készítettetek H. B. által	1	1
3. Német könyvek:		
1. Parizek Alex. <i>Erklärung der Sonntägigen Evangelien 3 Th.</i>	3	1
2. Parizek Alex. <i>Episteln</i>	2	1
3. " " <i>Exhorten</i>	1	1
4. <i>Der grosse Katechismus</i>	1	2

	Kötet	Példány
5. <i>Der kleine, mittlere, grosse Katechismus und bibl. Geschichte</i>	1	1
6. <i>Ottenberger Jos. Egyptische, griechische und römische Altherthümer</i>	1	1
7. <i>Ottenberger Jos. Abbildungen der grich. und röm. Altherthümer</i>	3	1
8. <i>Anleitung zur Messkunst und Mechanik</i>	1	1
9. „ „ <i>Erdbeschreibung und Erkenntniss der natürl. Dinge</i>	1	1
10. <i>Anleitung zur deutschen Rechtschreibung und zur Schreibart in Briefen</i>	1	1
11. <i>Anleitung zum Rechnen</i>	1	2
12. <i>Die Zeitlehre zum Gebrauch der National-Schulen</i>	1	1
13. <i>Kurzer Leitfaden zur Lehrart in Ungarn</i>	1	1
14. <i>Reisebuch zur Postkarte der Österreich. Monarchie</i>	1	1
15. <i>Kulik, Sammlung von Zeichnungen für die Studierende Jugend</i>	1	1
16. <i>Neuer Erdklobus mit einer Magnetnadel</i>	—	1
17. <i>Grosser Schraemblischer Universal Atlas</i>	1	1
18. <i>Grosser deutscher Atlas</i>	1	1

NB. Ide járulnak a tanodai osztályokban szükséges földképek több példányokban és egy kis ásványgyűjtemény, melly a házi könyvtár tulajdona, azonban az ifjúság használatára mindenkor készen tartatik.¹⁾

1851/2. – 1860/1-ig.

Hittan.

I. osztály. Az öreg Katekismus. Buda 1816. Ó és új testamentom története. I. r. Pest 1851.

II. osztály. A ker. kath. hittanítás. I. r. 1834. Ó és új testamentom története. II. r. 1851.

III. osztály. A ker. kath. hittanítás. II. r. 1851.

IV. osztály. A ker. kath. hittanítás. III. r. 1851.

Latin nyelv.

I. osztály. Elemi latin nyelvtan Kühner után Szepesi Imre. Pest 1851.

II. osztály. Elemi latin nyelvtan gyakorlatilag előadva. Szepesi Imre. Pest 1851.

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

III. osztály. Latin mondattan gyakorlatilag előadva. Szepesi Imre. I. r. Szókötés. Pest 1852.

IV. osztály. Latin mondattan. Szepesi Imre. Pest 1852. Hangmérés és verstan, írta Sümeghi Pál, kegyesrendi tanár. Pest 1841. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico. Item Elegia 3-a Ovidii Tristium Libri 1-i.

Görög nyelv.

III. osztály. Elemi Hellen nyelvtan. Szepesi Imre. Buda 1852.

IV. osztály. Elemi Hellen nyelvtan. Szepesi Imre. Buda 1852.

Magyar nyelv.

I. osztály. Magyar nyelvtan. Trautwein János. Buda 1848. Magyar olvasókönyv. Trautwein János. Buda 1851.

II. osztály. Magyar nyelvtan. Ugyanaz ugyanott. Magyar olvasókönyv. Ugyanaz ugyanott

III. osztály. Szókötés a középtanodák számára. Buda 1848. Olvasókönyv. Trautwein János 1851.

IV. osztály. Irálytan a gymnasiumi ifjúság használatára. Zimmermann Jakab. Pest 1851. Olvasókönyv. Trautwein János. Buda 1852.

Német nyelv.

I. osztály. Német Grammatika a tanuló ifjúság használatára. Toepler Theophil Eduárd. Pest 1852.

II. osztály. Német Grammatika. Ugyanaz ugyanott.

III. osztály. Német Grammatika. Ugyanaz ugyanott. Deutsches Lesebuch. J. Mozart. Wien 1850.

IV. osztály. Német Grammatika. Toepler. Deutsches Lesebuch. Mozart.

Természetráajz.

I. osztály. Természetráajz elemei. Hanák J. Pest 1846.

II. osztály. Ugyanaz.

III. osztály. Ugyanaz.

Természettan.

III. osztály. A természettan alaprajza. Lutter Ferdinand. Pest 1848.

IV. osztály. Ugyanaz.

Földrajz.

I. osztály. Az általános földrajz alapvonalai. Málik Vinceze. Bécs 1853.

II. osztály. Földirat és Történelem alaprajza. I. r. Vinceze Paulin. Esztergom 1850.

III. osztály. Földirat és történelem. II. és III. r.

IV. osztály. Földirat és történelem. Ausztriai honismeret. Bécs 1854.

Mennyiségtan.

I. osztály. Elemi Számtan. Barts Ferencz. Buda 1850. I. r.

II. osztály. Elemi Számtan. Barts Ferencz. Buda 1850. II. r.

III. osztály. Algebra. Szabóky Adolf. III. r. Pest 1851.

IV. osztály. Ugyanaz.

Mértan.

I. osztály. Geometria. Elemi mértan. Szabóky Adolf. Pest 1852.

II. osztály. Ugyanaz.

III. osztály. Ugyanaz.

IV. osztály. Ugyanaz.

Az itt közlött tankönyvekben az 1859/60. tanévben némi változás állott be, a mennyiben a *hittant* a II. osztályban Dornis Gáspár „A kath. istenítészelet szelleme“ czimű műve után, — a III. és IV. osztályokban pedig Roder Antal „Bibliai történet“ czimű művéből tanulták.

A *latin nyelvről* a IV. osztályban Prosodiát is tanultak.

A *görög nyelvhez* a IV. osztályban görög olvasókönyvet használtak.

A *magyar nyelvet* az I. és II. osztályban Ihász Gábor könyve szerint tanulták.

A *német nyelvet* az I. és II. osztályban Lonkay Antal tankönyvéből tanulták.

A *történetet és földrajzot* a II., III. és IV. osztályban Baranyai Zsigmond tankönyveiből.

A *természettant* a III. és IV. osztályban Hollósy Justinián könyve után.

Az 1857. évi 8427. szám alatt kelt cultusministeri leirat a kath. magyar anyanyelvű gymnasiumok számára kiadta az engedélyezett tankönyvek jegyzékét. A lévai kath. algymnasium is ezen engedélyezett tankönyvek sorából válogatott, mikor a fent jelzett változásokat eszközölte.¹⁾

1861/2.—1867/8-ig.

I. osztály.

Közép katekismus. Kiadja a Szent István társulat.

Szepesi I.: Latin nyelvtan. I. r.

Szvorényi: Magyar nyelvtan. I. és II. osztályra.

Szvorényi: Magyar olvasókönyv. I. r.

Visontay: A magyar királyság földrajza.

Lutter Nándor: Mennyiségtan. I. r.

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

Mértani Nézetlan.

Magyarország térképe.

II. osztály.

Supka Márton: A ker. kath. egyház szépsége, szokásai és szer-
tartásai.

Szepesi: Latin nyelvtan. II. r.

Szvorényi: Magyar nyelvtan I. II. r.

Trautwein: Magyar olvasókönyv. II. r.

Toepler: Német nyelvtan.

Toepler: Sprach- und Lesebuch.

Lutter: A mennyiségtan elemei.

Visontay: Egyetemes földrajz. I. r.

Vállas: Atlas.

III. osztály.

Roder: Nagy biblia.

Szepesi: Latin mondattan. I. r.

Vass: Cornelius Nepos.

Szvorényi: Magyar mondattan.

Trautwein: Magyar Olvasókönyv. III. r.

Toepler: Német nyelvtan.

Toepler: Sprach- und Lesebuch.

Szász Károly: Számítástan.

Frankl Vilmos: Magyarország története.

Visontay: Egyetemes földírat.

Pokorny: Az állatország természetrajza.

IV. osztály.

Roder: Nagy biblia.

Szepesi: Latin mondattan.

Vass: Cornelius Nepos.

Laky: Költészet- és irálytan.

Szvorényi: Magyar olvasókönyv. IV. r.

Toepler: Német grammatika.

Toepler: Sprach- und Lesebuch.

Szász: Számítástan.

Frankl: Magyarország története.

Pokorny: Növénytan.

Lutter: Természettan elemei.

I.—IV. osztály.

Szepesi: Imák és Énekek.

A hetvenes években:

I. osztály.

- Közép katekismus. Eger.
 Szvorényi: Kisebb magyar nyelvtan. I. r.
 „ Olvasókönyv. I. kötet.
 Szepesi I.: Elemi latin nyelvtan. I. r.
 Ney: Gyakorlati német nyelvtan.
 Felsmann: Deutsches Lesebuch. I. r.
 Visontai: Magyarország földirata. I. r.
 Kriesch: A természetrajz elemei. Állattan.
 Lutter: Közönséges számtan.
 Mocnik—Szabóky: Nézetlan.
 Lövényi: Szépirátsi módszere.

II. osztály.

- Supka: A kath. egyház ünnepeinek és szertartásainak magyarázata.
 Szvorényi: Magyar Nyelv- és Mondattan.
 „ Olvasókönyv. II. kötet.
 Szepesi: Elemi latin nyelvtan. II. r.
 Ney: Gyakorlati német nyelvtan.
 Felsmann: Deutsches Lesebuch. II. r.
 Visontay: Egyetemes földirat. II.
 Lutter: Közönséges számtan.
 Mocnik—Szabóky: Nézetlan.
 Lövényi: Szépirátsi módszere.

III. osztály.

- Roder: Biblia.
 Szvorényi: Magyar nyelvtan.
 „ Olvasókönyv. III. kötet.
 Szepesi: Latin mondattan. I. r.
 Szarvas G.: Tirocinium prosaicum.
 Ney: Gyakorlati német nyelvtan.
 Felsmann: Deutsches Lesebuch.
 Visontay: Egyetemes földirat.
 Vaszary: A magyarok története.
 Lutter: Közönséges számtan.
 Mocnik—Szabóky: Nézetlan.
 Piskó-Aujeszky: Természettan.

IV. osztály.

- Roder: Biblia.
 Laky: Irály- és költészettan.

Szvorényi: Olvasókönyv. IV. kötet.
 Szepesi: Latin mondattan.
 Gyurits: J. Caesar de bello Gallico.
 Szarvas G.: Phaedri A. fab.
 Ney: Gyakorlati német nyelvtan.
 Felsmann: Deutsches Lesebuch.
 Vaszary: A magyarok története.
 Mocnik-Szabóky: Algebra és nézlettan.
 Piskó-Aujeszky: Természettan.
 Dékány: A vegytan elemei.

A teljes főgymnasium évében. 1886/7-ben:

I. osztály.

Közép katekismus. Eger.
 Ihász-Barbarics: Magyar nyelvtan. I. r.
 Tomor-Várady: Olvasókönyv. I. r.
 Schultz-Dávid: Latin nyelvtan. I. r.
 Schultz-Dávid: Latin olvasókönyv. I. r.
 Brózik-Paszlavszky: Földrajz. I. r.
 Mocnik-Schmidt: Számтан. I. r.
 Landau-Wohlrab: Rajzoló geometria. I. r.

II. osztály.

Ivankovics: A r. kath. egyház szertartásainak értelmezése.
 Ihász-Barbarics: Magyar nyelvtan. II. r.
 Tomor-Várady: Olvasókönyv. II. r.
 Schultz-Dávid: Latin nyelvtan. II. r.
 Schultz-Dávid: Latin gyakorlókönyv. II. r.
 Brózik-Paszlavszky: Földrajz. II. r.
 Mocnik-Schmidt: Számтан. II. r.
 Landau-Wohlrab: Rajzoló geometria. II. r.

III. osztály.

Roder: Biblia.
 Ihász: Magyar nyelvtan. III. r.
 Tomor-Várady: Magyar olvasókönyv. III. r.
 Schultz-Dávid: Latin mondattan.
 Vass J.: Cornelius Nepos.

- Ney Ferencz: Gyakorlati német nyelvtan. I. r.
 Felsmann J.: Deutsches Lesebuch.
 Tankó J.: Magyarország története.
 Csuday J.: Politikai földrajz.
 Schmidt Á.: Fizikai földrajz.
 Lutter N.: Közönséges számtan. III. r.
 Landau-Wohlrab: Rajzoló geometria. III. r.
 IV. osztály.
 Roder: Biblia.
 Névy L.: Irálytan.
 Arany J.: Toldi.
 Tomor-Várady: Magyar olvasókönyv. IV. r.
 Schultz-Kiss: Latin mondattan.
 Schultz-Kiss: Latin gyakorlókönyv. IV. r.
 Polgár Gy.: Kis Livius. II. r.
 Cserny: Tirocinium poëticum.
 Ney F.: Gyakorlati német nyelvtan.
 Felsmann: Deutsches Lesebuch.
 Vaszary: Világtörténelem. I. r.
 Róth S.: Ásvány-, közet- és földtan elemei.
 König Gy.: Algebra. I. r.
 Landau-Wohlrab: Rajzoló geometria. IV. r.
 V. osztály.
 Wappler: A kinyilatkoztatás története.
 Névy L.: Szerkezettan, megfelelő olvasmányokkal.
 Greguss: Arany balladái.
 Schultz-Kiss: Latin mondattan.
 Bartal-Malmosi: Livius XXI. és XXII. könyve.
 Cserny: Tirocinium.
 Kolmár-Sváby: Fordítási gyakorlatok.
 Curtius-Kiss: Görög nyelvtan.
 Schenkl: Görög Olvasókönyv.
 Ney F.: Gyakorlati német nyelvtan. II. r.
 Hoffmann M.: Német tan- és olvasókönyv. III. r.
 Vaszary K.: Világtörténelem. II. r.
 Róth S.: A növénytan alapvonalai.
 König Gy.: Algebra. II. r.
 Mocnik-Klamarik: Mértan.
 VI. osztály.
 Wappler: A róm. kath. hittan.

Névy László: Rhetorika és megfelelő olvasókönyv.
 Katona Bánk-bánja.
 Schultz-Kiss: Latin mondattan.
 Holub M.: Caius Sallustius.
 Klotz: M. T. Ciceronis orationes.
 Veress J.: Vergilius Aencise.
 Kolmár-Sváby: Fordítási gyakorlatok.
 Curtius-Kiss: Görög nyelvtan.
 Schenkl: Görög olvasókönyv.
 Horváth: Chrestomathia Xenophonból.
 Ney F.: Gyakorlati német nyelvtan.
 Hoffmann M.: Német tan- és olvasókönyv. III. r.
 Vaszary K.: Világtörténelem. III. r.
 Róth S.: Az állattan alapvonalai.
 König Gy.: Algebra. III. r.
 Moenic-Klamarik-Wagner: Geometria.

VII. osztály.

Wappler: A kath. erkölestan.
 Névy L.: Poétika olvasókönyvvel.
 Schultz-Kiss: Latin nyelvtan.
 Klotz: M. T. Ciceronis orationes.
 Veress J.: Vergilius Aeneise.
 Vagács-Schiebinger: Latin irályképző gyakorlatok.
 Veress J.: Homeros Iliasa.
 Dávid J.: Szemelvények Herodotosból.
 Heinrich G.: Német tan- és olvasókönyv. II. r.
 Goethe: Hermann und Dorothea. } Reclam-féle kiadás.
 Schiller: Wilhelm Tell. }
 Vaszary K.: Világtörténelem. III. r.
 Scholtz: Politikai földrajz.
 Fehér J.: Kísérleti természettan.
 König Gy.: Algebra. IV. r.
 Moenic-Klamarik-Wagner: Geometria.

VIII. osztály.

Wappler: A kath. egyház története.
 Beöthy Zs.: A magyar nemzeti irodalom ismertetése. I. II. r.
 Ring: Tacitus Agricólája.
 Petschenig: Horatii Flacci Carmina.
 Vagács-Schiebinger: Latin irályképző gyakorlatok.
 Horváth Zs.: Plato Socrates védelme.

- Veress: Homeros Odysseája.
 Goethe: Iphigenie auf Tauris. } Reclam-féle kiadás.
 Lessing Laokoonja. }
 Ribáry: A magyarok oknyomozó története.
 Fehér J.: Kísérleti természettan.
 König Gy.: Algebra. I.—IV.
 Mocnik-Klamarik-Wagner: Geometria.
 Lindner-Klamarik: Lélektan és Logika. I. II. r.

1894/5-ben:

I. osztály.

- Közép katekismus. Eger.
 Szinyei: Magyar nyelvtan és olvasókönyv. I. r.
 Szepesi-Tóth: Latin nyelvtan. I. r.
 Tóth Gy.: Latin gyakorló- és olvasókönyv. I. r.
 Brózik-Paszlavszky: Földrajz. I. r.
 Mocnik-Schmidt: Számтан. I. r.
 Landau-Wohlrab: Rajzoló geometria. I. r.

II. osztály.

- Ivánkovics J.: A r. kath. egyház szertartásainak ismertetése.
 Szinyei: Magyar nyelvtan és olvasókönyv. II. r.
 Szepesi-Tóth: Latin nyelvtan. II. r.
 Tóth Gy.: Latin gyakorló- és olvasókönyv. II. r.
 Brózik-Paszlavszky: Földrajz. II. r.
 Mocnik-Schmidt: Számтан. II. r.
 Landau-Wohlrab: Rajzoló geometria. II. r.

III. osztály.

- Roder A.: Biblia.
 Szinyei: Rendszeres magyar nyelvtan és olvasókönyv.
 Szepesi-Tóth Gy.: Latin mondattan. I. r.
 Tóth Gy.: Latin olvasókönyv.
 Albrecht J.: Német nyelvtan és olvasókönyv. I. r.
 Tankó J.: Magyarország története.
 Csuday J.: Politikai földrajz.
 Schmidt Á.: Fizikai földrajz.
 Mocnik-Schmidt: Számтан. III. r.

Landau-Wohlrab: Rajzoló geometria. III. r.

IV. osztály.

Roder A.: Biblia.

Pintér K.: Irálytan.

Arany János Toldija.

Schultz-Dávid: Latin mondattan és gyakorlókönyv.

Polgár: Kis Livius.

Albrecht J.: Német nyelvtan és olvasókönyv. II. r.

Vaszary K.: Világtörténelem. I. r.

Róth S.: Ásvány-, kőzet és földtan elemei.

König Gy.: Algebra. I. r.

Landau-Wohlrab: Rajzoló geometria. IV. r.

V. osztály.

Wappler: A kinyilatkoztatás története.

Pintér K.: Szerkezettan és olvasókönyv.

Greguss Á.: Arany balladái.

Schultz-Dávid: Latin mondattan.

Bartal-Malmosi: Livius XXI. és XXII. könyve.

Pirehala J.: Anthologia Latina.

Maywald J.: Görög nyelvtan és olvasókönyv. I. r.

Jancsó B.: Magyar irodalmi olvasmányok. I. r.

Szilasi M.: Szemelvények Thukydidesből.

Szerелеmhegyi T.: Görög állami régiségek.

Ney F.: Gyakorlati német nyelvtan. II. r.

Hoffmann M.: Német tan- és olvasókönyv. III. r.

Herder Cidjének Reclam kiadása.

Vaszary K.: Világtörténelem. II. r.

Róth S.: A növénytan alapvonalai.

König: Algebra. II. r.

Moenic-Klamarik-Wagner: Geometria.

Balló, Szemlér és Andel fali táblái a rajzhoz.

VI. osztály.

Wappler: A katolikus hittan.

Névy L.: Rhetorika és olvasókönyv a retorikához.

Jancsó B.: Magyar irodalmi olvasmányok.

Szerелеmhegyi T.: Görög hitéleti s magánrégiségek és a görög művészet története.

Csengeri J.: Homeros Iliasa.

Schultz-Dávid: Latin mondattan.

Bartal-Malmosi; C. Sallustii Crispi de bello Iugurthino.

Keleti : Cicero de imperio Cn. Pompeii.
 Pirchala J. : Vergilius Aeneise.
 Maywald J. : Görög nyelvten és gyakorlókönyv. II. r.
 Hoffmann M. : Német tan- és olvasókönyv. III. r.
 Vaszary K. : Világtörténelem. III. r.
 Róth S. : Az állattan alapvonalai.
 König Gy. : Algebra. III. r.
 Mocnik-Klamarik-Wagner : Geometria.
 Graphikus és domború minták a rajzhoz.

VII. osztály.

Wappler : A katolikus erkölcesstan.
 Névy László : Poëtika és olvasmányok a poëtikához.
 Janesó B. : Magyar irodalmi olvasmányok. III. r.
 Schill S. : Görög irodalomtörténet.
 Radó A. : Euripides Iphigenia Aulisban.
 Schultz-Dávid : Latin mondattan.
 Köpcesdy : M. T. Ciceronis in Catilinam orationes IV.
 Szabó : M. T. Ciceronis orationes Philippicæ.
 Veress : Vergilius Aeneise.
 Dávid J. : Szemelvények Herodotos műveiből.
 Heinrich G. : Német tan- és olvasókönyv. II. r.
 Goethe : Hermann und Dorothea.
 Schiller : Wilhelm Tell.
 Scholtz : Politikai földrajz.
 Schmidt : Természettan.
 König : Algebra. IV. r.
 Mocnik-Klamarik-Wagner : Geometria.
 Hornischek : Ábrázoló geometria.

VIII. osztály.

Wappler : A kath. egyház történelme.
 Beöthy : A magyar nemzeti irodalom ismertetése. I. II. r.
 Dávid-Pözder : Szemelvények Tacitus műveiből.
 Bartal-Malmosi : Q. Horatii Flacci opera. I. II.
 Vagács-Schiebinger : Latin irányképző gyakorlatok.
 Szamosi : Plato Sokrates Apologiája.
 Veress : Homeros Odysseája.
 Janesó B. : Magyar irodalmi olvasmányok. IV. r.
 Schill : Görög irodalomtörténet.
 Péterfy-Gyomlay : Plato és Aristoteles.
 Heinrich : Német tan- és olvasókönyv. III. r.

Goethe Egmontja.

Varga O.: A magyarok oknyomozó története.

König Gy.: Algebra. I.—IV. r.

Mocnik-Klamarik-Wagner: Geometria.

Schmidt: Természettan.

Lindner-Klamarik: Lélektan és Logika. I. II. r.

Hornischek: Ábrázoló geometria.

XI.

Fegyelmi szabályok.

E század első felében 1845-ig latin nyelven írott iskolai törvényeket adott ki a felsőbb hatóság, melyek az összes katolikus gymnasiumokra egyenlően kötelezők voltak. A lévai kath. gymnasiumban megnyitásától fogva latin és magyar nyelven hirdette ki az igazgató ezen iskolai törvényeket. Minthogy pedig a latin nyelven fogalmazott iskolai törvények az egész országban egyenlők voltak, érdekesebbnek tartom közölni a 20-as évekből a magyar nyelven fogalmazott törvényeket, melyeket az igazgató megjegyzései változtatossá tesznek.

„Az oskolás Ifjúságnak szabott kegyes felséges Királyi Törvények.

Előszó.

Az emberi Társaságak az ő közönséges tárgyakat, az az Boldogságokat csak alkalmas Törvényeknek megtartása és végre hajtása által érhetik el: tehát az Ifjuság nevelésének tárgyára is, mely ugyan annak és általa a Hazának boldogítása, szükségesek a Törvények és ezeknek hiv beteljesítése.

Mivel pedig minden embernek kötelességei vagy az Istent, vagy önnön magát, vagy fele barátjait illetik: azért az oskolás Ifjúságnak javára szabott Törvények is három félék úgy mint: vagy az Úr Istenhez, vagy önnön magokhoz, vagy más emberekhez való kötelességeikről szólnak.

I. Rész.

Az Istenhez való kötelességekről szóló törvények

1. Életünket és minden javainkat, melyeknek éltünkben örülünk, a felséges Úr Istennek véghetetlen jóságából nyertük: azért az oskolás Ifjúságnak is első szent kötelessége, hogy a jó teteményekért az Úr Istenhez nagy háladatossággal viseltessék; felkeléskor a szerentsésen eltöltött éjszakáért neki hálákat adgyon, egyszersmind kérje, hogy öt egész napon minden testi és lelki veszedelemtől meg őtalmazni méltóztassék,

Mivel az Úr Isten kiváltképpen a Szentegyházakban imádtatik, és ott az öszve seregült híveknek könyörgéseiket inkább meg halgattya: azért minden Tanuló ifjú a szent mise áldozatra minden nap meg jelenjen, mint Vasár és Ünnepnapokon a délutáni Isteni szolgálatra, vagy Létániára is. Hasonló képpen kiki imádkozzék a tanulás és evés előtt, mint annak utánna is, úgy regvel, délben és estve harangszókor az angyali üdvözetet el mongya és az Istennek meg testesüléséről elmélkedvén, az Isten Annyát, boldogságos Szűz Máriát, az oskolás Ifjuságnak nagy Pártfogóját tisztelje. Estve az Úr Istennek minden kegyelmeit meg köszönnye és az ójszakának szerentsés el töltését kérje.

2. Minden holnapban ki rendelt napon tartozik a Tanuló ifjú Szent gyónásra és áldozásra járulni és ezek felől lelki attyának bizonyság levelkét hagyni.

3. A közönséges szükség és ajtatosság okából tartatni szokott Processiókon az oskolabéli Ifjuság is tartozik, és pedig tisztességesen, betsületessen és ajtatossan meg jelenni, hogy épületes példájával a köznépnek buzgóságát gerjessze.

4. Vasárnapokon és Ünnepeken Hitünk ágazatinak magyarázatira avagy Congregatiókba mind dél előtt, mind dél után meg jelenni kiki tartozik. Ha valaki ezekből az oktatásokból többször ki marad s annak helyes okát a T. P. Catecheta előtt mentségül nem adhatta: az Isteni szolgálatban tapasztalt tunyasága Iskolai Bizonyság Levelében is ki fog tétetni.

5. A ki a keresztény Tudományból, melly a Katekismusban tanítatik, a második Classisba talál esni, fellebb való oskolába nem fog cesztetni.

6. Nem elég pedig a keresztény Tudományt tudni, hanem szükséges a szerint élni: azért a Tanuló ifjak is ajtatóság, betsületet szeretők, munkások és igazszívűek legyenek, hogy e jó tulajdonságok nálók szokássá válván, üdövel természettyekké legyenek. Azért minden Ifjú minden ügyében Istenhez ragaszkogyék, e jó indulattyát pedig külső képpen emberséges, nyájas, barátságos, szorgalmatos maga viseletével bizonyítsa annyira, hogy ha a házban, vagy akárhol tsak egyedül volna is, még se kövessen semmit el, a mit az emberek előtt elkövetni szégyellene; e felett gondolja meg, hogy az Úr Isten mindeneket lát, hall és tud.

7. A ki a veszedelmet szereti, abban könnyen el is vész: azért kiki kerülje a roszt társaságot; ne járjon erkölts rontó helyekre, komoediákba, bálókba, kávéházakba, kortsmákba, mert a kik illyeneket tselekedni merészelnék, betsületeket vesztek és az oskolából ki zárattatnak.

8. Tilalmaztatik a káromkodás, szitkozódás, fajtalan beszéd, rágalmazás, tsufolódás. veszekedés.

(A ki a pad vagdalót fel adgya, annak kése néki adatik. A ki a padban kárt tett, 7 frtot fizet. Ha ki nem tudódik, azok fizetik, kik abban a padban ülnek. A padoknak, ajtóknak, ablakoknak. kálháknak rongálása, béfirkálása; a szőlőkben, kertekben, rétekben, erdőkben, szántóföldeken akár melly nemű kártétel, fő képpen pedig a lopás, mellyben az volna a leg nagyobb veszedelem, ha hamar ki nem tudódnék, mert akkor az Ifjútól még bátrabban folytattatván, azt sokkal keservesebb büntetések alá vetné.

9. Valamint szállást fogadni tsak az oskola Directora jóvá hagyásával szabad: úgy azt ugyan annak engedelve nélkül el hagyni tilalmas. Nem szabad a szállásokon öszve seregülni, pénzre játszani, a szállásról télen 7, nyáron 8 óra után elmaradni, vagy éppen idegen háznál meg is hálni.

10. Tilalmas adósságot tenni, másnak pénzt költsönözni, ruháját, könyvét, más akár melly jószágát el ajándékozni, mert ezek a szülőktől szeresztetvén, ugyan azoknak hatalmok alatt vannak.

11. Tiltatik minden nemű fegyvereknek hordozása, a vadászat, a botokkal való járás, a pipázás; télen tsuszkálás, nyáron a folyókban és tavakban való fürdés.)

12. A szentekhez, kik érettünk az Istennél esedeznek, nagy tisztelettel tartoznak viseltetni; az Ő tiszteletökre szenteltetett Templomokat és Képeket betsületben tartani; azoknak környékükben sem szabad lármat, vagy játékot tenni.

II. Rész.

Az oskolás Ifjuságnak önmön maga iránt való kötelességei.

1. Kiki tartozik egészségének fent tartására ügyelni, ételben, italban mértékletes lenni és tisztasághoz szokni.

2. A Tudományok, mellyekre az Ifjuság az okolákban tanittatik, az emberiség boldogságának hathatós eszközei: azért az oskolás Ifjak kötelesek édes szülőik akarattya szerint szorgalmatossan tanulni, és magokat oktatóiknak, mint a szülők hely tartóinak akaratt yokhoz alkalmaztatni.

3. Ha a Stipendiummal bíró Deákok a második osztályba esnek, meg intetnek és a Fels. Kir. Helytartó Tanátsnak fel adattatnak. és ha a második osztályban a második fél esztendőben is meg maradnak. Stipendiomjokat el vesztiik. A ki akár a ker. Tudomány. — akár más Tudományokból a második Classisba esik, az exament ismételni tartozik; ha calculusát meg nem jobbitotta, az oskolát néki repetálni kell. Ha az oskolát repetáltván ismét második Classisba esik, az oskolákból ki zárattatik.

4. A magyar nyelvet Magyarországhban nem tudni szégyen, és a ki méltóságokra akar lépni, már mostanában annak el kerülhetetlenül szükséges. — A ki a magyar nyelvből, még inkább ha a többi tudományokból is mind a két Semestrisben a harmadik osztályba esik: az fellebb való oskolába nem cserztetik, és ha az oskolát ismételvén megint a harmadik osztályba számláltatik, az oskolákból mint akalmatlan örökké ki záratik.

5. A ki helyes ok nélkül a próba tételre meg nem jelenik, az magányosan examináltatik meg; a ki pedig az oskolából 3 nap helyes ok nélkül ki marad, vagy abban magát betstelenül viseli, másokat háborgat, és meg fenyítettvén észre nem jön, az mint türhetetlen Ifjú az iskolából ki tiltatik.

6. Az oskolába jövetelnek ideje hétköznapon reggel hét, dél után másodfél óra; vasár és ünnep napokon dél előtt nyolez, dél után fél három óra. Korábban megjelenni nem szabad. A ki pedig az iskolákhoz érkezett, azonnal be mennyen és szabadság nélkül ki ne futkosson.

7. Az oskolák körül öszve seregülni, játszadozni, a Collegium folyosójin futkosni, az oskolában a padokra fel állani, vagy azokat faragni. ki menéskor tsoportosan rohanni, tilalmas.

8. A Deákoknak mind a templomba, mind abból az iskolába párossan és rendben kell járniok, magokat még az utzákon is tisztességessen, betsületessen tartoznak viselni; az öregebbekkel öszve találkozván azokat minden betsülettel meg kell köszönteni.

9. Az Instructort vagy Correpetitort egyedül az oskolák Directorának jóvá hagyásával szabad fogadni.

10. A szükséges oskolai könyveket minden Deák jókor meg szerezzze, és szállásának. asztalának bérét, mikor illik, le fizosse. másként az esztendő végén Testimonialis levelet nem kap.

11. Az oskolai esztendő november hónapnak első napján kezdődik és szeptember 8-ik napján végződik. Az oskolabéli oktatásoktól szünet tartatik tsütörtökön egész nap, kedden pedig fél nap, kivéven ha a héltben ünnep esnék, mert akkor kedden egész nap oktatás tartatik. Szünet napok még a Karátson és Új esztendő előtt való napok is, a három utolsó Farsangi nap. Hamvazó szerdának fele, Husvét és Pünkösöd után való kedd. De sem ezeken a szünet napokon, sem egyébkor esztendőt által az oskoláktól messze távozni nem szabad engedelem nélkül.

III. Rész.

Az Ifjúságnak mások iránt való kötelességei.

1. Azon kötelességek közül, mellyekkel másokhoz köteleztetünk, méltán első helyet foglalnak azok, mellyeket a gyermekeknek szülők

iránt a háladatosság és Természet törvénye szabott. A szülőkötől vettük életünket, testi és lelki első javainkat, ők vetettek hozzánk való határtalan szeretetökkel minden boldogságunknak fundamentomot, fáradhatatlan oktatással és táplálással: méltók tehát a szülők, hogy gyermekeik hozzájuk legnagyobb háladatossággal, szeretettel és tisztelettel viseltessenek, ámbátor azok alacsony sorsúak és szegények volnának.

2. A Kegyes Királyi Felség az egész nemzetnek, kiváltképpen az oskolás Ifjuságnak gondos nevelő atya: azért a Felseges Királyhoz, mint igen nagy jó tevőhöz nagy háladatossággal kell főképpen az oskolás Ifjuságnak viseltetni. Ez pedig úgy lészen: ha az Ifjuság Ő Felsege várakozásának meg felelni igyekszik; a szép erköltsőkben és tudományokban jó elő menetelt tesz, hogy valaha ügyes szolgálattyaival az Istennek, Királynak és Hazának hasznos szolgálatokat tehessen.

3. Azért szóval és tselekedettel ne tegyenek az oskolás Ifjak valamit, a mi a Királyi Felség rendelkezésével ellenkezhetnék. Tréfa gyanánt sem szabad a Királyi Rendeléseket, Parantsolatokat betsmérelni, rágalmazni, vagy akármelly nemű pénzt tsinálni. E nagy véteknek büntetése igen hosszas tömlözt, vagy fejvesztés lenne.

4. A Királyi Felsegen kívül még minden Egyházi és Világi Elöljárókhoz nagy tisztelettel és engedelmességgel kell viseltetni, mint az Oktató nagy tiszteletű Professor Urakhoz is, kik atyai hivatalt viselvén az Ifjuságot boldogító tudományokra tanítják és érettek sokat fáradoznak.

5. A gazda uraknak, gazda asszonyoknak, kik a Deákokra a szülők helyett gondot viselnek, és őket táplálják, kiki tisztelettel, betsülettel és engedelmességgel tartozik.

6. Az említetteken kívül kötelesek a tanuló Ifjak minden embert, mint felebaráttokat, meg betsülni, szeretni; nem szabad senkit is sem szóval, sem tselekedettel meg sérteni.

7. A kik a törvényeknek által hágóit előljáróiknak fel nem adgyák, vétnek, mert a vétkesek meg jobbitását akadályozzák és mint bünösök magok is büntetés alá vettetnek.

8. Minden szülők, vagy gazdák, kik a gondviselésök alatt valókra nem vigyáznak, azokat kóborlani, engedetlenkedni, garázdálkodni engedik, és úgy azoknak erköltséiket megvesztegetni engedik, előljáróiknak bevádoltatnak, vagy a gazdák Deákjaiktól megfosztatnak.

9. A kortsmárosok, vendég fogadósok, vagy mások, kik az oskolás Ifjuságot tiltott helyekre és játékokra tsábittyák, pénzre játszani engedik, és a vétkeseket fel nem adgyák, felsőbb parancsolatok szerint büntetések alá vettetnek. A városbéli Elöljáróknak hatalmokban áll a törvények

ellen vétkező Deákokat is meg fogadtatni és mind addig őrizet alatt tartani, míg őket az oskolák Elöljáróságának által adhattya.

10. Tehát midőn valamely Deák a polgári hatalom által el fogadtatik, tartozik engedni, másként büntetését nagyobbitaná. Nem szabad sehol és soha öszve szövetkezéseket, zenebonákat tenni. Ha ki megsértetett, az elégtételt Elöljárójánál meg találja.

11. Minden tanuló Ifjunak erköltse az oskolai törvényekre való figyelemmel fog betsültetni és itéltetni, és e szerint fog az iskolai Testimonialis Levélbe be irattatni. A nagyobb vétkesek a Felsőes Királyi Helytartó Tanátsnak fel adattatnak. Ennek következésében a rest és rozsz erköltsü Deákok üdővel semmiféle országos hivatalba fel nem vétetnek.

12. Valakik az oskolai törvényeket megszegik, az első eset után keményen meg dorgáltatnak. Ha másodsor is vétkeznek, az Erköltsből második osztályba tétetnek; ha harmadszor is hibáznak, az oskolából ki vettetnek; sőt

13. Ujabb Királyi parancsolat szerint azok az Ifjak, kik Erköltsök rozszasága, vagy tanulásban tunyaságok miatt a második osztályba esnek, nem tsak a Felsőes Királyi Helytartó Tanátsnak, hanem az egész Csász. Kir. Birodalomban lévő Nevelő Intézeteknek, mint a Bétsi Josephinum Katona Akadémiának is hirül adattatnak, hogy példájoknak rútságán és büntetésöknek keménységén mennél több Ifjak példát vegyenek és jó erköltsökhöz és munkássághoz annál inkább ragaszkodgyanak.

Ezeket a törvényeket az oskolák Elöljárói és Apostoli Magyar Királyaink nem azért hozták, hogy az Ifjuságot sanyargassák, hanem hogy ötet azoktól a veszedelmektől meg mentsek, mellyekbe ötet a törvények által tilalmaztatott tselekedetek ejtenék.

Az ártatlan multságok alkalmas üdőben nem tsak nem tiltatnak, hanem javasoltatnak is; mert a tanulásban el fáradott elmének a foglalatosságok változtatása legjobb nyugtatása."1)

Az 1845. érvben a helytartótanács az iskolai törvényeket a kor követelményeihez alkalmazottan következő magyar szöveggel adta ki:

A kegyes kir. Intézményekből kivont Iskolai Törvények.

A tanuló növendékek mindenhol a keresztény erényesség s jámbor magaviselet jeleit adni kötelességöknek tartják, különösen:

1) Gymnasiumi irattár.

1. A templomba szent mise hallgatására rendelt időben, sorban, illedelemmel, minden szóváltást mellőzve, csendesen menjenek, a számokra rendelt padokat, vagy más helyöket minden tolongás és zavargás nélkül foglalják el; itt térdelve, áhítatosan s öszhangzólag énekeljenek, és a szent Vallás főbb titkairól elmélkedjenek.

2. Hasonló vallásos buzgóságtól áthatva menjenek ki isteni szolgálat végével az Egyházból, ne is álljanak meg ennek küszöbe előtt, annál kevésbbé lármázzanak, vagy ollyasmit tegyenek, mi az illedelmet sértené; továbbá a reggeli, déli s esti imát mindenki, azon egy szálláson levők pedig buzgó áhítattal együtt végezzék el.

3. A szent gyónáshoz névjegyekkel ellátva s illően elkészülve a határozott időben s helyen, nem különben a szent áldozáshoz is törődelmes szívvel járuljanak.

4. Tisztátalan, trágár, káromkodó, szidalmazó s más boszuságra ingerlő szavaktól mind egyik tartózkodjék, annál kevésbbé merjen tetteleg mást megtámadni. Továbbá: mind a tanodában, mind az utczán, vagy honn az egymásköztti s másokkali veszekedés, szóbeli vitázás, kötekedés, birkózás, lökdözés, taszigálás, szurkálás, ütlegezés, ablakra, padokon s lépcsőköni ugrálás, hóval, vagy kövekkeli hajigálás, pigézés, szóval: minden hasonnemű kártékony vagy botránnyos tény, különösen a falakrai irkálás szigorú büntetés alatt tilalmaztatik.

5. A tanodába — azt mindég ugyan, de kiváltképen vasár- s ünnepnapon ugymint az erényesség s tudományosság iskoláját tekintve — kiki a legnagyobb szerénységgel, állapotjához képest illően ruházva, s egész testének tisztességes tartásával járjon; az iskolai vagy hitvallási előadásokról — ha csak nem beteg — senki el ne maradjon az illető Elöljáróság által helybe hagyandó ok nélkül: különösen többszöri elmaradása következtében az osztályzatban, s tanodai bizonyítványban, mint hanyag meg fog jeleltetni. Továbbá: tiltatik szünnapokon ugyanazon Elöljáróság engedelmé nélkül a szomszéd helyeken lakozó szülők, vagy rokonokat látogatni.

6. Nemcsak a tanodai Elöljárók, és más tekintélyes emberek, de a házi gazdájok iránt is illő tisztelettel, emberséggel, szeretettel és engedelmisséggel viseltessenek.

7. Végre különösen megjegyzendő: miszerint a nappali, főleg pedig az éjjeli kóborlás, kurjongás, zajütés, táncz, veszekedés, akár-millynemű fegyver- s bot hordozása, gyanus helyek, szín- és kávéházak látogatása, tánczvigalmakbani részvét, halászat, ránkászat, vadászat, galambok s más költséges madarak tartása, a csuszkálás, szánkázás, fürdés, dohányzás, más szállásán bármi szín alatti gyülekezet, s ottani időzés,

szeszies italokkali élés, pénznyerészkedéssel járó kártyázás, tekézés, és más különben ártatlan multságok is a megengedett időn kívül; nem különben a ruhák, könyvek s egyéb holmik kicserélése, elzalogosítása, vagy elajándékozása; eladósodás kiváltkép némi csemegék miatt; mások mindennemű szántsándékos megkárosítása, főkép erdők-, rétek- s kertekben; a szülők s tanodai Igazgató tudta nélküli szállásváltoztatás, a szállásról télen esti hat, nyáron nyolcz óra utáni kimaradás, annál inkább más, és nem tulajdon szállásán való hálás legszigoruaabban tiltvák.

Ezen iskolai törvények megszegői a kegyes királyi Tanulmányi Rendszer 261-ik szaka értelmében az Igazgatónak magán, vagy nyilvános komoly megintése s foddése után a Tanítók Gyülekezetében hozandó ítélet szerint megfenyítettnek. Ha pedig valaki olly megátolkodott lenne, hogy megfenyitése után sem nyujtana reményt javulásához, nehogy rosz példája által mások is elromoljanak, a királyi Tanodából kiküszöböltetik.^{*)}

Az 1851/2-ik tanévben a lévai kath. gymnasium fegyelmi szabályai is részben az Organisations-Entwurf-hoz alkalmazkodtak, melyeket a gymnasium igazgatója a tanári karral egyet értve magyar nyelven hirdetett ki az ifjúságnak. Ezen fegyelmi szabályok — kevés változtatással — az 1868-ik évig főnmaradtak:

„Tanodai törvények.

I.

Minden tanulónak kötelessége, hogy a mindenható Isten iránt mély és buzgó tisztelettel viseltessék. Ennélfogva:

1. Valamint köz- ügy vásár- és ünnepnapokon is minden római katolikus tanuló tartozik a szent misén délelőtt, vasárnapokon és ünnepeken pedig ezen kívül a délután tartatni szokott isteniszteleten is imakönyvvel ellátva, kellő ájtatossággal megjelenni.

2. A búzaszentelési, keresztjáróhéti és úrnapi, valamint netán egyéb helybeli szokásos egyházi körmeneteket ájtatosan követni.

3. Határozott időben — ötször évenként — a szent gyónást és áldozást elvégezni.

4. Vasárnapokon és ünnepeken az Isten igéjének magyarázatát figyelemmel hallgatni.

5. A vallástudományt, melyben a boldogító hitgazságok tárgyalatnak, szorgalmasan tanulni.

6. A szentegyházban, hová a mindenható Isten imádása végett gyül össze az ájtatos nép, magát minden tekintetben példásan viselni.

*) Gymnasiumi irattár.

Az istenitisztelethez tartozik a szent misénél való segédkezés, azaz a ministrálás is, melyben a kirendelt tanulók megjelenni tartoznak.

Megjegyzendő, hogy a vallásos buzgalmat illető törvények nemesak a római katolikus, hanem az egyéb vallású növendékekre is vonatkoznak. Ők is tartoznak mind azt példás buzgósággal teljesíteni, mi az ő vallásuk köréhez tartozik.

II.

1. Ő felsége, a mi legkegyelmesebb uralkodónk és a felséges uralkodóház iránt mindenki hálás tisztelet és a legőszintőbb szeretettel viseltessék. Érette és szerencsés országlásáért, valamint az egész uralkodó családért Istenhez ájtatos imákban esedezni a tanuló ifjúságnak multhatatlan vallásos és polgári kötelessége.

2. A közhatóságokat és felsőbbbségi személyeket is tisztelje a tanuló ifjú; és minden tiszteletre méltó egyének, főleg a főrangúak, közhivatalnokok, előkelő egyházi, vagy katonai személyek és más kitünőbb állásuak ránt tisztelettel viseltessék, és ezt minden lehető alkalommal tanusítani igyekezzék.

3. Minden növendék, mivel Isten után szüleinek legtöbbet köszönhet, azon legyen, hogy irántok háláját és szeretetét jó magaviselete és szorgalma által tanusítani folytonosan iparkodjék.

4. Tisztelje a tanári kart, annak minden egyes tagját ide értve, kik az ő boldogsága előmozdításán fáradoznak; mit az által tanúsít, ha nekik engedelmeskedik, tanácsaikat örömet elfogadja, és mindenkép azon igyekszik, hogy szeretetöket és becsülésöket kiérdemelhesse.

5. Szeresse és becsülje tanulótársait is, hogy azoktól viszont szerettessék és becsültessék.

III.

Úgy intézkedjék továbbá a tanuló növendék, hogy akárhol forduljon meg, mindenütt józanul gondolkodó, békeszerető, az illedelem törvényeit szemé előtt tartó, szóval jól nevelt ifjúnak képét viselje. Ennek következtében:

1. Mivel a tanintézeti épület és a tanterem oly hely, hol az ifjú saját boldogságának alapját veti meg, mellőzendő benne minden, mi ezen nagy cél méltóságával ellenkezik. Ilyenek a lárma, illetlenkedés, mások faggatása, pörlekedés, veszekedés.

2. A jó rend hozza magával, hogy a kiszabott időre mindenki saját osztálytermében legyen és ott kiszabott kötelességének pontosan megfelelni iparkodjék.

3. Megkivántatik, hogy mindenki szükséges írószerekkel és könyvekkel ellátottan jelenjék meg az intézetben. Iskolai kézikönyveken kívül

más könyvet, vagy akármily szert, melyre ott szükség nincs, oda hozni nem szabad; mert különben elkoboztatik.

4. Előadások alatt a legnagyobb csend és figyelem ajánltatik, mert ezek nélkül a tudományokban kellő előhaladást még csak reményleni sem lehet.

5. Az előadásokra későn jönni, vagy azokat kimenés, vagy akár-minémű tett által megháborítani mindenkép tilos.

6. A tanintézetbe való jövés, vagy abból való kimenés mindenkor illendőséggel, csend- és rendben történjék.

7. Az utczákon és tanodai épület előtti csoportozás, czéltalan veszteglés, folyosókon állongás, futkározás, füttyülés, lépesökön a veszélyes ugrádozás, vagy taszigálás oly tettek, melyek az ifjúság irányában csak rossz ítéletekre nyujthatnának alkalmat.

8. Faragás, rajzolás és írás az iskolai padokon, ablakokon, vagy tanintézeti, vagy más bárminémű épülethez tartozó falakon oly cselekedet, mely jogsértéssel vagyon összekapcsolva.

9. Nem szabad tehát más jószágát megsérteni, annál kevésbbé azt igazságtalanul eltulajdonítani.

10. Ruhákat, könyveket, írószereket, vagy egyéb használás végett kapott tárgyakat elidegeníteni, cserében adni, vagy elzalogosítani tilos. Tiltott dolgok közé tartozik a pénzkölcsönzés is.

11. Tiltatik a titkos társulatok alakítása, sőt a netalán mások által alakítottban bárminémű részvétel és bárminémű megkülömböztető, főleg tiltott jelvényeknek viselése.

12. Tiltatik a nyugtalanító álhírek terjesztése, gyűjtögetések, aláírások a büntetésre méltó cselekmények következményeinek meghüistása végett, a hittel kötelezett katonai szolgálati kötelezettség megszegésére csábítás, vagy a végetti segélynyujtás.

13. A tanuló ifjúságnak tiltva van az igazgatól, vagy tanárokat fáklyás zenével megtisztelni.

14. Őrizkedjék minden tanuló a más nemzetiségek, vagy más vallásuak iránti ellenségeskedésre ingerléstől.

15. Azon gyászos következményeknél fogva, melyek a tanuló ifjúságot már többször érték kávéházak, korcsinák és egyéb gyanús helyekre való menés miatt, ezek az ifjúság irányában veszedelmeseknek nyilatkoztatnak és látogatásuk a legszigorúbban tiltatik.

16. A színház látogatására minden egyes esetben az igazgató beleegyezése kívántatik.

17. Nem kevésbbé ártalmas a dohányzás, szivarozás, a fegyvernek vagy sértésre használható botnak hordása, télen a veszélyes jégenni

esuszkalás. nyáron a csolnakázás és nyílt vizekbeni fürdés. Tiltatik a pénzre üzött kártyázás, vagy bármely játék.

18. Mászt kigúnyolni, káromló, vagy mocskos szavakat kiejteni, mászt megbántani nem szabad.

19. A ki magát megsértettnek véli, minden visszatorlástól óvakodjék, mert senki sem lehet biró saját ügyében; hanem azt az igazgatóság elé terjeszse, hogy az igazság szerint megítélthessék.

20. Iskolát kerülni, vagy a lezckéorák alól elmaradozni nem szabad. A ki elmaradt, az illető osztálytanár előtt szülék, vagy gazdtól kapott hiteles irat által tartozik magát igazolni.

21. A ki nagyon fontos ok miatt egy-két óráig, vagy egész nap alatt kíván a lezckéktől fölmentetni, ügyét az illető osztálytanár úrnak jelentse be. Engedelmet több napiglanos kimaradásra csak a tanoda-igazgató adhat.

22. A ki az itt előszámlált törvények ellen vét, tetteihez mért szomorú következményekre teszi magát méltóvá. A javíthatlan, nehogy rossz példája által másoknak is ártalmára legyen, az ifjúság köréből ki fog záratni.

IV.

Megrovások és büntetések. A tanodai törvények minden megszegése megrovást, vagy büntetést von maga után. A fokonkinti büntetések ezek:

1. A tanóra után a tanulónak egy, vagy néhány óráig visszatar-tása az iskolában, hogy a mulasztottakat pótolja.

2. Az igazgató általi megrovás az osztály előtt.

3. Degradatio, vagyis a bünösnek az osztály minden tanárának határozata következtében az iskolában alsóbb helyre való átrendelése, vagy ha tán e mód a becsületézésre nem hatna, tanítás ideje alatt padon kívüli állítás.

4. Az igazgató által a tanárgyülésben kimondott ünnepélyes megdorgálás.

5. Az iskolai börtön, testi büntetés, vagy a körülményekhez képest az erkölesiségből rossz jegy. — Börtönnel, mely mindenkor komoly szel-lemi foglalkozással tétetik kapcsolatba, csak kétszer rovathatik meg vala-mely tanuló.

6. Végre kizárás egy, vagy minden középtanodából.

A kizárás a helybeli tanintézetből történik:

a) Ha valaki egyházi és vallási gyakorlatra vonatkozó kivált nyil-vános botránytettet követ el.

b) Ha valaki az okoknak előrebocsátott bejelentése nélkül nyolcz egymásutáni napon az előadásokból kimarad.

c) Ha dorgálás- és büntetéssel szorgalomhiányán segíteni nem lehet.
 d) Ha szállását, mely ellen az előjárásának kifogása van, elhagyni nem akarná.

e) Oly körülmények közt, melyek a tanulónak az intézetnél hosszabb idei maradását annak czéljára nézve veszélyessé tennék.

A kizárás minden középtanodából történik :

a) Ha valamely ifjú, mint ismétlő, az év végén harmadrendű általános érdemsorozatot nyer.

b) Erkölcsi fogyatkozásoknál, melyek a tanulónak a középtanoda rendeltetése által czélzott erkölcsi nemesítését nem engedik reményleni.

c) Bizonyítványhamisítás, rossz személyekkel szövetkezés, erkölcs-telenségre csábítás, lopás stb. miatt.⁶¹⁾

A ma is érvényben levő legújabb iskolai törvények az 1864. évi április hó 24-ikén 3727. sz. a. kiadott, s 1868-ban, majd 1876-ban módosított iskolai rendtartásokban bírják alapjokat. Ezen iskolai törvények alapján a nm. v. és közokt. miniszternek 1876. évi július hó 22-ikén 12787., majd az 1890. évi 23583. sz. a. kelt rendeletei értelmében minden középiskola tanári testülete az intézet viszonyainak megfelelően egybefoglalja azokat a szabályokat, melyeket az iskolai rend, a jó szokás és erkölcs ápolására alkalmasaknak tart, s jóváhagyás végett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fölterjeszti. A lévai kath. főgymnasium fegyelmi szabályait 1887. évi július hó 22-ikén 271. sz. a. terjesztette föl a gymnasium igazgatója ; a jóváhagyási záradékkal a nm. v. és közokt. miniszter 1887. évi aug. 22-ikén 31422. sz. a. látta el :

*„A lévai kegyesrendi főgymnasiumban a középiskolai
 Rendtartás 13-ik pontja utasítása szerint megállapított
 Fegyelmi szabályok.*

1. A tanulók kötelesek a meghatározott vallásukbeli isteni tiszteltekben s vallási gyakorlatokban részt venni s e tekintetben teljesíteni mindazt, a mi vallásuk köréhez tartozik.

2. Minden növendék, mivel Isten után szüleinek köszönhet legtöbbet, irántuk való háláját és szeretetét jó magaviselete és szorgalma által igyekezzék kifejezni.

⁶¹⁾ Gymnasiunmi irattár.

3. Tisztelje a tanári kart, annak minden egyes tagját ide érte, kik anyagi és szellemi javának előmozdításán fáradoznak; tisztelje pedig ne csak külsőleg, hanem főképp azáltal, hogy figyelmeztetésükhöz s intéseükhöz alkalmazkodik, rendeleteiknek engedelmeskedik s tanácsaikat követi.

4. Tisztelettel viseltessék a felsőbbbségi személyek, az érdemeik által kitűnő férfiak s általában az öregebb korúak iránt; legyen udvarias mindenkivel, mert ez a tanulótól kívánt műveltség elutasíthatatlan következménye.

5. Szeresse és becsülje tanulótársait, hogy azok viszont szeressék és becsüljék. Ha magát tanulótársa által sértettnek véli, óvakodjék minden visszatorlástól, mert senki sem lehet bíró a saját ügyében, hanem kerülve minden ellenséges vádaskodást, terjeszsze ügyét az osztálytanár s ez úton az igazgatóság elé.

6. Ha több tanulónak van panasza, soha tömegesen, hanem egyenkint jelenhetnek meg az illető tanár, vagy igazgató előtt, szem előtt tartván azon tiszteletet, melylyel az igazgatónak s a tanári karnak minden viszonyok és körülmények közt tartoznak.

7. A tanintézeti épület s tanterem azon hely, hol az ifjú saját jövő boldogságának alapját veti meg, ennél fogva mellőzendő benne minden, mi azon nagy czél méltóságával ellenkezik. Ilyen a láрма, illetlenkedés, mások faggatása, pörlekedés, veszekedés.

8. A jó rend hozza magával, hogy a kiszabott időben mindenki saját osztálytermében, a tanóra előtt legfölelbb egy negyeddél előbb kijelölt helyén legyen s ott föladatait ismételvén, várja be az előadás kezdetét.

9. Az iskolában tisztán és illedelmesen öltözködve jelenjék meg úgy, hogy külseje által is tanulóhoz illő műveltséget tanusítson.

10. Megkivántatik, hogy mindenki a szükséges, tisztán tartott írószerekkel és könyvekkel ellátottan jöjjön az intézetbe. Iskolai kézikönyveken kívül más könyvet, vagy akármiely szert, melyre ott szükség nines, odahozni — elkobzás büntetése alatt — nem szabad.

11. Előadások alatt a legnagyobb csend és figyelem ajánltatik, mert ezek nélkül a tudományokban kellő haladást tenni nem lehet.

12. Minthogy a komolyabb tudományok megszerzése gyakorlati tevékenységtől is feltételeztetik, szigorúan tilos a házi, vagy iskolai feladványokat mástól átsempészni.

13. Előadásokra későn jönni, vagy azokat szükség nélküli kimenés, egymás kikopogtatása, vagy akárminémű tett által megháborítani nem szabad.

14. Szünetek alatt az iskolai épület előtt való ácsorgás, mely a jó renddel meg nem fér, meg nem engedtetik.

15. A második, harmadik és következő előadási óra közt engedélyezett tíz percnyi szünet alatt a tanulók az időszakhoz mérten a tornaudvarban élvezhetik a szabad levegőt.

16. Hanyagságból a tanulónak egyetlen tanórát sem szabad elmulasztani.

17. Ha az iskolamulasztás valamely előre nem látott akadály miatt történt, a tanuló azt az iskolában való legelső megjelenésekor az osztálytanárnál a szülők, vagy gazdától hozott hiteles irat, vagy ha az elmaradásnak oka betegség volt, orvosi bizonyítvány által tartozik igazolni.

18. Előre látható akadályozás esetében a tanuló, — ha mulasztása egy napnál tovább nem fog terjedni, — az osztálytanárnál, ezentúl pedig az igazgatónál tartozik előre engedélyt kieszközölni, de mindenkor szüleinek, vagy azok helyettesének írásbeli kérelme alapján.

19. Azon tanuló, ki igazolatlanul, habár szakadozottan is, annyi órát mulaszt, a mennyi a heti órák összege, a tanintézetből kilépettnek tekintetik.

20. A tanintézetbe jövetel és abból való kimenetel mindenkor illedelemmel, esend- és rendben történjék.

21. Az utcákon és a tanodai épület előtti csoportozás, ezáltalán időzés, futkározás, füttyülés, folyosókon ácsorgás, a lépcsőkön való veszélyes ugrádozás, vagy taszigálás oly tettek, melyek az ifjúság irányában csak rosz ítéletekre nyújtanak alkalmat, miért is méltó megrovást vonnak magok után.

22. Az iskolai padokon való faragás, rajzolás és írás a tanintézet, vagy bármely épülethez tartozó falakra, azok bemocskolása, vagy rongálása, továbbá a taneszközök és bútorok megkárosítása tilos; a kárt az illető megtéríteni köteles, s ha azt rosz akaratból tette, fegyelmi büntetés alá is vonatik.

23. A sétányon, közhelyeken, utcákon levő fákat s növényzetet megsérteni nem szabad; általában tilos tehát más jószágát megsérteni, annál kevésbé azt igazságtalanul elsajátítani.

24. Ruhákat, könyveket, írószereket, vagy egyéb tárgyakat, melyeket a tanuló saját használatra kapott, elidegeníteni, cserébe adni, nem szabad. Tilos továbbá a pénkölesözés is.

25. Színházakba s műveltkörű házi táncmulatságokba a tanulók csak a szülők, vagy azok helyettesei kíséretében előleges bejelentés mellett mehetnek.

26. A dohányzás, mint az ifjú testi és szellemi fejlődésére egyáltalán ártalmas, szigorúan tiltatik.

27. Nemkülönben tilos a fegyverek, botok hordása; a helybeli hatóság által kitűzött helyeken kívüli korcsolyázás csolnakázás, vagy

fürdés; különben az engedélyezett helyeken is az illem szabályai mindenkor szem előtt tartandók.

28. Szállást fogadni, vagy a fogadottat elhagyni a szülők, vagy megbizottjaik engedélye nélkül nem szabad. E részben minden változás a tanodai igazgatóságának és az osztálytanárnak azonnal bejelentendő.

29. Kőrcsmai s kávéházi helyiségekben lakást, vagy étkezést fogadni tilos.

30. Ha a felfogadott szállás, vagy a házigazdák ellen kellő felügyelet hiánya, vagy egyéb fontos ok miatt a tanodai előljárásának kifogása lenne, az ily szállást tartoznak az ifjak a lehető legrövidebb idő alatt odahagyni, vagy az intézettől megválni.¹⁾

A lévai kath. gymnasiumban a fegyelmi szabályokat általában mindig kellő tiszteletben tartotta az ifjúság. Mégis úgy tűnik föl a gymnasiumi irattár adatai után, hogy a gymnasium megnyitásának első éveiben a tanári karnak nagyobb szigorot kellett kifejtenie, mint a későbbi évtizedekben. Elfogadható okúl azt hozhatjuk föl, hogy az annyi városból és annyi különféle gymnasiumból²⁾ összesereglett tanuló ifjúság hajlamainak kellő irányba terelése. -- kik közül sokat talán éppen az új gymnasium lazábbnak hitt felügyeleti intézkedései csábítottak ide, -- már ezen okból is nagyobb szigor alkalmazására utalta a tanári kart.

S valóban a gymnasium három éves fönnállása után évtizedek mulnak el anélkül, hogy a törvény szigorúbb szakaszait alkalmazni kellene.

Az első évekből feljegyzem a következő kihágási eseteket a fenyitással együtt:

1815/6-ban egy *harmadik osztályú* tanulórol föl van jegyezve: „*Ob faicam in foeno deprehensam male sibi metuens absque testimoniis discessit*“; a kizáratást így kerülte el.

1816/7-ben egyik *hatodik osztályú* tanulórol van följegyezve: „*Ob neglecta Exercitia et Confessionem Paschalem omissam 9. Aprilis 1817. extradata eidem Testimonia Scholastica.*“

Ugyanezen évben egy *harmadik osztályú* tanulórol: „*Denegata ei pro Festis discedendi facultate, domum tam in Natalitiis, tam Paschale abire ausus, alios etiam ad id faciendum animans, 9. Aprilis dimissus est.*“

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Lásd 72. lap.

Hasonlóképpen 1816|7-ben egy *első osztályú* tanuló neve mellé ez van jegyzvé: „*Ob continuas vagationes 26. Martii 1817. dimissus e scholis.*“

1817|8. évben egy *hatodik osztályú* tanulóról fel van jegyezve: „*Die 26. Novembris inebriatus fuit: 12 scuticas accepit: ex apprehensione amplius ad scholas non comparuit.*“

Ezen első években általában gyakori a megjegyzés az *első osztályú* tanulók nevei mellett: „*Ob debilitatem cognitionis ad scholas normales remissus.*“

Később is előfordul e megjegyzés, de ritkábban.

A mily mértékben kellett ezen években a fegyelmi szabályok szigorát éreztetni, hogy a kinövéseknek elejét vegyék, oly mértékben örvendhetett a tanári kar a későbbi években mutatkozó jó viseletnek.

Ma is sokan tanulhatnak ama levélből, melyet egy *hatodik osztályú* tanuló 1821. febr. 12-ikén irt az igazgatónak, mikor elhagyva a gymnasiumot mészáros mesterségre ment; a levél így szól:

„*Nagy Tisztelendő Director Úr!
nékem Kegyes Atyám!*“

Minthogy mindenek az Istennek bölts rendelésétől függenek és vagynak arra való nézve, én is éppen most jutottam azon idő pontra, mely szerént jövendőbeli tzelomat el érhessem, a mint ez eránt én magamat Mészárosi mesterségre határoztam; ehez képest már az további oskolai gyakorlástól meg szülvén azon el tökélett tzelomra megyek; de minek előtte el mennék, szívem alázatos indulattyából meg köszönöm Nagy Tisztelendő Director Uramnak, mint kegyes Oktató Atyámnak velem közlött tanításait és környülöttem tett fáradozásait és kívánom, hogy a Menybéli Felséges Úr Isten terjessze sok időkre világi betses életét Tisztelendő kegyes Uram Atyámnak, hogy minden lelki s testi áldásokkal tellycesek legyenek egész életének minden napjai; ez élet után pedig ditsóitse meg a Kegyelmes Úr Isten örökké való boldog jutalmakkal az Egekbe. A ki ezernyi ezer áldások jó kívánása mellett holtomig vagyok Tisztelendő Director, nékem Kegyes Atyámnak alázatos hiv tisztelő Tanítványa és Szolgája Juhász Károly.“¹⁾

Az ötvenes években, mikor az ország középiskoláiból annyi kizáratás történt lopás, erkölccsteleenség, sőt még bankóhamisítás miatt is, a lévai kath. gymnasiumból egyetlen tanulót sem kellett kizárni, a mi az itt uralkodó jó rendnek s a törvények tiszteletének fényes bizonyága.

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

A hetvenes években két tanulót zártak ki a lévai kath. gymnasiumból; az egyiket ellenszegülés és rágalmazás miatt, a másikat egy társának veszélyes megsértése miatt. Ez utóbbinak atyja kérelmére a nm. v. és közokt. minister megengedte, hogy magánvizsgálatot tehessen Léván.

Ez idő óta kizáratás nem fordult elő. Őszinte óhajtásom, hogy gymnasiumi ifjúságunk a második ezredévben is az erkölcsiségben és léleknevelő tudományokban tűnjék ki!

A tanévek tartama, vizsgálatok és érdemsorozatok.

Az 1815/6. tanévtől 1830/1-ig a tanév november hónapban vette kezdetét és szeptember hó első hetéig tartott. A nagy szünidő szeptember- és októberben volt. — 1831/2-től október 1-én kezdődött a tanév és július 31-ikén végződött. Augusztus és szeptember hónapokban szünet volt; így maradt ez 1862-ig, a mely évben november 1-én kezdődtek az előadások; de a következő években már ismét október hónap volt a tanév kezdete; így maradt ez az 1875/6. tanévig, a mely tanévtől kezdve máig szeptember 1-én veszi kezdetét a tanév és június 29-ikén végződik.¹⁾

1815/6. tanévtől a havi vizsgálatokon kívül, melyekről a főigazgatósághoz jelentést tettek, félévi vizsgálatokat tartottak; az első félévi vizsgálatok április hó első felében, a második féléviéket szeptember első hetében voltak.

Az 1815/6. tanévben az első félévi vizsgálatok rendje:

Ordo Examinum Semestralium.

<i>Die 20.</i> Martii. Mane Invocatio Spiritus Sancti Hymno: Veni Sancte Spiritus, tum Examen:	
Grammaticorum anno IV.	
<i>Die 21.</i> Martii Examen Grammaticorum anno III.	} E Doctrina Religionis, Praeceptis Linguae Latinae et Auctoribus Classicis.
<i>Die 22.</i> Martii Examen Grammaticorum anno II.	
<i>Die 23.</i> Examen Grammaticorum anno I. E Doctrina Religionis et Praeceptis Linguae Latinae.	
<i>Die 24.</i> Dominica 4. Quadragesimae.	
<i>Die 25.</i> Festum Annunciationis B. V. M.	
<i>Die 26.</i> Examen Grammaticorum a. IV.	} Ex Historia Reg. Hung. Geographia et Arithmetica.
<i>Die 27.</i> Examen Grammaticorum a. III.	
<i>Die 28.</i> Cessatio.	

¹⁾ Gymnasiunai irattár.

Die 29. Examen Grammaticorum a. II. Ex Historia Biblica, Geographia et Arithmetica.

Die 30. Examen Grammaticorum a. I. Ex Historia Biblica et Arithmetica.

Die 1. Aprilis. Initium 2^{di} Semestris.

Die 7. 8. 9. Aprilis Sacra Exercitia et Confessio Paschalis.

Die 10. Communio Paschalis et Perlectio Classificationis Semestralis.

1825|6. II. felében:

Ordo Secundo -- Semestralium Examinum in M. R. Gymnasio Levensi Scholarum Piarum Anno 1826.

19. Augusti. Die Sabbathi: Invocato Spiritus Sancti auxilio Examen in Schola II. Humanitatis.

20. Die Domini: Fest. S. Steph. Regis

21. Die Lunae: I. Humanitatis.

22. Die Martis: IV. Grammat.

23. Die Mercurii: III. Grammat.

24. Die Iovis: II. Grammat.

25. Die Veneris: I. Grammat.

E Doctrina Religionis,
Praeceptis Linguae
 Latinae et Auctoribus
 Classicis.

26. Die Sabbathi: Mane hora 6. Confessio Juventutis Litterariae; a Meridie Litaniae.

27. Die Domini: Solemnitas Festi S. Josephi Calasantii, Scholarum Piarum Fundatoris.

28. Die Lunae: Mane II.

" A meridie I.

} Humanitatis }

E Lingua et Historia Patria
et Antiquitatibus Romanis
et Graecis.

29. Die Martis: Mane IV.

" A meridie III.

} Gramma-
ticae }

E Lingua et Historia
Patria aut Biblica.

30. Die Mercurii: Mane II.

" A meridie I.

} Humanitatis }

E Geographia, Historia
Naturali et Arithmetica.

31. Die Iovis: Mane II.

" A meridie I.

1. Septembris. Die Veneris: Mane IV.

" A meridie III.

2. " Die Sabbathi: Mane II.

" A meridie I.

} Gram-
ma-
ticae }

E Geographia et
Arithmetica.

3. " Die Domini: Post Sacrum 8^a hora celebrandum Examen Herulorum Convictorum e Studio Musicae.

4. " Die Lunae: Eorundem e Studio Linguarum.

5. *Septembris*. Die Martis: Scriptio Testimoniorum Scholasticorum.
 6. " Die Mercurii: Terminato hora 8^a Sacro Cantato, Gratiarum actio Hymno Ambrosiano — Publicatio Classificationis Secundo — Semestralis et Finis Anni Scholastici.¹⁾

A lévai kath. gymnasium 1815/6. évi érdemsorozata Sulzer Ferencz János nyomdájából került ki Selmezbányán, a mint itt következik:

<i>Iuventus Litteraria</i> <i>Gymnasii Minoris Lencensis</i> <i>Scholarum Piarum</i> <i>E studiis Primi Semestris</i> <i>In Classes Relata</i> Anno 1815/6.			
<i>Grammatici Anno</i>	E Doctr. Relig.	<i>Grammatici Anno</i>	E Doctr. Relig.
IV.		III.	
<i>Eminentes.</i>		<i>Eminentes.</i>	
Kassay Iosephus	Emin.	Bordás Ioannes	Emin.
Gregori Georgius	Emin.	Kalián Ioannes Gr. rit. non unit.	Emin.
Szokmáry Aloysius	Emin.	Thanhoffer Carolus	Emin.
Gabrisovits Ioannes	Emin.	<i>Classis I.</i>	
5. Okolicsányi Ferdin.	Emin.	Horváth Franciscus	Emin.
Kiss Adolphus	Emin.	Hangos Iosephus	Emin.
Botka Petrus	Emin.	Sebestyényi Ignatius	Emin.
<i>Classis I.</i>		Sághi Michael	Emin.
Furtner Ioannes	Emin.	5. Knap Franciscus	Emin.
Sárvay Iosephus	Emin.	Pardavi Michael	I. Cl.
Petróczy Ludovicus	Emin.	Tóth Antonius	I. Cl.
Szalay Michael	Emin.	Szilágyi Iosephus, rep.	I. Cl.
5. Bende Stephanus	I. Cl.	<i>Classis II.</i>	
Kontsek Andreas	I. Cl.	Szabó Gregorius	I. Cl.
Schlapák Victorinus	I. Cl.	Urbán Iosephus	I. Cl.
Meltzer Andreas	I. Cl.	Huszár Franciscus	I. Cl.
Nro. 15.		Hazucha Michael	I. Cl.
		Nro. 15.	

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

<i>Grammatici Anno</i>	E Doctr. Relig.	<i>Grammatici Anno</i>	E Doctr. Relig.
II.		I.	
<i>Eminentes.</i>		<i>Eminentes.</i>	
Bozóky Stephanus	Emin.	Borsódy Josephus	Emin.
Spánik Josephus	Emin.	Csebey Emericus	Emin.
Molnár Ioannes	Emin.	Styaszni Antonius	Emin.
Ujfalusy Iosephus	Emin.	Závodszyk Aloysius	Emin.
5. Gyürky Medardus	Emin.	5. Majláth Ludovicus	Emin.
Tuka Ioannes	Emin.	Kratsun Sigismundus	Emin.
Darányi Josephus	Emin.	Lithvay Michael	Emin.
Gatsál Paulus, rep.	Emin.	Gergő Steph. iunior	Emin.
<i>Classis I.</i>		Névery Florianus	Emin.
Huszár Antonius	Emin.	10. Szilassy Gabriel	Emin.
Navarra Ignatius	Emin.	Chrisztl Adolphus	Emin.
Szalay Stephanus	Emin.	Névery Ludovicus	Emin.
Hankónyi Franciscus	Emin.	Klinkovits Ignatius	Emin.
5. Kutyka Adalbertus	Emin.	<i>Classis I.</i>	
Boltsek Ioannes	Emin.	Spisák Jos. iunior	Emin.
Ujváry Emericus	Emin.	Missik Josephus	Emin.
Selinger Ioannes	Emin.	Bartos Carolus	Emin.
Kratsun Ludovicus	Emin.	Guoth Ludovicus	Emin.
10. Rátz Michael	Emin.	5. Mérész Ioannes	Emin.
Duba Antonius	Emin.	Balogh Andreas	Emin.
Gaal Nicolaus	Emin.	Huszár Stephanus, iunior	Emin.
Ballun Josephus	Cl. I.	Szirotsek Ignatius	Emin.
Popovits Michael, Gr. rit. non. unit.	Emin.	Bartsay Ioannes	Emin.
15. Válezs Josephus	Cl. I.	10. Csavojecz Michael	Emin.
Molnár Antonius	Cl. I.	Bernhard Josephus	Emin.
Hodermann Franciscus	Cl. I.	Spisák Joseph. senior	Emin.
<i>Classis II.</i>		Máday Ioannes	Emin.
Galambos Ioannes	H. C. 1)	Csebey Ioannes	Emin.
Mihálik Josephus	Cl. I.	15. Styaszni Michael	Emin.
Horváthy Antonius, in frequ. neglig.	Cl. I.	Essösy Josephus	Emin.
Schlapák Ludovicus, rep.	Cl. I.	Szabó Stephanus	H. C.
5. Almásy Aloysius	Cl. II.	Búzás Franciscus	Cl. I.
<i>Infirmus.</i>		Várady Ioannes	Cl. I.
Kalián Georgius		20. Trajtler Josephus	Cl. I.
Nro. 31.		Huszár Ioannes	Emin.
		Martos Franciscus	Emin.
		Lovas Ioannes	H. C.
		Katser Michael	Cl. I.
		25. Várenszyk Florianus	Cl. I.

1) Helveticae Confessionis.

	E Doctr. Relig.		E Doctr. Relig.
		<i>Classis II.</i>	
Pató Andreas	Cl. I.	Balley Ioannes	Cl. I.
Koletsányi Paulus	Cl. I.	Jókay Mathias	Cl. I.
Frimberger Ioannes	Cl. I.	Feje Stephanus	Cl. I.
Kalian Alexander, Gr. rit. non unit.	Cl. I.	Balley Ioannes	Cl. I.
30. Botka Ioannes	Cl. I.	5. Dolegh Ioannes	Cl. I.
Hidvéghy Sigismundus	Cl. I.	Kontsek Aloysius	Cl. I.
Piri Ignatius	Cl. I.	Mészáros Antonius	Cl. I.
Gajer Franciscus	Cl. I.		
Mihók Stephanus	Cl. I.	<i>Classis III.</i>	
35. Stéger Ioannes	Cl. I.	Merész Georgius	Cl. II.
Maureri Gabriel	Cl. I.	Spisák Ioannes	Cl. II.
Svarba Andreas	Cl. I.	Gergő Steph. senior	Cl. II.
Huszár Stephanus, iunior	Cl. I.		
Bernáth Ioannes	Cl. I.	<i>Infirmus.</i>	
40. Puksa Michael	Cl. I.	Csavojetz Matthaeus	
Maureri Franciscus	Cl. I.		
Sinkovits Stephanus	Cl. I.		
Bengyer Ioannes	Cl. I.		
Dolegh Franciscus	Cl. I.		
45. Kvacsányi Georgius	Cl. I.		
			Nro. 69.
			Numerus Iuventutis 130.

SCHEMNICIL,
TYPIS FRANCISCI IOANNIS SULZER
C. R. PRIV. TYPOGRAPHI.

Az 1816/7. tanévi érdemsorozatok szintén Selmeczbányán jelentek meg; a második félévről szóló érdemsorozat a következő:

<i>Iuventus Litteraria Maioris Regii Gymnasii Levensis Scholarum Piarum E Studiis Secundi Semestris In Classes Relata Anno 18167.</i>			
	E Doctr. Relig.		E Doctr. Relig.
<i>Eminentes.</i>			
Lipovniczky Vilh. Stip. Reg.	Emin.	Andóts Ignatius	Emin.
Kerchovich Andreas	Emin.	Ruffy Paulus	Emin.
		5. Hulják Ioannes	Emin.

	E Doctr. Relig.		E Doctr. Relig.
<i>Classis I.</i>			
Hollesovszky Ioannes	Emin.	Kontsek Andreas	Emin.
Gyürky Franciscus, Stip. Reg.	Emin.	Névery Maximil.	Emin.
Liphay Gabriel Stip. Reg.	Emin.	Schmidtbauer Petrus	Emin.
Udvardy Josephus	Emin.	Trajtler Stephanus	Cl. I.
5. Fekete Josephus	Emin.	10. Majzik Alexander	Cl. I.
Brunszvik Antonius	Emin.	Matkovits Josephus	Cl. I.
Obert Ioannes	Emin.	Pohánka Emericus	Cl. I.
Hanák Ioannes	Emin.	<i>Classis II.</i>	
Elda Gasparus	Emin.	Bende Stephanus	Cl. I.
10. Pongrácz Casimirus	Emin.	Nro. 22.	
Czagány Josephus	Emin.	<i>Grammatici Anno IV.</i>	
Hulják Georgius	Cl. I.	<i>Eminentes.</i>	
Névery Paulus	Cl. I.	Matulányi Steph.	Emin.
Szkladányi Ferd.	Cl. I.	Bordás Ioannes	Emin.
15. Galkó Michael	Cl. I.	Thanhoffer Carolus	Emin.
<i>Classis II.</i>			
Czagány Michael	Cl. I.	Nikolka Steph.	Emin.
<i>Gymnasium mutarunt:</i>			
Bokross Paulus		Horváth Franciscus	Emin.
Kurbély Georgius		6. Czeizel Antonius	Emin.
Lazsánszky Thomas		<i>Classis I.</i>	
Ruffy Andreas		Sebestyényi Ign. Stip. Reg.	Emin.
Nro. 25.			
<i>Humanitatis Anno I.</i>			
<i>Eminentes.</i>			
Kassay Josephus	Emin.	Trzub Gasparus	Emin.
Gregori Georgius	Emin.	Sághi Michael	Emin.
Szadmáry Aloysius	Emin.	Paulovits Ioannes	Cl. I.
Gabrisovich Ioannes	Emin.	5. Szabó Paulus	Emin.
5. Kiss Adolphus	Emin.	Urbán Josephus	Cl. I.
Valentini Ioannes	Emin.	Pardávi Michael	Emin.
Okolitsányi Ferdin.	Emin.	Huszár Franciscus	Cl. I.
Sárvay Josephus	Emin.	Baross Michael	Cl. I.
9. Mátéffy Franciscus	Emin.	10. Benkovits Stephanus	Cl. I.
<i>Classis I.</i>			
Markovits Ioannes	Emin.	Szkladányi Ignatius	Cl. I.
Petróczy Ludovicus	Emin.	<i>Gymnasium mutavit:</i>	
Martinez Vilhelm.	Emin.	Szabó Gregorius	
Maczko Josephus	Emin.	Nro. 18.	
5. Szalay Michael	Emin.	<i>Grammatici Anno III.</i>	
<i>Eminentes.</i>			
		Gyürky Medardus	Emin.
		Spánik Josephus	Emin.
		Bozóky Stephanus	H. C.
		Huszár Antonius	Emin.

	E Doctr. Relig.	<i>Grammatici Anno II.</i> <i>Eminentes :</i>	E Doctr. Relig.
5. Kaján Alexander	Emin.	Palugyay Florianus	Emin.
Boltsek Ioannes	Emin.	Majláth Ludovicus	Emin.
Mátéffy Ludovicus	Emin.	Csebey Emericus	Emin.
Molnár Ioannes	Emin.	Závodszy Aloysius	Emin.
Lipovniczky Ioan. Stip.		5. Klinkovits Ignatius	Emin.
Marczibány.	Emin.	Vagyon Stephanus	Emin.
10. Rátz Franciscus	Emin.	Chrisztl Adolphus	Emin.
Hankónyi Franc.	Emin.	Szentiványi Steph. Stip.	
Ujfalusy Josephus	Emin.	Reg.	Emin.
Gaal Nicolaus	Emin.	Borsódy Josephus	Emin.
Hunyady Mauritius	Emin.	10. Kracsun Ludovicus	Emin.
<i>Classis I.</i>		Lithvay Michael	Emin.
Schmidt Stephanus	Emin.	Kracsun Sigismudus	Emin.
Gatsál Paulus	H. C.	Almásy Aloysius	Emin.
Szalay Stephanus	Emin.	Vagyon Nicolaus	Emin.
Tuka Ioannes	Emin.	15. Guoth Ludovicus	Emin.
5. Darányi Joseph. Stip. Reg.	Emin.	Zsembery Balthazár	Emin.
Duba Antonius		Bartos Carolus	Emin.
Mátéffy Carolus	Emin.	Styaszny Antonius	Emin.
Selinger Ioannes	Emin.	<i>Classis I.</i>	
Borbély Carolus	Emin.	Hodermann Franciscus	Emin.
10. Lukovits Steph.	Emin.	Szutsányi Josephus	Emin.
Mihályik Joseph.	Cl. I.	Styaszny Michael	Emin.
Galambos Ioannes	H. C.	Csebey Ioannes	Emin.
Molnár Antonius	Cl. I.	5. Balogh Andreas	Emin.
Kallián Georgius, Gr. rit.		Gergej Stephanus	Emin.
non. unit., in fr. negl.	Cl. I.	Spisák Josephus, senior	Emin.
15. Ballum Josephus	Cl. I.	Spisák Josephus, iunior	Emin.
<i>Classis II.</i>		Ruzsitska Carolus	Emin.
Valezi Josephus	Cl. II.	10. Huszár Stephanus	Emin.
<i>Ad convictum militarem</i>		Czagány Antonius	Emin.
<i>assumptus :</i>		Kubinszky Michael	Emin.
Horváthy Antonius		Varinszky Florianus	Emin.
<i>Gymn. mutavit :</i>		Balley Ioannes	Emin.
Schlapák Ludovicus		15. Sebestyényi Ludovicus	Emin.
<i>Scholis valedixere :</i>		Szirotsek Ignatius	Emin.
Kutyka Adalbertus		Mérész Ioannes	Cl. I.
Lipták Josephus		Trajtler Josephus	Cl. I.
<i>Mortui :</i>		Névry Florianus	Cl. I.
Csécsy Cnrolus		20. Bernhard Josephus	Cl. I.
Navarra Ignatius		Essösy Josephus	Cl. I.
		Gajer Franciscus	Cl. I.
		Juhász Carolus	H. C.
		Pató Andreas	Cl. I.

	E Doctr. Relig.		E Doctr. Relig.
25. Bartsay Ioannes	Cl. I.	Rätz Stephanus	H. C.
Koletsányi Paulus	Cl. I.	10. Czach Josephus	Emin.
Búzaás Franc.	Cl. I.	Klain Josephus	Emin.
Várad Steph.	Cl. I.	Malonyai Carolus	Emin.
Botka Steph.	Cl. I.	Kondlovits Paulus	Emin.
30. Stéger Ioannes	Cl. I.	Demény Stephanus	H. C.
Maureri Franc.	Cl. I.	<i>Classis I.</i>	
Lovas Ioannes	H. C.	Piri Ignatius	Emin.
<i>Classis II.</i>		Vályi Ludovicus	Emin.
Svarba Andreas	Cl. I.	Kósa Stephanus	H. C.
Katser Michael	Cl. I.	Puksa Michael	Emin.
Bernáth Ioannes	Cl. I.	5. Sántha Carolus	Emin.
Maureri Gabriel	Cl. I.	Hindi Ioannes	Emin.
5. Kontsek Aloysius	Cl. I.	Tseptsek Stephanus	Emin.
Kvatsányi Georgius	Cl. I.	Feje Stephanus	Emin.
Huszár Ioannes	Cl. I.	Vuchetich Nicol.	Emin.
Frimberger Ioannes	Cl. I.	10. Bengyer Ioannes	Emin.
Jókai Mathias	Cl. II.	Kubinszky Ioannes	Emin.
<i>Infirmus:</i>		Csáky Franciscus	Cl. I.
Cházár Antonius		Tolnay Steph.	H. C.
<i>Scholis valedixere:</i>		Huszár Stephanus	Emin.
Hartsa Ioannes		15. Selinger Petrus	Emin.
Kallián Alexander		Bevelaqua Jacobus	Emin.
Missik Josephus		Mészáros Ioannes	Emin.
Szabó Stephanus		Bíró Antonius	Emin.
<i>Mortuus:</i>		Saluth Antonius	Cl. I.
Martos Franciscus		Lipták Ioannes	Cl. I.
Nro. 65.		21. Botka Ioannes	Cl. I.
<i>Grammatici Anno I.</i>		<i>Classis II.</i>	
<i>Eminentes.</i>		Mérész Georgius	Cl. I.
Fekete Ladislaus	Emin.	Mészáros Antonius	Cl. I.
Lovitsek Franciscus	Emin.	3. Zvara Paulus	A. C. 9)
Szamassza Ioannes	Emin.	<i>Classis III.</i>	
Névery Ludovicus	Emin.	Sántha Franciscus	Cl. I.
5. Szilassy Gabriel	Emin.	Konglovits Franciscus	Cl. I.
Hegyí Ioannes	Emin.	3. Eskütt Ioannes	Cl. I.
Dalmady Sámuel	H. C.	<i>Gymn. mutavit:</i>	
Hartsa Andreas	Emin.	László Josephus	
		<i>Scholis valedixere:</i>	
		Gergej Stephanus	

1) Augustae Confessionis.

	E Doctr. Relig.		E Doctr. Relig.
Horváth Ludovicus		Pongrátz Emilius	Emin.
Rakovszky Ioannes		<i>Classis 1.</i>	
Rakovszky Josephus		Boronkay Ignatius	Emin.
Repitzki Augustinus		Zsarnóczy Ioannes	Emin.
6. Spisák Ioannes		Nro. 53.	
<i>Mortuus:</i>		—	
Árkay Ioannes			
<i>Erudimentis privati instituti:</i>		Numerus Iuventutis 219.	
<i>Eminentes:</i>			
Majláth Stephanus	Emin.		

1820-től a hittanon kívül a magyar nyelvből is közölték az érdemsorozatot ily czim alatt: „*E Lingua Hungarica.*”

1831²-től pedig az ifjúság helyzetszám szerinti osztályozását is kinyomatták, és pedig külön helyzetszámmal a hittanból és külön a magyarból. — 1833⁴-ben ezen helyzetszám szerinti osztályozás elmaradt: 1835⁶-ban ismét felújítják és így maradt ez 1844⁵-ig.

1844⁵-től 1846⁷-ig az érdemsorozatok kimutatása annyiban változott, hogy magyar nyelven adták ki.

A lévai kath. gymnasium 1844⁵. tanévéről az érdemsorozat Neugebauer József nyomdájából került ki Nyitrán ily czimmal:

Az Ájtatos Tanító Rend
LÉVAI KIR. TANODALMÁBA

Járó

IFJÚSÁGNAK

Érdemsora

1845. év második felében.

1847⁸-ban a hittan és magyar nyelven kívül egy harmadik érdemjegy is előfordul ily czim alatt: „*Egyéb tanulmányokból*” ; így adták ki az értesítőt 1848⁹. és 1849⁵⁰-ben is.¹⁾

A nem római katolikus vallású gymnasiumi tanulók közül némelyeknek hittani jegycit az érdemsorozatban nem közölték. Az izr.

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

vallású növendékeknél ez könnyen érthető, mert hiszen az első izr. vallású tanuló csak a harminczas évek végén iratkozott be a lévai gymnasiumba. A görög nem egyesültek a róm. katolikusokkal együtt tanulták a hittant és érdemjegyet is kaptak; az ág. ev. vallásúak azonban, — noha szintén a róm. katolikusokkal tanulták a vallástant. — a mint ez az ezen időkből fennmaradt és a reformált vallásfelekezetű gymnasiumi tanulókról szóló igazgatói információkból látható, a melyekben ezen kérdés alatt: „*Quo conatu Doctrinam sui ritus exceperit?* — mig az ev. ref. vallású tanulók neve mellé ez van jegyezve: „*Doctrinam sui ritus diligenter frequentavit,*“ — addig az ág. ev. vallású tanulóknál: „*Doctrinam Romanam Catholicam exceperit diligenter*“ — kifejezést találjuk bejegyezve, — érdemjegyet a hittanból mégsem kaptak.¹⁾

Az ötvenes években is kétszer tartottak vizsgálatokat, február és július hónapokban; a tanulók mindkét alkalommal bizonyítványt is kaptak. Az első félévi vizsgálatok után 8 napi szünet volt. — Az ezen évekből fennmaradt „*Tudósítványok*“ értekezéseket ugyan tartalmazzanak, a mint azt az *Entwurf* elrendelte; de a tanulók érdemsorozata — legalább a lévai gymnasiumról szóló Tudósítványokban — közölve nincs. A bizonyítványokban a *kitüntetéssel első osztályú, első osztályú, második- és harmadosztályú* fokozatok mellett a helyzetszám is kivan téve.²⁾

A hatvanas években is megmaradtak a félévi vizsgálatok. Az első félév végén egy heti szünet volt. A második félév végén a bizonyítványokban nemcsak az előmenetelre, hanem a figyelemre és szorgalomra vonatkozó érdemjegyeket is közölték; úgy szintén az Értesítőekben is. Az *előmenetel* jegyei: *kitünő, jeles, jó, elégséges, elégtelen, rossz*; ez utóbbi harmadrendű osztályzattal. A *szorgalmat* *ernyedetlen, kellő, hanyatló, csekély, semmi*, — a *figyelmet* *feszült, kellő, változó, szórakozott* jegyekkel tüntették ki.³⁾

Az 1868. évi ministeri rendelet a félévi vizsgálatokat megszüntette. A vizsgálatokat az egész tananyagból az év végén tartották. Az előmenetelről december 23-án, február 28-ikán, május 15-ikén és július 31-ikén kaptak a tanulók bizonyítványt, mely valódi bizonyítványnyá

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanotl.

akkor vált, mikor a tanév végén a gymnasium pecsétjével is ellátták. — Az erkölcsi viseletet: példás, dicséretes, jó, törvényszerű és nem törvényszerű, — az előmenetelt: 1 = kitünő, 2 = jeles, 3 = jó, 4 = elégséges, 5 = elégtelen, 6 = rossz v. semmi jegyekkel tüntették ki. Az általános sorozatot: kitünő, jeles, elsőrendű, másodrendű és harmadrendű kifejezések jelölték.¹⁾

A tanév végén tartatni szokott vizsgálatok a hetvenes években is megmaradtak, sőt így van ez a mai napig is; de a legújabb tanterv életbe lépte óta e vizsgálatok június hó második felét veszik igénybe két csoportban, ugymint a *nyelvszakok* és a *reáltudományok* csoportjai szerint. A *szorgalmi jegyek* teljesen elmaradtak; — *magaviseleti jegyek* jelölésére 1882|3-ig: jó, szabályszerű és rossz, — 1882|3-tól jó, szabályszerű, kevésbé szabályszerű és rossz érdemjegyek szolgálnak; — az előmenetelt: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen tanjegyek jelölik. — Végül az iskolai bizonyítványra rávezetik a tanári testület határozatát: *felsőbb osztályba léphet, — javítóvizsgálatra bocsáttatik, — vagy osztályismétlésre utasítatik*; ez utóbbit azon tanulók bizonyítványára, kik két vagy több tantárgyból kaptak elégtelen osztályzatot, sőt azokéra is, kik egy tárgyból buktak ugyan, de erkölcsi viseletök kev. szabályszerű vagy rossz.

NB. Ezen utóbbi megszorítás az 1894. évi 19781. sz. a. kelt ministeri leirattal annyiban módosulást szenvedett, hogy a javítóvizsgálatokhoz az engedélyt a tanker. kir. főigazgatók mind a tantárgyakra, mind a *magaviseletre* való megszorítás nélkül föltétlenül és fentartás nélkül saját hatáskörükben adhatják meg; de az 1883. XXX. t.-cz. 11. §-a értelmében csak rendkívüli esetekben engedhető meg az ilyeneknek a javítóvizsgálat.

Az oly tanulóknak azonban, kik egy kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, és a kiket a tanári kar képeseknek tart arra, hogy a szünidőben pótolhatják a mulasztottakat, a tanári testület nevében az igazgató megadhatja a jogot a javítóvizsgálatra, de mindig csak azon intézetben, a hol tanultak.²⁾

Az *érettségi vizsgálatokat* illetőleg szintén az 1883. évi XXX. t.-cz. intézkedik, melynek 33. §-a alapján azon tanulók, kik valamely közép-tanoda egész tanfolyamát elvégezték és a nyolczadik osztályról valamely *nyilvános középiskolától legalább elégséges* eredményű bizonyítványt mutatnak föl: *érettségi vizsgálatot tehetnek* rendszeren ott, hol a nyolczadik osztályból vizsgálatot tettek.

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Gymnasiumi rendtartás. 41. §.

A rendes érettségi vizsgálatra való jelentkezés minden tanévben az intézeti igazgatónál április hó 15-ig történik. A jelentkezés alkalmával minden tanuló köteles születési bizonyítványát, valamint középiskolai tanulmányairól netalán más iskoláktól nyert bizonyítványait felmutatni.

Az ezen jelentkezés után tartandó értekezlet a kétes előmenetelű tanulóknak az érettségítől való visszalépést javasolhatja. Az önként visszalépő tanuló egy év előtt csak ministeri engedéllyel tehet érettségi vizsgálatot.

Az írásbeli vizsgálatok május hó 2-ik felében, a szóbeliek június havában tartatnak. A ki ezen vizsgálatokon pl. betegség miatt meg nem jelenhetnék, az pótló érettségit tehet szeptember, vagy deczember hónapokban a tanker. kir. főigazgatóság által kijelölt helyen és időben.

Az *írásbeli vizsgálat tárgyai*: 1) *értekezés magyar nyelven* a középiskolai tananyag köréből vett valamely tárgyról; — 2) *fordítás magyarból-németre*: — 3) *fordítás magyarból-latinra*: — 4) valamely az iskolában tárgyalt görög íróból egy nem olvasott részlet fordítása *görögből-magyarra*¹⁾: — 5) *oly algebrai és geometriai feladatok megfejtése*, melyekből a tanulóknak a számolásban való biztossága is kiderüljön.

Az írásbeliek 5 egymást követő nap délelőttjén tartatnak; minden dolgozatra megszakítás nélkül 5 órai idő engedtetik. A nyelveknél csak szótár-, a matematikánál csak a logaritmus-táblák használata van megengedve.

Egy teremben 15 tanulónál több egyszerre nem tehet írásbeli vizsgálatot. A vizsgálatokon örködő tanárok óráról-órára történő felváltásáról az igazgató gondoskodik. Ha az örködő tanár akár meg nem engedett segédeszköz, akár más dolgozatának használatán kapja rajta a tanulót, a vizsgálat folytatásától e tárgyból eltiltja s a teremből eltávolítja. az esetet pedig jegyzőkönyvbe veszi. Az ily tanulónak a tanker. kir. főigazgatóság új feladatot jelölhet ki: de, ha másodizben is megszegné a tilalmat, az igazgató az ezen időszaki vizsgálatoktól őt végleg eltiltja.

Az írásbeli dolgozatokat az illető szaktanárok nézik át és javítják ki; az egész dolgozatról pedig rövid, de indokolt ítéletet és megfelelő érdemjegyet irnak a dolgozatra. Az érdemjegyek: *jebes*, *jó*, *elégséges*, *elégtelen*.

A kinek *magyar*, vagy *latin* írásbeli dolgozata elégtelen, vagy *bármely két tárgyból* van elégtelen érdemjegye, az szóbeli vizsgálatra

¹⁾ A görög nyelvet helyettesítő tárgyak hallgatóira ez nem szól. — Ugyanezek a görögöt helyettesítő tárgyakból sem tesznek semmiféle írásbeli vizsgálatot.

nem bocsátható. A kinek a *német*, *görög* vagy *mathematika* közül *egyikből* elégtelen az érdemjegye, ha különben azon tárgy a szóbelinek nem tárgya (pl. görög, német), ezen tárgyakból is tartozik szóbelit tenni; ha pedig tárgya a szóbelinek (pl. matematika), ebből behatóbban kell őt megvizsgálni.

A szóbeli vizsgálatokra nem bocsátott tanuló az egész vizsgálatot csak egy év múlva ismételheti.

A szóbeli vizsgálatok időtartama akként állapítandó meg, hogy minden napra 8, vagy 9 óra jusson a vizsgálatra, mely idő alatt legfőlebb 12 tanuló tehet szóbeli vizsgálatot.

Szóbeli vizsgálatra a tanuló semmiféle könyvet nem hozhat magával. A szóbeli érettségi vizsgálatok a középiskolai ifjúság kizárásával nyilvánosan tartatnak, s tartamuk alatt a tanítás az egész tanintézetben szünetel.

Az érettségi szóbeli vizsgálatok befejezése után tartandó értekezleten minden tanulóra nézve szótöbbséggel megállapítják: a) szóbeli vizsgálatainak eredményét; b) minden tantárgyból általános érdemjegyét az írásbeliek érdemjegyeinek egybevetésével; c) általános érettségi fokozatát. Az *eredmény jelzésére*: *jeles*, *jó*, *elégséges* és *elégtelen* érdemjegyeket kell használni.

Az érettségi vizsgálatok általános végeredménye következőleg fejezendő ki: *a követelményeknek jelesen* (vagy *jól*) *megfelelően*: *érett*: vagy: *a követelményeknek megfelelően*: *érett*: vagy: *a követelményeknek nem felelően meg*: *nem érett* és *2, illetőleg 3 hó múlva javító-, vagy: egy év múlva ismétlődő vizsgálatra utasított.*

Jeles jelzést csak azon tanuló kaphat, kinek végeredményül szolgáló minden érdemjegye jeles, legfőlebb egy jó. *Jó* jelzést csak azon tanuló kaphat, kinek minden tanjegye legalább jó, legfőlebb egy elégséges. Az érettségi bizonyítványba föl kell venni az erkölesi magaviseletet az osztálybizonyítványból, továbbá a hittan és a philosophia propaedeutika tanjegyét, majd a földrajz, természetrajz és a rajzoló geometria tanjegyeit is azon osztálybizonyítványokból, melyek szerint e tantárgyakat legutoljára tanulták. Az így átvett tantárgyak érdemjegyei az érettségi bizonyítvány *jeles*, vagy *jó* fokozatának megállapítására befolyást nem gyakorolnak.

A ki a szóbeli vizsgálaton *egy tantárgyból elégtelen tanjegyet* kapott, az azon tárgyból a következő tanév elején szóbeli javítóvizsgálatot tehet; ha vizsgálata ekkor sem sikerül, ugyanazon év december havában a vizsgálatot még egyszer és utoljára ismételheti.

A ki a szóbeli vizsgálatokon *két vagy több tantárgyból kapott elégtelen érdemjegyet*, az egy év múlva jelentkezhetik ismétlő (írás- és szóbeli) érettségi vizsgálatokra.

Azon tanuló, *ki az ismétlő érettségi vizsgálatokon egynél több elégtelen érdemjegyet kap*: érettségi vizsgálatra többé nem bocsátható.

Az érettségi bizonyítvány magyar nyelven állíttatik ki; ezt is, valamint ennek a törvény szerint megengedett fordítását, mindig azon intézet állítja ki, melynél a tanuló a vizsgálatokat kiállotta.

Az érettségi vizsgálatokért a bélyegilletéken kívül minden tanuló hat frtot fizet; a magántanulók pedig tizenkét frtot. Javitóvizsgálatokért a nyilvános tanuló három frtot, a magántanuló hat frtot fizet.

Az érettségi vizsgálati írásbeli dolgozatok az intézet irattárában három évig megőrzendők.

XIII.

Érettségit tett ifjak névsora.

1886|7.—1894|5-ig.

A lévai kath. főgymnasiumban az 1886|7. tanév végén volt az első érettségi vizsgálat. Az ezen időtől eltelt kilencz év alatt a következő 117 tanuló tette le sikerrel az érettségit:

1886|7-ben:

- Boleman Attila, jelesen érett
Bukovinszky István, érett
Dióssy Dezső, érett
Gódin Károly, jól érett
5. Haris József, érett
Nécsey István, érett
Rácz János, érett
Sembery Miklós, érett
Vanke Sándor, érett
10. Varannay Sándor, érett
Veil Vilmos, jelesen érett.

1887|8-ban:

- Habel János érett
Hrusovszky Károly, érett
Kabira Oszkár, érett
15. Kersék János, jól érett
Kohn Bernát, érett
Leyrer László, érett
Lutonszky Géza, érett
Medveczky Lajos, érett
20. Mészáros Gábor, érett
Ulreich Nándor, érett
Würmer Károly, érett
Zólogy Imre, érett.

1888|9-ben:

- Akúcs Lajos, jelesen érett
25. Becsey Antal, jelesen érett
Benkovich Géza, jelesen érett
Botka György, érett
Gyenes Sándor, érett
Kégl Károly, érett
30. Rónay Gusztáv, jól érett
Spitzer Emil, érett
Szokoly Alajos, érett
Sztankay Kálmán, érett
Vogel Jenő, érett
35. Weisz Lipót, jól érett.

1889|90-ben:

- Benkovich Győző, érett
Guta Márton érett
Hlboki István, érett
Horn Mór, jól érett
40. Kittenberger Sándor, jól érett
Kraacsuny Lajos, érett
Mihály János, érett
Nyitray József, érett
Péry Gyula, érett
45. Somogyi Béla, jól érett
Weinberger Jakab, jól érett

Winkler Vilmos, érett
Záborszky Ottó, érett.

1890|1-ben:

- Herzfeld Lipót, jelesen érett
50. Kaveggia Béla, jól érett
Lamos József, érett
Leidenfrost Aurél, érett
Rosenfeld Zsigmond, érett
Steiner Henrik, jól érett
55. Szabó János, jól érett
Szabó Lajos, érett
Szabó Vincze, érett
Tóth Béla, érett.

1891|2-ben:

- Berger Adolf, jól érett
60. Berger Zsigmond, érett
Dombay István, érett
Fábián Lajos, érett
Heimann Miksa, érett
Kérny Géza, jól érett
65. Klein Emil, érett
Kozma József, jelesen érett
Pély Géza, jól érett
Rehák Pál, jól érett
Rosenfeld Kázmér, érett
70. Sembery Béla, érett
Stern Miksa, jól érett
Szabó Lajos, jól érett
Szilágyi Aladár, jól érett
Tóth Sándor, érett.

1892|3-ban:

75. Adler Zsigmond, jól érett
Altmann Antal, érett
Benkovich Ödön, jelesen érett
Boleman János, érett
Dombay Béla, jól érett
80. Holló Béla, érett
Leidenfrost Adolf, jól érett

Matusovich Péter, érett
Muttnyánszky Dénes, jól érett
Olgyay László, jelesen érett

85. Palotay Géza, jól érett
Reidner István, érett
Riffer Géza, érett
Szadeczky Géza, érett
Szentiványi Endre, jól érett
90. Szilágyi Ernő, jelesen érett
Szemieskó Emil, jól érett
Valach István, érett
Weinberger József, jól érett.

1893|4-ben:

- Belesák László, érett
95. Ehrenstein Samu, jelesen érett
Essösy Béla, érett,
Hoffmann Árpád, érett
Jankovics Gyula, érett
Klein Vilmos, jelesen érett
100. Leidenfrost Gyula, jelesen érett
Lukács Pál, érett
Pély József, érett
Schwarz Adolf, jól érett
Seltsam János, érett
105. Török Alajos, jól érett
Valló János, jól érett.

1894|5-ben:

- Benkovich Imre, jól érett
Faufeder Salamon, érett
Lakner István, érett
110. Laufer Arthúr, jelesen érett
Matusovich Károly, érett
Mertl Lajos, érett
Olgyay Endre, érett
Rosenberg Zsigmond, érett
115. Sartorius József, jól érett
Steiner Ármin, jól érett
Szabados Károly, érett.

XIV.

Minősítvényi táblázatok.

A minősítvényi táblázatok pontos és lelkiismeretes kitöltése a középiskolák igazgatóinak mindenkor kötelességeik közé tartozott. A nm. v. és közokt. miniszternek 1870. évi december hó 24-ikén 21110. sz. a. kelt rendelete szerint: „Az igazgató a minősítvényi táblázatban a tanár működését és magaviseletét lelkiismeretesen tartozik jellemezni.“ Ezen figyelmeztetés úgy a *Ratio Educationis*nak, mint az *Entwurf*nak is lényeges pontjai közé tartozott.

Az ösztöndijas tanulókról is megkivánták mindenkor a nyilvános jegyzékek (*informatiók*) felterjesztését.

A lévai kath. gymnasium tanáraitól az 1815|6. és 1844|5. tanévről, — az ösztöndijasokról pedig 1816|7. és 1844|5-ből közlök egy-egy mutatványt:

Informatio

Primo-Semestralis de Professoribus Minoris Gymnasii Levensis

Scholarum Piarum Anno 1815|6.

Cognomet et Nomen, Natio, Locus Natalis, Comitatus	Status, Aetas, Valetudo	Scientiae, quas absolvit? Linguae, quas callet? Gradus Litterarius?	Quot annis huius muneris et aliorum?
1. <i>Ugróczy Franciscus</i> , Hungarus, Szexardiensis, e Cottu Tolnensi.	Presbyter e Scholis Piiis. Annos 30. Firma.	Philosophia et Theologia. Hung. et German. Doctor Philosophiae.	Directoratus primus. Doctrinae universim 10.
2. <i>Zelnecky Gasparus</i> , Hungarus, Levensis, e Cottu Barsiensi.	Presbyter e Scholis Piiis. Annos 32. Firma.	Philos. et Theol. Hungar. et Slavicam. Quartam Gramm. Nullus.	In quantum annum docet quartam Gram. Universim docet in ann. 7.
3. <i>Bartek Michael</i> , Hungarus, Nagy-Iatzensis, e Cottu Nitriensi.	Presbyter e Sch. Piiis. Ann. 27. Firma.	Philos. et Theol. Hung. et Slav. III. Gram. Doctor Philosophiae.	In 3. annum docet 3. Gram. Universim docet in an. 5.
4. <i>Moyzer Hyeronymus</i> , Hungarus, Szala-Egerszeghiensis, e Cottu Szaladiensi	Presbyter e Scholis Piiis. Ann. 28. Firma.	Philos. et Theol. Hungar. Secundam Grammaticam.	In 2. ann. docet 2-am Grammaticam. Universim docet in ann. 5.
5. <i>Hoffmann Ignatius</i> , Hungarus, Vaciensis e Cottu Pesthiensi.	Clericus non Professus e Sch. Piiis. Ann. 18. Firma.	Philosophiam. Hung. et Germ. Primam Grammaticam. Nullus.	Primus annus Doctrinae.

Datum Levae Die 5^a Aprilis Anno 1816.

Quod Stipendium?	Qualis in Officio moderno?	Qui mores et vitae ratio?	Quod speciatim praeterea notandum?
Nullum.	—	—	—
Nullum.	Clarus. Sedulus.	Probi. Exemplaris.	Una Catecheta.
Nullum.	Perspicuus. Diligens.	Probi. Exemplaris.	Etiam.
Nullum.	Clarus. Accuratus.	Probi. Exemplaris.	Etiam.
Nullum.	Accomodat se aetati et ingenio discipl. Exactus.	Probi. Exemplaris.	Etiam.

Franciscus Ugróczy
e S. P. Director Localis Scholarum.

Jegyzék

a Lévai kir. Gymnasiumban tanulmányokat vezérlő Oktatókról

1844 5. év I^{ső} felében.

Folyó szám	Vezeték és keresztnév. Származás. Szülőföld és vármegye	Czim. Életkor. Egészségi állapot.	Minő tanulmányokat végzett? Minő tanári fokozattal? Hány nyelvet beszél? Minő hivatalt visel?
1.	<i>Fehér Glycér.</i> Magyar. Faisz. Pest megye.	Kegyes Oskolák rendü áldozó pap. 64 éves. Jó.	A bölesészet- és hittanulmányokat végezte tanári fokozat nélkül. Magyarúl, németül. Helybeli tanoda Igazgató.
	Hitszónok	Hitszónoki hivatalban eljárnak a költészet és szónoklattanítók. Katekelikai hitmagyarázók a nyelvészettanítók.	
2.	<i>Zlatnyánszki Nep. János.</i> Magyar. Kis-Tapolcsány. Bars megye.	Kegyesrendü áldozó pap. 35 éves. Jó.	A bölesészet- és hittanulmányokat végezte tanári fokozat nélkül. Magyarúl, tótul. Költészettanító.
3.	<i>Számord Nep. János.</i> Magyar. Csiffár. Bars-megye.	Kegyesrendü áldozó pap. 34 éves. Jó.	A bölesészet- és hittanulmányokat végezte tanári fokozat nélkül. Magyarúl, tótul, németül. Szónoklattanító.
4.	<i>Vertler Mátyás.</i> Magyar. Pécs. Baranya megye.	Kegyesrendü áldozó pap. 33 éves. Jó.	A bölesészet- és hittanulmányokat végezte tanári fokozat nélkül. Magyarúl, németül. IV-ed évi nyelvészettanító.
5.	<i>Taschler Nep. János.</i> Magyar. Szombathely. Vas megye.	Kegyesrendü áldozó pap. 46 éves. Jó.	A bölesészet- s hittanulmányokat végezte tanári fokozat nélkül. Magyarúl, németül. III-ad évi nyelvészettanító.
6.	<i>Maschek Bernardin.</i> Magyar. Posony. Posony megye.	Kegyesrendü áldozó pap. 26 éves. Jó.	A bölesészet- s hittanulmányokat végezte tanári fokozat nélkül. Magyarúl, németül. II-od évi nyelvészettanító.
7.	<i>Bartos Ignác.</i> Székely. Esztelnek. Erdélyi Háromszék.	Kegyesrendü kispap. 28 éves. Jó.	A bölesészeti tanulmányokat végezte tanári fokozat nélkül. Magyarúl. I. évi nyelvészettanító.

Kelt Léván Tavaszelő 8-án 1845.

Kiállotta-e, mikor és hol a tanszékre kívánt szoros vizsgálatot?	Hányadik év ez a jelen hivatalban s öszvesen hányadik a tanításban?	Minő az évdíj?	Minő az erkölcsi viselkedés és alkalmazás?	Minő a mostani hivatalkodás?	Észrevételek.
—	A jelen hivatalban 15. év. Öszvesen a tanításban 38.	Nincs.	—	—	Hogy az újabb rendelkezéseknél fogva a helybeli tanodai igazgató mind az oktatók tanítási módját, mind a tanulók feleleteit ki-halgtathassa, véletlenül egyenként az osztályokat meglátogatta.
Midőn 1841-ben a szelidebb tudományokat kezdé tanítani, a kegyesrend kormánya ötete a jelen osztályra alkalmasnak ítélte.	Jelen hivatalban 2. éve. Öszvesen a tanításban 12.	Nincs.	Jó és derék magaviseletű.	Decz. 2-án és Jan. 4-én a költészet tanítót halgatván, — mind előadása módjával, mind pedig tanítványai feleletivel tökéletesen meglégedett.	
Midőn 1843-ban a szelidebb tudományokat kezdé tanítani, a kegyesrend kormánya által jelen osztályra alkalmasnak íteltetett.	Jelen hivatalban 2. éve. Öszvesen a tanításban 11.	Nincs.	Jámhor és erényes.	Deczember 4-én és Jan. 10-én a szónoklati osztályban megjelenvén, a tanító ügyes magyarázatját és a tanítványokat örömmel halgatta.	
Midőn 1831-ben a nyelvészeti osztályokat kezdé tanítani, a kegyesrend kormánya által jelen osztályra alkalmasnak íteltetett.	Jelen hivatalban 6. év. Öszvesen a tanításban 9.	Nincs.	Betsületes és példás viselkedetű.	Decz. 6-án és Január 15-én a IV. evi Nyelvészeti osztályban tapasztalta, hogy az oktató a latin szókötési szabályokat tanítványai tehetségéhez alkalmazva magyarázza, melyeket azok azonnal fel is fogtak.	
Midőn 1825-ben a nyelvészeti osztályokat kezdé tanítani, a kegyesrend kormánya által jelen osztályra alkalmasnak íteltetett.	Jelen hivatalban 8. év. Öszvesen a tanításban 18.	Nincs.	Szelid és jámhor viselkedetű.	Decz. 9-én és Január 17-én a III-ad evi nyelvészeti osztályba véletlenül megjelenvén a tanodai igazgató, a tanítót úgy mint tanítványait jól elkészülve találta.	
Midőn 183-ben a nyelvészeti osztályokat kezdé tanítani, a kegyesrend kormánya által jelen osztályra alkalmasnak íteltetett.	Jelen hivatalban 1. év. Öszvesen a tanításban 3.	Nincs.	Illendő és méltányos viselkedetű.	Decz. 13-án és Jan. 18-án a II. evi nyelvészeti osztályban szinte véletlenül látogatott, a hol a tanító ügyességét s tanítványai szorgalmát örömmel tapasztalta.	
Midőn 1843-ban a nyelvészeti osztályokat kezdé tanítani, a kegyesrend kormánya ötete a jelen osztályra alkalmasnak ítélte.	Jelen hivatalban 2. év. Öszvesen a tanításban 2.	Nincs.	Jó lelkű és szerény viselkedetű.	Decz. 16-án és Jan. 22-én a I. evi nyelvészeti osztályban a tanító ügyes előadásánál fogva a kisderek remény feletti szép előmenetelét megdicsérte.	

Fehér Glycer s. k.
Helybeli Tanodai Igazgató.

Informatio

Secundo-Semestralis de Stipendiatis Ordinariis M. R. Gymnasii

Levensis Scholarum Piarum Anno 18167.

Nro	Cognomen et Nomen	Pater aut Tutor, Eius Conditio, Habitatio.	Schola, quam frequentat.	C l a s s	
				E Doctrina Christiana.	E Reliquis Studiis
1.	Lipthay Gabriel.	P. Carolus, Assessor plur. II. Cottuum in Garam-Ujfalu.	Secunda Humanitas.	Eminens.	Inter 25 Discipulos post 3 eminentes e 15 primae classis Tertius.
2.	Darányi Josephus.	P. Stephanus, Nobilis. Chirurgus Cottus. Levae.	Tertia Grammatica.	Eminens.	Inter 36 discipulos post 14 Eminentes e 15 I. Classis Quintus.
3.	Gyürky Franciscus.	P. Ioannes, Assessor plur. II. Cottum et Fiscalis. Levae.	Secunda Humanitas.	Eminens.	Inter 25 discipulos post 5 eminentes e 15 I. classis Secundus.
4.	Lipovniczky Vilhelmus.	P. Emericus, Ord. Iudl. C. Bars. in Aranyos-Maroth.	Secunda Humanitas.	Eminens.	Inter 25 discipulos Eminens Primus.
5.	Sebestyényi Ignatius.	P. Ioannes, Nobil. Ordinarius Physicus Cottus in Ar.-Maroth.	Quarta Grammatica.	Eminens.	Inter 18 discipulos post 6 Eminentes ex 11. I. Classis Primus.
6.	Szent-Iványi Stephanus.	P. Ioannes, Assessor C. Lip-toviensis. in Sz. Ivány.	Secunda Grammatica.	Eminens.	Inter 65 discipulos ex 18 Eminentibus Octavus.

Datum Levae die 8. Mensis Septembris Anni 1817.

Franciscus Ugróczy.
E Scholis Püs, Director Localis Gymnasii.

(L. S.)

s i s		Patronus	Aetas. Religio.	Valetudo.	An Scholas Continuaturus?	Ubi priore anno frequentaverat?
E Moribus	Stipendii					
Primae.	Primae.	Familia Birovskiano — Kamánháziána.	Annor. 16. R. Cathol.	Firma.	Continuabit.	Strigonii.
Primae.	Secundae.	Rex. ad Fund. M. Theresian. olim. Budensem.	Annor. 13. R. Cathol.	Firma.	Continuabit.	Levae.
Primae.	Secundae.	Capitulum Strigoniense Vac. App. ad Fundationem Pázmánianam.	Annor. 16. R. Cathol.	Firma.	Continuabit.	Budae.
Primae.	Secundae.	Capitulum Strigoniense Vac. App. ad Fundationem Pázmánianam.	Annor. 15. R. Cathol.	Firma.	Continuabit.	Comaromii.
Primae.	Secundae.	Rex ad Fundation. M. Theres. olim Budensem.	Annor. 13. R. Cathol.	Firma.	Continuabit.	Levae.
Primae.	Secundae.	Rex. ad Fund. A. Confratern. S. Stephani.	Annor. 11. R. Cathol.	Firma.	Continuabit.	Rosenbergae.

Josephus Godin.

E Sch. P. Scholae II. Hum. Professor.

Michael Bartek.

e S. P. 4. Gram. Professor.

Hieronymus Moizer.

e S. P. 3. Gr. Prof.

Ignatius Hoffmann.

e S. P. 2. Gr. Prof.

a) Jegyzéke

A Lévai kir. Tanodában kegyes Rendiek vezérlete alatt tanuló

Rendes ösztöndíjas ifjakról 18445. év I-ső felében.

Folyó szám.	Vezeték s keresztnév. Életkor. Vallás.	Atyja, vagy Gyámnoka, annak Czimje és Laka.	Minő iskolába jár?	Szorgalom az iskola-járásban	S o r o -	
					Erkölesi viseletbül.	Hittanból.
1.	Zaffiry Lajos. 9 éves. Róm. katolikus.	Atyja nemes Zaffiry Lajos házi pénztárnoka Hont megyének Deménden.	II. nyelvészeti osztályba.	Jó.	Első rendü.	2-ik Jeles.
2.	Udvardy Imre. 12 éves. Róm. katolikus.	Atyja nemes Udvardy Antal, Táblabíró. Lakik Deménden, Hont megyében.	IV. nyelvészeti osztályba.	Jó.	Első rendü.	3-ik Jeles.
b) Rendkívüli ösztön-						
3.	Sáutha Károly. 12 éves. Róm. katolikus.	Anyja Teréz, elhúnyt Sáutha Károly falujegyzőinek özvegye. Lakik Helembán, Hont megyében.	I. nyelvészeti osztályba.	Jó.	Első rendü.	I. rendü. 2.

Kelt Léván, Tavaszelő 8-án, 1845.

(P. H.)

z a t:							
Magyar nyelvűből	Egyéb Tanulmányokból.	A díj fokozata.	A díj adományozója.	Engedélyvel-e vagy nélküle ismétli az iskolát?	Egészségi állapot.	Folytatandja-e, s hol tanulmányait?	Hol járt tavál iskolába?
1-ső Jeles.	2-ik Jeles.	II. fokozatú, 80 pengő forinttal.	Az ország Primása Pázmány alapítványra.	Nem ismétli.	Jó.	Léván.	Léván.
5-ik Jeles.	4-ik Jeles.	II. fokozatú, 80 pengő forinttal.	Az ország Primása. Pázmány alapítványra.	Nem ismétli.	Jó.	Léván.	Léván.

dijas ifjakról.

I. rendű. 12.	I. rendű. 14.	II. fokozatú, 200 pengő forinttal.	A főtisztelendő Esztergomi Fő Káptalan.	Az adományozó engedélyével ismétli.	Jó.	Léván.	Léván.
---------------	---------------	------------------------------------	---	-------------------------------------	-----	--------	--------

*Fehér Glycer, s. k.
Helybéli Tanodai Igazgató.*

XV.

Ösztöndíjasok és az ösztöndíjak összege.

1815|6. – 1894|5-ig.

1815 6.		
1816 7.	Darányi József, Kámánházy-féle	120 frt.
	Gyürky Ferencz, Pázmán-féle	160 „
	Lipthay Gábor, Kámánházy-féle	120 „
	Lipovniczky Vilmos, Pázmán-féle	160 „
	5. Lipovniczky József, Marczibányi-féle	160 „
	Sebestényi Ignác, budai M. Theresia-féle	160 „
	Szentiványi István, Szent István-féle	120 „
1817 8.	Darányi József, (mint fönt)	120 „
	Lipovniczky József, „ „	160 „
	10. Sebestényi Ignác, „ „	160 „
	Szentiványi István, „ „	120 „
1818 9.	Darányi József, „ „	120 „
	Fekete László, Ferdinánd-féle	120 „
	Kapu György, Váci püspöki	100 „
	15. Sebestényi Ignác (mint fönt)	160 „
	Szentiványi István „ „	120 „
1819 20.	Darányi József, Mária Theresia-féle	160 „
	Lipovniczky József, Marczibányi-féle	160 „
	Schultz Mór, Jettim-féle	100 „
	20. Fekete László, (mint fönt)	120 „
	Horváth Elek, Váci püspöki	100 „
	Kapu György, „ „	100 „
1820 1.	Schultz Mór, (mint fönt)	100 „
	Rajkovics János, Ferdinánd-féle	120 „
1821 2.	25. Majláth István, Pázmán-féle	160 „
	Matyasovszky Elek, Mária Theresia-féle	160 „
	Rajkovics János, (mint fönt)	120 „
1822 3.	Majláth István, „ „	160 „

	Petok Antal, Pázmán-féle	160	frt.
	30. Battyányi Ferdinánd, Szent István-féle	120	„
	Matyasovszky Elek, Nyitrai püspöki	200	„
1823 4.	Matyasovszky Elek, „ „	200	„
	Littassy Lajos, Török-féle	100	„
	Thuránszky Amand, „	100	„
1824 5.	35. Mártinez Lajos, Pázmán-féle	160	„
	Matyasovszky Elek, (mint fönt)	200	„
	Terstyánszky Zsigmond, Váczi püspöki	160	„
	Litassy Lajos, (mint fönt)	100	„
	Thuránszky Amand, „ „	100	„
1825 6.	40. Potóczky István, Nyitrai püspöki	160	„
	Simonchich József, „ „	160	„
	Fajth Frigyes, Ferdinánd-féle	160	„
	Gyürky Ede, Váczi püspöki	160	„
	Littassy Rudolf, Galgóczy-féle	100	„
	45. Mártinez Lajos, (mint fönt)	160	„
	Terstyánszky Zsigmond, „ „	160	„
	Matyasovszky Elek, „ „	200	„
	Rády Ubald, Marczibányi-féle	160	„
	Diószeghy István, Mária Therézia-féle	160	„
	50. Farkas Pál, Szelepcsényi-féle	160	„
	Paczolay Elek, Bibics-féle	90	„
	Littassy Lajos, (mint fönt)	100	„
	Szullovszky Theophil, Nyitrai püspöki	100	„
1826 7.	Diószeghy István, (mint fönt)	160	„
	55. Farkas Pál, „ „	160	„
	Gyürky Ede, „ „	160	„
	Rakovszky Nándor, Mária Therézia-féle	160	„
	Paczolay Elek, (mint fönt)	90	„
	Rády Ubald, „ „	160	„
	60. Szullovszky Theophil, „ „	100	„
	Littassy Lajos, „ „	100	„
1827 8.	Diószeghy István, „ „	160	„
	Farkas Pál, „ „	160	„
	Gyürky Ede, „ „	160	„
	65. Hodossy Károly, Pázmán-féle	160	„
	Rakovszky Nándor, (mint fönt)	160	„
	Rudnay József, Pázmán-féle	160	„
	Paczolay Elek, (mint fönt)	90	„

	Rády Ubald, (mint fönt)	160	frt.
	70. Szullovszky Theophil, „ „	100	„
	Littassy Lajos, „ „	100	„
1828 9.	Bartakovics Flórián, Széchenyi-féle	160	„
	Diószeghy István, (mint fönt)	160	„
	Gyürky Ede, „ „	160	„
	75. Hodossy Károly, „ „	160	„
	Névery István, Mária Therézia-féle	160	„
	Rakovszky Nándor, (mint fönt)	160	„
	Rudnay József, „ „	160	„
	Szullovszky Theophil, „ „	100	„
	80. Paczolay János, Bibics-féle	90	„
1829 30.	Rudnay József, (mint fönt)	160	„
	Bartakovics Flórián, „ „	160	„
	Gyürky Ede, „ „	160	„
	Névery István, „ „	160	„
	85. Paczolay János, „ „	90	„
	Vály Rudolf, Marczibányi-féle	69	„
1830 1.	Bartakovics Flórián, (mint fönt)	160	„
	Gyürky Victor, Széchenyi-féle	160	„
	Marsovszky István, Pázmán-féle	160	„
	90. Várady János, Mária Therézia-féle	160	„
1831 2.	Bartakovics Flórián, (mint fönt)	160	„
	Gudics János, Ferdinánd-féle	120	„
	Gyürky Victor, (mint fönt)	160	„
	Marsovszky István, Pázmán-féle	160	„
	„ „ Galgóczy-féle	50	„
	95. Paczolay János, (mint fönt)	90	„
1832 3.	Gudics János, „ „	120	„
	Marsovszky István, „ „	160	„
	Pongrácz László, Pázmán-féle	160	„
	Pongrácz István, Mária Therézia-féle	160	„
	100. Justh István, Marczibányi-féle	89	„ 14 kr.
	Paczolay János, (mint fönt)	90	„
1833 4.	Gudics János, „ „	120	„
	Marsovszky István, „ „	160	„
	Justh István, „ „	89	„ 14 kr.
	105. Németh Lajos, Pázmán-féle	160	„
1834 5.	Gudics János, (mint fönt)	120	„
	Justh István, „ „	89	„ 14 kr.

1835 6.	Gudics János, (mint fönt)	120	frt.
	Justh Imre, Marczibányi-féle	160	„
110.	Justh István, (mint fönt)	89	„ 14 kr.
	Sántha István, Sántha-féle	200	„
	Kuna József, Jettim-féle	100	„
	Ferenczy Sándor, Pázmán-féle	160	„
	Gajdóczy Károly, Szelepesényi-féle	160	„
115.	Janesovics Ignác, Ferdinand-féle	120	„
	Terstyánszky László, Pázmán-féle	160	„
	Vinkler Antal, Mária Theresia-féle	160	„
	Riha János, Török-féle	100	„
1836 7.	Ferenczy Sándor, (mint fönt)	160	„
120.	Terstyánszky László, „ „	160	„
	Janesovics Ignác, „ „	120	„
	Justh Imre, „ „	160	„
	Justh István, „ „	89	„ 14 kr.
	Sántha István, „ „	200	„
125.	Zabreczky Rudolf, Harrach-féle	160	„
	Bakay Sándor, Pázmán-féle	160	„
	Riha János, (mint fönt)	100	„
1837 8.	Janesovics Ignác, „ „	120	„
	Gajdóczy Károly, „ „	160	„
130.	Bakay Sándor, „ „	160	„
	Sántha István, „ „	200	„
	Rakovszky János, Mária Theresia-féle	160	„
	Karsay János, Jettim-féle	150	„
1838 9.	Karsay János, „ „	150	„
135.	Bakay Sándor, (mint fönt)	160	„
	Gajdóczy Károly, „ „	160	„
	Janesovics Ignác, „ „	120	„
	Rakovszky János, „ „	160	„
	Sántha István, „ „	200	„
140.	Bossányi László, Mária Theresia-féle	160	„
	Kmoskó Lajos, Pázmán-féle	160	„
	Szmrecsányi Károly, Beznák-féle	220	„
1839 40.	Gajdóczy Károly, (mint fönt)	160	„
	Kmoskó Lajos, „ „	160	„
145.	Rakovszky János, „ „	160	„
	Sántha István, „ „	200	„
	Szmrecsányi Károly, „ „	220	„

	Mészáros Vilmos, Mária Theresia-féle	160	frt.
1840 1.	Kmoskó Lajos, (mint főnt)	160	„
	150. Sántha István, „ „	200	„
	Bossányi Lőrincz, Kluch-féle	25db.	arany
	Pasztorek Simon, „ „	25db.	arany
	Nemák János, Belánszky-féle	100	frt.
	Bartakovits Rudolf, Eszterg. Káptalan	75	„
	155. Gróf Nyáry Rudolf, Mária Theresia-féle	200	„
	Szulyovszky Gyula, „ „	200	„
	Rudnyánszky Béla, Marczibányi-féle	160	„
	Nozdroviczky János, Nozdroviczky-féle	50	„
	Boleman István, Győri árvaalap	30	„
1841 2.	160. Kmoskó Lajos, (mint főnt)	160	„
	Gróf Nyáry Rudolf „ „	200	„
	Szulyovszky Gyula, „ „	200	„
	Bossányi Lőrincz „ „	25db.	arany
	Pasztorek Simon, „ „	25	„ „
	165. Bartakovits Rudolf, „ „	75	frt.
	Nemák János, „ „	100	„
	Rudnyánszky Béla, „ „	160	„
	Nozdroviczky János, „ „	50	„
	Máriássy István, Mária Theresia-féle	200	„
	170. Motkó Ede, Motkó-féle.	23	„ 54 kr.
1842 3.	Máriássy István, (mint főnt)	200	„
	Gróf Nyáry Rudolf „ „	200	„
	Szulyovszky Gyula, „ „	200	„
	Bartakovits Rudolf, „ „	75	„
	175. Paulik József, Belánszky-féle	100	„
	Pasztorek Simon, Kluch-féle	25db.	arany
1843 4.	Máriássy István, (mint főnt)	200	frt.
	Paulik József, „ „	100	„
	Ocsovszky Vilmos, Széchényi-féle	200	„
	180. Vály Albert, Szeleptsényi-féle	200	„
	Hodossy Kálmán, Kluch-féle	60	„
	Nemák Ferencz, Nozdroviczky-féle	60	„
1844 5.	Vály Albert, (mint főnt)	200	„
	Paulik József „ „	100	„
	185. Endrédy Árpád, Váczi püspöki	100	„
	Matyasovszky Ferd., M. Theresia-féle	100	„
	Névery Kálmán, „ „	100	„

	Sántha Károly, Sántha-féle	100	„
1845 6.	Endrédy Árpád, (mint fönt)	100	frt
	190. Sántha Károly, „ „	200	„
	Udvardy Imre, Pázmán-féle	80	„
	Zaffiry Lajos, „ „	80	„
1846 7.	Endrédy Árpád, (mint fönt)	100	„
	Sántha Károly, „ „	200	„
	195. Udvardy Imre „ „	80	„
	Zaffiry Lajos, „ „	80	„
	Boócz Vilmos, Szelepcsényi-féle	80	„
	Májerszky István, Marczibányi-féle	80	„
	Brix Miklós, „ „	160	„
	200. Biltszky János, Schédy-féle	50	„
1847 8.	Endrédy Árpád, (mint fönt)	100	„
	Udvardy Imre, „ „	80	„
	Zaffiry Lajos, „ „	80	„
	Brix Miklós, „ „	160	„
	205. Sántha Károly, „ „	200	„
	Süteő Rudolf, Mária Therézia-féle	100	„
	Bogyó Károly, „ „	80	„
	Névery Vilmos, „ „	80	„
	Paulik József, Belánszky-féle	100	„
1848 9.	210. Sántha Károly, (mint fönt)	200	„
	Brix Miklós, „ „	160	„
	Endrédy Árpád, „ „	100	„
	Zaffiry Lajos, „ „	80	„
	Bogyó Károly, „ „	80	„
	215. Kiss Géza, Marczibányi-féle	180	„
	Rózsahegyi Béla, Mária Therézia-féle	200	„
1849 50.	Brix Miklós, (mint fönt)	160	„
	Kiss Géza, „ „	180	„
1850 1.			
1851 2.			
1852 3.			
1853 4.			
1854 5.	Kiss József, Belánszky-féle	100	„
	220. Zamaróczy László, Ladislaiianisch-féle	100	„
	Ebner Kamill, Marczibányi-féle	250	„
1855 6.	Ebner Kamill, „ „	250	„
	Kiss József, (mint fönt)	100	„

	Zamaróczy László, (mint fönt)	100	frt.
1856 7.	225. Kiss József, „ „	100	„
	Obitz Gyula, Belánszky-féle	100	„
	Sántha Ágoston, Sántha-féle	200	„
1857 8.	Obitz Gyula, (mint fönt)	100	„
	Kiss József, „ „	100	„
1858 9.	230. Obitz Gyula, „ „	100	„
	Sántha Győző, Sántha-féle	80	„
1859 60.	Obitz Gyula, (mint fönt)	100	„
1860 1.	Sántha Győző, „ „	84	„
1861 2.	Sántha Győző, „ „	84	„
	235. Günther Győző, Borsiczky-féle	180	„
	Sztranyovszky Ferencz, Kluch-féle	25 db.	arany
	Tarnóczy Ernő, Tarnóczy-féle	71	frt 45 kr.
1862 3.	Lipesev Ignác, Marczibányi-féle	31	„ 50 „
	Liptovszky Ede, Nécsey-féle	300	„
	240. Jancsovics Ferencz, „ „	300	„
	Rajczy János, Marczibányi-féle	75	„ 60 „
	Nécsey Kelemen, Nécsey-féle	300	„
	Kmeth István, Marczibányi-féle	31	„ 50 „
1863 4.	Rajczy János, (mint fönt)	75	„ 60 „
	245. Lipesev Ignác, „ „	31	„ 50 „
	Liptovszky Ede, „ „	300	„
	Hrabovszky Sándor, Török-féle	100	„
1864 5.	Lipesev Ignác, (mint fönt)	31	„ 50 „
1865 6.	Csernák Antal, Marczibányi-féle	31	„ 50 „
1866 7.	250. Csernák Antal, „ „	31	„ 50 „
	Bösze Jenő, „ „	98	„ 70 „
	Szathmáry Géza, Belánszky-féle	100	„
1867 8.	Csernák Antal, (mint fönt)	31	„ 50 „
	Lüley Ferencz, Marczibányi-féle	31	„ 50 „
1868 9.	255. Lüley Ferencz, „ „	31	„ 50 „
1869 70.	Lüley Ferencz, „ „	67	„ 20 „
	Szulyovszky Ármin, Széchenyi-féle	120	„
	Gergely Rezső, Marczibányi-féle	31	„ 50 „
	Richter Rezső, Mária Theresia-féle	120	„
1870 1.	260. Pogány Kornél, Pogány-féle	60	„ 20 „
	Závodszky Ede, Marczibányi-féle	67	„ 20 „
1871 2.	Pogány Kornél, (mint fönt)	60	„ 20 „
	Závodszky Ede, „ „	67	„ 20 „

1872 3.	Závodszy Ede, (mint főnt)	67	ft	20	kr.
	265. Pogány Kornél, " "	60	"	20	"
	Dudek János, Marczibányi-féle	31	"	50	"
1873 4.	Dudek János, " "	31	"	50	"
	Závodszy Ede, " "	67	"	20	"
1874 5.	Sántha Béla, Sántha-féle "	150	"		
	270. Truszka Gusztáv, Marczibányi-féle	67	"	20	"
1875 6.					
1876 7.	Balásfy Géza, " "	67	"	20	"
	Farkas Ákos, " "	63	"		
1877 8.	Balásfy Géza, " "	67	"	20	"
1878 9.	Balásfy Géza, " "	67	"	20	"
	275. Truszka Sándor, " "	63	"		
	Baross Miklós, Mária Theresia-féle	120	"		
1879 80.	Balásfy Géza, (mint főnt)	67	"	20	"
	Truszka Sándor, " "	63	"		
	Nemecsek Gyula, Pénzügyministeri	100	"		
	280. Szászy József, Széchenyi-féle	120	"		
1880 1.	Szászy József, " "	120	"		
	Nemecsek Gyula, (mint főnt)	100	"		
	Truszka Sándor, " "	63	"		
	Mazsáry József, Marczibányi-féle	67	"	20	"
	285. Sembery Miklós, Széchenyi-féle	120	"		
	Széplaky János, Pénzügyministeri	60	"		
1881 2.	Széplaky János, " "	60	"		
	Nemecsek Gyula, " "	100	"		
	Mazsáry József, (mint főnt)	67	"	20	"
	290. Szászy József, " "	120	"		
	Sembery Miklós " "	120	"		
	Kittenberger János, Marczibányi-féle	63	"		
1882 3.	Kittenberger János, " "	63	"		
	Sembery Miklós, (mint főnt)	120	"		
	295. Széplaky János, " "	60	"		
	Nemecsek Gyula, " "	100	"		
	Sántha Kamill, Sántha-féle	105	"		
1883 4.	Sántha Kamill, " "	105	"		
	Kittenberger János, (mint főnt)	63	"		
	300. Sembery Miklós. " "	120	"		
	Nemecsek Gyula. " "	100	"		
	Széplaky János, " "	60	"		

	Rónay Gusztáv, Marczibányi-féle	67 frt 20 kr.
	Siepak Ágoston, Pénzügyministeri	60 „
	305. Laczkovics Ferencz, Végh-féle	84 „ 64 „
1884/5.	Rónay Gusztáv, (mint főnt)	67 „ 20 „
	Siepak Ágoston, „ „	60 „
1885/6.	Rónay Gusztáv, „ „	67 „
	Siepak Ágoston, „ „	60 „
	310. Nemecek Gyula, „ „	150 „
	Sántha Kamill, „ „	105 „
	Pták Géza, Marczibányi-féle	63 „
	Olgay László, Győri árvaalap	80 „
1886/7.	Olgay László, „ „	100 „
	315. Pták Géza, (mint főnt)	63 „
	Rónay Gusztáv, „ „	67 „ 20 „
	Siepak Ágoston, „ „	60 „
	Sántha Kamill, „ „	105 „
	Rummer Gyula, Pénzügyministeri	60 „
1887/8.	320. Rónay Gusztáv, (mint főnt)	67 „ 20 „
	Pták Géza, „ „	63 „
	Olgay László, „ „	100 „
1888/9.	Rónay Gusztáv, „ „	67 „ 20 „
	Pták Géza, „ „	63 „
	325. Olgay László, „ „	100 „
	Olgay Endre, Eszterházy-féle	80 „
1889/90.	Pták Géza, (mint főnt)	63 „
	Olgay László, „ „	100 „
	Burgyel János, Marczibányi-féle	67 „ 20 „
	330. Pleyer János, Sántha-féle	105 „
	Szilágyi Ernő, Mária Thérézia-féle	120 „
	Záborszky Ottó, Kluch-féle	84 „
	Richter Tivadar, Greschner-féle	105 „
1890/1.	Richter Tivadar, „ „	105 „
	335. Burgyel János, (mint főnt)	67 „ 20 „
	Pleyer János, „ „	105 „
	Olgay László, „ „	100 „
	Ivanovics József, Marczibányi-féle	63 „
	Wagenhuber Kornél, Harrach-féle	120 „
1891/2.	340. Burgyel János, (mint főnt)	67 „ 20 „
	Ivanovics József, „ „	63 „
	Pleyer János, „ „	105 „

	Olgyay László, (mint fönt)	100	frt.
	Richter Tivadar, „ „	105	„
	345. Wagenhuber Kornél, „ „	120	„
	Kozma József, Jettim-féle	60	„
1892/3.	Pleyer János, (mint fönt)	89	„ 26 kr.
	Olgyay László, „ „	100	„
	Richter Tivadar, „ „	105	„
	350. Wagenhuber Kornél, „ „	120	„
	Medvegy János, Marczibányi-féle	67	„ 20 „
	Piroska Károly, Pénzügyministeri	60	„
	Siepák Miklós, „ „	60	„
1893/4.	Medvegy János, (mint fönt)	67	„ 20 „
	355. Richter Tivadar, „ „	105	„
	Piroska Károly, „ „	60	„
	Siepák Miklós, „ „	60	„
	Jurka József, Sántha-féle	89	„ 26 „
	Czigrán János, Koperniczky-féle	100	„
1894/5.	360. Medvegy János, (mint fönt)	67	„ 20 „
	Jurka József, „ „	80	„
	Piroska Károly, „ „	60	„
	Hruska Gyula, Marczibányi-féle	63	„

Az 1815/6. tanévtől az 1894/5. tanévig bezárólag 363 tanuló élvezett ösztöndíjat, melynek összege: 42450 frt. 95 krajczár és 150 db. arany.¹⁾

¹⁾ Gymnasiumi irattár. — A pénzértéknél az 50-es évekig divó váltó-forint értendő, azontúl az o. é. forint.

„Szepesi Imre“ Önképző-kör.

Az 1883|4. tanévben gymnasiumunk egyik fiatal és buzgó tanára, Tremmer Gyula, a szívet és elmét nemesítő önképzés czéljából megalakította a „*Gyakorló iskola*“-t. A gymnasium igazgatójának, Szabady Gyulának, tiszt. elnöksége mellett a *Gyakorló iskola* vezetését Tremmer Gyula vette kezébe; a jegyzői teendőket Szende Gyula VI. oszt. tanuló vitte. Az V. és VI. oszt. tanulói működő tagokként szerepeltek, de voltak pártoló tagok is. Beiratkozott 51 tanuló, kik közül év közben kimaradt 17. Az alakuló és záró gyűlésen kívül 12 rendes és 2 bíráló bizottsági ülést tartottak. A gyűlések tárgyai voltak: az olvasottak rövid, összefoglaló elmondása; a tanulmányaik köréből fölvetett kisebbszerű dolgozatok felolvasása, kiváltképen pedig a szavalás; — igazolja ezt az 1883|4. tanévről kiadott Értesítő, mely „*Ifjúsági Szavaló kör*“ czim alatt számol be a *Gyakorló iskola* működéséről: Beadtak összesen 18 prózai dolgozatot és elszavaltak 34 költeményt. Jutalomdíjat is tűztek ki 2 dolgozatra és 2 szavalatra.

1884-ben Mácsay Flórián, lévai r. k. segédlelkész, 32 kötet könyvet ajándékozott a *Szavaló kör* könyvtárának; minthogy azonban az ifjúsági könyvtár mellett egy külön álló s ugyanazon czélokot szolgáló könyvtár felesleges, az ajándékozott könyveket az ifjúsági könyvtárba helyeztük.

Tremmer Gyula az 1884|5. tanévre Sátoralja-Ujhelybe helyeztetvén át, a *Gyakorló iskola* másfél évig szünetelt. 1886. február 28-ikán Hévizy János tanár újból megalakította és *Szavaló kör* ezimen az V., VI. és VII. oszt. tanulókat, mint működő tagokat, gyűjtötte egybe. Mint alelnök Veil Vilmos VII. oszt. tanuló szerepel; Dékay József szintén VII. oszt. tanuló pedig a főjegyzői tisztet vitte. A körnek 53 rendes és 17 pártoló tagja volt; 15 rendes gyűlést tartottak, melyeken majdnem kizárólag csak szavaltak s egymás szavalatait bírálták. Versenyszavalatokkal fejezték be ez évi működésüket.

Feltűnő, hogy az 1886/7. tanévben, tehát a mikor a főgymnasium teljessé vált, a kör semmi életjelt sem adott magáról.

Az 1887|8. tanévben szept. hó 24-ikén Pogány Kornél tanár ismét megalakítja a kört „*Szepesi Imre kör*“ czimen. Az alakuló közgyűlésen az ideiglenes vezető tanár bemutatta az alapszabályokat, melyeket jóváhagyás végett a tanker. kir. főigazgatósághoz is fölterjesztett a főgymn. igazgatója. Ezen alapszabályokat a tanker. kir. főigazgatóság 1887. okt. 18-ikán 1915. sz. a. azon megjegyzéssel küldte vissza, hogy az igazgatóság azokat a mn. v. és közokt. ministerium által 1868. jan. 7-ikén 15501/1867. sz. a. kelt s a lévai főgymn. igazgatóságával 1868. január 12-ikén 61. sz. a. közlött rendelet értelmében a tanári kar közbenjárásával újolag szabatosan szerkesztve két egyenlő bélyegtelen példányban helybenhagyás végett terjeszse be. Majd pótlólag 1887. nov. 13-ikán 2053. sz. a. leküldte az erre vonatkozó 15501|1867. sz. a. kelt ministeri rendelet másolatát, mely világosan kimondja, hogy: „*elvileg annál kevésbé lehet az ily egyletek ellen észrevétel, mert tapasztalás szerint azok az ifjak önmunkásságának kifejtésére jótékony befolyással lehetnek.*“ E rendelet szabályozza az önképzőkörök munkásságát; e rendelet szerint: „*az iskolai igazgató minden választás nélkül mindenkor az egyletnek is igazgatója, vagy elnöke*“; s hogy: „*továbbá mindennemű intézkedések a fogamatosság előtt általa szentesítendők.*“ stb. Ez alapon alakult meg végleg a kör s megkezdte működését.

Pogány Kornél tanár, mint id. körvezető, — Becsei Antal VII. oszt. tanuló, mint főjegyző szerepelnek az ez idei jegyzőkönyvekben.

Tartottak 26 rendes, — egy disz- és egy záróülést. 100 szavalat volt; 97 dolgozathól 60 vers, 28 prózai dolgozat és 9 fordítás. — A tagok száma 54 volt.

Ez évtől megszokás nélkül folytatja a kör működését. Ünnepeyes ülésein az igazgató a teljes tanári karral szokott megjelenni.

Az 1888|9. tanévben szept. hó 27-ikén alakult meg a kör; védnöke Szabady Gyula igazgató, elnök és vezető tanár Kobzy János. Alelnök Becsei Antal VIII. o. t.; főjegyző Kittenberger Sándor VII. o. t. A tagok száma 55. Összesen 20 gyűlést tartottak és záróülést is, melyen néhány vendég is megjelent. Szavalat volt 106; dolgozatot beadtak 52-öt, ebből 43 költemény, 9 próza.

Az 1889|90. tanévben szept. 15-ikén tartották az alakuló gyűlést; védnök Szabady Gyula, igazgató; elnök és vezető tanár Kobzy János; alelnök Benkovich Győző VIII. o. t.; főjegyző Lakner Aurél VII. o. t. — A rendes tagok száma 49 volt. Összesen 22 gyűlést tartottak, az utolsó ülésen versenyszavalatok voltak. A tanév közepén kihirdetett

pályázatokra 3 pályamunka érkezett be. A szavalatok száma 140; 12 értekezést, 8 bírálatot és 10 költeményt olvastak föl.

Az 1890|1. tanévben védnök Szabady Gyula. igazgató; elnök és vezető tanár Kobzy János; alelnök Kaveggia Béla VIII. o. t.; főjegyző Szabó Lajos VII. o. t. Működő tag volt 53, pártoló 23. — Tartottak összesen 19 gyűlést, az utolsón volt versenyszaválás is. A szavalatok száma 110; beadtak 30 dolgozatot és 4 versenyértekezést. A bírálatok száma 27.

Az 1891|2. tanévtől az 1894|5. tanévig bezárólag védnök dr. Tóth György, igazgató; elnök és vezető tanár Kroll Rudolf.

Alelnök 1891|2-ben Kéry Géza VIII. o. t.; főjegyző Olgyay László VII. o. t. — A működő tagok száma 54; a pártolóké 31. Összesen 23 gyűlést tartottak; ezeken kívül Széchenyi István születésének 100-ik évfordulóján, Vörösmarthy Mihály születésének évfordulóján, márczius 15-ikén és egyuttal Petőfi Sándor emlékére diszgyülések voltak, és végül zárógyűlés volt vendégek jelenlétében, melyen a pályázatok eredményét is kihirdette a vezető tanár. — Az évi szavalatok száma 149; értekezést beadtak 49-et; értekezés bírálat volt 72; költeményt beadtak 28-at.

Az 1892|3. tanévben alelnök volt Olgyay László VIII. o. t.; főjegyző Leidenfrost Gyula VII. o. t. — Működő tag volt 62, pártoló 20. Rendes ülés volt 23. Diszgyűlés volt november 12-ikén Katona J. születésének századik évfordulóján; deczember 3-ikán Vörösmarthy születésének emlékére; február 19-ikén XIII. Leó pápa Ő Szentségének 50 éves püspöki jubileuma alkalmából; márczius 15-ikén Petőfi S. emlékére.

Szavaltak 129-en; értekezést beadtak 50-et; bírálat volt 82; költeményt beadtak 30-at.

Az 1893|4. tanévben alelnök volt Essösy Béla VIII. o. t.; főjegyző Olgyay Endre VII. o. t. — A működő tagok száma volt 57, a pártolóké 20.

A 25 gyűlésből hat diszgyűlés volt, és pedig:

1. Október 22-ikén Jókai Mór 50 éves irói jubileuma alkalmából.
2. Deczember 2-ikán Vörösmarthy Mihály emlékére.
3. Márczius 15-ikén Petőfi Sándor emlékére.
4. Április 7-ikén Kossúth Lajos elhunytá alkalmából.
5. Április 24-ikén a kör védnökének, dr. Tóth György igazgató-nak névünnepén.

6. Május 12-ikén báró Jósika Miklós születésének 100-ik évfordulója alkalmából.

A záró gyűlésen az elnök kihirdette a pályázatok eredményét.

A szavalatok száma 116; az értekezéseké 48; a bírálatoké 88; költeményt beadtak 15-öt.

Az 1894/5. tanévben alelnök volt Olgyay Endre VIII. o. t.; főjegyző Weisz Zsigmond VII. o. t. — Működő tag volt 49, pártoló 20. — Összesen 24 gyűlést tartottak, ezek közt három diszgyűlést és pedig: 1. Deczember 1-én Vörösmarthy Mihály emlékére; 2. Márczius 15-ikén Petőfi Sándor emlékére; 3. Április 23-án dr. Tóth György igazgatónak s a kör védnökének névünnepe előestéjén.

Szavaltak 175-ször; értekezést 57-et adtak be; a bírálatok száma 116; költeményt beadtak 27-et. — A pályázatok eredményét a zárgyűlésen olvasta föl a kör elnöke.¹⁾

---

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

A tanári kar irodalmi működése.

A lévai kath. gymnasium tanárainak irodalmi működése azokon kívül, melyeket a történeti adatok közt elszórva felemlítettem,¹⁾ a következő:

1. *Erköles szabályok.* Hutter Antaltól az 1854/5. tanévi Tudósítványban.
2. *A tanodák, mint a nevelés, erkölcs, tudomány, kényelem s hasznátárai.* Hutter Antaltól az 1856/7. tanévi Tudósítványban. (21 lap.)
3. *Az erkölcsi nevelés haszna és szükségéről.* Hutter Antaltól az 1858/9. tanévi Tudósítványban. (36 lap.)
4. *Honszeretet s honvágy lélektani szempontból.* Hutter Antaltól az 1859/60. tanévi Tudósítványban. (36 lap.)
5. *Az iskola és a szülői ház.* Frank Ferencztől az 1876/7. tanévi Értesítőben. (12 lap.)
6. *Valláserkölcsös nevelés a boldogság alapja.* Keszthelyi Endrétől az 1877/8. tanévi Értesítőben. (18 lap.)
7. *Néhány év a lévai gymnasium történetéből.* Frank Ferencztől az 1878/9. tanévi Értesítőben. (11 lap.)
8. *A virágról.* Zsuffa Páltól az 1879/80. tanévi Értesítőben. (46 lap.)
9. *VII. Zrinyi Miklós.* Cserhalmy Józseftől az 1880/1. tanévi Értesítőben. (42 lap.)
10. *Korunk szelleme és a házi nevelés.* Frank Ferencztől az 1881/2 tanévi Értesítőben. (24 lap.)
11. *A XIV. Lajos korabeli drámai irodalom, Corneille és Racine.* Travnik Zsigmondtól az 1882/3. tanévi Értesítőben. (22 lap.)
12. *A tanulás megkedveltetése.* Vas Károlytól az 1883/4. tanévi Értesítőben. (20 lap.)
13. *Történelmi jegyzetek Léva multjából.* Bakó Istvántól az 1884/5. és 1885/6. tanévi Értesítőben. (27 és 52 lap.)
14. *Mennyit változtatott Ovidius a mythoson?* Szölgyémy Ferencztől az 1887/8. tanévi Értesítőben. (20 lap.)

¹⁾ Lásd 54., 95., 96., 101., 109., 111., 112., 115., 118., 123., 138. és 156. l.

15. *Sophokles Oedipus királyáról.* Cserey Józseftől az 1888|9. tanévi Értesítőben. (28 lap.)

16. *A magyar nyelv rokonai.* Szalay Gyulától az 1889|90. tanévi Értesítőben. (42 lap.)

17. *A szenek és a szénrejtő rétegek települési viszonyai.* Pintér Páltól az 1890|1. tanévi Értesítőben. (35 lap.)

18. *Tacitus „Agricola“ című művének czélja.* Somogyi Istvántól az 1891|2. tanévi Értesítőben (51 lap.)

19. *A görögök zenéjéről.* Fekete Fidéltől az 1892|3. tanévi Értesítőben. (43 lap.)

20. *Róma forradalmainak általános jellemzése.* Zsigmond Jánostól az 1893|4. tanévi Értesítőben. (46 lap.)

21. *Apollonius Rhodius s Valerius Flaccus Argonauticája.* Kovács Józseftől az 1894|5. tanévi Értesítőben. (91 lap.)

22. *Erkölcsei beszélgetések.* Sárváry Bélától. (Szegeden kezdette, Léván folytatta.)

23. *Dissertatio de traditione divina respiciendo protestantium sententias.* Dr. Titz Antaltól. 1894. Léva. (156 lap.)

24. *Az egyszerű szerkezetű repülő-rendszer legközönségesebb mozgásai.* Dr. Vörös Cyrilltől. 1893. Kolozsvár. (30 lap.)

25. *Olvasókönyv a latin mondattanhoz.* Dr. Tóth Györgytől. 1891. Budapest. (156 lap.)

26. *Praeparatio Vergilius Aeneisének VI. énekéhez.* Dr. Tóth Györgytől. 1891. Budapest. (128 lap.)

Ezekhez járulnak ama kisebb értekezések és tárczaczikkek, melyek nagyobbára a „Bars“ című hetilapban, részben a „Magyar Nyelvőr“-ben, továbbá más lapokban jelentek meg dr. Czirbusz Géza, Frank Ferencz, Cserey József, Szalay Gyula, Kroll Rudolf, és dr. Tóth György nevei alatt.

Végül a tanári kar irodalmi működéséhez számítandók ama felolvasások és előadások, melyeket a nm. v. és közokt. ministeriumnak 1870. évi október 20-ikán 24441. sz. a. kelt leirata értelmében a *felnőttek oktatása* czéljából tartottak.

A gymn. igazgatója 1870. évi november 19-ikén kelt felterjesztésében tudatja, hogy a tanári kar szívesen vállalkozik a felnőttek oktatására, csupán a hely kijelölését és a felmerülő költségek (pl. világítás, fűtés) fedezését kérelmezi.

Az előadások helyiségeül a gymnasiumot jelelte meg a minister; az estleges költségek megtérítését is biztosította. A gymn. igazgatója hirdetés útján hívta föl a polgárokat az előadások látogatására. Az előadások tárgyai :

1. *Magyar nyelv, különösen a polgári ügyiratok.*
2. *Magyarország történelme.*
3. *Magyarország földrajza.*
4. *A közéletben előforduló legszükségesebb számtani műveletek.*
5. *Népszerű természettan.*
6. *Az életben s ipárban előforduló anyagok ismertetése és gyakorlati alkalmazása.*

Az előadásokat november végén kezdték és április végeig folytatták. Hudra János, Cserép József és Schindler Ferencz tanárok voltak az előadók.

Az 1871/2. tanévben 62 hallgató jelentkezett; különösen sokan jelentek meg Frank Ferencz természetrajzi és természetani előadásain.

A tanári karnak e téren kifejtett buzgó működéséért gróf Migázzy Vilmos, Barsmegye főispánja, 1872. évi augusztus hó 9-ikén 102. sz. a. elismerő nyilatkozatot küldött.¹⁾

Lamos János, honvédszázados, 1872. november 8-ikán 1039. sz. a. kelt átiratában értesíti a gymn. igazgatóját, hogy december 1-jétől 60 honvéd fog a felnőttek oktatásában részt venni.²⁾

A nm. v. és közokt. minister 1873. évi május hó 7-ikén 10501. sz. a. kelt leiratával a felnőttek oktatásában működő tanároknak 222 frtot, a kiadások fedezésére pedig 21 frt és 1 krt utalványozott ki.³⁾

A felnőttek oktatását a nm. v. és közokt. minister 1874. évi február hó 18-ikán 4871. sz. a. k. leiratával beszüntette.

---

¹⁾ Gymnasiumi irattár.

²⁾ Ugyanott.

³⁾ Ugyanott.

XVIII.

A gymnasium igazgatói és tanárai.

1815/6.—1894/5-ig.

1815/6.
Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Pek Ágoston,
Zelneky Gáspár,
Dr. Bartek Mihály,
Mojzer Jeromos,
Hoffmann Ignác,
tanárok.

1816/7.
Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Pek Ágoston,
Gódin József,
Zelneky Gáspár,
Dr. Bartek Mihály,
Mojzer Jeromos,
Hoffmann Ignác,
Szigly Gábor,
tanárok.

1817/8.
Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Pek Ágoston,
Gódin József,
Zelneky Gáspár,
Dr. Bartek Mihály,
Mojzer Jeromos,
Gaál József,
Szigly Gábor,
tanárok.

1818/9.
Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Pek Ágoston,
Gódin József,
Dr. Bartek Mihály,
Mojzer Jeromos,
Hoffmann Ágoston,
Molnár Ede,
Draskovits Anselm,
tanárok.

1819/20.
Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Pek Ágoston,
Gódin József,
Dr. Bartek Mihály,
Knap Mihály,
Hoffmann Ágoston,
Németh Alajos,
Draskovits Anselm,
tanárok.

1820/1.
Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Pek Ágoston,
Hrankay Lőrincz,
Gruber József,
Hutkay János,
Jankó Imre,

Kriszpach Endre,
Hoffmann Ágoston,
tanárok.

1821/2.
Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Csaby József,
Hrankay Lőrincz,
Gruber József,
Hutkay János,
Jankó Imre,
Kriszpach Endre,
Hoffmann Ágoston,
tanárok.

1822/3.
Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Csaby József,
Lőrincz András,
Gruber József,
Hutkay János,
Jankó Imre,
Kriszpach Endre,
Hoffmann Ágoston,
tanárok.

1823/4.
Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Csaby József,
Lőrincz András,

Gruber József,
Jankó Imre,
Kriszpach Endre,
Hoffmann Ágoston,
Molnár Ede.
tanárok.

1824|5.

Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Csaby József,
Lőrincz András,
Gruber József,
Jankó Imre,
Kriszpach Endre,
Hoffmann Ágoston,
Hutter Antal,
tanárok.

1825|6.

Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Csaby József,
Lőrincz András,
Gruber József,
Jankó Imre,
Kriszpach Endre,
Hoffmann Ágoston,
Hutter Antal,
tanárok.

1826|7.

Dr. Ugróczy Ferencz,
igazgató.

Csaby József,
Gruber József,
Jankó Imre,
Kriszpach Endre,
Hoffmann Ágoston,
Hutter Antal,
Jacger Ágoston,
tanárok.

1827|8.

Katona Dénes,
igazgató.
Jankó Imre,

Kriszpach Endre,
Hutter Antal,
Hoffmann Ágoston,
Tóth Ignác,
Vindisch Alajos,
tanárok.

1728|9.

Katona Dénes,
igazgató.

Kriszpach Endre,
Hoffmann Ágoston,
Raffay János,
Tóth Ignác,
Hutter Antal,
Vargha István,
tanárok.

1829|30.

Szűts József,
igazgató.

Nagy Péter,
Hoffmann Ágoston,
Csegezy Ignác,
Taschler János,
Mihály Alajos,
Szép Venczel,
tanárok.

1830|1.

Matkovics Elek,
igazgató.

Nagy Péter,
Hutter Antal,
Csegezy Ignác,
Mihály Alajos,
Taschler János,
Tóth Elek,
tanárok.

1831|2.

Matkovics Elek,
igazgató.

Hutter Antal,
Dr. Koretz Lőrincz,
Mihály Alajos,
Taschler János,

Csegezy Ignác,
Polereczky György,
tanárok.

1832|3.

Fehér Glycer,
igazgató.

Klatskó Tivadar,
Schembera József,
Mihály Alajos,
Czegezy Ignác,
Polereczky György,
Galgóczy Ignác,
tanárok.

1833|4.

Fehér Glycer,
igazgató.

Klatskó Tivadar,
Schembera József,
Csegezy Ignác,
Mihály Alajos,
Galgóczy Ignác,
Cseh Ferencz,
tanárok.

1834|5.

Fehér Glycer,
igazgató.

Klatskó Tivadar,
Schembera József,
Csegezy Ignác,
Mihály Alajos,
Galgóczy Ignác,
Cseh Ferencz,
tanárok.

1835|6.

Fehér Glycer,
igazgató.

Klatskó Tivadar,
Schembera József,
Mihály Alajos,
Markovics Antal,
Csegezy Ignác,
Cseh Ferencz,
tanárok.

1836|7.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Klatskó Tivadar,
Schembera József,
Mihály Alajos,
Markovics Antal,
Szajtler Elek,
Schusztér Konstantin,
tanárok.

1837|8.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Schembera József,
Mihály Alajos,
Markovics Antal,
Szajtler Elek,
Domanek Alajos,
Sárváry Béla,
tanárok.

1838|9.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Schembera József,
Mihály Alajos,
Kapronczay Ede,
Szeitl József,
Wagner József,
Csákos Elek,
tanárok.

1839|40.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Schembera József,
Nováky Kázmér,
Szeitl József,
Kapronczay Ede,
Steiger József,
Martin Ferdinand,
tanárok.

1840|1.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Zvolenszky Mihály,
Nováky Kázmér,

Franics Antal,
Szabó Adolf,
Baranyay Zsigmond,
Dr. Való József,
tanárok.

1841|2.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Zvolenszky Mihály,
Nováky Kázmér,
Szabó Adolf,
Baranyay Zsigmond,
Franics Antal,
Lengyel József,
tanárok.

1842|3.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Zvolenszky Mihály,
Nováky Kázmér,
Vertler Mátyás,
Franics Antal,
Szabó Adolf,
Lengyel József,
tanárok.

1843|4.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Zlattanyszky János,
Számord János,
Szabó Adolf,
Vertler Mátyás,
Lengyel József,
Bartos Ignác,
tanárok.

1844|5.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Zlattanyszky János,
Számord János,
Vertler Mátyás,
Taschler János,

Maschek Bernát,
Bartos Ignác,
tanárok.

1845|6.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Zlattanyszky János,
Számord János,
Szitkey István,
Vertler Mátyás,
Nehér Vilmos,
Hatala Alajos,
tanárok.

1846|7.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Perlaky László,
Dr. Végh József,
Szitkey István,
Bigelbauer Károly,
Némethy Ferencz,
Nagy Miklós,
tanárok.

1847|8.
Fehér Glyczer,
igazgató.
Dr. Végh József,
Bigelbauer Károly,
Szitkey István,
Némethy Ferencz,
Sárváry Béla,
Nagy Miklós,
tanárok.

1848|9.
Szigly Gábor,
igazgató (egyszersmind a
VI. oszt. tanára.)
Szepessy József,
Steiger József,
Palkovics József,
Vargha László,
Szitkey István,
tanárok.

1849|50.
 Augustini Antal,
 igazgató.
 Balogh János, 5. és 6.
 oszt.
 Schuliszta Ignác, a 3.
 és 4. oszt.
 Ernyősy László, az 1.
 és 2. később :
 Herbánszky Adolf, az
 1. és 2. oszt.
 tanárai.

1850|1-ben
a gymnasium zárva volt.

1851|2.
 Hoffmann Ágoston,
 igazgató.
 Horváth József,
 Eiszler József,
 Számord János,
 Szitkey István,
 Csaplár Benedek,
 tanárok.

1852|3.
 Hutter Antal,
 igazgató.
 Zsiga Alajos,
 Vágner József,
 Eiszler József,
 Szepessy József,
 Horváth József,
 tanárok.

1853|4.
 Hutter Antal,
 igazgató.
 Vágner József,
 Zsiga Alajos,
 Horváth József,
 Szepessy József,
 Eiszler József,
 tanárok.

1854|5.
 Hutter Antal,
 igazgató.
 Horváth József,
 Ruff József,
 Szepessy József,
 Lipp János,
 Chmelányi József,
 tanárok.

1855|6.
 Hutter Antal,
 igazgató.
 Horváth József,
 Ruff József,
 Szepessy József,
 Szitkey István,
 Chmelányi József,
 tanárok.

1856|7.
 Hutter Antal,
 igazgató.
 Szitkey István,
 Ruff József,
 Szepessy József,
 Horváth József,
 Tóth József,
 tanárok.

1857|8.
 Hutter Antal,
 igazgató.
 Horváth József,
 Vertler Mátyás,
 Szepessy József,
 Szitkey István,
 Uhlár Pál,
 tanárok.

1858|9.
 Hutter Antal,
 igazgató.
 Horváth József,
 Vertler Mátyás,
 Szitkey István,
 Chmelányi József,
 Szepessy József,
 tanárok.

1859|60.
 Hutter Antal,
 igazgató.
 Szitkey István,
 Wohlfarth József,
 Chmelányi József,
 Lopuschán János,
 Berecz Antal,
 tanárok.

1860|1.
 Menyhárt Ágoston,
 igazgató.
 Hegyi Manó,
 Chmelányi József,
 Szitkey István,
 Varsányi Pongrácz,
 Máday István,
 tanárok.

1861|2.
 Menyhárt Ágoston,
 igazgató.
 Szitkey István,
 Ruff József,
 Domanek Alajos,
 Kucskovics László,
 Klepeisz József,
 tanárok.

1862|3.
 Menyhárt Ágoston,
 igazgató.
 Szitkey István,
 Ruff József,
 Vágner József,
 Klepeisz József,
 Tóth Antal,
 tanárok.

1863|4.
 Menyhárt Ágoston,
 igazgató.
 Békefy Károly,
 Szitkey István,
 Bernhard Márton,
 Dezső János,
 Domanek Alajos,
 tanárok.

1864/5.

Békefy Károly,
igazgató.Szitkey István,
Dezső János,
Fehér János,
Janky Károly,
Túry Imre,
tanárok.

1865/6.

Békefy Károly,
igazgató.Szitkey István,
Dezső János,
Smiding József,
Fehér János,
Janky Károly,
tanárok.

1866/7.

Békefy Károly,
igazgató.Szitkey István,
Dezső János,
Smiding József,
Palkovics József,
Janky Károly,
tanárok.

1867/8.

Békefy Károly,
igazgató.Szitkey István,
Dezső János,
Palkovics József,
Farkas Antal,
Tóth Jenő,
tanárok.

1868/9.

Békefy Károly,
igazgató.Szitkey István,
Dezső János,
Hadik Ferencz,Kovács Antal,
Pintér Elek,
Mold Henrik, vil.
tanárok.

1869/70.

Békefy Károly,
igazgató.Szitkey István,
Czápay Imre,
Domokos Jenő,
Kovács Antal,
Szerényi Endre,
Mold Henrik, vil.
tanárok.

1870/1.

Békefy Károly,
igazgató.Szitkey István,
Schindler Ferencz,
Hudra János,
Cserép Sándor,
Zsigmond József,
Pazár Károly, vil.
tanárok.

1871/2.

Békefy Károly,
igazgató.Frank Ferencz,
Hudra János,
Réti Márton,
Schindler Ferencz,
Zsigmond József,
Pazár Károly, vil.
tanárok.

1872/3.

Békefy Károly,
igazgató.Frank Ferencz,
Hettlinger József,
Hudra János,
Réti Márton,
Baligó János,
Pazár Károly, vil.
tanárok.

1873/4.

Budaváry József,
igazgató.Frank Ferencz,
Takács József,
Plander Pál,
Roch Gyula,
Vékony József,
Pazár Károly, vil.
tanárok.

1874/5.

Budaváry József,
igazgató.Frank Ferencz,
Ribiánszky Adolf,
Takács József,
Vékony József,
Mészáros József,
Pazár Károly, vil.
tanárok.

1875/6.

Szabady Gyula,
igazgató.Frank Ferencz,
Ribiánszky Adolf,
Számord János,
Zsigmond József,
Diterle Nándor,
Pazár Károly, vil.
tanárok.

1876/7.

Szabady Gyula,
igazgató.Frank Ferencz,
Számord János,
Keszthelyi Endre,
Diterle Nándor,
Zsigmond József,
Pazár Károly, vil.
tanárok.

1877/8.

Szabady Gyula,
igazgató.Számord János,
Frank Ferencz,

Keszthelyi Endre,
Rauchbauer József,
Zsigmond József,
Pazár Károly, vil.
tanárok.

1878|9.

Szabady Gyula,
igazgató.

Számord János,
Frank Ferencz,
Rauchbauer József,
Szárnovszky Ede,
Zsigmond József,
Pazár Károly, vil.
tanárok.

1879|80.

Szabady Gyula,
igazgató.

Frank Ferencz,
Zsuffa Pál,
Vécsey Benedek,
Szárnovszky Ede,
Varga József,
tanárok.

1880|1.

Szabady Gyula,
igazgató.

Frank Ferencz,
Cserhalmy József,
Erhardt Pál,
Szárnovszky Ede,
Varga József,
tanárok.

1881|2.

Szabady Gyula,
igazgató.

Frank Ferencz,
Matirkó Konrád,
Cserhalmy József,
Szárnovszky Ede,
Tremmer Gyula,
Travnik Zsigmond, vil.
tanárok.

1882|3.

Szabady Gyula,
igazgató.

Gusztafi Endre,
Frank Ferencz,
Matirkó Konrád,
Cserhalmy József,
Tremmer Gyula,
Travnik Zsigmond, vil.
Bakó István, vil.
Pogány Kornél, vil.
tanárok.

1883|4.

Szabady Gyula,
igazgató.

Gusztafi Endre,
Frank Ferencz,
Matirkó Konrád,
Tremmer Gyula,
Vas Károly,
Travnik Zsigmond, vil.
Bakó István, vil.
Pogány Kornél, vil.
tanárok.

1884|5.

Szabady Gyula,
igazgató.

Gusztafi Endre,
Frank Ferencz,
Sárhegyi Lajos,
Bauer Lénárd,
Travnik Zsigmond, vil.
Bakó István, vil.
Pogány Kornél, vil.
Knüppel Gyula, vil.
tanárok.

1885|6.

Szabady Gyula,
igazgató.

Gusztafi Endre,
Frank Ferencz,
Szárnovszky Ede,
Hévizy János,
Travnik Zsigmond, vil.

Bakó István, vil.
Pogány Kornél, vil.
Knüppel Gyula, vil.
Kobzy János, vil.
Richter Rezső, vil.
tanárok.

1886|7.

Szabady Gyula,
igazgató.

Gusztafi Endre,
Frank Ferencz,
Szárnovszky Ede,
Hévizy János,
Travnik Zsigmond, vil.
Bakó István, vil.
Pogány Kornél, vil.
Kobzy János, vil.
Richter Rezső, vil.
Szölgvény Ferencz, vil.
Groszbauer József, vil.
tanárok.

1887|8.

Szabady Gyula,
igazgató.

Gusztafi Endre,
Frank Ferencz,
Szárnovszky Ede,
Hévizy János,
Travnik Zsigmond, vil.
Bakó István, vil.
Pogány Kornél, vil.
Kobzy János, vil.
Richter Rezső, vil.
Szölgvény Ferencz, vil.
Groszbauer József, vil.
tanárok.

1888|9.

Szabady Gyula,
igazgató.

Frank Ferencz,
Cserey József,
Hévizy János,
Szalay Gyula,
Travnik Zsigmond, vil.

Bakó István, vil.
Pogány Kornél, vil.
Kobzy János, vil.
Richter Rezső, vil.
Szölgvény Ferencz, vil.
Groszbauer József, vil.
tanárok.

1889|90.

Szabady Gyula,
igazgató.

Obelecz József,
Cserey József,
Pintér Pál,
Szalay Gyula,
Travnik Zsigmond, vil.
Bakó István, vil.
Pogány Kornél, vil.
Kobzy János, vil.
Richter Rezső, vil.
Groszbauer József, vil.
tanárok.

1890|1.

Szabady Gyula,
igazgató.

Cserey József,
Fehérvári István,
Pintér Pál,
Szalay Gyula,
Becker Nándor,
Travnik Zsigmond, vil.
Bakó István, vil.
Pogány Kornél, vil.
Kobzy János, vil.

Richter Rezső, vil.
Groszbauer József, vil.
tanárok.

1891|2.

Dr. Tóth György,
igazgató.

Fehérvári István,
Dr. Czirbusz Géza,
Kroll Rudolf,
Szalay Gyula,
Somogyi István,
Pintér Pál,
Becker Nándor,
Rónai István,
Richter Rezső, vil.
Pogány Kornél, vil.
Groszbauer József, vil.
tanárok.

1892|3.

Dr. Tóth György,
igazgató.

Kövessy Kálmán,
Fehérvári István.
Szárnovszky Ede,
Kroll Rudolf,
Fekete Fidél,
Dékay Lajos,
Szalay Gyula,
Becker Nándor,
Láng János,
Priváry József,
Rónai István,
Szakáts János, vil.
tanárok.

1893|4.

Dr. Tóth György,
igazgató.

Szárnovszky Ede,
Kroll Rudolf,
Kovács József,
Incze István,
Zsigmond János,
Czinnumermann János.
Dr. Titz Antal,
Dr. Vörös Cyrill,
Láng János,
Leitner József,
Sinkovits Ferencz,
Boros Rudolf, vil.
tanárok.

1894|5.

Dr. Tóth György,
igazgató.

Szárnovszky Ede,
Sárgay Antal,
Kroll Rudolf,
Kovács József,
Incze István,
Zsigmond János,
Láng János,
Sinkovits Ferencz,
Leitner József,
Ábelsberg József,
Réger Ede,
Deák Miklós, vil.
tanárok.

1. *Ev. ref. vallású hitoktatók:*

Nagy Miklós 1815.—1831-ig.
Czike Péter 1832.—1836-ig.
Mészáros János 1836.—1873-ig.
Göbel Ernő 1873.—1875-ig.
Szabó Lajos 1875.—1885-ig.
Bartha Gyula } 1885.—1887-ig.
Bacha Lajos }
Tolnay Dénes 1887.—1895-ig.

2. *Ág. ev. vallású hitoktatók:*

Kossányi József 1845.—1857-ig.
Grisza Ede 1857.—1858-ig.
Kolbenheyer Soma 1859.—1861-ig.
Schulez Lajos 1861.—1862-ig.
Massányi Mihály 1862.—1878-ig.
Schleifer Ármin 1879.—1891-ig.
Pazár Károly 1891.—1892-ig.
Bándy Endre 1892.—1895-ig.

3. Izr. vallású hitoktatók:

Liebmann Márk 1854.—1872-ig.
 Neufeld Miksa 1872.—1873-ig.
 Steiner Ignác 1873.—1881-ig.
 Kohn Ambrus 1881.—1890-ig.
 Schwelb Mór 1890.—1891-ig.
 Liebermann Jakab 1892.—1895-ig.

*A rendkívüli tantárgyak tanítói:**1. Műének:*

Dávidis Mihály 1820|1-ben.
 Trieb Ádám 1821|2-ben.
 Foit Ferencz 1822|3-ban.
 Ferenczy Antal 1825|6-tól
 több éven át.
 Matusek N. 1842|3. — több éven át.
 Uhrin Pál 1855|6.—1873|4-ig.
 Richter Ferencz 1876|7.—1894|5-ig.

2. Francia nyelv:

Gruber József 1822|3.—1826|7-ig.
 L' Eplattenier Samu 1878|9-től
 1883|4-ig.
 Richter Rezső 1886|7.—1887|8-ig.
 Cserei József 1888|9.—1890|1-ig.
 Dr. Czirbusz Géza 1891|2-ben.

Fehérváry István 1892|3-ban
 Zsigmond János 1893|4.—1894|5-ig.

3. Szabadkézi rajz:

Frank Ferencz 1884|5.—1889|90-ig.
 Szalay Gyula 1889|90.—1892|3-ig.
 Boros Rudolf 1893|4-ben.
 Deák Miklós 1894|5-ben.

4. Gyorsírás:

Diterle Nándor 1875|6-ban.
 Keszthelyi Endre 1876|7.—1877|8-ig.
 Frank Ferencz 1878|9.—1882|3-ig.
 Tremmer Gyula 1883|4-ben.
 Sárhegyi Lajos 1884|5-ben.
 Hévizy János 1886|7.—1888|9-ig.
 Cserey József 1889|90.—1890|1-ig.
 Dékay Lajos 1892|3-ban.
 Sárgay Antal 1894|5-ben.

5. Zene:

Dávidis Mihály 1820|1-ben.
 Ferenczy Antal 1825|6-tól
 több éven át.
 Becker Nándor 1891|2.—1892|3-ig.
 Dr. Titz Antal 1893|4-ben.
 Láng János 1894|5-ben.

NB. Főigazgatók:

Gróf Szapáry József, 1815.—1822-ig.
 Orgler József, 1823.—1831-ig.
 Adamkovits Mihály, 1831.—1846-ig.
 Cherrier Miklós, 1846.—1849-ig.

Kozacsek József, 1849.—1859-ig.
 Dragovics Jakab, 1859.—1861-ig.
 Barton József, 1862.—1876-ig.
 Wiedermann Károly, 1876.—1895-ig.

Pirchala Imre, 1895.—

Könyv- és szertárak.

1. A kegyesrendiek házi könyvtára.¹⁾

A házi könyvtár alapját a kőszegi társházból Lévára szállított mintegy 2000 kötetből álló könyv képezi.²⁾

Adakozások útján is gyarapodott a házi könyvtár:

1820-ban *Hemtnér Flórián*³⁾ irgalmasrendi szerzetes után 210 kötet könyvet kapott a társház.

1825-ben *Keszthelyi László* kegyesrendi tanár könyveiből a rendfőnök 475 kötet könyvet küldött.⁴⁾

1826-ban *Szentiványiné*, szül. *Bossányi Krisztina* hagyatékából végrendeletileg 250 kötet könyvet kapott a társház; — ugyanazon évben *Kauszék József* garam-ujfalusi plébános hagyatékából 180 kötetet.⁵⁾

1829-ben *Bajusz Imre*, lévai születésű piarista, magyarázatokkal ellátott török leveleket ajándékozott a társháznak: — *Csicsmantzay József* óhaji plébános pedig „*Homo Christianus in sua lege institutus*“ című művet.⁶⁾

1831-ben küldötte el Lévára a rendfőnök azon 242 kötetből álló s 127 forint értékű gyűjteményt, melyet még 1825-ben rendelt meg Ugróczy; ezek között legnevezetesebbek az 1792-iki országgyűlés naplói 13 kötetben.⁷⁾

1859-ben *Bernhard Márton*, lévai születésű piarista, 80 kötet könyvet, nagy részben latin költők műveit, ajándékozott a házi könyvtárnak.⁸⁾

¹⁾ Első helyen azért ismertetem, mert 1852-ig külön álló gymn. könyvtár nem volt: a tanárok a házi könyvtárt használták.

²⁾ Lásd 102. lap.

³⁾ *Hemtnér* testvére volt Hegedüs Alajos pesti házfőnöknek: Hegedüs járt közbe az irgalmasrendiek főnökénél, hogy a könyveket átengedte. (Hist. Dom. Lev.)

⁴⁾ *Historia Domus Levensis*.

⁵⁾ Ugyanott.

⁶⁾ Ugyanott.

⁷⁾ Ugyanott.

⁸⁾ Ugyanott.

1892-ben *Majláth István*, Barsmegye volt főispánja, 77 kötet országgyűlési naplóval gazdagította a házi könyvtárt.¹⁾

Az itt felemlítettekén kívül részben vásárlások útján, részben a Léván elhunyt rendtagok hagyatékából gyarapodott a házi könyvtár, mely az 1895. évi június 30-ikán magában foglal:

<i>Hittudományi munkát . . . . .</i>	2613 kötetet.
<i>Magyar ny. és irod. munkát . . . . .</i>	267 „
<i>Latin ny. és irod. munkát . . . . .</i>	656 „
<i>Görög ny. és irod. munkát . . . . .</i>	68 „
<i>Német ny. és irod. munkát . . . . .</i>	120 „
<i>Francia ny. és irod. munkát . . . . .</i>	69 „
<i>Olasz ny. és irod. munkát . . . . .</i>	40 „
<i>Más nyelvű munkát . . . . .</i>	35 „
<i>Jogtudományi munkát . . . . .</i>	414 „
<i>Orvosi munkát . . . . .</i>	144 „
<i>Tört. és földrajzi munkát . . . . .</i>	943 „
<i>Természettudományi munkát . . . . .</i>	51 „
<i>Bölcseleti munkát . . . . .</i>	1050 „
<i>Mennyiségtani munkát . . . . .</i>	410 „
<i>Természettani munkát . . . . .</i>	46 „
<i>Encyclopediát . . . . .</i>	249 „
<i>Tankönyvet . . . . .</i>	282 „
<i>Vegyeset . . . . .</i>	365 „

Összesen: 7822 kötetet.

Ezekén kívül van mintegy 1255 különféle füzet, kézirat és 45 évfolyam hírlap.

2. A főgymnasium tanári könyvtára.

„A tanodai könyvtár alapját — írja a k. r. ház történetírója — 1852-ben tette le a gymnasiumi igazgatóság, mely is jelenleg 257 kötetből, egy gyűrű — s földteke, — különféle földabroszok — s képekből áll.²⁾

A gymnasiumi könyvtár alapját ajándékozott könyvek képezik. A gymnasium igazgatója 1852-ben nem tett mást, mint a gymnasiumi könyvtár részére ajándékozott könyveket külön választotta a tárház könyveitől.

¹⁾ Historia Domus Levensis.

²⁾ Ugyanott.

A gymnasiumi könyvtárt gyarapították:

Gyárfás Sándor, ki 1816-ban végrendeletileg 14 évfolyam magyar újságot hagyományozott, melyet fia több más könyvvel át is adott a gymna. igazgatóságának.¹⁾

Cherrier Miklós, főigazgató, 1847-ben saját munkájával „Egyház-jog“-gal, 2 kötetben ajándékozta meg a gymnasiumi könyvtárt.²⁾

Időközönként a nm. v. és közokt. ministerium, a magyar tudományos Akadémia, az egyes könyvkiadók és könyvkereskedők ajándékaival is gyarapodott a gymn. könyvtár.

A 70-es évektől a következők neveit örökítették meg a gymn. évkönyvei: Báttaszék 1 k., Besse Dávidné 4 k., Békeffy Károly 89 k., Bottka Tivadar 3 k., Cseréy József 1 k., Cserép József 1 k., Cserhalmy József 4 k., Czirbusz Géza dr. 1 k., Dóczy N. 1 k., Egedy Vincze 1 k., Huberth Vilmos 3 k., Hluboky N. 1 k., Jeitelesz Zsigmond 81 k., Kovács Imre 3 k., Kövy Imre 1 k., Krizkó Pál 1 k., Körmöczbánya tanácsa 1 k., Lenkey Ferencz 1 k., Marosy N. 1 k., Molnár N. 1 k., Mikovics L. 1 k., Nagy Béla 1 k., Pap János 1 k., Petrogalli 2 k., Sárhegyi Lajos 1 k., Szabó Ferencz 50 k., Szepesi Imre 3 k., Szttyaszny Antal és neje Czeizel Fanni 20 k., Szombathy dr. 1 k., Tremmer Gyula 2 k., Vietoriszné 1 k., Weisz Jakab 1 k., Wiedermann Károly 2 k.

A gymn. tanári könyvtár, melyre 1886|7. óta évenként átlag 250 frt fordítatik, 1894|5. tanév végén a következőket tartalmazza:

<i>Hittudományi</i> művet:	82, 112	kötetben,	116 frt 10 kr	értékben.
<i>Bölcséleti</i> művet	26, 37	„	87 „ 61	„ „
<i>Neveléstudományi</i> művet:	24, 41	„	63 „ 15	„ „
<i>Magyar ny. és irod.</i> művet:	156, 331	„	495 „ 45	„ „
<i>Latin ny. és irod.</i> művet:	134, 197	„	333 „ 60	„ „
<i>Görög ny. és irod.</i> művet:	28, 56	„	87 „ 68	„ „
<i>Német ny. és irod.</i> művet:	45, 69	„	69 „ 90	„ „
<i>Történelmi</i> művet:	173, 390	„	838 „ 04	„ „
<i>Földrajzi</i> művet:	50, 64	„	191 „ 52	„ „
<i>Természettudományi</i> művet:	93, 153	„	360 „ 65	„ „
<i>Természettani</i> művet:	27, 35	„	123 „ 78	„ „
<i>Mennyiségtani</i> művet:	41, 59	„	134 „ 43	„ „
<i>Rajz</i> művet:	9, 9	„	26 „ 80	„ „
<i>Szótárt, Lexicont:</i>	46, 167	„	293 „ 09	„ „

¹⁾ Historia Domus Levensis.

²⁾ Ugyanott.

<i>Vegyeseket</i>	25, 38 kötetben,	46 frt 60 kr értékben.
<i>Folyóiratot és újságot</i>	29, 238 „	464 „ 70 „
<i>Képet</i>	31 darabot	57 „ 65 „

Összesen : 988, 2027 kötetben 3790 frt 75 kr értékben.

3. A főgymnasium ifjúsági könyvtára.

Az ifjúsági könyvtár felállíthatása ügyében a gymn. tanári kara 1862. évi december hó 26-ikán irt a tanker. kir. főigazgatóságához, honnan 1863. évi február hó 13-ikán 793. sz. a. a következő választ kapta :

„A magy. kir. Helytartótanács 1863. évi január hó 16-ikán 426. sz. a. kelt intézményével a lévai kath. algymnasiumnál tervezett ifjúsági könyvtár felállítása a következő megjegyzésekkel engedtetik meg :

1. Hogy erkölcsi és politikai szempontból kifogástalan remekművek szereztessenek anyanyelven, vagy tannyelven írottak.

2. A könyvtár az igazgató felügyelete és egy tanár közvetlen vezetése alatt álljon.

3. A tanulóktól hetenkint fizetendő két krajczárnál több ne követeltessék.

4. A könyvek használata csak a szorgalmas tanulóknak engedtetessék meg.

5. A tanulók az olvasottak kivonatát tanáraiknak bemutassák.⁴⁾

A mozgalom megindítója *Klepeisz József* tanár volt, ki néhány kötet könyvet fel is ajánlott e célra 1862-ben.

1864.—1895-ig a következők gyarapították az ifj. könyvtárt:

Adler Zs. 1 k., Altmanu A. 3 k., Balázsoviés N. 1 k., Békeffy K. 31 k., Bösze J. 1 k., Budaváry J. 6 k., Czirbusz Géza dr. 2 k., Cserhalmy J. 1 k., Dobay E. 1 k., Dukesz M. 26 k., Egedy V. 1 k., Fehér I. 3 k., Frank Ferencz 3 k., Gusztafi Endre 1 k., Hadik F. 1 k., Hegyi J. 1 k., Hlboky A. 1 k., Holló Sándor 19 k., Janson A. 7 k., Jeitelesz Zs. 25 k., Kalocsay A. 1 k., Kégl J. 1 k., Kozma I. 2 k., Krausz I. 1 k., Kuntzel G. 2 k., Leidenfrost A. 1 k., Mácsay L. 1 k., Majer N. 1 k., Majláth I. 3 k., Moravek F. 2 k., Nagy B. 3 k., Nécsey B. 2 k., Nemecesek Gy. 1 k., Pados I. 3 k., Pintér K. 2 k., Pongrácz Ilona 13 k., Pták G. 3 k., Ribiánszky A. 1 k., Rónay Gusztáv 6 k.,

⁴⁾ Gymnasiumi irattár.

Rosenberg I. 1 k., Sprinczer V. 3 k., Stern M. 1. k., Sümeg H. 1 k., Szabó Ferencz 4 k., Szepesi Imre 104., Sztjaszny Antal és neje Czeizel Fanni 6 k., 124 füzet és 1 albumlap, Tury I. 3 k., Tremmer Gyula 16 k., Varga I. 3 k., Vallin I. 1 k., Udvardy V. 1 k.

1893-ban Léva városa Jókai Mór összes diszkiadású műveit rendelte meg 200 forint értékben, melyből 1894-ig bezárólag 30 kötetet vett át a gymnasium igazgatósága.

1886/7. óta az ifjúsági könyvtár gyarapítására is évenként átlag 180 forintot fordítunk. 1895. június végén a következő tartalma van:

1191 mű, 1517 kötetben és 1788 forint 11 krajár értékben, melyből leszámítva a 250 kötet kiselejtezendő könyvet, *használható 1267 kötet 1588 forint 11 krajár értékben.*

4. Természettudományi szertár.

A) *Állattan.* Az állattani gyűjteményt gazdagították: Bartos József, Benkovics E., Boleman E., Bolváry I., Bobok György, Frommer Ignác dr., Gregor E., Gunyics N., Gyigyi Béla, Hoffmann Ferencz, Huberh Vilmos, Jozsefcsek N., Klain Ödön, Kriek J., Leidenfrost Gyula, Leidenfrost László, Leidenfrost Tivadar, Lakner Zoltán, Levatic Gusztáv, Majláth István, Marosy I., Medveczky Károly dr., Migazzy Vilmos gróf, Petényi N., Pillarik F., Pius Titius, Pogány Kornél, Rónay G., Sümegh N., Számord János, Szkita S., Victoriszné, Wauke S.

Vétel útján is gyarapodik az állattani gyűjtemény, mely jelenleg *3317 darabból áll és 771 forint 82 krajár értéket képvisel.*

B) *Növénytan.* A növénytan gyűjteményt gazdagították: Frank Ferencz, Gyigyi Béla, Hoffmann Ferencz, Nécsey I., Pius Titius, Pintér Pál. Vásárlások útján is gyarapodik évenként a növénygyűjtemény, mely jelenleg *1888 darabból áll és 132 forint értéket képvisel.*

C) *Ásványtan.* Az ásványgyűjteményt gyarapították: A lévai k. r. társház, Adler Zs., Benkovics E., Boleman E., Ehmann Vilmos, Hegyi János, Huberh Vilmos, Hrbik I., Klain József, Kleinkauf N., Kobzy János, Kriek Jenő, Leidenfrost Aurél, Majláth István, Marosy I. Nécsey I., Nedeczky V., Palkovics József, Pintér Pál, Prugberger Pál, Pták Géza, Schmidt L., Spitzer N., Sztankay K., Sztjaszny Antal és neje Czeizel Fanni, Sztarek N., Szokoly N., Tóth B., Váray I., Wiedermann Károly, Wimmer G.

Vásárlások útján is gyarapodik az ásványgyűjtemény, mely jelenleg 1867 drb. ásványt foglal magában és 320 frt 66 kr értéket képvisel.

Az állat-, növény- és ásványtanhoz van még 548 darab kép- s mintagyűjtemény, mely 424 frt 74 kr értéket képvisel.

A természetrajzi gyűjtemény összes tartalma: 7629 drb. 1649 frt 22 kr értékben.

5. Természettani szertár.

A természettani szertárt ajándékaikkal gyarapították: A lévai Takarékpénztár részvénytársulat, mely e célra 1876—1892-ig 850 frtot adományozott; a lévai Hitelintézet 1889-ben szintén e célra 50 frtot; — egyes készülékekkel pedig: Boleman E., Boleman I., Botka Tivadarné, Ehmán Vilmos, Fehér János, Frommer Ignác dr. Leidenfrost Aurél, Leidenfrost Ernő, Leidenfrost Gyula, Mácsay Lukácsné, Medveczky Sándor, Rónay G. gyarapították.

1886/7-től évenként átlag 280 frtot fordítunk a természettani eszközök gyarapítására, mely jelenleg tartalmaz:

<i>Erőműtani</i>	<i>eszközt</i>	103 drbot	846 frt	18 kr	ért.
<i>Hangtani</i>	„	39 „	216 „	10 „	„
<i>Fénytani</i>	„	84 „	966 „	02 „	„
<i>Hőtani</i>	„	34 „	188 „	48 „	„
<i>Villamossági</i>	„	106 „	1407 „	20 „	„
<i>Delejességi</i>	„	7 „	66 „	44 „	„

Összesen 373 drbot 3690 frt 42 kr ért.

6. Vegytani szertár.

A vegytani szertár 370 drb. eszközt foglal magában 457 frt 10 kr értékben.

7. Földrajzi szertár.

A földrajzi szertár térképekben, földgömbökben és ethnographiai képekben 84 darabot foglal magában, melyeknek értéke 403 frt 22 kr.

8. Rajz gyűjtemény.

A rajz-gyűjtemény *2930 darab* különféle (papir és gipsz) mintát foglal magában, melyeknek *értéke 573 frt 50 kr.*

9. Érem gyűjtemény.

Az éremgyűjteményt gazdagították: Akucs N., Bakó, Bartos József, Bernáth János, Boleman Ede, Boleman István, Benkovics Ernőné, Benkovics I., Czirok János, Dióssy I., Dományi L., Dubovszky S., Dillesz, Egedy Vincze, Fehér János, Frank Ferencz, Frommer Ignác dr., Gaal Lajos, Gaal N., Görög Anna, Gimesi, Gyürky László, Háborny Károly, Holló Sándor, Huberth Vilmos, Hudra János, Kónya József, Kittenberger János, Komzsik I., Kolibál N., Lakner László, Ledényi Lajos, Lukács Pál, Marer N., Marossy J., Medveczky Sándor, Milecz Lajos, Missik J., Német R., Nécsey, Nemlaha N., Pillárik N., Pogány P., Pristyák Neit, Rimánóczy Antonia, Rényi G., Pozsonyi Á., Sembery N., Sissák F., Sprinczer N., Steiner N., Spitzer N., Szabady Gyula, Szokolyi N., Sztankay K., Szirányi I., Szalay Gyula, Sztjaszny Antal és neje Czeizel Fanni, Toldy E., Vanke N., Veress Sándor, Waiger N., Zlattenyánszky János.

Az éremgyűjteményből meg van határozva *2050 darab*; ebből ritkaság számba megy *35 darab*; az egész gyűjtemény *értéke 420 frt.* Papírpénz van *70 drb.*

10. Régiség-gyűjtemény.

A régiség-gyűjteményt gyarapították: Bartos József, Benkovics I., Bobok György. Boleman I., Cserhalmy I., Diósy N., Gódin K., Farkasné, Fekete I., Fischer N., Jeiteles M., Kaveggia N., Kereskényi G., Kohn Ambrus, Kónya József, Littassy N., Magasházy N., Marossy I., Matirkó Konrád, Missik N., Mócsy N., Moravek János, Pozsonyi Ádám, Toldy E., Váray N., Vietóriszné, Venninger M., Weinberger I., Wittlinger N.,

A régiség-gyűjtemény *412 darabból áll* és *72 forint 99 krajczár értéket képvisel.*

11. Philologiai muzeum.

A classica-philologiai muzeum alapját ama 200 frtból vetette meg a gymnasium, melyet a lévai Takarékpénztár igazgatósága az 1893. és 1894. években a gymnasium igazgatóságának rendelkezésére bocsátott.

A philologiai muzeum jelenleg *34 db. tárgyat foglal magában 164 frt 02 kr értékben.*¹⁾

12. Tornaszerek.

Tornaszér van *190 darab*, melynek értéke *127 frt 70 kr.*

13. Butorok.

Butor van *409 darab*; értéke *2131 forint 50 krajczár.*

*A felszerelések összes értéke: 15068 forint 53 krajczár.*²⁾

¹⁾ A fennmaradt 35 frt. 98 kr. szekrény szerzésre fordított.

²⁾ A kegyesrendiek házi könyvtárának mintegy 10000 frt értéke ezen összegbe nincs beszámítva.

XX.

Jótekonyság.

Följegyzem azon nemes tanügybarátok neveit, kik a tanuló ifjúságot könyv- és pénz-adományaikkal buzditották: Agárdy János, Benkovich Imre, Berger Adolf, Boleman Ede, Boleman István, Csekey Flóris, Cservik I., Dukesz L., Esztergomi káptalan, Felvidéki közm. egyesület, Frank Ferencz, Heinrich Ferencz, Kemenes N., Kégli Miklósné, Kizlingstein Antal, Klincsok Borbála, Kroll Rudolf, Lakner László, Leidenfrost László, Levatic László, Levatic Márton, Lévai ifjak budapesti köre, Matirkó Konrád, Missik L., Munkay János, Nemlaha Gyuláné, Nyitrai és Társa, Sárhegyi Lajos, Szabady Gyula, Szabó József, Szabó Lajosné, Szitkey József, Toldy Zsigmond, Tremmer Gyula, Váray I., Várady János, Valentovich József, V. és közokt. ministerium, Vécsey Benedek, Weisz Mór, Zlattenyánszky János.

Ily módon éveken át 86 darab aranyat, 50 ezüst, 136 papir frtot és 114 kötet jutalomkönyvet kapott az ifjúság.

Más részről a gymnasium ifjúsága is hozzájárult sok üdvös dolog létesítéséhez épügy, mint a nyomor enyhítéséhez is.

Igy 1863-ban az alföldi inségesek javára 27 frt 35 krt gyűjtött.

1880-ban a szegedi árvizkárosultaknak 23 frt 82 krt küldött.

1886-ban a honvéd-menházra 2 frt 50 krt adott.

1890. és 1891-ben a lévai kegyesrendiek templomának új orgonájára 100 frtot szedett össze.

1893-ban a váczy süket-némák javára 13 frtot küldött.

Ugyanazon évben a veszprémi tűzkárosultak felsegélyésére 47 frt 75 krt gyűjtött.

1893. és 1894. években a főgymnasiumi segélyező-egyesület alapítókéjéhez közel 100 frttal járult.

1894-ben a kolozsvári süket-néma intézet támogatására 6 frtot adományozott.

A „Felvidéki Közművelődési Egyesület” részére ugyanekkor 20 frtot adott össze.

1895-ben Wiedermann Károly, volt főigazgató siremlékének költségeihez a tanári karral egyetemben 42 frt 75 krajzárral járult.

NB. E kimutatás nem lehet teljes, a mennyiben minden egyes alkalom gyűjtéseit talán föl sem jegyezték, kivált a régebbi időben; vagy ha föl is jegyezték, a részletes kimutatást mellőzték; így pl. 1854-ről fel van jegyezve, hogy Garay árvái javára gyűjtést rendeztek, de az eredményről nincs említés téve.

B e f e j e z é s.

A mult emlékeit nyomozónak minden adat kedves, ha abban czéljait elősegítve látja. A műveltségünket, meg hazafiasságunkat feltüntető adatok meg kettős örömet szereznek minden jó polgárnak. Így történt az velem is, midőn gymnasiumunk történetében a nemzeti irányú művelődés adataira bukkantam. Az úgynevezett *iskolai szindarabok* is ezen kedves adatok közé sorozhatók. S habár — mint azt a történeti adatok között elszórva felemlítettem — a lévai kath. gymnasiumban is divatosak voltak ezen iskolai színelőadások, mégsem elégitett ki az eredmény azon oknál fogva, mert az egyes előadott darabokról igen-igen sovány följegyzéseket találtam.

Az első (1815|6.) tanév végén *Filargus* czimű vigjátékot adott elő a gymnasiumi ifjúság.

1816|7-ben egy vallásos irányú szindarabot játszottak el: „*melynek czélja a lelkiismeret estvéneként való megvizsgálása.*“

1817|8-ban „*Közrendhez való lebecsültközés*“ czimű darabot, „*mellyet Rudolf császárbán komédiásképen ábrázola a nemes ifjúság Léván.*“

1819-ben a rendfőnöki látogatás alkalmával *Titirus és Mopsus* (Vergilius után) czimű párbeszédet adták elő.

A későbbi évekről még kevesebb adat maradt fenn.¹⁾

Ezzel eljutottam a lévai kath. gymnasium 80 éves történetének befejezéséhez, melynek záradékául felsorolom ama férfiak neveit, kik akár az egyházi téren, akár a politika, vagy közzolgálat pályáján derekasan megállván helyöket, csak fényt és dicsőséget árasztanak neveikkel

---

¹⁾ Az 1862. és 1883. évi színelőadásokról l. 161. és 162. l.

a lévai kath. gymnasiumra, melynek tanári kara csepegtette beléjük az ismeretek elemeit, bővítette szerzett ismereteiket, táplálta tudásvágyukat és első sorban is ápolta és fejlesztette hazaszeretetüket.

E férfiak a következők: *Baross Gábor*, a kitünő kereskedelmi minister,¹⁾ *Beniczky György*, *Brach Ferencz*, *Boronkay Ignác*, *Lajos és László*, *Festetich János* és *Zsigmond* grófok, *Forgách Sándor* gróf, *Horváth Béla* (honti főispán), *Hindy Mihály* (a class. philologia jeles tanára), *Höller Bertram* báró, *Kazy János* (barsi főispán), *Kazy László*, *Kozacsek József* (főigazgató), *Kubitzá Vincze* (trencsényi főispán), *Lipthay Imre* és *Gábor*, *Lutter János*, *Lutter Nándor* (főigazgató), *Majláth Imre*, *István*, *Lajos és László*, *Majthényi Ferdinánd*, *Majthényi Izidor*, *Mattyasovszky Nándor*, *Mácsay Lukács*, *Máriássy István*, *Migazzy Vilmos* gróf, *Nyáry Gyula*, *Izidor*, *Rudolf* és *Simon* grófok, *Ordódy Sándor*, *Paczolay Elek* és *János*, *Poleszny* (később: Erdősi) *Imre* (a branyiszkói hős piarista), *Radeczky Antal* és *Tivadár* grófok, *Ruffy András* és *Pál*, *Rudnay Sándor*, *Rudnyánszky Títusz*, *Splényi Lajos* báró, *Szamassa József* (egri érsek), *Szentiványi László* és *Pál*, *Való Simon*, stb.

Mint az emberi mű általában, úgy e munka sem tart igényt a tökéletességre; lehet még fölemlítésre méltó adat elég, de mindennek napfényre hozatala nem állott módomban; vagy időmet felülmuló utánjárást igényelt volna. Reményilem azonban, hogy fő vonásaiban eléggé kimerítettem gymnasiumunk 80 éves multjának nevezetesebb eseményeit. A miben hiányt tapasztal az olvasó, arra nézve elnözését kérem; a miben megnyugvást talál, vagy örömet is lel, miként az velem is megtörtént, azt tulajdonítsa érdemül ama buzgó és áldozatkész férfiakkal, kiknek e tanintézet fölvirágozása mind szellemi, mind anyagi tekintetben oly igenen sokat köszön.

Én még csak azon őszinte óhajomnak adok kifejezést:

Legyen a lévai kath. főgymnasium a második ezred éveiben is az igaz vallásosságnak épűgy, mint a tiszta és megvesztegethetetlen hazafiságnak is felszentelt temploma! Legyen a szépre, jóra és nemesre vezérlő valódi tudományosságnak kedvvel látogatott csarnoka!

¹⁾ A házat, melyben mint gymn. tanuló 1857.—1860-ig lakott, Léva város közönsége emléktáblával jelölte meg 1891-ben.

Áttekintés a lévai katolikus főgymnasium ifjúságáról vallás, anyanyelv, származási hely és előmenetel tekintetében.

1815-6—1894-5-ig.

I.

Tanév	Osztály szám	Tanulók száma	V a l l á s						A n y a n y e l v						Származási hely		Előmenetel				kimaradt	meghalt
			római katolikus	görög katolikus	gör. nem egyesült	ev. ref.	ág. ev.	izraelita	magyar	német	tót	olasz	román	szerb	helybéli	vidéki	haladó	ismétlő	felső osztályba léphet	elégtelen		
1815 6.	4	135	92-60	—	2-96	4-44	—	100-00	—	—	—	—	—	—	40-74	59-26	100-00	—	77-78	15-55	6-66	—
1816 7.	6	219	97-26	—	—	1-83	0-91	99-54	—	—	—	—	—	—	29-22	70-78	86-76	13-24	81-73	5-48	11-42	1-37
1817 8.	6	226	90-71	—	—	0-88	5-31	99-12	0-44	0-44	—	—	—	—	31-42	68-58	89-82	10-18	77-00	14-15	8-41	0-44
1818 9.	6	237	92-83	—	—	0-42	4-22	99-16	0-84	—	—	—	—	—	28-27	71-73	86-50	13-50	77-64	19-83	2-53	—
1819 20.	6	240	93-75	—	—	0-42	4-58	98-75	0-83	0-42	—	—	—	—	32-08	67-92	90-42	9-58	80-00	16-67	3-33	—
1820 1.	6	205	95-61	—	—	0-49	1-95	98-54	0-49	0-97	—	—	—	—	28-78	71-22	85-37	14-63	84-88	11-22	3-90	—
1821 2.	6	242	94-63	—	—	0-41	3-31	98-35	—	1-65	—	—	—	—	27-28	72-73	88-43	11-57	84-30	13-64	2-06	—
1822 3.	6	231	93-94	—	—	0-43	3-46	98-27	—	1-73	—	—	—	—	27-71	72-29	93-07	6-93	80-95	13-85	5-10	—
1823 4.	6	272	93-75	—	—	0-37	2-57	97-06	1-47	1-47	—	—	—	—	29-04	70-96	86-40	13-60	81-62	15-07	3-31	—
1824 5.	6	312	94-55	—	—	0-32	3-21	96-16	1-92	1-60	0-32	—	—	—	26-92	73-08	87-18	12-82	82-70	14-42	2-88	—
1825 6.	6	299	94-98	—	—	0-34	3-01	97-66	1-67	0-67	—	—	—	—	26-09	73-91	84-62	15-38	83-95	13-38	2-00	0-67
1826 7.	6	301	94-02	0-33	—	—	2-99	98-34	1-33	0-33	—	—	—	—	22-92	77-08	90-70	9-30	82-06	14-29	3-65	—
1827 8.	6	272	94-85	—	—	—	4-78	98-53	1-47	—	—	—	—	—	23-53	76-47	91-18	8-82	84-93	10-29	4-41	0-37
1828 9.	6	258	95-74	—	—	—	3-88	98-84	0-38	0-78	—	—	—	—	18-60	81-40	91-09	8-91	79-85	16-66	3-49	—
1829 30.	6	261	93-87	—	—	—	5-36	99-24	0-38	0-38	—	—	—	—	16-48	83-52	96-17	3-83	89-27	6-52	4-21	—
1830 1.	6	242	90-91	—	—	—	7-02	100-00	—	—	—	—	—	—	22-73	77-27	97-93	2-07	88-43	9-50	2-07	—
1831 2.	6	238	92-44	—	—	—	7-14	99-58	—	0-42	—	—	—	—	16-81	83-19	98-74	1-26	81-51	13-87	4-62	—
1832 3.	6	243	94-24	—	—	—	4-53	99-18	—	0-82	—	—	—	—	18-93	81-07	100-00	—	79-01	15-23	5-76	—
1833 4.	6	280	95-72	—	—	—	3-21	98-93	—	1-07	—	—	—	—	25-36	74-64	99-29	0-71	80-71	14-29	4-64	0-36
1834 5.	6	240	94-58	—	—	—	3-75	98-75	—	1-25	—	—	—	—	26-25	73-75	91-67	8-33	81-25	14-58	4-17	—
1835 6.	6	263	96-58	—	—	—	2-66	98-48	1-14	0-38	—	—	—	—	25-10	74-90	91-63	8-37	80-61	14-83	4-56	—
1836 7.	6	280	95-36	—	—	—	2-86	97-86	1-43	0-71	—	—	—	—	21-07	78-93	93-93	6-67	80-36	13-57	5-71	0-36
1837 8.	6	276	95-29	—	—	—	3-26	98-55	1-09	0-36	—	—	—	—	25-72	74-28	95-29	4-71	80-80	11-95	7-24	—
1838 9.	6	277	93-86	—	—	—	3-97	99-28	0-72	—	—	—	—	—	22-02	77-98	90-97	9-03	86-44	10-47	2-53	0-36
1839 40.	6	253	91-70	—	—	—	5-93	100-00	—	—	—	—	—	—	20-55	79-45	90-91	9-09	81-03	11-07	7-90	—
1840 1.	6	252	94-05	—	—	—	2-78	99-22	0-39	0-39	—	—	—	—	22-62	77-38	93-25	6-75	80-56	11-90	7-54	—
1841 2.	6	198	92-92	—	—	—	3-54	99-50	—	0-50	—	—	—	—	20-20	79-80	91-92	8-08	85-86	10-60	3-54	—
1842 3.	6	195	92-82	—	—	—	4-10	98-98	0-51	0-51	—	—	—	—	17-44	82-56	92-82	7-18	85-64	9-74	4-11	0-51
1843 4.	6	194	93-31	—	—	—	4-12	98-97	—	1-03	—	—	—	—	21-13	78-87	90-20	9-80	81-44	11-34	6-71	0-51
1844 5.	6	186	89-24	—	—	—	7-52	95-68	1-08	3-24	—	—	—	—	22-04	77-96	92-47	7-53	84-95	10-21	4-30	0-54
1845 6.	6	225	92-89	0-45	—	—	4-00	97-77	0-90	1-33	—	—	—	—	29-33	70-67	94-22	5-78	77-34	13-33	8-88	0-45
1846 7.	6	205	92-19	—	—	—	5-36	97-55	0-49	1-96	—	—	—	—	28-29	71-71	97-07	2-93	76-59	13-66	9-75	—
1847 8.	6	200	89-00	—	—	—	6-50	97-00	1-00	2-00	—	—	—	—	33-50	66-50	92-00	8-00	82-00	14-50	3-50	—
1848 9.	6	138	83-33	—	—	—	11-60	100-00	0-72	—	—	—	—	—	39-86	66-14	97-83	2-17	80-43	5-80	13-77	—
1849 50.	6	85	87-06	—	—	—	7-06	100-00	—	—	—	—	—	—	48-24	51-76	100-00	—	96-47	1-17	2-35	—
1850 1.	4	a	z	—	—	—	i	n	t	e	z	e	t	—	47-46	52-54	96-61	3-39	71-19	25-42	3-39	—
1851 2.	4	59	88-13	—	—	—	3-39	77-97	—	22-03	—	—	—	—	41-67	58-33	86-11	13-89	72-21	25-00	2-78	—
1852 3.	4	72	88-89	—	—	—	1-39	100-00	—	—	—	—	—	—	41-03	58-97	83-33	16-67	74-36	23-08	2-56	—
1853 4.	4	78	87-18	—	—	—	2-56	100-00	—	—	—	—	—	—	41-03	58-97	83-33	16-67	74-36	23-08	2-56	—
1854 5.	4	83	87-96	—	—	—	3-61	96-39	1-20	2-41	—	—	—	—	34-92	65-08	90-36	9-64	85-54	12-05	2-41	—

Áttekintés a lévai katolikus főgymnasium ifjúságáról vallás, anyanyelv, származási hely és előmenetel tekintetében.

1815-6—1894-5-ig.

II.

Tanév	Osztály szám	Tanulók száma	V a l l á s					A n y a n y e l v					Származási hely		Előmenetel				kimaradt	meghalt		
			római katolikus	görög katolikus	gör. nem egyesült	ev. ref.	ág. ev.	izraelita	magyar	német	tót	olasz	román	szerb	helybeli	vidéki	haladó	ismétlő			felső osztályba léphet	elégtelen
1855 6.		99	83-33	—	—	7-77	4-45	4-45	93-33	1-11	5-56	—	—	—	23-33	76-67	94-44	5-56	87-78	10-00	2-22	—
1856 7.		102	85-30	—	—	6-86	2-94	4-90	94-12	0-98	4-90	—	—	—	27-45	72-55	95-10	4-90	81-37	16-67	1-96	—
1857 8.		111	90-99	—	—	6-30	2-71	—	93-69	0-90	5-41	—	—	—	28-83	71-17	90-99	9-01	77-48	16-21	6-31	—
1858 9.		122	85-24	—	—	7-38	4-92	2-46	88-52	4-10	7-38	—	—	—	24-59	75-41	91-80	8-20	81-96	14-76	3-28	—
1859 60.		124	85-49	—	—	8-87	4-03	1-61	94-35	0-81	4-84	—	—	—	23-39	76-61	94-35	5-65	64-52	26-61	8-87	—
1860 1.		117	89-75	—	—	5-13	4-27	0-85	98-30	0-85	0-85	—	—	—	35-04	64-96	84-62	15-38	87-18	9-40	3-42	—
1861 2.		132	90-15	—	—	2-27	4-55	3-03	95-46	2-27	2-27	—	—	—	33-33	66-67	93-18	6-82	90-15	8-33	1-52	—
1862 3.		152	92-76	—	—	1-98	2-63	2-63	98-03	1-31	0-66	—	—	—	30-92	69-08	93-42	6-58	83-55	14-47	1-98	—
1863 4.		142	88-73	—	—	4-93	2-82	3-52	95-59	—	1-41	—	—	—	36-62	63-38	97-89	2-11	90-85	7-04	1-41	0-70
1864 5.		138	83-34	—	—	3-62	6-52	6-52	93-48	3-62	2-90	—	—	—	28-99	71-01	92-03	7-97	89-13	9-42	1-45	—
1865 6.		150	83-34	—	—	5-33	5-33	6-00	99-34	0-66	—	—	—	—	40-00	60-00	96-00	4-00	90-67	7-33	2-00	—
1866 7.		147	85-04	—	—	3-40	3-40	8-16	91-84	0-68	7-48	—	—	—	49-66	50-34	93-88	6-12	73-47	17-69	8-84	—
1867 8.		173	82-08	—	—	2-31	3-47	12-14	82-08	4-05	13-87	—	—	—	41-04	58-96	91-33	8-67	86-13	7-51	6-36	—
1868 9.		165	81-82	—	—	2-42	3-64	12-12	64-85	13-33	21-82	—	—	—	38-79	61-21	93-33	6-67	77-58	16-97	4-84	0-61
1869 70.		146	78-77	—	—	2-74	2-74	15-75	49-31	23-29	27-40	—	—	—	43-84	56-16	93-15	6-85	71-92	18-49	9-59	—
1870 1.		138	67-39	—	—	6-52	2-17	23-92	58-70	23-91	17-39	—	—	—	42-75	57-25	92-75	7-25	74-64	15-94	9-43	—
1871 2.		133	69-17	—	—	7-52	2-26	21-05	58-65	21-05	20-30	—	—	—	43-61	56-39	94-74	5-26	77-44	15-79	6-77	—
1872 3.		128	67-97	—	—	6-25	6-25	19-53	55-47	23-44	21-09	—	—	—	50-78	49-22	92-19	7-81	77-34	13-28	8-60	0-78
1873 4.		128	67-19	—	—	7-81	6-25	18-75	85-94	1-56	12-50	—	—	—	39-84	60-16	94-53	5-47	75-78	15-63	8-59	—
1874 5.		135	62-97	—	—	5-18	5-18	26-67	86-67	3-62	9-71	—	—	—	57-04	42-96	97-04	2-96	69-63	25-93	4-44	—
1875 6.		147	56-47	—	—	6-80	6-12	30-61	76-19	6-68	23-13	—	—	—	38-78	61-22	91-84	8-16	72-79	21-77	5-44	—
1876 7.		154	62-34	—	—	7-14	3-25	27-27	77-92	2-60	19-48	—	—	—	50-65	49-35	94-81	5-19	83-12	11-69	4-54	0-65
1877 8.		180	64-44	—	—	5-56	3-89	26-11	73-89	6-67	19-44	—	—	—	41-11	58-89	94-44	5-56	67-22	26-11	5-56	1-11
1878 9.		190	64-21	—	—	5-79	4-21	25-79	81-05	7-90	11-05	—	—	—	40-53	59-47	86-32	13-68	66-84	27-90	5-26	—
1879 80.		185	65-41	—	—	6-49	4-86	23-24	74-60	11-35	14-05	—	—	—	37-30	62-70	88-65	11-35	82-16	10-27	7-57	—
1880 1.		197	61-42	—	—	10-66	7-11	20-81	74-11	7-61	18-28	—	—	—	44-67	55-33	94-42	5-58	73-10	20-81	6-09	—
1881 2.		227	59-91	—	—	11-90	9-69	18-50	79-74	7-49	12-77	—	—	—	40-09	59-91	90-75	9-25	59-91	29-96	10-13	—
1882 3.		209	61-72	—	—	10-05	8-61	19-62	78-47	10-53	11-00	—	—	—	40-67	59-33	91-87	8-13	68-90	25-84	5-26	—
1883 4.		208	63-46	—	—	9-62	7-69	19-23	74-04	6-73	19-23	—	—	—	36-54	63-46	90-38	9-62	63-94	30-29	5-29	0-48
1884 5.		196	61-23	—	—	8-67	7-65	22-45	80-61	4-08	15-31	—	—	—	41-33	58-67	89-29	10-71	63-37	24-49	7-14	—
1885 6.		226	61-06	—	—	12-39	5-31	21-24	87-61	1-33	11-06	—	—	—	44-69	55-31	89-82	10-18	70-35	24-34	5-31	—
1886 7.		248	66-13	—	—	7-06	6-05	20-16	85-89	3-22	10-59	—	—	—	40-32	59-68	90-32	9-68	76-21	20-97	2-02	0-80
1887 8.		244	61-88	—	—	7-38	8-61	22-13	87-29	3-69	9-02	—	—	—	34-43	65-57	88-52	11-48	72-54	22-95	4-51	—
1888 9.		239	63-18	—	—	6-69	7-95	22-18	87-87	2-93	9-20	—	—	—	37-24	62-76	90-38	9-62	73-64	20-08	6-28	—
1889 90.		214	63-08	—	—	8-41	7-48	21-03	88-79	2-80	8-41	—	—	—	41-12	58-88	92-06	7-94	78-79	17-29	2-34	1-40
1890 1.		230	61-74	0-44	—	7-39	8-26	22-17	87-83	3-91	8-26	—	—	—	33-48	66-52	93-04	6-96	75-65	19-13	5-22	—
1891 2.		226	59-29	0-44	—	6-64	8-85	24-78	88-94	5-75	5-31	—	—	—	37-17	62-83	90-71	9-29	84-95	12-83	2-22	—
1892 3.		241	57-26	—	—	6-23	10-37	26-14	89-62	4-15	6-23	—	—	—	36-93	63-07	90-04	9-56	84-23	11-62	3-74	0-41
1893 4.		208	58-21	—	0-37	5-23	8-58	27-61	91-05	4-48	3-73	—	0-37	—	39-18	60-82	92-91	7-09	72-02	22-01	5-97	—
1894 5.		257	57-20	—	0-39	5-45	7-39	29-57	89-49	3-50	6-23	—	0-78	—	37-35	62-65	93-77	6-23	68-87	26-07	4-67	0-39

TÁRGYMUTATÓ.

- A**belberg József, 210. 370. lapok.
 Adamkovich Mihály, 114. 115. 371.
 Adler Zs., 375. 376.
 Adományok, 161. 162. 171. 172. 185.
 Agárdy János, 380.
 Alapítólevelek, 16. 17. 25. 32. 39.
 70. 71. 131. 150.
 Almásy Ignác, 17.
 Altmann A., 375.
 Ambró Antal, 117.
 Ambró István, 171.
 Ambró Lajos, 41.
 Angster József, 176.
 Antalnai Bartholomacus, 51.
 Apponyi gróf, 56.
 Attems gróf, 130—133.
 Augustini Antal, 127. 133. 134. 367.
Bacha Lajos, 370.
 Bajusz Imre, 372.
 Bakó István, 361. 369. 370. 378.
 Bakonyi, 115. 135.
 Balázs, 95.
 Balázsovits N., 375.
 Baligó János, 368.
 Balkó József, 97.
 Balogh János, 61. 69. 367.
 Baranyay Zsigmond, 366.
 Baross Gábor, 383.
 Bars hetilap, 158, 208.
 Barsmegye, 10, 27. 50. 106. 109.
 160. 195.
 Bartakovics, 56.
 Bartal Antal, 175.
 Bartek Mihály dr., 51. 364.
 Bartha Gyula, 370.
 Barton József, 147. 149. 154.
 189. 371.
 Bartos Ignác, 366.
 Bartos József, 208. 209. 376. 378.
- Bauer Lénárd, 369.
 Bándy Endre, 370.
 Báthy Gyula, 209.
 Báthy László, 209. 211.
 Báltaszéky, 374.
 Becker Nándor, 370. 371.
 Belesák László, 171. 209. 211.
 Bellon Gáspár, 110.
 Bellony György, 127.
 Benád, 20.
 Beniczky György, 383.
 Benkovich Ernő, 171. 376.
 Benkovich Ernőné, 378.
 Benkovich I., 378. 380.
 Benkő Károly, 168.
 Benkő Dániel, 127.
 Bentsik János, 68.
 Benyovszky, 100.
 Berdach Dávid, 171.
 Berecz Antal, 367.
 Berényi Gábor, 56. 101.
 Berger Adolf, 210. 380.
 Bernát János, 378.
 Bernhard Márton, 367. 372.
 Beruházási jegyzék, 45. 372—379.
 Besse Dávid, 171.
 Besse Dávidné, 374.
 Bezerédy, 14.
 Békeffy Károly, 91. 148. 150. 154.
 201. 202. 248. 367. 368. 374. 375.
 Bérház, 150.
 Biegelbauer Károly, 366.
 Binder Nepomucena, 100.
 Blaskovics József, 19.
 Bobok György, 376. 378.
 Boleman Adolf, 171.
 Boleman Ede, 158. 171. 376. 377.
 378. 380.
 Boleman Edéné, 210.

II.

- Boleman István, 204. 378. 380.
 Bolla Márton, 14. 23. 27. 28. 31.
 34. 38. 42. 43. 45. 46. 47. 49.
 51. 65. 71. 75. 100. 109. 114. 214.
 Boltizár József, 178.
 Boltsek János, 56.
 Bolváry I. 376.
 Bona János, 210.
 Boronkay Ignác, 383.
 Boronkay István, 19. 23. 58. 69.
 Boronkay Lajos, 383.
 Boronkay László, 383.
 Boros József, 20.
 Boros Rudolf, 370. 371.
 Bossányi Krisztina, 7. 55. 102. 372.
 Bottka Tivadar, 127. 128. 141. 374.
 Bottka Tivadarné, 377.
 Bósze I., 375.
 Brach Ferencz dr., 160. 171. 383.
 Budaváry József, 154. 202. 375.
 Butorok, 379.
Calasantí sz. József, 153.
 Casinó-egyesület, 204.
 Cherrier Miklós, 122. 123. 371. 374.
 Chmelányi József, 367.
 Cholera, 114. 149.
 Convictorok, 56. 93. 100. 101.
 103. 125.
 Csaby József, 111. 364. 365.
 Csaplár Benedek, 133. 367.
 Csákos Elek, 366.
 Csáky Albin gróf, 177. 183.
 Csebey Imre, 63.
 Csegezy Ignác, 365.
 Cseh Ferencz, 365.
 Csekey Flóris, 380.
 Csekey Vilmos, 210.
 Cserey Gyula, 209.
 Cserey József, 362. 369. 371. 374.
 Cserép József, 374.
 Cserép Sándor, 363. 368.
 Cserhalmy József, 361. 369. 374.
 375. 378.
 Cservik I., 380.
 Csicsmantzay József, 372.
 Czápay Imre, 368.
 Czeizel Fanni, 374. 376. 378.
 Czike Péter, 370.
 Czimmermann János, 370.
 Czirbusz Géza dr., 362. 370. 371.
 374. 375.
 Czirok János, 209. 378.
Danits, 101.
 Davidis Mihály, 100. 371.
 Deák Miklós, 210. 370. 371.
 Deáky Tamás, 148.
 Devalvatio, 26.
 Dezső János, 367. 368.
 Dékay Lajos, 370. 371.
 Dillesz Sándor, 171. 378.
 Dióssy I., 378.
 Diterle Nándor, 368. 371.
 Dobay Elek, 156. 375.
 Dom Flórián, 28.
 Dománék Alajos, 366. 367.
 Dományi L., 378.
 Dombay Ferencz, 7. 8. 11. 19. 23.
 25. 27. 28. 32. 92. 93. 212.
 Dombay János, 92. 93.
 Dombay Vilmos, 171.
 Domokos Jenő, 368.
 Don Miguel, 102.
 Dóczy N., 374.
 Dragovics Jakab, 138. 371.
 Draskovits Anselm, 364.
 Drágasági pótlék, 60.
 Dubovszky S., 378.
 Dukesz M., 375.
 Dukesz L., 380.
 Duzsegh András, 93.
Edinger János, 209.
 Egedy Vince, 374. 375. 378.
 Egerváry Ignác, 10. 11. 23.
 Egyezségek, 43. 184. 185.
 Ehmann Vilmos, 376. 377.
 Ehrenreich, 49.
 Eiszler József, 133. 367.
 Elemi iskolák, 136.
 Előadási nyelv, 118. 134. 136. 139.
 140. 146. 147. 213—279.
 Endrődy Ferencz, 58.
 Entwurf, 230. 231.
 Eötvös József, báró, 122. 149.
 248. 251.
 Ereky, 101.
 Erhardt Pál, 369.

- Ernyősy László, 367.
 Esztergomi káptalan, 62. 380.
 Eszterházy József, gróf, 38.
 Eszterházy Miklós, herceg, 5. 9.
 10. 14. 22. 24. 25. 31. 32. 38.
 42. 46. 58. 59. 60. 77. 95. 102.
 109. 111. 115. 211.
 Eszterházy Pál, herceg, 115. 116.
 128. 130. 131.
Ének, 100. 200—203.
 Épület átadás, 22.
 Épület költségek, 19. 50. 67. 87. 172.
 Érdemjegyek, 322—326.
 Érdemsorozatok, 315—321.
 Éremgyűjtemény, 378.
 Érettségi, 173. 323—326.
 Érettségit tett ifjak, 327. 328.
 Értekezések, 138. 361. 362.
Fajárandóság, 17. 58. 76. 79. 80.
 Familiatio, 194. 196.
 Farkas Antal, 368.
 Farkas Ákos, 209.
 Farkas János, 117.
 Farkas Mihály, 127. 128.
 Farkasné, 378.
 Faufeder Sámuel, 210.
 Fegyelmi szabályok, 296—312.
 Fehér Glyczér, 79. 115. 116. 118.
 121. 122. 127. 281. 365. 366.
 Fehér János, 368. 375. 377. 378.
 Fehérvári custodiatus, 14.
 Fehérváry István, 370. 371.
 Fekete Fidél, 362. 370.
 Fekete I., 378.
 Felekezetek, 118. 119.
 Felnöttek oktatása, 362. 363.
 Felvidéki közművelődési egyesü-
 let, 380.
 Ferdinand főherceg, 94.
 Ferencz király, 14. 115.
 Ferenczi Antal, 200. 371.
 Ferenczrendiek, 6. 31. 34.
 Festetich gróf, 24.
 Festetich János gróf, 383.
 Festetich Zsigmond gróf, 383.
 Fináczy Ernő, dr., 177. 208.
 Foit Ferencz, 371.
 Folyamodványok, 5. 7. 14.
 Forgách gróf, 56.
 Forgách Sándor gróf, 383.
 Földrajz, 117. 145. 377.
 Főgymnasium, 158. 175. 178.
 179—212.
 Francics Antal, 366.
 Frank Ferencz, 155. 156. 171. 173.
 175. 361. 363. 368. 369. 370.
 371. 375. 378. 380.
 Fránczia foglyok, 22.
 Fránczia nyelv, 101. 113. 371.
 Fromner Ignác dr., 209. 211. 376.
 377. 378.
 Frommer Mór, 209.
 Fürdés, 148. 177.
Gaál József, 364.
 Gaál Lajos, 135. 378.
 Gaál Miklós, 127. 130. 134.
 Gaál N., 378.
 Galgóczy Ignác, 365.
 Gellényi Miksa, 210.
 Geringer, 130.
 Géczy András, 43.
 Gilg Ferencz, 28. 49. 93.
 Gimési, 86. 378.
 Gludováczy György, 68.
 Gódin József, 71. 73. 95. 96.
 100. 364.
 Gódin K., 378.
 Gosztonyi István, 19.
 Görög Anna, 378.
 Görög nem egyesültek, 322.
 Görög pótló, 187. 193. 194.
 Göbel Ernő, 370.
 Grabbé, 125.
 Grammatikai iskolák, 52.
 Grausz Ferencz, 23.
 Greger E., 376.
 Grisza Ede, 370.
 Grosser János, 114. 116. 120. 121.
 Groszbauer József, 369. 370.
 Gruber György, 121.
 Gruber József, 101. 364. 365. 371.
 Gudits János, 19. 67.
 Gunyics N., 376.
 Gusztafi Endre, 173. 209. 369. 375.
 Gymnasiumi épület ára, 96. 172.
 Gymnasiumi költségek, 203. 204.

IV.

- Gyakorló iskola**, 357.
 Gyárfás Sándor, 186. 199. 374.
 Gyenes József, 171.
 Gyigyi Béla, 376.
 Gyürky László, 127. 128. 378.
Hadik Ferencz, 368. 375.
 Hajnal Árpád dr., 210.
 Halgas Mátyás, 117.
 Hamburger József, 210.
 Hatala Alajos, 366.
 Havrantsek János, 8. 19. 23. 24.
     25. 32. 43. 114. 212.
 Háborny Károly, 378.
 Hegedüs Alajos, 49. 372.
 Hegyi I., 375. 376.
 Megyi Manó, 367.
 Heinrich Ferencz, 209. 380.
 Helyi tanmenet, 265—279.
 Hemtner Flórián, 372.
 Herbánszky Adolf, 367.
 Hettlinger József, 368.
 Héderváry Lajos, 155.
 Hévízy János, 174. 369. 371.
 Hihalmly Athanas, 6.
 Hindy Mihály, 383.
 Hitelintézet, 209.
 Hlaványi János, 110.
 Hlboky N., 374. 375.
 Hoffmann Ágoston, 133, 364.
     365. 367.
 Hoffmann Ferencz, 376.
 Hoffmann Ignác, 51. 364.
 Hollesovszky János, 93.
 Holló Sándor, 158. 171. 209. 211.
     375. 378.
 Holzmann Bódog, 209.
 Hontmegeye, 19. 50. 66. 79.
 Honvéd-zászlószentelés, 153.
 Horváth Béla, 383.
 Horváth József, 133. 134. 138. 141.
     144. 145. 367.
 Höller báró, 56.
 Höller Bertram báró, 383.
 Hörk Ferencz, 63.
 Hönig Vilmos, 17.
 Hrachovina Vincze, 134.
 Hrankay Lőrincz, 364.
 Hrbik I. 376.
- Huberth Vilmos, 172. 209. 211.
     374. 376. 378.
 Hudra János, 363. 368. 378.
 Humaniorák, 58, 72.
 Hunyady László gróf, 172.
 Huszár József, 19.
 Hutkay János, 364.
 Hutter Antal, 114. 134. 135. 136.
     138. 146. 148. 239. 361. 365. 368.
Iffjúsági könyvtár, 375.
 Ifjúsági szavaló kör, 357.
 Incze István, 210. 211. 370.
 Információk, 329—346.
 Ipolyi Arnold, 159.
 Ipolysághi takarékpénztár, 207. 209.
 Irodalmi működés, 361—363.
 Iskolafentartó, 150. 179.
 Iskolahelyiség, 176.
 Izraelita hitközség, 209.
 Izraelita hitoktatók, 371.
 Izraeliták, 231. 322.
Jaeger Ágoston, 116. 127. 365.
 Jaklin Miklós báró, 5. 6.
 Jankó Imre, 364. 365.
 Janky Károly, 368.
 Janovics Károly, 210.
 Janson A., 375.
 Jaross Ferencz, 209. 211.
 Jaross Vincze, 135.
 Jeitelesz M., 378.
 Jeitelesz Zs., 374. 375.
 Jelleg, 211. 212.
 Jeszenszky Károly, 69—71. 134.
 Jótékonyosság, 380. 381.
 Jutalmazások, 94.
Kalmár Endre, 156. 161. 173.
 Kalocsay A., 375.
 Kapronczay Edg., 266.
 Katonai kórház, 21. 125.
 Katonai raktár, 22. 127.
 Kauszek József, 372.
 Kaveggia N., 378.
 Kazy János, 172. 175. 383.
 Kazy László, 6. 68. 94. 134. 159. 383.
 Kazyné, 55.
 Keglevich János, 101. 109.
 Kelecsényi Ráfael, 171.
 Kellemtelenségek, 74. 76.

- Kemenes N., 380.
 Kern Testvérek, 210.
 Keszthelyi Endre, 361. 368. 369. 371.
 Keszthelyi László, 372.
 Kégl I., 375.
 Kégl Miklósné, 380.
 Király József, 61. 102.
 Királyi határozat, 48. 49.
 Kiss Adolf, 56.
 Kizlingstein Antal, 380.
 Kittenberger János, 378.
 Klain József, 376.
 Klain Ödön, 376.
 Klamarik János, 178.
 Klatskó Tivadar, 365. 366.
 Kleinkauf N., 376.
 Klepáts, 189.
 Klepeisz József, 367. 375.
 Klincsok Borbála, 380.
 Kluch József, 24. 61. 100.
 Knap Mihály, 364.
 Knüppel Gyula, 369.
 Kobzy János, 358. 359. 369.
 370. 376.
 Koháry herczeg, 101.
 Koháry Ferencz gróf, 19.
 Kohn Ambrus, 371. 378.
 Kolbenheyer Soma, 370.
 Kolecsányi Géza, 210.
 Komáromy, 22.
 Komzsik I., 378.
 Konkoly Sándor, 171. 175.
 Kónya I., 378.
 Kopácsy József, 116. 121.
 Korecz Lőrincz dr., 365.
 Kossányi József, 370.
 Kosztolányi Sándor, 171. 175.
 Kovács Antal, 368.
 Kovács Imre, 374.
 Kovács József, 210. 362. 370.
 Kovács Mihály, 153.
 Kozáczek József, 125. 127. 134.
 135. 371. 383.
 Kozma I., 375.
 Költéségek, 21. 101. 177.
 Könyvtárak, 102. 158. 372.—376.
 Körmöczbánya, 19. 32. 374.
 Kövessy Kálmán, 370.
 Kövér Antal, 210.
 Kövy Imre, 374.
 Kőszeg, 7. 9. 51. 372.
 Krausz I., 375.
 Kriek J., 376.
 Krisz pach Endre, 364. 365.
 Krizkó Pál, 374.
 Kroll Rudolf, 178. 210. 211. 359.
 362. 370. 380.
 Kubitzá Vincze, 383.
 Kucskovics László, 367.
 Kugyelka Gerardus, 31. 34.
 Kultsár István, 52.
 Kuntzel G., 375.
 Kürthy József, 171.
 Labancz Mihály, 210.
 Lajtsák Ferencz, 63.
 Lakner Antal, 171.
 Lakner László, 158. 171. 209. 211.
 378. 379.
 Lakner Zoltán, 376.
 Laluhay György, 9.
 Latkóczy György, 71. 100.
 Laufer Henrik, 210.
 Láng János, 210. 211. 370. 371.
 László Imre, 210.
 Leány-iskola, 153.
 Ledényi Lajos, 378.
 Lehmann, 154.
 Leidenfrost Aurél, 375. 376. 377.
 Leidenfrost család, 151.
 Leidenfrost Ernő, 377.
 Leidenfrost Gyula, 171. 177. 376. 377.
 Leidenfrost László, 160. 171. 177.
 376. 380.
 Leidenfrost Tivadar, 373.
 Leitner József, 370.
 Lengyel József, 366.
 Lenkey Ferencz, 374.
 Leövey Sándor, 168.
 L'Eplattenier Samu, 371.
 Levatic Gusztáv, 376.
 Levatic László, 380.
 Levatic Márton, 380.
 Léva vára, 141.—144.
 Léva város kötelezettsége, 68. 129.
 Léva város közgyűlése, 8. 144. 146.
 158. 180. 181. 182. 185. 186. 209.

VI.

- Lévai polgárok kötelezettsége, 25.
26. 80. 81.—92. 109.
Lévay Imre, 175. 176.
Liebermann Jakab, 371.
Liebmann Márk, 371.
Lipovniczky Imre, 23. 42. 68.
Lipovniczky Vilmos, 94. 117.
Lipp János, 367.
Liptay, 117.
Liphay Gábor, 383.
Liphay Imre, 383.
Liphay Sándor, 19.
Liptómege, 64.
Lopuschán János, 367.
Loserth, 163.
Lőrincz András, 101. 364. 365.
Lövenburg Jakab gróf, 65.
Lubi János, 19.
Luczenpacher, 111.
Lukács Pál, 378.
Lutter János, 383.
Lutter Nándor, 383.
Magasházy N., 378.
Magyar nyelv, 118. 119. 120. 134.
137. 138. 145.
Maich Jakab, 148.
Majer N., 375.
Majláth György, 118. 145.
Majláth Imre, 383.
Majláth István, 155. 159. 171. 173.
373. 375. 376. 383.
Majláth János, 69.
Majláth Lajos, 383.
Majláth László, 383.
Majthényi Antal, 125.
Majthényi Ágoston, 148.
Majthényi Ferdinánd, 383.
Majthényi Izidor, 383.
Majthényi László, 69. 118. 119.
Marczibányi Imre, 24. 26. 31. 32.
38. 39. 41. 42. 46. 47. 58. 73.
95. 204. 212.
Marczibányi István, 22. 32.
Marczibányi Lőrincz, 134.
Markovics Antal, 365. 366.
Marosy I., 376. 378.
Marosy N., 374.
Marsovszky István, 71.
Martin Ferdinand, 366.
Maschek Bernát, 366.
Massányi Mihály, 370.
Matirkó Konrád, 369. 378. 380.
Matkovits Elek, 113. 114. 115.
Matusek N., 371.
Mattyasovszky Nándor, 383.
Maximalis szám, 136.
Mácsay Flórián, 357.
Mácsay Lukács, 117. 158. 160. 171.
175. 375. 383.
Mácsay Lukácsné, 377.
Máday István, 367.
Máriássy István, 171. 175. 210.
211. 383.
Márkly Ferencz, 171.
Mártonffy Dénes, 130.
Mednyánszky Árpád báró, 159. 172.
Mednyánszky János báró, 20.
Medveczky Károly dr., 209. 376.
Medveczky Sándor, 377. 378.
Menyhárt Ágoston, 147. 367.
Mercáder Alajos, 210. 211.
Mészáros János, 370.
Mészáros József, 368.
Mészáros László, 10.
Migázza Kristóf gróf, 55. 113.
Migázza Vilmos gróf, 153. 159. 204.
376. 383.
Mihály Alajos, 365. 366.
Mikovics L., 374.
Milecz Lajos, 378.
Minősítvényi táblázatok, 329.—346.
Missik I., 378.
Missik L., 380.
Missik N., 378.
Mojzer Jeromos, 364.
Molnár Ede, 364. 365.
Molnár N., 374.
Mold Henrik, 368.
Moravek F., 375.
Moravek I., 378.
Mócsy N., 378.
Munkay János, 157. 171. 380.
Murillo Immaculátája, 153.
Museum, 150. 156.
Nagy Béla, 374. 375.
Nagy Miklós, 124. 366. 370.

- Nagy Péter, 118. 135. 365.
 Nedeczky V., 376.
 Neher Vilmos, 366.
 Nemecek Gyula, 172. 375.
 Nemlaha Gyuláné, 380.
 Nemlaha N., 378.
 Nemzeti iskolák, 103.—106.
 Nemzetőrök, 124.
 Neufeld Miksa, 371.
 Nécsey B., 375.
 Nécsey J. 376. 378.
 Németh Alajos, 364.
 Némethy Ferencz, 366.
 Német nyelv, 101. 134. 136. 147.
 Német R., 378.
 Nikl Zsigmond, 119.
 Nimetz Imre, 49. 96.
 Nováky Kázmár, 366.
 Novotny Imre, 210.
Nyáry Gyula gróf, 383.
 Nyáry Ignác, 19.
 Nyáry Izidor gróf, 383.
 Nyáry Rudolf gróf, 383.
 Nyáry Simon gróf, 383.
 Nyitrai és Társa, 209. 380.
 Nyitray Ferencz, 158. 171. 210.
 Nyitray Mátyás, 34.
Obelcz József, 370.
 Okolicsányi, 67.
 Olasz nyelv, 113.
 Oltárkép, 153. 163.
 Ordódy Josepha, 62.
 Ordódy Sándor, 383.
 Orgler József, 103. 105. 106. 371.
 Orgona, 100. 134. 176.
 Osztálykönyv, 231.
 Osztályozás, 123.
Önképzőkör, 178. 357.—360.
 Ösztöndíjak, 94. 110. 204. 205.
 206. 207.
 Ösztöndíjasok, 345.—356.
Paczolay Elek, 383.
 Paczolay János, 383.
 Pados, 375.
 Paintner, 51.
 Palkovics József, 366. 367. 376.
 Pap Gábor, 175.
 Pap János, 374.
 Pauler Tivadar, 255.
 Pazár Károly, 189. 368. 369. 371.
 Pálik Béla, 163.
 Pápesch Mátyás, 127.
 Pecsétnyomó, 49. 73. 74.
 Pek Ágoston, 51. 93. 100. 102.
 204. 364.
 Pekarik István, 64.
 Perényi Gábor, 58.
 Perényi Lázár báró, 19. 32. 212.
 Perlaky László, 123. 366.
 Petrogalli, 374.
 Petter, 100.
 Péli Nagy András, 59.
 Philologiai museum, 379.
 Phisharmonium, 201.
 Pillárik F., 376. 378.
 Pintér Elek, 368.
 Pintér Kálmán, 375.
 Pintér Pál, 362. 370. 376.
 Pirchala Imre, 371.
 Pius Titius, 376.
 Plachy, 67.
 Plathy Mihály, 67.
 Plánder Pál, 368.
 Polereczky György 365.
 Poleszny Imre, 383.
 Pogány Kornél, 358. 369. 370. 376.
 Pogány Pál, 378.
 Pollák Vilmos, 210.
 Pongrácz Ilona, 375.
 Pozsonyi Ádám, 158. 172. 378. 379.
 Pólya Béla, 208.
 Pólya József alispán, 156.
 Pólya József dr., 171. 206.
 Prikkel János, 62. 100.
 Pristyák Neit, 171. 378.
 Priváry József, 370.
 Prugberger Pál, 376.
 Pták Géza, 375. 376.
 Purgstaller József, 138. 139. 147.
Radeczky Antal gróf, 383.
 Radeczky Tivadar gróf, 383.
 Radocza János, 210.
 Rados Pál, 23.
 Raffay János, 365.
 Rainprecht Gusztáv, 122.
 Rajz, 186.—189. 378.

VIII.

- Rajztanárok, 371.
 Ratio Educationis, 49. 213. 214. 216.
 Rauchbauer József, 369.
 Rátz Ferencz, 109.
 Reformatusok, 7. 322.
 Reformatus hitoktatók, 370.
 Reszka Flórián, 127.
 Réger Ede, 210. 211. 370.
 Régiség-gyűjtemény, 378.
 Rényi G., 378.
 Réti Márton, 368.
 Rétutczai kert, 148.
 Rétügy, 97. -100.
 Ribíánszky Adolf, 368. 375.
 Riboschi Ignác, 109.
 Richter Ferencz, 210. 371.
 Richter Rezső, 369. 370. 371.
 Richter Rudolf, 110.
 Rimánóczy Antónia, 378.
 Riza Antal, 103. 105.
 Rosenberg I. 376.
 Rosenfeld Jónás, 210.
 Roskovicz Ignác, 163.
 Rónai István, 370.
 Rónay Gusztáv, 375. 376. 377.
 Rudnay Sándor, 98. 101. 103. 106.
 111. 114. 383.
 Rudnyánszky Titusz, 158. 160. 383.
 Ruff József, 367.
 Ruffy András, 383.
Sartorius József, 210.
 Sántha György, 110. 152. 207.
 SárGay Antal, 210. 211. 370. 371.
 Sárhegyi János, 210.
 Sárhegyi Lajos, 369. 371. 374. 380.
 SárVáry Béla, 362. 366.
 Schembera József, 365. 366.
 Schindler Ferencz, 363. 368.
 Schleifer Ármín, 171. 370.
 Schlosser, 136. 194. 238.
 Schöller, 151. 172.
 Schubert Pál, 210.
 Schuliszta Ignác, 367.
 Schusztér Konstantin, 366.
 Schwelb Mór, 371.
 Schwendtner Mihály, 154.
 Segélyző-cgyesület, 207. -211.
 Semberly Béla, 171. 378.
 Semler Ferencz, 116.
 Sétatér, 191. 192.
 Sikray Dávid, 209.
 Simon János, 23.
 Simonyi Lőrincz, 67. 68.
 Simonyi Simon, 114.
 Simor János, 153. 172. 173. 176. 212.
 Singer Miksa, 210.
 Sinkovics Ferencz, 210. 370.
 Sipeky László, 6.
 Sissák F., 378.
 Smidgely József, 368.
 Somhegyi Ferencz, 153. 156.
 Somogyi István, 362. 370.
 Spisák János, 23.
 Spisák József, 108.
 Spitzer N., 376. 378.
 Splényi Lajos báró, 383.
 Sprinczer V., 376. 378.
 Staniek Richard, 210.
 Steiger József, 366.
 Steiner Henrik, 210.
 Steiner Ignác, 371.
 Stern M., 376.
 Stibló Ágoston, 210.
 Stróbl György, 28. 43.
 Supala Lajos, 210.
 Sümeg N., 376.
 Sütőház, 7. 71.
 Svarba Endre, 210.
 Svarba József, 210.
Szabady Gyula, 158. 171. 172. 173.
 175. 201. 202. 257. 178. 380.
 Szabó Adolf, 366.
 Szabó András, 61.
 Szabó Ferencz, 374. 376.
 Szabó József, 380.
 Szabó Lajos, 171. 370.
 Szabó Lajosné, 380.
 Szajtler Elek, 366.
 Szakáts János, 370.
 Szakmáry Endre, 171.
 Szakmáry János, 58. 68. 208.
 Szalay Gyula, 362. 369. 370.
 371. 378.
 Szalay József, 19.
 Szamassa József, 383.
 Szapáry József gróf, 71. 95. 214. 371.

- Számháber János, 189. 190.
 Számord János, 133. 366. 367.
 368. 369. 376.
 Szárnovszky Ede, 210. 369. 370.
 Szeitl József, 366.
 Szekfű Ferencz, 53. 64. 94. 115.
 Szentgály, 18. 46. 95.
 Szentiványi János, 7. 10. 11. 13. 24.
 25. 26. 27. 31. 32. 34. 38. 42. 43.
 46. 56. 58. 61. 63. 72. 75.
 Szentiványi László, 383.
 Szentiványi Pál, 383.
 Szentségimádás, 103.
 Szentségtartó, 117.
 Szepesi Imre, 138. 153. 154. 374. 376.
 Szepesi Imre-kör, 357.—360.
 Szepessy József, 36. 367.
 Szerdahelyi, 213.
 Szerényi Endre, 368.
 Szerződési pontok, 11. 128. 129. 130.
 Széchényi Ferencz gróf, 24.
 Szép Venczel 265.
 Szigly Gábor, 71. 93. 127. 364.
 Szilassy Antal, 23. 74. 110.
 Szilassy Caesarné, 209.
 Szilassy Dezső, 210.
 Szindarabok, 101. 111. 161. 162. 382.
 Szirányi I., 378.
 Szirmay György, 23.
 Szitkey István, 133. 366. 367. 368.
 Szitkey József, 380.
 Szölgyémy Ferencz, 361. 369. 370.
 Sztrnád Albert, 210.
 Sztjaszny Antal, 374. 376. 378.
 Szünnapok, 147.
 Szűts József, 112. 113. 365.
Tajtser Károly, 6.
 Takarékpénztár, 176. 201. 202. 205.
 207. 208. 209.
 Takács József, 368.
 Takács Lajos, 110.
 Tamássy József, 125. 127. 128. 130.
 Tananyag, 213.—279.
 Tanári értekezlet, 231.
 Tanári könyvtár, 373.—375.
 Tanári vizsgálat, 230.
 Tanár-vizsgáló-bizottság, 147.
 Tandij, 158. 169. 194.—200.
 Tanév, 114. 125. 132. 133. 149. 313.
 Tanítóképző, 106. 153.
 Tankönyvek, 280.—295.
 Tanterv, 213—279.
 Taschler János, 365. 366.
 Taubinger Ágoston, 210.
 Telephon, 178.
 Templom, 6. 7. 109. 114. 150. 176.
 Templomba járás, 148.
 Thanhoffer Miklós, 32. 43. 59.
 Tisza Kálmán, 175.
 Titz Antal, dr., 362. 370. 371.
 Toldy E., 378.
 Toldy Zsigmond, 210. 380.
 Tolnay Dénes, 370.
 Tomesányi János, 7.
 Tonhajzer József, 210.
 Tonhajzer Mihály, 208.
 Torna, 186. 189—193. 371.
 Torony, 110. 150.
 Toronyóra, 109. 110.
 Tóth Antal, 367.
 Tóth B., 376.
 Tóth Elek, 365.
 Tóth György dr., 178. 208. 209.
 211. 359. 362. 370.
 Tóth Ignác, 109. 365.
 Tóth Jenő, 368.
 Tóth József, 367.
 Történelem, 145.
 Tökék, 62. 67. 68. 75. 92. 93.
 111. 152.
 Trautwein János, 176. 177.
 Travnik Zsigmond, 159. 361.
 369. 370.
 Trefort Ágoston, 158. 159. 161.
 168. 171.
 Tremmer Gyula, 357. 369. 371.
 376. 380.
 Trencsénmegye, 64.
 Trieb Ádám, 371.
 Trsztenay, 99. 100.
 Trsztyánszky Mihály, 19.
 Turánszky Sándor, 69.
 Túry Imre, 368. 376.
Udvardy Jakab, 210.
 Udvardy V., 376.
 Ugronovics Francisca, 19. 20. 32.

- Ugróczy Ferencz dr., 7. 46. 49—51.
 54. 56. 59. 61—63. 65. 67. 69.
 71.—76. 80.—94. 100.—103.
 105.—107. 148. 214. 364. 365.
 Uhlár Pál, 367.
 Uhlyarik János, 108.
 Uhrin Pál, 200. 371.
 Urodalom eladás, 151.
 Uzsovics János, 117.
 Újbánya, 50.
 Újváry János, 20.
 Uri utca, 117.
Ünnepek, 95. 96. 102. 120.
 136. 149. 155. 156. 161. 162.
 171. 173. 174. 176. 177. 178.
 Ürményi, 14. 34.
 Ürményi Péter, 109.
Valentini Anna, 117.
 Valentovics József, 134. 135.
 157. 380.
 Vallin J., 376.
 Való József dr., 366.
 Való Simon, 383.
 Varga József, 369. 376.
 Vargha István, 365.
 Vargha László, 366.
 Varsányi Pongrácz, 367.
 Vas Károly, 361. 369.
 Vánke N., 378.
 Várady János, 380.
 Váray J., 376. 380.
 Váray N., 378.
 Venninger M., 378.
 Veress Sándor, 378.
 Vertler Mátyás, 366. 367.
 Vécsey Benedek, 369. 380.
 Végh József dr., 366.
 Vékony József, 368.
 Vietorisz Antal, 141.
 Vietoriszné, 374. 376. 378.
 Világi tanárok, 159.
 Villax Ferdinand, 116.
 Vindisch Alajos, 365.
 Vitéz Antal, 99. 109.
 Vizsgálatok, 313.—326.
 Vörös Cyrill dr., 362. 370.
Wagner József, 366. 367.
 Waiger N., 378.
 Wanke S., 376.
 Weinberger J., 378.
 Weisz Jakab, 374.
 Weisz Mór, 209. 380.
 Wertler Mátyás, 138.
 Wiederman: Károly, 154. 155.
 171. 371. 374. 376. 381.
 Wimmer G., 376.
 Wittlinger N., 378.
 Wohlfarth József, 367.
 Wylt József, 24. 25. 32.
Zapletál János, 108.
 Zelenka, 51.
 Zelneky Gáspár, 51. 364.
 Zenc, 100. 122. 371.
 Zerdahelyi Miklós, 50.
 Zichy gróf, 38.
 Zitta Antal, 100.
 Zlattyánszky János, 366. 378. 380.
 Zmeskáll, 67.
 Zvolenszky Mihály, 366.
Zsiga Alajos, 367.
 Zsigmond János, 362. 370. 371.
 Zsigmond József, 368. 369.
 Zsuffa Pál, 369.

TARTALOM.

	Lapok.
Bevezetés	3.—4.
I. Mozgalmak a gymnasium ügyében	5.—51.
II. A grammatikai osztályok megnyitása. Mozgalmak a humaniorák ügyében 1815 6.	52.—71.
III. A hat osztályú gymnasium 1816 7.—1850 1-ig	72.—125.
IV. A gymnasiumot megszüntetik 1850 1.	126.—132.
V. A gymnasium újból megnyílik	133.—157.
VI. A gymnasium főgymnassiummá lesz	158.—173.
VII. A főgymnasium további története	174.—178.
VIII. A főgymnasium szervezése	179.—212.
IX. Tanterv, tananyag, előadási nyelv	213.—279.
X. Tankönyvek	280.—295.
XI. Fegyelmi szabályok	296.—312.
XII. A tanévek tartama, vizsgálatok és érdemsorozatok	313.—326.
XIII. Érettségit tett ifjak névsora	327.—328.
XIV. Minősítvényi táblázatok	329.—345.
XV. Ösztöndíjasok és az ösztöndíjak összege 1815 6-tól 1894 5-ig	347.—356.
XVI. „Szepesi Imre“ Önképzőkör	357.—360.
XVII. A tanári kar irodalmi működése	361.—363.
XVIII. A gymn. igazgatói és tanárai 1815 6.—1894 5-ig	364.—371.
XIX. Könyv- és szertárak	372.—379.
XX. Jótékonyág	380.—381.
XXI. Befejezés	382.—382.
Statistikai táblázat.	
Tárgymutató.	

JAVITANDÓK:

A 95. lapon alulról a 7. és 8. sor így javítandó: *István* arczképe ma is megvan a társházban, a herczegé is; de *M. Imre* arczképe nincs meg.

A 138. lapon felülről a 4. sorban *Dragon* helyett *Dragovics* kell.

A 158. lapon a czímnél V. helyett VI. kell.

A 207. lapon alulról a 13. sor előtt kimaradt ez: 7. *Sántha-féle* ösztöndij;

1. 110. lap

A 211. lapon *Láng József* helyett *Láng János* olvasandó.

A 363. lapon felülről a 9. sorban *Cserép József* helyett *Cserép Sándor* olvasandó.

A 365. lapon felülről 3. hasáb 10. sorában *Czegezy* helyett *Csegezy* olvasandó.

